ՇԱԲԱԹ–ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
1-2
SAMEDI-DIMANCHE
1-2 JANVIER
1977

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 170 Ֆ.	Վեցամսեայ	90 Ֆ.
Արտասահման	Տար. 200 Ֆ.	Հատը	1 Ֆ. 20

LE NUMERO 1,20 F

52ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.758

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

52e ANNÉE — N° 13.758

ԻՐ ԽՕՍՔԸ

Առաւօտ Լուսոյ

Ամէն Ամանոր չողչողուն հեռանկարներ կը բանայ, ի վերջոյ թաղուելու համար մշուշին մէջ, մռայլ ու միօրինակ:

Մանաւանդ երբ արեւը կ'ողջունենք օտարութեան մէջ, արմատախիլ եւ ծփուն:

Արդէն մեր կոնակն ունինք աւելի քան երեսուն տարուան բեռ, և սարսուռ մը կը համակէ մեզ, երբ կը մտածենք մնացեալի մասին:

Մինչեւ ե՞րբ: Ի՞նչպէս: Ինչո՞ւ այսպէս:

Իսկապէս լոյս կը ծագէր մեր գլխուն վերեւ, երբ կը լսէինք դարերէն բխած եղանակը — «Առաւօտ Լուսոյ»:

Հաւատքի եւ աշխատանքի արեւը ջերմութիւն կը ցանէր մեր բոլորտիքը:

Եւ կը քալէինք ու կը քալէինք, մեր հայեացքն ուղղած դէպի լեռները, — դէպի բարձունք եւ խորութիւն:

Այսօր մեր ծունկերը կը կթոտին լուսացնցուղ պողոտաներու զառիթափին վրայ եւ մեր աչքերը կը յոգնին օրը ի–րիկուն չեղած:

Եւ սակայն պէտք քալենք: Ճամբաները պէտք կտրենք անընդհատ ու անվհատ, միշտ ջահ ի ձեռին:

Ջահը գիտութեան, ստեղծագործու–թեան եւ ինքնապաշտպանութեան:

Մեր երգը պէտք ըլլայ միշտ — «Առաւօտ Լուսոյ»: Բոլոր ճակատներուն վրայ: Բոլոր ցամաքներուն վրայ: Մովուն դիմաց թէ լերան ստորոտը:

Որքան խուսափի «Արեգակն արդար», այնքան պէտք դառնանք ժիր: Ըմբոստ եւ տոկուն:

Նախ՝ մենք մեզի հանդէպ, որպէսզի կարենանք ուրիշէն իրաւունք պահանջել ճակատաբաց:

Պէտք ունենանք պայծառ տեսակէտներ եւ քաջութիւն՝ զանոնք պաշտպանելու:

Պէտք գիտնանք լողալ, որպէսզի կարենանք մէկ ափէն միւսն անցնիլ մեր սեփական ուժերով:

Պէտք գտնենք երիտասարդացման աւիշը ներարկել ցիրուցան բազմութեանց, որպէսզի կարենայ թօթափել հնութեան եւ թմրութեան փոշիները:

Ճամբան պէտք հարթենք յառաջապահ երիտասարդութեան մը համար, անոր ներշնչելով ազգային հպարտութիւն եւ հայրենասիրութիւն:

Պէտք կազմենք միացեալ ճակատ՝ յանուն տարագիր բազմութեանց ինքնապաշտպանութեան եւ ինքնուրոյն, բազմամադոյն մշակոյթի:

Ոչ ծոյլ եւ նկուն համակերպում, ոչ ալ քարացած սովորամոլութիւն:

Երիտասարդացում՝ նաե՛ւ գրականութեան, գեղարուեստի, գիտութեան եւ հանրային գործունէութեան մէջ:

Թող Նոր Տարուան եւ բոլոր գալիք տարիներու ընթացքին մեր մաղթանքն ըլլայ միշտ «Առաւօտ Լուսոյ», բայց երբեք «Աշխարհ Ամենայն»:

Երէկ՝ օրուան պահանջն էր երգելով մեռնիլ:

Այսօր՝ ապրիլ երգելով: Աշխատանքի եւ ստեղծագործութեան երգի մը վերածելով մեր կեանքը:

Հայրենիքի կարօտն անգամ պէտք է պրկէ մեր ջիղերը, լաւագոյնս կազմակերպելու համար մեր ինքնապաշտպանութեան պայքարը, ցամաքէ ցամաք:

Լոյս, լո՛յս, մեր բոլոր ընդունակութեանց յարաճուն եւ ներդաշնակ զարգացումով:

Ցարատեւ ճիգ ու պրպտում՝ մեր անցած ճամբաներուն վրայ: Ինչպէս երէկ՝ դժոխային պայմաններու տակ:

Մշուշը ուշ–կանուխ պէտք փարատի մեր հորիզոնին վրայ, քանի կը մնանք հաւատարիմ՝ մեր արեւահամ երգերուն:

1 Յունուար 1956 Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՐԻՅՕ ԱԶԱՏ ԱՐՁԱԿՈՒԱԾ

— o —

ԲԱՑԱՌԻԿ ԱՏԵԱՆԸ ՋՆՋՈՒԱԾ

— o —

Ամանորի նախօրեակին Սպանիոյ իշխանութիւնները ազատականութեան ոգի ցոյց տալով, փոխան երաշխաւորագինի ազատ արձակեցին համայնավար պարագլուխ՝ Քարիյօ եւ եօթը ընկերները եւ միաժամանակ ջնջեցին բացառիկ Ատեանը, զոր Ֆրանքօ հաստատած էր 1963ին: Այս Ատեանը կը դատէր քաղաքական յանցանքները եւ ահաբեկչական արարքները եւ իր կեդրոնատեղին էր՝ Մատրիտ: Ընդհանուր կարծիքն այն է թէ Սպանիա կարեւոր քայլ մը առած է ազատականութեան ճամբուն վրայ:

× Օրիոլ միշտ չէ վերադարձած բայց կը կարծուի որ առեւանգուած նախկին նախարարը միշտ ողջ է: Նոր պայմանաժամ մը տրուած է մինչեւ Յունուար 2: Ծանօթ է որ առեւանգողները քաղաքական բոլոր բանտարկեալներուն ազատ արձակումը կը պահանջեն:

Քանի մը տողով

ԼԵՆԻՆԳՐԱԴԻ Ատեանը հինգ տարուան որոշեալ պարտադիր բնակութեան դատապարտած է բանաստեղծուհի Եուլիա Վոզնէսէնսկայա «հակախորհրդային գրպարտութիւններու տարածման» համար:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՊԵՐԼԻՆԻ իշխանութիւնները որոշեցին որ Յունուար մէկէն օտար զբօսաշրջիկները, որոնք կ'ուզեն Արեւելեան Պերլին այցելել, պէտք է վիզա մը գնեն, որ ի զօրու պիտի ըլլայ միայն նոյն օրուան մինչեւ կէս գիշեր:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ մէջ, Ալ–Նահար օրաթերթը, որ Միջին Արեւելքի մեծագոյն թերթը կը նկատուի, որոշեց նախընտրաբար երկու ամիս դադրեցնել իր հրատարակութիւնը քան ենթարկուիլ սուրիական գրաքննութեան: Այս յայտարարութիւնը ըրած է թերթին արտօնատէրը՝ Ղասան Թուէնի: Ալ–Նահար լիբանանեան ութերորդ օրաթերթն է որ կը դադրեցնէ իր հրատարակութիւնը, որովհետեւ իր գրասենեակները գրաւուած են Սուրիացիներուն կողմէ: Միւս կողմէ քրիստոնեաները 10 հազար հոգինոց զօրագունդ մը ղրկած են դէպի հարաւ, ուր կը համախմբուին Պաղեստինցիք իրենց ծանր զէնքերով, ըստ Գահիրէի 1969ի համաձայնագրին զոր քրիստոնեաները չեղեալ կը համարին:

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ կը հաղորդեն որ ընդդիմադիր երեսփոխան, Հալքի պարագլուխ Էճէվիթ նեղը դրած է կրկին վարչապետ Տէմիրէլը պահանջելով որ լուսաբանութիւններ տայ Լոքհէտի թրքական կաշառակերութեան մասին: Ասիկա պատասխան մըն է Տէմիրէլի այն յայտարարութեան թէ իր կառավարութիւնը գործ չունի Լոքհէտին հետ եւ թէ էֆ–104 զինուորական ճէթերը Թուրքիոյ կողմէ գնուած են 1974ին Էճէվիթի վարչապետութեան օրով: Էճէվիթ ըսած է որ Տէմիրէլ կը փորձէ հարցը այդ օգանաւերով փակել մինչդեռ 1966էն ի վեր Թուրքիա ահագին գնումներ կատարած է ամերիկեան հաստատութենէն:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Սահմանադրական Խորհուրդը հաղորդեց Հանրապետութեան նախագահին թէ Եւրոպական Խորհրդարանին ընտրութիւնը հանրաքուէով, համապատասխան է Սահմանադրութեան: Սահմանադրական Խորհուրդը իբրեւ պաշտօն ունի յարգել տալ Սահմանադրութիւնը, հսկել ընտրութիւններու կանոնաւորութեան եւայլն:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՍԱՏԱԹ տեսակցութիւն մը տուած է Ուաշինկթըն Փօսթի եւ կարգ մը յայտարարութիւններ ըրած զորս Իսրայէլ դրական գտած է: Սատաթ կողմնակից է հիմնադրական կապի մը Յորդանանի եւ պաղեստինեան Պետութեան մը միջեւ, որ ընդգրկէ Յորդանան գետի արեւմտեան ափը եւ Կազայի գօտին: Ասոր փոխարէն (որ զիջում մըն է Իսրայէլի) Սատաթ կ'ուզէ որ իսրայելեան զօրքը պարպէ ինչ որ գրաւած է 1967էն ի վեր:

ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԻ գործիքներու տուրքը 1977ի համար պիտի ըլլայ տարեկան 162 ֆրանք սեւ–ճերմակի եւ 243՝ գունաւորին համար:

ԲՈՒԿՈՎՍԿԻ պաշտօնապէս ապաստանի իրաւունք խնդրեց Զուիցերիայէն, իր ընտանիքին հետ հոն բնակելու համար:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Դեկտ. 24–27)

ԿՈՎԿԱՍԻ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԱՅԻՆ ՔԱՐՏԷՍԸ

Հայաստանի, Վրաստանի, Ազրբէջանի եւ Հիւս. Կովկասի գիտնականներու ջանքերով կազմուած է Կովկասի երկրաշարժային քարտէսը, որ մասնագէտներուն պիտի օգնէ շինարարութիւնը կազմակերպելու, լեռնային տարածութիւնները ժողովրդական տնտեսութեան պահանջներուն համար օգտագործելու մարզերէն ներս:

×

ՅՈՎՀ. ԶԱՐԻՖԵԱՆԻ ԴԻՒԱՆԸ

Ե. Չարենց գրականութեան եւ արուեստի թանգարանը կը գտնուի դերասան Յովհ. Զարիֆեանի դիւանը, որ վերջերս հարստացած է նոր նիւթերով: Արդարեւ, թանգարանի պատասխանատուներէն Գոհար Աղնաւուրեան Միացեալ Նահանգներ տուած այցելութեան ընթացքին հանդիպած է Յովհ. Զարիֆեանի աղջկան՝ Տիկին Յողիկ Գասպարեանի, որ թանգարանին նուիրած է իր հօր դիւանը՝ մօտ հազար վաւերագիր, այդ շարքին՝ Զարիֆեանի գրած 189 նամակները, պարբերական մամուլէն նիւթեր, ներկայացումներու ծրագիրներ, ազդեր, ինչպէս նաեւ դերասանի բեմական գործունէութեան 25–ամեայ յոբելեանին վերաբերող հեռագիրներ, նամակներ, ուղերձներ: Նոր ստացուած նիւթերուն մէջ կը գտնուին նաեւ դերասանի ստացած նուէրները Միացեալ Նահանգներու՝ Փրովիտենսի, Նիւ Եորքի, Պարսկաստանի եւ այլ քաղաքներու՝ հայկական գաղութներէն:

ԿԱՐՈՒՍԵԼ

ՎԱՀԱՆ ՏԷՐԵԱՆ

Պտտւի՛ր, պտտւի՛ր, կարուսել,
Ես քո երգը վաղուց եմ լսել...

Հէքեաթ էր, եւ հմայք, եւ անծիր
Խնդութիւն մշուշում վարդագոյն,
Դու նենգոտ քնքշութեամբ ժպտացիր
Արեւոտ ժպիտով իմ հոգուն...

Սիրոյ խօսք, եւ համբոյր, եւ խոստում...
— Արբեցէ՛ք այս անոյշ համերգում, —
Արդեօք մե՞նք, թէ՝ խօսքերն են ստում,
Արդեօք մե՞նք թէ՝ աշխարհն է երգում:

Պտտւի՛ր, պտտւի՛ր կարուսել,
Ես քո երգը վաղուց եմ լսել...

Կար հեռու մի երկիր թովչական,
Արեւ էր ոսկեղէն աշխարհում.
Շողացին, ժպտացին — էլ չկան,
Էլ չըկան պատրանքները սիրուն:

Ե՛ւ թախիծ, ե՛ւ տրտունջ, ե՛ւ տանջանք,
—Դո՞ւ ես այն, թէ՝ աշխարհն է լացում.—
Խաւարիր, խաբուսիկ անրջանք,
Հեռաւոր օրերի հիացում...

Պտտւի՛ր, պտտւի՛ր, կարուսել,
Ես քո երգը վաղուց եմ լսել...

Կար մի երգ հեռաւոր աշխարհում, —
Դու այն երգն ես կրկնում հեռաւոր —
«Ես սիրում եմ, դու ինձ չես սիրում»,
Եւ հին են քո խօսքերը բոլոր...

Եւ այն վալսը՝ «Անդարձ ժամանակ»,
Ծառուղին՝ ամայի պուրակում,
Ե՛ւ գիշեր, ե՛ւ համբոյր, ե՛ւ լուսնեակ.
Տաղտկալի՛, ձանձրալի՛ պատմութիւն...

Պտտւի՛ր, պտտւի՛ր, կարուսել
Ես քո երգը վաղուց եմ լսել...

Պարում են խելագար խնջոյքում,
— Ով կ'ուզէ՝ թող գաղտնիքն իմանայ, —
Ոչ վե՛րջ կայ, ոչ բսկի՛զբ այս երգում;—
Երէկ՝ ես, այսօր՝ դու, վաղը՝ նա...

Պտտւի՛ր, պտտւի՛ր, կարուսել,
Ես քո երգը վաղուց եմ լսել...

-1977-

ՇՆՈՐՀԱՒՈՐ ՆՈՐ ՏԱՐԻ

«ՅԱՌԱՋ»

ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՕՐԵՐ ԿԸ ՄԱՂԹԷ
ԻՐ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ
ԱՄԱՆՈՐԻ ԱՌԹԻՒ

«ԵՐԷԳ ԼԱՒ ԷՐ ԿԱՆՑ ՎՈՒՐ ԷՍՕՐ»...

(«ԵՐԷԿԸ ԱՒԵԼԻ ԼԱՒ ԷՐ,
ՔԱՆ ԻՆՉ ՈՐ Է ԱՅՍՕՐ»)

Անմահանուն աշուղապետը, Սայաթ Նովա, այսպէ՛ս կ'ըսէ իր տաղերէն մէկուն մէջ՝ բաղդատելով երէկն ու այսօրը: Կը հաւատայ պարզապէս, որ «եկողը փնտռել կուտայ գացողը»· համաձայն է բոլոր այն «յոռետես»ներուն հետ՝ որոնք ծագող ամէն օրուան հետ քիչ մը աւելի սկեպտիկ կը դառնան, լրացող ամէն տարուան հետ քիչ մը աւելի չեչտուած թերահաւատութեամբ կ'ողջունեն եկող տարին:

Անկասկած՝ բոլորս ալ պիտի ուզենք տարակարծիք ըլլալ իրեն, մանաւանդ այս գիշեր, երբ մանկանալու փափաքը որեւէ ատենէ աւելի զօրաւոր է մեր հոգիներուն մէջ: Սակայն, ամէնէն լաւատես մարդն անգամ ներքին պայքար մը ունի: Մեկնողը, ինչպէս իրմէ առաջ բոլո՛ր մեկնողները, առնուազն սորվեցուցած են մեզի թէ նժարը դէպի Չարը կը հակի, դէպի բիրտ եւ անողոք իրականութիւնը: Նուազ սէր ունինք քան անհանդուրժողութիւն, նուազ արեւ կայ առօրեային մէջ քան մթութիւն, նուազ անկեղծութիւն կը ծաղկի մեր շուրջ քան կեղծիք, նուազ խաղաղութիւն ու ներդաշնակութիւն կայ մարդոց միջեւ քան խռովութիւն ու վէճ, նուազ պատճառներ ունինք երջանկանալու քան տըխրելու, նուազ տիրական է արդարութիւնը քան բիրտ ուժը, նուազ արժէք է առաքինութիւնը քան նիւթական հարստութիւնը...:

Տասնըութերորդ դարու աշուղը պատուհանի մը («Բանջարա») կը նմանցնէ աշխարհը ու կ'ըսէ թէ յոգնա՛ծ է թափառելէ ու փնտռելէ երազուած գեղեցկութիւնները, տարփողուած սրտառուչ արժանիքները, բարոյական արժէքները եւ մարդկայնական վսեմ խմացումները: Կեանքի բիրտ իրականութիւնը ցոյց կուտայ որ անցնող ամէն մէկ օրուան հետ դառնութեան եւ յուսաբեկումի պատճառները աւելի ծանր կը կշռեն քան բերկրանքի եւ լաւատեսութեան տուեալները:

Այսօ՛ր ալ, երկու հարիւր տարի ետք, բոլոր մեծ ընկերաբաններու, իմաստասէրներու եւ հոգեբաններու կարծիքը այն է որ աշխարհ դէպի նիւթեղէն քաղաքակրթութիւն եւ ճարտարարուեստական զարգացում կը դիմէ· մարդկային տաղանդն ու հանճարը կը ստեղծեն աննախընթաց անջրպետ մը հոգեկան մշակոյթի եւ կենցաղային առօրեայ պահանջներու միջեւ· անդունդ մը՝ որ պիտի խեղդէ մեզ:

— «Երէգ լաւ էր կանց վուր էսօր»...

Հին այս ձայնը, մեզմէ ամէն մէկուն մէջ հակազդեցութեան մղումի մը բախելով հանդերձ, տեղ կը գտնէ: Կը փորձենք վանել ամէն յոռետեսութիւն ու սեւեռիլ դրական, սփոփարար, խանդավառիչ իրականութիւններու· սակայն, կարծես, չենք յաջողիր ու կ'ընկրկինք: Կ'անդրադառնանք թէ կեղծիք պիտի ըլլար յանձնուիլ լաւատեսութեան: Կը փորձենք կեդրոնանալ նուաճումներու, յաջողութեանց, մանաւանդ պայքարելու եւ յաջողելու մեր վճռականութեան վրայ, սակայն հաշուեյարդարի այս օրը կը ստիպէ մեզ որ ծանրանանք «ի՞նչ ըրած պէտք է ըլլայինք», — «ԻՆՉԵ՛Ր ԿՐՆԱՅԻՆՔ ԻՐԱԳՈՐԾԱԾ ԸԼԼԱԼ, ԲԱՅՑ ՉԵՆՔ ԿՐՑԱԾ ԻՐԱԿԱՆԱՑՆԵԼ»ին վրայ, ու հաստատել առանց ինքնախաբէութեան թէ որքան պայմաններն ու արտաքին ազդակներ՝ նո՛յնքան եւ մեր թերացումները, պարտաւորութիւններն ու անտարբերութիւնները դեր ունեցած են անհատական թէ հաւաքական մեր վրիպումներուն մէջ:

×

Բոլոր նոր տողերը, բոլոր նոր սկզբնաւորութիւններն ու նոր մեկնակէտները կը կարօտին նա՛խ վերջակէտներու, վերջաբաններու եւ անցեալի հաշուեյարդարին: Հաղորդութեան սեղանին մօտեցող ամէն մարդ՝ պէտք է ապրի անդրադարձումի, խոստովանութեան եւ ինքնասրբագրութեան որոշումի պահը, — այլապէս քաւութիւն չկայ:

Անցնող ու եկուոր տարիներու սահմանին վրայ, այս գիշեր, այդ պահն է որ պիտի ապրի — պէ՛տք է ապրի — ամէն մարդ, ամէն Հայ:

Մեզմէ շատե՛ր կրնան հրճուիլ անձնապէս, որ մեկնող տարին բախտաբեր եղած է իրենց համար· կրնան հաւատալ թէ... «էսօր լաւ էր կանց վուր երէգ»· սակայն պարտաւոր են առանձնանալ իրենց խըղճին հետ ու հարց տալ իրենք իրենց՝ թէ ի՞նչ բաժին հանեցին դժբախտին: Խնդրոյ առարկան նիւթը չէ միայն, դրամը չէ լոկ· այլեւ հոգեկան, բարոյական, մարդկային արժէքներն են: Կրնա՞ն սիրել, կրցա՞ն յարգել, կրցա՞ն սփոփել իրենց նմանները: Ցաջողեցա՞ն մնալ Աստղի ճամբուն, բարոյատիպ մարդու ճանապարհին վրայ: Փորձը ըրի՞ն բարձրանալու եւ բարձրացնելու:

Մեր ողբացեալ գրագէտներէն մին, Նոր Տարուան նախօրեակին առիթով գրի առած իր նշմարներէն մէկուն մէջ կը գրէր քանի մը տարի առաջ·

— «Նոր Տարին ՏԱ՛Լ է: Ամէն ոք բանի մը կարօտ է, — դրամի, ճուէրի, ժպիտի, մաղթանքի, քաջալերութեան, սրտապընդումի, յոյսի, հաւատքի, սիրոյ, զոյգ մը անոյշ խօսքի: Եւ ամէն ոք կրնայ բան մը տալ: Ամէնէն թշուառ մարդն իսկ իր օրհնութի՛ւնը կրնայ տալ հոգեբուխ կերպով: «Երանի՛ անոնց որ կուտան: Նոր Տարին տալու գիտութեան, տալու կրօնքին համալսարանն է՝ որ մէկ ուսուցչապետ միայն ունի, — Աստուա՛ծ: Ամէն մարդ ուսանող պէտք է ըլլայ այդ համալսարանին»...

Կը տեսնէք հաւանօրէն՝ որ անհատէն դէպի իր նմանը եւ անձէն դէպի հաւաքականութիւն ծաւալող սիրոյ, կարեկցութեան, յարգանքի եւ բարի կամեցողութեան պա՛րտքն է խնդրոյ առարկայ:

Անձնական բաւարարութեան զգացումը բաւական չէ, եզրակացնելու համար թէ անցնող տարին կապոյտ ու արեւոտ երկինք մը եղաւ: Ճշմարիտ Կաղանդը կուգայ ընդհանրական կեանքի պայծառութեան, անդորրին, վերելքին եւ նուաճումներուն հետ, — ազգային մեր ամբողջականութեան բարօրութեան հետ ո՛չ միայն նիւթական ինքնաբաւութեամբ, այլեւ մանաւանդ բարոյական, հոգեկան, իմացական պահանջներու գոհացումով:

Հո՛ս, այս վերջին կէտին առիթով է որ մեր միտքը կը հակի դէպի Հալաբարցի աշուղին խօսքը· «Երէգ լաւ էր կանց վուր էսօր», — երէկը աւելի լաւ էր՝ քան ինչ որ է այսօր:

Մեզի այնպէս կը թուի, որ աստիճանական վերելքով մը յատկանշուող նիւթական բարօրութեան հետ՝ աստիճանական վայրէջք մը կ'արձանագրենք աննիւթական այլ կենսական արժէքներու մարզին վրայ: Եւ եթէ անհրաժեշտ է յուսա՛լ եւ լաւատեսութեան նշոյլով մը սեւեռիլ Եկող տարիին, մեր միակ մաղթանքը կրնայ ըլլալ ա՛յն՝ որ սխալողը մե՛նք եղած ըլլանք եւ «Աստուծոյ ուսուցչապետութեան տակ, դառնանք ուսանողները՝ ՏԱԼՈՒ կրօնքին», — մեր բարոյական, հոգեկան եւ իմացական պահանջները գոհացած տեսնելու դաւանանքին...:

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ԱՆՈՒՆԸ...

Երբ «Ցառաջ»ը կը կարդամ, յաճախ կը յիշեմ Վահան Թէքէեանի մէկ գողտրիկ քերթուածը՝ «Անունդ», որ սապէս կը սկսի, — «Ինչո՞ւ անունդ այստեղ չկարենամ գրել ես...»:

Ես ինծի հարց կուտամ թէ ինչո՞ւ «Ցառաջ» յօդուածագրին անունը, կամ ագրիւրը, գրութեան վերջաւորութեան կը դնէ, փոխանակ սկզբնաւորութեան դնելու:

Տարիներով՝ ջանացած եմ տրամաբանական պատճառ մը, կամ գէթ բացատրութիւն մը գտնել այս անփոփոխ սովորութեան՝ որ կարծես այլեւս սկզբունք դարձած է:

Գիտեմ թէ ֆրանսական լրագիրները յօդուածագրին անունը յօդուածին վերջաւորութեան կը յայտնեն: Եթէ ասիկա ֆրանսական պետական օրէնք է, բնականաբար՝ «Ցառաջ» պէտք է ենթարկուի տեղւոյն օրէնքներուն, եւ ուրիշ ըսելիք չի մնար:

Բայց ենթադրենք թէ օրէնք չէ՛: Այն պարագային, պիտի հարցնենք, — ինչո՞ւ յօդուածագրին անունը չդնենք գրութեան սկզբնաւորութեան:

Խորագրին չափ — ու թերեւս աւելի՛ — կարեւոր է գիտնալ թէ ո՛վ է գրութեան հեղինակը: Քանի որ անունը պիտի տրուի, ինչո՞ւ միայն վերջաւորութեան պիտի գիտցուի հեղինակին ինքնութիւնը: Եթէ տեսակ մը հանելուկ է, ուրեմն յօդուածին խորագի՛րն ալ վերջաւորութեան դնենք եւ հանելուկը կատարեալ կ'ըլլայ, որովհետեւ այդ պարագային՝ ընթերցողը պէտք է ամբողջ գրութիւնը կարդայ որպէսզի վերջաւորութեա՛ն գիտնայ գրութեան խորագիրը ինչպէս նաեւ գրութեան հեղինակը:

Հանելուկ կամ կատակ, թերթ մը իրաւունք չունի իր ընթերցողներուն պարտադրել որ մէկ էջէն միւսը փնտռտուք ընեն հեղինակին ինքնութիւնը ստուգելու համար:

Ընթերցողը նախ խորագրին կը նայի որոշելու համար թէ անիկա հետաքրքրութիւն մը կը ներկայացնէ՞ իրեն համար: Անմիջապէս յետոյ, կ'ուզէ գիտնալ թէ հեղինակը ո՛վ է, որպէսզի ըստ այնմ կարդայ յօդուածը:

Օրինակի համար, երբ տեսնէք Ռուբէն Դարբինեանի ստորագրութիւնը, եւ նիւթը Խորհրդային Միութիւնն էր, ուշադրութեամբ կը կարդայի՝ որովհետեւ մարդը հեղինակութիւն էր այդ նիւթին մասին:

Երբ Սիմոն Վրացեանի անունը կը տեսնէի, գիտէի թէ հետաքրքրութեամբ եւ դիւրաւ կրնայի կարդալ այդ մեծ մտքին ամէն գրածը:

Երբ Շաւարշ Միսաքեանի անունը կը տեսնէի, ուշադրութեամբ կը հետեւէի ո՛չ միայն նիւթին, այլեւ լեզուին եւ ոճին:

Երբ Շաւարշ Նարդունիի անունը կը տեսնէի, կը պատրաստուէի հիւթեղ այլ դժուարամարս կտոր մը կարդալու:

Կան նաեւ գրողներ որոնց արտադրութիւններէն կը խուսափիմ, եւ անոնց անունը տեսնելով՝ երբեք չեմ կարդար անոնց գրութիւնները:

Կը ջղայնանամ երբ յօդուածագրին անունը յատակ կերպով, վերնագրին տակը չէ տրուած: Ձեզ կրցած հասկնալ թէ ինչո՛ւ «Ցառաջ» վերջաւորութեա՛ն կը դնէ հեղինակին անունը (*):

Եթէ համեստութիւն է... կեղծ համեստութիւն է: Եթէ աւանդութիւն է... անիմաստ աւանդութիւն է:

Անկեղծօրէն, կ'ուզէի գիտնալ թէ ինչո՛ւ յօդուածագրին անունը վերջաւորութեան կը դրուի: Ես քանի մը պատճառներ տուի թէ ինչո՛ւ պէտք է սկզբնաւորութեան դնել: Թող ինծի միայն մէ՛կ պատճառ տրուի վերջաւորութեան դնելու գրութիւնը արդարացնելու համար:

Պրպտած եմ մեր վերջին 140 տարուան լրագրութեան գլխաւոր թերթերը եւ հանդէսները: Այսպէս՝ «Արշալոյս», «Մա -

ՌԱՆՉՊԱՐՆԵՐ

ՎԻՊԱՍՔ
ՀԱՅ ՇԻՆԱԿԱՆՆԵՐԻ ԿԵԱՆՔԻՑ

ԹԱՂՎՁՈՐԻ ԿՐԱԿԸ

Խութեցիները տարին մէկ անգամ պարտադիր կերպով փոխում էին իրենց օջախների կրակը: Այդ կատարւում էր ամէն տարի Փետրուարի 14ին: Ամէն ընտանիք իր տան առաջ կամ տանիքին վառում էր տօնական կրակ՝ տէրընդէզ, եւ այդ կրակից իր օջախը տանելով՝ փոխում, նորոգում էր հին կրակը:

Հոնկա պապի տան տղամարդիկ առաջինն էին վառում տէրընդէզի կրակը իրենց գիւղում: Այդ համարւում էր ազդանշան, որին հետեւելով՝ բոլոր տների կամ թաղերի տէրընդէզները սկսում էին վառուել: Հոնկա պապի որդի Ջուլհակ Ցակոբը, յետոյ պապի թոռներ Սիմոնը, Դաւիթը եւ Մուշեղը: Իրիկնամուտին ամբողջ գիւղը լուսաւորւում էր տէրընդէզների բոցերով: Երբ կրակները հանդարտւում էին, Հոնկա պապի որդիներն ու թոռները, տէրընդէզի հրավառ խանձողները վերցնելով, շպրտում էին իրենց արտերին՝ բացականչելով «բարաքէն վերին արտին՝ ցորենը շատ լինի», «բարաքէն սպիտակ գլգըլի արտին՝ հասկերը խոշոր լինեն», «կաթը ցուլան լինի», ասում էին ու խանձողները տանիքից շպրտում ձիւնածածկ գոմերի պատերին՝ իրենց լծկանին զօրութիւն եւ կովերին՝ կաթի առատութիւն ցանկանալով:

Հոնկա պապի տան հարսանիքներից մէկում նուագել էր Բսանայ զաւառի հռչակաւոր փողփուչ Նատոյա Աբէն, որը դրանից մի տարի առաջ Մարաթուկի ուխտին քսանչորս ժամ անընդհատ փող փչելու պայմանով տոսախից շինուած եօթը սրինգ էր պայթեցրել զուռնդ պարի մէջ: Մէկ օրուայ մէջ եօթը սրինգ պայթեցրած կորովի փողփուչի անունը աւելի հռչակաւոր էր դարձրել Թաղվձորի այդ նահապետական տունը:

Հոնկա պապի տան կրակը վառ էր, երբ մենք ներս մտանք: Կրակի կողքին, աղուէսի մորթու վրայ նստած էր սպիտակամօրուս ծերունին: Տան առանձին մի անկիւնում եռանդով իր մաքոքն էր աջ ու ձախ գցում Ջուլհակ Ցակոբը:

Պատանքով տղամարդուն եւ նրան ուղեկցող սեւազգեստ կնոջը տեսնելով, հադարաչէն տան նահապետը ոտքի ելաւ:

— Հոնկա պապին մեր գիւղի մուխսին է եւ այս կրակը՝ մեր բոլորիս սրբութիւնը: Քո խոստովանքը այս կրակի առաջ կատարիր, — ասաց Խութեցի կինը, դիմելով պատանքով տղամարդուն:

— Մեծ մեղք եմ գործել, մուխսի պապ, եւ եկել եմ իմ սպաննուածի արեան գինս իմ արիւնը վճարելու: Իմ տան կրակն էլ, ճրագն էլ յանգած է: Ես կրակը վկայ, այդ սպանութիւնը կանխամտածուած չի եղել: Ուզում էք սպաննէք ինձ, իսկ եթէ ներում էք, մի խանձող տուէք ձեր կրակից, որ իմ օջախի յանգած կրակը վառեմ, — ասաց լեռնցին, ճերմակ կտաւը եւ գործիքը ծերունու առաջ դնելով:

Սպիտակամօրուս ծերունին, որ տեղեակ էր այդ սպանութեանը, կռացաւ եւ իր թմէքի բոցկլտուն կրակից մի խանձող հանելով, երկարեց նրան.

— Գնա, վառիր քո օջախը:

Տղամարդը վերցրեց պատանքն ու գործիքը եւ սեւազգեստ կնոջ հետ դուրս եկաւ Հոնկա պապի տնից, իր հետ տանելով Թաղվձորի կրակը:

Հերթը հասաւ ինձ:

Ես էլ այդ կրակի համար էի այդ գիւղը եկել: Ականատես չլինէի այդ տեսարանին, մի գուցէ թերահաւատ մնայի, թէ աշխարհում կը գտնուի մի կրակ, որ կարող է վստահամբաւ կնոջ ձեռքի պըղծութիւնը մաքրել:

Ուրեմն, ճիշդ էր ասել Պայթող աղբիւրի Հրեղէն ձին:

Ես լռութեամբ «Կոճղեզ» աւետարանը իմ թեւատակից հանելով՝ մեկնեցի Հոնկա պապին:

— Քանի՞ տարուայ պղծութիւն կայ վըրան, — հարցրեց ծերունին՝ իմ միտքը կռահելով:

— Եօթը տարուայ:

— Պղծողը կի՞ն է, թէ տղամարդ:

— Ջմօ անունով մի անառակ կին է Տատրակ գիւղից:

Հոնկա ծերունին Արարոյի գիրքը դրեց մի կողովի մէջ եւ կախեց իր երդիքից:

Եօթը օր Թաղվձորի կրակի կապոյտ ծուխը անցաւ նրա վրայով: Վերջին անգամ նա կողովը առաստաղից իջեցնելով՝ տարաւ դրեց այն քարի վրայ, որի տակ Խութեցի Ցովնանի խոփն էր թաղուած:

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(52 – Շար·)

սիս», «Հայրենիք», «Ժամանակ», «Արեւելեան Մամուլ», «Ազատամարտ», «Ազատամարդ – Ցանկուած», «Արեւելք», «Շաւիղ», «Ազդակ», «Բիւզանդիոն», «Ժամանակադար», «Վտակ», «Արաքս – բաստ», «Հիւսիսափայլ», «Մշակ», եւն.:

Այդ պատկառելի հին լրագիրներուն մէջ – կ'երեւի հին աւանդութիւն է – գրութեան վերջաւորութեան գրուած է հեղինակին ստորագրութիւնը: Եւ ի՜նչ ստորագրութիւններ… Գ. Զօհրապ, Զ. Եսայեան, Ե. Ակոնոի, Փիլօ Զէյթուն, Բուրէն Զարդարեան, Ա. Ահարոնեան, Բաժառ Բաթիջա, Բ. Թէքեան, Տ. Եուսուֆեան, Րաֆֆի, Մ. Զօպանեան, Յ. Շահրիկեան, Ա. Նորհանեան, Սիպիլ, Ալփաւսան, Ա. Արփիարեան, եւայլն:

Այդ թերթերը վերջաւորութեան կը դնէին յօդուածագրին անունը: Ինչո՞ւ: Չեմ գիտեր: Եթէ բանուոր պատճառ մը չկայ, մենք հարկադրուած ենք այդ [illegible] հին աւանդութեան հետեւելու:

Ներկայիս, Հայ լրագրութեան մէջ երկու հոսանքներ կան ստորագրութեան վերաբերեալ: Մաս մը թերթեր զայն կը [illegible] կը դնեն, ուրիշներ «կը» նուրութեան:

Ի մէջ այլոց, վերջաւորականներէն են՝ «Յառաջ», «Ազդակ», «Ազատ Օր», «Արմենիա» եւ «Ալապադ»:

Սկզբնաւորականներէն են՝ «Հայրենիք», «Յուսաբեր», «Ասպարէզ», «Պայքար», «Մարմարա» եւ «Սովետական Հայաստան»:

«Ալիք» եւ «Լրաբեր» երկու ձեւերն ալ կը գործածեն:

×

Չեմ գիտեր թէ այս գրութեան հետ՝ անունս ո՛ւր պիտի դրուի… տակը, կամ վրան:

Սիրած թերթերէս մէկն է «Յառաջ»: Բայց ինչո՞ւ «Յառաջ» յօդուածագրին անունը ա՛յդտեղ (սկզբնաւորութեան) չկարենայ գրել, եւ ընթերցողին պարզօրէն չյայտնէ հեղինակին անունը:

«Ինչո՞ւ անունդ այստեղ չկարենամ գրել ես…»:

ԵՆՈՎՔ ԼԱԶԻՆԵԱՆ

×

(*)ԽՄԲ.«ՅԱՌԱՋ»ի.– Երկար տարիներէ ի վեր է որ մեր սիրելի աշխատակիցը կ'ընէ մեզի այս դիտողութիւնը, յամառութեամբ, չարդ՝ բերանացի, այս անգամ՝ գրաւոր: Եւ որովհետեւ մենք ալ նուազ յամառ չենք, տրամաբանական կը գտնենք որ ստորագրութիւն լսուածը տակը դրուի: Ոչ ոք, ոչ իսկ Լաչինեան, երբ նամակ կը գրէ վրան կը դնէ՝ «Սիրելի Բ… գրեց՝ Ենովք Լաչինեան», մինչ հոս առաջ դրուած պատճառաբանութիւնները ի զօրու են նաեւ նամակի պարագային: Ուրեմն այս այսպէս է, սիրելի Լաչինեան, ոչ մէկս կրնայ միւսը համոզել…:

ԻՆՉՊԷՍ ԿԸ ՏՕՆԵՆ

Ճափոնի մէջ Յունուար մէկէն քանի մը օր առաջ գիւղերու եւ քաղաքներու մէջ ուրախ կը հնչէ փայտէ սանդերու թըխթըխկոցը: Բակերու մէջ կը ծեծեն չոգիով եփուած բրինձ: Դուռներուն վրայ կը կախեն բամպակով եւ փոքր սոճիի ճիւղերով հիւսուած պսակներ՝ իբրեւ հաւատարմութեան եւ երկարակեցութեան խորհրդանիշ, իսկ եթէ տանտէրը ունեւոր է՝ պսակին վրայ կ'աւելցնէ նաեւ սալորենիի ճիւղ մը:

Նոր Տարուան կէս գիշերին կը լսուի զանգակի հարիւր ութ հարուած: Այդ պահուն, համաձայն ժողովրդական աւանդութեան, մարդը ոտք կը դնէ դրան մը սեմէն ներս. նոր բախտ մը կը սպասէ իրեն: Երեք օր կը տեւեն ընտանեկան տօնախմբութիւնները եւ այցելութիւնները բարեկամներու: Սովորութեան համաձայն, աղջիկները կը հաւաքեն զանազան բանջարեղէններ: Նոր տարուան 7րդ օրը ընտանիքին հայրը «գարնան եօթը խոտեր»ով եւ բրինձով յատուկ կերակուր մը կը պատրաստէ եւ զայն կը հրամցնէ ընտանիքի անդամներուն:

×

Պալի կղզիի բնակիչներու տարին չի համապատասխաներ մեր Ամանորին, որովհետեւ իրենց օրացոյցը կը հաշուէ 210 օր: Տօնախմբութենէն դեռ շատ առաջ կը սկսին պատրաստութիւններ տեսնել: Ներկուած բրինձով իբրեւ «նուէր աստուածներու»՝ կը պատրաստեն երկու մեթրնոց սիւներ: Նոր տարուան խնճոյքները կը տեւեն տասը օր. ապա՝ կ'ուտեն բրինձի սիւները:

×

Կարմիր Հնդիկներու Նաւախօ ցեղը, Մ. Նահանգներ, նոր տարին կը դիմաւորէ անտառի մէջ սարքուած հսկայ խարոյկով մը: Կը պարեն ճերմակ հագուստներով, սպիտակ ներկուած դէմքերով, իսկ ձեռքերնուն մէջ՝ փետուրէ գունդեր ունեցող փայտէ ձողեր: Պարողները կը ձգտին կրակին մօտենալ եւ, երբ գունդերը կը բոցավառին՝ ուրախութեան ճիչեր կ'արձակեն: 16 պնդակազմ այրեր կաս-կարմիր գունդ մը բերելով սիւնին գլուխը կը հաստատեն՝ երաժշտութեան ընկերակցութեամբ: Այնուհետեւ բոլորը կը կանչեն՝ «Նոր արեւը ծնաւ, եկաւ նոր տարին»:

×

Հնդկաստանի հիւսիսը նոր տարուան տօնախմբութիւնները տեղի կ'ունենան Պայսաքի տօնին, այսինքն՝ Ապրիլ 13ին: Այդ օրն է, որ գարնան վերջաւորութիւնը կ'արձանագրուի ու կը սկսի շատ տաք ամառը: Բերքահաւաքը գիւղացիները կը կատարեն երգ ու պարով, հիւրասիրութիւններով:

Հարաւային Հնդկաստան նոր տարին սովորաբար կը տօնեն Մարտին, իսկ Քերալա նահանգը՝ Յուլիսին եւ նոյնիսկ Օգոստոսին: Այդ նահանգին բնակիչները իրենց իւրայատուկ Կաղանդ պապան ունին՝ հէքեաթային Թագաւոր Մահապալը, որ նոր տարուան առաջին օրը կ'այցելէ իր հպատակներուն տուները եւ մարդոց փափաքները կ'իրականացնէ: Անոնք ալ իրենց հէքեաթային Թագաւորին ի պատիւ իրենց տուները կը զարդարեն ծաղիկներու հիւսքով:

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԻՄԱՍՏԸ

Նոր տարին, որ կոչուած է նաեւ Կաղանդ, տարեմուտ, տարեգլուխ, ամանոր, անցած է զարգացման քանի մը շրջաններէ՝ արտայայտելով ժողովուրդի կեանքին մէջ տեղի ունեցած ընկերային – պատմական եւ մշակութային դէպքերը: Նոր տարուան ամէնէն հին շրջանը կը վերաբերի գարնան՝ բնութեան զարթօնքը նշող Բարեկենդանի տօնին, որուն ծիսակարգը կատարելու ատեն «Առաջինին» կը վերագրէին իրմէ ետք եկող նման առարկաներու եւ երեւոյթներու վրայ ազդելու յատկութիւնը: Կը կատարուէին ծիսական երգեր, պարեր, խաղեր, ժողովրդական – թատերական ներկայացումներ՝ ցուցադրելով այն ինչ որ կը սպասուէր նոր տարիէն:

Հայկական տոմարի զարգացման յաջորդ շրջանին նոր տարին տեղափոխուած է Նաւասարդ մէկին (Օգոստոս 11): Մինչեւ նոր տարուան տօն դառնալը Նաւասարդը ժողովուրդի կեանքին մէջ գոյութիւն ունեցած է իբրեւ աշնանային բերքահաւաքի տօն: Քրիստոնէութեան մուտքէն ետք նոր տարին յարմարցուած է Քրիստոսի ծննդեան տօնին եւ հակառակ անոր, մինչեւ ԺԹ. դարու վերջը, ժողովուրդը շարունակած է մեծ հանդիսաւորութեամբ տօնել գարնան՝ բնութեան զարթօնքը, իսկ աշնան՝ բերքահաւաքը:

ԺԸ. դարուն, Սիմէոն Երեւանցի կաթողիկոսի տոմարով, Հայերը նոյնպէս Յունուար մէկը ընդունած են իբրեւ տարուան սկիզբ եւ նոր տարուան տօն: Պահուած են նոր տարուան առթիւ վիրար չնորհաւորելու, մարդոց, առարկաներու, կենդանիներու նմանութեամբ ծիսական հացեր թխելու եւ հանդիսաւորութեամբ ուտելու, գուշակութիւններ ընելու ծէսեր: Պահուած են նաեւ մեռնող եւ յարութիւն առնող բնութեան զարթօնքին նուիրուած ծէսեր:

Ներկայիս, նոր տարուան գաղափարական, հմայիչ եւ ծիսական իմաստը մոռցուած է եւ մնացած է միայն հանդիսաւոր եւ կենցաղային կողմը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

ՕԴ

Այս է կենտրոնը,
որից կախուել են օրհներգութեան զանգեր
ու ամէն կողմից զանգահարելով՝
շուրթերին, դաշտին եւ աչքերի մէջ,
թափում են դեղին պատարագ ու անձրեւ,
որ մարդիկ հաւաքում են,
ինչպէս սունկը, աղմուկը եւ շարժումը…
Եւ այս շարականը, որ յղացայ,
ինչպէս հայելի ամփոփում է ձեւերը՝
սունկի, աղմուկի, շարժման,
եւ շարականը, որ յղացայ,
իմ երակների միջով շարժում է՝
նորից տօնելու
դէպի սկիզբը՝ իր վերադարձի
վարդավառը:
Այս է կենտրոնը՝
մի կենտրոն է օդը,
որտեղից գծերը եւ գոյները բոլոր
տեսանելի են եւ իրական,
ինչպէս տերեւը ծառի, ինչպէս սունկը,
քանի որ ինքը անիրական է
քանի որ հէնց այն, ինչը մաքուր է
ամէնից,
անտեսանելի է, ինչպէս կեանքը,
եւ այն, ինչը մաքուր է ամէնից,
նաեւ անգոյն է, ինչպէս կեանքը,
նաեւ անգոյն է, ինչպէս ոչինչ…
Դու ամէնից մաքուրը — և անտեսանելին,
դու ամէնից մաքուրը, — եւ անգոյնը,
դու ամէնից մաքուրը, — եւ հայելին,
որն իր հետ տանում է ձրիաբար
սունկի, աղմուկի, շարժման
բոլոր ձեւերի արտացոլումը:
Եւ այս շարականը, որ յղացայ,
քոնն է,
ինչպէս քոնն են սկիզբը և վախճանը,
եւ արքայայութիւնը ամենայնի,
եւ ոչինչ…

ԱՐՄԷՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

Պատմուածք

Իր մօրը մէջ՝ եզան եւ աւանակին միջեւ, մանուկը կը ժպտէր: Մօրուսաւոր հովիւներ եւ խոհուն մարդիկ կ'երգէին կիթառներու հնչիւններով: Աշխարհ կը վերածաղկէր: Մարդիկ կը վերադառնային դէպի բնութիւն, դէպի սէր, դէպի պարզութիւն, — աստուածաշնչական, — եւ դէպի խաղաղութիւն:

Ապա՝ մանուկը նշմարեց, դժխեմ հեռաւոր անկիւնները, իր ծնունդէն առաջ իրեն հրամցուած անհեթեթ նուէրները: Երիտասարդ մը. հասուն մարդ մը: Բուխօվակի եւ Գորվալան:

Հերովդէսները, անկասկած, միշտ կ'իշխէին:

«Մոնտ» ԺԱՆ ՓԼԱՆՇԷ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (250)

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Բ. ՄԱՍ
ԱՐԱԹԻՄՈՍԻ ՄԷԿ ՆԱՄԱԿԸ

— Անմիջապէս դքսութեան գանձարանը ներկայանալով հարիւր հազար դուրուշ պիտի ստանաս: Ես առաջուընէ պէտք եղածը կը խօսիմ:

— Վայ չար սատանայ, գանձին բանալիները քու քո՞վդ են եղեր, Պեմպօ… եթէ առաջուընէ գիտնայի…:

— Փեթրօ, քանի մեզի ծառայես, դքսութեան գանձը միշտ քու առջեւդ բաց պիտի ըլլայ:

— Ուրեմն բնաւ հոգ մի ըներ, խօսքս խօսք է:

Պեմպօ աճապարանօք մեկնելով դքսութեան պալատը գնաց, ուր Ֆուքարի անհամբեր իրեն կը սպասէր:

Դուքսը չափէն աւելի յուզուած, այն օրը իր աշխատութեան սենեակին մէջ կ'երթեւեկէր. ոչ ոքի ունկնդրութիւն տըւած էր այն օրը:

— Դրական որեւէ լուր մը ունի՞ս, հարցուց դուքսը Պեմպոյի ներս մտնելը նըշմարելով: Աւագ Սաղայէլը սպաննողին անունը իմացա՞ր:

— Գուշակածնիդ ճիշդ է եղեր, վսեմաշուք տէր, պատասխանեց Պեմպօ:

— Ռոլան Քանտիանօ՞ն է եղեր, բացագանչեց Ֆուքարի դեփ-դեղին կտրելով:

— Այո, վսեմաշուք տէր: Բայց այս լուրը Արաթիմոսէ իմանալէ յետոյ ուրիշ լուր մըն ալ իմացայ որ մասամբ պիտի կրնայ նախորդը սրբագրել:

— Խօսէ, խօսէ, ի՞նչ ըսել կ'ուզես, գոչեց Ֆուքարի: Կ'երդնում որ չուրջս դժբախտութենէ եւ աղէտներէ ուրիշ բան տեսած չունիմ:

— Վսեմաշուք տէր, կարծեմ թէ քիչ ատենէն Ռոլան Քանտիանօն պիտի կրնանք բռնել:

— Ի՞նչպէս:

— Քանտիանօ Արաթիմոսի հետ յարաբերութեան մէջ է:

— Իրա՞ւ: Զարմանալի բան: Այդ Թուղթ մրոտողը ինչո՞վ կրնայ օգտակար ըլլալ Ռոլանի որ անոր հետ բարեկամութիւն հաստատեր է:

— Ատիկա չեմ գիտեր. իմ գիտցածս սա է թէ Ռոլան Արաթիմոսի հետ յարաբերութեան մէջ է եւ թերեւս այսօր կամ վաղը անոր տունը երթայ:

— Ի՞նչ պիտի ընենք այդ պարագային:

— Եթէ Արաթիմոսի տունը գտնենք, պիտի բռնենք:

— Ատանկ մտածումները միտքէդ հանէ, Պեմպօ, մըմնջեց Ֆուքարի գլխու յուսահատական շարժումով մը: Քանտիանօն գիւրաւ – գիւրաւ մեր ձեռքը չիյնար: Ընդհակառակն եթէ բռնուող մէկը կայ, ան ալ ես եմ, ճակատագիրս գլխս կը հալածէ, պարապ տեղն է որ կը տագնապիմ: Աւագ Սաղայէլին մահը անդարմանելի աղէտ մըն է մեզի համար: Եւ գէշը հոն է որ այդ աղէտին ուղղակի պատճառը Քանտիանօն է:

— Վսեմաշուք տէր, դուք կորստեան պիտի մատնուիք այն պարագային մանաւանդ որ ինքզինքնիդ կորսուած համարիք, ըսաւ Պեմպօ հանդարտութեամբ: Եթէ դէմ դնէք, պիտի կրնաք ինքզինքնիդ ազատել, բայց եթէ տեղի տաք, ինքզինքնիդ կորստեան պիտի մատնէք: Ձեր ճակատագրին վրայ խօսեցաք պահ մը առաջ, բայց մի մոռնաք որ կան այնպիսի պարագաներ ուր ամէնէն զօրաւոր կամք ունեցող մարդիկն իսկ իրարու կը միանան կամ իրարմէ կը զատուին: Կացութիւնը որոշ է: Եթէ առաջին հարուածը տուողը դուք ըլլաք, վտանգը պիտի կրնաք հեռացնել:

— Ի՞նչ ընենք, Պեմպօ, ի՞նչ կրնանք ընել…: Ինծի խելք մը սորվեցուր…: Քենէ ուրիշ մարդու վրայ վստահութիւն չունիմ. «. մինչեւ հիմա դուն առաջնորդեցիր զիս:

— Այո, վսեմաշուք տէր, ես առաջնորդեցի ձեզ, որովհետեւ իմ բախտս ձերինին կապուած է…: Երբ դուք իյնաք, ես ալ կ'իյնամ, երբ դուք բարձրանաք, ես ալ կը բարձրանամ: Իմ տեղս եթէ ուրիշ մէկը ըլլար, ձեզի բարեկամութեան, հաւատարմութեան եւ երախտագիտութեան վրայ պիտի ճառէր, բայց ես ոչ բարեկամութեան կը հաւատամ, ոչ հաւատարմութեան եւ ոչ ալ երախտագիտական զգացումներու անկաշառութեան վրայ: Ես միայն կամքի ուժին կը հաւատամ… եւ դուք ալ ահա ատոր համար է որ վստահութիւն ունիք իմ վրաս: Մենք երկուքս ուժ մը կը կազմենք: Անկեղծ ըլլալու համար ըսեմ որ եթէ դուք մինակնիդ մնաք, վտանգի մէջ պիտի ըլլաք, իսկ եթէ մինակս մնամ, առաջուան թըշուառ կացութեանս պիտի մատնուիմ: Դուք նիւթական ուժն էք, իսկ ես մտաւորական ուժը: Ուրեմն միացած մնանք եւ իրարու նեցուկ ըլլանք:

ՄԻՇԵԼ ԶԷՎԱՔՕ

(Շար.)

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

Նոր Տարուան եւ Ս. Ծննդեան օրերու արարողութեանց

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Հինգշաբթի Յունուար 6, տօն Ծննդեան և Աստուածայայտնութեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի: Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8·30ին: Բազմաձայն պատարագ՝ ժամը 10ին: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Կաթ. Պատուիրակ Հայոց Եւրոպայի

Պատարագի աւարտին՝ Ջրօրհնէք կը կատարուի:

Ուրբաթ, Յունուար 7, Բ. օր Ծննդեան: Յիշատակ է Մեռելոց: Ժամը 10ին պատարագ կը մատուցուի: Պատարագի աւարտին Հոգեհանգիստ կը կատարուի վասն համօրէն ննջեցելոց:

Կիրակի, Յունուար 9, Դ. օր Ծննդեան: Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8·30ին:

ՇԱՎԻԼ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Ծննդեան եւ Մկրտութեան տօնակատարութիւնը տեղի կ'ունենայ ճիշդ Յունուար 6ին Հինգշաբթի առաւօտ ժամը 10ին:

ԻՍԻ
Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Չորեքշաբթի, Յունուար 5, ճրագալոյց է Ծննդեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի: Սկիզբ երեկոյեան ժամերգութեան եւ ընթերցուածներու ժամը 4ին: Պատարագ ժամը 5ին:

Հինգշաբթի, Յունուար 6, տօն Ծնընդեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի: Սկիզբ պատարագի ժամը 10ին: Յաւարտ պատարագի կը կատարուի Ջրօրհնէք:

ԱՌՆՈՒՎԻԼ
ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ

Չորեքշաբթի, Յունուար 5, ճրագալոյց Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի:

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 17·30, պատարագ 18·15:

Հինգշաբթի, Յունուար 6, տօն Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի: Սկիզբ ժամերգութեան 9·30, պատարագ 10·30: Յաւարտ պատարագի կը կատարուի Ջրօրհնէք:

Կիրակի, Յունուար 9, Յիշատակ է Մեռելոց: Պատարագ 10·30: Յաւարտ պատարագի կը կատարուի հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց:

Պատարագի երգեցողութիւնք կը կատարուին բազմաձայն, գիւղիս երգչախումբին կողմէ, առաջնորդութեամբ Պր. Վ. Փէշտիմալճեանի:

ՆՈՒԷՐ

Ամանորի առթիւ այրի Տիկին Կիւլեան 20ական ֆր. կը նուիրէ Կարմիր Խաչին, Կապ. Խաչին, Փարիզի Հայոց եկեղեցւոյ, Ուսանողներու Օգն. Միութեան, «Յառաջ»ին եւ 50 ֆր. Լիբանահայութեան (ստանալ «Յառաջ»էն):

ՁԵՐ ՓՈՔՐԻԿՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ
ԿԱՂԱՆԴԻ ՍԻՐՈՒՆ ՆՈՒԷՐ ՄԸ

La ville à l'envers
par NANE CARZOU

imagée par CARZOU

Ed. d'Art de Francony,
diffusion Flammarion

Հ. ԲԱԼՈՒԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

— 9. Rue de Trévise — 75009 PARIS —
Tél. : 523-24-97

Տօնական եւ առօրեայ օրերու առթիւ, մի՛ վարանիք գիրք եւ ձայնապնակ գնելու ձեզի եւ ձեր սիրելի բարեկամներուն նուիրելու համար:

Դիմել՝ Հ. Բալուեան Գրատունը ուր պիտի գտնէք ամէն տեսակի գիրքեր ու ձայնապնակներ: Նոյնիսկ Հայաստանի պետական էստրատային նուագախումբի սալերը, իրենց լաւագոյն երգչուհիներով եւ երգիչներով:

Հոն կը գտնէք նաեւ Ֆրանսա լոյս տեսնող բոլոր պարբերաթերթերը եւ 1977ի օրացոյցը, գունաւոր եւ պատկերազարդ 20 ֆր.

Cuisine Grégoire
A EMPORTER
Spécialités Libanaises
14, rue Mazagran 75010 Paris
M° Bonne Nouvelle
tél. 770 - 24 - 43

ՁԵՐ ՏՕՆԻՆ ՀԱՄԱՐ
ՄԻ ՎԱՐԱՆԻՔ ԴԻՄԵԼՈՒ ԿՐԵԿՈՒԱՐԻ
ԼԻԲԱՆԱՆԵԱՆ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ՃԱՇ,
ՆԱԵՒ ԼԻԲԱՆԱՆԵԱՆ ՀԱՑ ԵՒ
ՄԱՆԱՒԱՆԴ՝
Հայկական «Փիցցա» (լահմաճուն)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Հայ Առաք. եկեղեցւոյ Ազգ. վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ գումարները.– Եւա Գուլաքսզեանի մահուան 40ի հոգեհանգստեան առթիւ Ռոանէն Տիկ. Ա. Մինասեան 300, Կրընոպլէն Տիկ. Պ. Մամուրեան 100, Մարսէյլէն Տիկ. Ե. Վարժապետեան 50, Պր. Ն. Քոչքոչեան 50 ֆր.: Մարիձա Պուռնազեանի մահուան ռթիւ, փոխան ծաղկեպսակի Տէր եւ Տիկ. Մ. Մնայեան 100, Օր. Ն. Սիւզմէճեան 100: Համբարձում Պուռնազեանի մահուան առթիւ փ. ծ.ի Ղ. Սիւզմէճեան 50, Տիկ. Ա. Սիւզմէճեան 50: Կրընոպլէն Տէր եւ Տիկ. Ժան Փափազեան ծանր արկածէ մը ազատուելուն համար 100: Վասիլ Խրիմեանի մահուան Ա. տարելիցին առթիւ Ա. Մարգարեան 50 դպրոցին, Ա. Խրիմեան 20 եկեղեցւոյ եւ 20 դպրոցին: Նշան Կօշկարեանի մահուան առթիւ փ. ծ.ի այրի Տիկ. Ա. Տիրատուրեան (Մարսէյլ) 50 եկեղեցիին եւ 50 դպրոցին: Մարսէյլէն Աճէմեան ընտանիք 50, Մարսէյլէն Տէր եւ Տիկ. Այվազեան 50, Տէր եւ Տիկ. Կ. Փափազեան 100 ֆր.:

(Շար.)

Հ. Բ. Ը. Մ.

Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles — PARIS 17e
Tél. : 924-86-71 ou 227-12-26

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԾՆՈՒՆԴ

— Հայկական Ծնունդի առթիւ աւանդական հացկերոյթ կազմակերպուած ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ կողմէ Հինգշաբթի 1977 Յունուար 6, ժամը 20·30ին:

Մասնակցութեան ծախք՝ 120 ֆր.

Տեղերը ապահովել հեռաձայնելով՝ 924–86–71

— Հայկական Ծնունդի առթիւ պարահանդէս – խրախճանք, կազմակերպուած ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԱԿՈՒՄԲԻՆ կողմէ, Շաբաթ, Յունուար 8:

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ՆՈՒԷՐ

Պ. Յովհ. Զըրըքճեան 100 ֆր. կը նուիրէ Լիբանահայութեան (ստանալ «Յառաջ»էն:

ՏՕՆԱԾԱՌ

Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը Ծնունդի առթիւ կազմակերպած է Դաւիթեան դպրոցի Տօնածառի Հանդէսը Կիրակի Յունուար 2, կէսօրէն վերջ ժամը 15ին, պետական Թատրոնին մէջ:

Կը հրաւիրուի Վալանսի եւ շրջակայքի Հայութիւնը քաջալերելու Դաւիթեան դպրոցի աշակերտութիւնը:

Մանուկներու Օրը

Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութիւնը Փարիզի շրջանի մասնաճիւղերով կը տօնէ Մանուկներու Օրը Յունուար 9ին Սամուէլ Մուրատեան վարժարանին մէջ:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Յունուար 16ին:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՈՐ ՃԱՇԱՐԱՆ ՄԸ

PIZZA OSKIAN
139, rue Saint-Honoré 75001 Paris
tél. 260 23 80

ԲԱՑԱԾ Է ԻՐ ԴՌՆԵՐԸ
ՁԵՐ ՃԱՇԵՐՈՒՆ, ՆՇԱՆՏՈՒՔՆԵՐՈՒՆ ԵՒ
ԽՐԱԽՃԱՆՔՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ
ԸՆԴԱՐՁԱԿ ՍՐԱՀ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

ԽԸՏԸՐԵԱՆ
Ձեր գոհարեղէններուն համար

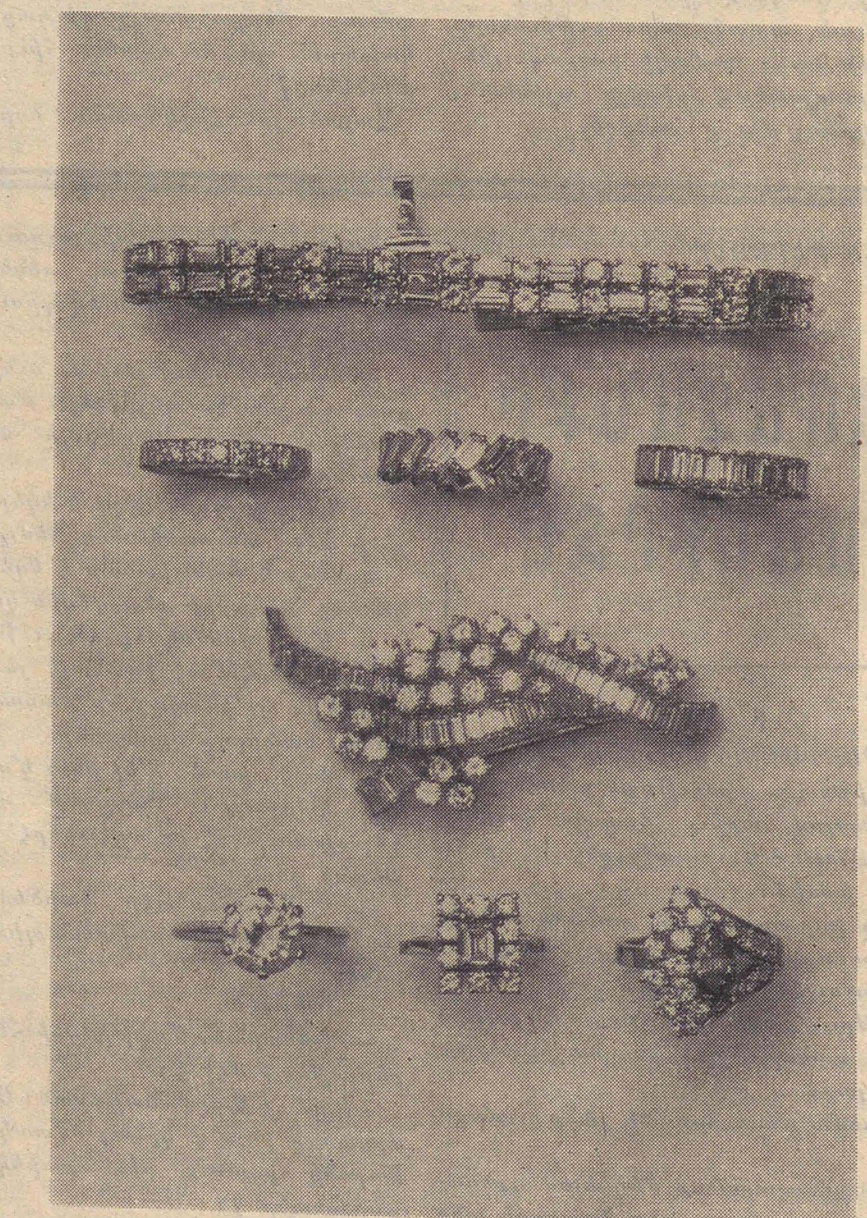

վստահելի հաստատութիւն մը
Edouard KHEDERIAN 66, rue Lafayette 75009 Paris tél. 770 - 11 - 63

VIENT DE PARAITRE

haïastan

Mensuel, de 32 pages dont 8 en couleurs
+ 4 pages en arménien

EN VENTE : Librairie H. Palouyan, 9 Rue de Trévise, 75009 Paris
Librairie H. Samuelian, 51, Rue Mr. le Prince, 75006 Paris
Maison de la Culture Arménienne (Rez-de chaussée) 17, Rue Bleue, 75009 Paris
Librairie le Petit Prince, 121 Bd St. Michel, 75005 Paris

Abonnement : un an (11 numéros) 50 F.
HAIASTAN
17, Rue Bleue, 75009 Paris
Compte CCP Paris 19691-25

Lisez et faite connaître HAIASTAN

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
4
MARDI
4 JANVIER
1977

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1,20 F

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 170 Ֆ.	Վեցամսեայ	90 Ֆ.
Արտասահման	Տար. 200 Ֆ.	Հատը	1 Ֆ. 20

52ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.759
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
52e ANNÉE — N° 13.759

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ

ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ԱՄԱՆՈՐԵԱՆ ՄԱՂԹԱՆՔՆԵՐԸ

Ըստ աւանդութեան, Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահը կարճ ելոյթով մը շնորհաւորեց Ֆրանսայի Ամանորը մաղթելով գլխաւորաբար որ սկսող տարին Ֆրանսան ըլլայ՝ միացեալ, արդար, գործունեայ եւ խելացի։ Շեշտեց թէ ինչպէս ժողովուրդ մը զոր պատմութիւնը թերահաւատ դարձուցած է, Ֆրանսացին չի հաւատար քաղաքական դէմքերու անկեղծութեան, բայց իր մաղթանքները բարեկամական են եւ անկեղծ։ Ժիսքար տ'Էսթէն քաջ գիտէ թէ ժամանակները դժուար են, երիտասարդներ աշխատանք կը փնտռեն, ուրիշներ գործազուրկ կը դառնան տարիքի մը, ուր դժուար է իր կեանքը վերսկսիլ։

1977ին, Ֆրանսայի ճակատագիրը կախում ունի Ֆրանսացիներէն, անոնց ճիգերէն, խանդավառութենէն։ Ճիշդ է որ 1976ը աւելի դժուար եղաւ քան կ'երեւակայուէր, այնպէս պէտք է ըլլայ որ 1977ը նուազ գէշ ըլլայ քան ինչ որ կը վախնանք։ Կաղանդին օրը, Ժիսքար տ'Էսթէն եւ կինը կ'այցելէին աղքատ ընտանիքի մը «ստիպողական բնակութիւն»ներու մէջ։ Այս առժամեայ բնակութիւնները կը տրամադրուին առաւելագոյն 3 տարուան համար ընտանիքներու, որոնց եկամուտը չատ ցած է եւ չեն կրնար շնորհքով վարձք մը վճարել։ Այս Ֆրանսացիներուն թիւը երկու միլիոն է ներկայիս։

ԱՄՕՐԻԻ ԱՐԿԱԾԱԼԻ ՄԱՀԸ

— o —

Էմիլիէն Ամօրի մեռաւ Կիրակի օր, ձիէն իյնալուն հետեւանքով։ 67 տարեկան էր։ Անշուշտ եթէ եղած չըլլային վերջին 19 ամիսներու միջադէպերն ու տագնապը իր եւ «Գիրքի Սէ. Ժէ. Թէ. սենտիքային» միջեւ, այս մահը պիտի չառնէր այն ծաւալը զոր կ'առնէ եւ մարդէն պիտի յիշուէր միայն ու միայն ազնիւ ու դրական նկարագիր մը։ Չի մոռցուիր անշուշտ թէ Էմիլիէն Ամօրի մամուլի «մեծ» մըն է, գուցէ մեծ բառին ոչ-ընթացիկ իմաստով։ Գլխաւորաբար գրական շրջանին է, որ իր դիմադրական գործունէութեան զուգահեռ, հիմնած է «Գաղտնի մամուլի Ազգ. Դաշնակցութիւնը», հրատարակած է «Տետրակները» քաղաքային եւ զինուորական կազմակերպութեան։ Հիմնադիրներէն եղած է Էմ. Էռ. Փէ.ի։ Իր գործն է նաեւ յետ-պատերազմեան մամուլի օրէնսդրութիւնը։ Ազատագրումը դեռ ամբողջական չէր երբ 1944 Օգոստոս 21ին լոյս կ'ընծայէր առաջին թիւը Փարիզիէն Լիպերէի։

Ամօրի, յամառ պայքարող մըն էր, խելացի, ճարպիկ եւ մանաւանդ անզիջող եւ գլուխը կը գտնուէր մամուլի ամէնէն մեծ խումբերէն մէկուն։ Արդարեւ Փարիզիէն Լիպերէէն զատ, այս խումբը կ'ընդգրկէր Էքիփը, Քառըֆուրը (դադրած 1975ին), Փուէն տը վիւ, Ուազ – Մաթէնը, Մարի-Ֆրանսը եւայլն, եւայլն ընդհանուր ձեւով քսան թերթ, օրաթերթ թէ պարբերական։

1975 Ապրիլին է որ Էմիլիէն Ամօրի կ'որոշէր ջնջել Փարիզիէն Լիպերէի երկու ծաւալներէն մէկը, այսինքն օրաթերթը, որ լոյս կը տեսնէր երկու տարբեր ծաւալներով, այլեւս միայն փոքր ծաւալով ձեւը կը պահէր։ Իբրեւ հետեւանք գործէ կը հանէր 400 աշխատաւոր, որոնք չէին ընդունիր եւ կը գրաւէին Ռիւ տ'Անկէնի Փարիզիէնի տպարանը։ Այս գրաւումը կը տեւէր մինչեւ Դեկտեմբերի առաջին Կիրակին երբ Ներքին նախարարութիւնը ոստիկանական ուժով կը գործադրէր դատական վճիռը եւ կը պարպէր տպարանը։ Առաջին հետեւանքը կ'ըլլար 48 ժամուան մամուլի գործադուլ մը։ Յետագային կառավարութիւնը կը նշանակէր միջնորդ մը, որ կարգադրութեան ձեւ մը պիտի գտնէր Ամօրիի եւ գիրքի սենտիքային միջեւ։ Առաջին հանդիպում մը նախատեսուած էր անցեալ Երկուշաբթի, բայց Գիրքի Պատուիրակութիւնը կը մերժէր ներկայ ըլլալ, չընդունելով Ամօրիի պայմանները։

Այս էր կացութիւնը երբ Կիրակի առտու, Յունուար 2ին, Ամօրի յաջորդաբար երկու անգամ ձիէն կ'իյնար եւ գլուխը կը ջախջախուէր ծառի մը զարնուելով։ Անմիջապէս կը փոխադրուէր Լառիպուա – զիէռ հիւանդանոցը, ուր վիճակը չատ ծանր կը նկատուէր եւ վախճանն ալ անխուսափելի։ Ընտանիքը կ'որոշէր կրկին տուն փոխադրել ուր եւ կը մեռնէր։ Թէեւ կ'ըսուի թէ ձին չատ ջղային էր եւ «դըժուար» ձի մըն էր, սակայն Երկուշաբթի օր կ'որոշուէր նաեւ քննութիւն բանալ, տեսնելու համար թէ չարամտութեան արդիւնք չըլլայ։ Այլ խօսքով՝ կենդանաբոյժը ձիուն մէջն ու լորձունքը պիտի քննէր ստուգելու համար թէ գրգռիչ չէ տրուած։ Այս առընչութեամբ Իւմանիթէ կը բողոքէ Երկուշաբթի օր, դիտել տալով թէ փորձեր պէտք չէ ըլլան վարկաբեկելու համար Ամօրիի հակառակորդները։

Հարց է հիմա թէ ո՞վ պիտի անցնի Ամօրիի տեղը։ Կը պարզուի հաւանաբար քանի մը օրէն։ Ամէնէն տրամաբանականը կը նկատուի որ իրեն յաջորդէ աղջիկը՝ Ֆրանսին, նոյնքան անզիջող որքան հայրը։ Կինը կորսնցուցած էր 1974ին եւ աղջիկէն զատ, ունի նաեւ տղայ մը։ Երկու զաւակներն ալ ատարտաճառեր պատրաստած են մամուլի մասին։

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՄԱՄՈՒԼԻ ԳՐԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԱԾ

— o —

Լիբանանի կառավարութիւնը 5 ժամուան նիստէ մը ետք, որու կը նախագահէր Նախագահ Սարգիս, որոշեց մամուլի գրաքննութիւն հաստատել։ Այս աշխատանքը կը յանձնուի ոստիկանական բաժնին մէկ յատուկ ճիւղին եւ թէեւ գործադրութեան թուական չէ ճշդուած բայց կը կարծուի որ Երկուշաբթի իսկ կը սկսէր գործադրութիւնը։ Այդ է մանաւանդ անկախ օրաթերթ Ալ-Նահարի վարիչ-տնօրէն Ֆրանսուա Աքլի կարծիքը։ Այս կարգադրութիւնը նաեւ Հոսի նորակազմ կառավարութեան առաջին հրովարտակն է (ծանօթ է որ կառավարութիւնը վեց ամսուան բացառիկ իրաւասութիւններ ըստացաւ, ինչ որ կը նշանակէ թէ գործադիրներէն զատ, նաեւ օրէնսդիր է եւ կրնայ հրովարտակով երկիրը կառավարել)։

Հրովարտակը կ'արտօնէ գրաքննիչին որ ջնջէ ինչ որ յարմար կը նկատէ։ Տպուելէ առաջ բոլոր թերթերը պէտք է գրաքննութեան ենթարկուին։ Ով որ չհպատակի, անմիջապէս կը դադրի, այսինքն կառավարութիւնը կ'արգիլէ անոր հրատարակութիւնը։

Դեռ չատ յստակ չէ թէ ինչ պիտի ըլլայ օտար թղթակիցներու հեռագիրներու հարցը։ Գրաքննութեան ենթակայ են նաեւ թատերգութիւնները։ Կը կարծուի թէ ասոր գլխաւոր պատճառն այն է որ թատերագիրները կրնան ներշնչուիլ քաղաքացիական պատերազմէն։

Կառավարութեան մէկ ուրիշ հրովարտակն ալ կէս առ կէս կը ջնջէ պաշտօնական տօնական օրերը։ Պետական գրասենեակները տարին 14 օր միայն փակ պիտի մնան փոխանակ 25ի։ Յարդ չատ ժամանակ վատնուած է եւ բոլոր ուժերը պէտք է տրամադրուին Լիբանանի վերաշինութեան։

Միւս կողմէ նախարարապետը չատ գոհ չէ իր արաբ ընկերներէն, որոնց օժանդակութիւնը անբաւարար կը նկատէ։

Շրջապտոյտ մը կատարած էր զանազան արաբ մայրաքաղաքներ եւ յուսախաբ Պէյրութ վերադարձած է։

ՍՊԱՆԻԱ

ՄԻՇՏ ՆԵՐՈՒՄ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋՈՒԻ

— o —

Հակառակ Քառիյոյի ազատ արձակման եւ բացառիկ ատեանին ջնջումին, որոշ յուսախաբութիւն կը տիրէ միշտ Սպանիոյ մէջ, ուր Ամանորի առթիւ կը սպասուէր ընդհանուր ներումի մը։ Այս ուղղութեամբ ալ բաւական ցոյցեր եղած են հոս-հոն։ Քառիյո տեսակցութիւն մը շընորհած է եուկոսլաւ Թանիուկ գործակալութեան և յայտնած թէ «իր ազատագրումը վկայութիւնն է կառավարութեան բարձր աստիճանի հասկացողութեան ըսպանական իրողութեանց նկատմամբ»։

Սպանացի համայնավար պարագլուխը տեսակցութիւն մըն ալ տուած է Իւմանիթէի, ուր կ'ըսէ թէ իր ձերբակալման ատեն սպանական իշխանութիւնները իրեն ձգած են ընտրել՝ կամ դատուիլ կամ ֆրանսական սահմանագլուխը առաջնորդուիլ։ Նախընտրած է բանտարկուիլ եւ դատուիլ որպէսզի հրապարակաւ դրուի Համայնավար կուսակցութեան հարցը։

Քանի մը տողով

ՖԻԱԹԻ տնօրէնը Անիէլի չատ յոռետես է Իտալիոյ համար 1977ին։ Կը նախատեսէ որ գործազուրկներու թիւը երկու միլիոնը պիտի անցնի եւ դրամահոսութեան սակն ալ աւելի քան 20 առ հարիւր պիտի ըլլայ։ Չի կարծեր որ Իտալիոյ պարտքերը կրնան չատնալ, որովհետեւ ալ փոխ դրամ տուող կարելի չըլլար գտնել։ Անիէլի այս յայտարարութիւնները ըրած է Նիւզուիքի։

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Դեկտ. 24-27)

ԱՇՈՏ ԳՐԱՇԻԻ ԳԻՐՔԸ

«Սովետական գրող» հրատարակչութիւնը լոյս ընծայած է Աշոտ Գրաշիի գիրքը, որ հեղինակի մտորումներուն եւ խոհերուն, հայրենասիրութեան, բնութեան եւ սիրոյ պատկերն է։ Իբրեւ յառաջաբան՝ գիրքին մէջ զետեղուած է Ալ. Իսահակեանի յօդուածը, ուր մեծապէս գնահատուած է Աշոտ Գրաշիի բանաստեղծութիւնը։ Գիրքը բաղկացած է «Ծխածանի օրրանը», «Իմ մտքերը, Հայաստան, ծաղիկներ են սարերին», «Իմ աչքերում կայ եօթը երկինք», «Վերադառնում եմ գիրկդ, Ղարաբաղ», «Կարօտեալ կռունկ», «Սպիտակ աղբիւր», «Մտորումները դարի» եւ այլ բաժիններէ։

ԱԴՐԲԵՋԱՆԻ քարիւղային կեդրոն Բաքուի մէջ, այս չաբթու վերջացած է 12 կայարաններով մեթրօն։

ԻՍՐԱՅԷԼ ներգաղթը գրեթէ դադրած է։ Երուսաղէմի վիճակագրութեանց կեդրոնական գրասենեակը հետեւեալ թիւերը հրապարակած է.— Ներգաղթ՝ 20 հազար հոգի միայն 1976ին, որոնց ութ հազարը ժամանակաւոր ձեւով։ Յետոյ ներգաղթը գրեթէ բոլորովին գոյութիւն չունի քանի նոյնն է արտագաղթի համեմատութիւնը։ Հրեայ բնակչութիւնը, 1976ին 2 առ հարիւր աւելցած է, մինչ արաբ բնակչութիւնը՝ 3,6։ Իսրայէլի բնակիչներուն թիւն էր Դեկտ. 31ին, երեք միլիոն 575 հազար։

ՄՈՍԿՈՒԱ դժգոհ է Ժորժ Մառշէէն, որ Ֆաշիզմի խաղը կը խաղայ։ Թաս, արդարեւ իրը կ'ընէ Չիլիի համայնավարներու թերթին Էլ Փայիսի (լոյս կը տեսնէ Մեքսիքօ) յայտարարութիւնը, որ կը քըննադատէ Ֆրանսայի համայնավար պարագլուխը որ «ողբալի» գտած էր Գորվալան – Բուգովսկի փոխանակութիւնը։

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԻՐԼԱՆՏԱ միշտ խռովութեանց դաշտ է եւ 1977ի առաջին երկու զոհերէն մէկն էր՝ հինգ ամսու երախայ մը։ 1976ին, բախումներու կամ ահաբեկչական արարքներու հետեւանքով 296 հոգի մեռած է։

ՀԵԼԻՕ – ՔԱՇԱՆ տպարանը որ գրաւուած էր քանի մը ամիսէ իր գործաւորներուն կողմէ, պարպուեցաւ Կիրակի առտու ոստիկանական ուժերու միջամտութեամբ, առանց որեւէ միջադէպի։ Իբրեւ հետեւանք Գիրքի Սէ. Ժէ. Թէ.ի սենտիքան Երկուշաբթի օրուան համար 24 ժամ գործադուլ հռչակեց տպարաններու մէջ։ Երկուշաբթի առտու ալ նիստ կը գումարէր որոշում տալու համար փարիզեան մամուլի մասին։ Եթէ մամուլի բանուորներու ալ գործադուլ որոշուի, Երեքշաբթի օր Փարիզի օրաթերթերը լոյս չեն կրնար տեսնել։

ԹԵՒԵՐՈՒԴ ՏԱԿ ԿԵՆԴԱՆԻ ԱՐՁԱՆՆԵՐ...

Ա.

Փակուեցաւ Մխիթար Աբբահօր ծնըն-դեան 300ամեակին նուիրուած յոբելենական շարաթը Պոլսոյ մէջ: Կրօնական թէ աշխարհիկ վեհ եւ տպաւորիչ հանդիսութիւններ ամբողջ շաբաթ մը մեր ուշադրութիւնը կեդրոնացած պահեցին «Մխիթարեան Միաբանութեան» հիմնադրին երջանկայիշատակ անունին վրայ: Մեզ ներշնչող, մեզ խորհրդածելու հրաւիրող կուռ ճառախօսութիւններ վառ եւ կենդանի գոյներով պատկերացուցին այն արկածախնդրական երկար ճամբան որ երեք հարիւր տարի առաջ ծնունդ առած էր Սեբաստիոյ Հողդար գիւղէն եւ երկարած էր մինչեւ Վենետիկ, հոնկէ Վիէննա, եւ հոնկէ ալ ամբողջ Եւրոպա, Պէյրութ, Ամերիկա, Քանատա կամ վերջապէս այն ամէն տեղ ուր Հայեր ապրեցան երէկ եւ այսօր ալ կը շարունակեն ապրիլ: Մխիթար Սեբաստացիին հետ մենք ալ պահ մը քալեցինք այդ երկար ճամբուն վրայէն, լսելու եւ տեսնելու համար այն դըժուարութիւնները որոնք դարանակալ կը սպասէին իր ճամբուն վրայ, այն տառապանքները որոնք ամէն քայլափոխի կը ցցուէին իրեն դէմ, այն անհասկացողութիւնները որոնք անխուսափելիօրէն կը կտրեն բոլոր մեծ մարդոց կեանքի ճամբան, եւ վերջապէս այն յաղթանակը՝ որուն անպայման կը հասնի ան որ իսկապէս Մեծ է իր ազգին նուիրուած ծառայութեան մը մէջ:

Մխիթար Աբբայի այս երկար ճամբուն վրայ, այո, մենք ալ պահ մը քալեցինք խանդավառօրէն հետեւելով Մեծ Սեբաստացիին մերօրեայ յաջորդներուն, որոնք գիրով, խօսքով կամ աղօթքով ու երաժշտութեամբ մեզ նախ տարին երեք հարիւր տարի ետ եւ ապա մեզ դարձեալ վերադարձուցին մեր 'ներկայ իրականութեան: Այդ երկար գնացքին վրայ մենք այս կերպով տեսանք թէ ո՛ւրկէ ճամբայ կ՚ելլէինք եւ ո՛ւր կը հասնէինք: Բայց առաւելաբար տեսանք թէ ինչ էր եղած մեր վերջնական նպատակը եւ ի՛նչ չափով իրականացած էր անոր ազնիւ բովանդակութիւնը: Մեր աչքին առջեւ փռուեցան հազիւ թուելի մէկ մասը այն անհամար իրագործումներուն որոնք եղան Մխիթարի եւ իր աշակերտներուն տուրքը հայ ժողովուրդին: Մենք անգամ մը եւս մըտանք երբեմնի խոնաւ եւ մեկուսի վանքերուն խուցերէն եւ անոնց աղօտ լոյսերուն մէջ ջանացինք տեսնել մագաղաթի մը վրայ իր գլուխը հանդչեցնող յոգնաբեկ վանականը: Ծրագի մը պլպլացող վտիտ լոյսին տակ դեռ գրչափետուրը թաց էր եւ մելանը չէր չորցած: Վանականին սրտին մէջ լքուած ծնողքի մը եւ մերժուած կեանքի մը ցաւը կը կոտտար տակաւին: Դուրսէն սակայն երիտասարդ մանչերու երգչախումբ մը շնորհակալութեան առինքնող աղօթք մը կ՚երգէր առ Աստուածամայր: Երգը կը թափանցէր վանքին խուցերէն ներս եւ կը փափայէր վանականին յոգնատանջ հոգին: Վանականը գլուխը կը վերցնէր մագաղաթին վրայէն եւ դարձեալ ձեռք կուտար իր գրիչին: Մելանը կը չորնար եւ կը քարանար հարիւրաւոր տարիներու համար: Մերժուած կեանքը նոյն պահուն յաւերժական կեանք կը դառնար մէկ հարուածով եւ կ՚ելլէր ուղեւորութեան մը որուն վերջնական կայանը կը գտնուի անհունին մէջ:

Այո, ամբողջ շաբաթ մը հաղորդուեցանք Մխիթարին հետ եւ քիչ մըն ալ մեծը եղաւ այն Տեսիլքը որ օր մը փոթորկած էր անոր հոգին: Սուրբ պատարագ մատուցանեցինք, շարական կարդացինք, աղօթքներ մրմնջեցինք եկեղեցիներու կամարներուն տակ: Բայց այս բոլորէն վերջ, եւ այս բոլորէն աւելի, հաղորդուեցանք հայ գրչութեան եւ դպրութեան, հայ կրթութեան եւ մատենագրութեան գանձերուն հետ: Փառք տուինք այս վերջիններուն գոյութեանը համար եւ գանոնք անգամ մըն ալ ուժգին սեղմեցինք մեր սիրտերուն: Որովհետեւ գիտէինք թէ աղօթքները շուտով պիտի անհետանային խունկի ծուխերուն հետ, բայց գանձերը պիտի մնային մեր կուրծքերուն վրայ ընդմիշտ:

×

Եւ սակայն, ճիշդ այդ նոյն օրը երբ Գոհաբանական պատարագ կը մատուցուէր Մխիթարի հոգւոյն, քիչ անդին, եւ աշխարհին ամէն կողմը, հազարաւոր խանդավառ երիտասարդներ բաժակ կը բարձրացնէին Կեդրոնական Ազգային Վարժարանի կենաց:

Ոմանք ցաւեցան այս զուգադիպութեան, այս խաչաձեւումին համար: Մենք ուրախացանք: Մենք բարիք տեսանք այդ խաչաձեւումին մէջ: Այդ խաչաձեւումին մէջ մենք միասնաբար տեսանք փառաւոր աշտանակի մը հսկայ երկու մոմերը, որոնք միաժամանակ կը բոցավառէին լուսաւորելու համար նոյն ժողովուրդը:

Ռ. ՀԱՏՏԷՃԵԱՆ

(Շար.)

ՄԵՔՍԻՔԱ Ի՛Ր ՀՈՂԵՐՈՎ

— ○ —

Մեքսիքասի Քուլիքան քաղաքի գլխաւոր պողոտային կեդրոնը, տիրական դիրքով ձիու մը վրայ բազմած է պատկառելի տեսքով մարդ մը: Քանդակուած մարդը ունի ազդու պեխեր, խոժոռ արտայայտութիւն դէմքին եւ լայն սոմպրերօ մը ուսին վրայ: Իր երկրին մեծ դիւցազնավէպերէն մէկը արձանագրած է այս մարդը: Բացատրութիւնը կարելի է գտնել արձանին պատուանդանին արձանագրութիւնը կարդալով.— «Հողային բարեփոխութիւնը իրագործուած է Էմիլիանօ Զափաթայի իտէալներուն եւ ձըգտումներուն համաձայն»:

Ասիկա պարզ յիշեցում մըն է, թէ ի՛նչպէս տասնամեակի մը արիւնալի, — սկըսաւ 1910ին — յեղաշրջումներէ ետք Մեքսիքա ոտքի ելաւ, երբ Զափաթայի եւ Փանչօ Վիլլայի նման ղեկավարներ հազարաւոր հողագուրկ, ճորտի վիճակի դատապարտուած գիւղացիներ յեղափոխութեան մղեցին՝ «Հող հողազուրկնեբուն» նշանաբանով:

Սակայն, այսօր, հազիւ քանի մը քիլոմեթր հեռու Զափաթայի արձանէն, չըրջակայքի հողերուն վրայ լարուած կացութիւն մը ստեղծուած է. ասիկա պարզապէս ծիծաղելի կը դարձնէ արձանին վկայութիւնը:

Արդարեւ, յեղափոխութենէն 66 տարի ետք, Մեքսիքա վերստին հողային տագնապի նշաններ ցոյց կուտայ: Հողային բարեփոխութիւնը, որ Լատին Ամերիկայի ամէնէն արմատականը եղած է, դեռ չէ լուծած օրապահիկով աշխատող հոգամշակ չորս միլիոն գիւղացիներու մընայուն հոգը: Ասոնք իրենց ապրուստը կը ճարեն հողէն, հող մը, որուն սեփականատէր չեն:

Պահանջը վերարծարծուեցաւ ամիս մը առաջ, երբ Նախկին Նախագահը՝ Լուիս Էչեվերիա, իր պաշտօնը ձգելէն քիչ առաջ իբրեւ վերջին կարգադրութիւն 100.000 հեկտար հողեր բռնագրաւեց՝ ի նպաստ հողազուրկ մշակներու:

Նախկին նախագահին կարգադրութիւնը պատճառ դարձաւ, որ շարժում մը ծայր տայ եւ հազարաւորներ գրաւեն մեծ տարածութեամբ մշակելի դաշտեր՝ առանց նկատի առնելու հողատէրերու մերժումն ու տրուած առարկութիւնները:

Նորընտիր նախագահը՝ Խոզէ Լոփէզ Փորթիյօ, որ Դեկտեմբեր մէկին պաշտօնի գլուխ անցաւ, հարկադրուած է շուտով լուծելու հարցը այնպիսի նրբութեամբ, որ ներքին քաղաքական անկայուն վիճակը աստիճան մը աւելի չխաթարուի: Ոչ ալ տնտեսական աննախանձելի վիճակը առաւել եւս խախուտ դառնայ:

Արդ, մէկ կողմ կեցած են հողատէրերը՝ իրենց առարկութիւններով եւ պատճառաբանութիւններով: Միւս կողմ՝ հողեր գրաւած հողազուրկները, որոնք նոյնպէս կը պատճառաբանեն:

Առաջին դասէն Քանտօ, 130 հեկտար տարածութեան վրայ տիպար ագարակ մը հաստատած է: Կը բուծէ հաւ եւ կը ծախէ հաւկիթ: «Լաւ ղեկավարուած շահութաբեր ագարակ մըն է, կ՚ըսէ Քանտօ, բայց ոչ ոք աոր համար իրաւունք ունի զիս աւատապետ կոչել: Երեքով կ՚աշխատինք օրական 14 ժամ. մարմնով եւ հագուստով դարշահոտութիւն կը բուրենք, քանի, մի մոռնաք, ամբողջ օրը հաւնոցները կ՚անցընենք»:

Քանտոյի ագարակին մաս կազմող 35 հեկտար հողին վրայ ատենէ մը ի վեր կայք հաստատած են հողազուրկ գիւղացիներ՝ 11 տարեկան պատանիներէ մինչեւ 65 տարեկան այրեր: Ամբողջ օրը դաշտ կը մշակեն՝ հեռու իրենց մայրերէն եւ կիներէն: Արեւամուտին խարոյկի մը շուրջ կը բոլորուին եւ կիներուն բերած համեստ կերակուրները կ՚ուտեն:

Ի՞նչ կ՚ըսեն ասոնք. «Մեր ամբողջ կեանքին ընթացքին իմացած ենք, թէ իրաւունքներ ունինք. միշտ լսած ենք, թէ մեր հայրերը յեղափոխութեան մէջ կռուեցան այդ իրաւունքները ապահովելու համար: Սակայն երբեք տէր չեղանք հողի կտորի... միայն խոստումներ լսեցինք: Հիմա այլեւս բաժակը յորդած է, չենք կրնար համբերել: Գիտենք, թէ օրէնքը իրաւունք կուտայ մեզի տէր դառնալու այս հողին, որով որոշած ենք մնալ հոս»:

Հարցը այն է, որ հողային բարեփոխութեան օրէնքը, որ կը ձգտէր ընդմիշտ ազատել հողազուրկ գիւղացին ճորտի վիճակէն, բաւական բարդ է:

Փորձենք ներկայացնել օրէնքին հիմնական գիծը պարզ ձեւով: Համաձայն օրինագիծին 20 – 30 ընտանիքներ կրնան հաւաքական տնտեսութիւն մը հաստատել: Թէեւ տնտեսութեան հողը բոլորին կը պատկանի, աւելի պարզ՝ հաւաքականութեան, սակայն սկզբունքով կը թոյլատրուի իւրաքանչիւր ընտանիքի մշակելու շուրջ 14 – 16 հեկտար հող՝ իբրեւ սեփական ստացուածք:

Օրէնքը կ՚արտօնէ հողի սեփականատիրութիւնը, պայմանաւ, որ ոռոգումի կարօտ շրջանները գտնուին ասոնք: Անձ մը չի կրնար հարիւր հեկտար տարածութենէն աւելի հող ունենալ իբրեւ սեփականութիւն: Այս սահմանափակումն է, որ տեղի կուտայ վէճերու:

Հողազուրկները եւ ասոնց զօրավիգ կեցողները կ՚առաջարկեն, թէ բազմաթիւ հողատէրեր մեծ տարածութիւններ ձեռք ձգած են՝ զանոնք իրենց ազգականներուն անունով գնելով եւ արձանագրելով: Ազգականներ, որոնք հողագործութեամբ չեն զբաղիր երբեք: Օրինակի համար, Սոնորա նահանգի այն հարիւր հազար հեկտար հողերը, որոնք գրաւուեցան նախկին նախագահին հրամանագիրով՝ 74 ընտանիքներու սեփականութիւնն էին:

Ուրիշներ սակայն գիտել կուտան, թէ ինչո՞ւ պէտք է արգիլել ընտանիքներու, որ հաւաքաբար չաշխատին եւ չմշակեն հողը: Շատ բնական երեւոյթ է, կ՚ըսեն ասոնք, որ եղբայրներ եւ քեռորդիներ

ՌԱՆՉՊԱՐՆԵՐ

ՎԻՊԱՍՔ
ՀԱՅ ՇԻՆԱԿԱՆՆԵՐԻ ԿԵԱՆՔԻՑ

ԹԱՂՎԶՈՐԻ ԿՐԱԿԸ

Լուսադէմին կանչեց իր որդի Ջուլհակ Յակոբին եւ իր թոռներին՝ Սիմոնին, Դաւթին ու Մուշեղին եւ, «Կոճղեզ» աւետարանը կողովից հանելով, դրեց ամէն մէկի կրծքի վրայ առանձին – առանձին, ապա առաւ դրեց իր կրծքին եւ ինքն առաջն ընկած, որդին ու երեք թոռները ետեւից, եօթը անգամ գնացին մինչեւ անտառի խորքը եւ վերադարձան:

Ապա քաղեց եօթը տարբեր ծաղիկ եւ եօթը տարբեր տերեւ ու հաւասար հեռաւորութեամբ դրեց գրքի թերթիկների մէջ: Երբ երկինքը թխպեց, նա «Կոճղեզը» եօթը անգամ պահեց Մարաթուկի կայծակի փայլատակումների դէմ եւ եօթը տարբեր բացականչութիւն արեց, որ միայն իրեն էր հասկանալի: Ամենավերջին անգամ մտաւ տուն եւ ծաղիկներն ու տերեւները թափեց իր կրակի մէջ:

Երբ պղծուածութիւնը իսպառ մաքրուեց, ես, կարմիր երիցու «Կոճղեզ» աւետարանը թեւատակիս՝ դիմեցի դէպի Առաքելոց վանք:

ԵՐԴՈՒՄ ԵՒ ՊԱՏԻԺ

Վանքի կռուից յետոյ Գէորգ Չաւուշն ինձ տարաւ Մոկունք գիւղը՝ Իգնատիոս անունով մի շինականի տուն: Դեռ ներս չմտած, Չաւուշն ասաց. «Ինչ որ տեսնես ու լսես, այնքան գաղտնի պիտի պահես, որ չապիկդ անգամ չիմանայ: Դու պիտի մոռանաս այն դէմքը, որ տեսար, այն խօսքը, որ լսեցիր եւ այն շէմքը, ուր ոտք կոխեցիր:

— Մոռացայ, — գոչեցի ես:

Հացատան ամբարների մօտով մենք մտանք Մշեցու օդան: Բուխարիկի մօտ կանգնած էր մի երիտասարդ քահանայ, առջեւը՝ սեղան, վրան՝ ծածկուած մի գիրք:

— Տանօթացի՛ր, սա այն զինուած քահանան է, որ Մշեցի հայ կանանց հետ գիրք էր փորում վանքի պաշտպանութեան համար: Խազիւղացի է եւ անունը՝ Տէր Քերոբ: Մարտական անունը՝ Տէր Փոթորիկ:

Իսկապէս նա էր այն զինուած մօրուքաւոր մարտիկը, որին տեսել էի վանքի փոքր դրան առջեւ քլունգով խրամատ փորելիս:

Օդային կից էր գոմը: Գոմի մթութեան մէջ, շէմքի մօտ կանգնած էին երեք տղամարդ մազոտ արաներով: Մեծի դէմքը ես չէի տեսնում: Նա լուռ ծխում էր, մէջքով մեր կողմը դարձած:

— Ո՞րն էր քո սիրեցեալը, — շարունակեց Գէորգ Չաւուշը՝ մօտենալով եւ յենուելով գոմի պատին:

— Կինն է, — յարեց կիսամթում կանգնածներից մէկը:

— Ոչ, որդին է, — հեգնեց Տէր Փոթորիկը:

— Հայրենիքն է, — գոչեցի ես:

— Ապրես, որդիս, ասաց Գէորգ Չաւուշը քաջալերուած իմ պատասխանից: — Դրա համար էլ դու չպէտք է ուրիշ սիրեցեալ ունենաս, որ միշտ նրան սիրես, նրան նուիրուես, նրան պաշտես: Քո սիրուհին Հայաստանն է: Նա շղթաների մէջ է: Դու պէտք է փշրես այդ շղթաները եւ նրան ազատ արձակես: Հայաստանը մի առասպելական նժոյգ է, որին չարքերը դարերով կաշկանդել են՝ մութ գնդանում: Դու պէտք է նրան այդ գնդանից հանես, այն նժոյգի նման, որ փակուած էր Առաքելոց վանքի ներքնայարկում: Այն ամէնը, որ դու մինչեւ այժմ տեսար ու տոկացիր, միայն մի փոքրիկ վարժոց էր այդ ազատագրութեան ճանապարհին: Մէկ անգամից հնարաւոր չէ փրկել մի ժողովրդի, որ վեց հարիւր տարի տանջւում է օտարի լծի տակ: Հարկաւոր է աստիճանաբար գնալ դէպի նպատակի իրագործում: Հարկաւոր է զգուշութեամբ իջնել այն ստորերկրեայ նկուղը, ուր այդ ազնիւ նժոյգն է կաշկանդուած, գտնել նրա սանձերը, որոնել, սալաքարի տակից դուրս բերել նրա թամբը: Դու չպէտք է ունենաս քո սեփականը, որպէսզի այդ մեծ ընդհանրականի բաղձանքը ունենաս: Դու պէտք է լինես քո ծառան եւ քո ընկերոջ ծառան:

— Ես եկել եմ մաղթուելու: Եթէ չկարողանամ նահատակ դառնալ, թող դառնամ գոնէ մի պարզ զոհաբերում հայրենիքի համար, — աւելացրի ես:

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(53 – Շար.)

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆՑԻՆԵՐՈՒ ԲԱԺԱԿԻ ՓԱՀԸ

Կեդրոնականցիները, ըստ աւանդական սովորութեան, գրաւած էին Դեկտեմբերի Բ. Կիրակին, հետեւաբար նաեւ բոլոր սեղանները Գուրսէլ փողոցի մշակոյթի տան, շրջապատուած համակիրներով:

Կեդրոնական Սանուց Միութեան նախագահը Պերճ Ճէզվէճեան, որոշեալ ժամուն կ'աւետէր Բաժակի Պահը եւ ներկաներուն ուղղուած շնորհակալութեան խօսքերէ վերջ կ'աւելցնէր.

«Բնականաբար, այս տարի եւս անհուն երախտագիտութեամբ պիտի յիշենք մեր սիրելի վարժարանը եւ մեր դաստիարակները եւ մեր բաժակները բարձրացնենք Կեդրոնականին եւ կեդրոնականցիներուն կենացը: Սակայն, Բաժակի նուիրական այս պահուն, սովորականէն աւելի հպարտ եմ եւ երջանիկ, երբ համեստ կեդրոնականցի, որովհետեւ քիչ յետոյ, առաջին անգամ ըլլալով, պիտի խմենք նաեւ կենացը նոր Կեդրոնականին որուն խորհրդանշանական ծնունդը տօնեցինք Նոյեմբեր 13ին, Մերիտինի սրահներուն մէջ:

«Հաճելի պարտականութիւն մը կը նկատեմ տեղեկացնել ձեզի, ձեզմէ շատերուն ծանօթ է արդէն, որ մեր յոբելենական Ցայգահանդէսին արդիւնքը, բարոյապէս թէ նիւթապէս, գերազանցեց մեր բոլոր ակնկալութիւնները:

«Սիրելի հանդիսականներ, կը խնդրեմ որ պահ մը մէկդի դնենք մեր զուարթ տրամադրութիւնները եւ մէկ վայրկեանի լռութեամբ յարգենք յիշատակը երջանկայիշատակ Ներսէս պատրիարք Վարժապետեանէն սկսեալ բոլոր այն կրթական վարիչներուն, ուսուցիչներուն եւ կեդրոնականցիներուն, որոնք առ յաւէտ բաժնուած են այս աշխարհէն»:

Ցարգանքի հաւաքական արտայայտութենէն անմիջապէս վերջ, նախագահը կ'առաջարկէր բաժակները բարձրացնել Կեդրոնականին, կեդրոնականցիներուն եւ նոր Կեդրոնականին կենացը եւ խօսքը կուտար Միութեան քարտուղար Վահան Նաւասարդեանի:

«Երբ անցեալ տարի, դեկտեմբերեան մեր Բաժակի Պահուն, առաջին անգամ ըլլալով, այս սրահին մէջ, հրապարակաւ արտայայտեցինք նոր Կեդրոնական մը հիմնելու գաղափարը, օդին մէջ ցնդելու դատապարտուած գնդակ մը չէ որ կ'արձակէինք: Այդ արտայայտութիւնը Կեդրոնական Սանուց Միութեան վերակազմութենէն ի վեր, մեր ժողովներուն մէջ ամէնէն շատ ծեծուած նպատակի մը մարմնաւորման սկզբնաւորութիւնն էր: Ինչպէս ըսաւ մեր նախագահը իր բացման խօսքին մէջ, ամիս մը առաջ, Մերիտինի սրահներուն մէջ, ապահովաբար յաջողեցանք խորհրդանշանական հիմը դնել Մանկապարտէզին որ պիտի ջանանք, կամենալը կարենալ է նշանաբանով շաղախի վերածել, կանգնելու համար Կեդրոնականի անուան արժանի Անլռելի Զանգակատուն մը, որուն զանգը յաւերժական ղօղանջ օր մը, մեր մայր հայրենիքին մէջ:

«Ուրախ եմ ձեզի տեղեկացնելու որ մեր կոչը լայն արձագանգ գտած է արդէն հայ մշակոյթին հաղորդակից անձնաւորութեանց եւ հասարակութեան մօտ: Ահոր մէկ ապացոյցը, մեր մեծայարգ գիտնական բարեկամին, Փրոֆ. Ֆրետերիք Ֆէյտիի հետեւեալ տողերը.— Կեդրոնականի արժանի սաներ ըլլալով, այն բարձրորակ հաստատութեան հանդէպ ձեր ունեցած երախտագիտութիւնը եւ ձեր տուած պատկառանքը ի յայտ բերելու համար, լաւագոյն ձեւը գտած էք. այն է ձեր ուսուցիչներուն օգտակար եւ նուիրական գործը շարունակել սփիւռքի մէջ: Բոլոր սրտով կը շնորհաւորեմ ձեր ազնիւ ձեռնարկը եւ լաւագոյն մաղթանքներ կ'ընեմ այս գործին յաջողութեան համար: Քանի որ ինծի պատիւը ըրած էք հրաւիրելու ձեր ապագայ կրթական հիմնարկը հովանաւորող Մարմնին մաս կազմելու, ձեզի յայտնելու համար այս գովելի ձեռնարկին հանդէպ ունեցած համակրանքս, սիրով կ'ընդունիմ այդ պատուաբեր հրաւէրը:

Կեդրոնական Սանուց Միութեան քարտուղարը Թուելէ վերջ կարգ մը փաստեր կրթական ծրագրին վայելած ժողովրդականութեան մասին, կը շարունակէր «Իսկ Փարիզի հայ մամուլը կը դիւրացնէ մեր աշխատանքները լայնօրէն տրամադրելով իր սիւնակները»:

Քարտուղարը իր կրթանուէր զգացումները սրտառուչ արտայայտութիւններով փոխանցելէ վերջ հանդիսականներուն, անոնց թոյլտուութիւնը կը խնդրէր խօսքը վերջացնելու համար Միութեան կոչէն առնուած քանի մը նախադասութիւններ մէջբերել:

— Մեր այս թախանձագին կոչով փրկուածը Սարդարապետեան հերոսներ չեն որոնք իրենց մահով յաղթեցին մահը խորհրդանշելու համար մեր ժողովուրդի յաւերժութիւնը, որոնք իրենց սուրբ արիւնով նոր կեանքի կոչեցին գերեզմանացած, որբացած Հայութիւնը, հիմը դնելով ներկայ Հայաստանին որ կոչւած պիտի դառնար մեր ազգին քաղաքական, տնտեսական եւ մշակութային այժմու աբարատեան վերելքին:

— Մեր այս թախանձագին կոչով փրկուածը Մեսրոպ Մաշտոցի նման մտքի տիտան մը չէ: Ան մեզի ժառանգած է արդէն երեսունըվեց ջահերը, որոնք իբրեւ իմացական ուժ, դարերու արհաւիրքներու տեւողութեան մեր գոյութեան կռուանը հանդիսացան:

— Մեր փափաքն է պարզապէս, ոսկեդարեան այդ ջահերը տեղաւորել հայապահպանման այնպիսի փառաւոր տաճարի մը մէջ որ պիտի ըլլայ գաղութին վերածնունդի անշէջ կրակը եւ պիտի բոցավառէ, Սէնի ափերուն հասակ նետած մեր զաւակներուն հայրենասիրական զգացումները:

Մինչ բաժակները կը բարձրանային մեր կրթական հաստատութիւններուն կենացը, հետզհետէ խօսք կ'առնէին Կեդրոնականի նախկին միակ կին տնօրէնուհի Էլիզ Այվազեան, Էսաեանի նախկին տնօրէնուհի Հերմինէ Գալուստեան, նախկին կեդրոնականցիներ Յակոբ Յակոբեան եւ Վարդան Մանկասարեան որոնք հաւատքով կը մօտենային օրուան նշանախօսքին, շնորհաւորելով Կեդրոնական Սանուց Միութեան վարչութիւնը:

Կեդրոնականցիները իրենց խօսքերէն վերջ, ղեկավարութեամբ Միհրան Անտոնեանի յաջողեցան մեներգներով, խմբերգներով եւ արտասանութիւններով ալ խանդավառել ներկաները որոնք ինքնաբուխ նուիրատուութիւններով, կ'աճապարէին իրենց մասնակցութիւնը բերել ղըպրոցաշինութեան: Վարանումի կը մատնուէին գաղափարին հեղինակները որոնք տակաւին յարմար չէին նկատեր սկսիլ արշաւը:

ՍԱՐԴ

Էսաեանի Տօնածառը

Կրթարանները, հոգւոյ կայծը հրահրող մշակոյթի բեղուն ոստան, կը դառնան անշէջ ջահեր անհորիզոն տարածքներու: Անոնցմէ մին է Էսաեան վարժարանը, որու հին սաները համայրիւ Հայութեան ծոցը աւանդապահները կ'ուզեն մնալ անոր, նպատակ ունենալով հին ու նոր էսաեանցիներու միջեւ ընկերային եւ մշակութային կապ մը հաստատել ու մանաւանդ, հաւատարիմ մնալով ազգապահպանման խտէալին, խմբել երիտասարդ սաները:

Էսաեան Սանուցը իր աւանդական տօնածառը կազմակերպեց Դեկտ. 24ի գիշերը, տարւոյ առաջին ցայգօնքներէն դուցէ ամէնէն փայլունը, Ալեք Մանուկեան մշակութային լուսաւոր սրահին մէջ: Հոն էին սաներ ու համակիրներ՝ երէցներու կողքին, տօնական դրօշմով շքեղ սեղաններու շուրջ: Սեղմ էին շարքերը՝ սահմանափակ տարողութիւն ունեցող սրահին մէջ: Հոն էր մանաւանդ հայ երիտասարդ տարրը՝ «Վ.տանդ» եւ «Սեւան» զոյգ էսդրատային նուագախումբերու հայկ. ռիթմերովը ոգեւորուած: Ճաշի պահուն Տոքթ. Հերմինէ Գալուստեան, նախկին վաստակաւոր տեսչուհին Էսաեանի, ըսաւ.

«Ո տայր ինձ գծուխն ծխանի եւ զառաւօտն Նաւասարդի: Հեռացած մեր պապենական ծխաններէն, բայց մոռցած չենք առաւօտը Նաւասարդի: Այս երեկոյ Էսաեան Սանուցը մեր աւանդական Նաւասարդն է որ կը տօնէ: Ուրախ ենք որ բոլորած ենք ապրումներով լեցուն տարի մը եւ Նորի մը սեմին ամէն յոյս ու երազ ներելի է: Եկաք բազմաթիւ եւ ուրախ, հաճելի երեկոյթ մը անցընելու Էսաեանի սրտաբաց եւ ջերմական մթնոլորտին մէջ: Մենք ունեցանք անվհատ առաջորդ մը յանձին Պ. Զարեհ Սարեանի եւ թանկագին աջակից մը յանձին Տիկ. Մարի Մարտիկեանի, որոնք ուզեցին որ յիշատակելի մնայ մեր այս տօնածառը: Հետեւինք իրենց օրինակին եւ աւելի սերտօրէն փարինք մեր Միութեան, զայն վերածելու համար հայկ. անոյշ ընկերային շրջանակի մը: Ցունուարի մէջ պիտի տօնենք կտակով փոխանցուած աւանդական Էսաեանի Օրը: Ցուսալից եմ որ խուռներամ պիտի փութաք՝ փայլուն տօնակատարութեան մը վերածելու համար մեր Օրը: Բարի զուարճութիւն եւ երջանիկ տարի»:

Երգեր ու պարեր, գերարբած մթնոլորտ մը՝ մինչեւ այգ: Իրենց մեներգներով խանդավառութիւնը գագաթնակէտին հասցուցին երգիչներ Ժորժ Անդրէասեան եւ Կրէկուար: Երփներանգ քոթիյոններ, օդին մէջ արձակուած թուղթէ սաւուներ խօլ ոլորտներով պարուրեցին պարող զոյգերը: Վիճակահանութեան 100է աւելի նուէրներ բաժնուեցան ներկաներուն, բոլորն ալ նուիրուած Սանուցին՝ հայ վաճառականներու կողմէ:

Իցիւ թէ Փարիզի հազարաւոր էսաեանցիները գային անդամագրուիլ մեր Միութեան, խանդավառելով նման յաջող ձեռնարկներէ:

ԷՍԱԵԱՆՑԻ

միասնաբար նիւթական միջոցներ հայ-թայթեն եւ իրենց միջոցներով չահագործեն հողը: Սեփական հողերը աւելի լաւ մշակուած են եւ աւելի շահաբեր են: Հաւանաբար այս է պատճառը, որ մարդիկ մատնացոյց կ'ընեն մեզ: Մնաց որ, կ'առարկեն այդպիսիները, մեծ տալատուութիւններու մասնատումը փոքր չերտերու՝ շահաբեր չէ:

Այս վերջինները իբրեւ օրինակ ցոյց կուտան Սինալոա նահանգը. մշակելի հողերուն 77 տոկոսը հաւաքական տնտեսութիւններու կը պատկանի, 23ն ալ՝ սեփականատէրերու: Արդ, նահանգի ընդհանուր արտադրութեան 66 տոկոսը կուգայ այս վերջիններէն:

Նոր նախագահը, որ Ելմտական նախկին նախարարն էր, անշուշտ գիտէ ասիկա. գիտէ նաեւ, թէ երկրին տնտեսութիւնը ներկայիս խարխուլ է եւ փէզոյին վրայ ճնշումը մեծ է: Միւս կողմէ, սակայն, չի կրնար անտեսել այն իրողութիւնը, որ երկրին բնակչութիւնը տարեկան 3,5 առ հարիւրի յաւելում կ'արձանագրէ եւ թէ դեռ բնակչութեան մեծամասնութիւնը գիւղական շրջանները կ'ապրի: Ժողովուրդին մօտ պաշտամունքի առարկայ է յեղափոխութեան նշանաբանը՝ հող հողագործին:

Նոր նախագահին համար դժուար, թերեւս նոյնիսկ անլուծելի կացութիւն մը ստեղծուած է, հետեւաբար:

Թ. Ա. Թ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (251)

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Բ. ՄԱՍ

ԱՐԱԹԻՄՈՍԻ ՄԷԿ ՆԱՄԱԿԸ

— Շատ լաւ, Պեմպօ, շատ լաւ, քու վրադ անսահման վստահութիւն ունիմ: Հիմա ի՞նչ պիտի ընենք, այդ ըսէ:

— Ընելիքնիս որոշ է եւ շատ դիւրին ըսաւ Պեմպօ:

Եւ ոտքի ելլելով մօտեցաւ սեղանին, ուր ձեռքը դրաւ ապստամբներու անուանացանկին վրայ: Ապա ըսաւ.

— Ամէն բանէ առաջ այս սրիկաներուն գործը մաքրելու է:

— Բայց կրնայ ըլլալ որ յեղափոխութիւն ծագի, դիտել տուաւ դուքսը:

— Այո, գիտեմ, կրնայ ըլլալ եւ անոր համար ալ պէտք է նախազգուշական միջոցներ ձեռք առնել: Զինուորներու բարոյական վիճակը ի՞նչպէս է, իրենց վրայ կրնա՞նք վստահիլ:

— Ալթիէրին ինծի ամէնէն հաւատարիմ եղող զինուորականն է:

— Անոր համար որ ինքն ալ մեզի կապուած է: Զինուորական ուժը անոր ձեռքն է, բանակին մէջ կարգապահութիւն կը տիրէ: Ուժը մեր կողմն է: Արդ, այսօրուընէ իսկ Ալթիէրին կանչելու եւ անոր հետ խորհրդակցելու ենք որ կասկածելիները ձերբակալել տանք: Պէտք է Տանտոլոն ալ կանչել եւ զայն եւս տեղեակ պահել մեր գործելակերպին, որպէսզի Տասներու Խորհուրդին մէջ մեր տեսակէտը պաշտպանէ: Իսկ եթէ Խորհուրդին մէջ վարանողներ գտնուին, զանոնք եւս կը ձերբակալենք:

Դուքսը երկու նամակ գրեց, մին Ալթիէրիի, իսկ միւսը Տանտոլոյի:

Այս նամակները անմիջապէս իրենց հասցէներուն ղրկուեցան:

Պեմպօ դուրս ելլելու պատրաստուեցաւ, բայց դուքսը անոր ձեռքէն բռնելով հարցուց.

— Հապա Քանտիանօ՞ն:

— Անոր գործը ինծի ձգեցէք, ես կարգի կը դնեմ, պատասխանեց Պեմպօ:

ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐԸ ԻՐԱՐՈՒ ԿԸ ՅԱՋՈՐԴԵՆ

Պեմպօ մեծ ճիգ թափած էր այս խօսքերը դուքսին ըսելու համար: Ծիրանաւորը Ֆուսքարին լաւ կը ճանչնար եւ յատկապէս զայն հոգեկան այդ վիճակին մէջ թողլով մեկնած էր:

Մտածելով, ճամբան շարունակեց ան եւ ճամբուն վրայ դէմը ելլող եւ զէնքը յարգանքով կամ ատելութեամբ բարեւող-ները հարեւանցի կերպով բարեւեց:

Հրապարակին վրայ փոքրիկ տղոցմով շրջապատուած կին մը իրեն մօտենալով ձեռքերը իրարու միացուց եւ իր առջեւ ծունկի գալով, գլուխը խոնարհեցուց: Տղաքն ալ ծնրադրեցին իր առջեւ, եւ գլուխնին խոնարհեցուցին:

— Ի՞նչ կ'ուզես, ով կին, հարցուց ծիրանաւորը:

— Ամենապատիւ հայր, ամուսինս այս գիշեր ձերբակալուեցաւ, ըսաւ խեղճ կինը պաղատական ձայնով մը: Վեց զաւակովս անօթութենէ պիտի մեռնիմ:

— Ամուսինդ ի՞նչ ըրած էր որ ձերբակալեցին զինքը, հարցուց ծիրանաւորը:

— Չեմ գիտեր, ամենապատիւ տէր: Ես երդում կ'ընեմ որ բան մը չէ ըրած: Իր գործէն ուրիշ բանի վրայ չէր մտածեր, եւ իր միակ երջանկութիւնը իրիկունը տուն վերադառնալն էր: Շնորհ, ամենապատիւ տէր, ձեր մէկ խօսքովը կրնաք զայն ազատել:

Ատենը մէյ մը, քանի մը կին գալով կը խնդրէին Պեմպոյէ որ իրենց ամուսինը կամ եղբայրը բանտարկութենէ ազատէ:

Պեմպօ այս անգամ ալ միւս անգամներուն պէս պիտի առնէր պիտի քալէր, բայց շուրջը ակնարկ մը պտըտցնելով տեսաւ որ քանի չափ կիներ ու այրեր խեղճ կնոջ շուրջը հաւաքուած, հեռուէն զինքը կը դիտէին:

Ցանկարծ խորամանկ կղերականին միտքը բան մը ինկաւ:

Խեղճ կինը լալ սկսաւ եւ իր պատմութիւնը լմնցնելէ յետոյ ուրիշ որեւէ ըսելիք չգտնելով, հեծկլտագին սա բառերը թոթովեց.

— Շնորհ, ամենապատիւ տէր, գթացէք մեր վրայ:

— Խե՛ղճ կին, խե՛ղճ փոքրիկներ, մըռլտաց Պեմպօ բարձրաձայն:

Եւ դէմքին արգահատական արտայայտութիւն մը տուաւ:

ՄԻՇԷԼ ԶԷՎԱՔՕ

(Շար.)

Տէր եւ Տիկին Գէորգ Պաճաքպլըգեան եւ աղջիկը, Տէր եւ Տիկին Խաչատուր Պաճաքպլըգեան եւ զաւակը, Պ. Րաֆֆ Պաճաքպլըգեան, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Պաճաքպլըգեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Պարսամ Թէրզեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սմբատ Սանդուրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Եր. Նիւյիւճիւքեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Տոլպաքեան եւ զաւակները եւ համայն Արթինեան, Նիկողոսեան և Պէրպէրեան ընտանիքները կը գուժեն իրենց մօր, մեծմօր, քրոջ եւ ազգականին՝

ԱՐՇԱԼՈՅՍ ՊԱՃԱՔՊԼԸՋԵԱՆԻ
(ծնեալ Էքմէքճեան, 1926ին Հալէպ)

մահը որ պատահեցաւ սրտի կաթուածի հետեւանքով, 1977 Յունուար 1ին Շաբաթ առաւօտ։

Թաղման արարողութիւնը կը կատարուի Երեքշաբթի, Յունուար 4ին, կէսօրէ ետք ժամը 2·15ին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս-Պետրոս եկեղեցին, Ռիւ Կոմիտաս, ուրկէ դագաղը պիտի փոխադրուի Շուազի-լը-Ռուայի գերեզմանատունը։

Ներկայս ընդունիլ իբր անձնապէս ուղարկուած մահազդ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՊԻՎԷՐ.— Այրի Տիկին Լօժէնի Պասմաճեան եւ զաւակները, այրի Տիկ. Աստղիկ Պետրոսեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Յունուար 9, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3·30ին, Պիվերի ֆրանսական եկեղեցին՝ իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր եւ մօրեղբօր՝ ողբացեալ

ՊԵՏՐՈՍ ՊԱՍՄԱՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։

Ի գիտութիւն իր յիշատակը յարգող բարեկամներուն։

Ողբացեալին յիշատակին այրի Տիկին Պասմաճեան եւ զաւակները 100 ֆր., այրի Տիկին Պետրոսեան եւ զաւակները 100 ֆր., Տէր եւ Տիկին Զալըգեան 50 ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին։

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Թէհլիրեան խումբի հերթական ժողովը Յունուար 6, երեկոյեան ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին։

Հ. Բ. Ը. Մ.

Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles — PARIS 17e
Tél. : 924-86-71 ou 227-12-26

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԾՆՈՒՆԴ

— Հայկական Ծնունդի առթիւ աւանդական հացկերոյթ կազմակերպուած ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ կողմէ Հինգշաբթի 1977 Յունուար 6, ժամը 20·30ին։

Մասնակցութեան ծախք՝ 120 ֆր.

Տեղերը ապահովել հեռաձայնելով՝
924–86–71

— Հայկական Ծնունդի առթիւ պարահանդէս – խրախճանք, կազմակերպուած ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԱԿՈՒՄԲԻՆ կողմէ, Շաբաթ, Յունուար 8։

ՆՈՒԷՐ

Առնուվիլէն այրի Տիկին Մարի Շիրինեան, իր ննջեցեալներու յիշատակին Լիբանանի կարօտեալներուն կը նուիրէ 50 ֆր. եւ «Յառաջ»ին 10 ֆր.։
(Ստանալ «Յառաջ»էն)։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ
ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ
ՄԱՀՈՒԱՆ ՔՍԱՆԱՄԵԱԿԻՆ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Յունուար 29ին, Շաբաթ,
Մշակոյթի Տան մէջ։

Disques Vogue

Musique Religieuse

La Grande Messe Arménienne

Par les chœurs de l'Eglise Arménienne de Paris

No 451 (Transcription selon R. P. Komitas)
No 442 (Transcription selon M. Ekmalian)
No 454 Trésors de la liturgie Arménienne Volume I
No 547 Trésors de la liturgie Arménienne Volume II
(*Cantiques de Pâques, de Noël et divers*)

Musique Folklorique

No 526 Chants du Caucase et d'Arménie
No 527 Arménie
No 516 Reflets d'Arménie
No 199 Arménie Immortelle
No 517 Soirée Arménienne
No 596 Promenade en Arménie
No 30211 Danses Arméniennes
No 30152 Chants Romantiques Arméniens
No 30240 Légendes d'Arménie
No 182 Le Caucase
No 409 Le Tar

Pour chœurs, solo et orchestre

Musique Symphonique

No 714 Au Fil des Songes
Par l'Orchestre des Concerts Colonne
No 790 Deux Trios pour Flûtes, Clarinettes, Piano et Harpe

Chaque disque contenant 10 *à* 15 *morceaux*

Direction : ARA BARTEVIAN

Envoi contre remboursement
Disques Vogue : 14, Rue Petit Paris 75019, Tél. : 208-99-22

(Prix 35,00 Frs) + port

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

Նոր Տարուան եւ Ս. Ծննդեան օրերու արարողութեանց

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Հինգշաբթի Յունուար 6, տօն ծննդեան և աստուածայայտնութեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի։ Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8·30ին։ Բազմաձայն պատարագ՝ ժամը 10ին։ Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
Կաթ. Պատուիրակ Հայոց Եւրոպայի

Պատարագի աւարտին՝ Ջրօրհնէք կը կատարուի։

Ուրբաթ, Յունուար 7, Բ. օր Ծննդեան։ Յիշատակ է Մեռելոց։ Ժամը 10ին պատարագ կը մատուցուի։ Պատարագի աւարտին հոգեհանգիստ կը կատարուի վասն համօրէն ննջեցելոց։

Կիրակի, Յունուար 9, Դ. օր Ծննդեան։ Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8·30ին։

Համաձայն Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ աւանդութեան, տարին երկու առիթներով՝ Ս. Ծնունդին եւ Զատիկին, Հայոց տուները կ'օրհնուին՝ տնօրհնէք կը կատարուի։ Այն ընտանիքները, որոնց եկեղեցական չայցելեր՝ տուներէն չունին, թող հաճին տեղեկացնել եկեղեցւոյ դիւանին՝ տալով իրենց տան հասցէն, որպէսզի հոգեւորական մը ղրկուի։

ՇԱՎԻԼ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Ծննդեան եւ Մկրտութեան տօնակատարութիւնը տեղի կ'ունենայ ճիշդ Յունուար 6ին Հինգշաբթի առաւօտ ժամը 10ին։

ԻՍԻ
Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Չորեքշաբթի, Յունուար 5, Ճրագալոյց է Ծննդեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի։ Սկիզբ երեկոյեան ժամերգութեան եւ ընթերցուածներու ժամը 4ին։ Պատարագ ժամը 5ին։

Հինգշաբթի, Յունուար 6, տօն Ծնընդեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի։ Սկիզբ պատարագի ժամը 10ին։ Յաւարտ պատարագի կը կատարուի Ջրօրհնէք։

ԱՌՆՈՒՎԻԼ
ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ

Չորեքշաբթի, Յունուար 5, Ճրագալոյց Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի։

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 17·30, պատարագ 18·15։

Հինգշաբթի, Յունուար 6, տօն Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի։ Սկիզբ ժամերգութեան 9·30, պատարագ 10·30։ Յաւարտ պատարագի կը կատարուի Ջրօրհնէք։

Կիրակի, Յունուար 9, Յիշատակ է Մեռելոց։ Պատարագ 10·30։ Յաւարտ պատարագի կը կատարուի հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց։

Պատարագի երգեցողութիւնք կը կատարուին բազմաձայն, գիւղիս երգչախումբին կողմէ, առաջնորդութեամբ Պր. Վ. Փէշտիմալճեանի։

ՎԱԼԱՆՍ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ՇԱԲԱԹ, Յունուար 8, երեկոյեան ժամը 6ին, Ճրագալոյց, ԿԻՐԱԿԻ Յունուար 9 առաւօտեան ժամը 10ին պատարագ, 11ին քարոզ, 11·30ին Ջրօրհնէք։

ՍԷՆ ԼՈՒԻ Ս. ԳԷՈՐԳ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակի, Յունուար 9, սկիզբ ժամերգութեան 9ին, հանդիսաւոր պատարագ 10ին, Ջրօրհնէք 11·30ին։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՇԱՀԱՆ ՔՀՆՅ ՏԷՏԷԵԱՆ

Ծանօթ.— Շաբաթ Յունուար 8ի գիշերը դպրաց դասի խումբը նախանցեալ տարիներու նման պիտի շրջի հայկ. թաղերը, աւետելու համար Քրիստոսի ծնունդը։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Շաբաթ, Յունուար 8, Ճրագալոյց Ս. Ծննդեան։ Կը պատարագէ Տ. ՀՄԱՅԵԱԿ ԽԱՉԱԿԻՐ ՔՀՆՅ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ։ Սկիզբ ժամերգութեանց կէսօրէ ետք ժամը 16·30ին։

Կիրակի, Յունուար 9, տօն Ս. Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ։

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8ին, պատարագ 9·45ին, ընթերցում Վազգէն Հայրապետի շնորհաւորագիրին եւ քարոզ ժամը 11ին, Ջրօրհնէք 11·45ին։

ՊՕՄՈՆ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Շաբաթ, Յունուար 8, Ճրագալոյց Ծնընդեան։ Սկիզբ ժամերգութեան 17·30ին պատարագ 19ին։

Կիրակի Յունուար 9, Ծնունդ Յիսուսի Քրիստոսի։ Սկիզբ ժամերգութեան 8·30ին հանդիսաւոր պատարագ 10ին, քարոզ 11ին, Ջրօրհնէք 11·40ին։

Երկուշաբթի, Յունուար 10, Յիշատակ Մեռելոց, սկիզբ ժամերգութեան 9ին, պատարագ 10ին, հոգեհանգիստ համայն ննջեցելոց 11·40ին, գերեզմանօրհնէք՝ ժամը 14ին։

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Շաբաթ, Յունուար 8, Ճրագալոյց Ս. Ծննդեան։ Ժամերգութիւն եւ ընթերցուածք երեկոյեան ժամը 4ին։ Պատարագ երեկոյեան ժամը 5ին։

Կիրակի, Յունուար 9, տօն Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան։ Ժամերգութիւն ժամը 8·30ին, պատարագ 10ին։

Յաւարտ պատարագի ժամը 12ին Ջըրօրհնէք

Կիրակի օրուան պատարագը կը մատուցանէ ԴԱՒԻԹ ԵՊՍ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ։ Երգեցողութիւնները կը կատարուին Կոմիտաս երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ Պր. Մ. Օֆլազի։

Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ, ՊՈՒԼՎ. OSSO

Շաբաթ, Յունուար 8, Ճրագալոյց Ս. Ծննդեան, սկիզբ ժամերգութեան 17ին, պատարագ 18ին։

Կիրակի, Յունուար 9, Ծնունդ։ Սկիզբ ժամերգութեան 8·30ին, պատարագ 10·30ին, քարոզ 11·30ին, Ջրօրհնէք 12ին։

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութիւնը Վարչութիւնը Փարիզի շրջանի իր մասնաճիւղերով կը տօնէ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ Յունուար 9ին Սամուէլ Մուրատեան վարժարանին մէջ՝ 26, Ռիւ Թրուայոն, Սեւր։

Գեղարուեստական ճոխ բաժին։ Կայանի երախաներու կողմէ զաւեշտներ, երգեր, արտասանութիւններ, մասնակցութեամբ՝ իրենց հսկիչներուն։

ԿԱՂԱՆԴ ՊԱՊԱ

Կը ցուցադրուին զաւեշտական ժապաւէններ։

Օթոքառները կը մեկնին.—

ԱԼՖՈՐՎԻԼԷՆ ժամը 13·30ին Փլաս Քարնօ։
ԱՌՆՈՒՎԷԼԷՆ ժամը 13ին եկեղեցւոյ առջեւէն՝ 31–33 Ռիւ Սէն-Ժիւսթ
ՍԱՐՍԷԼԷՆ ժամը 13·15ին, Փլաս տիւ 11 Նովամպըր։
ՍԵՒՐԱՆԷՆ ժամը 13·15ին Փլաս Կասթոն Պուսիէռ

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
5
MERCREDI
5 JANVIER
1977

LE NUMERO 1,20 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 170 Ֆ.	Վեցամսեայ	90 Ֆ.
Արտասահման	Տար. 200 Ֆ.	Հատը	1 Ֆ. 20

52ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.760

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

52e ANNÉE — N° 13.760

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ՍԵՄԻՆ

Տարի մը եւս բոլորեցինք: Տարի մը՝ ո՛չ նման ուրիշ տարիներու: Տաժանելի օրեր ապրեցաւ մարդկութիւնը աշխարհի զանազան անկիւնները: Մեր «փոքր ածու»ն ալ անմասն չմնաց անցնող տարին ցնցող վերիվայրումներէն:

Տարին վերջացաւ անստուգութեան մէջ:

Այժմ մեր աչքերը յառած ենք Նոր Տարիին, որուն արշալոյսը կ'ողջունենք յոյսով ու հաւատքով: Լաւագոյն օրերու, աւելի փայլուն ապագայի հեռանկարներով եւ երազներով:

Ցոյսն է, որ փրկած է հայ ազգը իր դարաւոր պատմութեան ամէնէն ողբերգական շրջաններուն: Աննկուն կամքով դիմակալած ենք բոլոր յուսախաբութեանց ու հիասթափութեանց:

Հաւատքին ենք կառչած քրիստոնէական ջերմեռանդութեամբ: Համբերութեամբ ենք տարած մեր գողգոթան՝ խաչին ապաւինած:

Ցոյսն ու հաւատքը մեր փրկութեան բեւեռներն են եղած: Անոնց շնորհիւ յաղթած ենք հայ ազգը բնաջնջելու կոչուած համատարած ջարդերուն եւ Մեծ Եղեռնի անորակելի ցեղասպանութեան:

Ու թէեւ կոտորակուած եւ ցիրուցան ի սփիւռս աշխարհի, հասած ենք քսաներորդ դարու վերջին քառորդին՝ ջանալով անաղարտ պահել մեր ազգային դիմագիծը:

Նոր Տարին հանգրուան մըն է յետադարձ ակնարկ մը նետելու, ներկան քննելու եւ ապագայի ծրագիրներ կազմելու:

Վերջացող տարին պատճառ մը աւելի չեղաւ Հայութեան ցրուումը աշխարհի չորս հովերուն:

Հայաստանի արտագաղթը չէր բաւեր, 1976ի ընթացքին հազարաւոր Հայեր լքեցին «փոքրիկ Հայաստան» կոչուած Լիբանանը, իբրեւ հետեւանք աննախընթաց ողբերգութեան:

Հեռաւոր Ամերիկայէն ձայնասփիւռը քանի մը օր առաջ հայերէն լեզուով կը հաղորդէր, որ վերջին տարուան ընթացքին մեծ թիւով Հայեր ապաստանած են Միացեալ Նահանգները, մասնաւորապէս Քալիֆորնիա եւ Քանատա: Անոնք մեծ մասով եկած են Լիբանանէն, մաս մըն ալ՝ Հայաստանէն:

Ու դեռ աւելին: Հայկական նոր գաղութներ կազմուած են Շուէտ եւ Դանիա: Հազար հինգ հարիւր Հայեր կ'ապրին այժմ Շուէտի մէջ: Կառավարութիւնը տուն մը յատկացուցեր է Հայերուն, որոնք արդէն սկսեր են կազմակերպուիլ: Նոր է գաղութը եւ տակաւին զօրաւոր՝ ինքնապաշտպանութեան բնազդը:

Առարկայական ակնարկ մը հայ ազգի ներկայ կացութեան վրայ կը հաստատէ թէ՝ քանի կ'երկարին տարիները, ա՛յնքան կը դժուարանայ վտարանդի Հայութիւնը հայրենիքին մէջ համախմբելու ազգասիրական գործը:

Միւս կողմէ աւելի ծաւալուն կը դառնայ դէպի օտար, հեռաւոր հորիզոններ արտագաղթը:

Սփիւռքի հին գաղութներուն պատուաստումը Մերձաւոր Արեւելքէն գաղթող հայախօս թարմ, երիտասարդ ուժերով կրնայ ժամանակաւորապէս նոր աւիշ ու աշխուժութիւն ներարկել մինչեւ ե՞րբ:

Վերջին տասնամեակներու փորձը ցոյց տուաւ թէ այդ տարրերը հակամէտ են աւելի շուտ ձուլուելու համայնակուլ հալոցին մէջ:

Հակառակ բոլոր աննպաստ պայմաններուն, ապագային կը նայինք յոյսով ու հաւատքով:

Շնորհաւո՛ր Նոր Տարի:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՅ ԳՕՏԻԻՆ ՄԷՋ

ՌՈՒՄԲԻ ՄԸ ՊԱՅԹՈՒՄԷՆ 35 ՄԵՌԵԱԼ, 60 ՎԻՐԱՒՈՐ

Պէյրութի քրիստոնեայ գօտիին մէջ (Աշրէֆիէ), ռումբ մը պայթած է (կառքի մը մէջ տեղաւորուած) Քէթայէպի շէնքի մը առջեւ: Մեռեալներու թիւն է 35 եւ 60 վիրաւոր կայ: Աճարեկչական այս արարքը ամէնէն զօրաւորն է, վերջին շրջանի խաղաղեցման ջանքերէն ի վեր եւ բաւական յուզում ստեղծուած է անշուշտ: Այս առթիւ կը յիշուի նաեւ թէ նախապատրաստական հաշուեկշիռի մը համաձայն 19 ամսուան կռիւներու պատկերն է.— 63 հազար 875 մեռեալ, 217 հազար 593 վիրաւոր և 6000 անհետացած:

Երեքշաբթի օր, խանութները փակ էին եւ կրկին անձուկ վիճակ մը կը տիրէր:

Այս դէպքէն զատ, Ցունուար 3էն ի վեր լիբանանեան մամուլը գրաքննութեան ենթակայ է եւ այն եօթը թերթերը, որոնք դադրած էին աւելի քան տասը օրէ, կրկին լոյս կը տեսնեն համակերպած գրաքննութեան:

Կառավարութեան հրովարտակէն ետք, Ներքին նախարար Սալահ Սալման գործնականին կ'անցնի: Ինչ որ պիտի տպուի պէտք է նախապէս գրաքննուի: Հակառակ պարագային, սահմանուած պատիժները չեն վերաբերիր միայն թերթին հրատարակութեան դադրեցման այլեւ արտօնատէրին բանտարկութեամբ, որ կրնայ երթալ մէկէն երեք տարի եւ տուգանքն ալ երկուքէն հինգ հազար տոլար:

Ներքին նախարարութեան հրամանագիրը կը նախատեսէ նաեւ գրաքննութիւնը օտար թղթակիցներու հեռագիրներուն, հեռատեսիլին, ձայնասփիւռին: Մամուլի ընկերակցութիւնը, որ կը համախմբէ թերթերու եւ պարբերականներու հարիւր արտօնատէրեր, թելադրած է հրատարակիչներուն, որ գործակցին կառավարութեան հետ երկրին խաղաղութեան համար: Ընկերակցութեան նախագահը Թահա այցելած է դադրած թերթերուն խմբագրատուները, սուրիական զօրքին պարպումէն ետք: Ընդհանուր տեսակէտն այն է որ գրաքննութիւնը առաջինն է այն միջոցներէն զորս նախագահ Սարգիսի կառավարութիւնը ձեռք կ'առնէ ամրապնդելու համար իր հեղինակութիւնը:

Գրաքննութեան երկու կեդրոններ հաստատուած են, մէկը քրիստոնեայ գօտիին մէջ, միւսը՝ «Արաբական Տարահամող - ման Ուժ»ի կեդրոնատեղին: Սկզբունքով չէ ճշդուած թէ ի՞նչ պէտք է գրել եւ ի՞նչ պէտք չէ գրել: Բայց սուրիական շրջանակներու համակիր Ալ Անուար կը գրէր առաջին օրն իսկ թէ արգիլուած է վարկաբեկել կրօնքը, Հանրապետութեան նախագահը, Լիբանանի եւ արաբ երկիրներու յարաբերութիւնները: Գրաքննութիւնը ի զօրու է, ըստ նոյն թերթին, վեց ամիս:

ԻՍՐԱՅԷԼ - ՊԱՂԵՍՏԻՆԵԱՆ ՄԵՐՁԵՑՈ՞ՒՄ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՊԱԿ-Ը ԿԸ ՀԵՐՔԷ, ԲԱՅՑ...

Կը թուի թէ կարելի չէ անշուշտ բոլորովին ուրանալ թէ շփումներ տեղի ունեցած են Իսրայելացիներու եւ Պաղեստինցիներու միջեւ բայց ընդհանրապէս կը հերքուի թէ հանդիպումը յանգած ըլլայ որեւէ կարգադրութեան: Երուսաղէմի քաղաքական շրջանակներու տպաւորութիւնը այն է թէ եթէ պահեստի սպայ Զօր. Փելէտի նման «անկեղծ միամիտներ» գոյութիւն չունենային, հարկ էր զանոնք հնարել: Արդարեւ, Թել - Ավիվի մէջ մամուլի ասուլիս մը տալով, Փելէտ խուսափած է անշուշտ ըսելու թէ Փարիզէն բերած թուղթերը, որոնք կը վերաբերին ՊԱԿի հաւանութեան քաղաքական սկզբունքներու, մէ՞կ թէ քանի մը Պաղեստինցի ստորագրած են: Ըսած է միայն թէ փաստաթուղթը, որ կ'ընդգրկէ Սիոնական Պետութեան մը ճանաչումը, շարադրուած էր ՊԱԿի մէկ պատասխանատուին համաձայնութեամբ: Բայց ՊԱԿի անունով Քատտումի պաշտօնապէս ըսած է թէ ոչ միայն որեւէ համաձայնագիր չէ ստորագրուած այլեւ ոչ մէկ հանդիպում տեղի ունեցած է: Բայց պարզ է որ կարելի չէ հերքել հանդիպումը, որու գոյութիւնը ընդունած է Փարիզի Իսրայէլի դեսպանը եւ չէ ալ հերքած Մէնտէս - Ֆրանս, որու անունը արտասանուած է այդ առթիւ: Դեսպանը սակայն ճշդած է թէ «կը ցաւի» այդ հանդիպումին համար:

Քանի մը տողով

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ քաղաքական բանտարկեալներու նամակները իրենց ձեռքը չեն հասնիր եւ հարցը պիտի ծեծուի Թըլթատարական Համաշխարհային Միութեան առջեւ: Ասիկա մէջտեղ ելած է մանաւանդ Վլատիմիր Բալախոնովի պարագային: Ձերբակալուած 1973ին եւ 15 տարի արգելափակման կայան ղրկուած (յանցանքը՝ քաղաքական ապաստան ուզած էր Զուիցերիայէն) չէ ստացած այն 14 բացիկները, զոր իր պաշտպանութեան համար ստեղծուած կոմիտէն ղրկած է իրեն:

ՔԱԼԻՖՈՐՆԻՈՅ նահանգը Ցունուար մէկէն ի վեր արտօնեց, օրէնքով, որ կեանքը չերկարաձգուի արուեստական միջոցներով: Այլ խօսքով՝ բժիշկները այլեւս զանազան գործիքներով արուեստական կեանք պիտի չտան անոնց որոնց ուղեղը մեռած է: Ծանօթ է որ 24 տարեկան Ամերիկուհի մը կայ որ 1975 Ապրիլ 15էն ի վեր այդ ձեւով «կ'ապրի» հակառակ ծնողքին փափաքին որ վերջ տրուի այդ տաժանալի կացութեան:

ՆԱԽԱՐԱՐԱՊԵՏ ՊԱՌ ճառ մը խօսեցաւ եւ ըսաւ թէ պէտք է վերջ տալ յոռետեսութեան եւ պնդեց որ Թէ. Վէ. Ա.ի 2 առ հարիւր զեղչը պէտք է զգացուի ժողովուրդին կողմէ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Հիւլէական ելեկտրակայանի հանդիսաւոր բացումը

Եօթը տարի առաջ՝ Անդրկովկասի ամէնէն բարձր լերան՝ Արագածի ստորոտը, հիմը կը դրուէր ապագայ հիւլէական ելեկտրակայանի: Այսօր, Անդրկովկասի առաջին հիւլէական ուժի կեդրոնը՝ Հայաստանի հիւլէական ելեկտրակայանը, սկսած է արդէն բանիլ: Ելեկտրակայանի կառուցման աշխատանքներուն մասնակցած են Խ. Միութեան գրեթէ բոլոր Հանրապետութեանց շինարարական, գիտական - հետազօտական եւ նախագիծի հիմնարկութիւնները եւ գործատուները: Այս հսկայ համադրոյթը կառուցանելու ընթացքին մօտ վեց միլիոն խորանարդ մեթր հող եւ ապար հանուած ու տեղափոխուած է, աւելի քան 418 հազար խորանարդ մեթրը կրաձոյլ, 22 հազար թոն մետաղ եւ խողովակ գործածուած է եւ 23 քիլոմեթր երկաթուղի շինուած: Շինարարութեան աշխատանքներուն զուգահեռ կառուցուած է Մեծամօր աւանը՝ դպրոցով, մանկապարտէզներով, դարմանատունով խանութներով եւ մշակութային այլ կեդրոններով: Այդ բոլոր աշխատանքները իրենց լրումին հասած ըլլալով՝ Դեկտ. 28ին, պաշտօնական բացումը տեղի ունեցած է Հայաստանի հիւլէական ելեկտրակայանի: Ներկայ եղած են Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան, կառավարութեան, ինչպէս նաեւ Խորհ. Միութեան միւս Հանրապետութիւններու շինարարական կազմակերպութեանց, գիտական եւ նախագիծի հիմնարկութիւններու ներկայացուցիչները: Բացումը, որ մեծ հաւաքոյթի մը բնոյթը առած է, կատարած է Հայաստանի հիւլէական կայանի կուսակցական կոմիտէի քարտուղար Ն. Աւետիսեան: Խօսք առած է փոխ - վարչապետ Կ. Ղամբարեան եւ ըսած՝ ի մէջ այլոց.— «Այսօր մենք հաւաքուած ենք Անդրկովկասի հիւլէական ուժի առաջին կայանի Հայաստանի հիւլէական ելեկտրակայանի 405 հազար քիլովաթ կարողութեամբ առաջին բաժնի հանդիսաւոր բացումը կատարելու համար: Կայանը կարելիութիւն պիտի ստեղծէ ապահովելու համար Հայաստանի տնտեսութեան յետագայ զարգացումը»: Ապա, Կ. Ղամբարեան Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի, նախագահի եւ կառավարութեան անունով շնորհաւորած է հիւլէական կայանի կառուցման մասնակցած բոլոր հիմնարկութիւններն ու աշխատաւորները եւ մաղթած որ տասներորդ հնգամեակին աւարտին նաեւ երկրորդ բաժնի կառուցման աշխատանքները: Այնուհետեւ խօսք առած են զանազան հիմնարկութեանց ներկայացուցիչները եւ հանդիսաւոր բացման արարողութեան վերջաւորութեան՝ Կ. Ղամբարեան կտրած է ժապաւէնը:

ՔԱՆԱՐ – ԱՆՇԷՆԷԻ միքրոներու հարցին առթիւ, երեք տարուան ձգձգուած տեղեկագրութենէ ետք, դատաւորը «չիք տեղի դատաստանի» հռչակեց (non-lieu) ինչ որ բնականաբար վրդոված է ոչ միայն երգիծաթերթին խմբագրութիւնն ու փաստաբանը այլեւ՝ այլ շրջանակներ քանի տրուած պատճառաբանութիւններն ալ բնաւ համոզիչ չեն: Թերթը վերաքննութեան դիմած է:

ԷՐՈԼ ԿԱՌՆԸՐ ժապի աշխարհահռչակ դաշնակահարը յանկարծամահ եղաւ 55 տարեկանին:

ԹԵՒԵՐՈՒԴ ՏԱԿ ԿԵՆԴԱՆԻ ԱՐՁԱՆՆԵՐ...

Բ.

Մէկ կողմէն Մխիթար Աբբահայրն ու իր հիմնած մեծանուն միաբանութիւնը, միւս կողմէ՝ նոյնքան մեծանուն Կեդրոնական Ազգային Վարժարան մը: Այս երկու հաստատութիւնները անցեալ չարաթ պահ մը նայեցան իրարու ժամանակներու վրայէն, նայեցան եւ ժպտեցան իրարու առանց որ թերեւս ոչ ոք նշմարէ: Երկուքին ալ շուրջ բազմութիւններ կային, երկուքին համար ալ սուրբ պատարագներ կը մատուցուէին հոս ու հոն: Երկուքին համար ալ խումբ – խումբ Հայեր, երիտասարդ կամ հասուն մարդ, խանդավառ բաժակներ կը բարձրացնէին: Այս բաժակ բարձրացողներուն մէջ կային թերեւս այնպիսիներ որոնք կը գուրգուրային մէկուն վրայ ու կռնակ կը դարձնէին միւսին: Կային որոնք իրենց սիրտը հաւասարապէս չէին բաժներ երկուքին, իրենց նախասիրութիւնը չէին կրնար հեռացնել ասկէ կամ անկէ: Անոնք կը տեսնէին միայն այն Մայրը որ կաթ տուած էր իրենց, չէին խորհեր թէ միւսն ալ, ուրիշներուն կաթ տուողն ալ մայր մըն էր հաւասարապէս: Եւ սակայն, երբ հոս կամ հոն, բաժակները կը բարձրանային, յուզիչ ճառեր կ'արտասանուէին, երգեր կ'երգուէին, աղօթքներ կը բարձրանային, մարդկային այս խումբերուն վրայէն երկու մեծանուն հաստատութիւնները ժըպտելով կը նայէին իրարու եւ առանց որ թերեւս ոչ ոք կը նշմարէր դարձեալ, իրարու ձեռք կը սեղմէին: Ով գիտէ ինչպէս կը հրճուէին անոնց երջանկայիշատակ հիմնադիրներուն հոգիները երբ կը նայէին իրենց հունձքերուն վրայ, երբ կը լսէին իրենց հաւատարիմ զաւակներուն գոհաբանական աղօթքները: Ո՛վ գիտէ ինչպէս կը շնորհաւորէին անոնք զիրար իրենց տեսած բարի գործին համար: Ահաւասի՛կ տարիները եւ դարերը անցեր էին, եւ իրենց գործերը կը յարատեւէին դեռ: Սերունդները եկեր ու գացեր էին, եւ սակայն իրենց հիմնած Տուները կը շարունակէին կաթ եւ սնունդ տալ նորերու: Հոգ չէ թէ բախտը, կամ պարագաներու բերումը, զանոնք տեղաւորած ըլլայ տարբեր շէրտերու վրայ, անոնք ինչպէս ըսինք, աշտանակին զոյգ մոմերուն նման, կը լուսաւորէին նոյն ժողովուրդը, նոյն ժողովուրդին հարազատ զաւակները:

×

Կեդրոնականի հաւատարիմ տղաքը դեռ իրենց վերջնական խօսքը չեն արտասանած 90ամեակի առիթով: Իսկ Մխիթար Աբբահօր հաւատարիմ զաւակները աւարտեցին իրենց խօսքը 300ամեակի առիթով: Առաջինները դեռ առիթներ պիտի ունենան մօտիկ օրուան մը մէջ մեզ խանդավառելու: Երկրորդները, արդէն վերադարձան իրենց վանքերը եւ սկսան շարունակել պահ մը ընդմիջուած իրենց աշխատանքը:

Եւ հիմա մենք մեր աչքերուն առջեւ լրիւ պատկերացնել կը ջանանք իմաստը՝ բոլոր այն բաժակներուն որոնք բարձրացան այնքան ջերմեռանդութեամբ: Ի՞նչ էր կամ ի՞նչ պէտք է ըլլար անոնց իմաստը: Աշխարհի ամէն կողմը հազարաւոր Կեդրոնականցիներ նոյն պահուն բաժակ բարձրացուցին որպէսզի պարզապէս իրենց երախտագիտութեան զգացումնե՞րը արտայայտեն Ներսէս Վարժապետեանի յիշատակին: Կամ՝ Վենետիկէն ու Վիէննայէն կամ Պէյրութէն Մխիթարեան արքեպիսկոպոսներ ու աթոռակալներ, վարդապետներ ու սաներ Իսթանպուլ ժամանեցին որպէսզի պարզապէս իրենց երախտագիտութեան խօ՞սքը արտասանեն Մխիթար Սեբաստացիին յիշատակին:

Այս բոլորէն աւելին կար բնականաբար սա երկու հիանալի ժամադրութիւններուն մէջ: Մարդիկ եթէ անցեալին նային միմիայն անցեալը տեսնելու եւ միմիայն անցեալով ուրախանալու համար, կը նշանակէ թէ սկսած են կորսնցնել իրենց ներկան, այսինքն ապագան: Անցեալի պանծացումը իսկական պանծացում է այն ատեն միայն երբ անոր մէջ կը նետուին ապագայ պանծացումներու ալ սերմերը: Մարդիկ Ներսէս Վարժապետեանի, Մխիթար Սեբաստացիի յիշատակները վեր կ'առնեն որպէսզի անոնցմէ ուժ առնեն գոյատեւելու իրենց պայքարին մէջ: Աւա՛ղ, այսօր ոչ ոք հաւաքաբար կը տօնէ այլեւս Պէրպէրեան վարժարանի հիմնարկութեան տարեդարձները, գրեթէ ոչ ոք հանդիսաւորապէս կը յիշատակէ Ռեթէոս Պէրպէրեանի անունը, որովհետեւ այս մեծ Ուսուցչապետին, այս մեծ Դաստիարակին հիմնած Տունը պատմութեան անցաւ:

Ռ. ՀԱՏՏԷՃԵԱՆ

(Մնացեալ յաջորդով)

ԱԼՊԱՆԻԱ՝ ՄԻՇՏ ԱՌԱՆՁՆԱՑԱԾ

Արեւմտեան երկրի դիւանագէտ մը, որ Թիրանա կը պաշտօնավարէ, ուզեց սենեակ մը ապահովել Հռոմի պանդոկներէն մէկուն մէջ: Հարկադրուեցաւ Թիրանայէ Եուկոսլաւիա անցնիլ՝ հարիւրաւոր քիլոմեթր ճամբայ կտրելով, որպէսզի հեռաձայնի կապ հաստատէ Հռոմի հետ:

Այն հազուադէպ Գերմանացիները՝ արեւմուտքէն, որ զբօսաշրջիկութեան երթուղիով Ալպանիա գտնուած են, նկատել կուտան, թէ մնայուն հսկողութեան ենթարկուած են: «Երբ գիշերանց փոքր ձեցի պանդոկէն դուրս ելլել, զով օդին քալելու մտադրութեամբ, ոստիկան մը թելադրեց, որ անմիջապէս պանդոկ վերադառնամ»: Ասիկա զբօսաշրջիկի մը պատմածն է:

Այլ աղբիւրներ կը հաստատեն, թէ երկիրը յետամնաց է, սակայն ընտրեալ դաս մը, որ բարձր ուսման հետեւած է՝ հաճոյքով կը կարդայ Ֆրանսական գրականութեան դասականները:

Հատ ու կտոր են եւ, յաճախ, հակասական տրուած տեղեկութիւնները Ալպանիոյ մասին: Երկիրը երկաթեայ վարագոյրով փակուած, ինքնիր մէջ առանձնացած եւրոպական հողամաս մըն է, շուրջ 2,5 միլիոն բնակչութեամբ:

Ալպանացիները միշտ կասկածանքով եւ հակակրութեամբ կը դիտեն Եուկոսլաւիան, Իտալիան եւ Յունաստանը: Համայնավար աշխարհի ամէնէն յամառ, միակողմանի տեսակէտներ ունեցող մարդիկն են ալպանացի համայնավարները այն օրէն ի վեր, երբ Գերմաններու դէմ իրենց մղած արձակազէն կռիւներէն ետք, ընտրութեանց մէջ յաղթանակեցին եւ 1945ին իշխանութիւնը ձեռք ձգեցին:

Գլխաւորութեամբ Հոճայի, որ իրենց զօրավարը եղած էր ընդյատակեայ կռիւներու ընթացքին՝ Գերմաններու դէմ, համայնավարները իշխանութեան գլուխ անցնելէ տարի մը ետք ամրապնդեցին իրենց դիրքը՝ ստալինեան բնոյթի Սահմանադրութիւն մը մշակելով: Վերջ տրուին ազատ ընտրութիւններու դրութեան:

Ալպանացիները Քոմեքոնի մաս կազմեցին 1945ին եւ անդամակցեցան Վարշաւայի Ուխտին 1955ին: Սակայն 1960ին, Փեքին կատարած իրենց այցելութենէն ետք, ալպանացի ղեկավարները դատապարտեցին խորհրդային համայնավարութիւնը եւ անվերապահ կերպով Չինաստանի հաւատարիմ ուղեկիցը դարձան: Վստահ էին, թէ Փեքին հարկ եղած օժանդակութիւնը պիտի ընծայէր իրենց: Այդպէս ալ եղաւ:

Հիմա, որ սակայն Փեքինի մէջ իշխանութեան սանձը ձեռք ձգած են նոր դէմքեր եւ անոնց ձգտումը դարձած է իրենց յարաբերութիւններու բարելաւումը Արեւմուտքի հետ, կապը Թիրանայի եւ Փեքինի միջեւ սահմանափակուած է: Եւ, հետեւաբար, Ալպանացիները աստիճան մը աւելի առանձնացած են ներկայիս:

Երբ Ալպանիա ընդունեցաւ, թէ Փեքինի օժանդակութիւնը նուազած է, Բրեժնեւ առիթէն օգտուելով առաջարկեց Հոճայի՝ բարելաւել յարաբերութիւնները Մոսկուայի հետ: Պատասխանը չոր մերժում մը եղաւ: Ալպանիոյ վարչապետը Մեհմէթ Շէհու ակնարկելով Բրեժնեւի՝ զայն « Կրեմլինի այժմու ցարը » որակեց: «Այս հաւատուրացները, աւելցուցած, կը կարծեն, թէ մեր կուսակցութիւնը հովի ուղղութեամբ կը շարժի: Կրկին յուսախաբ պիտի ըլլան դառնօրէն: Չէ եղած եւ չկայ հով մը կամ փոթորիկ մը, որ մեր նաւուն ուղղութիւնը յաջողի փոխել, քանի անիկա միշտ կ'ընթանայ մարքս – լենինեան անսխալ ուղիով »:

Այս ուղեգիծին պահպանումը սակայն, դիւրին չէ: Կուսակցութեան համագումարին, վերջերս, Հոճա հաստատեց, թէ նախկին ութ ղեկավարներ, որոնք ժամանակէ մը ի վեր հրապարակի վրայ չէին երեւար, « յեղափոխութեան բոլոր թըշնամիներուն վերապահուած աղբանոցը նետուած են »:

Այս մաքրագործումը վերջիններէն մէկն է պարզապէս երեսուն տարուան հաշուեյարդարներու շարքին: Թէեւ մանրամասնութիւններ չտրուեցան, սակայն օտար դէտերու համոզումով մաքրագործուածներէն առնուազն մէկը՝ Պէքիր Պալուքու, գնդակահարուած է: Նախկին ութ ղեկավարները ամբաստանուած էին, թէ օտար Պետութիւններու հետ դաւադրութիւն կը հիւսէին:

Պալուքու նոյնպէս արձակազէն եղած ու Հոճայի եւ Շէհուի հետ երրորդութիւն կազմած է: Խրուշչեւ իր յուշերուն մէջ նկարագրած է այս երրորդութեան գործունէութեան ձեւը. «Տրոյկա կազմած էին: Էնվեր Հոճա եւ Մեհմէթ Շէհու մահուան կը դատապարտէին ամբաստանեալը, իսկ Պալուքու անձամբ կը գործադրէր վճիռը»:

Հոճայի յուշերուն համաձայն, որուն կարգ մը հատուածները տասը ամիս առաջ լոյս տեսան Ֆրանսերէն, 1960 Նոյեմբերին վերջին անգամ ըլլալով տեսնուած է Խրուշչեւի հետ, Մոսկուա: Հոճա ամբաստանած է Ռուսերը, թէ միջամուխ կ'ըլլան Ալպանիոյ ներքին գործերուն եւ կը փորձեն խախտել բանակին հաւատարմութիւնը:

« Ալպանացիները խսկապէս կը հաւատան, թէ վտանգուած են, դիտել կուտայ արեւմուտքցի դիւանագէտ մը: Իրենց բովանդակ պատմութեան ընթացքին միշտ ենթարկուած են օտար տիրապետութիւններու: Իրենց հիմնական մտատանջութիւնն է՝ նոյն վիճակին չենթարկուիլ»:

Ցեղագրական գետնի վրայ Ալպանացիները կը սերին Իլլիրեաններէ եւ երկար ատեն Թրքական վայրագ տիրապետութեան ենթակայ եղած են: 1912ին, անկախութիւնը ձեռք ձգելէ ետք, մինչեւ համաշխարհային Բ. պատերազմ, տնտեսական գետնի վրայ Իտալիոյ ազդեցութիւնը կրած են: Ապա՝ նաեւ գերիշխանութիւնը:

Մեծ վտանգ կը տեսնեն Եուկոսլաւիայէ: Այս վերջինը բաժնուելէ ետք Մոսկուայէ 1948ին իւրայատուկ ընկերվարութիւն մը կիրարկեց՝ ինքնաղեկավար, ապակեդրոնացած ընկերվարութիւն, թոյլ հսկողութիւն բանեցնելով օտար մշակութային ազդեցութիւններու վրայ:

Այդ դրութեան շնորհիւ Եուկոսլաւիա

ՌԱՆՉՊԱՐՆԵՐ

ՎԻՊԱՍՔ
ՀԱՅ ՇԻՆԱԿԱՆՆԵՐԻ ԿԵԱՆՔԻՑ

ԵՐԴՈՒՄ ԵՒ ՊԱՏԻԺ

Դրանից յետոյ Զաւուշն ինձ հրաւիրեց, որ ես իր ներկայութեամբ երդում տամ խաչի, աւետարանի եւ սրի վրայ:

Տէր Փոթորիկը ծածկոցը քաշեց:

Սեղանի վրայ դրուած էր Կարմիր Երիցու տան «Կոճղեզ» աւետարանը, որ ես Թաղվձորից բերելով, յանձնել էի Առաքելոց վանքին:

— Հին Հայերը այս գրքի վրայ են երդուել: Նա կորած էր եւ դու գտար, — ասաց Տէր Փոթորիկը եւ «Կոճղեզ»ի աջ ու ահեակ կողմերում մէկական մեղրամոմ վառեց եւ մեծ լանջախաչը հանելով, դրեց նրա վրայ: Զաւուշն իր դաշոյնը դրեց խաչի վրայ: Սեւ արաւոր այրերից երկուսը գոմից ելնելով, տեղ գրաւեցին սեղանի շուրջը, իսկ երրորդը, որ ծխում էր, յենուած մնաց գոմի պատին, կիսամութի մէջ: Ես սեղանին պլպլացող կանթեղների առաջ ծնկի գալով՝ երդուեցի.

— Երդւում եմ իմ պատուի եւ ազգութեան վրայ, – ասացի ես, — իմ բոլոր ուժով, եթէ հարկ լինի նաեւ իմ արիւնով, ծառայել Հայաստանի ազատագրութեան դատին ընդդէմ սուլթանի բռնակալութեան: Այսուհետեւ իմ բարձր Հայաստանի լեռները կը լինեն եւ իմ ամենամեծ բաղձանքը՝ հայրենիքի համար կռուելը: Եթէ դաւաճանեմ, թող բարով արժանանամ գնդակի հրեղէն համբոյրին:

— Երդումդ ի կատար, — հնչեց Տէր Փոթորիկի ձայնը: Եւ նա խաչը սեղանից վերցնելով, արձանի պէս պահեց օդում: Ու ես ոտքի ելնելով ու սեղանին կռանալով, համբուրեցի նախ սուրը, ապա «Կոճղեզ» աւետարանը եւ վերջում՝ օդի մէջ պարզուած խաչը:

— Անո՞ւնդ:

— Կնքանունս Մամիկոն է, բայց տատս ինձ Սմբատ էր կոչում:

— Մոռացիր այդ երկուսն էլ: Այսուհետեւ քո զինական անունը կը լինի Մախլուտօ: Կրկնիր նոր անունդ, — կարգադրեց Տէր Փոթորիկը:

— Մախլուտօ:

Առաջին գործը, որ յանձնարարուեց ինձ՝ շալակատարի պաշտօնն էր: Այդ պաշտօն կատարողը պէտք է ֆիզիկապէս ուժեղ լինէր, իսկ ես թիկնեղ էի, ամուր կազմուածքով եւ մէջքով տոկուն:

— Դու հրաշալի շալակատար կը լինես, — ասաց Գէորգ Զաւուշը:

— Ի՞նչ պէտք է շալակեմ, — հարցրի ես:

— Կարեւորը շալակելը չէ, — ասաց նա, — այլ շալակածը զգուշութեամբ տեղ հասցնելը: Շալակատարի աշխատանքը ամէն մարդու չի կարելի վստահել: Հաւատարիմ մարդիկ են պէտք, որոնց թիւը տակաւին քիչ է մեզ մօտ:

Այս խօսքերը ինձ մխիթարեցին: Ուրեմն, ես գտնւում էի հաւատարիմների ցանկի մէջ: Եւ առաջին բեռը, որ կրեցի իբրեւ շալակատար, մի ծանր արկղ էր, որ նոյն գիշերը Մշոյ տակի այգիներից տեղափոխեցի Մոկունք:

Բեռը իջեցնելուց յետոյ թօթվեցի յոգնած ուսերս եւ ինձ զգացի անսահման հպարտ: Շատ բեռներ էի կրել մէջքով, իսկ այս մէկը ուրիշ էր: Այդ իմ առաջին ծառայութիւնն էր հայրենիքին ֆէդայական երդումից յետոյ եւ իմ առաջին սրբազան պարտքը Սերոբ Աղբիւրի թարմ յիշատակի հանդէպ:

Յաջորդ օրը նոր կարգադրութիւն եղաւ, որ ես այդ արկղը Մոկունքից տեղափոխեմ Սուլուխ: «Չէ, ասացի, սրանք ուզում են ինձ վարժեցնել երկար ճանապարհի բեռնակրութեան»:

— Սուլուխ չհասած, քեզ դիմաւորելու կը գայ Ջնդօ անունով մի երիտասարդ Արտոնք գիւղից, – զգուշացրեց Գէորգ Զաւուշը:

— Քո՞ւրդ է, — հարցրի:

— Հայ է, բայց քոլոզ կայ գլխին:

Վերցրի իմ բեռը եւ ճանապարհ ընկայ:

Մոկունքից բաւական հեռացել էի, երբ ականջիս կանչեց մի ձայն դիպաւ.

— Մախլուտօ՛, դո՞ւ էլ եկար, ֆեդայի դարձար:

Հազիւ էի նայել շուրջս՝ տեսնելու, թէ ով էր այդ կինը, երբ կարճ մօրուքով մի փոխ տղամարդ՝ գիւղացու հագուստով եւ մի տիկ շալակին, ետեւից գալով, ձեռքի գաւազանով ամուր հարուածեց մէջքիս:

— Շան տղայ, դու շալակատա՞ր ես, թէ սովորական անցորդ:

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(54 – Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՆԿԱԿԱՆ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԸ
ՕՐԱԿԱՐԳԻ ՎՐԱՅ

Թիֆլիսի մէջ՝ Խորհ. Միութեան շարժանկարի մասնագէտներու միութեան վարչութիւնը ատարած է իր արտակարգ նստաշրջանը, որ նուիրուած էր Անդրկովկասի Հանրապետութիւններու մէջ մանկական շարժանկարի վիճակի եւ զարգացման հեռանկարներու քննութեան: Ժողովին մասնակցած են Մոսկուայի, Կիեւի, Ռիգայի, Տաշքենդի, Մինսկի, Բաքուի եւ Երեւանի չարժանկարի մասնագէտները:

Ժողովականները շեշտած են չարժանկարի արուեստին դերը՝ նոր սերունդի դաստիարակութեան, ինչպէս նաեւ երիտասարդութեան գաղափարական ու բարոյական նկարագրի ձեւաւորման մէջ: Մանկական չարժանկարի գլխաւոր առաքելութիւնն է ճշմարտութիւնը ըսել երախաներուն, սորվեցնել եւ դաստիարակել զանոնք: Պատանի հանդիսականները չարժանկարի մասնագէտներէն կը սպասեն ոչ թէ ձանձրալի խրատներ, այլ՝ լուրջ խորհրդածութիւններ զիրենք շրջապատող աշխարհի մասին եւ այնպիսի կերպարներու կերտում, որ իրենց օրինակով տիրեն մանկական երեւակայութեան, հրապուրեն եւ վարակիչ դառնան: Այս հաստատումները կատարելէ ետք ժողովը ցաւով մատնանշած է որ վերջիշեալ ակնկալութիւնները կը պակսին հայկական եւ ազրպէջանական մանկական արդի չարժանկարին մէջ: Վերջին շրջանին Խորհ. Միութեան չարժանկարի արուեստանոցներուն մէջ պատրաստուած են ժապաւէններ, որոնք կ'արտացոլացնեն մասնագէտներուն տաղանդը, միտքը եւ խանդավառութիւնը: Անոնք կարեւոր դեր ունեցած են նոր սերունդի բարոյական եւ քաղաքացիական գիտակցութեան ձեւաւորման մէջ: Սակայն այս մարզէն ներս կարգ մը Հանրապետութիւններու կողքին՝ նաեւ Հայաստանի եւ Ազրպէջանի մէջ արուեստագէտներն ու չարժանկարի մասնագէտները անհրաժեշտ ուշադրութիւնը չեն ցուցաբերած մանկական սրահներու համար ժապաւէններ պատրաստելու ուղղութեամբ: Եւ այս, հակառակ այն իրողութեան, որ այդ Հանրապետութիւններու արուեստանոցները ունին տաղանդաւոր եւ մասնագէտ վարիչներ:

Ժողովը բազմակողմանի քննութեան ենթարկելէ ետք կացութիւնը՝ կարգ մը որոշումներ տուած է. նախ՝ կոչ ըրած է Խորհ. Միութեան չարժանկարի բոլոր մասնագէտներուն եւ արուեստագէտներուն ջանալ լուծել Խորհ. Միութեան Համայնավար կուսակցութեան 25րդ համագումարի կողմէ տուեալ մարզէն ներս առաջադրուած հարցերը: Ապա՝ որոշուած է չարժանկարի մասնագէտներու միութիւններու մէջ կազմել մանկական յանձնախումբեր, որոնց կրնան մաս կազմել արուեստանոցներու լաւագոյն ուժերը, մանկագիրներ եւ մանկավարժներ: Ժողովը որոշած է նաեւ Հայաստանի, Ազրպէջանի եւ միւս Հանրապետութիւններու չարժանկարի արուեստանոցներուն մէջ հաստատել մանկական ժապաւէններու յատուկ խմբագրական մարմիններ:

Ժողովականներ, օրակարգի հարցերու քննութենէ ետք, միտքերու փոխանակութիւն ունեցած են եւ փափաք յայտնած՝ որ Վրաստանի, Հայաստանի եւ Ազրպէջանի մասնագէտները՝ մանուկներու եւ պատանիներու համար, վեհ գաղափարներով տոգորուած ժապաւէններ պատրաստեն:

ճարտարարուեստի բաւականաչափ ամուր հիմնաքար մը հաստատած է եւ ժողովուրդին ապրուստի մակարդակն ալ, յառաջացած երկրին հիւսիսը, յատկանշական ոստում կատարած է: Թիրանայի մաքրագործուածներէն ոմանք տպաւորուած էին իրաց այս վիճակէն եւ կ'ուզէին, ապահովաբար, այդ ուղղութեամբ փորձեր կատարել Ալպանիոյ մէջ:

Ալպանացիք որոշ չահագրգռութիւն ցոյց կուտան Յունաստանի հանդէպ՝ փորձելով բարելաւել իրենց յարաբերութիւնները Աթէնքի հետ: Յունաստանի Ալպանացիները ընդհանրապէս ձուլուած են տեղացի բնակչութեան մէջ: Միւս կողմէ, սակայն, Ալպանիա բնակող յոյն-օրթոտոքս փոքրամասնութիւնը զրկուած է կրօնական ծէսերէ: Նոյն վիճակին մատնուած են մեծամասնութիւն կազմող մահմետականները եւ փոքր թիւ ներկայացնող կաթողիկէները:

Ալպանիոյ առանձնացումը ցայտուն դարձաւ կուսակցութեան վերջին համագումարին: Միայն Վիէթնամէ եւ Լաոսէ պատուիրակութիւններ ներկայ գտնուեցան, իսկ Չինացիք գոհացան ողջոյնի գիր մը յղելով:

« Ալպանիոյ պարագային, դիտել կուտայ երկրին քիչ թէ շատ ծանօթ արեւմուտքցի դիւանագէտ մը, խօսք չի կրնար ըլլալ կապի մը հաստատումը Արեւմուտքի հետ: Եթէ նոյնիսկ պատուհան մը բանան՝ դուրսէն եկած թարմ օդը ամբողջ դրութիւնը կը քանդէ »:

Թ. Ա. Թ.

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

Հ. Բ. Ը. Մ.
(Զուիցերական իրաւաւիճակ)

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
ՄԱՐԻ ՆՈՒՊԱՐ ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՏՈՒՆԸ՝ ՓԱՐԻԶ ԴԱՐՁԱԾ Է ԻՆՔՆԱՎԱՐ

Չորեքշաբթի, 1976 Դեկտ 8ին, Սորպոնի մէջ, Փարիզի Համալսարանական Ակադեմիայի երէց՝ Տ. Ռոպէր Մալէի գրասենեակը, նոտար Մէթր Ժաք Պլոնտէի առջեւ՝ ստորագրուեցաւ նոտարական համաձայնագիր մը որով Փարիզի Մարի Նուպար հայ ուսանողական տունը ստացաւ ինքնավար վարչութիւն՝ Միջազգային Ուսանողական Ոստանի ծիրին մէջ եւ այդ ոստանին ընդհանուր կանոնագրութեան հիմնական սկզբունքներուն համապատասխան սահմանումով:

Ինչպէս ծանօթ է, այդ ուսանողական տունը նուիրուած էր Փարիզի Համալսարանական Ակադեմիային 1928 Մայիս 25 թուակիր նոտարական ակտով, շէնքը կառուցուած՝ վերջինիս տրամադրած հողին վրայ, Հ. Բ. Ը. Միութեան մեծ հիմնադիր Նորին Վսեմութիւն Պօղոս Փաշա Նուպարի կողմէ, ի յիշատակ իր ողբացեալ կողակցին՝ Մարի Նուպարի: Տան վարչական եւ տնտեսական պատասխանատուութիւնները վստահուած էին համալսարանին, առ այդ Պօղոս Փաշա Նուպար շէնքէն զատ նուիրած ըլլալով նաեւ՝ այդ օրերու դրամով՝ 400·000 ֆրանքի դրամագլուխ մը:

Նուիրատուութեան հիմնական պայմանն էր Մարի Նուպար հայ ուսանողական տունը ծառայեցնել միմիայն ծագումով հայ ուսանողներու բնակութեան, ոստանի ճաշի թէ այլ բոլոր առաւելութիւններով, ի բաց առեալ տասը սենեակէ՝ վերապահուած Ֆրանսացի ուսանողներու:

Ակտը կը նախատեսէր որ Պօղոս Փաշա Նուպարի, եւ յետ մահու Հ. Բ. Ը. Միութեան մէկ ներկայացուցիչը իր գործակցութիւնը պիտի բերէր համաձայնուած պայմաններու գործադրութեան:

Մօտ կէս դար՝ Միջազգային Ուսանողական Ոստանին վերին մարմինները դիմաւորած էին Մարի Նուպար հայ ուսանողական տան հանդէպ իրենց յանձնառութիւնները, նիւթական մեծ զոհողութիւններով՝ որոնց Հ. Բ. Ը. Միութիւնը իր մասնակցութիւնը բերած էր վերջին մօտ տասը տարիներու ընթացքին, իսկ Ֆրանսացի տնօրէններէ յետոյ ի վերջոյ հայ տնօրէն մը՝ յանձին Փրոֆ. Նուպար Արփիարեանի՝ արդիւնաւորապէս ղեկավարած էր Հայերուս համար այդ յոյժ կարեւոր հաստատութիւնը:

Միջազգային Ուսանողական Ոստանին յետագայի կարգ մը սկզբունքի տնօրինութիւններ, հաւասարապէս կիրարկելի ոստանին բոլոր ուսանողական տուներուն համար, ակամայ հետեւանքը ունեցած էին հայ ուսանողներու թիւը զգալապէս նուազեցնելու Մարի Նուպար հիմնարկին մէջ՝ ինչ որ հաշտ չէր Պօղոս Փաշա Նուպարի պարտադրած նպատակին:

Երկար բանակցութիւններէ յետոյ՝ տարուած Միջազգային Ուսանողական Ոստանի ընդհ. պատուիրակ Պ. Փիէր Մարթըլոյի եւ ի դիմաց Հ. Բ. Ը. Միութեան՝ իր Եւրոպայի Իրաւական խորհրդական Մէթր Շաւարշ Սեւյօնքեանի կողմէ, կարելի դարձաւ յանգիլ համաձայնութեան մը որով կ'ապահովուի այսուհետեւ Մարի Նուպար հայ ուսանողական տունը ծառայեցնելու ըստ կարելւոյն ամբողջապէս իր բուն նպատակին, Հ. Բ. Ը. Միութիւնն ալ ստանձնելով սակայն այսուհետեւ տան տնտեսական ամբողջական հոգը, այն հասկացողութեամբ ալ որ Մարի Նուպար հիմնարկը պիտի օժտուէր ինքնավար վարչութեամբ, իսկ հաստատութեան տնօրէնը՝ Հայ պիտի ըլլար միշտ:

Վերոյիշեալ 1976 Դեկտ. 8ի նոտարական նոր ակտը ստորագրուեցաւ՝ յանուն Փարիզի Համալսարանական Ակադեմիայի՝ երէց Տ. Ռոպէր Մալէի, յանուն Միջազգային Ուսանողական Ոստանի՝ ընդհ. պատուիրակ Տ. Փիէր Մարթըլոյի, իսկ ի դիմաց Հ. Բ. Ը. Միութեան՝ նախագահ Տ. Ալեք Մանուկեանի՝ յանձին իր փոխանորդին Մէթր Շաւարշ Սեւյօնքեանի, Միութեան Եւրոպայի Զուիցերական Իրաւավիճակով Ընկերակցութեան վարիչ մարմնոյ պատուակալ վարիչ – պատուիրակ՝ Տ. Արա Զամքըրճեանի եւ Ֆրանսայի Շրջանային Յանձնաժողովի ատենապետ՝ Տ. Նուրհան Ֆրէնկեանի կողմէ:

Յատենի ստորագրութեանց՝ Փարիզի Համալսարանական Ակադեմիայի երէց Պ. Ռոպէր Մալէ՝ Հայերուս հանդէպ ունեցաւ յոյժ բարեկամական արտայայտութիւններ:

Ըստ նոր իրաւավիճակի՝ Մարի Նուպար հայ ուսանողական տունը այսուհետեւ պիտի կառավարուի վարչական ժողովէ մը՝ նախագահութեամբ Նուպար գերդաստանին ներկայացուցիչ Կոմս Ժան տ'Արաքօթի՝ Պրիւսէլէն, բաղկացած ութ անդամներէ որոնց չորսը Ֆրանսացի եւ 4ը՝ Հայ՝ բոլորն ալ նոր ակտը ստորագրող կողմերու ներկայացուցիչներ:

Սորպոնի մէջ փոխանակուած ստորագրութիւններէն յետոյ, հայ ուսանողական տան նոր վարչական ժողովը իր անդրանիկ նիստը գումարեց նոյն օրը՝ Միջազգային Ուսանողական Ոստանի ընդհ. պատուիրակին ժողովասենեակին մէջ, նախագահութեամբ Կոմս Ժան տ'Արաքօթի: Նիստ՝ որու ընթացքին քննարկուեցան տան 1977ի պիւտճէին վերաբերեալ բոլոր կէտերը, իսկ միաձայնութեամբ 1977 Յունուար մէկէն սկսեալ Տան տնօրէնութեան կոչուեցաւ Պ. Զաւէն Եկաւեան, որ մի քանի տարիներէ ի վեր արդէն տան մէջ՝ իր վարած պատասխանատուութիւններով արժանացած էր ընդհանուր գնահատանքի:

ԴԻՒԱՆ Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՎԱՐԻԶ ՄԱՐՄՆՈՅ

Լօզան, 1976 Դեկտ. 20

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (252)

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Բ. ՄԱՍ

ԱՐԱԹԻՄՈՍԻ ՄԷԿ ՆԱՄԱԿԸ

Ապա խօսքը շարունակելով ըսաւ.

– Երդում կ'ընե՞ս որ ամուսինդ յանցաւոր չէ:

— Եթէ ամուսինս յանցաւոր է, արքայութեան տեղ թող դժոխք երթամ, ամենապատիւ տէր, թոթովեց ձերբակալուած կինը:

— Ոտքի ել, կին, Աստուած քու աղերսդ լսեց, ըսաւ Պեմպօ: Հիմակուան դուքսերնիս արդարասէր եւ գթասիրտ է: Ոտքի ել եւ գործիդ գնա: Այսօր ամուսինդ տուն պիտի գայ:

— Ոհ, ամենապատիւ տէր, ըրածնիդ բնաւ պիտի չմոռնամ, կմկմաց խեղճ կինը ուրախութեամբ:

— Կեցցէ՛ Ֆոսքարին, կեցցէ՛ պատրիարքը, պոռացին այս սրտաճմլիկ տեսարանին ներկայ գտնուողները:

Պեմպօ աջը երկարելով օրհնեց ժողովուրդը: Ամէնքը մէկէն ծունկի եկան իր առջեւ եւ պոռացին.

— Կեցցէ՛ պատրիարքը կեցցէ՛ մեր ամենասիրելի ծիրանաւորը:

Պեմպօ մեկնած ատենը սապէս մտածեց սակայն.

— Ֆոսքարի, քու հաշւոյդ կ'աշխատիմ ... Ժողովուրդ ըսածդ տխմար աւանակ մըն է, որքա՜ն դիւրին է զայն խաբելը... Հարիւր հոգի կը ձերբակալես, անոնցմէ մէկը ազատ կ'արձակես եւ ահա ամէնքը անանկ կը կարծեն թէ յանցաւորներն են որ միայն կը պատժուին, իսկ անմեղները ազատ կ'արձակուին...: Տխմար արարածներ, որքա՜ն արժանի էք ձեր ուսին բեռցուած տուրքին ու արհամարհանքին:

Արհամարհական ժպիտ մը գծագրուեցաւ շրթներուն վրայ, ապա, սապէս շարունակեց իր խորհրդածութիւնը.

— Ֆոսքարին երբ իր անկումի օրերը նշմարէ, կը տկարանայ, բայց երբ իր ձեռնարկները յաջողին, կը զօրանայ ու անհանդուրժելի կը դառնայ: Ահա մտային այս կացութեան մէջ էր Քանտիանօն ձերբակալած օրը: Որով զայն երբեմն վախցնելու եւ երբեմն ալ յուսադրելու ենք...:

Այս գործերուն վրայ մտածելով իր տունը մտաւ, քանի մը նամակ գրեց եւ եկեղեցական դէմ ասպետական զգեստները հագնելով դուրս ելաւ:

Էմփերիայի տունը երթալ մտադրած էր:

Պոռնիկին եւ Պիանքայի դէմքերը Սանտրիկոյի եւ Ռոլանի դէմքերուն հետ իր ուղեղին մէջէն կ'անցնէին յաջորդաբար:

Պեմպօ չնշմարուելու համար քովընտի փողոց մը մտաւ, բայց հազիւ թէ ոտքը փողոցէն ներս դրած, իր առջեւ նշմարեց մարդ մը որ դանդաղ քայլերով կը յառաջանար:

Սարսռաց:

Այդ մարդուն քալուածքը եւ հասակը կարծես թէ ծանօթ մէկու մը քալուածքին եւ հասակին կը նմանէր:

Պեմպօ վերարկուն դլուխը քաշեց, դէմքը կիսովին ծածկեց եւ քայլերը արագացուց: Մարդուն քովէն անցած ատենը անոր դէմքը քննութենէ մը անցուց:

— Ան չէ եղեր, մրլտաց ակռաներուն տակէն:

Եւ դարձեալ ետ մնաց: Մարդը առանց զայն նշմարելու առաջ անցաւ:

— Տարօրինակ բան, այս մարդը կոնակէն ճիշդ Ռոլան Քանտիանոյի կը նմանի, մտածեց ծիրանաւորը: Ապահովաբար ինքն է: Անոր հասակը եւ անոր քալուածքը: Վստահ եմ որ ինքն է... բայց դէմքը բնաւ իր դէմքը չէ...: Բայց ուրիշ անգամներ ալ Ռոլան իմ դէմս ելած ատենը տարբեր դէմքերով ելած էր եւ զինքը չէի ճանչցած, չի՞ կրնար ըլլալ որ ծպտուած ըլլայ...: Այո, ինքն է, ինքն է... ծպտուած է...:

Պեմպոյի սիրտը սկսաւ ուժգնօրէն տրոփել:

Մութը կոխել սկսած էր: Շուրջը նայուածք մը պտըտցուց, մարդ – մարդասանք չկար...:

Միտքը բան մը ինկաւ... անշուշտ Ռոլան զինքը ճանչցած էր: Մտածելով որ Ռոլան յանկարծ դառնալով իր վրայ պիտի յարձակէր, սարսռաց եւ վախէն սկըսաւ դողալ:

ՄԻՇԷԼ ԶԷՎԱՔՕ

(Շար.)

Այրի Տիկին Կարապետ Տօնիկեան, Տէր եւ Տիկին Վարուժան Տօնիկեան եւ զաւակները (Հանտայ), այրի Տիկին Աւետիս Եագուպեան եւ զաւակները (Փարիզ եւ Լիոն), Տէր եւ Տիկին Նալչայեան ընտանիքները, այրի Տիկին Մելքոն Պասմաճեան ցաւով կը ծանուցանեն իրենց սիրելի ամուսնոյն, հօր, մեծ-հօր, քեռայրին եւ մօրեղբօր՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ՏՕՆԻԿԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 2ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Չորեքշաբթի Յունուար 5, առաւօտեան ժամը 9ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Պանթէօ-Փարիզիէնի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՊԻՎԷՐ.— Այրի Տիկին Լօժէնի Պասմաճեան եւ զաւակները, այրի Տիկ. Աստղիկ Պետրոսեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Յունուար 9, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3·30ին, Պիվէրի Ֆրանսական եկեղեցին՝ իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր եւ մօրեղբօր՝ ողբացեալ

ՊԵՏՐՈՍ ՊԱՍՄԱՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն իր յիշատակը յարգող բարեկամներուն:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Մաննիկ Մեծատուրեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն, իրենց զարմիկին ընկերուհի Աղգանոյշ Գոնջեկիւլեանի մահուան տխուր առթիւ:

×

Կապ. Խաչի Պանթէօ-Քաշանի մասնաճիւղը կ'ողբայ իր հիմնադիր եւ բազմավաստակ ընկերուհի

ԱՂԳԱՆՈՅՇ ԳՈՆՋԱԿԻՒԼԵԱՆԻ

կսկծալի մահը եւ ցաւակցութիւն կը յայտնէ Օր. Մաննիկ Մեծատուրեանի, Պ. Վահան Մեծատուրեանի, Տէր եւ Տիկին Տօքթ. Գ. Մեծատուրեանի, Օր. Շուշան Մեծատուրեանի:

ԾՆՈՒՆԴԻ ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

SURPRISE PARTIE DE NOEL

Կազմակերպուած Վիէնի Նոր Սերունդին կողմէ, Շաբաթ, Յունուար 8, ժամը 21էն սկսեալ, Գասպար Իփէկեան ակումբը,՝ 40 Ռիւ Վիքթոր Ֆօժիէ:

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Յակոբեան, Օր. Յակոբեան շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց զաւկին եւ եղբօր՝

ՅԱԿՈԲ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ:

Այս տխուր առթիւ իրենց հօր եւ եղբօր յիշատակին 500 Ֆր. կը նուիրեն Լիբանահայութեան (ստանալ «Յառաջ»էն):

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ "ՅԱՌԱՋ" կը նուիրեն

Պ. Փիէր Միրաքեան (Լիոն) մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ Պ. Կիրակոս Միրաքեանի (Տէսին):

×

Օր. Հերմինէ Գալուստեան վեցամսեայ «Յառաջ» կը նուիրէ Բիւզանդ Պէքէրի (Սէն-Փրի):

×

Տէր եւ Տիկին Քիւրքէտէն (Կրընոպլը) մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրեն Տէր եւ Տիկին Ալիքեանի:

×

Տիկին Տէր-Սահակեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր ամուսնոյն Պ. Տէր-Սահակեանի (Մալաքօֆ):

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Թէհլիրեան խումբի հերթական ժողովը Յունուար 6, երեկոյեան ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին:

Հ. Բ. Ը. Մ.
Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles — PARIS 17e
Tél. : 924-86-71 ou 227-12-26

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԾՆՈՒՆԴ

— Հայկական Ծնունդի առթիւ աւանդական հացկերոյթ կազմակերպուած ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ կողմէ Հինգշաբթի 1977 Յունուար 6, ժամը 20·30ին:

Մասնակցութեան ծախք՝ 120 ֆր.

Տեղերը ապահովել հեռաձայնելով՝
924-86-71

— Հայկական Ծնունդի առթիւ պարահանդէս - խրախճանք, կազմակերպուած ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԱԿՈՒՄԲԻՆ կողմէ, Շաբաթ, Յունուար 8:

ԱՌ ՈՐ ԱՆԿ Է

Ով մէկը որ փաստաթուղթ մը ունի Տէսինի հայ գաղութին մասին, թող չփման մէջ մտնէ Պ. Գուրգէն Պօյաճեանի հետ՝

54, Rue Coli
69150 DECINES
Tél. : (78) 49-44-07

Les Productions et le Restaurant
LA CAPPADOCE
3, rue Marivaux (derrière l'Opéra-Comique, M° Richelieu-Drouot) tél 742-83-65

vous présentent le premier 33 tours « ARMENIA IMMORTAL »
de
MARTEN YORGANTZ
avec
Bernard DEDEDJIAN

en vente à :
— LA CAPPADOCE 3 rue Marivaux, Paris 2e 742-83-65
— LIBRAIRIE PALOUYAN 9 rue de Trévise, Paris 9e 523-24-97
— TELE-CONDORCET (KAPIKIAN) Clamart (92)
— SUPER-MARCHE BAHADOURIAN 20 rue Villeroy, Lyon 60-32-10
— DISCO-MATIC 11 rue Pasteur, 26000 Valence

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

Նոր Տարուան եւ Ս. Ծննդեան օրերու արարողութեանց

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Ուրբաթ, Յունուար 7, Բ. օր Ծննդեան: Յիշատակ է Մեռելոց: Ժամը 10ին պատարագ կը մատուցուի: Պատարագի աւարտին հոգեհանգիստ կը կատարուի վասն համօրէն ննջեցելոց:

Կիրակի, Յունուար 9, Դ. օր Ծննդեան: Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8·30ին:

Համաձայն Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ աւանդութեան, տարին երկու անգամ՝ Ս. Ծնունդին եւ Զատիկին, Հայոց տուները կ'օրհնուին՝ տնօրհնէք կը կատարուի: Այն ընտանիքները, որոնց եկեղեցական չայցելեր՝ տներէն չունին, թող հաճին տեղեկացնել եկեղեցւոյ դիւանին՝ տալով իրենց տան հասցէն, որպէսզի հոգեւորական մը ղրկուի:

ՇԱՎԻԼ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Ծննդեան եւ Մկրտութեան տօնակատարութիւնը տեղի կ'ունենայ ճիշդ Յունուար 6ին Հինգշաբթի առաւօտ ժամը 10ին:

ԻՍԻ Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Հինգշաբթի, Յունուար 6, տօն Ծննդեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի: Սկիզբ պատարագի ժամը 10ին: Յաւարտ պատարագի կը կատարուի Ջրօրհնէք:

ԱՌՆՈՒՎԻԼ ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ

Հինգշաբթի, Յունուար 6, տօն Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի: Սկիզբ ժամերգութեան 9·30, պատարագ 10·30: Յաւարտ պատարագի կը կատարուի Ջրօրհնէք:

Կիրակի, Յունուար 9, Յիշատակ է Մեռելոց: Պատարագ 10·30: Յաւարտ պատարագի կը կատարուի հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց:

Պատարագի երգեցողութիւնք կը կատարուին բազմաձայն, գիւղիս երգչախումբին կողմէ, առաջնորդութեամբ Պր. Վ. Փէշտիմալճեանի:

ՎԱԼԱՆՍ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ՇԱԲԱԹ, Յունուար 8, երեկոյեան ժամը 6ին, Ճրագալոյց, ԿԻՐԱԿԻ Յունուար 9 առաւօտեան ժամը 10ին պատարագ, 11ին քարոզ, 11·30ին Ջրօրհնէք:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Շաբաթ, Յունուար 8, Ճրագալոյց Ս. Ծննդեան: Կը պատարագէ Տ. ՀՄԱՅԵԱԿ ԽԱՉԱԿԻՐ ՔՀՆՅ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ: Սկիզբ ժամերգութեանց կէսօրէ ետք ժամը 16·30ին:

Կիրակի, Յունուար 9, տօն Ս. Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ:

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8ին, պատարագ 9·45ին, ընթերցում Վազգէն Հայրապետի շնորհաւորագիրին եւ քարոզ ժամը 11ին, Ջրօրհնէք 11·45ին:

ՊՕՄՈՆ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Շաբաթ, Յունուար 8, Ճրագալոյց Ծննդեան: Սկիզբ ժամերգութեան 17·30ին պատարագ 19ին:

Կիրակի Յունուար 9, Ծնունդ Յիսուսի Քրիստոսի: Սկիզբ ժամերգութեան 8·30ին հանդիսաւոր պատարագ 10ին, քարոզ 11ին, Ջրօրհնէք 11·40ին:

Երկուշաբթի, Յունուար 10, Յիշատակ Մեռելոց, սկիզբ ժամերգութեան 9ին, պատարագ 10ին, հոգեհանգիստ համայն ննջեցելոց 11·40ին, գերեզմանօրհնէք՝ ժամը 14ին:

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Շաբաթ, Յունուար 8, Ճրագալոյց Ս. Ծննդեան: Ժամերգութիւն եւ ընթերցուածք երեկոյեան ժամը 4ին: Պատարագ երեկոյեան ժամը 5ին:

Կիրակի, Յունուար 9, տօն Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան: Ժամերգութիւն ժամը 8·30ին, պատարագ 10ին:

Յաւարտ պատարագի ժամը 12ին Ջըրօրհնէք

Կիրակի օրուան պատարագը կը մատուցանէ ԴԱՒԻԹ ԵՊՍ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ: Երգեցողութիւնները կը կատարուին Կոմիտաս երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ Պր. Մ. Օֆլազի:

Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ, ՊՈՒԼՎ. OSSO

Շաբաթ, Յունուար 8, Ճրագալոյց Ս. Ծննդեան, սկիզբ ժամերգութեան 17ին, պատարագ 18ին:

Կիրակի, Յունուար 9, Ծնունդ: Սկիզբ ժամերգութեան 8·30ին, պատարագ 10·30ին, քարոզ 11·30ին, Ջրօրհնէք 12ին:

ՍԷՆ ԼՈՒԻ Ս. ԳԷՈՐԳ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակի, Յունուար 9, սկիզբ ժամերգութեան 9ին, հանդիսաւոր պատարագ 10ին, Ջրօրհնէք 11·30ին:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՇԱՀԱՆ ՔՀՆՅ ՏԷՏԷԵԱՆ

Ծանօթ.— Շաբաթ Յունուար 8ի գիշերը դպրաց դասի խումբը նախանցեալ տարիներու նման պիտի շրջի հայկ. թաղերը, աւետելու համար Քրիստոսի ծնունդը:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութիւնը Վարչութիւնը Փարիզի շրջանի իր մասնաճիւղերով կը տօնէ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ Յունուար 9ին ժամը 14·30ին Սամուէլ Մուրատեան վարժարանին մէջ՝ 26, Ռիւ Թրուայոն, Սեւր:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Կայանի երախաներու կողմէ զաւեշտներ, երգեր, արտասանութիւններ, մասնակցութեամբ՝ իրենց հսկիչներուն:

ԿԱՂԱՆԴ ՊԱՊԱ

Կը ցուցադրուին զաւեշտական ժապաւէններ:

Օթոքառները կը մեկնին.—

ԱԼՖՈՐՎԻԼԷՆ ժամը 13·30ին Փլաս Քարնօ:

ԱՌՆՈՒՎԷԼԷՆ ժամը 13ին եկեղեցւոյ առջեւէն՝ 31-33 Ռիւ Սէն-Ժիւսթ

ՍԱՐՍԷԼԷՆ ժամը 13·15ին, Փլաս տիւ 11 Նովամպրը:

ՍԵՒՐԱՆԷՆ ժամը 13·15ին Փլաս Կասթոն Պուսիէռ

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
6
JEUDI
6 JANVIER
1977

LE NUMERO 1,20 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 170 Ֆ.	Վեցամսեայ	90 Ֆ.
Արտասահման	Տար. 200 Ֆ.	Հատը	1 Ֆ. 20

52ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.761 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 52e ANNÉE — Nº 13.761

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ԾՆՆԴԵԱՆ ՔԱՐՈԶԸ

ԽՕՍՈՒԱԾ Ս. ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐՈՒՄ 1977 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 6 ԹՈՒԻՆ

«Քրիստոս ծնաւ եւ յայտնեցաւ»

Սիրելի հաւատացեալներ,

Այսօր ուրախ են մեր սրտերը բոլոր, որովհետեւ երկինքը վերստին բերում է մեզ բարի լուրը Յիսուսի Ծննդեան եւ Նրա Յայտնութեան որպէս Որդի Աստուծոյ: Ի պատասխան հրեշտակների մեծ ու սքանչելի այս աւետիսի, արդ բոլորս մանկացած հոգիներով երգում ենք՝ «Փառք հրաշափառ Ծննդեան եւ աստուածայայտնութեան քո, Տէ՛ր»:

Անցել են դարեր, եկել գնացել են սերունդներ բազում, հիմնովին փոխուել է այսօր պատկերը մարդկային կեանքի, սակայն մնացել է եւ մնում է միշտ հմայիչ, միշտ հրամայականօրէն այժմէական, պատգամը երկնքի՝ «յերկիր խաղաղութիւն, ի մարդիկ հաճութիւն», որ Յիսուս իր ծնունդով պարգեւ բերեց աշխարհին, ժողովուրդներին, պատմութեանը: Յիսուսի մարդեղութեամբ ու աստուածայայտնութեամբ խաղաղութեան նոր ու վերջնական ուխտը կնքուեց Աստուծոյ եւ մարդու միջեւ:

Այս իմաստով մանաւանդ Յիսուս եղաւ ու մնաց «լրումը օրինաց եւ մարգարէից» ու նաեւ լրումը մարդկային խոնարհ բաղձութիւնների դարաւոր սպասումների: Այդ սպասումների տեսանկիւնից դիտուած, մարդկային ցեղի պատմութիւնը ամբողջ, մի հերոսական մաքառում է ի խնդիր՝ «խաղաղութեան եւ ի մարդիկ հաճութեան» աստուածային պատգամի երկրի վրայ հաստատման ու կենսագործման: Գուցէ աւելի քան այլուր նոյնանում են խօսքը Աստուծոյ եւ երազանքը մարդու:

Այսօր էլ նոյն երազանքն ու նոյն կամեցողութիւնը բոցավառում են հոգիները բոլոր ազնիւ մարդկանց, բոլոր ժողովուրդների լայն զանգուածների: Մեր աշխարհի բոլոր հորիզոններից, բոլոր մարդկային սրտերից բարձրանում է մի յուզակոյտ աղերս՝ զինաթափութիւն, խաղաղ գոյակցութիւն, համերաշխ գործակցութիւն ազգութիւնների ու Պետութիւնների միջեւ: Ահա թէ ինչու, մեզ՝ քրիստոնեաներիս համար աւելի քան երբեք քաղցր ու դիւթիչ է հնչում այսօր Ս. Ծննդեան աւետիսը: Ահա թէ ինչու, նաեւ մեր օրերին, յաղթականօրէն իշխում է աշխարհի խղճի վրայ իշխանը խաղաղութեան՝ Յիսուս Որդին Աստուծոյ:

Անթիւ պատերազմներից, աւերումներից, կոտորածներից յետոյ, Ապրիլեան Մեծ Եղեռնի դժոխքից հազիւ փրկութեան ափին հասած հայ ազգի համար մանաւանդ, չկայ աւելի սրբազան իղձ՝ քան խաղաղ ու անվտանգ իր գոյավիճակի պահպանումը եւ ամրապնդումը, ազատագրուած մայր հողի վրայ, վերածընուած իր հայրենիքի հարազատ դրօշի ներքեւ: Մեր ազգային բոլոր ազնիւ ու արդար երազանքների կենսագործումը պայմանաւորուած է՝ աշխարհում «խաղաղութեան եւ ի մարդիկ հաճութեան» հրամայականի ամբողջական յաղթանակով:

Մայր հայրենիքում եւ արտասահմանում բնակուող ողջ Հայութիւնը, կը խորհինք թէ ունի ե՛ւ պատմական սեփական փորձը, ե՛ւ իրաւ հայրենասիրութեան գիտակցութիւնը, որ հայ ժողովրդի ու նրա նորաստեղծ ազգային Պետութեան ճակատագրերը, նրանց գոյատեւումն ու ծաղկումը, պայմանաւորուած են արդի Հայաստանի խաղաղ ու ապահով զարգացման ընթացքով, խորհրդային եղբայրացած ազգութիւնների մեծ ու հզօր միութեան մէջ:

Եղբայրական սիրոյ եւ խաղաղ գործակցութեան պատգամը յոյժ կենսական ու այժմէական ենք նկատում նաեւ մեր պանդուխտ զաւակների կեանքի հոգեւոր ու մշակութային շինութեան տեսակէտից: Մենք իբրեւ Հայրապետը ձեր եւ առաջին սպասաւորը մեր Սուրբ Եկեղեցու, յաճախ մտահոգւում եւ երբեմն նոյնիսկ տառապում ենք հոգեպէս, ի տես սփիւռքում հայ եկեղեցական – ազգային կեանքում դրսեւորուող անմիաբան ու անկարգ արարքների. եւ ընդհակառակն՝ հրճւում ենք ու մխիթարւում, երբ տեսնում ենք պանդուխտ մեր զաւակների անխռով եղբայրութիւնը, նրանց համերաշխ գործակցութիւնը, նրանց շինարար իրագործումները: Հրճւում ենք ու մխիթարւում մեր եկեղեցական կենտրոնների, թեմերի ու համայնքների կրօնական ու մշակութային հոգեշէն ու հայապահպան իրագործումներով, բարեջան, հոգատար հսկողութեանը ներքեւ թեմակալ առաջնորդների ու հոգեւոր սպասաւորների, թեմական – եկեղեցական վարչութեանց անդամների, մեծահոգի բարերարների սրտցաւ գործակցութեամբ: Յատկապէս բարձր ենք գնահատում վերջին տասնամեակի ընթացքում Միացեալ Նահանգներում եւ Եւրոպայում՝ ամէնօրեայ հայ վարժարանների ծաւալուող կազմակերպումը:

Եկեղեցաշինութիւն եւ դպրոցաշինութիւն, հաւատ ու լեզու, ինչպէս պիտի ասէր լուսահոգի Խաչատուր Աբովեանը, ահա՛ գոյատեւման միակ ճշմարիտ ուղին արտասահմանի մեր ժողովրդի ցիրուցան զաւակների համար:

Մայր հայրենիքից եւ Ս. Էջմիածնից ողջոյն եւ օրհնութիւն՝ հայապահպան ոգեշնչումով տքնող ու պայքարող մշակներին, վաստակաւորներին եւ կազմակերպիչներին:

Այս Նոր Տարւոյ լուսաբացին մի անգամ եւս կամենում ենք Մեր հայրական յորդորն ուղղել ի սփիւռս աշխարհի ցրուած մեր հաւատացեալ զաւակներին, որ մնան համախումբ, աներեր ու միաբան Հայաստանեայց Առաքելական Մայր Եկեղեցու կենարար օրհնութեանը ներքեւ, որ ինչպէս հազար վեց հարիւր եւ աւելի տարիներ շարունակ, նաեւ այսօր ու գալիք ժամանակներում մնալու է հայ ժողովրդի միակ հարազատ մայրն ու դաստիարակ պահապան եկեղեցին:

Մեր յորդորն է նաեւ, որ մեր պանդուխտ զաւակները մնան հաւատարիմ ու շինարար քաղաքացիները իրենց բնակած երկրների, բայց եւ նոյնքան հաւատարիմ ու հոգատար զաւակները Հայաստանեայց Եկեղեցու, Աստուածակառոյց Սուրբ Էջմիածնին, որը աշխարհի ամենահին ու ամենավաւերական քրիստոնէական սիւներից մէկն է հանդիսանում՝ հաստատուած Արեւելքի դռների առաջ, Հայոց հինաւուրց սուրբ գրական հողի վրայ:

Հաւատացեալ որդիք մեր սիրելի, «զխաղաղութեան զհետ երթայք ընդ ամենեսին՝ եւ զսրբութեան. առանց որոյ ոչ ոք տեսանիցէ զՏէր» (Եբր. ԺԲ. 14):

Շնորհք Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի եղիցին ընդ ձեզ:

Շնորհաւոր Նոր Տարի եւ Ս. Ծնունդ ու Աստուածայայտնութիւն: Ամէն:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՆԳԱՐԱ ՆՈՐԷՆ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՅ

«ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ ՈՒԽՏԸ ԿԸ ՁԳԵՄ Կ'ԵՐԹԱՄ, ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԿԱՅԱՆՆԵՐՆ ԱԼ ԿԸ ՓԱԿԵՄ, ԵԹԷ...»:

Թուրքիա այն համոզումն ունի թէ Ճիմի Քարթըրի կառավարութիւնը աւելի յունանպաստ դիրք պիտի բռնէ եւ այդ իսկ «նախազգացումով» սկսած է կրկին սպառնալ: Մանաւանդ այս վերջին շրջաններուն, Անգարա օր մը Մոսկուայի, օր մը Ուաշինկթընի հետ պահուըտուք կը խաղայ:

Այս անգամ կրկին յայտնած է թէ եթէ ամերիկեան Քոնկրէսը (Խորհրդարան), չվաւերացնէ Թուրքեւամերիկեան պաշտպանութեան դաշինքը, կը քաշուի Ատլանտեան կազմակերպութենէն եւ կը փակէ իր հողին վրայ գտնուող ամերիկեան բոլոր կայանները: Ներկայիս վեց հազար ամերիկացի մասնագէտ կայ Թուրքիա, ուրկէ կը «հսկեն» Խորհ. Միութեան վրայ, մասնաւորաբար Բայկոնուրի հըրթիռներու շարժումներուն: Բայց Ամերիկա եւ մանաւանդ եւրոպական երկիրները չեն կրնար վերապահ չըլլալ Թուրքիոյ նկատմամբ մանաւանդ Կիպրոսի պատճառով: Անգարա դժգոհ է որ ուզածը ձեռք չի ձգեր Հասարակաց Շուկայէն, որուն ընկեր է բայց կ'ուզէ անդամ ըլլալ, որպէսզի զեղչ ստանայ մաքսային սակերու վրայ եւ պահպանէ Թուրք աշխատաւորութիւնը Արեւմտեան Եւրոպա: Բայց Հասարակաց Շուկայի երկիրները շատ դէշ աչքով կը դիտեն (... բայց միայն կը դիտեն) Կիպրոսի Յոյներու տեղահանութիւնը, որ ծաւալ առած է մանաւանդ Նոյեմբերէն ի վեր: ՄԱԿի տեղեկագիրն ալ հաստատեց թէ կղզին հիւսիսի յոյն բնակչութիւնը արմատախիլ կ'ըլլայ, կը քշուի առանց կարենալ ինչքերը հետը տանելու: Այդ ինչքերն ալ կորս Թուրքերը դրաւած են, աճուրդով կը ծախուին Յունաց եկեղեցւոյ մէջ:

Այս կացութեան մէջ անմիջական կը նկատուէր նոյնիսկ թուրք անկախ Պետութեան հռչակումը թէեւ Նիկոսիոյ կառավարութիւնը չեշտած է թէ «վճռականութեամբ եւ բազմաթիւ ձեւերով պիտի հակազդէ եթէ իրենց ծրագիրը գործադրեն»: Բայց, ի՞նչ պիտի կրնայ ընել Մակարիոս, որու իրաւունք տուողները ցարդ «հոգեհաց խօսքեր» ըսին միայն:

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՀԱՆԴԱՐՏՈՒԹԻՒՆԸ ՇԱՏ ԽԱԽՈՒՏ Է

Պէյրութ կրկին շատ պայթուցիկ վիճակի մէջ է: Առջի օրուան պայթումէն ետք, ուր շուրջ 40 հոգի մեռած է, քրիստոնեաները 24 ժամուան գործադուլի անցած էին եւ երկու գօտիներու միջեւ ալ անցքը փակուած էր երբ նոր միջադէպ մը աւելի լարեց մթնոլորտը: Արդարեւ, չորս անցորդներ կը սպաննուէին կառքով անցնողներու կողմէ, որոնք կրակ բացած էին:

Նախորդ օրուան պայթումին առթիւ, քրիստոնեայ թերթերը կը գրեն թէ այնքան ուժգին եղած է որ բնակիչները կարծած են թէ երկրաշարժ կայ: Իսկ վերջին միջադէպը պատահած է Տորայի մէջ:

Դէտերու կարծիքով Երեքշաբթի ամէնէն ծանր եւ պայթուցիկ օրը եղած է «սուրիական խաղաղութեան» հաստատումէն ի վեր:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Հայ Կաթողիկէ Առաջնորդարանը հաճոյքն ունի հաղորդելու, որ Ֆրանսայի Հայ Կաթողիկէ համայնքին եկզարք ընտրուած է Գերպ. ԳՐԻԳՈՐ ԿԱՊՐՈՅԵԱՆ, տիտղոսաւոր եպիսկոպոս Ամիտիոյ:

Կը հրաւիրենք բոլոր կղերը եւ հաւատացեալները սիրով եւ հաւատքով ընդունելու իրենց նոր հովիւը, գործունեայ աջակցութեամբ եւ աղօթքով թեթեւցնելով ծանր բեռը, որ իր ուսերուն կը դրուի Պօղոս Զ. սրբազան քահանայապետին կողմէ:

Հ. ՆԻԿՈՂՈՍ Ծ. Վ. ՔԷՀԵԱԵԱՆ
Առաքելական կառավարիչ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Մ. ՄԿՐՏՉԵԱՆ

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՈՏՆԱԳՆԴԱԿԻ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ԻՐԱՒԱՐԱՐՆԵՐՈՒ ՇԱՐՔԻՆ

Խորհ. Միութեան ոտնագնդակի Դաշնակցութիւնը 1976ի բարձրագոյն խումբի տասը լաւագոյն իրաւարարներու անունները հրապարակած է: Ասոնց մէջ կը գտնուի նաեւ Մաթեւոս Մկրտչեան՝ Երեւանէն:

Քանի մը տողով

ՊՈԼՍՈՅ համալսարանը կրկին փակուած է Երկուշաբթի օր երբ ոստիկանութիւնը միջամտած է բաժնելու համար ձախ եւ աջ ուսանողներ, որոնք կատաղի կռիւներու ձեռնարկած էին:

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ կը հաղորդեն որ խորհրդային բանակի սպայ մը եւ զինուոր մը Ուրբաթ օր Թուրքիա մտած են եւ ետ ղրկուած Թրքական իշխանութեանց կողմէ: Հարցաքննուելէ ետք պարզուած է որ սխալմամբ անցած են սահմանը եւ մտած Թրքական սահմանային Պոզոֆ գիւղը:

ՎԱՆԻ մէջ նոր ցնցումներ պատահած են Կիրակի օր: Անձի կորուստ չկայ բայց Մուրատիյէ եւ Էրճիշ նախապէս աւերուած տուները փլած են: Պոլիս ալ ցնցումներ եղած էին նախորդ գիշերը: Շարժը թեթեւ եղած է եւ զգացուած Զաթալճա, Պիւյիւքչէքմէճէ եւ Եալովա:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ խնայողութեան արկղները (քէս տ'Էփարնե) երեք ամիս գործադուլէ ետք անձնատուր եղան եւ աշխատանքը կը վերսկսին Հինգշաբթի: Կառավարութիւնը տեղի չէր տուած իրենց պահանջներուն:

ՓԱՐԻԶԻ մէջ, առջի օր, իր գրատան առջեւ սպաննուած է Պաղեստինցի մը, որ Մերձաւոր Ճակատի մաս կը կազմէր, այսինքն անզիջող էր Իսրայէլի նկատմամբ: Սալեհ, 33 տարեկան էր:

- ԴԵԳԵՐՈՒՄՆԵՐ -

ՍՓԻՒՌՔԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ

ԱՏՈՒՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ՄԱՄՈՒԼ

(ԵՒՐՈՊԱ, ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ, ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ԱՄԵՐԻԿԱ)

Հայ մամուլի լեզուական ու գրական նպաստին խորագիտակ՝ մտքի ու գրչի մարդոց հարստութիւն մը ունեցած ենք մօտաւոր անցեալին մէջ, յատկապէս 1840ական թուականներէն մինչեւ 1930ական տարիներ: Հրապարակագիր, խմբագիր, հանրային գործիչ, գրագէտ, ուսուցիչ՝ որոնք որքան կրթական – ուսումնական մարզերու մէջ, նաե՛ւ ու մանաւանդ շըրջանի օրաթերթերուն եւ պարբերականներուն մէջ, կրօնքի համազօր տենդով մը հետամուտ եղած են լեզուական մշակումի ձիգերու: Հաւանօրէն այսօր ալ նմոյներ կան անոնցմէ:

Ջիրենք փարող հրայրքը՝ լրագրական, խմբագրական եւ հրապարակագրային բըծախնդրութիւնը եղած չէ միայն, այլեւ նախանձախնդրութիւնը՝ լեզուական բնաշրջումի եւ բարեշրջումի երեւոյթներուն հանդէպ: Հաւատացած են որ Հայ Թերթը դեր մը ունի լեզուական պտումի աշխատանքին մէջ. բառակազմական եւ շարահիւսական կարելիութիւններու զարգացման մէջ՝ Հաւմաձայն ժամանակի եւ կեանքի պահանջներուն. գեղագիտական ըմբռնումներու հետ ներդաշնակուելու սխրողութեան ճամբով, — առանց լեզուի հիմնական ինքնայատկութիւնները խաթարելու. պատուաստումի մարզին մէջ՝ առանց կապկութիւններու եւ սորկացման վտանգին յանձնուելու: 1852ի «Մասիս»էն մինչեւ 1930ական թուականներու «Յառաջ»ը (ու այս ժամանակաշրջանին մէջ հայ մամուլի ընտանիքին մաս կազմող տասնէ աւելի պարբերականներ եւ օրաթերթեր) այնիւ տենդը ի յայտ բերած են գրական ու խօսակցական հայերէնը ընդունակ դարձնելու ապրելու ուժին, — կենսունակութեան եւ վերանորոգումի աւիշով թարմանալու առակութեան:

Գրականութեան սեւեռող որեւէ նշմար՝ պարտքին տակ է առնուազն յիշեցնելու թէ Մամուլը, եւ մամլոյ ճամբով հանրութեան հետ կամուրջ հաստատող ամէն գրիչ (գրականութեան միտի թէ ընթացիկ յօդուածագրութեան աշակերտի), բարիք կամ չարիք կը բերէ լեզուական, հոգեւոյթի ընթացքին, հետեւաբար պատասխանատուութիւն մը ունի նաեւ ա՛յս տեսակէտով, անկախաբար իր սեղծագործութեան գրական, հրապարակագրային կամ յօդուածագրային որակէն. Մամլոյ ազգասութիւնը, գրչի մարդոց ձեռնթափութիւնը, խմբագրութեանց անփութութիւնը՝ հանդէպ նոր խոստումներու, եւ առհասարակ պարբերական եւ առօրեայ հրատարակութիւններու սահմանափակումը՝ ո՛չ միայն հանրային դաստիարակութեան, հոգեկան կապի, ճանաչման եւ ազգային ապրումի ցամաքում կ'ենթադրէ, այլեւ հող կը պատրաստէ լեզուական տեղքայլի ու չնչահեղձութեան:

Այս գաւանանքին ծառայեց Փարիզի «Յառաջ» օրաթերթը ամբողջ կէս դար, արդիւնաշատ իր վարուցանով: Հիմնադրութեան տարիէն (1925) մինչեւ այսօր, Ֆրանսահայութեան եւ Հայկական Արտասահմանի որքան հանրային կեանքին՝ նո՛յնքան եւ մտաւոր շարժումի յառաջապահութիւնը կ'արժեւորէ այս թերթը, փաղանգով մը տարեց եւ երիտասարդ աշխատակիցներու — հանրային գործիչ, գըրագէտ, մտաւորական — ինչպէս նաեւ նորերու եւ նորագոյններու, զորս իր շուրջ կրցաւ խմբել Շաւարշ Միսաքեան, դժուարահաճ բծախնդրութեամբ եւ լայնախոհ, ազատամտական, գուրգուրոտ վերաբերումով:

Առօրեայ լրագրութեան եւ խմբագրական աշխատաւորութեան մարզէն շատ անդին՝ մեր մամուլը հինէն ի վեր կոչուած է իր առաքելութիւնը իրագործելու ոչ միայն զանգուածներու հայեցի դաստիարակութեան նպաստելով, այլեւ վաղուան իր պատասխանատուութիւնները արժեւորելու ընդունակ տարրեր թրծելով: Սովոր ենք « Ազատամարտի Սերունդ » կոչումով յիշատակելու հրապարակագրային, գրական եւ լեզուական իրենց հըրայրքով 1900ական տարիներու առաջին երկու տասնամեակներուն հանրային ու մտաւոր մեր կեանքը « զարդարող » չափահասներու այն խումբը, որ, Եղեռնէն մազապուրծ իր թեւով, յետագային դիրք գրաւեց ծառայութեան բեմերու վրայ, տարասփիւռ հայ կեանքի մօտաւոր ու հեռաւոր գօտիներուն մէջ, — Ֆրանսա, Պալքաններ, Եգիպտոս, մինչեւ Պոսթըն: «Յառաջ»ի խմբագիրը մէկն էր անոնցմէ, որոնք շարունակեցին հաւատալ թէ համալսարանական ամբիոններէն ու մասնագիտական վկայականներէն առաջ (երբեմն նաե՛ւ աւելի)՝ հայ թերթերու խմբագրական երդիքներուն տակ կը հասուննան յանձնառութեանց յօժար խոստումները, մտքի մշակներ ըլլան անոնք թէ հանրային սպասաւորութեան թեկնածու հաւատաւորներ: Ի՛նք, Շաւարշ Միսաքեան, այս ճամբով ընծայուեցաւ ժողովուրդին ու գրագէտի, հանրային գործիչի, հրապարակագրային ասպետութեան եւ յեղափոխական դաւանանքի իր արժանաւորութիւնը բաւ չնկատեց իբրեւ վաստակ, — փնտռեց ու գտաւ փաղանգը արժանաշատ գրողներու՝ արձակագիր թէ քերթող, հրապարակագրային եւ խմբագրական խոնջէնքի տրամադիր ուժերու, հանրային – կազմակերպական, իմացական – մըշակութային մարզերու մէջ պատասխանատուութեանց յանձնառու տարրերու՝ որոնք «Յառաջի Սերունդ»ը կը կազմեն, վերջին յիսնամեակի մամլոյ ու գրականութեան մեր պատմութեան մէջ:

Առանձնապէս պիտի ուզենք ընդգծել արեւմտահայ լեզուի ժառանգութեան հանդէպ խանդաղատանքի անօրինակ իր թափն ու խորութիւնը, ինչպէս անոր գիտական ամրութիւնը, լեզուական առանձնայատկութիւնները, նկարագրային հարազատութիւնը անկորուստ պահելու ազնիւ կիրքը՝ որուն ճամբով պրպտեց, որոնեց շարունակ: Ծակա՛տ մը եղաւ վրիպումներու եւ ապերասանութեանց դէմ, ուրացման եւ թերագնահատութեան փորձերու դէմ, ու անձին օրինակով հաստատեց արեւմտահայերէնի որակական արժէքը: Քիչ գրագէտներ ու շատ աւելի քիչ խմբագիրներ, ժամանակակից հայ մամուլի տարեգրութեանց մէջ, Մայրենիքի հանդէպ ի յայտ կրցած են բերել գեղագիտական այն բծախնդրութիւնը՝ որով լեզու մը կրնայ քայլ պահել ժամանակին հետ ու չմաշիլ:

Իբրեւ գրական – գեղարուեստական մըտահոգութիւններով հրատարակուող պարբերականներ, որոնք նաեւ շարժում եւ համագաղութային հետաքրքրութիւն ստեղծեցին, պէտք է յիշատակել անուններ «Անահիտ»ի, «Մենք»ի, «Կեանք եւ Արուեստ»ի, «Զուարթնոց»ի եւ «Անդաստան»ի:

Ֆրանսահայութեան մերօրեայ կեանքին մէջ, բացի յիսնամեայ «Յառաջ էն, կը հրատարակուին «Աշխարհ եւ «Հայաստան» պարբերաթերթերը:

Իտալիոյ եւ Աւստրիոյ մէջ (Վենետիկ եւ Վիէննա) իրենց հրատարակութիւնը կը շարունակեն հայ մամուլի ապրող նահապետը՝ «Բազմավէպ» եւ ալեւոր իր եղբայրը՝ «Հանդէս Ամսօրեայ», առաջինը 1843էն իսկ երկրորդը 1887էն ի վեր բանասիրական, մատենագրային, լեզուաբանական, գրական եւ գեղարուեստական պրպտումներու ճամբուն հետեւորդ, մըտաւոր մեր կեանքին սատար: Քանի մը տարիէ ի վեր, յորմէհետէ Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը թեւ ու թիկունք դարձած է այս երկու պարբերականներուն, «Բազմավէպ» կը միտի իր կոչումը արժեւորելու շատ աւելի ծաւալուն եւ համապարփակ աշխատասիրութիւններով, իսկ «Հանդէս Ամսօրեայ»ն (հինէ՛ն ի վեր շատ աւելի գիտական) կը շարունակէ իր հերկը բանասիրական մարզերու մէջ:

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ

Ապրող հայ օրաթերթերու նահապետը՝ «Հայրենիք» օրաթերթ, 1899էն ի վեր Ամերիկահայութեան կեանքին շունչ ու աւիւն կը բերէ: Հակառակ հին օրերու թէ ներկայ ժամանակներու լրագրային իր տկարութեանց եւ խմբագրական – հրապարակագրային անձկութիւններուն, այս թերթը կրցած է մնալ մայր շնչերակը նոր աշխարհի զանազան գօտիներուն մէջ տարասփիւռ մեր համրանքի ազգային կեանքին: Ինչ որ եղած է «Յառաջ» Եւրոպայի համար, «Հայրենիք» եղած է Միացեալ Նահանգներու մէջ, — հոգեկան կապ՝ նահանգէ նահանգ, քաղաքէ քաղաք. աղբիւր՝ արտասահմանեան եւ հայրենական իրականութիւններու մասին առօրեայ տեղեկութիւններու. բայց մանաւանդ արձագանգ համահայկական մըտահոգութիւններու, հարցերու եւ անցուդարձերու որոնք բթացումէ եւ ծանծաղումէ պիտի փրկեն ա՛յլապէս դժնդակ պայմաններու մէջ ապրող զանգուածը: — Այս «դժնդակ»ը աղերս չունի առօրեայ կենցաղային իրավիճակին հետ: Մինչեւ 1940ական թուականներ տնտեսական անձկութիւններու մատնուած Ամերիկահայութիւնը վերջին երեսուն – քառասուն տարիներուն դէպի բարօրութիւն կը դիմէ. սակայն աւելի՛ քան մինչեւ 1940ական թուականներ՝ ընկերային, ազգային, հոգեկան, լեզուական ու գրական – մշակութային շարժումներու չգոյութենէն կը տառապի, օրէ օր քիչ մը աւելի կը սըրտգունի իր հայեցիութեան մէջ, — հետեւանք՝ առաւելաբար համայնակուլ միջավայրին, հայ համրանքի ցրուումին եւ աշխարհագրային հեռաւորութիւններուն, « Հայութիւն » պահելու կամ մշակելու անյաղթահարելի դժուարութեան, ու նաե՛ւ համայնական կազմակերպումի պակասին, ազգային ղեկավարութիւններու որոշ կարճատեսութեանց, եւ արտասահմանեան պահանջներու համար Կրեսոս կամ տնտեսական աջակից դառնալու դերին: Առանց հայ մամուլին՝ Ամերիկահայութեան ծանծաղումը տարիներու խնդիր է:

1922 – 1972, ամբողջ յիսուն տարի հրատարակուելէ ետք, այսօր լռած է ամսագիր «Հայրենիք»ը՝ միայն մէկ պատճառով. «ընթերցողներու» անբաւարար թիւ: Էր երբեմն, մինչեւ երկրորդ աշխարհամարտ, Արտասահմանեան իրականութեան մէջ այս ամսագիրը մամլոյ եւ գրական մեր կեանքի ամէնէն պատուաբեր նուաճումներէն մէկն էր, ժամադրավայրը ցիրուցան հայ մտաւորականութեան, տարեց թէ երիտասարդ հեղինակութիւններու, ինչպէս նաեւ արժանաւոր եւ... յա—

ՌԱՆՉՊԱՐՆԵՐ

ՎԻՊԱՍՔ
ՀԱՑ ՇԻՆԱԿԱՆՆԵՐԻ ԿԵԱՆՔԻՑ

ԵՐԴՈՒՄ ԵՒ ՊԱՏԻԺ

Այնքան սպառնական էր նրա հայեացքը, որ ես չփոթուեցի: Ես ծնրադիր երդում էի տուել հաւատարմօրէն ծառայելու ժողովրդի ազատագրութեան դատին: Դարձել էի հայդուկ, իսկ հայդուկին օրէնքով բանադրուած էր անծանօթ կնոջ հետ խօսելը: Հայդուկը իրաւունք չունէր ամուսնանալ, քանի դեռ հայրենիքը ազատագրուած չէր բռնակալութեան լըծից:

Ո՞վ էր այդ կինը: Նոյնիսկ չիմացայ, թէ որտեղից էր գալիս եւ դէպի ուր էր գնում: Դէմքն էլ կանոնաւոր չտեսայ: Միայն քայլուածքից կռահեցի, որ բարձրանում էր դէպի լեռներ: Գուցէ կապ ունէր ֆեդայիների հետ: Բայց ի՞նչպէս իմացաւ իմ անունը: Ջլինի՞ թէ Ջմօն էր: Ու մի սարսուռ եկաւ վրաս: Իսկապէս, որտեղի՞ց գիտէր, որ իմ անունը Մախլուտօ է: Միեւնոյն է, ով էլ լինէր նա, ես կատարել էի ծանր յանցանք: Կարծում էի, թէ այդ մի հարուածով ամէն ինչ վերջացաւ: Ուզում էի արդարանալ, ասելով, թէ այդ մի կնոջը չեմ ճանաչում, բայց դեռ բերանս չբացած, ձեռնափայտի երկրորդ հարուածը իջաւ նոյն տեղը: Երրորդն էլ իջաւ, չորրորդն էլ: Աստուած իմ, ի՛նչպէս էր ծեծում: Որքա՛ն ուժ կար այդ փոքրիկ վտիտ մարմնի մէջ: Օ՜, ինչ դժուար բան է հայդուկութիւնը: Երդուել մի սրբացած գրքի վրայ, որ մաքրուած, լուսաւորուած էր ամպրոպների փայլով, եւ այդպիսի դաժան պատժի ենթարկուել: Ի զուր, ուրեմն, Թաղվձորի սպիտակամօրուս ծերունին այդ աւետարանը եօթ անգամ պահեց Մարաթուկի կայծակների դէմ: Երեւի դա այն գիրքը չէր, որի վրայ ես երդուեցի, եւ Աստուած ինձ պատժում էր այդ մեղքի համար: Ինչո՞ւ ես կուլ չգնացի Նեմրութի աւազներին, Փրէ-Բաթմանի կամուրջից չնետուեցի Սասնայ գետի մէջ: Երանի թէ մեռած լինէի Բաղէշի բանտի ներքնայարկում, կամ Արծուի բնից դահավիժէի անդունդ եւ չտեսնէի այդ սեւ օրը:

Հարուած հարուածի ետեւից իջնում էր վրաս, իջնում էր անողորմ կերպով, սաստկօրէն: Իջնում էր մերկ ոտքերիս, մէջքիս, գլխիս: Ստիպուած իմ բեռը վայր դրեցի: Ուզում էի գոռալ, բայց զսպում էի ինձ, հպարտութիւնս թոյլ չէր տալիս: Իսկ նա իմ լռութիւնը անտարբերութեան վերագրելով, աւելի ուժգին էր հարուածում: Արիւնս եռ էր գալիս, աչքերս մթնել էին, եւ այդ ամէնը մի անիծեալ կնոջ պատճառով: Այո, Ջմօներ ամէն տեղ կան: Փորձիր կատարել երդման կամ մաղթանքի որեւէ սուրբ արարողութիւն, եւ սատանան անտեսանելի կպած է ծնկներիդ: Ու ես չիմացայ, թէ ինչպէս իմ բեռը շալակած՝ դիմեցի դէպի Սուլուխ: Կարծեմ, այդ միեւնոյն տղամարդն էր օգնել ինձ բեռը մէջքիս բարձրացնելու: Ինձ դաժանօրէն պատժող վտիտ մարմնով, փոքրիկ մօրուսով այդ տղամարդը: Իմ կողերից արիւն էր ծորում: Փորձեցի աչքերս բանալ, բան չէի տեսնում: Կուրացա՞յ միթէ: Ու զարհուրելի երկիւղը պաշարեց ինձ:

Այդ դրութեան մէջ էի, երբ մի տղամարդ մէջքը դէմ տուեց իմ շալակին:

— Դու Ջնդօ՞ն ես, — հարցրի:

— Այո, Դաշտի Արտոնք գիւղից:

Ջեռքով շօշափեցի, գլխին քոլոզ կար:

— Ջնդօ, — կանչեցի ես, — գիշե՞ր է, թէ ցերեկ:

— Ցերեկ է, — պատասխանեց Ջնդօն:

— Թէ ցերեկ է, ինչո՞ւ աչքերս չեն տեսնում:

— Երեւի բեռը ծանր է եղել:

Ջնդօն շալակեց բեռը եւ ինձ առաջնորդեց Սուլուխ:

Իջանք Մեսրոպ անունով մի գիւղացու տուն, որ Սուլուխի յայտնի տներից էր: Ինձ պառկեցրին այդտեղ եւ ծածկեցին վերմակով: Այդ միջոցին ներս մտաւ նոյն տղամարդը դերվիշի կերպարանքով եւ տեսնելով իմ վիճակը կարգադրեց, որ մնամ այդտեղ, իսկ ինքը Ջնդոյին առնելով՝ անյայտացաւ:

Մի ամբողջ օր աչքերս փակ մնացին: Ոտքերիս ու գլխիս ցաւը տանջում էր ինձ: Ծեծուած, ջարդուած ընկած էի Սուլուխցի Մեսրոպի տանը, աչքերս՝ արիւնոտ, գլուխս՝ ուռած:

Ու յիշում էի:

Յիշում էի, թէ ինչպէս դուրս թռայ գպրոցի լուսամուտից եւ յաջորդ օրը վաղ լուսաբացին հեռացայ քաղաքից:

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(55 – Շար.)

ճախ անտաղանդ գրիչներու: 1940էն ասդին, ու յատկապէս 1950–1960ական թուականներուն, ամսագրի արտասահմանեան «շուկան» քայքայուեցաւ, իսկ ամերիկեան իրականութիւնը տարուէ տարի աւելինահոսութեան մատնուեցաւ, — հիները մեռան, մեռնողներուն տեղ՝ ապրողները ծարաւ ու պահանջ չունեցան. գրող, արուեստագէտ, հանրային գործիչ, մտաւորականութիւն՝ տասնամեակէ տասնամեակ չքացան, ու մեկնողներուն տեղ նորեր չծնան. հասնողներն ալ դառնացան եւ յուսահատեցան:

«Հայրենիք» ամսագրի նման գրական պարբերականներու վերապահուած այս ճակատագիրը՝ չա՛տ բան կ'ըսէ Սփիւռքի մեր օրերու գրական եւ իմացական հետաքրքրութեանց նուաղումին մասին: Պարագան նո՛յնն է Փարիզի «Անդաստան»ին կամ Պէյրութի «Ահեկան»ին համար, մեռնող թէ ապրող մեր այն բոլոր հանդէսներուն համար՝ որոնք կ'ընկրկին նիւթական անձկութիւններու հետեւանքով. իսկ նիւթական անձկութիւնը, այս պարագային, ցամաքումն է հետաքրքրութեան ու պահանջի: Ի՛նչ նոր արժէքներ ու տաղանդներ ալ որ ունեցած ըլլանք ներկայիս, իրենց գլուխը պատին զարնողներ պիտի ըլլան բոլորն ալ, ուշ կամ կանուխ «Հայութենէ հրաժարողներ», նկատելով մանաւանդ որ անջատաբար, իբրեւ հատոր հրատարակուող գործեր եւս սահմանուած են նոյն բախտին:

«Հայրենիք»էն զատ, Միացեալ Նահանգներու մէջ կը հրատարակուին «Ասպարէզ» եռօրեան (Լոս Անճելըս, Գալիֆորնիա), «Պայքար» օրաթերթը (Պոսթըն), «Նոր Օր» եռօրեան (Գալիֆորնիա), «Լրաբեր» եւ «Տեղեկատու» շաբաթաթերթերը: Հայ «ընթերցո՛ղ հասարակութեան» հանդէպ թանձր դառնութեամբ՝ թեւաբեկ դարձաւ աւելոր «Հայաստանի կոչնակ»ը, որովհետեւ արիւն չտրուեցաւ իրեն: Մշակութասէր, «գիր ու գլամ» պաշտող մեր ժողովուրդը չապրեցուց իր այս կանթեղը՝ որուն լոյսը չիջեցաւ: Նո՛յն վախճանին դատապարտուեցան Բենիամին Նուրիկեանի «Նոր Գիր»ը եւ «Պայքար»ի գրական յաւելուածը:

ՀԱՐԱՒ. ԱՄԵՐԻԿԱ

Նուազ կամ առաւել մեծութեամբ՝ հայ գրականութեան եւ մամուլի վերապահուած պարագան նո՛յնն է Հարաւ. Ամերիկայի մէջ, ուր պատնէշին վրայ կը մնայ «Արմենիա» օրաթերթը:

Կը շեշտենք կարեւորութեամբ: — Թերթերու եւ պարբերականներու սա թուումը՝ լրիւ ու ամբողջական չէ: Յիշատակուած անուններով ուզեցինք ընդհանուր գաղափար մը միայն տալ արտասահմանեան հայ մամուլի հերկ ու ցանին եւ անոնց առաջխաղացութեան դէմ ցցուող պայմաններու մասին:

ՄԻՆԱՍ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

(16)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԼՈՒՍԱՐՁԱԿՈՒՄ

ՍԷՆ ՌԱՖԱՅԷԼԻ ՀԱՅԿ. ՏԱՆ ՄԷՋ

Դեկտ. 19ի երեկոյեան Սէն Ռաֆայէլի Հայկ. տան մէջ տեղի ունեցած հաւաքոյթը բոլորովին կը տարբերէր նախընթացներէն: Շրջականները ապրող Հայեր ալ խումբով փութացեր էին ներկայ ըլլալու ցուցադրութեան:

Պր. Յովհ. Ճէրէճեան, Տարօն Վրդ. Ճէրէճեանի եղբայրը, Պէյրութէն, գնահատելի գաղափարէ մը առաջնորդուած, եկած էր այս համեստ յարկի տակ, լուսարձակով ցուցադրելու պատմական եւ ներկայ Հայաստանի նկարները զոր ինք անձամբ նկարած է, մանաւոր նպատակով կատարած իր ճամբորդութիւններու ընթացքին:

×

Անհամբեր, մեծ հետաքրքրութեամբ ակնարկները գամուած պաստառին, հոգեկան տարօրինակ տրամադրութեամբ կը հետեւինք արուեստագէտ լուսանկարչի բացատրութիւններուն, իրեն հետ քայլ առած, մենք ալ կը շրջինք գաւառէ գաւառ, նահանգէ նահանգ:

Ինքնամոռաց, խորհուրդներու մէջ սուզուած պաստառին եռեւէն թափանցելով մեր ազգի պատմութիւնն էր որ իր ամբողջութեամբ մի առ մի քակուելով կը պարզուէր: Երեւակայութիւնը թափ առած կ'անցնէր դարաշրջանէ դարաշրջան… Պատմական կիսաքանդ կոթողներ. Անի քաղաքը իր աւերակ եկեղեցիներով ու պալատներով, նաեւ բազմաթիւ յուշարձանները կը վկայեն փառաւոր անցեալի մը յաղթապանծ շրջանները… Ցանկարծ սարսուռ մը. վերյիշումը դըժնդակ օրերու ողբերգութեան, մեր ցեղի անպատմելի տառապանքին…:

Այսպիսի խորհրդածութիւններով կ'անցնինք 250.000 քառ. քիլոմեթր տարածութեան վրայ գտնուող մեր յափշտակուած հողերէն, — Տիգրանակերտ, Այնթապ, Ուրֆա, Կարին, Խարբերդ, Վան, Սասնոյ լեռնաշխարհը… ամէն տեղ թշուառութիւն եւ աւերակ… Երբեմնի շէն ու զուարթ գիւղերէն ու քաղաքներէն միայն մնացորդ փլատակներ: Վաթսուն տարուան ընթացքին Հայերու հեռանալէն վերջ ոչ մէկ շինութիւն, վերանորոգելու կամքէն իսկ զուրկ, երկիրը դարձեր է խոպան:

Ինչե՛ր, ինչեր պիտի չինէր Հայու ճարտար ձեռքը ստեղծագործ իր մտքով, կերտելու անսպառ ոգիով, դրախտի վերածելով երկիրը… Աւա՜ղ, Հայը իր մայր հողէն պոկուած այժմ դարձեր է տարագիր, թափառական. իսկ իր չքնա՜ղ սեփական երկիրը օտարներու ոտքի կոխան…:

Հայու բեկորներ ալ դեռ կը գտնուին լեռնային շրջաններու եւ գիւղերու մէջ. ոչ բաղձալի պայմաններու մէջ անշուշտ, բայց կ'ապրին Հայու անեղծ ոգիով: Մեծերը գիտեն հայերէն, իսկ փոքրերը զուրկ են հայեցի դաստիարակութենէն, որոնց ապագան մտահոգութիւն կը պատճառէ ծնողաց:

Հայու հարազատ հիւրասիրութիւնը պահուած է դեռ:

Այս բոլորի կողքին բնութիւնը հոյակապ գեղեցկութեամբն ու իր վեհութեամբ կ'առինքնէ քեզ. լիճը, փրփրադէզ գետերը, Վանայ ծովը մէկզմէկ կը գերազանցեն. երկնասլաց հսկայ լեռները դիտելով սիրտդ կը մղկտայ, կ'ընդվզիս ու դառնացած կ'ուզես պոռալ, կանչել, բողոքել անիրաւութեան դէմ. դարաւոր մեր գեղեցիկ երկիրը անարժան թշնամիին ձեռքը ինկած ըլլալուն:

Լուսարձակումին կ'ընկերանար համապատասխան հայկական երաժշտութիւն մը, մերթ տխուր, մերթ եռանդոտ:

Երբ մտանք Սասնոյ լեռներու մէջ ու տեսանք «Անդրանիկ»ի թաքստոց տունը «Իբրեւ արծիւ»ը սկսաւ մեղմօրէն տարածուիլ լեցնելով սրահի լռութիւնը իր թրթռուն ելեւէջներով:

Ի վերջոյ հասանք ներկայ Հայաստանի սահմաններուն. մեր դարաւոր պատմութեան լուռ վկայ՝ հսկայ Մասիսն է, սիգապանծ Արարատը ցցուած մեր դէմ:

Կը մտնենք Հայաստան. հոս արդէն գլմագիծը բոլորովին կը փոխուի: Տեսարժան վայրերը, հիացիկ ակնարկներու տակ մի առ մի կ'անցնին. գեղեցիկ Սեւանայ լիճը իր պատմական վանքովն ու եկեղեցիով. ո՞ր մէկը նշել. հապա՞ Կակաչներու պատը…:

Տպաւորիչ մաս մըն ալ Պէյրութէն. 1915ի նահատակաց 50ամեակի սգատօնի առթիւ նկարուած:

Մէկուկէս ժամ տեւող լուսարձակումի ցուցադրութիւնը անյագօրէն դիտուեցաւ անձայն, առանց իսկ դոյզն շարժումի:

Շատ երկար կ՚ըլլար մանրամասնութիւններու մէջ մտնել, սակայն Պր. Յ. Ճէրէճեանի յոյժ շահեկան սոյն գործը կ'արժէ հայահոծ քաղաքներու մէջ ալ ցուցադրել: Խնամքով պատրաստուած ու դասաւորուած, ճաշակէ ու նրբութենէ զատ տրուած պատմական ճշգրիտ տեղեկութիւնները արժէքաւոր են:

Լ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ
ՁԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՍՈՐԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ՝ ՀԱՅԵՐԷՆ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԱԾ

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի Պատմութեան հիմնարկութիւնը «Օտար աղբիւրները Հայաստանի եւ Հայերի մասին» մատենաշարով լոյս ընծայած է «Ասորական աղբիւրներ» հաւաքածոյի Ա. հատորը, որուն մէջ տեղ գտած են Զ. դարու ասորի պատմիչներ՝ Մշիխա Զեխայի, Եշուա Ստիլիտի (Սիւնակեաց), Զաքարիա Հռետորի եւ Յովհան Եփեսացիի պատմական երկերու հայերէն թարգմանութիւնները: Հիմնուելով ասորական, բիւզանդական, պարսկական եւ այլ աղբիւրներու, ինչպէս նաեւ անձնական յուշերու եւ ականատեսներու վկայութեանց վրայ, ասորի մատենագիրները իրենց աշխատութիւններուն մէջ յաճախ անդրադարձած են Հայաստանի մէջ տեղի ունեցած քաղաքական դէպքերուն: Զիրենք հետաքրքրած են դրացի երկիրներու հետ Հայաստանի քաղաքական ու կրօնական փոխ յարաբերութիւններու, Հայաստանի մէջ տեղի ունեցած պատերազմներուն եւ ապստամբութիւններուն առընչուող հարցերը: Ասորի հեղինակներու գործերը առիթ կուտան լուսաբանելու հայ ժողովուրդի պատմութեան կարգ մը քիչ ուսումնասիրուած խնդիրները, ինչպէս նաեւ լաւ պատկերացում ունենալու Ասորիքի մէջ տեղի ունեցած քաղաքական դէպքերուն, տնտեսական կեանքին եւ մշակութային շարժումին վերաբերեալ: Առաջին անգամ ըլլալով հայերէն հրատարակուող այդ պատմիչներու գործերուն մէջ յատկապէս ուշագրաւ է Հայաստանի դաշնակից Պետութեան՝ Ադիաբենի պատմութեան նուիրուած Մշիխա Զեխայի աշխատութիւնը, որուն մէջ հետաքրքրական տեղեկութիւններ կան նաեւ Իրանի մէջ Պարթեւներու անկումին եւ Սասանեաններու իշխանութեան գլուխ անցնելուն մասին: Զ. դարու ասորական գրականութեան մեծագոյն դէմքերէն մէկու՝ Յովհան Եփեսացիի «Պատմութեան» մէջ թանկագին յիշատակութիւններ կան Պարսից տիրապետութեան դէմ Հայաստանի մէջ 571ին բռնկած ապստամբութեան մասին: Աշխատութիւնները ասորերէնէ հայերէն թարգմանած է Հայկ Մելքոնեան: Հատորին մէջ՝ ասորական գրականութեան նուիրուած ծաւալուն ներածութենէն զատ, թարգմանուած բնագրերուն կցուած են համապատասխան յառաջաբան – հետազօտութիւններ, ինչպէս նաեւ ծանօթագրութիւններ, որոնց մէջ հանգամանօրէն տրուած են հեղինակներու կենսագրութեան, գրական կեանքին, աշխարհայեացքին եւ բազմաթիւ այլ հարցերու վերաբերեալ տեղեկութիւններ:

«ՑԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (253)

ՀՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Բ. ՄԱՍ

ԱՐԱԹԻՄՈՍԻ ՄԷԿ ՆԱՄԱԿԸ

— Բայց չի կրնար ըլլալ որ Ռոլան այսքան շուտ Վենետիկ դարձած ըլլայ, մտածեց ան ինքզինքը մխիթարել ջանալով: Ան գիս հիմա Սեւ–Քարայրին մէջ կը կարծէ եւ այդ կողմէն ապահով ըլլալով չի կրնար իմ վրաս մտածել: Ո՞ւրկէ պիտի իմանայ որ Սանտրիկօն գիս փախցուցած է…: Բռնեցի, բռնեցի, ճանկերուս մէջն է…:

Փողոց մը դարձած միջոցին տեսաւ որ երկու մարդիկ կապելայի մը առջեւ անշարժ կեցած էին:

Պեմպօ ճանչցաւ զանոնք. երկու մարդիկը Տանտոլոյի լրտեսներն էին…:

Անոնք կապելային մէջ տեղի ունեցող խօսակցութիւնը մտիկ կ'ընէին: Գործաւորներ ներսը կը խմէին ու բարձրաձայն կը խօսէին:

— Մտնութեանց Կոճղին մէջ նամակ մը եւս պիտի աւելնայ, մըլտաց Պեմպօ:

Եւ ուղղակի երկու լրտեսներուն մօտեցաւ, ինքզինքը անոնց ճանչցուց եւ ցած ձայնով քանի մը բառ ըսաւ: Լրտեսները խոնարհեցան, անոնցմէ մին վազելով աներեւոյթ եղաւ, իսկ միւսը Պեմպոյի հետեւեցաւ:

Այսուհանդերձ, այն մարդը զոր Պեմպօ Ռոլանը կարծած էր, հանդարտօրէն իր ճամբան շարունակեց: Փոքր փողոցներ մտաւ, կամուրջներէ անցաւ եւ վերջապէս ծովեզերեայ տունի մը առջեւ հասաւ: Հոն պահ մը կենալով շուրջը ակնարկ մը պտըտցուց եւ կասկածելի որեւէ բան նըշմարած չըլլալով ներս մտաւ:

Պեմպօ զայն աչքէ չփախցուց: Անծանօթը տունէն ներս մտնելուն պէս, Պեմպօ դուրս ելաւ այն անկիւնէն, ուր պահուըտած էր պահ մը առաջ:

Այս անգամ ծիրանաւորը քովը չորս զինուած լրտեսներ ունէր: Պատրիարքը ճգնաժամային վայրկեան մը կ'ապրէր: Վախէն կը դողար եւ իւրովի կ'ըսէր թէ չորս հոգիով Ռոլանի վրայ յարձակիլը յիմարութեանց գլուխ գործոցը պիտի ըլլար: Այդ չորս մարդիկը փողոցէն գտած եւ հետը առած էր, իսկ այն մէկ հոգին զոր օգնական ուժեր կանչելու համար ղըրկած էր, դեռ երեւան չէր ելած:

Բայց եւ այնպէս, այս առիթը ուրիշ անգամ պիտի չներկայանար: Կամ պէտք էր բռնէր զայն եւ կամ ձգէր որ փախչի:

— Եթէ կեանքս վրայ տալս ալ գիտնամ, դարձեալ պիտի բռնեմ, մըլտաց Պեմպօ:

Եւ լրտեսներուն դառնալով ըսաւ.

— Եթէ սա տունէն ներս մտնող մարդը բռնելու ըլլաք, ձեր ամէն մէկուն երկու հազարական ոսկի կայ:

Լրտեսները սարսռացին եւ անոնց աչքերուն մէջ մետաղային փայլ մը նշմարուեցաւ որ խաւարը լուսաւորեց: Երկու հազար ոսկին այդ կարգի մարդոց համար մեծ հարստութիւն մը կը ներկայացնէր:

— Գործերնուս կուգայ, պատասխանեցին չորսը միաբերան այնպիսի եռանդով մը որ ծիրանաւորը գոհ ձգեց:

Բայց Պեմպօ զանոնք ձեռքի շարժումով մը կեցնելով ըսաւ.

— Վայրկեան մը սպասեցէք: Գիտցած ըլլաք որ այդ մարդը շատ ուժով է: Աչքերնիդ չորս բացէք որ ոտքերուն տակը չճզմուիք:

Չորս լրտեսները ժպտեցան եւ միօրինակ շարժումով մը չորսը մէկէն իրենց դաշոյնները մերկացուցին:

— Ո՞ղջ պիտի բռնենք թէ մեռած, հարցուց անոնցմէ մին:

— Ողջ թէ մեռած, խնդիր չէ. կարեւորը ան է որ զինքը բռնէք: Բայց ես աղէկ գիտեմ որ բռնելիք մարդերնիդ ինքզինքը պիտի պաշտպանէ, որով կրնայ ըլլալ որ ձենէ մին վիրաւորուի կամ զարնուի…:

— Ատիկա մեր արհեստին բերումն է… այդ բաներուն վարժուած ենք մենք…:

— Աղէկ: Ամէն մէկերնուդ երկու հազարական ոսկի խոստացայ, ընդհանուր գումարը կ'ընէ ութ հազար ոսկի… ութ հազար ոսկի ողջ մնացողներուն, հասկցա՞ք:

— Գէշ դրամ չէ, գործի սկսինք, մըլտացին չորս լրտեսները:

Եւ մտան նեղ ու մութ ճամբայ մը որուն ծայրը փայտէ սանդուխ մը կար: Այդ սանդուխէն վեր ելլել սկսան:

Երկու դուռ կար առջեւնին:

ՄԻՇԷԼ ԶԷՎԱՔՕ

(Շար.)

« ՅԱՌԱՋ »ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՀԱՄՊՈՒՐԿԷՆ Պ. Հմայեակ Բաղդասարեան 200 Ֆր. կը նուիրէ:

×

ՎԻԷՆՆԱՅԷՆ Սօնա Պարսամեան 200 Ֆր. կը նուիրէ:

×

ՎԱԼԱՆՍԷՆ Տիկին Ազնիւ Տօնիկեան 30 Ֆր. կը նուիրէ:

×

ՓԱՐԻԶԷՆ Յովհ. Սէմէրճեան 30 Ֆր. կը նուիրէ:

Հ. Բ. Ը. Մ.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

118, Rue de Courcelles, 75017 PARIS

Հ. Բ. Ը. Միութեան Ուսանողներու Յանձնախումբը կը հրաւիրէ փարիզեան շրջանի գրասէր հասարակութիւնը դասախօսութեանց շարքի մը, զոր պիտի ներկայացնէ Միութեան ուսանողներէն Պ. Վահէ Գույումճեան, նիւթ ունենալով՝ հայ գրականութեան հետեւեալ շրջանները.— 1. Զարթօնք 2. Իրապաշտ շրջան:

ԱՌԱՋԻՆ ԳՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Երեքշաբթի Յունուար 11, ժամը 20.30ին Ալեք Մանուկեան Մշակ. կեդրոնին մէջ, նիւթ՝ Զարթօնքի նախապատրաստական պայմանները եւ Մկրտիչ Խրիմեան Հայրիկ:

Այս՝ յաջորդաբար.— Յակոբ Պարոնեան, Մկրտիչ Պէշիկթաշլեան եւ Պետրոս Դուրեան — իրապաշտ շրջանի նախապատրաստական պայմանները եւ Մելքոն Կիւրճեան, Գրիգոր Զօհրապ, Թլկատինցի եւ Երուանդ Օտեան:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Այս Կիրակի (Յունուար 9) ժամը 9.30ին Ա. կայանէն Գերպ. Էջակառայ, Մարսէյլի Արքեպիսկոպոսը:

YAN'S CLUB

5, Ave. Reille — 75014 PARIS

Ճատրակի հանդիպում խորհրդային վարպետ ՎԱՀԱԳՆ ՈՍԿԱՆԵԱՆԻ հետ

CERCLE D'ECHECS DU YAN'S

VAHAKN OSGANIAN,

Maître d'échecs d'Union Soviétique et 15 membres de son cercle en une partie simultanée, le Vendredi 14 Janvier à 20 h. 30, suivi d'un dîner et d'une causerie

ԱՌ ՈՐ ԱՆԿ Է

Ով մէկը որ փաստաթուղթ մը ունի Տէսինի հայ գաղութին մասին, թող շփման մէջ մտնէ Պ. Գուրգէն Պօյաճեանի հետ՝

54, Rue Coli
69150 DECINES
Tél. : (78) 49-44-07

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ռոստոմ խումբի ժողովը այս Հինգշաբթի, Յունուար 6, ժամը 20.30ին Մշակոյթի Տունը:

×

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Թէհլիրեան խումբի հերթական ժողովը Յունուար 6, երեկոյեան ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին:

ԾՆՈՒՆԴԻ ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

SURPRISE PARTIE DE NOEL

Կազմակերպուած Վիէնի Նոր Սերունդին կողմէ, Շաբաթ, Յունուար 8, ժամը 21էն սկսեալ, Գասպար Իփէկեան ակումբը,՝ 40 Ռիւ Վիքթոր Ֆօժիէ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Պոլսահայ Հայր. Միութիւնը 1976ի ընթացքին արձանագրած է հետեւեալ նուէրները, յատկացուելու համար Պոլսոյ Պատրիարքութեան հովանաւորած գաւառէն Պոլիս հասած հայ կարօտեալներուն.—

Ողբ. Օր. Մատլէն Եավէրի հոգեհանգիստին առթիւ Պ. Արծրուն Զրբաչեան 250 Ֆր., Տօքթ. Պեռնար Մագսուտեան 200, Էտէն եւ Էքէր ընտանիք 400, Տիկին Աստիկ Աչճեան 50, Տիկ. Սարգիսեան եւ զաւակը Սեւան 100:

Մարտ 10ին ողբ. Հայկազն Մկրեանի թաղման առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի, Տիկ. Թիլքիեան 50, Տիկիններ Մէնէքշէկիլ, Տիրատուրեան եւ Սարգիսեան 150, Տէր եւ Տիկ. Անդրէ Սիսակեան 50, Մարսէյլի Հ. Բ. Ը. Մ.ի Տիկնանց կողմէ 50, Տիկ. Նորոյեանի, Զարուհի Սիմիթեանի եւ Սուր Փափազեանի թաղման առթիւ՝ Միքայէլ Եավէր 350:

Նոյ. 19, Տիկ. Տիգրանուհի Էքէրի ծն. Անթիքաճեանի թաղման առթիւ՝ Տէր եւ Տիկ. Լեւոն Էքէր 100, այրի Տիկ. Նազարէթ Տալաքիւփէեան 100, այրի Տիկ. Լուսնթագ Թալասլեան 100, Տէր եւ Տիկ. Միքայէլ Եավէր 200, Տէր եւ Տիկ. Հրաչ Էտէն 100, Տէր եւ Տիկ. Յովհ. Զէօմլէքճիօղլու 100, Տէր եւ Տիկ. Անդրանիկ Գալուստեան 100, Մէնէքշէկիլ եւ Սարգիսեան ընտանիք 50:

Ընդհ. գումար 2500 Ֆր.
Նախկին գումար 4590
Ընդհ. գումար 7090

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Տէր եւ Տիկին Պարոյր Թուրեան կը նուիրեն 1000 Ֆր. ի նպաստ Նորգութեան Հայ Կարմիր Խաչի ծովեզերեայ օգափոխութեան կայանին տանիքին, որ վնասուած էր վերջին փոթորիկին հետեւանքով:

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

Նոր Տարուան եւ Ս. Ծննդեան օրերու արարողութեանց

ՓԱՐԻԶ
Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ

Ուրբաթ, Յունուար 7, Բ. օր Ծննդեան: Յիշատակ է Մեռելոց: Ժամը 10ին պատարագ կը մատուցուի: Պատարագի աւարտին հոգեհանգիստ կը կատարուի վասն համօրէն ննջեցելոց:

Կիրակի, Յունուար 9, Դ. օր Ծննդեան: Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8.30ին:

ԱՌՆՈՒՎԻԼ
ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ

Հինգշաբթի, Յունուար 6, տօն Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի: Սկիզբ ժամերգութեան 9.30, պատարագ 10.30: Յաւարտ պատարագի կը կատարուի Ջրօրհնէք:

Կիրակի, Յունուար 9, Յիշատակ է Մեռելոց: Պատարագ 10.30: Յաւարտ պատարագի կը կատարուի հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց:

Պատարագի երգեցողութիւնք կը կատարուին բազմաձայն, գիւղիս երգչախումբին կողմէ, առաջնորդութեամբ Պր. Վ. Փէշտիմալճեանի:

ՎԱԼԱՆՍ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ՇԱԲԱԹ, Յունուար 8, երեկոյեան ժամը 6ին, Ճրագալոյց, ԿԻՐԱԿԻ Յունուար 9 առաւօտեան ժամը 10ին պատարագ, 11ին քարոզ, 11.30ին Ջրօրհնէք:

ՍԷՆ ԼՈՒԻ Ս. ԳԷՈՐԳ ԵԿԵՂԵՑԻ

Շաբաթ, Ճրագալոյց՝ գրքերու ընթերցում եւ պատարագ ժամը 17ին:

Կիրակի, Յունուար 9, սկիզբ ժամերգութեան 9ին, հանդիսաւոր պատարագ 10ին, Ջրօրհնէք 11.30ին:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՇԱՀԱՆ ՔՀՆՑ ՏԷՏԷԵԱՆ

Տանօթ.— Շաբաթ Յունուար 8ի գիշերը դպրաց դասի խումբը նախանցեալ տարիներու նման պիտի շրջի հայկ. թաղերը, աւետելու համար Քրիստոսի ծնունդը:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Շաբաթ, Յունուար 8, Ճրագալոյց Ս. Ծննդեան: Կը պատարագէ Տ. ՀՄԱՅԵԱԿ ԽԱՋԱԿԻՐ ՔՀՆՑ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ: Սկիզբ ժամերգութեանց կէսօրէ ետք ժամը 16.30ին:

Կիրակի, Յունուար 9, տօն Ս. Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ:

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8ին, պատարագ 9.45ին, ընթերցում Վազգէն Հայրապետի շնորհաւորագիրին եւ քարոզ ժամը 11ին, Ջրօրհնէք 11.45ին:

ՊՕՄՈՆ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Շաբաթ, Յունուար 8, Ճրագալոյց Ծնընդեան: Սկիզբ ժամերգութեան 17.30ին պատարագ 19ին:

Կիրակի Յունուար 9, Ծնունդ Յիսուսի Քրիստոսի: Սկիզբ ժամերգութեան 8.30ին հանդիսաւոր պատարագ 10ին, քարոզ 11ին, Ջրօրհնէք 11.40ին:

Երկուշաբթի, Յունուար 10, Յիշատակ Մեռելոց, սկիզբ ժամերգութեան 9ին, պատարագ 10ին, հոգեհանգիստ համայն ննջեցելոց 11.40ին, գերեզմանօրհնէք՝ ժամը 14ին:

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Շաբաթ, Յունուար 8, Ճրագալոյց Ս. Ծննդեան: Ժամերգութիւն եւ ընթերցուածք երեկոյեան ժամը 4ին: Պատարագ երեկոյեան ժամը 5ին:

Կիրակի, Յունուար 9, տօն Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան: Ժամերգութիւն ժամը 8.30ին, պատարագ 10ին:

Յաւարտ պատարագի ժամը 12ին Ջըրօրհնէք

Կիրակի օրուան պատարագը կը մատուցանէ ԴԱՒԻԹ ԵՊՍ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ: Երգեցողութիւնները կը կատարուին Կոմիտաս երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ Պր. Մ. Օֆլազի:

Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ, ՊՈՒԼՎ. OSSO

Շաբաթ, Յունուար 8, Ճրագալոյց Ս. Ծննդեան, սկիզբ ժամերգութեան 17ին, պատարագ 18ին:

Կիրակի, Յունուար 9, Ծնունդ: Սկիզբ ժամերգութեան 8.30ին, պատարագ 10.30ին, քարոզ 11.30ին, Ջրօրհնէք 12ին:

ՃԵԼԼԱԴԱՆ՝ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ENTRE OPERA ET TRINITE

LA MAISON DE LA GRECE

AUX 4 MARCHES

AU 1er ETAGE

restaurant gastronomique grec

DEJEUNERS. DINERS

RECEPTIONS

AU REZ DE CHAUSSEE

Tous les soirs

DINERS DANSANTS

avec spectacle

accueil.qualité.prix

50. RUE CHAUSSEE D'ANTIN. (9e) 280 69 40. f.dim.

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութիւնը Վարչութիւնը Փարիզի շրջանի իր մասնաճիւղերով կը տօնէ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ Յունուար 9ին ժամը 14.30ին Սամուէլ Մուրատեան վարժարանին մէջ՝ 26, Ռիւ Թրուայոն, Սեւր:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Կայանի երախաներու կողմէ զաւեշտներ, երգեր, արտասանութիւններ, մասնակցութեամբ՝ իրենց հսկիչներուն:

ԿԱՂԱՆԴ ՊԱՊԱ

Կը ցուցադրուին զաւեշտական ժապաւէններ:

Օթոքառները կը մեկնին.—

ԱԼՖՈՐՎԻԼԷՆ ժամը 13.30ին Փլաս Քարնօ:

ԱՌՆՈՒՎԻԼԷՆ ժամը 13ին եկեղեցւոյ առջեւէն՝ 31–33 Ռիւ Սէն-Ժիւստ

ՍԱՐՍԷԼԷՆ ժամը 13.15ին, Փլաս տիւ 11 Նովամպրը:

ՍԵՒՐԱՆԷՆ ժամը 13.15ին Փլաս Կասթոն Պուսիէռ

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
7
VENDREDI
7 JANVIER
1977

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 170 Ֆ.	Վեցամսեայ	90 Ֆ.
Արտասահման	Տար. 200 Ֆ.	Հատը	1 Ֆ. 20

LE NUMERO 1,20 F

52ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.762

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

52e ANNÉE — N° 13.762

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՎԵՐՋԱՑՈՂ ՏԱՐԻՆ

— o —

Վերջացող տարին ծանր ժառանգութիւն մըն էր ստացած իր նախորդէն:

Բազմազան քաղաքական, միջազգային բարդ խնդիրներ, որոնք կը խռովէին աշխարհի խաղաղութիւնը տարիներէ ի վեր, փոխանցուած էին 1976ին:

Սակայն ո՛չ մէկ խնդիր իր վերջնական լուծումը գտաւ վերջին տասներկու ամիսներու ընթացքին: Իսկ Լիբանանի աննախընթաց ողբերգութիւնը, որ սկսած էր 1975ի Ապրիլին, իսկական աղէտի մը հանգամանքն առաւ 1976ի ընթացքին:

Նոր Տարին կը թեւակոխենք նոր յոյսերով: Մօտալուտ խաղաղութեան մը երազներով:

Շուրջ երեք տասնեակ տարիներէ ի վեր խռովայոյզ վիճակ կը տիրէ Միջին Արեւելքի մէջ, իբրեւ հետեւանք արաբա-իսրայելեան վէճին, որուն հետ կապուած են արաբական գրաւուած հողերուն պարպումը եւ Պաղեստինի անկախ Պետութեան ստեղծումը:

Այս վերջինէն կախուած է Լիբանանի անկախութեան եւ հողային ամբողջականութեան պահպանումն ու ներքին խաղաղութեան վերահաստատումը:

Արաբա-իսրայելեան վէճը չէր բաւեր, 1974 Յուլիսին նոր բարդութիւն մը ծայր առաւ Միջին Արեւելքի մէջ, — Կիպրոսի գրաւումը Թուրքերուն կողմէ: Բռնագրաւում, որ ցարդ կը շարունակուի:

ՄԱԿը, որուն իսկական առաքելութիւնն է խաղաղութեան պահպանումն աշխարհի մէջ եւ անդամ երկիրներու անկախութեան եւ հողային ամբողջականութեան երաշխաւորութիւնը, 1976ին եւս անզօր եղաւ լսելի ընելու իր ձայնը: Գոհացաւ հոգեշահ բանաձեւեր քուէարկելով: Ու կարծեց հանդարտեցնել իր խիղճը:

Կիպրոսի բռնագրաւումը նոր բարդութիւններ ստեղծեց Թուրքիոյ մէջ: Մէկ կողմէ Միացեալ Նահանգներու զինարգելը կատղեցուց Անգարայի կառավարութիւնը, որ սպառնաց փակել Թուրքիոյ ամերիկեան զինուորական խարիսխները՝ ուղղուած Խորհ. Միութեան դէմ:

Միւս կողմէ Կիպրոսի վրայ իրենց անմարսելի յաւակնութիւնները յաւերժացնելու համար նոր վէճ մը ստեղծեցին՝ մէկ օրէն միւսը Եգէականի խնդիր մը մէջտեղ նետելով:

Պահ մը Թուրքիոյ եւ Յունաստանի միջեւ նոր պատերազմի մը սպառնալիքները մեծ մտահոգութիւն պատճառեցին Ատլանտեան Ուխտին, որուն անդամ են երկու երկիրներն ալ: Վարչապետ Քարամանլիսի իմաստուն քաղաքականութեան շնորհիւ այդ վտանգին առաջքն առնուեցաւ:

Սակայն Թուրքեւհելլէն վէճը չի կարգադրուիր քանի՛ թրքական բանակը չի հեռանար Կիպրոսէն եւ երկու հարիւր հազար յոյն գաղթականները չեն վերադառնար իրենց հայրենի բոյները:

Կիպրոսի հարցին առընչութեամբ է, որ Թուրքերը կրկին դիմեցին երկու լարի վրայ խաղալու իրենց աւանդական քաղաքականութեան եւ «շանթաժ»ի: Ամերիկացիներու զինարգելին հակազդելու համար դիմեցին Մոսկուայի, որ դրկաբաց ընդունեցաւ զիրենք եւ խոստացաւ իրենց հայթայթել ի՛նչ տեսակ եւ ո՛րքան զէնք, որ կ'ուզեն: Առաջարկեց նոյնիսկ նիւթապէս աջակցիլ:

Այս խարդախ ու ճարպիկ քաղաքականութիւնը յաջողութեամբ պսակուեցաւ: Ուաշինկթըն պաշտօնական ներկայացուցիչ մը փութացուց Անգարա՝ հանդարտեցնելու համար Թուրք կառավարութիւնը, շլացուցիչ խոստումներով:

Հետեւա՞նքը: Յետաձգուեցաւ ստորագրութիւնը Թուրքեւխորհրդային նոր համաձայնագրին, որ տեղի պիտի ունենար Արփաչայի Ջրելեկտրակայանին հիմնարկէքին առթիւ: Հիմնարկէքն ալ յետաձգուեցաւ անորոշ ժամանակով: Սակայն Թուրքերը դարձեալ կը փորձեն սիրաշահիլ Մոսկուան...:

Յուսա՞նք, որ 1977ը բախտաբեր պիտի ըլլայ խաղաղութիւնը վերահաստատելու համար Միջին Արեւելքի մէջ:

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՇԱՄՈՒՆ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՅ ԿՌԻՒՆԵՐԸ ՎԵՐՍԿՍԻԼ

ՇԱՏ ԼԱՐՈՒԱԾ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

— o —

Ընդհանուր ձեւով լուրերը սկսած են պակսիլ Լիբանանէն քանի հաստատուած գրաքննութիւնը կը վերաբերի նաեւ օտար մամուլի եւ գործակալութեանց ղրկած հեռագիրներուն: Արգիլուած նիւթերն են բոլոր այն լուրերը, որոնք կրնան չփոթութիւն եւ խուճապ ստեղծել, կը սպառնան երկրին ապահովութեան, կրնան տըկարացնել ազգային բարոյական կորովը կամ խանգարել Լիբանանի յարաբերութիւնները արտասահմանի հետ:

Ինթերնէշընըլ Հերըլտ Թրիպիւն Հինգշաբթի օր տուած իր լուրերուն աղբիւրն էր՝ Նիկոսիա: Ըստ այդ լուրերուն, նոր միջադէպ մը եւս պատահած է քրիստոնեայ գօտիին մէջ: Յապաղումով պայթող ռումբ մը պայթած է Պիպլոսի ծոցը բայց զոհ չկայ: Շամուն յայտարարած է թէ այս յաջորդական միջադէպերը շատ վըտանգաւոր են ապագային համար: Քէթայէպի ձայնասփիւռին տուած այս տեսակցութեան ընթացքին, նախկին նախագահը (նաեւ նախկին նախարար) ըսած է նաեւ թէ եթէ շարունակուին այս միջադէպերը, լուռ չենք մնար եւ կռիւները կը վերսկսինք: Ասկէ զատ, ամերիկեան օրաթերթը արձագանգ կը հանդիսանայ 25 տարեկան սպասուհիի մը հեռաձայնով տուած լուրերուն (Պէյրութէն Նուճայթըտ Փրէս Ինթերնէշընըլի Նիկոսիա) եւ ըստ որոնց աջ քաղաքազօրքերը վերսկսած են քննել երթեւեկը եւ ամէն մարդ կամ կառք որ մահմետական գօտիէն կուգայ: Մըթնոլորտը շատ լարուած է եւ ամէն մարդ շատ ջղային է, ըսած է նոյն կինը: Երկու գօտիներուն միջեւ կառքերու երթեւեկը թէեւ վերահաստատուած էր Զորեքշաբթի բայց ամէն կողմ զինուած խումբերը կրկին սարսափ կը պատճառէին մարդոց, որոնք կը վախնային անցնիլ երկու գօտիներու միջեւ եղած չէզոք մասէն: Առջի օրուան պայթած ռումբին զոհերու թիւը աւելցած է: Արդարեւ ըստ Շամունի 57 մեռեալ կար եւ 185 վիրաւոր: Յաջորդ օրը Տորայի թաղամասը, կառքէ մը չորս հոգի կրակ բացած էին անցորդներու վըրայ, չորս մեռեալ եւ բազմաթիւ վիրաւորներ կային:

Ֆալանժները հետապնդած են եւ սպաննած երկու հոգի եւ միւս երկուքն ալ գերի բռնած: Ըստ Ճէմայէլի կուսակցութեան, այս միջադէպը համայնավար կազմակերպութեան մը գործն է, որու կը վերագրուի նաեւ ամերիկացի դեսպանին առեւանգումն ու սպանութիւնը, անցեալ Յունիսին: Բազմաթիւ ռումբեր ալ պայթած են մահմետական գօտիին մէջ, բազմաթիւ թերթերու մօտ եւ երկու ձախ պարագլուխներու տուներուն մօտ:

Ճէմայէլ եւ տղոցմէն մին՝ Ամին, կոչ ըրած են իրենց կուսակիցներուն եւ քրիստոնեաներուն որ ծուղակը չիյնան եւ քաղաքացիական պատերազմը չվերսկսին:

Քանի մը տողով

ՄԱԿԱՐԻՈՍ տրամադրութիւն յայտնած է Փարիզի իր դեսպանին միջոցաւ վերսկսելու միջ-համայնական բանակցութիւնները, եթէ Անգարայի կողմէ անկեղծ փափաք մը ըլլայ արդար լուծումի մը յանգելու:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ պաշտօնապէս գիներու յաւելում կատարեց, 1964էն ի վեր առաջին անգամ ըլլալով, կարգ մը արտադրութիւններու վրայ: Այս յաւելումը կը վերաբերի գորգերուն, ապակեղէնի, չափի վրայ զգեստներու եւ գիրքերու (բացի դպրոցական եւ քաղաքական): Յաւելումներու համեմատութիւնը չէ ճըշդուած բայց միաժամանակ եղած են նաեւ կարգ մը գիներու նուազում, ինչպէս՝ սառնարան (– 10 առ հարիւր), ելեկտրական ածելի (– 20 առ հարիւր) եւ լիքս հեռատեսիլ (– 17 առ հարիւր):

ԻՍՐԱՅԷԼԻ Խորհրդարանը լուծուած է եւ նոր ընտրութիւնները տեղի կ'ունենան Մայիս 17ին:

ԵՐԵՒԱՆ ⟺ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

(Արմէնփրէս, 1976 Դեկտ. – 1977 Յուն 3)

ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐՈՒ ՁՄԵՌՆԱՅԻՆ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴՆԵՐԸ

Սկսած են Հայաստանի աշակերտութեան ձմեռնային արձակուրդները: Զանազան քաղաքներու եւ շրջաններու հարիւրաւոր աշակերտները (բարձր դասարաններու) գացած են Մոսկուա, Լենինգրադ, Ռիգա, Տալլին եւ այլ քաղաքներ, ուր պիտի այցելեն թանգարաններ, թատրոններ, ներկայ պիտի ըլլան համերգներու եւ իրենց տարեկից աշակերտներու հետ պիտի մասնակցին հանդէսներու:

Հայ Կաթողիկէ նոր եկզարխը

Ինչպէս հայ կաթողիկէ Առաջնորդարանը հաղորդած էր երէկ, առաքելական էկզարք մը նշանակուած է Ֆրանսայի հայ կաթողիկէ համայնքին գլուխը: Այս առթիւ Լա Քռուա եւ Ֆիկարօ (Յունուար 6) կարգ մը մանրամասնութիւններ ալ կուտան յիշելով թէ Հ. Գրիգոր Կապրոյեան ծնած է Հալէպ 1934 Նոյ. 14ին եւ քահանայ ձեռնադրուած Պէյրութ 1959 Մարտ 28ին: Կը պատկանի Զմմառի Միաբանութեան (Լիբանան): Ուսումնապետ-դաստիարակ եղած է Ճունիէի դպրեվանքը 1960ին, ապա 1961էն 1969 Պէյրութի Ս. Մեսրոպ հայ կաթողիկէ վարժարանին տեսուչ եւ 1969էն 1975 Զմմառի պատրիարքական փոքրիկ դպրեվանքին տեսուչ եւ վանքին Գործադիր Խորհուրդին քարտուղար:

ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ծանօթացանք Լեւոնեան վարժարանի ղեկավարութեան 1976 Դեկտեմբեր 13 թուակիր «Ճշդումներ»ին՝ լոյս տեսած «Յառաջ» թերթում Դեկտեմբեր 15ին, ի պատասխան մեր 1976 Նոյեմբեր 20 թուակիր յայտարարութեան:

Թէ Ժընեւի Եկեղեցիների Համաշխարհային Խորհուրդը, իբրեւ միջազգային կազմակերպութիւն, հոգում է Արեւելեան Եւրոպայի երկրներից արտագաղթողների ծախսերը Հռոմում մինչեւ նրանց Ամերիկա մեկնումը, դա հանրայայտ իրողութիւն է բազում տարիներից ի վեր եւ քաջ յայտնի նաեւ Մայր Աթոռին:

Մեր վիշտն այն է սակայն, որ Եկեղեցիների Համաշխարհային Խորհրդի այդ գործունէութեանը զուգընթաց, Լեւոնեան վարժարանի որոշ միաբաններ յատուկ ոգեւորութիւն են ցուցաբերում սիրաշահելու Մայր Հայրենիքը լքող ուղեւորողներին՝ վատաբանելով «անհաւատ երկիր» Հայաստանը, քարոզչութեամբ ձըգտելով «ճշմարիտ» հաւատքի բերելու նրանց, երբեմն մկրտութիւններ եւ պսակի խորհուրդներ կատարելով, ինչպէս նաեւ կազմակերպուած շրջապտոյտներին կանոնաւոր կերպով ուղեկցելով Հռոմում եւ շրջաններում: Այսպէս, օրինակ, ուղեկցողի պաշտօն կատարողներն են Լեւոնեաններից՝ քոյր Անթուանէթը եւ հայր Յովսէփը:

Մայր Աթոռս կարծիքով ուղիղ պիտի լինէր, որ Լեւոնեան վարժարանի ղեկավարութիւնը յորդորէր իր միաբաններին հեռու մնալ նման արարքներից:

Մայր Աթոռս Յայտարարութեան մէջ արտայայտուած դանդատը վերաբերում է Լեւոնեաններին, որպէս հայ մարդկանց, եւ ոչ թէ Եկեղեցիների Համաշխարհային Խորհրդին եւ այլ օտար կազմակերպութեանց, որոնք չեն կարող հասկանալ մեր ազգային ցաւերը:

ԴԻՒԱՆ ՄԱՅՐ ԱԹՈՌՈՅ

27 Դեկտ. 1976 թ.

Ս. Էջմիածին (Կնիք)

×

ԽՄԲ. «ՅԱՌԱՋ»Ի.— Մենք բնաւ տրամադրութիւն չունինք, անգամ մը եւս անդրադառնալու խնդրի մը որ այս գնացքով շատ անհամ բանավէճի մը բնոյթը կրնայ առնել: Կրկնենք թէ նման հարցեր պէտք է ծեծուին ուղղակի եկեղեցական իշխանութեանց միջեւ եւ ոչ՝ հրապարակաւ: Այս եղաւ նաեւ հակազդեցութիւնը գաղութիս անդամներուն, որոնք, Մայր Աթոռի, առաջին յայտարարութեան առթիւ իսկ («Յառաջ»՝ Դեկտ. 10) իրենց զարմանքն ու ցաւը յայտնեցին, չհասկնալով, որ մամուլի նիւթ դառնան՝ միայն թիւրիմացութիւններու դուռ բանալու կոչուած, նման հարցեր:

Այս անգամ, իր «Լուսաբանութեան» մէջ, Մայր Աթոռը աւելի կեդրոնաձիգ ձեւով կը «հասցէագրէ» իր դիտողութիւնը եւ բոլորովին մխրճուելով ի՛նչ մանրամասնութեանց մէջ, կը զբաղի նոյնիսկ քոյր Անթուանէթի (Լեւոնեանների՞ց) եւ Հայր Յովսէփի շրջապտոյտներով: Եղա՞ւ:

Կ'ուզէինք որ եկեղեցական իշխանութիւնները գիտակցին թէ գաղութները ունին արդէն իրենց ազգային լուրջ ցաւերը եւ նպատակայարմար չէ նոր «ցաւեր» ստեղծել:

ՀԻՆ ԵՒ ՆՈՐ ԼԻԲԱՆԱՆԸ

Գրեց՝ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԾԱՌՈՒԿԵԱՆ

Ա.

Հայ թէ օտար, ընթերցողը այլեւս կըշտացած ըլլալու է Լիբանանէն: Ամէն ինչ լսած, կարդացած, նոյնիսկ տեսած՝ շնորհիւ մերօրեայ հրաշալիքին որ հեռատեսիլն է: Մանաւանդ Ֆրանսականը: Այնպէս որ, սխալ մը գործած չենք ըլլար երբ ըսենք թէ Ֆրանսա ապրող մէկը աւելի մօտէն «ականատես» եղաւ Լիբանանի իրադարձութիւններուն — ոչ անշուշտ էնթրիկներուն և խաբէութիւններուն, որոնք «մենաշնորհեալ կալուածը» կը կազմեն Լիբանանցիին —, քան մենք, տեղւոյն վրայ ապրողներս, տեղին էր ըսել... վերապրողներս:

Կրկնութենէ խուսափելու համար, այլեւս ոչ մէկ խօսք վայրագութիւններուն, թալաններուն, մահերուն եւ մահացուցիչներուն մասին: Ծանօթ պատկեր է նաեւ ողջ մարդ մը արագընթաց ինքնաշարժի մը կապելէ ետք ողջ – ողջ փողոցներէն քաշկռտելը, մինչեւ մահացումը, ու մահէն ետք, մինչեւ անդամներուն մէկիկ – մէկիկ անջատուիլը իրանէն, ճիշդ ամերիկեան ֆիլմերու մէջ տեսնուող դրուագներուն օրինակով — զուցէ եւ ներշնչումո՛վ... — այն միակ տարբերութեամբ, որ այստեղ հաու–պոյին նժոյգը փոխարինուած է ինքնաշարժով մը որ դարձեալ ամերիկեան Փոնթիաք մը կամ Քրայսլըր մըն է, եւ ոչ թէ ողորմելի Ռընօ մը...:

Այս ամէնուն վրայ աւելցնելիք ոչինչ կայ: Պզտիկ պատկեր մը միայն, աննշան մանրամասնութիւն մը, որ հաւանաբար վրիպած ըլլայ օտար թղթակիցներու ամենատես աչքերէն, եւ որուն վկան ըլլալու տխուր պատիւը ունի այս տողերը ստորագրողը:

Էշրէֆիէ թաղին հրապարակէն՝ հերոսական Փոնթիաքը քանիցս անցուդարձ ըրած է արդէն, չարաշուք իր «բեռը» ետեւէն քարշ տալով, հանդիսականներու խանդավառ ծափերուն տակ: Հանդէսը վերջացած ըլլալ կը թուի եւ ամէն ոք դարձած է իր զբաղումներուն: Կողմնակի փողոցէ մը տղեկ մը դուրս կուգայ իր պիսիքլէթով, աջ ու ձախ վեր կը նայի, դէպի պատշգամները, հետաքրքրութիւն հայցելով ու ծափեր սպասելով: Ոչ ոք ուշադրութիւն կ'ընէ սակայն: Տասը–տասներկու տարեկան սիրուն մանչուկ մըն է: Ընդհանուր անտարբերութենէն ջղայնացած, տղան ուժ կուտայ ոտքերուն, աւելի արագ կը քշէ, եւ մէկ ձեռքը պիսիքլէթէն ազատ բռնած, այդ ձեռքով առջեւը կախուած բան մը ցոյց կուտայ անցորդներուն. — «Տեսէք, ինչ կայ հոս»: Ի զուր: Ինչ ապերախտ են մարդիկ: Ինչե՞ր քաշեց, մինչեւ որ սկաուտական իր դանակով յաջողեցաւ փրցնել այդ մէկը իր բունէն, ու հիմա աննշմար կ'անցնի...

Հեծանիւէն կախուածը՝ մարդկային մարմինէ մը փրցուած մերկ թեւ մըն է, արմուկէն վար...:

Մանրամասնութիւն մը եւս, այս պզտիկ տեսարանին մէջ: Հանդիսականներուն անտարբերութենէն դառնացեալ սկսնակ մեր դիակապուտը՝ կուրծքէն կախուած մեծ, տախտակէ խաչ մըն ալ ունի: Վստահօրէն հաւատացեալ քրիստոնեայ՝ վաղը, կիրակի, ժամերգութենէն ետք պիտի երթայ խոստովանի եւ հաղորդութիւն առնայ: Մտահոգուելու պէտք չունի, թէ մարոնի «մոն փէր»ը դժուարութիւն կը հանէ թողութիւն տալու...

×

Ուրեմն, նոր բան չկայ ըսելիք: Գալով հայկական Լիբանանին, այստեղ եւս տիկը պարպուած ըլլալ կը թուի իր յորդ զեղումներուն մինչեւ վերջին կաթիլը: Դիւցազնական թէ ողբերգական լարի վրայ՝ բոլոր եղանակները նուագուեցան ահա շուրջ երկու տարիէ ի վեր: Չգիտցող չկայ այլեւս, թէ հերոսական ինչ դրուագներ արձանագրուեցան, ինչ թըշուառութիւններ, մորմոքիչ պատկերներ, ինչ անասելի տեսարաններ պարզուեցան հայ կեանքէն ներս: Դէպքերու նկարագրութեանց մէջ գրականութիւն փորձողներու թաքուն մարմաջն ալ գտաւ լման իր յագեցումը, երբեմն ի վնաս ճշմարտութեան, երբեմն ի շահ քնարերգութեան, բայց այդ շրջանն ալ անցաւ: Անցուկը մոռցուկ չէ անշուշտ եւ ամէն ոք օր մը պիտի տայ իր արարքներուն հաշիւը, երբ ժամանակը գայ: Մաղթելով որ հաշուեքննութեան ժամը շատ չուշանայ, դիտենք ներկան:

Հրապարակի վրայ կը մնայ այժմէական միակ հարց մը որ դէպքերուն հետեւանք ըլլալով հանդերձ, անմիջականօրէն կապ չունի դէպքերուն հետ. — Լիբանանի Հայութեան ապագան: Անհատ թէ կազմակերպեալ մարմիններ, ըսէ թէ մամուլ, նոյնիսկ Եկեղեցին՝ մըտահոգուած են նոյն խնդրով.— Լիբանանի Հայութեան ապագան: Եւ այդ ապագային շուրջ կատարուող խորհրդածութիւնները կը խտանան միակ բառի մը մէջ.— Արտագաղթը Լիբանանէն: Լիբանան մնացող Հայեր եւ Լիբանանէն մեկնող Հայեր: Համախումբ եւ հոծ զանգուածով ապրող Հայութիւն մը ինքնին համարելով ազգային բարիք, պարզ կը դառնայ այլեւս թէ համախումբ զանգուածէն բաժնուողն ալ Հայութեան հանդէպ կը դառնայ ազգային չարիք:

Մտային մարզանքները եւ զգացական զեղումները այս կարգի բաներ գրել եւ խօսիլ կուտան ոմանց: Թուաբանական օրէնքով ամբողջը կոտորակէն աւելի ծանր կշռելուն՝ նման դատումներն ալ կը թուին անվիճելի ճշմարտութիւններ: Հետեւաբա՛ր, դիւրին է այլեւս եզրակացնել: Ամբողջին հետ մնացողը պէտք է համարել «լաւ» ու մեկնող կոտորակը հռչակել «գէշ»:

Քիչ մը աւելի մօտէն դիտելով իրականութիւնը, խնդիրը կը փոխուի, ու կը տեսնենք թէ այնքան ալ ճշգրիտ գիտութիւն մը չէ եղեր նոյնիսկ... Թուաբանութիւնը:

Կայ Լիբանան երկիրը եւ կայ Լիբանան երկրին մէջ ապրող Հայութիւնը: Խօսելէ առաջ պարունակեալ Հայութեան մասին, պէտք է նախ ճանչնալ պարունակող երկիրը, Լիբանանը:

Կլորցնելով թիւերը, կրնանք ըսել թէ մէկ միլիոն քրիստոնեայ ժողովուրդ ունի Լիբանանը երկրին մէջ, բայց երկուքէն երեք միլիոն Լիբանանցիներ կը հաշուէ երկրէն դուրս, Հիւսիսային եւ Հարաւային Ամերիկա, Գանատա, Աւստրալիա, եւայլն: Ցոյց տրուած թիւերը կրնան առաձգական ըլլալ, դուրսի – ներսի յարաբերութիւնը վիճելի, բայց ինչ որ անվիճելի է, քրիստոնեայ տարրը աւելի մեծ զանգուած ունի Լիբանանէն դուրս, քան երկրին մէջ: Ինչո՞ւ եւ ի՞նչպէս ստեղծուած է այս կացութիւնը:

Հայերուս պէս, ջարդի եւ հալածանքի ճնշումին տակ չէ որ գոյացած են այս գաղութները: Տարածութեամբ պզտիկ եւ տնտեսական պայմաններով անձուկ երկիր՝ հինէն ի վեր Լիբանանը եղած է, ի մասնաւորի քրիստոնեայ Լիբանանը, սերունդներ արտածող երկիր մը: Նոյնիսկ ներկայ ժամանակներուն մէջ, երբ գիտական, ճարտարարուեստական յառաջդիմութիւնները որոշ դիւրութիւններ եւ ասպարէզներ կը ստեղծեն երկրին մէջ, դարձեալ, երեք Լիբանանցիէն առնուազն մէկը ճամբայ կ'ելլէ դէպի Սիտնէյ կամ Սան–Փաւլօ:

Երբ այս է բնիկ Լիբանանցիին պատկերը զարմանալի չէ որ Լիբանան ապրող Հայերն ալ տեղւոյն ազդեցութիւնը կրեն եւ որոշ չափով հետեւին տեղական սովորոյթներուն: Ընդգծուած երկու բառերը բացատրութեան կը կարօտին եւ նրբութիւն մը կայ այդտեղ:

Հին սերունդի Հայերը, անոնք՝ որ տարագրութենէն անմիջապէս ետք Լիբանան հաստատուեցան, եւ անոնց յաջորդող քանի մը սերունդներ, աւելի կարճ՝ յիսունը գտած Հայեր, Լիբանանը կը համարէին իրենց հարազատ երկիրը, հակառակ այն իրողութեան որ չեն կրցած շաղուիլ տեղացիին հետ, տեղական լեզուն չեն գիտեր կամ դէշ գիտեն: Քիչ անգամ կը պատահի որ անոնցմէ մէկն ու միւսը ուզէ մեկնիլ Լիբանանէն: Փաստ՝ պզտիկ խնայողութիւն մը ունեցող Հային առաջին գործը կ'ըլլայ սեփական տուն մը շինել կամ հողաշերտ մը գնել ապագայ շինութեան մը ի հաշիւ: Ու գիտենք թէ երկրի մը չկապուած մարդը իր դրամը անշարժ կալուածի մը չի կապեր: Ճշմարտութեան դէմ մեղանչած չենք ըլլար, երբ պնդենք, թէ հասուն տարիքի Հայը աւելի կապուած է երկրին, աւելի Լիբանանցի է, քան մէկ բլուրի վրայ երկու վանք ունեցող եւ հարիւրամեայ դերեզմաններ պահող բնիկ քրիստոնեան, որ մէկ երրորդով Լիբանանցի է ու երկու երրորդով աշխարհաքաղաքացի:

Համեստ խանութով մը կամ պզտիկ արհեստանոցով մը իր կեանքը դասաւորող պարզ Հայուն մասին չէ խօսքը: Նախաձեռնութեան ոգիով եւ ուշիմութեամբ դիրքի հասած ու հարստութիւն դիզած Հայն ալ տարբեր չէ: Ճարտարարուեստի եւ արդիւնաբերութեան մէջ յաջողութիւն գտած Հայեր եւս, ինչպէս Ապրոյեան մը (հիւսուածեղէն), Գասարճեան մը (երկաթ), Տանձիկեան մը (ալիւմինիում) — յիշելու համար մէկ քանին — որոնք սանդուխ առ սանդուխ բարձրացած են Լիբանանի մէջ, երբեք «աչքերնին դուրսը» չէ եղած, ինչպէս իրենց մակարդակի Լիբանանցիները, որոնց մէկ ոտքը եթէ Պէյրութ է, միւս ոտքը փնտռեցէք Լիբանանէն դուրս, որեւէ շահաբեր ձեռնարկի արժեթուղթերուն մէջ: Խապէս ու բնութեամբ նըստակեաց ժողովուրդ, Հայը իր ապրած երկրին մէջ արմատ կը նետէ — կը բաւէ որ չար ձեռք մը արմատախիլ չընէ — կը կապուի երկրին, կը շէնցնէ:

Նոր սերունդը: Ահա՛ վէրք մը, որուն վրայ պէտք է դնել մատը, առանց ցաւցնելու: Վերջերս շատ զգայուն դարձած են մարդիկ: Այնպէս որ շատ զգոյշ պէտք է քալէ գրիչը: Անցեալ տարի «Յառաջ»ի հետ հարցազրոյց մը ունեցանք այստեղ, պատասխանելով, որքան որ կրնայինք, մեզի տրուած տասնեակ մը հարցումներուն: Պարզուեցաւ, թէ Պէյրութի մեր պաշտօնակից «Զարթօնք»ը, համաձայն ըլլալով հանդերձ մեր եօթը պատասխաններուն, համամիտ չէ երեքին, եւ այդ առիթով հինգ խմբագրականներ գրեց, «սիրալիրութիւններու» հեղեղ մը թափելով ձեր հէք ծառային վրայ: Ինչ բարեբախտութիւն, որ հաճած էր տասնէն գոնէ եօթը ընդունելի համարել: Այլապէս, հինգի տեղ տասնըհինգ խմբագրականներու կ'արժանանայինք ու վայն էր եկեր մեր համեստութեան: Նոյն փորձանքին երկրորդ անգամ չենթարկուելու համար (թէեւ, ո՞վ կրնայ կասեցնել Արամազդին զայրոյթները...) փորձենք կակուղ – թաթիկ առաջանալ:

Ուրեմն, նոր սերունդը:

Նոր սերունդը, Լիբանանցի է... Լիբանանցիին պէս: Ազգային դաստիարակութիւն, ազգային վարժարան, հայ մշակոյթ, եկեղեցի, — անշուշտ: Այդ բոլորը՝ Հայ մը Հայ պահելու ազդակներ են,

---

ՌԱՆՉՊԱՐՆԵՐ

ՎԻՊԱՍՔ

ՀԱՅ ՇԻՆԱԿԱՆՆԵՐԻ ԿԵԱՆՔԻՑ

ԵՐԴՈՒՄ ԵՒ ՊԱՏԻԺ

Յիշեցի Մելքոն վարժապետին, նրա արցունքոտ աչքերը եւ Հայոց պատմութեան ուսուցչին՝ Պարոն Մենեքերմին, որ եկել էր Փրէ կամրջի կողմը՝ գետակի սառը ջրով լուացուելու:

Իմ քեռի Բղէին յիշեցի:

Կրակների մէջ վառւում էի: Ջերմութիւնս չէր անցնում: Որոշեցին լողացնել: Գոմի մէջ տաշտակով տաք ջուր դրեցին, լողացրին ինձ եւ անկողին տանելով, ծածկեցին մի քանի վերմակով: Աշխարհում ամէն տեղ բարի պառաւներ կան: Զաբերն էլ կան, բայց բարիներն աւելի շատ են:

Իւղաբեր էր Մեսրոպի մօր անունը: Իւղաբերը կանչեց իր թոռներից մէկին եւ կարգադրեց, որ գիշերով Ս. Ստեփանոսի պուրակը երթայ եւ ուռենու դալար ճիւղերից մի խուրձ բերի՝ լուսաբացի շաղը վրան: Զգուշացրեց այնպէս բերել, որ ցօղը չթափուի տերեւներից:

Շուտով Խուրշուդը (այդպէս էր թոռան անունը) կանաչ ուռիների ցօղապատ մի խուրձ գրկած եկաւ: Քանդեցին այդ խուրձը, ինձ պառկեցրին մէջը եւ ծածկեցին վերմակով: Ուռենու տերեւները սկսեցին տաքանալ եւ ջերմութիւնս ու գլխիս ցաւը լուսադէմին անցան:

Յաջորդ առաւօտեան բոլորովին առողջ էի: Երբ աչքերս բացի, իմ առաջ կանգնած էր Գէորգ Զավուշը եւ քահ–քահ ծիծաղում էր:

— Քեզ ծեծողը ո՞վ էր, — հարցրեց:

— Մի դերվիշ էր գիւղացու հագուստով եւ տիկը շալակին:

— Այդ դերվիշը Արմենակն էր, որ ներկայ էր քո ուխտին:

— Ո՞ր Արմենակը:

— Մոկաց գոմի կիսամութի մէջ կանգնած տղամարդը, որ լուռ ծխում էր պատին յենուած:

— Հրայր–Դժո՞խքը:

Գէորգ Զավուշը մատը դրեց բերանին, որ նշանակում էր, թէ՝ լռիր:

Կարո՞ղ էի հակաճառել այն մարդուն, որ իմ ներկայութեամբ գնդակի մի հարուածով գետին էր տապալել իր աժդահա հօրեղբայրը:

Ի հարկէ, ոչ:

Եւ ես լռեցի:

« ՔԱՐԱՅՐԸ »

Մոկունք գիւղի կիսամութի մէջ լռութեամբ ծխող խորհրդաւոր մարդը, որ ներկայ էր իմ ուխտին, յայտնի էր «Քարայր» անունով: Նա Տարօն աշխարհի սուլթանի բռնակալութեան դէմ մարտնչող հայդուկային խմբերի գաղափարական առաջնորդն էր: Նա էր մտցրել սրի եւ խաչի վրայ երդուելու արարողութիւնը: Նա էր պահանջել Անդրանիկից եւ Գէորգ Զավուշից դնելու Արաբոյի տան նշանաւոր աւետարանը որպէս հզօր նախապայման հայդուկի երդման համար:

«Քարայրը» հայդուկից պահանջում էր լինել գաղտնապահ եւ անձնազոհ: «Հայ ֆեդային իր բարոյական նկարագրով բարձրագոյն կէտն է մարդկային առաքինութեան», — քարոզում էր նա: «Ոչ փառք, ոչ հանգիստ, ոչ հաշիւ: Հայդուկութեան մէջ մտնողը պէտք է իր ետեւում թողնի անձնասիրութիւնը եւ քանի դէպի ներս առաջանայ, այնքան պիտի մերկանայ իր եսից ու անձնականութիւնից: Հայ ֆեդային ունի միայն մի իդէալ՝ տառապելով ծառայել Հայոց Աստծոյ ազատութեանը: Նա պէտք է մեռնի գնդակով, կախաղանի վրայ կամ բանտի մէջ, եթէ հաւատարիմ է իր ուխտին: Ինչի՞ն է պէտք եսական սէրը, երբ կայ մի աւելի մեծ սէր՝ հայրենիքի սէրը: Ֆեդայու անձնական սէրը լոկ արգելք է ազատօրէն գործելու եւ հանգիստ մեռնելու ճանապարհին»:

«Քարայր»ն ասում էր, որ տոկալն ու համբերելը ֆեդայու համար նոյնքան անհրաժեշտ է, որքան պատերազմի դաշտում զէնքը ձեռքին կռուելը: Որովհետեւ, եթէ մէկը ֆեդայի դառնալով մոռանում է սեփական անձը, նրա համար այլեւս ի՞նչ արժէք ունեն տառապանքն ու նեղութիւնը: «Քարայր»ը խիստ էր ինչպէս իր սեփական անձի, այնպէս էլ ուրիշների հանդէպ:

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(56 – Շար.)

ԹԵՐԵՐՈՒԴ ՏԱԿ ԿԵՆԴԱՆԻ ԱՐՁԱՆՆԵՐ…

(Գ. եւ վերջին մաս)

Մխիթար Աբբահօր ծննդեան 300ամեակի փակման կրօնական հանդիսութեան օրը, Աբբահայր Արհ. Հ. Գրիգորիս Վրդ. Մանեան իր քարոզը կը վերջացնէր հետեւեալ յատկանշական նախադասութիւններով.

«Օ՛ Մեծն Մխիթար: Դուն վանքիդ մէջ երբեք չփնտռեցիր քու մարմարեայ արձանդ: Դուն պարզապէս փափաքեցար վանքին մէջ տեսնել քու կենդանի արձաններդ, քու հետեւորդներդ, քու երիտասարդ վարդապետներդ: Փափաքդ իրագործուած է: Ահաւասիկ այն ամէն տեղ ուր այժմ թեւերդ կը հասնին, անոնց տակ կը գործեն ահա քու կենդանի արձաններդ: Եւ մենք կ'աղօթենք առ Աստուած, որ անպակաս ըլլան, օրէ օր բազմանան այդ կենդանի արձանները»:

Մեր կարծիքով, այս քանի մը խօսքերուն մէջ էր որ խտացած էր Մխիթարի ծննդեան 300ամեակի հանդիսութիւններուն կամ ամէն տեսակ հարիւրամեակի, երկհարիւրամեակի, յոբելեանի խորհուրդը: Այս խորհուրդն էր որ մեզի կը հասնէր, կամ պէտք էր հասած ըլլար, բոլոր այն գեղեցիկ խօսքերէն որոնք արտասանուեցան, երգերէն որոնք երգուեցան, նուագներէն՝ որոնք մեկնաբանուեցան հանդիսութիւններու ընթացքին: Որովհետեւ, երբ դէպի անցեալ կը նայինք, երբ գուրգուրանքով եւ նախանձախնդրութեամբ կ'ոգեկոչենք անցեալի մեր մեծերը, մեր այդ նայուածքին, այդ ոգեկոչումին մէջ ամենակարեւոր հարցումը սա միակ հարցականը պէտք է ըլլայ միայն.— շարժումը կը շարունակուի՞ արդեօք, շարժումը իր հետեւորդները կ'ունենա՞յ: Կամ մենք, ապրողներս, մեր պարտականութիւնը կը կատարե՞նք որպէսզի մեզի հասնող շարժումը նոյնութեամբ, եթէ ոչ աւելի ուժգնութեամբ, փոխանցուի մեր յաջորդներուն:

×

Ահա թէ ինչու մենք ալ մեզի միշտ նոյն հարցումը ուղղեցինք անցեալ շաբաթ ամէն անգամ որ բեմը բացուեցաւ, կամ սուրբ խորաններու վրայ մոմերը վառեցան:

Հարցումին պատասխանը դրական էր ըստ երեւոյթին: Մխիթարեան Միաբանութիւնը նոյն խանդավառութեամբ կը գործէր ամէն կողմ, պրպտելով, հրատարակելով, կրթելով: Կեդրոնական վարժարանը կը շարունակէր նոր սերունդներ հասցնել: Ոտքի վրայ էին անդին մեր միւս կրթական օճախներն ալ, մեծով – պզտիկով: Կամ մեր բոլոր եկեղեցիները, դպրաց դասերն ու երգչախումբերը, մշակութային միութիւնները: Ոտքի վրայ էր մեր մամուլը, մեր գրականութիւնը, մեր հրապարակագրութիւնը:

Բայց մենք կը շարունակե՞նք արդեօք մեր ծոցէն ամէն վայրկեան հանել եւ այս ժողովուրդին նուիրել Մխիթարի կամ Ներսէս Վարժապետեանի եւ կամ մեզի մինչեւ այսօր մեծ շունչ մը, մեծ Տուն մը հասցնողներուն կենդանի արձանները, այսինքն անոնց երիտասարդ հետեւողները:

Այս հարցումին դէմ, աւաղ, չենք կրնար այնքան վճռական, այնքան խանդավառ «այո» մը ըսել, որքան փափաքելի էր: Այսօր մեր հասարակական բոլոր հիմնարկներուն մէջ, դպրաց դասերէն մինչեւ մեր բարձրագոյն կրթարանները, նստարաններու շուրջ, կամ նրբանցքներու մէջ կամ ամպիոններու վրայ ի զուր կը փնտռենք այն լաւ պատրաստուած երիտասարդները որոնք պիտի լսէին իրենց ձեռքը իրենց կուրծքին վրայ դնելով.

« Մենք արժանաւոր յաջորդներն ենք անոնց որոնք մեզի թողուցին սա սքանչելի ժառանգութիւնը: Մենք կը գուրգուրանք այդ ժառանգութեան վրայ եւ բարձր կը բռնենք զայն գալիք սերունդներուն համար »:

Ի զուր կը փնտռենք ոչ միայն այդ ժառանգութիւնը բարձր բռնողներ, այլ նոյնիսկ այդ ժառանգութիւնը ճանչցողներ, անոր գոյութենէն լուր ունեցողներ: Մեր մշակութային միութիւններէն մինչեւ մեր բարձրագոյն կրթարանները, մեր դպրաց դասերէն մինչեւ իսկ մեր սուրբ խորանները այսօր կարելի է հանդիպիլ այնպիսիներու որոնց սրտին մէջ ոչ մէկ կայծ ինկած է անցեալէն: Այս «անժառանգներ»ը կենդանի արձանները չեն իրենց անցեալի առաջնորդներուն: Անոնց տրուած չէ գիրի, գիրքի, երգի, լեզուի կամ մշակոյթի արբեցութիւնը: Անոնց համար անծանօթ, անգոյ բառ է նուիրում բառը: Գոյութիւն ունին եւ սեղան մը, աթոռ մը կը գրաւեն, այնքան: Պարտականութիւն մը կը կատարեն եւ իրենց վարձատրութիւնը կը ստանան, այնքան: Տեղ չունին Մխիթար Աբբաներու, Ներսէս Վարժապետեաններու, Ռեթէոս Պէրպէրեաններու, Րաֆֆիներու, Հ. Ղեւոնդ Ալիշաններու եւ անհամար անմահներու թեւերուն տակ: Տարիներ վերջ ոչ ոք յոբելեան մը, ոգեկոչում մը պիտի կազմակերպէ իրենց համար: Պիտի մոռցուին առանց ժառանգ մը ձգելու, նոյնիսկ անհետացնելով իրենց ժառանգածը:

Անցնող շաբաթը կրնա՞յ արդեօք առիթ մը ըլլալ մեզի համար որպէսզի անգամ մը եւս ցնցուինք եւ մտածենք գալիք օրերուն մասին: Փառք Աստուծոյ, դեռ քանի մը «կենդանի արձաններ» իրենց տաք շունչը կը հասցնեն մեզի: Միայն Հ. Գրիգորիս Վրդ. Մանեանի նման պիտի աղօթե՞նք, աղօթելու քով ուրիշ բաներ մըն ալ պիտի չընե՞նք արդեօք այդ արձաններուն թիւը բազմացնելու համար:

Ռ. ՀԱՏՏԷՃԵԱՆ

ԴՈՂԴՈՋՈՒՆ ԴՈՂԴՈՋ

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ Սթէթլըր–Հիլթըն պանդոկին մէջ՝ Դեկտ. 12ին, տեղի ունեցած է Մխիթար Աբբահօր ծննդեան 300ամեակին նուիրուած յուշատօնը, կազմակերպութեամբ վեց միութիւններու: Բացումը ըրած է Անդրանիկ Փօլատեան՝ «Ցուշարար» ամսագրի խմբագիր, ներկայացնելով հաւաքոյթին բնոյթն ու Մխիթարի կեանքը: Փրոֆ. Վահագն Տատրեան խօսած է՝ հայերէն եւ անգլերէն, Մխիթար Սեբաստացիի գործին մասին: Եդուարդ Սուրեան վերլուծած է Աբբահօր մտածումներու աշխարհը: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը, մասնակցութեամբ՝ Նիւ Եորքի Կոմիտաս երգչախումբին, որուն անդամներու մեծ մասը Պոլսոյ Հայեր են, ղեկավարութեամբ՝ Մխիթարեան սան Արթիւր Մխեանի. դաշնակով ընկերացած է՝ դարձեալ Մխիթարեան աշակերտ մը՝ Ռօյ Քէլէկեան:

Ապա բանախօսած է «Բազմավէպ»ի խմբագիր Հ. Ներսէս Վրդ. Տէր–Ներսէսեան՝ Վենետիկէն հրաւիրուած: Հ. Ներսէս Վրդ.՝ Վենետիկի Ընդհ. Աբբահայր Հ. Պօղոս Անանեանի եւ համայն Միաբանութեան ողջոյնը փոխանցելէ ետք, խօսած է Էջմիածնի անցեալ ու ներկայ գահակալներու, Մխիթար Աբբահօր եւ զոյգ Միաբանութիւններու գործին մասին, գովքը հիւսելով հայ մշակոյթի եւ անոր ծառայող մշակներու:

ՆՈՐ ՋՈՒՂԱՅԻ մէջ, Դեկտ. 10ին, Հայոց ակումբին մէջ յոբելենական հանդիսութեամբ նշուած է Մխիթար Սեբաստացիի ծննդեան 300ամեակը, կազմակերպութեամբ՝ Ազգ. վարժարանի Զ. դասարանի եւ հովանաւորութեամբ՝ Հոգաբարձութեան: Հանդէսին բացումը ըրած է աշակերտուհի Դիանա Միրզայեան: Մխիթարեան զոյգ Միաբանութիւններու գործունէութեանց եւ հայ մշակոյթին ընծայած ծառայութեանց մասին խօսած է ուսուցիչ Լեւոն Մինասեան: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը, բաղկացած՝ երգերէ եւ արտասանութիւններէ: Բեմը զարդարուած է Մխիթարի մեծադիր նկարով, Մխիթարեան հրատարակութիւններով եւ աշտանակով:

ԻՐԱՆԱ – ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ Հայոց Թեմական Խորհուրդը ձեռնարկած է Ս. Ամենափրկչեան վանքին կից Խաչանեան Ազգագրական Թանգարանի մը կազմակերպութեան աշխատանքներուն: Թեհրանի «Հայ Կին» միութիւնը Թանգարանին նուիրած է հայ կանանց տարազներու ճոխ հաւաքածոն: Հաւաքուած են նաեւ գիւղական կեանքին վերաբերող բազմաթիւ նմոյշներ: Թեմական Խորհուրդը այս առթիւ կոչ ըրած է՝ իր տրամադրութեան տակ դնելու Նոր Ջուղայի, Փերիայի, Չարմահալի եւ ընդհանրապէս Իրանահայութեան վերաբերեալ ազգագրական, պատմական նիւթեր, հարստացնելու համար նոր կազմակերպուած Թանգարանին ֆոնտերը:

ԱԹԷՆՔԻ մէջ Դեկտ. 20ին բացուած է յունական հնատիպ գիրքերու ցուցահանդէսը, զոր կազմակերպած է Յունաստանի Մշակոյթի Նախարարութիւնը: Ցուցահանդէսը նուիրուած էյունական գիրքի տպագրութեան 500ամեակին: Ցուցահանդէսին յատուկ բաժին մը յատկացուած է նաեւ Հայկ. հնատիպ գիրքերու: Ցուցադրուած են Դեմետրիոս Թէոտոսիուի (Վենետիկ), Անտոնիոս Պոռթոլիսի (Վենետիկ) եւ Վիէննայի յունական տպարաններուն մէջ 1700–1800 թուականներուն հրատարակուած գիրքեր, 1879ին Պոլիս հրատարակուած ալպանական Աւետարանը՝ Ա.Հ. Պօյաճեանի տպարանէն, Թուրքյունական բառգիրքը՝ Ղալաթայի Գավաֆեան Խանին մէջ հրատարակուած (1898ին), Եփեսացի Քսենոփոնի մէկ գործը (1874ին), յոյն–գաղղիերէն բառգիրք մը (1872) եւ Իզմիրի մասին ուսումնասիրութիւն մը (1868), բոլորն ալ Զմիւռնիա տպուած՝ Պ. Թաթիկեանի տպարանին մէջ:

եւ կը կատարեն իրենց դերը: Բայց ի մասնաւորի Լիբանանէն արտագաղթի հարցին մէջ — օրուան մեր միակ նիւթը — դժբախտաբար, նժար ծանրացնող կշիռ մը չունին: Մեղադրանք մը չէ, հաստատում մըն է: Նոր սերունդին որակը կը հոսի կ'երթայ, կը մնայ բութ զանգուածը, որ քանակ է, ու քանակը երբեք արհամարհելի չէ, բայց նաեւ այն չէ, ինչ որ կը սիրենք հաւատալ — եւ հաւատացնել ուրիշներուն — թէ Պէյրութը Սփիւռքի հայկականութեան թիւ մէկ կեդրոնն է, հայ մշակոյթին տարադիր մէկ հնոցը, հայ դատին կարեւորագոյն կռուանը եւ... մնացեալը: Զանգուած մը ուժ է իր քանակով, բայց կը ներգործէ իր որակով, այսինքն ղեկավարութեամբ, որ ըսել է մտաւորական խաւով, բարձրագոյն ուսման տէր անհատներով, մասնագէտներով, որոնց շարքերէն դուրս պիտի գան առաջնորդները, ծրագրողները, գործադրողները, որոնք՝ գաղութի մը ապագային յստակ պատկերացումը ունին, գիտականօրէն դասաւորուած կարելիութիւններու հեռանկարը ունին եւ ծրագրեալ նպատակին տանող ճամբաները կրնան ճշդել:

Ա. Ծ.

(Մնացեալը յաջորդիւ)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (254)

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Բ. ՄԱՍ

ԱՐԱԹԻՄՈՍԻ ՄԷԿ ՆԱՄԱԿԸ

Ականջնին դուռին փակցնելով մտիկ ըրին: Որեւէ աղմուկ չլսեցին ներսէն: Ձեռքերնին իրարու տալով իրենց յատուկ նշան մը փոխանակեցին:

Եւ շարունակեցին վեր ելլել սանդուխէն:

Վերը դուռ մը ելաւ առջեւնին:

Հոն այս անգամ կեցան:

Ներսէն աղմուկ մը լսեցին... մարդու մը ոտքին շշուկը... որոշ էր... մէկը զանգազ քայլերով սենեակի մը մէջ կ'երթեւեկէր...:

Ըսել է ներս մտնող մարդը հոն էր...:

Վարը, մուտքի դրան դիմացի անկիւնը, Պեմպօ ինքնիր վրայ կծկտած, չընչապառ կը սպասէր:

Կամաց մը գլուխը վեր վերցնելով տունը աչքէ անցուց:

Յայտնի էր թէ ան քայլ առ քայլ լրտեսներուն վեր ելլելուն կը հետեւէր:

Երբ լրտեսները վերի դրան առջեւ կանգ առին, Պեմպօ փողոցին այդ կողմին վրայ բացուող պատուհանին դարձուց նայուածքը: Տունին միայն այդ պատուհանը լուսաւորուած էր: Բայց յանկարծ լոյսը մարեցաւ:

Լրտեսները առանց աղմուկ հանելու, արագօրէն իրարու քով եկան:

Անոնցմէ մին դռան լապտեր մը վառեց, երկրորդ մը առանց բնաւ շշուկ հանելու դաշոյնը դրան ճեղքէն ներս խօթեց, իսկ միւս երկուքը իրենց ուսերովը դրան կռթնելով հրեցին:

Այն անծանօթը որուն հետեւած էր Պեմպօ, Ռոլանը ինքն էր:

Ան գիտէ՞ր արդեօք թէ ետեւէն զինքը կը հետապնդէին, թերեւս...: Բայց Ռոլան կարգ մը ուրիշ մտածումներով կլանուած էր...: Լէոնորի վրայ կը մտածէր ան...:

Ճամբորդութեան միջոցին իր հոգեկան տառապանքները քիչ մը թեթեւցած էին, բայց Վենետիկ դառնալուն պէս, դարձեալ առաջուան պէս սկսած էր տառապիլ:

Արաթիմոսի տան մէջ պահուըտած սենեակէն Պեմպօն նշմարելով այնքան զայրացած, այնքան կատղած էր որ, դժուարաւ կցած էր ինքզինք զսպել: Իր պատրաստած յատակագիծը թոյլ չէր տուած իրեն որ անարժան կղերականին վրայ խոյանալով տեղւոյն վրայ բզիկ բզիկ ընէ զայն:

Ինչպէս որ տեսանք, Պեմպոյի դուրս ելլելէն յետոյ, Ռոլան Արաթիմոսի պատուոյ ննջասենեակը մտած էր:

— Տէր իմ, պատասխաններուս հաւնեցա՞ք, հարցուցած էր Արաթիմոս անոր:

— Այո, պատասխանած էր Ռոլան:

— Էհ, ի՞նչ կ'ըսէք իր ըրած առաջարկին ի՞նչ կերպով պատասխանելու խորհուրդ կուտաք, հարցուց Արաթիմոս:

— Ո՞ր առաջարկը:

— Չլսեցի՞ք... առաջարկեց որ երբոր դուք հոս գաք, իրեն իմաց տամ ձեր հոս գտնուիլը...:

— Այո, եւ տոար փոխարէն ալ քեզի մեծկակ գումար մը խոստացաւ չէ՞...:

— Այո, տէր իմ, երկու հարիւր յիսուն հազար ղուրուշ... պատուադին...:

— Բայց չէ՞ մի որ ընդունեցար իր առաջարկը:

— Այո, մերժած չըլլալու համար ընդունեցայ, բայց կրնամ տարբեր կերպով վարուիլ...:

— Ի՞նչպէս...:

— Փոխանակ ձեր հոս եղած ատենը իրեն լուր ղրկելու, կրնամ իր հոս եղած ատենը ձեզի լուր ղրկել:

— Արաթիմոս, բարեկամս, քու սիրելի բարեկամիդ հոս գտնուիլն ու չգտնուիլը զիս բնաւ չի հետաքրքրեր, բայց պէտք է որ իր առաջարկը կատարես... Ի՞նչո՞ւ սա խոշոր գումարը չշահիս...:

— Այսինքն ձեզ պիտի մատնե՞մ:

— Այո...:

— Հէ՞, հէ՞, ձե՞զ...: Կարծեմ թէ սխալ իմացայ, տէր իմ:

— Ոչ, բարեկամս, պէտք է որ քու սիրելի բարեկամիդ իմացնես իմ հոս գտնուիլս, բայց յարմար ատենին պիտի սպասես, ըսաւ Ռոլան: Ես քեզի առաջուընէ կ'ըսեմ թէ որ օրը պէտք է այդ լուրը ղրկես իրեն...: Հիմակուհիմա մինչեւ այդ օրը բերանդ բանալու չես...:

ՄԻՇԷԼ ԶԷՎԱՔՕ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Յուլիանէ Միալինճեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի Յունուար 9, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցին իրենց մօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԱՂԱՒՆԻ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ

մահուան 5րդ տարելիցին առթիւ, ինչպէս նաեւ իր քեռայրին՝ Մուշեղ Կարապետեանի մահուան տարելիցին առթիւ, եւ Միալինճեան եւ Փափազեան ընտանիքներու ննջեցելոց հոգւոյն:

Ի գիտութիւն իրենց յիշատակը յարգող բարեկամներուն:

×

Տիկին Նուարդ Մուրատեան, զաւակներն ու թոռները հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան Յունուար 9 Կիրակի, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ մէջ, իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծհօր՝

ՕԳՍԷՆ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆԻ

հոգւոյն համար, անոր մահուան տարելիցին առթիւ:

Կը խնդրուի յիշատակը յարգողներէն, ներկայ գտնուիլ:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Վարդ Այրամճեանի մահուան առթիւ, քանի մը ընկերուհիներ կը նուիրեն 200 ֆր. Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին, 200 ֆր. լիբանահայ աղէտեալներուն (ստանալ «Յառաջ»էն):

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Օր. Մարկրիթ Գրիգորեան 100 ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ին, այրի Տիկին Վահան Մալէզեանի մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Շավիլի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ վարչութիւնը՝ եկեղեցւոյ հիմնարկութեան եւ վերաշինութեան զոյգ տարեդարձներուն կազմակերպած յիշատակի տօնակատարութեան առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Տիկ. Սարգիս Մատաթ, Տէր եւ Տիկ. Ժիրայր Զիլինկիրեան եւ Պ. Հրաչ Զուլհակեան 1000ական ֆր., Պ. Յակոբ Գավուզճեան եւ Տէր եւ Տիկ. Կողեան 30ական, Տիկ. Թագուհի Պետոյեան, Տէր եւ Տիկ. Աճէմեան եւ Օր. Օհաննեան 200ական, Տիկ. Մարտիկեան, Տէր եւ Տիկ. Մարկոսեան, Տիկ. Տօրայ, Տիկ. Երէցեան, Գրիգոր Տօրօրեան եւ Տիկ. Իզպիրեան 100ական, Տէր եւ Տիկ. Ակրատեան եւ մի ոմն 50ական:

Նոյնպէս եկեղեցւոյ վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 50 ֆր. այրի Տիկ. Աննիկ Մինասեանէ, ողբ. Մարի Տէր-Գալուստեանի յիշատակին:

×

Լիոնի Հայ Առաք. եկեղեցւոյ Ազգ. վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ գումարները.—

Պորտոյէն այրի Տիկին Փնջիկ Թումիկեան, իր ամուսնոյն Սեդրակի մահուան 6րդ տարելիցին առթիւ՝ 100ական եկեղեցւոյ, դպրոցին եւ Աղքատախնամին: Այրի Տիկին Էլմաս Պօղոսեան, իր ամուսնոյն Յովհաննէսի մահուան Բ. տարելիցին առթիւ 500 եկեղեցւոյ եւ 250ական դպրոցին եւ Աղքատախնամին: Այրի Տիկ. Արփի Կարապետեան, իր ամուսնոյն Մուշեղի մահուան Ա. տարելիցին առթիւ 100 դպրոցին: Պ. Հաճի Պահամեան Վարուժան, Ամենայն Սրբոց տօնին առթիւ, փ. ծ.ի 100 դպրոցին: Սէն Շամոնէն Պ. Ալպէր Այանեան իր զաւկին Արտաշէսի մըկրտութեան առթիւ 500 եկեղեցւոյ: Պ. Յ. Հարէլեան 100 դպրոցին: Սարգիս Սարգիսեանի մահուան առթիւ փ. ծ.ի, Վալանսէն՝ Ստեփանեան ընտանիք 100 եկեղեցիին եւ 20. Աղք.ին: Պր. Ա. Օպողեան, Դաւիթ Եպս.ի ձեռնադրութեան առթիւ 300: Այրի Տիկ. Լիւսի Գարայեան 50: Ամերիկայէն Պ. Գ. Տէյիրմէնճեան 25:

×

Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Քէօսէեանէ 30 ֆր., Տիկ. Ճամուզեանէ 30, ողբացեալ Ովսաննա Շահինեանի մահուան քառասունքի հոգեհանգստեան առթիւ: Տիկ. Լիւսի Կարապետեանէ 100 ֆր. իր ամուսնոյն մահուան 6րդ տարելիցին առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Սաթենիկ Կ. Թիւթէլեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Քաջազուն Օհաննէսեան (Լիոն), այրի Տիկին Խ. Նաւարեան, Պ. Գրիգոր Թիւթէլեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով, անձամբ, հեռագրով, նամակով եւ մամուլով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, հօր, աներհօր, փեսային, խնամիին եւ ազգականին՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ԹԻՒԹԷԼԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Տիրուհի Սէրէնկիւլեան 100 ֆր. կը նուիրէ Կապ. Խաչի Պանեէօ - Քաշանի մասնաճիւղին Ազգանոյշ Գոնչեկիւլեանի մահուան առթիւ (ստանալ «Յառաջ»էն):

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ "ՅԱՌԱՋ" կը նուիրեն

Տէր եւ Տիկին Փելէն մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրեն իրենց հօր՝ Պ. Մանուկեանի (Սալվանեի):

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Պ. Արթենիկ Փափազեան 50 ֆր. կը նուիրէ Ամանորի առթիւ:

ՏԷՍԻՆ.— Տէր եւ Տիկին Յովհ. Հարէլեան Ամանորի առթիւ 100 ֆ. կը նուիրեն:

ԱՌԼ.— Պ. Յովհ. Պուլանեան 30 ֆր.:

ՎԱԼԱՆՍ.— Լեւոն Տէր-Սարգիսեան 30:

ԺԱՆԹԻՅԻ.— Պ. Շաւարշ Հազարապետեան 50 ֆր.:

Հ. Բ. Ը. Մ.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

118, Rue de Courcelles, 75017 PARIS

Հ. Բ. Ը. Միութեան Ուսանողներու Յանձնախումբը կը հրաւիրէ փարիզեան շրջանի գրասէր հասարակութիւնը դասախօսութեանց շարքի մը, զոր պիտի ներկայացնէ Միութեան ուսանողներէն Պ. Վահէ Գույումճեան, նիւթ ունենալով՝ հայ գրականութեան հետեւեալ շրջանները.— 1. Զարթօնք 2. Իրապաշտ շրջան:

ԱՌԱՋԻՆ ԳՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Երեքշաբթի Յունուար 11, ժամը 20.30ին Ալեք Մանուկեան Մշակ. կեդրոնին մէջ, նիւթ՝ Զարթօնքի նախապատրաստական պայմանները եւ Մկրտիչ Խրիմեան Հայրիկ:

Ապա՝ յաջորդաբար.— Յակոբ Պարոնեան, Մկրտիչ Պէշիկթաշլեան եւ Պետրոս Դուրեան — իրապաշտ շրջանի նախապատրաստական պայմանները եւ Մելքոն Կիւրճեան, Գրիգոր Զօհրապ, Թլկատինցի եւ Երուանդ Օտեան:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութիւնը Վարչութիւնը Փարիզի շրջանի իր մասնաճիւղերով կը տօնէ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ Յունուար 9ին ժամը 14.30ին Սամուէլ Մուրատեան վարժարանին մէջ՝ 26, Ռիւ Թրուայոն, Սեւր:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Կայանի երախաներու կողմէ զաւեշտներ, երգեր, արտասանութիւններ, մասնակցութեամբ՝ իրենց հսկիչներուն:

ԿԱՂԱՆԴ ՊԱՊԱ

Կը ցուցադրուին զաւեշտական ժապաւէններ:

Օթօքառները կը մեկնին.—

ԱԼՖՈՐՎԻԼԷՆ ժամը 13.30ին Փլաս Քարնօ:

ԱՌՆՈՒՎԷԼԷՆ ժամը 13ին եկեղեցւոյ առջեւէն՝ 31–33 Ռիւ Սէն-Ժիւսթ

ՍԱՐՍԷԼԷՆ ժամը 13.15ին, Փլաս տիւ 11 Նովամպրը:

ՍԵՒՐԱՆԷՆ ժամը 13.15ին Փլաս Կասթոն Պուսիէռ

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ

YAN'S CLUB

5, Ave. Reille — 75014 PARIS

Ճատրակի հանդիպում խորհրդային վարպետ ՎԱՀԱԳՆ ՈՍԿԱՆԵԱՆԻ հետ

CERCLE D'ECHECS DU YAN'S

VAHAKN OSGANIAN,

Maître d'échecs d'Union Soviétique et 15 membres de son cercle en une partie simultanée, le Vendredi 14 Janvier à 20 h. 30, suivi d'un dîner et d'une causerie

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հայ Ուսանողաց Օգն. Մարմինը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Պր. Զուլադեան 500, Պօղոսեան քոյրեր 200, Տիկ. Տ. Սէրէնկիւլեան, Օր. Հ. Գալուստեան, Տէր եւ Տիկ. Յ. Յ. Տամլամեան, Պր. Պահատուրեան 100ական, Պր. Պէլկարեան 150, Տիկ. Տէյիրմէնճեան (Լիոն) 300, Տիկին Մ. Պասմաճեան եւ Տիկ. Մաղաքեան 100ական, Բրէա Տէտէեան, Տիկ. Ա. Պադըրճեան 50ական, Պր. Մ. Գազանճեան 30, Պր. Ժ. Փէշտիմալճեան 40, Օր. Էլմոնէ Ծիվէլէկեան 50 ֆր. Վահան Երանոսեանի մահուան առթիւ:

×

Սէնթ - Անթուանի Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ըստացած է փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուէրները.— Ովսաննա Շահինեանի թաղման առթիւ Թագւոր Շահինեան, Յակոբեան ընտանիք, Թովմաս Քէօսէեան 50ական ֆր.: Գոհար Սահակեանի թաղման առթիւ Տիկ. Թամամ Անտիկեան եւ Ռուբէն Գալընպաճեան 50ական, Տիկ. Տիգրանուհի Մարաշլեան եւ Կարպիս Մօրուքեան 20ական, Ֆիլորիճա Յովսէփեան 10: Մարտիրոս Անթոյեանի թաղման առթիւ Արամ Սարաֆեան 50, ոմն եւ աՅկոբ Քիւրէճեան 10ական, Սերովբէ եւ Նշան Տէրտէրեան եղբայրներ 100ական, Սահակեան լիսէին)Պէյրութ): Ալպէր Լասկութի թաղման առթիւ Յովհ. Թահմիզեան 20, Բիւզանդ Տէվէճեան 30 ֆր.:

ԾՆՈՒՆԴԻ ԱՌԹԻՒ

ՏՕՆԱԾԱՌԻ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Սէնթ Անթուանի Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ մէջ, յառաջիկայ Կիրակի Յունուար 9 կէսօրէ ետք ժամը 15.30ին, դպրոցական փոքրիկներու տօնածառի հանդիսութիւնը տեղի կ'ունենայ: Խմբական երգեր, արտասանութիւններ եւ զանազան անակընկալներ:

Կաղանդ պապան կաղանդչէքներ պիտի բաշխէ փոքրիկներուն:

Դպրոցականները քաջալերելու համար կը հրաւիրուին բոլոր թաղեցիները:

Այս առթիւ Թաղականութիւնն ու Կըրթական Յանձնախումբը անգամ մը եւս կոչ կ'ընեն Սէնթ Անթուանի եւ շրջակայքի հայ ծնողքներուն որ իրենց փոքրիկները ամէն Չորեքշաբթի առաւօտները առաջնորդեն եկեղեցի, հայերէնի դասընթացքներուն:

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ԾՆՈՒՆԴԻ

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

SURPRISE PARTIE DE NOEL

Կազմակերպուած Վիէնի Նոր Սերունդին կողմէ, Շաբաթ, Յունուար 8, ժամը 21էն սկսեալ, Գասպար Իփէկեան ակումբը,՝ 40 Ռիւ Վիքթոր Ֆօժիէ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Այս Կիրակի (Յունուար 9) ժամը 9.30ին Ա. կայանէն Գերպ. Էջակառայ, Մարսէյլի Արքեպիսկոպոսը:

Cuisine Grégoire

A EMPORTER

Spécialités Libanaises

14, rue Mazagran 75010 Paris

M° Bonne Nouvelle

tél. 770 - 24 - 43

ՁԵՐ ՏՕՆԻՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԻ ՎԱՐԱՆԻՔ ԴԻՄԵԼՈՒ ԿՐԵԿՈՒԱՐԻ ԼԻԲԱՆԱՆԵԱՆ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ՃԱՇ, ՆԱԵՒ ԼԻԲԱՆԱՆԵԱՆ ՀԱՅ ԵՒ ՄԱՆԱՒԱՆԴ՝

Հայկական «Փիցցա» (լահմաճուն)

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Լիոնէն Տէր եւ Տիկին Հրանդ Թադէոսեան իրենց ցաւակցութիւնը կը յայտնեն այրի Տիկին Սաթենիկ Թիւթէլեանի եւ իր զաւակներուն իրենց ամուսնոյն եւ հօր Կարապետ Թիւթէլեանի մահուան տխուր առթիւ:

RESTAURANT EREVAN

ՃԱՇԱՐԱՆ

ԵՐԵՒԱՆ

26, RUE BERGÈRE PARIS 9e Tél. 770 85 81

Հայկական մաքուր խոհանոց — Հայկական ջերմ մթնոլորտ

Մատչելի գիներ

Երկուշաբթի՝ Կարսի տէօնէր

Չորեքշաբթի իրիկուն՝ ծիթապուր — մանթը

Հինգշաբթի իրիկուն՝ պատուէրին վրայ լահմաճուն ու չի-քէօֆթէ

Ուրբաթ իրիկուն՝ Սու-պէօրէկ

Եւ ամէն Կիրակի առտու, պատուէրի վրայ՝ խաշ:

ՓԱԿ Է ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ

ՇԱԲԱԹ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
8
SAMEDI
8 JANVIER
1977

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C.C.P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1,20 F

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 170 Ֆ.	Վեցամսեայ	90 Ֆ.
Արտասահման	Տար. 200 Ֆ.	Հատը	1 Ֆ. 20

52ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.763
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
52e ANNÉE — N° 13.763

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՅ ԳՕՏԻՆ 48 ԺԱՄ ՓԱԿՈՒԱԾ

Օ

ԳՐԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆԸ ԸՆԴԼԱՅՆՈՒԱԾ

Օ

Խաղաղեցման արաբ (սուրիական) ուժերը Հինգշաբթի օր որոշեցին 48 ժամուան համար «փակել» Պէյրութի արեւելեան, այսինքն քրիստոնեայ գօտին «կարգն ու կանոնը ամրապնդելու» պատճառաբանութեամբ, նաեւ հակակշռելու համար վերածնող աճարեկչութիւնը:

Սկզբունքով շրջանը պիտի վերաբացուի Շաբաթ օր, մինչ այդ միայն դիւանապետներն ու պաշտօնական անձնաւորութիւնները արտօնութիւն ունին քրիստոնեայ գօտի մտնել կամ ելլել:

Նախագահ Սարգիս հանդիպում մը ունեցած է Քէթայէպի պարագլուխ Ճէմայէլի հետ խօսելու համար քրիստոնեայ շրջանին ապահովութեան մասին: Հանդիպումէն ետք, Ճէմայէլ ըսած է որ շուրջ 200–300 «վարձկան ոճրագործներ կան Լիբանանի մէջ, որոնք ուրուականի պէս կը գործեն»: Ուրբաթ օրուան համար երկու կարեւոր հանդիպումներ նախատեսուած էին: Մէկը՝ խաղաղապահ ուժերու յանձնախումբի անդամներուն (Եգիպտոս, Սուրիա, Սաուտի Արաբիա, Քուէյթ), որոնք պիտի որոշեն այն միջոցները զորս ձեռք պիտի առնեն ամրապնդելու համար երկու շրջաններու կարգն ու կանոնը եւ հաւաքելու ծանր զէնքերը: Միւս կողմէ քրիստոնեայ պարագլուխները հանդիպում կ'ունենային հաւասարակայ դիրք մը ճշդելու համար Պետութեան ապագայ կառոյցին մասին: Այս ժողովին մաս պիտի կազմէին Շամուն եւ Ֆրանճիէ, Ճէմայէլ եւ Գասիս (քահանայ մը որ կը գլխաւորէ մարոնի վանականներու միութիւնը): Քրիստոնեայ աղբիւրներու համաձայն, այս ժողովը պիտի որոշէ նաեւ Թուականը եւ ձեւը Ազգ. համագումարի մը, որ պիտի հրաւիրուի որոշելու համար Լիբանանի քաղաքական վերակառուցումը:

Գալով գրաքննութեան, ընդլայնուած է բոլոր ճիւղերուն: Այլ խօսքով՝ Լիբանան լոյս տեսնող թերթերէն, հրատարակութիւններէն, ձայն – հեռատեսիլի հաղորդումներէն զատ, գրաքննութեան ենթակայ են նաեւ մամուլի օտար գործակալութեանց հեռագիրները, որոնք արտասահման կը ղրկուին բայց նաեւ ամէն ինչ — հեռաձայն, հեռագիր, թերթ, գիրք — որ Լիբանան կը մտնէ:

Ինչ կը վերաբերի օտար թղթակիցներուն, չենթարկուողները կրնան բանտի կամ արտաքսումի դատապարտուիլ:

Օտար մամուլի գործակալութեանց թղթակիցները հրաւիրուեցան ուրեմն իրենց թելեքսներով, 15 օրուան ընթացքին տեղաւորուիլ գրաքննութեան գրասենեակը, որպէսզի թէ' հասնող թէ' ղրկուող լուրերը գրաքննիչներու հսկողութեան տակ ըլլան:

Ամէն հրատարակութենէ հինգ օրինակ պէտք է յանձնուի Ապահովութեան Տնօրէնութեան որպէսզի արտօնութիւն առնէ կամ չառնէ: Գրաքննութեան գրասենեակը քրիստոնեայ գօտին կը գտնուի եւ թղթակիցները պէտք է վտանգաւոր գօտի մը անցնին հոն երթալու համար: Նախարարապետ Հոս ըսած է թէ գրաքննութիւնը որոշուեցաւ որովհետեւ անհրաժեշտ էր բայց կը յուսայ որ կարճ կը տեւէ:

«ՆԱՅԻՐԻ–4» ՀԱՇՈՒԻՉ ՄԵՔԵՆԱՆ՝ ԱՐՏԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՅԱՆՁՆՈՒԱԾ

«Նայիրի–4» էլեկտրոնիք հաշուիչ մեքենան, յաջող փորձերէ ետք, մեծաքանակ արտադրութեան յանձնուած է: Մեքենան, որ պատրաստուած է Երեւանի ուսողագիտական մեքենաներու գիտական – հետազօտական հիմնարկութեան մէջ, մէկ երկվայրկեանի մէջ կրնայ կէս միլիոն գործողութիւն կատարել. անոր յիշողութեան տարողութիւնը աւելի քան 64 հազար տառա–թուային նիշ է: Մեքենան կ'օգտագործուի ռատիօ – էլեկտրոնիք մեքենաներու որակի վերահսկողութեան, թեքնոլոժիի ընթացքի կառավարման կամ մեծ օդակայաններու երթեւեկութեան կառավարման խնդիրներու լուծման համար: «Նայիրի–4» հաշուիչ մեքենայի մասին խօսելով՝ խորհրդային մասնագէտներէն մին՝ Ակադ. Անատոլի Դորոդնիցին ըսած է. «Մեքենան, իր հիմնական արուեստագիտական բնութագրերով, ինչպէս նաեւ կառուցուածքի լուծումներով, իր նմանը չունի, կը գերազանցէ այդ կարգի խորհրդային էլեկտրոնիք հաշուիչ մեքենաներու բոլոր տեսակները»:

×

ԵՐԵՒԱՆԻ ԿԵՕԹԷ ԳՐԱԴԱՐԱՆԸ

Երեւանի մէջ հետզհետէ կը ճոխանայ Կէօթէ գրադարանը: Գերմանացի գրագէտին երկերու ուսումնասիրութեամբ եւ թարգմանութեամբ զբաղած են Հայկ. մշակոյթի բազմաթիւ անուանի դէմքեր: 1832ին Դորպատի (Տարտու) համալսարանին մէջ ուսանելու շրջանին՝ Խաչատուր Աբովեան թարգմանած է «Անտառի արքան». Յովհ. Թումանեան թարգմանած է «Վարդը», Պարոյր Միքայէլեան՝ «Ֆաուսթ»ը: Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի հաստատած գրադարանը հարստացած է Կէօթէի մասին գրուած նոր ուսումնասիրութիւններով, իր երկերու բազմաթիւ լեզուներու թարգմանութիւններով, գրախօսականներով, ինչպէս նաեւ իրեն նուիրուած արուեստի գործերով՝ նկարներ, քանդակներ, երաժշտական յօրինումներ, սալեր, եւ այլ նիւթեր: Կէօթէի նուիրուած այդ գրադարանին օգնած են Երեւանի Միասնիկեան, Մոսկուայի Լենին, Խորհ. Միութեան Հանրապետութիւններու ակադեմիաներու, ինչպէս նաեւ Արեւելեան եւ Արեւմտեան Գերմանիոյ, Իրանի, Հռոմի եւ Լոնտոնի գրադարանները: Կէօթէի ծննդեան 225ամեակին առթիւ գրադարանը Վայմարի եւ Մայնի Կէօթէի տուն – թանգարաններուն նուիրած է հայ վարպետներու կողմէ արուեստական քարէ պատրաստուած Կէօթէի մեծ հարթաքանդակը, հայկական մարմարէ դիմաքանդակը եւ Կէօթէի պատկերներով սափորները, որոնց վրայ հայերէն եւ գերմաներէն ձօներ գրուած են Երեւանի գրադարանին կողմէ: Նիւթերու հաւաքման եւ կազմակերպման մէջ մեծ աշխատանք տարած է գրադարանի փոխ–տնօրէնը՝ Գարիկ Մկրտչեան:

×

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՈՒՍԱՆՆԵՐԸ

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի հրատարակչութիւնը լոյս ընծայած է Արուեստի հիմնարկութեան պատրաստած «Հայկական գուսանական երգեր» հաւաքածոն, զոր կազմած է երաժիշտ – բանահաւաք Արամ Քոչարեան: Գիրքին մէջ ներկայացուած է հայկ. գուսանական եւ աշուղական երաժշտութեան պատմութիւնը: Գիրքը կ'ընդգրկէ 160 գուսանական եւ աշուղական երգեր: Ներկայիս Հայաստանի գուսաններու թիւը կը հասնի 70ի. անոնց մէջ ամէնէն ծանօթն է 80ամեայ Հաւասի, որ գրած է 4000 երգ, տասնեակ մը հէքեաթներ եւ այլ լեզուներով՝ հարիւր երգ: Հաւասիի երգերուն մեծ մասը լայն ժողովրդականութիւն կը վայելէ Հայաստանի եւ արտասահմանի մէջ: Գուսանին երգերը ամփոփուած են վեց հաւաքածոներու մէջ, սալերու վերածուած՝ Մոսկուա, Փարիզ, Պէյրութ, Նիւ Եորք, երեւանցի եւ արտասահմանեան հայ երգիչներու մեկնաբանութեամբ: Ծանօթ գուսաններ են նաեւ Աշոտ եւ Շահէն: 69ամեայ գուսան Աշոտ բանաստեղծութիւններու հինգ հաւաքածոներու հեղինակ է. քեամանչա կը նուագէ: Իրեն նուիրուած փաստագրական ժապաւէն մը պատրաստած է Երեւանի հեռատեսիլը: Գուսան Շահէն, 67 տարեկան, քանոնահար է եւ 1939ին եւ 1956ին Մոսկուայի մէջ մասնակցած է Հայաստանի գրականութեան եւ արուեստի տասնօրեակներուն:

ԿԻՊՐՈՍ

Թուրքերը միշտ կը տեղահանեն...

Թրքական յարձակման եւ գրաւումէն առաջ, 1974 Յուլիսին, Կիպրոսի հիւսիսարեւելքը՝ Կարպասիա 3000 բնակիչ կար (յոյն–կիպրացի), այսօր Թուրքերու յարատեւ տեղահանումներէն ետք ասոնց թիւը իջած էր 80ի, Յունուար 6ին:

55 վերջին յոյն – կիպրացիները յունական Փաթրիքի, Այոս Թէոտորոս եւ Նեփթաքոմի գիւղերուն քշուած են առջի օր դէպի հարաւ: Ինչպէս իրենց բոլոր հայրենակիցները ունեցած – չունեցածնին Թուրքերուն ձգելով:

Քանի մը տողով

ՆԱԽԱՐԱՐԱՊԵՏ ՊԱՌ շատ չոր եւ վճռական ձեւով խօսեցաւ առջի օր գործատէրերուն: Պէտք է դէմ դնել կացութեան եւ ոչ թէ ամէն ինչ ճակատագրին վերագրել: Ըստ առաջին հակազդեցութիւններուն, գործատէրերը սիրած են այս լեզուն:

ՄԻԹԵՐԱՆ եւ ԺՈՐԺ ՄԱՌՇԷ, իրարու քանչիւրը իր կարգին քննադատեցին, մէկը՝ Փոնիաթովսկիի մեթոտները, միւսը՝ ընդհանուր քաղաքականութիւնը:

Ժ. Ժ. ՍԵՐՎԱՆ – ՇՐԷՊԷՐ, Լոռէնի շրջանային Խորհուրդին նախագահ վերընտրուեցաւ ընդդէմ կօլիստ Մէսմէռի: Առաջին պարտութիւն մըն է կօլիստ շարժումին, որ վերամկրտուած Համախմբում Հանրապետութեան համար, չկըրցաւ յաղթանակ մը տանիլ:

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ ԵՒ ՀԱԼԷՊԻ հրապարակներուն վրայ մէկ Պաղեստինցի եւ երկու Սուրիացի կախաղան հանուեցան: Մահուան դատապարտուած էին ահաբեկչութեան համար եւ խոստովանած նաեւ հեռատեսիլէն: Նախագահ Ասատ ներումը մերժած էր:

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ երկրաշարժին մեռեալներու պաշտօնական թիւն է 700 հազար:

×

ՄԱՆԿԱԿԱՆ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԱԿԱԴԵՄԻԱՆ

Երախաներու գեղագիտական բազմակողմանի դաստիարակութեան յատուկ հաւաքատեղի է Կոմերիտմիութեան Երեւանի քաղաքային կոմիտէին առընթեր Մանկական Գեղարուեստական Ակադեմիան, որ բոլորած է իր 15ամեակը: Ակադեմիան, որ ունի նաեւ քանի մը մասնաճիւղեր, կերպարուեստէն զատ, ուսուցման տարբեր խմբակներ կ'ընդգրկէ՝ ժողովրդական պար, դերասանական արուեստ, գրականութիւն, լեզուներ եւայլն: Աշակերտներ բնութեան մէջ կը նկարեն, կերպարուեստի վարպետներուն հետ հանդիպումներ կ'ունենան: Ակադեմիայի աշակերտութեան դաստիարակութեամբ կը զբաղին արուեստագէտներ՝ Յովհաննէս Զարդարեան, Ղուկաս Զուբարեան, Նիկոլա Քոթանճեան, Իրինա Դրամբեան եւն.: Ի դէպ, 1968ին՝ Վենետիկի մանկական նկարներու միջազգային ցուցահանդէսին, Երեւանի Ակադեմիայի աշակերտները շահած են ոսկէ մետալը: Ակադեմիայի գեղարուեստական ղեկավարն է Հրաչեայ Գաբուզեան:

×

ՐԱՖՖԻ ԱԴԱԼԵԱՆԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

Երեւանի ժամանակակից արուեստի թանգարանին մէջ բացուած է նկարիչ Րաֆֆի Ադալեանի գործերուն ցուցահանդէսը, ուր ներկայացուած են մօտ 60 գործեր: Այցելուներու ուշադրութիւնը գրաւած են «Զգրուած երգ», «Մանկական յիշողութիւններ», «Հին քաղաքը» բնանկարները: Րաֆֆի Ադալեանի առաջին անհատական ցուցահանդէսն է այս. ան նոյն ատեն «Հայհամերգ»ի սենֆոնիք նըւագախումբի ջութակահարն է:

ՎԱՂԸ՝

«ՅԱՌԱՋ» ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Վաղը լոյս կը տեսնէ «Յառաջ Միտք եւ Արուեստ»ի նոր թիւը, որուն իրենց մասնակցութիւնը բերած են.—

ԽԱՉԻԿ ԹՕԼՕԼԵԱՆ
ԵՆՈՎՔ ԼԱՉԻՆԵԱՆ
ԳՐ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ
ԳՐ. ՊԼՏԵԱՆ
ՅԱՐ. ՔԻՒՐՔՃԵԱՆ
ԵՒ
քերթուած մը՝ ԺԵՐԱՐ ՏԸ ՆԵՐՎԱԼԷ (Ա. Ալիքեանի թարգմանութիւնով):

ՀԻՆ ԵՒ ՆՈՐ ԼԻԲԱՆԱՆԸ

Գրեց՝ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԾԱՌՈՒԿԵԱՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Լիբանանի Հայութիւնը անտէր հօտ չէ, եւ մեր հանրային կեանքը անապատ չէ: Կազմակերպեալ ուժեր, մեր կուսակցութիւնները, եւ անոնց շուրջ խմբուած «բոլորտիքեանները» — ինչպէս պիտի ըսէր յուէտ չմոռցուող Շաւարշը — կ'ընեն ինչ որ կրնան մամուլով, բեմով, եկեղեցիով, ծանօթ բոլոր միջոցներով: Բայց հիմնականը, գաղութին լայն զանգուածներուն կեանքը՝ դուրս կը մնայ իրենց հակակշիռէն:

Մեր խօսքը վերջին քաղաքացիական պատերազմին բերումով ստեղծուած կացութեան մասին չէ, այլ անկէ առաջ, բնական կեանքով ապրող գաղութին շուրջ: Լիբանանէն արտագաղթը միշտ տեւական եղած է: Լեփ-լեցուն տակառ մը գինիին պէս որ տեղ մը աննշմար ծակեր ունի — ծակը այնքան ալ աննշմարելի չէր, բայց պահապանին աչքը ուրիշ տեղ էր... — հեղուկը զգալիօրէն կը նուազէր արդէն: Որովհետեւ, հակառակ շնորհալից կարգախօսքներուն, յաւակնոտ կեցուածքներուն եւ այլ գաղութներ շլացնել ուզող ունայնամտութեանց՝ չկըրցանք երկրին մէջ արմատանալու տուեալներ ստեղծել նոր սերունդին համար:

Ներկայ աղէտը եւ «կրցողը ազատի» հոգեվիճակը պէտք չէ մոռցնել տայ էականը որ գաղութին ապագան է: Եւ այդ ապագային պատկերը յստակօրէն կը տեսնուի արդէն իր... անցեալին մէջ: Նմանեցանք վաճառականի մը որուն գործերը լաւ չէին երթար, մուտքը նուազ էր քան ելքը, ուշ կամ կանուխ պիտի հնչէր ճշմարտութեան ժամը եւ սնանկութեան հեռանկարը կ'ուրուագծուէր աչքին, բայց — ի՛նչ բարեբախտ դժբախտութիւն — գիշեր մը հրդեհ ծագեցաւ ու լափեց տառապ մարդուն ամբողջ ունեցածը: Պարտատէ՛ր, եկուր սիրտ ըրէ՝ նման մարդու մը մուրհակ ներկայացնելու: — «Ջո՛րս միլիոննոց ապրանքս մոխիր դարձաւ»: Ընդհակառակն, եթէ խելք ունիս — սիրտի մասին աւելորդ է խօսիլ երբ առնելիք – տալիքի շուրջն ենք — ուրեմն, պարտատէ՛ր, եթէ խելք ունիս, պիտի մտածես. — «Ի՞նչպէս օգնենք սա հէք մարդուն որ չտկուի եւ մեր առնելիքը... փրկենք»:

Միշտ նոր սերունդին հետ ենք, չմոռնանք:

Կշռելով բառերը, եւ ամէն մէկ բառին դէմ առնելով մեր լման պատասխանատուութիւնը, կ'ըսենք.— Լիբանանի Հայութիւնը որ իրաւամբ հպարտ է իր դըպրոցներով, երկրորդական վարժարաններով՝ այդ նոյն վարժարանները դարձուցած է — իր կամքէն անկախ — երիտասարդութիւն էքսփորթ ընող հաստատութիւններ:

Թերեւս քիչ մը շատ խոշոր եղաւ լիճին մէջ նետուած այս քարը ու դարձեալ Թրջուինք, բայց կարեւորը այդ չէ, մանաւանդ որ կարկուտն ալ գիտենք, ձիւնն ալ: Վէճի եւ պարսաւի նիւթ մը չէ: Լղրճուկ բառախաղերով նիւթէն շեղիլն ու անձնական վիրաւորանքներ փորձելն ալ՝ ճաշակի բարենիշ չէ: Ինչ որ կ'ըսենք իրականութիւն է, եւ կարելի է մեր ըսածը հերքել կամ հաստատել ամէնէն աւելի կարծր եւ անկոտրելի տուեալներով, որ շօշափելի փաստերն են, Թուանշաններն ու թիւերը:

Տասնէ աւելի հայ երկրորդական վարժարաններ ունինք Պէյրութի մէջ: Այդ վարժարանները ամէն տարի ջոկատներով շրջանաւարտներ կը պարգեւեն ազգին: Անոնցմէ շատերը — թերեւս քիչերը, բայց այդ չէ կարեւորը այս պարագային — կը հետեւին համալսարանական ընթացքներու եւ կը մասնագիտանան, ի մասնաւորի շնորհիւ Կիւլպէնկեան Հաստատութեան եւ Հայ Բարեգործականի կրթական օժանդակութիւններուն: Մասնագէտ մը՝ մասնագէտ մըն է, ազատ ասպարէզի մարդ մը, բժիշկ մը, ճարտարագէտ մը, քիմիագէտ մը, բայց որ իր Հայութիւնը լրիւ ստացած է հայ երկրորդական վարժարանէն:

Կ'արժէ հիմա կազմել Թուաբանական տախտակ մը, պատկերագիծ մը (կրաֆիք) տեսնելու համար թէ վերջին քսան տարիներու հայ շրջանաւարտներէն քանի՞ն կը մնան Լիբանանի մէջ, եւ քանի՞ն՝ Լիբանանէն դուրս: Հերքուելու վախը չունինք, երբ ըսենք թէ հայ վարժարանէն հայացուած, օտար համալսարանէն մասնագիտացուած եւ հայ բարերարներէն ալ բարերարուած այս տղոց մեծ մասը այսօր կը գտնուին Լիբանանէն դուրս, հաստատուած Ամերիկա, Եւրոպա կամ այլուր:

Ո՞վ է մեղաւորը որ այսպէս է: Հայ վարժարա՞նը — ոչ: Հայ կուսակցութիւննե՞րը — ոչ: Ինքը, հայ մասնագէ՞տը — ոչ: Մեղաւորը Լիբանանն է, որ այսպէս է, իսկ մեր ազգային ղեկավարութեան մեղքը հոն է թերեւս, որ աշխարհաքաղաքացի ընիկին հոգեբանութենէն վարակուեցաւ ու չկրցաւ կայունանալու միջոցներ ստեղծել երկրին մէջ, նոր սերունդին համար: Տեղացի մարոնիին պէս հայ տղան ալ բռնեց Ամերիկայի կամ Աւստրալիոյ ճամբան: Լիբանան մնալու համար, Հայը Լիբանանցիէն աւելի... Լիբանանցի ըլլալու պատճառ մը պէտք է ունենար, այլապէս պիտի նմանէր — եւ հետեւէր — Լիբանանցիին եւ առնէր երթար:

Այս մեծ աղէտէն հանուելիք դասը կրնայ ըլլալ այն՝ որ պարկեշտ հաշուեկշիռ մը ընենք եւ փորձենք անցեալի ինքնագոհութենէն հրաժարիլ եւ նոր Լիբանանին մէջ նոր կեցուածք մը որդեգրել: Ներկայ փոթորիկին առաջացուցած տարտղնումը ժամանակաւոր է, անիմաստ է խօսիլ այդ մասին եւ սփեռատական վճիռներ արձակել: Կրակէն փախուստ տալը վատ մը չէ եւ կրակին տակ կեցողն ալ հերոս մը չէ, եթէ ի պաշտօնէ գործ մը չունի կամ պաշտպանելի դիրք մը պահելու պարտականութիւնը չէ տրուած իրեն: Փոթորիկները աժամեայ երեւոյթներ են: Չկայ փոթորիկ, որուն չյաջորդէ խաղաղութիւնը: Ծովու փոթորիկ թէ մարդկային կիրքերու փոթորիկ, միեւնոյնն է: Բնութիւնը իր անխախտ օրէնքը ունի:

Այնպէս որ, Լիբանանի փոթորիկէն փախուստ տալը ինքնաբերաբար կը դառնայ Լիբանան՝ երբ փոթորիկը անցնի: Մեծահարո՞ւստ մըն է մեկնողը — կը դառնա՛յ Լիբանան, որովհետեւ աշխարհի մէջ ուրիշ վայր մը չի կրնար գտնել իր ունեցածը աւելցնելու: Արհեստաւո՞ր մըն է որ փախաւ իր եւ զաւակներուն կեանքը փրկելու արդար իրաւունքով — կը դառնա՛յ, Լիբանանն է իր տեղը: Մասնագէ՞տ մըն է — փոթորիկին առիթով դուրս ելաւ, բայց առանց այդ փոթորիկին ալ պիտի մեկնէր արդէն: Տեղ չկար, նեղ էր:

Ի՞նչպէս «լայնցնել» կարելիութիւնները նոր սերունդին համար, որ մնայ Լիբանան — ահա՛ թիւ մէկ հարցը:

Եւ նոր Լիբանանի մէջ, այս մէկը առաջին օրակարգը կրնայ ըլլալ ազգային մտահոգութիւններով առաջնորդուող ոեւէ անձի համար: Եւ ի սէր Աստուծոյ, վերջ տալ ամբոխավարական յօդուածներուն եւ կոչերուն: Այս աղէտը, որ ճշդեց մեր կուսակցութիւններուն կարողութիւնն ու կարելիութիւնները, համերաշխութեան եւ պատուաբեր լըջութեան կեցուածք ընդունելու առիթ մըն ալ ստեղծեց իրենց համար ու ցոյց տուին թէ գիտեն օգտուիլ առիթէն՝ նոյն ատեն ցոյց տուին թէ ինչ ազդեցութիւն ունին մեծ զանգուածին վըրայ եւ ո՛ւր կը հասնի իրենց հեղինակութիւնը: Բոլոր կուսակցութիւնները միացած՝ չկրցան — չեն կրնար — մեկնիլ ուզող ընտանիք մը ետ կեցնել մեկնելէ, կամ մնալ ուզողը տեղ մը ղրկել: Ասիկա այսպէս է, եւ իրենց մեղքը չէ, բայց լաւ է որ պարզ ըլլայ եւ ամէն ոք գիտնայ իր կարողութիւններուն չափն ու սահմանը: Այդպէսով շատ անիմաստ կոչեր կը խնայուին եւ նման բաներու յատկացուած ժամանակն ու աշխատանքը աւելի օգտակար գործերու կրնան յատկացուիլ: «Մի՛ երթար» ըսելով կրցա՞ծ ենք մէկ հոգի վար դնել: Հայաստանը ձգող եկողներո՞ւն ինչ ունինք ըսելիք, որ Լիբանանէն մեկնողներուն ինչ ըսենք: Մարդը որ իմ ապրումս եւ քու գիտակցութիւնդ չունի, մէկուս արձակով եւ միւսիս քերթուածով ապրում եւ գիտակցութիւն պիտի չունենայ մետասաներորդ ժամուն:

Փոթորիկը անցաւ, եղածը եղաւ, ըլլալիքը կ'ըլլայ: Բայց ընդունինք որ — սխալը ընդունիլը ամօթ չէ — հեռատես չեղանք, ինքնագոհութեամբ քնացանք, մեծխօսիկութեամբ սոնքացինք յաճախ: Ու երբ մըրիկը պայթեցաւ, ամքեցանք: Հիմա այլեւս կը տեսնենք, թէ Լիբանանի մէջ հայ կեանքը չի կրնար ըլլալ անցեալին պէս, ինչպէս Լիբանան երկիրը երբեք պիտի չըլլայ երէկուան Լիբանանը:

Լիբանանը լքող եւ ուրիշ աշխարհ գացող Հայուն ականջին՝ տասը ճառ խօսելու տեղ մէկ հատիկ պատճառ մը գըտնենք — եւ ստեղծենք — Լիբանան մնալու:

Հայկական հիւանդանոց մը չունինք: Ունենայինք՝ քանի հայ բժիշկ Լիբանան կը մնար փոխանակ Ամերիկա երթալու:

Հայկական դրամատուն մը չունինք: Ունենայինք՝ ... եւայլն:

Ահա շուրջ քառասուն տարիներէ ի վեր հայկական Այնճար մը ունինք — ազգային տաքուկ բոյն մը — այն ալ, Ֆրանսայի նուէրը Հայութեան, 16 միլիոն ֆրանքով եւ Գալուստ Կիւլպէնկեանին ալ ծածուկ մասնակցութեամբ: Մէկ Այնճարը երկուք ընելու մասին մտածեցի՞նք երբեւիցէ: Փորձեցի՞նք գիւղատնտեսական կեդրոն մը ունենալու մասին, առնուազն ագարակ մը, ագարակներ: Բանաստեղծի Թռիչքներ չեն ասոնք եւ ոչ ալ ամէն գնով եւ ամէն տեղ Թերացումներ մատնանշելու հիւանդութիւն: Այս բոլորը մեր կարելիութիւններու սահմանին մէջ ինկող բաներ էին որ չըրինք: Կրնայինք, չըրինք:

Պէտք է մտածենք ընել:

Հիւանդանոց, դրամատուն, արհեստանոց, ագարակներ, տարրալուծարան եւ... հաւաքուծարան: Այս «անմտաւորական», մանաւանդ « ապաքաղաքական » հաստատութիւնները, կ'ընդունինք, դրօշազարդ ակումբներուն վեհութիւնը չունին, բայց աւելի ամուր խարիսխներ են Հայը իր կեցած տեղը պահելու, քան վերամբարձ խմբագրականները եւ դարմանաղան « հայագիտականները »:

×

Քանի մը ամիս առաջ, երբ դեռ կը շարունակուէին կոյր ռմբակոծումները եւ փողոցներէն անցնելն անգամ արկածախնդրութիւն մըն է, պատահաբար կը հանդիպիմ յայտնի բանաստեղծ Սախօ Աքըլին: Մոլեռանդ պայքարողներէն է, բայց յայտնապէս Թօթափած ըլլալ կը Թուի «մինչեւ վերջին Պաղեստինցին Լիբանանէն արտաքսելու» պատրանքները: Առաջին խօսքս իրեն.

— Ի՞նչ կ'ըլլանք, ո՞ւր կ'երթանք, ե՞րբ

ՌԱՆՉՊԱՐՆԵՐ

ՎԻՊԱՍՔ

ՀԱՅ ՇԻՆԱԿԱՆՆԵՐԻ ԿԵԱՆՔԻՑ

« ՔԱՐԱՅՐԸ »

Հայդուկային ժուժկալութիւնը և պարկեշտութիւնը գերագոյն սրբութիւն էին նրա համար. կարգապահութեան խախտումը՝ մեծագոյն յանցագործութիւն: Նա քարոզում էր, որ պէտք է արթնացնել հայ գիւղացուն, հասկացնել նրան, որ ինքը ճորտ է, ամրացնել նրա հաւատը ապագայի յոյսերով եւ Սասունի ու Տարօնի բովանդակ Հայութեանը հոգեբանօրէն վերափոխելով՝ դարձնել հայդուկ: «Քարայր»ը դէմ էր ցուցական կռիւներին, այս կամ այն վայրի վրայ յանկարծական յարձակումներ գործելուն եւ կողմ էր միասնական, համաժողովրդական գրոհին:

Հայութիւն կազմում են նրանք, ովքեր հաւատք ունեն: Մեզ մօտ է հաւատաւոր մարդկանց մի ուժեղ սերունդ, որի կոչումն է ծառայել Հայաստանի ազատագրութեան արդար դատին եւ ոչ թէ այս կամ այն խմբակցութեան եսական շահերին:

Այսպէս էր «Քարայրը»:

Այս մոլեռանդ քարոզիչը գիւղական շորեր հագած դերվիշի նման Թափառում էր գիւղից գիւղ, ատելութիւն սերմանելով դէպի այն ամէնը, ինչ վատ էր ու կործանարար, եւ անձնուէր սէր արծարծելով դէպի այն ամէնը, ինչ վեհ էր ու օգտակար հայրենիքի եւ ընդհանրականի համար, աշխարհի բոլոր ճնշուած ժողովուրդների եւ հալածուածների համար:

«Քարայր»ն ունէր ուժեղ կողմնակիցներ, որոնք իր նման տանջուել էին սուլթանի բանտերում: Նրանցից մէկը Մշեցի Կոտօ Յակոբն էր, որ նստել էր Սինոպի եւ Աքրայի բերդերում, իսկ միւսը Կառնենայ Մկրտիչն էր: «Քարայր»ի եւ Կառնենա Մկրտչի Թելադրութեամբ էր, որ Սասունցիները իրենց եւ Անդրանիկի միջեւ ծագած վէճը լուծել էին՝ Անդրանիկին զինաթափ անելով:

«Քարայր»ը ֆետայիների հետ չէր շըրջում, այլ միշտ միայնակ, գիւղական աղքատիկ հագուստով եւ անզէն, իբրեւ մի խեղճ շինական: Սովորաբար շրջում էր մութին: Մի տիկ չալակին եւ ցուպը ձեռքին, նա գիշերային խաւարի միջով անցնում էր գաւառից գաւառ, աւանից աւան, ամենուրեք քարոզելով եւ կազմակերպելով հայ ժողովրդին զանգուածային մեծ ապստամբութեան համար:

Սուլթանի բռնակալութիւնը նա համարում էր աշխարհի մեծագոյն չարիքներից մէկը: Սակայն նա իր դառը փորձով եկել էր այն համոզման, որ եւրոպական Պետութիւնների դռներ բախելը եւ նրանցից օգնութիւն հայցելը միամիտ հաւատ է, մանաւանդ երկաթէ չերեփի յայտնի խրատութիւնից եւ Մոսէ Իմոյի դէպի Անգլիա կատարած վերջին ուղեւորութիւնից յետոյ: Սուլթանի դէմ կռուող հայդուկները, ասում էր «Քարայր»ը, իրենց յոյսը պէտք է դնեն իրենց եւ իրենց ժողովրդի սեփական ուժերի վրայ, կապուելով Ռոմանովների կայսրութիւնը սասանող եւ օրէց օր հզօրացող ռուսական յեղափոխական առողջ ուժերի հետ:

Միամտաբար հաւատում էինք, թէ Անգլիան եւ Ֆրանսիան մեզ պիտի օգնեն, բայց երկուսն էլ մեզ խաբեցին, երկուսի երեսն էլ սեւ է:

— Հայ ժողովուրդ, ես քեզ ասում եմ՝ անգութ է Եւրոպան, — քարոզում էր «Քարայր»ը: — Նոյնիսկ աւելի անգութ, քան մեր դարաւոր Թշնամին: Չհաւատաս նրան երբեք:

Տարօնի ժողովուրդը սիրում էր համեստ արտաքինով այդ խորհրդաւոր մարդուն, որ, կարծես, մեր անցեալի մշուշներից ելած մի ուրուական լինէր:

Երբեւիցէ կռացած նայե՞լ էք մութ քարայրից ներս: Կարողացե՞լ էք անմիջապէս կռահել, թէ նա ինչպիսի խորհրդաւոր անցքեր ու ոլորաններ ունի: Այդպէս էր շեկ մազ ու մօրուքով, նիհար, ոսկրոտ այդ մարդը: Նրա զինական անունը Հրայր էր, ոմանք նրան Դժոխք էին ասում, բայց ժողովուրդը նրան կընքել էր «Քարայր»: Եւ այդ անունը որքա՜ն յարմար էր նրան:

Իսկապէս քարայր էր նա, խորհրդաւոր ու մութ: Հագիւ ծագած՝ իսկոյն անհետանում էր: Ցերեկները նրա տեղը հայ շինականի գոմի կամ մարագի մի մութ անկիւնն էր՝ տրեխը հագին, արախչին գլխին, իր շուրջը ժողոված մարդկանց հրեղէն խօսքերով քարոզ կարդալիս, իսկ գիշերները ճամբորդում էր դերվիշի կերպարանքով՝ գաւազանը ձեռքին եւ տիկը չալակին:

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(57 – Շար.)

1976-Ի ՄԵԾ ԱՆՀԵՏԱՑՈՂՆԵՐԸ

1976ը տարի մըն է ուր մեռեալները, եթէ կարելի է ըսել, եղան բացառիկ որակի:

Արդարեւ, պատմութեան թատերաբեմին վրայ ինկան 1976ին քաղաքական կամ գեղարուեստական աշխարհի պատկանող հսկաներ: Առասպելական էակներ որոնց անհետացումը ժայթքել տուաւ ներբողներու եւ գերադրականներու յորձանքներ: Թէպէտ երբեմն քիչ մը չափազանցուած, սակայն իրենց ժամանակիցներու կողմէ անվիճելի կարեւորութեան մը, հեղինակութեան մը վկայութիւնը:

Անառարկելիօրէն, հսկաներուն հսկան է՝ Մաօ Ցէ Թունկ, չինական պատմութեան հայրը, մարդը որ արթնցուց եւ ցնցեց Չինաստանը եւ երեսուն տարի նախագահեց անոր ճակատագրին, ըլլալով գլուխը չուրջ մէկ միլիառ ժողովուրդի, տիեզերքի բնակչութեան քառորդը: Կենդանի աստուած մը որ առաջնորդեց իր երկիրը միջնադարէն դէպի հիւլէական դար: Բայց Չինաստանի սուգը սկսաւ Յունուարին երբ Շու Էն Լայ Մաօի ամէնէն հաւատարիմ ընկերը փակեց իր աչքերը: Ապստամբութեան ռահվիրաները հետզհետէ կը մարին:

Կիւսթավ Հայնմանի՝ Դաշնակցային Գերմանիոյ նախկին նախագահ եւ Խուչիլիօ Հուպիչէքի՝ Պրազիլի նախկին պետական պարագլուխ, մահերը քաղաքական աշխարհի մէջ, համեմատաբար կը թուին անհետեւանք:

Գրական մարզի մէջ, Անտրէ Մալրոյի մահն է որ քայլը կ'առնէ միւսներուն վրայ: Որքան հակաճառուած ըլլան իր գործը եւ գործունէութիւնը, ոչ ոք կրնայ ուրանալ որ, բառերու այս աճպարարը, չանթահարող այս միտքը, գաղափարներու այս մեծ քրքրիչը, եղաւ իր դարաշրջանին ամենամեծ հեղինակներէն մին: Մալրոյէն այլ գրական փարոսներ ինչպէս՝ Ակաթա Քրիսթի որ տուաւ ոստիկանական դասական վէպին իր ազնուական տարրերը, իր գլուխ գործոցներով՝ «Ռոժէ Աքրոյտի ոճիրը» եւ «Տասը փոքր խափշիկները», Ռէմոն Քընօ որ մեծ հասարակութիւնը կը ճանչնար առաւելապէս «Զազի»ի նշանաւոր դիմադարձութիւններուն համար, Փօլ Մորան վերջին յիսուն տարիներու ամէնէն փայլուն արձակագիրներէն մէկը, Քլեպէռ Հետէնս մեծ գգայնութեամբ նրբամիտ քննադատ: Նոյնպէս՝ Կաէթան Փիքոն, Փիէր-Ժան Ժուվ, Էմանուէլ Պէրլ՝ մեծ իմաստասէր, Մարթէն Հայտըկէռ՝ արդի իմաստասիրութեան ռահվիրաներէն:

Գեղարուեստից աշխարհը եւս տուաւ իր տուրքը՝ « տատայական » նկարիչը՝ Մարքս Էռնսթ, գերիրապաշտ լուսանկարիչը՝ Ման Ռէյ եւ քանդակագործ՝ Ալեքսանտր Գալտէռ:

Շարժանկարը, 1976ին, մասնաւորապէս ցնցուեցաւ Ժան Կապէնի մահով: Ֆրանսացի մեծ դերակատարներուն ամէնէն Ֆրանսացին, այն որ «Քէ տէ Պրիւմ», «Լա Պանտեռա», «Լը Ժուռ սը լէվ» եւ տասնեակ ու տասնեակ անմոռանալի այլ մեկնաբանութիւններով եւ արտադրութիւններով երազել տուաւ սերունդներ: Այլ անհետացող դերակատարներ՝ Ժան Սէրվէ, Ֆեռնան Սարտու, Ալպէռ Տիէօտոնէ, Ժան Շըվրիէ:

Պաստառին միւս կողմը Լուքինօ Վիսքոնթի՝ աշխարհահռչակ բեմադիր եւ Ֆրից Լանկ լքեցին բեմը: Իրենց տեղը կը մնայ պարապ:

1976ին մեռան անուանի բժիշկներ: Ժաք Մօնօ՝ Ինսթիթիւ Փասթէօրի տնօրէն, ֆրանսացի հազուագիւտ գիտնականներէն որ արժանացած է բժշկութեան Նոպէլեան մրցանակին եւ Ժան Ապուլքեռ՝ գերազանց մասնագէտ մը որ ի մասնաւորի խնամած է Զօր. Տը Կօլը:

Երկրորդ համաշխարհային պատերազմի մեծ դէմքերէն «Էլ-Ալամայն»ի հսկան՝ մարէշալ Մոնթկոմերի եւ մարէշալ Կոնչէֆօ Խորհ. Միութեան նախկին նախարարներքին Ապահովութեան, գտան խաղաղ վախճան մը:

Վերջապէս՝ աշխարհի երկու ամենահարուստ դէմքերէն, տոլարով միլիառատէրներ՝ Հօուարտ Հիւկս որ վերջացուց իր կեանքը զարհուրելի բարոյական առանձնութեան մը մէջ եւ Փօլ Կէթի անժպիտ մարդը, հրաժեշտ առին նիւթական աշխարհէն:

Համադրեց՝ ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

կը վերջանայ:

Կարուկ պատասխանը.

— Ինչ կ'ըլլանք՝ կը տեսնես ահա: Ուր կ'երթանք՝ ես ալ չեմ գիտեր: Ե՞րբ կը վերջանայ՝ այդ մէկը գիտեմ: Կը վերջանայ՝ երբ կարգ մը մարդոց գրպանները լեցուին: Դեռ ծախելիք զէնք ունին...:

Բանաստեղծը լաւ կը ճանչնայ իր դաշնակիցները...

Ես ալ կը ճանչնամ «մեր մարդիկը», այսինքն ազգային առաջնորդները, կուսակցական ղեկավարները: Անոնց մէջ «գրպան լեցնող» մարդ չկայ — ինչ ունինք որ ինչ լեցնեն — բայց անոնք ալ լեցուելու պէտք ունին: Խելքո՞վ: Բաւ լսել: Խելքի պակասէն երբեք չէ տառապած այս ժողովուրդը: Թերեւս աւելի ճիշդ կ'ըլլար ըսել թէ կը չարչարուինք խելքի առատութենէն, բազմազանութենէն եւ... բազմաձայնութենէն:

Մեզի պակսածը իրատեսութիւնն է:

Եթէ մինչեւ հիմա չէինք ճանչցած Լիբանանն ու Լիբանանցին, հիմա ճանչցանք: Եւ ի՜նչպէս...:

Եւ որովհետեւ ճանչցանք՝ կրնանք աւելի կենալ մեր եղած տեղը եւ գիտակցիլ, թէ ասկէ վերջ պէտք է ընենք մինչեւ հիմա մեր ըրածին — եւ ընթացքին — ճիշդ հակառակը:

Կչռուեցանք ու պակաս չգտնուեցանք:

Արժեցնենք, գոնէ, մեր կշիռին ծանրութիւնը...:

Ա. Ծ.

Փարիզ
1 Յունուար 1977

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԴԱՒԻԹԵԱՆ ԴՊՐՈՑԻ

ՏՕՆԱԾԱՌԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

ՎԱԼԱՆՍ (Յառաջ).— Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութեան կազմակերպած Դաւիթեան դպրոցի տօնածառի հանդէսը տեղի ունեցաւ Կիրակի Յունուար 2ին, կէսօրէ ետք ժամը 3ին, պետական թատրոնին մէջ:

Հանդէսի բացման խօսքը արտասանեց Կրթական Մարմնի կողմէ Լեւոն Տէր-Սարգիսեան, որ մաղթանքներ ընելէ ետք ներկաներուն, նոր տարուան առթիւ, յիշեց Երեւանի Մատենադարանն ու հոն կառուցուած մշակութային պալատները, նշելով որ սփիւռքի փոքր մեր գաղութին մէջ ալ ամէն ջանք կը թափենք Մեսրոպեան ջահը անմար պահելու եւ մեր փըրկած իւրաքանչիւր հայ մամուկը մեզի համար մեծ արժէք կը ներկայացնէ:

Դաւիթեան դպրոցը կը յաճախեն 80 երախաներ, որոնք, օգտուելով դասարաններու եւ պարտէզի յարմարութիւններէն, կը սորվին Մաշտոցի Ա. Բ. Գ.ը եւ Հայոց պատմութիւնը: Գնահատանքի արժանի են Նարեկ խաչկիր Քհնյ. Վարդանեան եւ իր երէցկինը, որ համբերութեամբ յառաջ կը տանին կրթական գործը, Հայադատ Օհանեան, որ մօտ 30 երիտասարդներուն կը սորվեցնէ մեր հոգեզմայլ շարականները, որոնց կ'ունկընդրենք ամէն Կիրակի՝ եկեղեցւոյ մէջ: Գնահատելի են նաեւ Պօլէնի երիտասարդները, որոնք քանի մը տարիէ ի վեր ամէն ջանք կը թափեն կանգուն պահելու համար հայերէնի դասընթացքը, նոյնպէս Ռոմանի Հայ Երիտասարդաց Միութիւնը՝ որ այս տարի իր դպրոցը բացաւ 17 մանուկներու համար: Ամէն Ուրբաթ երեկոները, Վալանսի Բարեգործականի Հիւսիսեան սրահին մէջ, չափահաս երիտասարդներու հայերէն դաս կը տրուի:

Տօնածառի հանդէսի գեղարուեստական յայտագիրը, որ բաղկացած էր երգ եւ արտասանութենէ, պատրաստուած էր հայ մանուկներու կողմէ: Արփիկ Քիլիբեանի հանդիսավարութեամբ մեր երախաներու երգերն ու մաքուր առոգանութեամբ արտասանութիւնները հիանալի պատկեր մը ստեղծեցին. աւելի չափահասները արտասանեցին Գամառ Քաթիպայի, Աւ. Իսահակեանի, Վահան Թէքէեանի քերթուածներէն: Թող ներուի մեզի չյիշել մի առ մի անունները աշակերտներուն, խնայելու համար թերթի սիւնակները, սակայն ամէնուն պէտք է ըսել՝ ապրի՛ք:

Օրուան առթիւ վիճակահանութիւն մըն ալ տեղի ունեցաւ, ներկաներէն շատեր բախտաւորուեցան արժէքաւոր առարկաներով, զորս նուիրած էին ազնիւ ազգայիններ: Կաղանդ պապայի մուտքէն եւ 110 մանուկներու բաշխած նուէրներէն ետք, տօնածառի հանդէսը վերջ գտաւ Նարեկ քահանայի փակման խօսքով:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՊՈՒՏՄ ԺՊԻՏ

ԿԱՐՃԱՏԵՍ

Ամառնային քաղցր գիշեր մըն է: Հանրային պարտէզին մէջ ոչ ոք մնացած է բացի սիրահար զոյգէ մը: Մանկամարդուհին նստած է նստարանին վրայ եւ սիրահար երիտասարդը առջեւը ծունկի եկած, համբոյրներ կը տեղայ մանկամարդուհիին սրունքներուն վրայ:

Միջոց մը աղջիկը կը ձայնէ.

— Եթէ կը հաճիս, ակնոցդ վերցուր, որովհետեւ շրջանակը կը ցաւցնէ:

Սիրահարը անմիջապէս կը հանէ ակնոցը եւ կը շարունակէ համբուրել, մինչեւ որ մանկամարդուհին դարձեալ կը միջամտէ.

— Խնդրեմ, ակնոցդ դարձեալ դիր, որովհետեւ նստարանն է որ կը համբուրես:

×

Փարիզի մէջ, Սէն գետի եզերքը, երիտասարդ մը դէպի ջուր հակած, բաներ մը կը փնտռէ ջուրին մէջ: Ապահովութեան պաշտօնեայ մը, որ հոնկէ կ'անցնի, կը կասկածի ու կը հարցնէ.

— Ի՞նչ կ'ընէք այդտեղ: Բա՞ն մը կորսնցուցիք:

— Այո, ակնոցս Լուառ գետին մէջ ինկաւ:

— Լուա՞ռ: Հաւանաբար Սէն գետը ըսել կ'ուզէիք:

Երիտասարդը կը շարունակէ:

— Օ՜, կը տեսնէք, երբ ակնոցս կորսնցնեմ, գրեթէ կոյր կը դառնամ:

×

Մարդ մը ակնաբոյժին գացած է քննութեան համար: Բժիշկը զանազան հասակով գիրեր տողանցնել կուտայ հիւանդին առջեւէն եւ կը հարցնէ.

— Ի՞նչ գրուած է հոս:

— Չեմ տեսներ:

— Եւ հո՞ս:

— Չեմ տեսներ:

— Իսկ սա խոշոր, շատ խոշոր մէկ հատ գիրը ի՞նչ է:

— Չեմ տեսներ:

— Ուրեմն, սիրելի պարոն, դուք ոչ թէ ակնոցի, այլ շունի մը պէտք ունիք:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (255)

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Բ. ՄԱՍ

ԱՐԱԹԻՄՈՍԻ ՄԷԿ ՆԱՄԱԿԸ

Այս ըսելով, Ռոլան դուրս ելաւ:

Իր նպատակն էր անմիջապէս Սքալապրինօն գտնել եւ առանց ընաւ ժամանակ կորսնցնելու, անոր հետ մէկտեղ Սեւ Քարայր վազել:

Ուրկէ՛ ուր սակայն պիտի գիտնար Սքալապրինոյի գլխուն եկածը...:

Ուղղակի ծովեզերեայ տունը գնաց, բայց Սքալապրինօն հոն չէր:

— Ուր օրէն հոս պիտի ըլլար, արդեօք ի՞նչ պատահած է որ չէ կրցած գալ, մտածեց Ռոլան, Պեմպօն բանտէն փախած, Սքալապրինօն աներեւութացած: Ի՞նչ կը նշանակէ ասս...: Անգամ մը Սեւ Քարայրը երթանք, թերեւս այս հարցումներուն պատասխանը հոնկէ ստանամ:

Այս ըսելով հագուեցաւ, ծպտուեցաւ եւ դուրս ելլելով Մեծ Ջրանցքին կողմը ուղղուեցաւ:

Զափէն աւելի խռոված էր:

Ալթիէրիի պալատին այնքան մօտեցած էր, Լէոնորի այնքան մօտ էր որ, չկրցաւ Վենետիկէն բաժնուելու արագ որոշում մը տալ:

Երբ սէրը իր գագաթնակէտին հասնի, սիրահարած անձը տարտամ յոյսով մը օրօրուիլ կը սկսի եւ վարանման մէջ կ'իյնայ:

Ռոլան Ջրանցքին եզերքը պահ մը մընաց: Յուսահատական շարժում մը ըրաւ եւ ճամբայ ելլելով, Օլիվոլօ կղզիին մէջ սկսաւ դեգերիլ, յետոյ, առանց որեւէ բան մը որոշելու, դարձեալ Ալթիէրիի պալատը վերադարձաւ:

Սկսաւ տարակուսիլ իր վրիժառութեան անհրաժեշտութեան վրայ:

— Ի՞նչ պէտք կայ վրէժ առնելու քանի որ այլեւս զինքը պիտի չկրնամ տեսնել, մտածեց ան: Եթէ զինքը տեսնեմ ալ, տառապանքս աւելցուցած պիտի ըլլամ: Ինչո՞ւ վրէժ առնեմ, ինչո՞ւ գործեմ եւ ի՞նչ բանի համար...: Ինչո՞ւ ապրիմ... կեանքը ի՞նչ ունի ինծի պահած...:

Մեռնելէ ուրիշ միջոց չգտաւ մոռնալու համար ամէն բան...: Այո, ամէն բանէ պիտի հրաժարէր, մահուան մէջ ամէն բան պիտի մոռնար:

Ահա այսպէս կը մտածէր երբ նշմարեց թէ մութը կոխել կը սկսէր: Հեռացաւ հոնկէ, ըստ բախտի քալեց, Էմփերիայի պալատին մօտէն անցաւ, յետոյ, այլեւս կեանքէն զզուած, քիչ մը հանգչելով իր պաղարիւնութիւնը գտնելու համար տկար քայլերով ուղղուեցաւ ծովեզերեայ տունը:

Երբ մտաւ այն սենեակը ուր տարիներ առաջ մեռած էր մայրը, իսկապէս քիչ մը հանդարտեցաւ:

Այտերուն վրայ քանի մը կաթիլ արցունք նշմարուեցան:

Սկսաւ սենեակին մէջ դանդաղ քայլերով երթեւեկել, երբեմն մտածելով Ֆոսքարիի եւ երբեմն ալ Պեմպոյի վրայ:

Յանկարծ դրան ճռնչելը լսելով կանգ առաւ: Նոյն պահուն աւելի ուժգին երկրորդ հարուած մըն ալ լսեց: Դուռը ճռնչելով վերէն վար ճեղքուեցաւ եւ երկու մարդիկ ներս խուժեցին սենեակէն:

Բռունցքի մէկ հարուածով Ռոլան սենեակը լուսաւորող կանթեղը վար նետեց եւ առանց բերանը բանալու, մէկ ոստումով քաշուեցաւ պատուհանին մօտ գըտնուող անկիւնը:

Զորս լրտեսները իրենց դաշոյնները վեր վերցուցած առաջ անցան:

— Անձնատուր եղիր, մռնչեց անոնցմէ մին:

Ռոլան իր դաշոյնը քաշեց: Մութին մէջ լրտեսները համրեց: Զորս հոգի էին:

Ռոլան, անոնց քալուածքէն, խոհեմօրէն յառաջանալու եղանակէն եւ վճռական երեւոյթէն հասկցաւ որ այդ մարդիկը զինքը բռնելու եւ կամ մեռցնելու համար եկած էին:

Կորսուած ըլլալը հասկցաւ:

Անշուշտ ինքն ալ քանի մը հարուած պիտի իջեցնէր, ինքն ալ պիտի դիմադրէր, բայց անկարելի էր որ այդ չորս մարդիկը զինքը ողջ ձգէին:

Եթէ Ռոլան լայն փողոցի մը մէջ եղած ըլլար, անշուշտ կռիւին բախտը ի նպաստ իրեն պիտի ըլլար, բայց նեղ սենեակի մը մէջ ի՞նչ կրնար ընել, իր շարժումները չափուած պիտի ըլլային եւ յաջողութիւնը նուազ պիտի ըլլար:

ՄԻՇԷԼ ԶԷՎԱՔՕ

(Շար.)

ՎԱԼԱՆՍԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հ· Բ· Ը· Մ·ի Վալանսի մասնաճիւղը կը ծանուցանէ թէ նուագախումբի ծանօթ ղեկավար՝ ԺԱԳ ԽՕՃԱԳԵԱՆ սիրայօժար կերպով սոլֆէժի դասեր կուտայ Յուն – ուար 10էն սկսեալ ամէն Երկուշաբթի եւ Չորեքշաբթի երեկոները, մասնաճիւղի սրահին մէջ, 6 Ռիւ Ֆավանթին, ժամը 18·30ին:

Նմանապէս Վալանսի հասարակութենէն սիրուած երգիչ՝ Պ· Վարդգէս Վարդանեան կուտայ հայերէն երգի դասեր նոյն երեկոները ժամը 19·30էն սկսեալ:

Փափաքողները կրնան դասերուն մաս – նակցիլ 7 տարեկանէն սկսեալ, առանց սեռի ու տարիքի խտրութեան:

Արձանագրուելու համար դիմել, 6 Ռիւ Ֆավանթին, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին: Դասերը ձրի են:

YAN'S CLUB

5, Ave. Reille — 75014 PARIS

Ճատրակի հանդիպում խորհրդային վարպետ ՎԱՀԱԳՆ ՈՍԿԱՆԵԱՆի հետ

CERCLE D'ECHECS DU YAN'S

VAHAKN OSGANIAN,

Maître d'échecs d'Union Soviétique et 15 membres de son cercle en une partie simultanée, le Vendredi 14 Janvier à 20 h. 30, suivi d'un dîner et d'une causerie

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Միջին տարիքի կին կամ օրիորդ մը, Փարիզի մէջ ընտանիքի մը մօտ սպա – սարկելու համար, գոհացուցիչ պայմաններով: Հանգստաւէտ բնակարան եւ սընունդ ապահովուած:

Դիմել՝ հեռաձայնելով 523–24–97

×

Լաւ արհեստաւորուհի մը, կարող – ձեւող (ֆուփէօզ ֆալիֆիէ), կանանց պատրաստ հագուստներու համար (փրէ ա փորթէ): Մնայուն գործ, լաւ վճարում:

Հեռաձայնել՝ 523–24–97

Հ. Բ. Ը. Մ.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

118, Rue de Courcelles, 75017 PARIS

Հ· Բ· Ը· Միութեան Ուսանողներու Յանձնախումբը կը հրաւիրէ փարիզեան շրջանի գրասէր հասարակութիւնը դասախօսութեանց շարքի մը, զոր պիտի ներկայացնէ Միութեան ուսանողներէն Պ· Վահէ Գույումճեան, նիւթ ունենալով՝ հայ գրականութեան հետեւեալ շրջանները·— 1· Զարթօնք 2· Իրապաշտ շրջան:

ԱՌԱՋԻՆ ԳՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Երեքշաբթի Յունուար 11, ժամը 20·30ին Ալեք Մանուկեան Մշակ· կեդրոնին մէջ, նիւթ՝ Զարթօնքի նախապատրաստական պայմանները եւ Մկրտիչ Խրիմեան Հայրիկ:

Ապա՝ յաջորդաբար·— Յակոբ Պարոնեան, Մկրտիչ Պէշիկթաշլեան եւ Պետրոս Դուրեան — իրապաշտ շրջանի նախա – պատրաստական պայմանները եւ Մելքոն Կիւրճեան, Գրիգոր Զօհրապ, Թլկատինցի եւ Երուանդ Օտեան:

Հ. Յ. Դ.

ՎԻԷՆ·— Հ· Յ· Դ· Անի կոմիտէի ժողովը Շաբաթ, Յունուար 15, ժամը 20·30ին, Գասպար Իփէկեան ակումբը:

ՓԱՐԻԶ
Ս· ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ

Հինգշաբթի, Յունուար 13, Ը· օր Ծնընդեան: Տօն Անուանակոչութեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի: Ժամը 10ին պատարագ կը մատուցուի: Պատարագի աւարտին՝ Առաջնորդարանի սրահին մէջ ճաշկերոյթ կը կատարուի:

Կիրակի, Յունուար 16, Ա· Կիրակի զկնի Ծննդեան: Այսօր պատարագի աւարտին մասնաւոր հոգեհանգիստ կը կատարուի Ս· Յովհ· Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ եկեղեցաշէն բարերար՝ ԱՂԵՔՍԱՆԴՐ ՄԱՆԹԱՇԵԱՆի համար, անոր անուան տօնին առիթով:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՈՐ ՃԱՇԱՐԱՆ ՄԸ

PIZZA OSKIAN

139, rue Saint-Honoré 75001 Paris

tél. 260 23 80

ԲԱՑԱԾ Է ԻՐ ԴՌՆԵՐԸ ՁԵՐ ՃԱՇԵՐՈՒՆ, ՆՇԱՆՏՈՒՔՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԽՐԱԽՃԱՆՔՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԸՆԴԱՐՁԱԿ ՍՐԱՀ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Փէսանթօղլու Ամանորի առթիւ 30 ֆր· կը նուիրեն Ս· Ղազարի: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

Nuitée Dansante

Organisée par le NOR SEROUND de Sainte-Etienne

Dans les Salons du CASINO DE ST-GALMIER

42330 Saint-Galmier

Le Samedi 15 Janvier de 21 h. à l'aube

avec la participation des

ORCHESTRES JACKY LEBOIS, SAYAT NOVA

Ambiance Arménienne

Tenue correcte exigée

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հայ նախկին Մարտիկներու եւ Կամա – ւորներու Միութիւնը կը կազմակերպէ ճաշ մը իր վեթերան ընկերոջ Միհրան Մավիեանի ի պատիւ «Ոճիրի անդրաշ – ղարհէն» գիրքի հրատարակութեան առ – թիւ, Յունուար 22 ժամը 20·30ին Եան'ց ակումբը:

Ճաշագին 60 ֆր· դիմել 35 Ռիւ տը Թրեվիզ, հեռաձայն 770–07–25

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Կապոյտ Խաչի Շրջ· վարչութիւնը Վարչութիւնը Փարիզի շրջանի իր մասնաճիւղերով կը տօնէ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ Յունուար 9ին ժամը 14·30ին Սամուէլ Մուրատեան վարժարանին մէջ՝ 26, Ռիւ Թրուայոն, Սեւր:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Կայանի երախաներու կողմէ զաւեշտներ, երգեր, արտասանութիւններ, մասնակցութեամբ՝ իրենց հսկիչներուն:

ԿԱՂԱՆԴ ՊԱՊԱ

Կը ցուցադրուին զաւեշտական ժապաւէններ:

Օթոքառները կը մեկնին·—

ԱԼՖՈՐՎԻԼԷՆ ժամը 13·30ին Փլաս Քարնօ:

ԱՌՆՈՒՎԷԼԷՆ ժամը 13ին եկեղեցւոյ առջեւէն՝ 31–33 Ռիւ Սէն–Ժիւսթ

ՍԱՐՍԷԼԷՆ ժամը 13·15ին, Փլաս տիւ 11 Նովամպրը:

ՍԵՒՐԱՆԷՆ ժամը 13·15ին Փլաս Կասթօն Պուսիէռ

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Յունուար 16, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Լիոնի Եկեղ· Ազգ· Տան սրահին մէջ՝ 295 Ռիւ Պուալօ, կազմակերպութեամբ Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Փոք – րիկներու կողմէ երգ, արտասանութիւն, գեղջկական պարեր, հաճելի անակնկալներ:

Կաղանդ պապան նուէրներ եւ ուտելիքներ պիտի բաժնէ ներկայ եղող բոլոր մանուկներուն:

×

Կապ· Խաչի Պուլ· Օտոյի մասնաճիւղը կը տօնէ Մանուկներու Օրը Յունուար 16, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին: Սիրով կը հրաւիրուին ծնողքներն ու համակիրները:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Անիէռ – Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղը ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկեր – ընկերուհիները Յունուար 14ին, ժամը 20·30ին, փերմանանս տէ ց'Ասիսթանթ Սոսիալ, 23 Ռիւ Պելփոր, Անիէռ:

Imprimé sur les Presses du JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

Disques Vogue

Musique Religieuse

La Grande Messe Arménienne

Par les chœurs de l'Eglise Arménienne de Paris

No 451 (Transcription selon R. P. Komitas)
No 442 (Transcription selon M. Ekmalian)
No 454 Trésors de la liturgie Arménienne Volume I
No 547 Trésors de la liturgie Arménienne Volume II
(*Cantiques de Pâques, de Noël et divers*)

Musique Folklorique

No 526 Chants du Caucase et d'Arménie
No 527 Arménie
No 516 Reflets d'Arménie
No 199 Arménie Immortelle
No 517 Soirée Arménienne
No 596 Promenade en Arménie
No 30211 Danses Arméniennes
No 30152 Chants Romantiques Arméniens
No 30240 Légendes d'Arménie
No 182 Le Caucase
No 409 Le Tar

Pour chœurs, solo et orchestre

Musique Symphonique

No 714 Au Fil des Songes
Par l'Orchestre des Concerts Colonne
No 790 Deux Trios pour Flûtes, Clarinettes, Piano et Harpe

Chaque disque contenant 10 à 15 morceaux

Direction : ARA BARTEVIAN

Envoi contre remboursement

Disques Vogue : 14, Rue Petit Paris 75019, Tél. : 208-99-22

(Prix 35,00 Frs) + port

Du 19 au 27 Février

CAMP D'HIVER DU NOR-SEROUND

AU

CHALET « LE NID ALPIN » à VILLARS-DE-LANS (38250)

Tél. : 95-10-11 (74)

Gare d'arrivée Grenoble et service régulier de cars jusqu'à la station

Possibilité : Ski alpin, Ski de fond, Patinoire

Prix du séjour : 420 F. — à la journée : 60 F.

Nombre de places limité à 40

Avec inscription versement arrhes 200 francs (obligatoire)

Inscription :

EDOUARD MARDIROSSIAN, 16 Rue du 24 Avril 1915 Décines
Tél. : 72-25-91 (78) jusqu'à 17 h.

EDGAR BOYADJIAN, 8 Rue des Sycomores, Bron
Tél. : 74-24-28 (78) à partir de 19 h.

ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
9
DIMANCHE
9 JANVIER
1977

ՅԱՌԱՋ
ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1,20 F

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 170 Ֆ.	Վեցամսեայ	90 Ֆ.
Արտասահման	Տար. 200 Ֆ.	Հատը	1 Ֆ. 20

52րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 13.764 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 52e ANNÉE — N° 13.764

ՔԱԼԷՒՏՈՍ-ՔՈՓ

արուեստաւորի մը օրագրէն

Առաւօտ՝ ութէն առաջ: Երբ մտայ պանդոկի սենեակէն ներս արդէն շրջապատուած էր: Զինքը անհանդստացնող նիւթի մը շուրջ ըլլալու էր խօսակցութիւնը. իմ կողմս նայեցաւ պահ մը յօնքերը պռստած:

Իսկ ես բան մը աւելի վարանեցայ միտքս պարզելու, որովհետեւ՝ քնատ գիշեր մը անցընելէ ետք, խնդրանք մը ներկայացնելու եկած էի:

Ուրախ չեչտով սկսանք շաղակրատել նախորդ օրուան զմայլելի համերգին շուրջ: Քիչ մը ետք սակայն հարցուցի. Տաւիտ պիտի ուզէ՞ր նուագել հայ միութեան մը ի նպաստ Ցունիսի սկիզբ: Գարուն էր:

Շուարեցաւ նախ. յետոյ խնդաց: Ըսի թէ յայտագիրը կիսով պատրաստ էր արդէն մտքիս մէջ: Աչքերը աչքերուս սեւեռած, քիչ մըն ալ յանդիմանական՝ ըսէ՛

Գրեց՝

Գ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

տեսնենք ի՞նչ պէտք է հրամցնեմ փարիզահայերուդ Ցունիսի սկիզբ պատասխանեց: Ու երբ մէջտեղ հանեցի ծալլուած թուղթս, քմծիծաղը երեսին մրմռաց. օ՛ կը տեսնեմ թէ լաւ աշխատեր ես գիշերը, Պրահմս ալ պիտի նուագե՞մ: Լռեցի: Լաւ, բայց ի՞նչու կ'ուզես որ ես նուագեմ, երբ կրնամ քեզի ներկայացնել աննման ջութակահար մը... Հա՛յ, շարունակեց ան, չեչտը դնելով այս վերջին բառին վրայ: Զարմացայ. ո՞վ է կմկմացի: Ռուբէն Ահարոնեան:

Տարիներ առաջ էր: Շատ քիչերու ծանօթ էր այն ատեն այդ անունը: Տակաւին դափնեկիրը չէր ան համաշխարհային բազմաթիւ մրցանքներու, Մոնրէալէն մինչեւ Մոսկուա: Ըսաւ՝ խորհէ՛. կ'ընդունիմ առաջարկդ, բայց լա՛ւ խորհէ:

Նոյն գիշեր Տիժոնի ճամբուն վրայ Տաւիտ Օյսթրախ իր առաջին սրտի տագնապը կ'ունենար: Մտադրած մեր համերգը տեղի չունեցաւ: Ռուբէն Ահարոնեան դարձաւ իր սերունդին լաւագոյն հայ ջութակահարը: Աշխարհ զինքը ճանչնալու վրայ է: Վարպետը ներգգացած էր աշակերտին վերելքը: Իմացայ թէ այս օրերս Մոնրէալէն է անցեր. քաղաք՝ ուր գոյութիւն ունի հայ գաղութ: Համերգ է տուեր: Սրահին մէջ՝ հազիւ եօթանասուն Հայեր: Զկայ խօսք: Վախս՝ յառաջիկայ Մարտ ամսուան ընթացքին Փարիզէն ալ կրնայ անցնիլ Ռուբէն Ահարոնեան: Նոյն անզիտակցութիւնը կրնան ցոյց տալ Փարիզի Հայերը:

Կ'ըսեն՝ Հայերը արուեստասէր են: Որքա՛ն լաւ պիտի ըլլար եթէ Հայերն ալ հաւատային թէ օտարները իրաւունք ունին: Հաւատացէ՛ք ազգային գործիչներ՝ մեծ է արուեստին ուժը: Ու եթէ հաւատք՝ գուցէ քիչ մը կը տարբերի սփիւռքի մէջ մեր ճակատագիրը:

Զեն հաւատար: Լաւագոյն պարագային հաւատալ կը ձեւացնեն:

×

Պատասխանատուութեան սովորական սահմանները նեղկիկ կը մնան, այն դժուար պարտականութեան նկատմամբ, որն է ընտրել՝ կարելի բազմաթիւ պաստառներուն մէջ՝ արուեստագէտին ճշգրիտ յատկանիշներն դրսեւորողները ցուցահանդէսի մը առթիւ:

Ընել այնպէս որ որակը ունենայ իր չափն ու կշիռը: Ընտրել գիտնալ: Կենսական հարց: Տեսլապաշտ է բնոյթով դիրքաւորումը իրաւ արուեստագէտին: Բայց կրնայ նաեւ մեռցնել: Զգուանքն ու բարկութիւնը մտքին կրնան յուսալքել ու բռնաբարել իր սիրտը: Կրնայ ստախօս դառնալ՝ հմայուելով: Լարախաղաց սիրահարն է ան հպարտ, ազատ, դժգոհ: Ուստի չվախնալ իր զօրութենէն, չհաւատալ միշտ իրեն ամէն գետնի վրայ. այլ՝ սիրել միայն: Հասկնալ ջանալ զինքը: Զթոյլատրել զոր օրինակ որ իր ցուցահանդէսին արժանի բոլոր պաստառները ինքն ընտրէ: Ընել այնպէս մը որ այդ քանի մը ստեղծագործութիւններուն մէջ ընտրուած, բիւրեղանայ իր արուեստին մեւ խորհուրդը:

Ամէն անգամ որ ցուցահանդէսի մը պատրաստութիւնն է խնդրոյ առարկայ, նախ կը վարանիմ: Յետոյ կը վհատիմ: Հետզհետէ գործերը ինքզինքնին պարտադրել կը սկսին: Բացումի նախօրեակին, դեռ չէ կարելի ճշգրտօրէն գիտնալ թէ բոլորն ալ պէտք է՞ին հոն ըլլալ. չկա՞ն պատերուն վրայ պաստառներ ցուցահանդէսին տարողութիւնը նսեմացնող: Վախնալ քանակէն. միշտ որակը փնտռել:

Հիմա՛, շրջապատուած ամէն բոլէ, այդ՝ վերջին պաստառներով՝ երբ նախանձախնդիր արուեստագէտներու ու քանի մը անաչառ քննադատներու կարծիքներն ալ կուգան խրախուսել քեզ՝ այն ատեն վախդ երջանկախառն հիացման մը կը փոխակերպուի: Ամիս մը ամբողջ՝ Ռոժէ Տը Քոնինկի նոր պաստառներուն հետ: Ինչ հրաշալի գինովութիւն: Հեռաւոր ճամբորդութեան մը առթած հեշտալի յոգնութեան նման:

×

Առաւելապէս ոգեկան պատմութիւն մըն էր իրը: Զգայուն, խորունկ. միշտ համովիչ վիպապաշտ չեշտ մը կար Պէնճամին Պրիթընի երաժշտութեան մէջ: Անտարակոյս լաւագոյն անգլիացի երգահանն է որ անդարձ կը մեկնի: Վերջին անգամ զինքը իբր ընկերակցող դաշնակահար լսած ըլլալ կը յիշեմ, Փիթըր Փիյասի հետ՝ իր ամենամտերիմը կեանքին:

Տուին այդ գիշեր Շուպէրթի՝ Զմեռնային Ճամբորդութեան, ամբողջութիւնը:

Շար.ը կարդալ Դ. էջ

ԱՐՈՒԵՍՏ ԵՒ ՄՇԱԿՈՅԹ
ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԴԻՏԱԿԷՏԷՆ

Գրեց՝ ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

Միացեալ Նահանգներու մէջ այսօր անկարելի է այլեւս լրջօրէն խօսիլ արուեստի եւ մշակոյթի մասին ա՛յն բառամթերքով և ենթադրութիւններով՝ որոնցմով ողողուած են Սփիւռքի հայ մամուլի էջերը եւ մշակութային սիւնակները: Անշուշտ հոս ալ ամէն օր դրի կ'առնուին տասնեակ մը «աւանդական» յօդուածներ գրական կամ մշակութային նիւթերու մասին, որոնք կը սեւեռին այս ու այն գրողին, անոր նոր մէկ գործին, սակայն այդ սեւեռումը ,եթէ լուրջ է, ընդհանրապէս կ'ենթադրէ որոշ համոզումներ: Պիտի ուզէի չեշտել այդ ենթադրութիւններէն ոմանք, զորս կը բաժնեմ ես ալ:

Ան որ կը ճանչնայ Միացեալ Նահանգները եւ իր մշակութային հաստատութիւններն ու կառոյցները, ստիպուած է ընդունիլ հիմնական հակասութիւն մը. նախ այն՝ որ մշակոյթը (որ միշտ որոշ կապեր ունեցած է քաղաքական, առեւտրական – տնտեսական եւ թեքնիք հաստատութիւններու հետ) այսօր շատ աւելի սերտօրէն կապուած է անոնց եւ աւելի՛ ազդուած է անոնցմէ՝ քան ինչ որ եղած է անցեալին. սակայն, միաժամանակ թեքնիք փոփոխութիւններու եւ տնտեսական որոշ պայմաններու պատճառաւ ստեղծուած է նոր անկախութիւն մը: Այս հակասութիւնը ի յայտ կուգայ արուեստի դրեթէ բոլոր մարզերուն մէջ: Իբր օրինակ առնենք ֆիլմը եւ բանաստեղծութիւնը:

Առաջինը՝ ֆիլմը, երբեք անկախ կամ զուտ արուեստ չէ եղած եւ չի կրնար ըլլալ: Թեքնիք եւ տնտեսական պայմանները, մանաւանդ դրամագլուխի գոյութիւնը կամ պակասը կ'որոշեն ֆիլմի մը ե՛ւ շինութեան կարելիութիւնը, ե՛ւ (որոշ չափով) շինուած ֆիլմին բաղադրութիւնը, — ո՞ւր եւ ե՞րբ լուսանկարել, քանի՞ անգամ «բեմադրել» նոյն դրուագը, մինչեւ որ կատարելագործուի, գունաւո՞ր թէ սեւ-ճերմակ ֆիլմով պատրաստել եւայլն: Մինչեւ 1960 – 1965, այս արուեստին բոլորովին կը տիրապետէին մեծ հաստատութիւնները. Էմ-Ճի-Էմ, Իւնիվըրսըլ, Փարամաունթ, եւայլն:

Վերջին տասնամեակին, թեքնիք բարելաւումներու շնորհիւ շուկայ իջան ֆիլմա-նկարչական նոր, աժան ու թեթեւ, ուսակիր մեքենաներ, որոնք կը ձերբազատեն երիտասարդ անկուտի արուեստագէտները, ինչպէս նաեւ փորձառուներ՝ մեծ հաստատութիւններու տիրապետութենէն: Այս մեքենաներուն, ինչպէս նաեւ նոր, թեթեւ եւ աժան լուսարձակներու շնորհիւ՝ ամբողջ նոր ֆիլմարուեստ մը կայ այսօր Միացեալ Նահանգներու (ինչպէս նաեւ Եւրոպայի) մէջ. արուեստ մը՝ որ, հակառակ թեքնիք եւ տնտեսական իրականութիւններէ կախում ունենալուն, նոյնիսկ կախում ունենալու իրողութեան շնորհիւ, այսօր աւելի ազատ, ինքնատիպ ու անձնական է՝ քան որեւէ ատեն անցեալի մէջ:

Բանաստեղծութիւնը, գոնէ անցեալ դարէն ի վեր, եղած է անձին, ինքնատիպին, նոյնիսկ ինքնակեդրոնութեան ապաւէնը: Այդպէս ենթադրած կամ հաստատած են շատեր: Այսօր, Միացեալ Նահանգներու մէջ, բանաստեղծութիւնը երկու ոչ-արուեստագիտական իրականութիւններու ազդեցութեան տակ է, — առաջինը՝ համալսարանական դրոյթը, երկրորդը՝ նոր, աժան տպագրական մեքենաներու եւ զանոնք գործածող անկախ հաստատութիւններու գոյութիւնը:

Բանաստեղծութիւնը միշտ տկար արմատներ ունեցած է հոս, միշտ եղած է մտաւորական ընտանիքի մը արուեստը. եւ, նոյնիսկ ռտանաւորներու ժողովրդականութիւնը կարելի չէ բաղդատել, օրինակ, հայ ժողովուրդի մօտ անոնց գտած ժողովրդականութեան հետ: Մինչեւ 1965, այդ «ընտանիքին» (որ ողբալի է որոշ մարզերու մէջ) բանաստեղծութիւն գրող եւ բանաստեղծութիւն կարդացող հանրային միակ դասն էր, որ տուաւ կարող եւ նոյնիսկ մեծ քանի մը տաղանդներ: Սակայն այն ակադեմական ճաշակը՝ որ ընդունեցաւ զանոնք, արտաքսեց կամ մերժեց ուրիշներ, սեղմ եւ այլամերժ ճաշակ մը քաջալերեց, համալսարանի քանի մը փրոֆէսէօրներուն ու անոնց ազդու կարծիքներու տիրապետումին շնորհիւ: Անոնց կարծիքով կ'որոշուէր թէ ո՛ր նոր գործերը լոյս պիտի տեսնէին, որովհետեւ անոնք էին տպագրական հաստատութիւններու խմբագրութեան (ձեռագիր ընտրողները):

Դարձեալ, վերջին տասնամեակի թեքնիք եւ տնտեսական վիճակի փոփոխութիւնները փրկեցին լճացող արուեստը՝ նախկին թեքնիք եւ տնտեսական պայմաններու պարտադրած նեղմտութենէն: Այսօր 400է աւելի անկախ եւ անձնական տպագրական «հաստատութիւններ» կան այս երկրի մէջ, որոնք հազարաւոր հատորներ կ'արտադրեն ամէն տարի, կարդացուած կամ ոչ, ազդու կամ մոռնալի:

Բաւական կենսունակ է այսօր ամերիկեան բանաստեղծութիւնը, թէեւ կը շարունակէ (եւ պիտի շարունակէ) տառապիլ ոչ-համալսարանական ընթերցողներու հետաքրքրութեան պակասէն:

Փորձեցի չեշտել երկու կէտ: Նախ ա՛յն՝ որ ոչ-արուեստագիտական պայմաններ կրնան որոշել թէ լոյս պիտի տեսնէ՞ արուեստի գործ մը, թէ ոչ: Երկրորդը ա՛յն՝ որ լոյս տեսնող գործերու ոճն ու պարունակութիւնը մասամբ կ'ազդուի ոչ-արուեստագիտական իրականութիւններէ: Կիսանկախ է արուեստը եւ այդ կիսանկախութիւնը կը ստեղծէ հետաքրքրական ու ձիգ որոշ հակասութիւններ, որոնց մասին՝ ապագային:

ԳՐԱԿԱՆ ԼՐԱՏՈՒ

«ՊՃԵՂ ՄԸ ԱՆՈՅՇ ՍԻՐՏ»Ը ֆրանսերէն

Շահան Շահնուրի «Պճեղ մը անոյշ սիրտ»ին ֆրանսերէն թարգմանութիւնը լոյս կը տեսնէ N.R.F.ի Փետրուարի թիւին մէջ, կցուած Անրի Թոմայի մէկ գրութեան:

La Nouvelle Revue Française (*Gallimard*) publie dans son numéro de Février 1977 « *Un brin de Cœur Tendre* », la traduction française du chef-d'œuvre de Chahan Chahnour :

ՊՃԵՂ ՄԸ ԱՆՈՅՇ ՍԻՐՏ

précédé d'un texte de Henri Thomas.

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

Գրեց՝ Գ. ՊԸԼՏԵԱՆ

Queneau polymorphe

(1903 — 1976)

Բազմաթիւ Քընօ։

Ոչ միայն բանաստեղծ այլեւ վիպասան, Ֆիլմարտադրիչ, սենարիստ, երբեմն նկարիչ, մաթեմաթիկոս, Թարգմանիչ՝ անկլօ-ամերիկեան գրականութեան, Հեկելի ընթերցող։ Գրակեր մը պիտի ըսէի, նկատի ունենալով Կալիմարի մօտ ձեռագիրներ կարդացողի իր պաշտօնը։ Այնքան նման Ֆլօպերի անաւարտ վէպին երկու հերոսներուն, Պուվար եւ Փեքիւշէ միասին, որոնք, ի դէպ, կ՚ուզէին գրել «Բառարան Ընկալեալ Գաղափարներու» անունով երկ մը։

Իր բոլոր դէմքերով՝ գրող մը որ հեռու կը կենար քաղաքական «յանձնառութենէ»։ Կը գրէր այս ուղղութեամբ.

« ... à l'heure actuelle, avec toutes sortes de développements scientifiques et démographiques tout est absolument changé... Ça me paraît dramatique mais penser que c'est un tort pour un intellectuel de ne pas être dans l'action c'est supposer qu'il faut agir d'une façon désordonnée et ne pas se rendre compte qu'en fait tout est remis en question, d'une façon radicale à mon avis ».

Այս յայտարարութիւնը կ՚ենթադրէ խորունկ ծանօթութիւնը այդ արմատականօրէն խնդրականացուած ամբողջին. ծանօթութիւն՝ որ Քընօի մօտ կու գայ գիտական աղբիւրներէն։ Իր Une Histoire Modèle գիրքը իբրեւ մեկնակէտ ունի հողագիտութիւնը, բնակչութեան աճի հարցերը, Թուաբանութիւնը, եւայլն։ Գիտական դիմակ առած այս մտածողութիւնը գիտէ սակայն ինքն իր անկայունութիւնը, ըսենք սահմանումին իսկ անհեթեթութիւնը։ Առաջին պարբերութեան մէջ գրուած է. «Պատմութիւնը գիտութիւնն է մարդոց դժբախտութեան». իսկ երկրորդ պարբերութիւնը կը սկսի սապէս.«Բայց պատմութիւնը գիտութի՞ւն մըն է։ Ոչ»։ Բացայայտ այս հակասութիւնը մասամբ հասկնալի կը դարձնէ թէ ինչպէս երկրորդ պատերազմի տարիներու ընթացքին գրուած այս գիրքը, նախապէս «գիտական» բնոյթ առած, յետագային կը դառնայ «մտերիմ օրագիր» մը։

Կարելի է հակադիր հաստատումները բազմացնել։ Քընօի գրութեան մէջ այո-ն իրեն հետ կը բերէ ոչ մը, յաճախ ժխտում մըն է։ Անկէ բազմադիմութիւնը իր արտադրութեան, որուն բացայայտ օրինակն է համայնագիտարանը։ Առաջին,միչտ անտիպ մնացած գրութիւն մը կը կոչուի Encyclopédie des Sciences Inexactes, որ ուրիշ բան չէ եթէ ոչ Փարիզի Ազգային Մատենադարանին մէջ պահուած ամէն տեսակ մարդկային «տխմարութիւններու» համապարփակը։ «Ժխտական» համայնագիտարանէն դժուար չէ անցնիլ Encyclopédie de la Pléiade-ին որուն տնօրէնը կը կոչուէր Ռ. Քընօ։ Անցումը կարելի կը դառնայ «փաթաֆիզիքի» հաւասարման սկզբունքով. ի վերջոյ ծայրերը կը հանդիպին իրարու եւ համարժէք են։ Ո՛վ ալ ըլլայ համայնագիտարանին «հեղինակը» Հեկել կամ Տիտրօ, համայնագիտարանը կը մնայ ամբողջութիւն մը, մարդկային բոլոր մշակոյթները բանելու, մտածելու, երեւակայելու ձեւ մը, որ տարրերը կը հաւաքէ կամայական, այբբենական կարգով մը։ Ջեռնարկը կը փակէ ժամանակը։ Անկէ անդին՝ ոչ մէկ նպատակ ու իմաստ։ Համայնագիտարանով կ՚աւարտի պատմութիւնը։ (Աստր համար համայնագիտարանները կը հիննան)։ Հեկել կը կենայ իր համայնագիտարանին վերջը։ Քընօ կը սկսի այս «մշակոյթի ապուրէն»։

Քընօի մօտ համայնագիտարանը չի ձգտիր իմաստին։ Ո՛չ Աստուած, ո՛չ մարդ։ Սրամտութեամբ Քընօ կը մօտեցնէ «des destins humains des destins d'homards»։ Իսկ Հերմէս կ՚ըսէ Քընօի մասին, Առձեռն Պզտիկ Տիեզերագիտութիւն-ին մէջ.

« modeste est son travail fluide est sa pensée
si pensée il y a ... »

Մտածումին «հեղուկութիւնը» չարգիլեր որ համայնագիտարանը գրուի, բայց ամէնէն փարատուքսալ միջոցներով։ 1937ին, այսինքն՝ երբ բանաստեղծութիւնը հեռացած է պատումէն ու վէպէն, Քընօ կը գրէ ինքնակենսագրական վէպ մը ... չափածոյ, Պուալոյի մէկ բնաբանով, իբրեւ հեղնանքը հոգեվերլուծաբանական մենախօսութեան։ Քընօ խնդրական կը դարձնէ բանաստեղծութիւն – վէպ բաժանումը եւ վէպը կը սահմանէ իբրեւ բանաստեղծութիւն, որովհետեւ վէպն ալ կը հպատակի կառուցման օրէնքներու։ Աւելի ուշ վէպը կը վերածէ ամբողջական երկախօսութեան ու թատրոնի (Le Vol d'Icare, 1968).

Վէպ ու բանաստեղծութիւն Քընօի մօտ կը կոչուին «երեւակայական պատումներ», այսինքն՝ գրութեամբ երեւցած։ Լեզուն պաստառը չէ ուր նկարներ կը հեռարձակուին, այլ հեռարձակումի մեքենան։ Անկէ Քընօի աշխատանքը լեզուին վրայ՝ ներկայ՝ իր վէպերուն մէջ, նոյնիսկ ամէնէն ծանօթներուն (Zazie dans le Métro, 1959) ուր «հերոսները կը յանգաւորուին կացութիւններուն հետ»». զարմանալի չէ հետեւաբար որ վէպի մը մէջ «հերոսը» իր անունը փոխէ տասնեակ մը անգամներ։ Այս փոփոխութիւնը «հերոսի» լուծարկումը չէ միայն — ինչպէս կ՚ընէ Նոր Վէպը — այլեւ կը ստորագծէ անոր զուտ գրուա՛ծ ըլլալու հանգամանքը։ Հերոս մը, եթէ կեանքի մէջ կը յարմարի կացութիւններու, գիրքի մը մէջ կը յարմարի գրութեան տրամադրած պայմաններուն։

Լեզուի վրայ եղած աշխատանքը չի կենար միայն բառերու կամ շարահիւսական կանոններու մակարդակին։ 1947ին արդէն իր Exercices de Style հատորին մէջ Քընօ ի գործ կը դնէ նախկին ու այդ օրերուն բոլորովին մոռցուած հռետորութեան ձեւերն ու շրջանները (tropes)։ Ձեռնարկ մը՝ որ շրջուած ձեւն է համայնագիտարանին։ Առաջին էջին մէջ կը պատմուի չնչին ու անիմաստ դէպք մը, որ կը կրկնուի հատորին մնացեալ 150 էջերուն մէջ 98 անգամ։ Փոխուողը պատմելու ձեւն է, որուն կանոնը կը տրուի վերնագիրով։ Այսպէս. կարճաբանութեամբ, փոխաբերութեամբ, կրկնութեամբ, անակնկալ ձեւով, երազով, ծիածանի գոյներով, ենթակայական ձեւով, բառային բարդութեամբ, անդրադառնով, պաշտօնական նամակի ձեւով, ձօնով, հնչեակով, եւայլն։ Կրկնութեան արտասովոր մեքենայ մըն է եղածը, անդադար դէպքը նորոգող, հակայ «ցանիւլար» մը, որ գրական ձեւերու քողազերծումով կ՚ապացուցանէ որ իրականութիւնը պատմելու ձեւ մըն է։ Այնքան տեսանկիւն որքան հռետորական ձեւ։

Համայնագիտական նոյն ցանկութիւնը կը գործարկէ Petite Cosmogonie Portative (1950) գրութեան մէջ։ Վեց «երգերէ» կազմուած այս «դիւցազներգութիւնը» կը պատկանի բոլորովին մոռցուած «սեռի» մը, որ էր ուսուցողական բանաստեղծութիւնը։ Գրութիւնը կրկնումն է Լուկրետիոսի Յաղագս Բնութեան գործի կաղապարին։ Բոլոր նշանները դրուած են. ամէն մէկ երգի ամփոփումը, տողերու թիւը, հռետորական պարտադիր ձեւերը, ինչպէս «դիմառնութիւնը»։ Բայց գրութիւնը կը յղուի արդի գիտութեան ու կը պատմէ երկրին աշխարհին ծնունդը հողէն, բիւրեղներէն մանրէներէն մինչեւ կապիկն ու անոր «զարմիկը»՝ մարդը։ Քընօի ծրագիրն է գրել արդի տիեզերագիտութիւն մը, «հին տողերով տաղաչափել նոր մտածումներ» ինչպէս կ՚ըսէր Շենիէ։ Գիտութիւնը կը նկատուի նոյնքան բանաստեղծական որքան մշուշն ու ծաղիկը, Մինոսն ու Փասիֆաէն։ Ձեմ գիտեր ո՞ր չափով գիտութեան այս բանաստեղծականացումը փորձ մըն է զայն վերածելու «երեւակայական պատումի»։ Բացայայտը այն է որ նման ձեռնարկ արդէն տրուած տեղեկութիւններու բանաստեղծականացումն է փոխաբերութեամբ ու պատկերով։ Գրողը «ձայնը կ՚առնէ ինչպէս իրը կու գայ ...» կը չփոթէ զանոնք՝ յօրինելու համար խաղ մը։ Ահա մաս մը Հերմէսի դիմառնութենէն.

« Les mots se gonfleront du suc de toutes choses
de la sève savante et du docte latex
On parle des bleuets et de la marguerite
alors pourquoi pas de lapechlbende pourquoi ?
On parle du front des yeux du nez de la bouche
alors pourquoi pas de chromosomes pourquoi ?

....

De quelque calembour naît signification
l'écriture parfois devient automatique
le monde ne subit point de déformation
très conforme en est la représentasillon
des choses à ces mots vague biunivoque
bicontinue et translucide et réciproque
choses mots choses mots et des alexandrins
ce petit prend le son comme la chose vient ... »

Հատուածը բացայայտումն է գրութեան օրէնքին։ Բառախաղ, նմանաձայնական բառախաղ, կատակ, բառի զեղծում, «սխալ» ուղղագրութիւն, խօսակցական լեզուին պատկանող կորատումներ, քերականական խախտումներ, «անպատկառութեան» բոլոր լեզուական տեսակները կը նկատուին Քընօի մօտ իմաստի արտադրութեան գործօններ։ Շատ հեռու ենք բնագանցական լրջութիւններէն, «վերէն ու վարէն»։

Քընօ, Ժ. Փրեվերի հետ, այն գրողն է որուն լեզուն ամէնէն մօտիկն է խօսուող Ֆրանսերէնին։ Այս ծիրին մէջ պէտք է տեղաւորել Քընօի եւ «Ուլիփօ» խմբակին կէս – մաթեմատիկական, կէս – գրական փնտռտուքները, որոնք կը ձգտին նոր ձեւեր ստեղծել այս նոր – Ֆրանսերէնին գրականացման համար։ Գիտական բառապաշարէն նոր – Ֆրանսերէնը այս անցումը հակասական թող չթուի. համայնագիտարանը զանցումն է հակադրութիւններուն։

Կտորակուած, անտիրապետելի համայնագիտարան մը. Թուաբանութենէն մինչեւ աշխարհագրութիւն, 100.000 միլիոն ենթ-ուածներ կտրատուած էջերէն մինչեւ տաղաչափուած երբեակը. Courir les Rues (1967), Battre la Campagne (1968), Fendre les Flots (1969).

Այսպէս յատկանշուած, չափազանց սեղմուած՝ Քընօի ձեռնարկը կրնայ «ժամանց» թուիլ անոնց համար որոնք ժպիտն ու երգիծանքը կը նկատեն «անբանաստեղծական»։ Ժպիտին տակ սակայն կը պահուըտի մէկ ու միակ «դժբախտութիւն» մը, որ, ըստ Քընօի, կը կազմէ լեզուին ծագումը. «դժբախտութիւնը լեզուի պէտք ունի եւ զայն կը կոփէ»։ Լեզուով՝ մարդ կը չարժի դժբախտութեան մէջ։ Հետեւաբար գրելը փորձ մըն է փարատելու «սարսափը, յօրինելով կամ իւրացնելով երեւակայական դժբախտութիւններ»։ Կը պատահի որ գրուածը հեգնանք մը ըլլայ որ «կ՚արհամարհէ մահը. պատումը այն ատեն կը կոչուի կատակերգական վէպ»։

ԱՖԻՇ ՌՈՒԺԻ ԱՌԻԹՈՎ

Գրեց՝ **Յ. ՔԻՒՐՔՃԵԱՆ**

Այս հապճեպ նոթերը, ինչպէս պիտի հաստատուի ընթերցողին կողմէ, չեն կազմեր ընթացիկ ժապաւէնի մը մասին գրուած առարկայական ու հմտաբան վերլուծում մը: Երկու պատճառով. նախ՝ իրենց հեղինակը հեռու է նոյնիսկ «սիրող» քննադատի պատրաստութիւնը ունենալէ, պատրաստութիւն՝ որ պիտի արտօնէր ապրումին առարկայականացումը մտածումի կառոյցներու եւ թէքնիք բանաձեւերու մէջ: Երկրորդ՝ խնդրոյ առարկայ ժապաւէնը ամէնէն բանիմաց քննադատն իսկ պիտի ալեկոծէր խորերէն (առոր համար պիտի բաւէր որ բարի կամեցողութեան տէր անձ մը ըլլար ան), շնորհիւ իր բնականութեան (հոգ չէ թէ ուզուած եւ «աշխատուած»), իր մարդկային ջերմութեան եւ իր ազատատենչ (լիպէրթէր) շունչին: Կարելի չէ «սովորական» ժապաւէնի մը պէս քննադատել «Ա Ֆ ի շ Ռ ո ւ ժ»ը, ազատութեան եւ միջազգային եղբայրութեան այս երգը: Ասիկա է որ, փոխն ի փոխ, առաջ ու ետ կը մղէ զիս իր մասին խօսելու փորձիս մէջ: Բայց պէտք է խօսիլ «Աֆիշ Ռուժ»ի մասին «Յառաջ»ի մէջ, գոնէ շարք մը ճշդումներ ընելու համար «Միսաք Մանուշեան» երեւոյթին շուրջ, ուրիշ խօսքով՝ ճշդելու Հայուն գրաւած տեղը ճնշուածներու եւ հալածուածներու միջազգային մեծ ընտանիքին մէջ, իր համարկումի (էնթէկրասիոն) իսկական վայրը բնորոշելու նպատակով:

×

Բայց նախ՝ երկու խօսք ժապաւէնին մասին: Ան կը ներկայացնէ պատրաստութիւնն ու բեմադրումի փորձերը թատերակի մը՝ Աֆիշ Ռուժին իսկ նուիրուած հասարակաց կեանքն ու ապրումները դերասան - դերասանուհիներուն, բոլորն ալ երիտասարդ, իրենց յարաբերութիւնը իրենց ներկայացուցած անձերու յիշատակին հետ, իրենց հանդիպումները՝ վերապրողներու հետ (որոնց կարգին՝ Մելինէ Մանուշեանը), կամ «Մանուշեան» խումբի անդամներու ծնողքներուն ու ազգականներուն հետ: Այս բոլորը՝ ողողուած՝ մարդկային - ժողովրդական ջերմութեան եւ կարօտալիր ոգեկոչումի անզուգական մթնոլորտով մը (զոր միայն մէկ տեսարան, Քոմետիա Տէլ Արթէի ներշնչումով, կը խանգարէր որոշ չափով):

×

Վերադառնալու համար պարբերութիւն մը վերեւ դրուած հարցին, այսինքն Հայու, եւ առհասարակ փոքրամասնականի տեղի, համարկման վայրի ինտըռնասիոնալ հարցին, աւելորդ է ըսել որ բեմադրիչը՝ Քասենթի՝ գաղափարաբանական իր կեցուածքի իսկ հետեւանքով, կրցած է արժեւորել անոնց փոքրամասնականի ազգային պատկանելիութիւնը, առանց որեւէ «մեծապետական - մեծազգայնական» բարդոյթի: Միւս կողմէ, այս վայրը, որ համարկման վայր կը կոչեմ՝ չենթադրեր Քասենթիի համար հակառակ փորձութիւնը — միջազգայնական ձուլապաշտութիւնը: Անշուշտ ան կը հաստատէ որ «Հոն՝ ուր կ'աշխատի, աշխատաւորը իր երկրին մէջ է»․ բայց այս հաստատումը, ինչպէս կը փորձէ փաստել սխալ հասկցուած միջազգայնապաշտութիւն մը, չունի սահմանափակիչ, ժխտական արժէք, որ պիտի զրկէր խնդրոյ առարկայ աշխատաւորը իր «Տարբերութեան իրաւունք»էն: Այլ պարզապէս անոր նոր եզր մը, նոր իրաւունք մը կուտայ: Ասիկա կը փաստուի ոչ միայն «Մեթեք»ներու այս խումբի անդամներուն հայրենիքներուն կենացը խմուած բաժակներով, այլեւ, ինչ որ աւելի վաւերական է, այն կարօտով որմով Սպանացին կ'ոգեկոչէ Հանրապետական բանակը, Ռումանացին՝ իր հայրենի գիւղը, Հայուհին՝ «Հայաստանի համար» կազմակերպուած ժողովրդական պարահանդէսը:

Ի՞նչ տեղ կուտայ ինքնիրեն, միշտ ըստ Քասենթիի, Մանուշեան - Հայը այս «օտարածիններուն» միջեւ: Ան լիովին կը ստանձնէ իր փոքրամասնականի, ճնշուածի կացութիւնը: «Գերմանացիները ըսած են, որ Հայերը արիական չեն. ուրեմն ես ալ քիչ մը Հրեայ եմ, քեզի պէս», պիտի ըսէ ընկերոջ մը: Արդ, ծանօթ է, որ ժամանակաշրջանի բոլոր Հայերը չեն բաժնած այս կեցուածքը: Եթէ ոմանք Դիմադրութեան շարքերը անցան, եթէ ուրիշներ իրենց թերթը փակեցին գրաւող ուժերու քթին, գտնուեցան նաեւ անձեր, որոնք չարժեցան - ցեղապաշտութեան դեռ բաց վէրքէն տառապող ժողովուրդի մը զաւակներուն համար հասկնալի անդրադարձ - պարզ պահպանումի բնազդով: Եւրոպայի եւ գրաւեալ շրջաններու սեմականութեամբ «ամբաստանուած» 400·000 Հայութեան խնայելու համար հրկիզման փուռերու հեռանկարը, անոնք ընտրեցին իրաւախոհութեան (քոմփրոմի) ճամբան: Իմ սերունդի Ֆրանսահայ տղաքը, ջախջախիչ մեծամասնութիւնը իմ ճանչցածներուս, անոնք մանաւանդ որոնք կը պատկանին յեղափոխական աւանդութեան տէր ընկերվարական կուսակցութեան մը, եթէ շնորհիւ սփիւռքեան սկզբնական շրջանի իրենց ճանաչումին (որ կ'ենթադրէ ճանաչումը մեր հայրերու սերունդին ինքնապաշտպանութեան խուճապին եւ անոր հետեւանք՝ պահպանողականութեան) կը հասկնան նման կեցուածք մը, շատ հեռու են զայն արդարացնելէ: Առանց պահանջելու ամէն անհատէ հերոսի իրագործած սեփական զանցումը, անհրաժեշտ կը գտնեմ որ ամէն հայ, Քասենթիի Մանուշեանին օրինակով, գիտնայ ստանձնել, առօրեայ թէ մշակութային կամ քաղաքական - գաղափարանական մակարդակներու վրայ, իր ճնշուած փոքրամասնականի կացութիւնը, զայն կոչումի վերածելու համար, «Տարբեր»ներու Հասարակաց Դատի մը ի նպաստ:

×

Բայց այս տեսակի պայքարի մը նպատակադրումը (ֆինալիթէ) տրուա՞ծ է կարծուածին չափ յստակ կերպով: Քասենթի «կը յուսայ», բանտարկուած Մանուշեանի հետ, սպասելով լաւագոյն վաղորդայններու: Առանց յոռետեսութեան նոթով մը փակել ուզելու խորհրդածութեան այս ուրուագիծը, վերստին կը հարցնեմ. փոքրամասնական դիմադրողներու այս պայքարին նպատակը տրուա՞ծ է: Ի՞նչ պիտի բերէ ապագան: Ո՞չ՝ կեդրոնացեալ պետականութեան մը կառոյցը, որուն մէջ պիտի անհետանայ «Տարբերութեան իրաւունք»ը: Քասենթիի հերոսը, որ կը պայքարէր նացի կեդրոնացման ճամբարներուն դէմ, պիտի ընդունէ՞ր երէկի խորհրդային աքսորակայանները, կամ այսօրուան «հոգեբուժարան»ները: Այս էական հարցը դնել չի նշանակեր դրամատիրութեան, յետադիմութեան դատին ծառայել, ինչպէս ոմանք պիտի ուզէին կարծել: Կը նշանակէ, պարզապէս, մերժել հաստատուած կառոյցներու, ով ալ ըլլան անոնք, իրաւունքը՝ մենաշնորհի վերածելու վաւերական ազատութիւնն ու հաւասարութիւնը, որոնք կ'անցնին ազատատենչ (լիպերթէռ) պահանջումէն եւ «Տարբերութեան» իրաւունքէն — երկու սկզբունքներ, որոնք շատ կանուխէն, եւ ի մասնաւորի նախորդ դարու վերջին տասնամեակներէն սկսեալ, յայտարարուած են մեր ազգային-ազատագրական պայքարի ղեկավարներուն կողմէ, Նալպանտեաններէն մինչեւ Զաւարեաններ եւ Շահխաթունեաններէն մինչեւ Խաժակներ:

Սկզբունքներ, որոնք, այսօր, կը վերագտնենք Քասենթիի այս հիանալի ժապաւէնին մէջ:

«ԵՍ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ ՉԵ՛Մ» ԲԱՑԱՏՐԵՑԻ...

Գրեց՝ **ԵՆՈՎՔ ԼԱԶԻՆԵԱՆ**

1935ի ամառը, Սէրի Սամուէլ Մուրատեան վարժարանը աւարտելէ ետք, Թողուցի Սէն գետի գեղածիծաղ ափերը եւ վերադարձայ ծննդավայրս՝ Ամերիկա:

Հազիւ վերադարձած Տիտրոյիթ՝ Ազատամարտ ակումբի յանձնախումբի անդամները ուզեցին գիտնալ թէ առաջին դասախօսութիւնս ե՞րբ պիտի տայի:

— «Ի՞նչ դասախօսութիւն», հարցուցի:

– «Որեւէ հայկական նիւթ մը ընտրէ՛», ըսին:

– «Բայց ես կեանքիս մէջ դասախօսութիւն չեմ տուած», բացատրեցի:

— «Հոգ չէ՛, ժողովուրդը դասախօսութիւն մը կ'ակնկալէ», ըսելով ՝գլս դրին անել կացութեան մը առջեւ:

Անգամ մը եւս փորձեցի հասկցնել Ազատամարտ ակումբի յանձնախումբին՝ թէ ես դասախօս չէի, երբե՛ք չէի եղած եւ ըլլալիք ալ չունէի:

Ապշած՝ իրարու երես նայեցան, եւ հարցուցին.

— «Միթէ դուն հայկական դպրոց չգացի՞ր»:

— «Այո՛»

— «Գացած դպրոցդ Մխիթարեան վարժարան չէ՞ր»:

— «Այո»:

— «Այդտեղ քեզի հայերէն չսորվեցուցի՞ն»:

— «Բաներ մը սորվեցայ»:

— «Ուրեմն, ինչպէ՞ս կ'ըլլայ որ դասախօսութիւն չես կրնար տալ...»:

Այս տրամաբանութեան դէմ ի՞նչ կըրնայի պատասխանել: Գլխիկոր՝ կաղ պատճառաբանութիւն մը ներկայացուցի, ըսելով թէ... ամէն Երուսաղէմ գացող՝ հաճի չըլլար:

Արդարացումը՝ յանցանքէն աւելի ծանր էր: Մէկը հարցուց, «ինչո՞ւ հայկական վարժարան պիտի երթայիր, եթէ այսօրս չես կրնար պարզ դասախօսութիւն մը տալ»:

Պարզ դասախօսութի՛ւն մը: «Դասախօսութեան պարզը կամ բարդը ո՞րն է», ըսի մտքէս:

Դասախօսութիւնը դասախօսութիւն է, եւ ընելէդ ետքը մարդավարի պէտք է ընես: «Ծանի՛ր զքեզ»ը պարապ խօսք չէր ինծի համար եւ, իրատես գիտակցութիւնով, անխախտ համոզումը ունէի թէ որեւէ դասախօսութիւն իմ ուժէս վեր էր: Ո՛ւր մնաց դասախօսութիւն մը, երբ կարգին հայերէն չէի գիտեր:

Յուսախաբութեան շշուկներ լսելի եղան յանձնախումբի անդամներէն:

— «Ինչի՞ս մտաւորական ես», հարցուց մէկը, կէս բացագանչական - կէս հարցական:

— «Մե՛ղք հօրդ ծախսած դրամներուն. գոնէ քիչի՛կ մը մտաւորական եղած ըլլայիր», աւելցուց ուրիշ մը:

— «Սիրելիս», ըսի, «մտաւորականութիւնը յղութեան կը նմանի: Քիչիկ մը յղի եղեր ես՝ կամ ամբողջովին, նո՛յն բանն է: Իսկ ե՛ս՝ մտաւորականութեան ամենաթեթեւ հովն իսկ չունիմ վրաս: Կը ցաւիմ, բայց այդպէս է», բացատրեցի... «մարդ իր չունեցածը չի կրնար տալ»:

Այդ միջոցին՝ յանձնախումբէն մէկը, գլուխ մը ըրածի պէս, բարձրաձայն եղրակացուց, — «Եթէ մտաւորական չես, ուրեմն՝ բանաստե՛ղծ ըլլալու ես»:

— «Կեցէ՛ք», ըսի. «ամէն մարդ իր արժանապատուութիւնը ունի: Ես բանաստեղծ չե՛մ», բացատրեցի իրենց:

Ինծի մտիկ ընող չկար: Ուրախութեամբ՝ ուզեցին տեղեկանալ թէ քերթուածներուս առաջին հատորը ե՞րբ պիտի լոյս տեսնէր: Մինչ այդ կը խորհրդածէի թէ ի՛նչ ապուրի մէջ ինկայ: Արդեօ՞ք իսկապէս պէտք է մտաւորական եղած ըլլայի: Բայց գլս քառո՛րդ մտաւորական իսկ կարելի չէր համարել:

Իսկ գալով բանաստեղծութեան, հպարտ էի անցեալովս, որովհետեւ կեանքիս մէջ երկու տող տաղաչափեալ բանաստեղծութիւն չէի գրած: Ոմանք կը պարծենան թէ իրենց գլխուն սանտր չէ դպած: Ուրիշներ հպարտ են որ իրենց պեխերը ածելի չեն տեսած: Երբեմն՝ մարդիկ որոշ մխիթարութիւն կը զգան որ ակնոց չեն գործածեր, կամ թէ կեղծ ակռայ մը չունին իրենց բերնին մէջ: Ամէն մարդ իր տեսակէտն ունի: Իսկ ես, հոգեկան որոշ գոհունակութիւն կը զգայի՝ որ աջ ձեռքս, գրիչ բռնելէս ի վեր, որեւէ ոտանաւոր չէր արտադրած: Ասիկա ինքնին մեծ արժանիք մը չէ, ու թերեւս առարկուի թէ մա՛նաւանդ բացասական արժանիք մըն է. — բայց քանի՞ հոգի նոյն բանը կրնան ըսել:

Կացութիւնը կնճռոտ էր... դասախօսութիւն կամ բանաստեղծութիւնը: Առաջինը չէի ըրած, իսկ երկրորդը՝ չէի կըրնար ընել...: Ամէն մարդ իր սկզբունքները ունի:

Յայտնի եղաւ որ եթէ մէկը կամ միւսը չընէի Ազատամարտ ակումբի վարչութիւնը - եւ ժամանակի ընթացքին՝ հասարակութիւնը — պիտի կարծէր թէ պարապ տեղ հայկական վարժարան գացեր եմ:

Յանձնախումբի անդամները շուարած և հիասթափ իրարու երես կը նայէին: Կարծես գլս հարսանիքի ղրկած ըլլային՝ քանի մը ափսէ փաքլաւա բերելու, եւ դատա՛րկ ձեռքով վերադարձած ըլլայի:

Քիչ մը տատամսելէ ետք, յայտարարեցի թէ... կը ջանամ դասախօսութիւն մը պատրաստել: Բոլոր ներկաները ուրախացան: Ի՞նչ կրնայի ընել... երկու չարեաց փոքրագոյնն էր: Բաղնիք մտնողը պիտի քրտնի:

Այս պատրաստակամութեանս վրայ՝ թուականը որոշեցին եւ շատ ժամանակ չանցած — վախցան թէ միտքս կը փոխեմ — դասախօսութիւնը տուի:

Ի հարկէ, աւելորդ է ըսել թէ քիթս բերանս դարձուցի: Ունկնդիրներն ալ համոզուեցան թէ իրապէ՛ս ամէն Երուսաղէմ գացող՝ հաճի չըլլար:

Բայց, գէշ - աղէկ, հայերէ՛ն էր, եւ այդ նկատումով՝ ունկնդիրները ամէն թերութեան աչք գոցեցին: Հերիսան որքան ալ նօսր ըլլայ եւ ամպակ, հայաստանցիին համար դա՛րձեալ հերիսայ է: Իմ հայերէնս ալ՝ ի՛նչքան ալ թերխաշ ըլլար, դարձեալ հայերէն էր, եւ Տիթրոյիթի գաղութին համար այդքա՛նն ալ մեծ բան էր Ամերիկա ծնած մէկու մը բերնին մէջ:

Յիշեցի ողբացեալ եւ սիրուած ճաշաբանասպետ՝ Քղեցի Գուգոյին խորիմաստ մէկ խօսքը, երբ մեծ հաւաքոյթի մը Պոսթոնի մէջ՝ զինք բեմ հրաւիրեր են բանախօսելու:

— «Ի՞նչ ըսիմ ձըզի, հայ ժողովուրդ, ով հասեր եմ ըս օրին եւ ուրիշ մարդ չեն գտեր, ու ես պիտի նառ խօսամ...»: Հիմա՝ իր ամբողջ խորութեան եւ տարողութեան մէջ կը հասկնամ ամերիկահայ ազգային ողբերգութիւնը: Ի՞նչ օրի հասեր ենք, որ պարզ հայերէն մը խօսիլը եւ երկու տող հայերէն գրելը հազուադէ՛պ արժանիք կը նկատուի ամերիկածին նոր սերունդին համար:

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ»

ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ
Շահան Շահնուր (1970),
գին՝ 30 Ֆր.

ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ
Շահան Շահնուր (1973),
գին՝ 30 Ֆր.

Թղթատարի ծախք՝ 10 Ֆր. գնորդին վրայ:

Դիմել՝
HARATCH
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

Շար. Ա. էջէն

ՔԱԼԷՅՏՈՍՔՈՓ
ԱՐՈՒԵՍՏԱՍԷՐԻ ՄԸ ՕՐԱԳԻՐԷՆ

Ջուսպ մեկնարկութիւն: Բայց նախ Պէնճամին Պրիթընի գլխիգ դաշնակն էր որ կը պատրաստէր ամէն անգամ այդ աննիւթական մեղեդիներուն ջինջ մթնոլորտը: Անցնողը մահուան հովն էր: Պրիթըն, վաթսուննեւչորս տարու կը թողու մեզի բաւական հարուստ հունձք մը, որուն ամէնէն կարեւոր մասը պիտի նկատուի հաւանաբար իր բեմական գործերուն շարքը: Բայց անոր գործիական երաժշտութիւնն ալ նոյնքան գեղեցիկ է: Նախզգացած էր իր մահը՝ ու իրաւամբ, չկարողացաւ լսել իր ամենավերջին քառեակին առաջին ունկնդրութիւնը որ պիտի տրուէր օրերս: Ու կարծես, մահը ըլլար գլխաւոր լարը իր բոլոր վերջին գործերուն: Հարկ է պահպանողական երաժիշտներու դասուն համարել զինքը:

Մեկնողը սակայն, հմուտ, մեղեդիին սիրահար, նուրբ ու միայնակ իրաւ երգահան մըն է: Ծանօթ էր: Իսկոյն երեւելի պիտի դառնայ: Իսկ քսան տարի ետք՝ դարուն անմոռանալի երգահաններէն մին:

×

Որքան դիւրին է մեծերուն հետ հաղորդակցութիւն հաստատել: Աշխատիլ անոնց հետ, պայմանաւ որ առանց բոպէ մը իսկ դառնանալու, միշտ հանդուրժող, գրեթէ բնական գտնելով հակասական երեւոյթները, հասկնաս զիրենք: Մօտենաս իրենց բարդոյթներուն: Իմանաս անոնց լուռ տառապանքը: Այն ատեն, ամենադոյզն մասնիկը բերած ըլլալու գոհունակութիւնը իրենց սանձարձակ վերելքին, վարձատրութիւնն իսկ է:

Շնորհակալութիւն Շուշան Միլտոնեան: Դարձեալ համեստութեան եւ հասկացողութեան դաս մը տուիր մեզի: Ցայտնաբերելով ոչ միայն քու անգերազանցելի երաժշտական ու կատարողական ձիր - քերդ, այլ՝ նաեւ քու պարզութեան եւ ջիղերու տոկունութեան անուրանալի փաստը:

Սրահին մէջ ամէն նօթ կը լսուի:
Իսկ բեմին ետեւ՝ թէ տեսնել, թէ իմանալ կարելի է: Բեմին ետեւ՝ կարելի է հաստատել, թէ՝ որքան բարձր է մեծութեան սակը: Հո՛ն, այդ բոպէին չէ կարելի շփոթել փոքրն ու մեծը:

×

Անտրէ Պօտէնը եղաւ ութսուններեք տարու: Զուարթ է խառնուածքը: Երիտասարդի մը ճկունութեամբ կ'ելլէ կ'իջնէ ցուցասրահի սանդուխներէն: Զիրար կը փնտրենք երկու ամիսը անգամ մը: Նոր ցուցահանդէս մը պատրաստելով հեռաձայնեցի իրեն: Միասին ճաշեցինք: Նպատակս ուրիշ էր: Պէտքն զգացի դարձեալ զինքը լսելու: Հոգեկան տրամադրութիւնը կը վերանորոգէ: Հեռատես՝ գիտէ աշխատութեան մղել: Երջանիկ կ'ապրի ինքն իր մէջ: Դարուն վերջին հսկաներէն՝ պէտք է անձնատուր ըլլալ իր կճող անկեղծութեան, անպառ յիշողութեան եւ նուրբ երեւակայութեան վերակենդանացնելու համար այդ օրերը: Հին օրերը: Կը պատմէր հեւ ի հեւ՝ իրեն յատուկ ախորժակով մըն ալ ուտել շարունակելով: Վայրկեան մը կեցաւ՝ գիտե՞ս ուր էր Փիքասոյի մեծութիւնը... յաճախ երբ թուղթ մը կ'առնէր ձեռքը նախ չէր գիտեր թէ ի՞նչ պիտի գծէ: Գիծ մը, յետոյ արատ մը. կարծես գիծը կը շնչէր արդէն. ծնունդ առած էր ստեղծագործութիւնը. ուրիշ արատ մը ետեւէն՝ յետոյ ուրիշ գիծեր. տարրկայի մը նմանիլ կը սկսէին առաջին գիծերը: Ինքնակոչ ներշնչումը արագ դարձուածքով մը իր լրումին կը հասցնէր: Եւ աւելցուց՝ արուեստի գործը պէտք է ծնունդ առնէ անկաշկանդ, վերանցական ուժի մը մղումով, բոլորովին ազատ. կիսով անգիտակից մեր առջեւ բացուող արուեստի ուղիին վտանգներուն, բայց մեր հակակշռին տակ: Պէտք է կարենալ ստեղծել ամէն ինչով, որեւէ ատեն: Ներշնչումը մէջն է մեր: Մտերիմի մը կողմէ Փիքասոյի, որ կ'ըսէր՝ «Չե՛մ փնտռեր՝ կը գտնեմ», այս լրացուցիչ պատկերը արուեստով յղի այդ պահերուն կարծես հաստատէր տաղանդին ու հանճարին տեսակարար տարբերութիւնը: Մինչ տաղանդաւոր նկարիչը պիտի գոհանար իր մտքին հնարամտութեամբ. գործի լծուած աւելի. արտաքինին օգնութեամբ՝ հանճարեղին հզօր ստեղծագործ շունչը նոր ձեւաւորումներ պիտի թելադրէ, ներքին մղումներու ճնշման տակ ու նոր վերացական գաղափարներ պիտի յաջողի սառեցնել գոյներու եւ գիծերու պրիսմակին մէջ, պարզ, հմայիչ, խորհրդաւոր ոճով մը ինքնուրոյն:

Այդպէսով է որ ամէն ինչ աւելի յըստակ ու թափանցիկ պիտի դառնայ:

Խորանարդապաշտ թէ վերացական դպրոցներուն պաշտպանները չեն մոռցած այս իրողութիւնը: Արդի նկարչութեան հիմքը: Պօտէն նոյնպէս՝ յետ-խորանարդապաշտ դպրոցին խստապահանջ միտքը:

×

Նոր գործ մը հասաւ ձեռքս: Ձեռագիր լարուորներու քառեակ մը: Առնօ Բաբաջանեանի վերջին գործը: Ինչ տառապանք է չկարենալ անմիջապէս իմանալ լրիւ գեղեցկութիւնը պահուըտած հինգ գծիկներուն մէջ: Բանաստեղծը պիտի ըսէր՝ «Ցանկապատին շուքին նստած, վայրի՛ ծաղիկ անունդ ի՞նչ է»:

ԳՐԻԳՈՐ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

EL DESDICHADO

Je suis le Ténébreux, — le Veuf, — l'inconsolé
Le Prince d'Aquitaine à la tour abolie :
Ma seule *Etoile* est morte, et mon luth constellé
Porte le *Soleil* noir de la Mélancolie.

Dans la nuit du Tombeau, Toi qui m'as consolé,
Rends-moi le Pausilippe et la mer d'Italie
La *fleur* qui plaisait tant à mon cœur désolé,
Et la treille où le Pampre à la Rose s'allie

Suis-je Amour ou Phébus ?... Lusignan ou Biron ?
Mon front est rouge encor du baiser de la Reine ;
J'ai rêvé dans la Grotte où nage la Syrène ...

E j'ai deux fois vainqueur traversé l'Achéron :
Modulant tour à tour sur la lyre d'Orphée
Les soupirs de la Sainte et les cris de la Fée

G. de NERVAL

Խաւարակեացն եմ ես, Անփոփը, Այրին,
Իշխանն ակիտենցի՝ բերդում իր աւերուն.
Միակ Աստղըս յանգաւ, եւ վինն իմ աստղային
Մելամաղձոտութեան սեւ Արեւն է կրում:

Դու, որ սփոփանքըս եղար, Շիրմում մթին
Տո՛ւր ինձ Պոզիլիփը, Իտալիոյ ծովն հեւուն,
Ծաղիկը, որ այնքա՜ն գերում էր իմ հոգին
Եւ արիշն, ուր Վարդին որթի Շիւն է փարւում:

Սէ՞րն եմ, թէ՞ Փեբոսը... Բիրո՞ն, թէ Լուսինեան
Համբոյրն է թագուհու դեռ ճակատըս դաղում.
Երազեցի Այրում, ուր Սիրենն է լողում...

Եւ Աքերոնն անցայ՝ երկիցըս յաղթական,
Օրփէոսեան լարին հնչեցնելով անմեռ
Ճիչեր Ըղձանոյշի եւ Սրբուհու հեծքեր:

Թարգ. Ա. Ա.

«ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ԴԱՍԱԿԱՆ ՔՆԱՐԵՐԳՈՒԹԵԱՆ ԾԱՂԿԱՔԱՂ»

Այս պգտիկ, 245 էջնոց հատորին մէջ Ալիքեան խմբած է Ֆրանսական բանաստեղծութեան յայտնի ու «անմոռաց» կըտորներու իր թարգմանութիւնները: 15 տարիներու աշխատանք մը, ինչպէս կը խոստովանի ան, իր կարճ ու խիտ ներածութեան մէջ:

Ծաղկաքաղ մը՝ որ կ'երթայ Վիյոնէն մինչեւ Շարլ Պեկի, կը ներկայացնէ 35 բանաստեղծ հինգ դարու ժամանակաշրջանէ մը: Հասկնալի է որ «դասական» բառը լայն իմաստ ունի հոս եւ չի սահմանափակուիր ԺԷ դարու դասականութեամբ:

Ծաղկաքաղը խորքին մէջ տետրակն է Ա. Ալիքեան բանաստեղծին, որ հաւաքած է իրեն սիրելի արտադրութիւններ, ինչ որ մեծ տեղ կու տայ անձնական ճաշակին: Հետեւաբար բոլորովին անտեղի է վէճ յարուցանել ընտրութեան ու ընտրուածներուն առիթով: Հաւանաբար Ալիքեան չունէր ամբողջ նիւթը ինչպէս նաեւ անհրաժեշտ էջերու թիւը ճոխացնելու, տարբերակելու համար իր թարգմանութիւնները, թարմացնելու զանոնք հին բայց նորայայտ բանաստեղծներու գործերով: Կարելի է ափսոսալ Մալլարմէի, Քլօտելի տրուած քերթուածներու ընտրութեան մասին, բայց մեր ափսոսանքը կը ջնջուի աշխատանքի ըրած դըրական տպաւորութեան վրայ:

Ալիքեան հետեւեալը կը գրէ թարգմանութեան մասին. «Ես թարգմանելու մէկ ու միակ եղանակ գիտեմ՝ կարելի չափով համերաշխ դըրկիցութիւն բնագրի հետ՝ առանց խախտելու մայրենի լեզուի ու քերթութեան ընդհանուր օրինաչափութիւններն ծնողական իրաւունքները: Բընագրի պատկերային համակարգի լրիւ վերարտադրութեան նկրտում. ահա խըղճամիտ թարգմանութեան պարտքն ու պատիւը, քանի որ պատկերը միտք է, յոյզ է, կշռոյթ է, բանաստեղծն ինքն է»:

Այսպէս բանաձեւուած՝ թարգմանութեան սկզբունքը իր արմատները ունի բանաստեղծութեան ըմբռնումի մը մէջ: Ինչ ալ ըլլայ այդ ըմբռնումը, կարեւորը յստակատեսութիւնն է եւ արդիւնքին համերաշխութիւնը սկզբունքին հետ: Թարգմանիչը անդադար կը նայի բնագրին, անոր առանձնայատկութիւններուն, կշռոյթին, յանգին, պատկերին ու չափին: Անոնցմէ չէ որոնք կը թարգմանեն իրենց չգիտցած լեզուէն: Երբ բնագիրը գեղօն մըն է, Վիյոնի նշանաւոր գեղօններէն երկուքը, Ալիքեան կը փորձէ, կը յաջողի պահել ոչ միայն տողաչափը, այլ նաեւ գեղօնի օրէնքները կը կիրարկէ իր կարգին. յանգերու խիստ դասաւորում, տողի կրկնութիւն, եւայլն: Ան որ ծանօթ է այդ կաղապարներուն, չի կրնար տողին տակ չլսել բնագրին թելադրանքները, անոր ընթացքը, իւրայատուկ հիւքը, չեշտաւորումի համակարգը: Զարմանալին այն է որ շատ հազուադէպ են ճշգրտութեան զեղծումները: Կը պատահի որ Ալիքեան հեռանայ բնագրէն, բայց հեռացումը կը բերէ ուրիշ նրբերանգ՝ բնագրին զուգահեռ: Այսպէս՝ Վիյոն կը գրէ.

« Jeanne, la bonne lorraine
qu'Anglois brûlèrent à Rouen »

Ալիքեան կը թարգմանէ.

«Օրլեանի դուստր Ժաննա՞ն
որ դարձաւ զոհ ու սուրբ վկայ»:

Կը նշմարէք որ տրուած տեղեկութիւնը, իմաստաւորումը նոյնը չէ, հակառակ անոր որ թարգմանութիւնը «լաւ կը հնչէ»:

Բարեբախտաբար հայերէնը ընդհանրապէս այնքան շաղուած է բնագրին, այնքան մօտիկ է անոր «ոգիին ու տառին» որ կը մոռնանք տողին մէջ լեցուած «խիպարները», զոր ամէն թարգմանիչ կը դնէ նման պարագաներու: Քիչ անդին կը գըտնէք Ներվալի մէկ ծանօթ հնչեակը եւ իր թարգմանութիւնը: Ալիքեան, չես գիտեր ինչ «միմէթիսմով» կը վերարտադրէ բընագրին հատումները, չափերը, նախադասութիւններու գնացքը, եւ յանգերը: Ցատկանշականը այն է որ «ձեւային» այս վերարտադրութեամբ Ներվալ կը մտնէ մեր լեզուի կառոյցներուն մէջ, առանց դառնալու այն տարտամ մէկ բանաստեղծը որ կրնար գրած ըլլալ, ի վերջոյ, հայերէնով:

Ալիքեան չի վարանիր դժուարագոյն բանաստեղծութիւնները թարգմանել. այսպէս՝ Ռէմպոյի «Ձայնաւորներու հնչեակը» ինչպէս Վալերիի «Ծովափնեայ գերեզմաննոցը»: Առաջինի պարագային՝ արդիւնքը համոզիչ չէ դժբախտաբար, որովհետեւ ձայնաւորները չունին նոյն արժէքը Ֆրանսերէնի եւ հայերէնի մէջ: Իսկ Վալերիի քերթուածը անհամեմատօրէն մօտիկ է բնագրին, շատ աւելի քան Նարդունիի փորձը, որ տողերէն գրեթէ ոչինչ կը պահէր:

Չեմ գիտեր, կրնա՞յ ուեւէ թարգմանիչ ընել աւելի քան ինչ որ Ալիքեան կ'ընէ իր ամբողջական հայերէնով: Անոնք որոնք կը հաւատան բանաստեղծութեան թարգմանելիութեան, կրնան իրենց ցանկութիւնը լիացած սեպել: Այս յաջողութիւնը չեմ վերագրեր բանաստեղծ Ալիքեանին — այնքան բանաստեղծներ կան որոնք կը ձախողին ու կը տառապին թարգմանական անբանաստեղծականութենէ — յաջողութիւնը կը վերագրեմ այն ծայրագոյն անձնականացումին, այն երկար ու մօտիկ կենակցութեան, որով ֆրանսերէնով գրուածը յանկարծ կը դառնայ հայերէն:

Քանի՞ թարգմանիչ ինքզինք կը սպառէ բնագրի մը մէջ, այսինքն՝ կը յարգէ զայն:

Գ. Պ.

(*) Թարգ. Ա. Ալիքեան, «Սովետական Գրող» հրատարակչութիւն, Երևան 1976:

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
11
MARDI
11 JANVIER
1977

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 170 Ֆ.	Վեցամսեայ	90 Ֆ.
Արտասահման	Տար. 200 Ֆ.	Հատը	1 Ֆ. 20

LE NUMERO 1,20 F

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

52ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.765

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

52e ANNÉE — N° 13.765

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ՆԵՂ ԿԱՑՈՒԹԵԱՆ ՄԱՏՆՈՒԱԾ պաղեստինցի ղեկավարին ձերբակալութիւնով

ԱՐԱԲ ԵՐԿԻՐՆԵՐԸ ԿԸ ԲՈՂՈՔԵՆ

— O —

Հողամասի Ապահովութեան Տնօրէնութեան (Տէ. Էս. Թէ.) սպասարկութիւններն են, որոնք Ուրբաթ օր, փարիզեան պանդոկի մը մէջ ձերբակալեցին Ապու Տաուտը, զոր նոյն առաւօտը ընդունած էին Արտաքին Նախարարութեան արաբական հարցերու պատասխանատուները: Ֆրանսա կը գործադրէր Ինթերփոլի ձերբակալման միջազգային հրամանագիրը, զոր ստացած էր Գերմանիայէն: Արդարեւ Ապու Տաուտ, Էլ-Ֆաթհի յեղափոխական Խորհուրդի անդամ, կը նկատուի կազմակերպիչը Յորդանանի վարչապետին սպանութեան (Գահիրէ) բայց մանաւանդ 1972ի Միւնիխի Ողիմպիականներու եղեռնափորձին, որու ընթացքին 11 իսրայէլցի մարզիկ եւ վեց հոգի սպաննուեցան: Ուրեմն կամ Գերմանիա կամ Իսրայէլ Ֆրանսայէն պիտի պահանջեն Տաուտը, որ ամէն պարագայի մէջ, ծանր բեռ մըն է: Երկուշաբթի օր արդէն ապահովութեան արտակարգ միջոցներ ձեռք կ'առնուէին փարիզեան օդակայանները, տրուած ըլլալով որ այլեւս ամէն մարդ վարժուած է փոխ-վրէժի արարքներու եւ կը սպասէ: Տաուտ Փարիզ եկած էր իրաքեան անցագիրով եւ կեղծ անունով, պաղեստինեան պաշտօնական պատուիրակութեան մը իբրեւ անդամ, ներկայ ըլլալու Մահմուտ Սալէհի յուղարկաւորութեան: Սալէհ պաղեստինցի գրավաճառ էր, որ սպաննուեցաւ առջի օր Փարիզ: Հաւանական կը նկատուի որ Տաուտ կարծած է թէ պաշտօնական Պատուիրակութեան մը մէջ «կ'անցնի» քանի անտեղեակ չէր թէ վտանգաւոր է իրեն համար եւրոպական որեւէ երկիր մտնել:

Ամէն պարագայի մէջ հարցը հոն է թէ Ֆրանսա իր գլխուն «փորձանք» մը բացած է այս ձերբակալութիւնով, զանազան պատճառներով: Նախ ճանչցուած է իբրեւ համակիր պաղեստինեան դատին, բարեկամ է արաբ երկիրներուն եւ վերջապէս ի՞նչ պիտի ընէ եթէ 18 օրուան ընթացքին ո՛չ Գերմանիա, ո՛չ Իսրայէլ պահանջեն այս «ծանր բեռը»: Ֆրանսա անշուշտ կրնայ զայն ետ ղրկել իր ուզած երկիրը կամ Իրաք քանի ենթական իրաքեան անցագիր ունէր: Հիմնադիրը «Սեւ Սեպտեմբեր»ի, ձերբակալուած, մահուան դատապարտուած ապա ներման արժանացած էր Հիւսէյն Թագաւորին կողմէ: «Սեւ Սեպտեմբեր» պաղեստինեան ահաբեկչական շարժումն է, այսպէս մկրտուած ի յիշատակ 1970 Սեպտեմբերին, որու ընթացքին Հիւսէյն ջարդել տուաւ Յորդանանի Պաղեստինցիները:

× Սուրիոյ Փարիզի դեսպանը բողոքագիր ներկայացուց Ֆրանսական կառավարութեան այս ձերբակալութեան առթիւ: Տաուտ, 40 տարեկան փաստաբան մըն է:

× Իսրայէլ շատ գոհ է անշուշտ:

Քանի մը տողով

ԼԻԲԱՆԱՆԻ խաղաղեցման հսկող արաբական մարմինը (Սուրիա – Քուէյթ – Եգիպտոս – Սաուտի Արաբիա) որոշեց որ մինչեւ Յունուար 13, Լիբանանէն պէտք է մեկնին պաղեստինեան ազատագրական բանակի ուժերը: Ի հարկին սուրիական ուժերը պիտի գործադրեն տան որոշումը: Ժողովէն ետք, Շամուն չեշտած է թէ տրամադիր են յարգելու Ռիատի ժողովի որոշումները բայց՝ «միշտ ըսած ենք եւ պիտի շարունակենք ըսել թէ խաղաղութիւն չըլլար ցորչափ մէկ Պաղեստինցի, զինեալ, Լիբանան գտնուի»:

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ Նախագահը երրորդ անգամ ըլլալով օգտագործեց ներման իր իրաւունքը եւ ներում շնորհեց այն երկու Գնչուներուն որոնք 1972ին իրենց կառքին մէջ առնելէ ետք երկու անգլիացի ուսանողներ, տղան՝ 23 տարեկան եւ նշանածը 20, ամայի վայր մը տարած էին, դանակով սպաննած եւ աղջիկը մերկացուցած: Նշանածը փորձած էր միջամտել բայց ծանրօրէն վիրաւորուած էր, աղջիկն ալ բռնաբարուած եւ ի վերջոյ երկուքն ալ սպաննուած դանակի բազմաթիւ հարուածներով: Անշուշտ այս ներումը կ'ուրախացնէ անոնք որոնք դէմ են մահապատիժի, իսկ միւսները պիտի մտածեն Ալֆոնս Ալէի հետ «մահապատիժը ջնջե՞լ, լաւ, թող մարդասպանները սկսին»:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

Հեռատիպ, Դեկտ. 29 – Յունուար 3)

ՆԱԶԱՐ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ՝ Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՄԱՐԶԻԿՆԵՐՈՒ ՇԱՐՔԻՆ

Խորհ. Միութեան ոտնագնդակի Դաշնակցութիւնը ամէն տարի կը յայտարարէ Խորհ. Միութեան 33 լաւագոյն մարզիկներու անունները: 1976ի 33 լաւագոյն մարզիկներու շարքին դասուած է «Արարատ»ի յարձակողը՝ Նազար Պետրոսեան: Համաձայն նոյն սովորութեան, «Ֆութպոլ – հոքէյ» շաբաթաթերթը մրցում մը կը կազմակերպէ տեղեկատու գործակալութիւններու, թերթերու, ամսաթերթերու, ձայնասփիւռի եւ հեռատեսիլի լրագրողներու միջեւ՝ Խորհ. Միութեան տասը լաւագոյն խաղացողներու ցանկը պատրաստելու համար: 1976ի տասը լաւագոյններու մէջ կը գտնուի Նազար Պետրոսեան: Նազար Պետրոսեան 25 տարեկան է. 1973 եւ 1975 թուականներուն՝ «Արարատ»ի կազմին հետ դարձած է Խորհ. Միութեան ոտնագնդակի բաժակակիրը: Վերջերս ան Խորհ. Միութեան ազգային խումբին հետ գացած էր Հարաւային Ամերիկա, ուր մեծապէս գնահատուած է իր վարպետ խաղարկութեան համար:

×

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ 1976Ի 10 ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՄԱՐԶԻԿՆԵՐԸ

Հայաստանի լրագրողներու կարծիքին հիման վրայ, ամէն տարուան վերջաւորութեան, կը յայտարարուին Հայաստանի տասը լաւագոյն մարզիկներու անունները: 1976ին՝ թիւ մէկ մարզիկի պատուին արժանացած է Մոնրէալի Ողիմպիական խաղերու արծաթէ մետալակիր, Եւրոպայի ախոյեան՝ ծանրաբարձ Վարդան Մելիտոսեան (Լենինական). երկրորդ մարզիկը հանդիսացած է Եուրի Վարդանեան, որ դարձեալ ծանրաբարձութեան մէջ աշխարհի ախոյեանն է (երիտասարդներու միջեւ). երրորդ՝ Մոնրէալի Ողիմպիականի պրոնզէ եւ Խորհ. Միութեան արծաթէ մետալակիր, կոփամարտիկ Դաւիթ Թորոսեան (Երեւան), չորրորդ՝ երիտասարդ կոփամարտիկներու Եւրոպայի եւ Խորհ. Միութեան ախոյեան Խորէն Ինջեան (Երեւան). հինգերորդ՝ փինկ-փոնկի Խորհ. Միութեան ախոյեան Էլմիրա Անտոնեան (Երեւան), ապա յաջորդաբար կուգան՝ Զինայիդա Սիմոնեան, Նազար Պետրոսեան, Ալեքսանդր Ներօզով, Արսէն Կոթիկեան եւ Հայրապետ Մինասեան:

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

ԲԱԽՈՒՄՆԵՐ ԵՒ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

— O —

Յունուար 6ի «Յառաջ»ով հաղորդած էինք արդէն, որ Պոլսոյ համալսարանը կրկին փակուած էր խռովութիւններու հետեւանքով: Ստորեւ՝ մանրամասնութիւնները զորս կուտան Պոլսոյ թերթերը (Յունուար 4 եւ 7):

ԶԻՆԵԱԼ ԲԱԽՈՒՄ ՊԷՅԱԶԻՏԻ ՄԷՋ ՎԻՐԱՒՈՐՆԵՐ ԵՒ ՄԷԿ ՄԵՌԵԱԼ

Յունուար 4.— Իսթանպուլի համալսարանին մէջ երէկ եւս զինեալ եւ արիւնալի բախումներ պատահեցան, եւ Պէյազիտի հրապարակը պատերազմի դաշտի մը վերածուեցաւ, յուզման եւ խուճապի մատնելով ժողովուրդը: Ոստիկանութիւնը միջամտեց, եւ այս կռիւին մէջ տասը ուսանողներ վիրաւորուեցան, գործաւոր մը գնդակահար վիրաւորուեցաւ, Բասիմ Էֆէնտի անուն տարեց անձ մը մեռաւ սրտի տագնապէ: Համալսարանին մօտերը կեցած էր եւ կռիւը կը դիտէր, յանկարծ ձեռքը սրտին տարաւ եւ գետինը փլաւ եւ մեռաւ իսկոյն: 148 հոգի հսկողութեան տակ առնուեցան: Նման բախումներ պատահեցան ուրիշ բարձրագոյն կրթարաններու մէջ, Անթէպի լիսէին մէջ պատահած կռիւի ընթացքին, վեց ոստիկան եւ քսան ուսանող վիրաւորուեցան:

ՁԱԽԱԿՈՂՄԵԱՆՆԵՐՈՒ ՀԵՏԱՊՆԴՈՒՄԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ — ՏԷՎ ԿԷՆՃԻ ՆԱԽԱԳԱՀԸ ԶԷՔՈՎ ՄԻԱՍԻՆ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԵՑԱՒ

Յունուար 7.— Նախընթաց գիշեր, զէնքեր եւ ռումբեր պայթեցան նորէն քաղաքիս մէջ եւ այլուր, եւ ոստիկանութիւնը հետապնդումի ձեռնարկեց անիշխանականներու դէմ: Տէվ Կէնճի Իսթանպուլի նախագահը, Փաշա Կիւվէն որ միաժամանակ նախագահն է բարձր Ուսանողական Միութեան, ձերբակալուեցաւ եւ զէնքը գրաւուեցաւ: Որոշած էր իր ընկերներով արիւնալի խռովութիւններ յարուցանել եւ կրակել ապահովութեան ուժերուն վրայ: Իսթանպուլի Նիւքսէք Տէվրիմճի Կէնճլէր Միութիւնը արգիլուեցաւ եւ 39 հոգի հսկողութեան տակ առնուեցան:

Ոստիկանութիւնը Կէօզթէփէի մէջ մանրակրկիտ խուզարկութիւններ կատարեց, Ապահովութեան փոխ – տնօրէն Նիհատ Քանէրի հսկողութեան տակ: Ճշդուեցաւ որ Քանէրի տան առջեւ, դիմակաւոր չորս երիտասարդներ կը փորձէին գողնալ իր ինքնաշարժը: Ոստիկանները ուզեցին արգելք ըլլալ, եւ դիմակաւոր երիտասարդները կրակ բացին: Ոստիկանութիւնը մինչեւ առտու փնտռեց զանոնք եւ չգտաւ:

ՏՈՄՍԵՐ

ԼԱՒ ԼՈՒՐ... ԼԻԲԱՆԱՆԷՆ

Վերնագիրս զարմացնէ թերեւս: Լա՞ւ լուր: Եւ ինչու ոչ: Միշտ գէշ լուրեր չէ, որ պէտք է գան Լիբանանէն: Լաւերն ալ սկսան լսուիլ, ինչպէս երաշտէն զարնուած արտի մը մէջ յանկարծ կարմիր կակաչ մը կը յայտնուի հրաշքով ու կը բուրէ:

Առայժմ սիրուն ծաղիկը փաթթուած ըլլալ կը թուի... փուշերու մէջ, բայց կարեւոր չէ: Ծաղիկ մը ծաղիկ մըն է վերջապէս, որ մինակը գարուն չի բերեր, բայց գարունը կ'աւետէ: Այդ ծաղիկին արժէքը կրնան գնահատել բոլոր անոնք որ ապրած են, մանաւանդ գործած՝ Լիբանանի մէջ, համեստ խանութպան ըլլան թէ մեծահարուստ վաճառական, բացի... արթուն մաշեցնող պաշտօնեաներէն:

Ինչպէս ծանօթ է, Լիբանանի երիտասարդ կառավարութիւնը շրջանի մը համար լիազօրութիւն ստացաւ խորհրդարանէն՝ հրովարտակով, այսինքն հրամանագիր – օրէնքներով կառավարելու: Եւ առաջին հրամանագիրը — գրաքննութիւն բոլոր հրատարակութեանց վրայ, թերթ ըլլան թէ գիրք կամ... բեմադրութիւն:

Ժողովրդավար երկրի մը համար այնքան ալ հաճելի չէ անշուշտ վարչական այս ձեւը, բայց նկատելով որ հարկ լուծանէ զօրէնս, եւ ի վերջոյ հարկ է ընտրել չարեաց փոքրագոյնը, պէտք է հաշտուիլ կացութեան հետ, սպասելով լաւ օրերու:

Ով որ գրչի մարդ է, հաճոյքով չընդունիր ծոծրակին վրայ գրաքննիչին «կախուող փուշը», բայց ուրիշ ելք չկայ: Ցամենայն դէպս, նախամեծար է քիչ մը անհանգստացնող այս փուշը քան ընդմիշտ «հանգստացնող» ռումբը, որ շուրջ երկու տարիէ ի վեր տուն քանդեց նոյն այդ ազատ — չափազանց ազատ — գրիչներուն սանձարձակ գրգռութիւններով:

Փուշէն ետք, ահաւասիկ եւ ծաղիկը:

«Պետական գրասենեակները տարին 14 օր միայն փակ պիտի մնան փոխանակ 25ի»:

Այս որոշումին տարողութիւնը Լիբանանցին միայն կրնայ կշռել: Աշխարհի մէջ չկայ երկիր մը որ այնքան պաշտօնական տօներ ունենայ, որքան Լիբանանը: Յիսուսին եւ Մարգարէին տօները, Ծնունդ, Զատիկ, եւն., բաւարար չեն: Պետութիւնը պէտք է յարգէ իսլամ սիւննիէն ետք նաեւ իսլամ շիիներուն տօները որոնք նոյն օրին չեն գար: Յետոյ, մարոնի սուրբերուն տօներէն ետք կան քրիստոնեայ յոյն – օրթոտոքսին եւ յոյն – կաթոլիկին տօները: Պէտք է փակուին նամակատուն, դրամատուն, դատարան, պաշտօնատուն: (Ի դէպ, Հայերուս համար փակուող օրեր չկան, բայց Պետութեան որոշումով հայ պաշտօնեան իրաւունք ունի անձնապէս բացակայելու Վարդանանց տօնին եւ Ապրիլ 24ին):

Տարուան մէջ 25 օր փակուելէ ետք պաշտօնապէս, նոյնքան մը օրեր արձակուրդին եւ դեռ բաւական մը օրեր ալ հիւանդութեան — պաշտօնեան մարդ չէ՞, իրաւունք չունի՞ հիւանդանալու — կրնաք պատկերացնել թէ պաշտօնատան մը հետ ձեր գործը երբ կը վերջանայ, պայմանաւ որ մոռցած չըլլաք նաեւ համապատասխան պաշտօնեային ձեր... «նուէրը»:

Այո, լաւատես ըլլալու պատճառներ կան Լիբանանի հաշւոյն: Գործերը կրնան քիչ մը արագ շարժիլ, եթէ զեղչուած տօնական օրերուն համեմատութեամբ զեղչուին նաեւ կրօնական (եւ աշխարհական) մոլեռանդութիւնները...:

ԱՐԵՒԵԼՔՑԻ

— 1976Ի ԳԼԽԱՒՈՐ ԴԷՊՔԵՐԸ —

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 8.— Մահ Զու Էն Լայի: 10.— Վիէննա կը ժամանէ խորհրդային ուսողագէտ Լէոնիդ Պլիուշ՝ աւելի քան երկու տարի արգելափակուելէ ետք հոգեբուժարան: Իշխանութիւնները տեղի կուտան միջազգային հանրային կարծիքի ճնշումին տակ: Ուսողագէտը ընտանեօք յաջորդ օրը Փարիզ կը ժամանէ:

19.— Հրաժարում Ռաշիտ Քարամէի դահլիճի: Ֆրանժիէ կը մերժէ ընդունիլ:

20-23.— Քիսինկէր կ'այցելէ Մոսկուա: Խօսակցութեան նիւթ՝ սահմանափակում հիւլէական զէնքերու մրցավազքի: Մոսկուա կը մերժէ խօսիլ Անկոլայի մասին:

27.— Արեւմտեան Սահարայի Ամկալա քաղաքին մօտ բուռն բախում մարոքեան եւ ալժերական ուժերու միջեւ: Մարոքցիք քաղաքը կը գրաւեն 28ին:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 4.— Շատ զօրաւոր շարժ Կուաթեմալայի մէջ: Շուրջ 25 հազար մեռեալ:

4-8.— Ֆրանսայի Համայնավար կուսակցութեան 22րդ համագումարը: Հրաժարում «պրոլետարական դիկտատուրայի» տեսութենէ:

7.— Հուա Քուօ Ֆէնկ առժամեայ վարչապետ կը նշանակուի Չինաստանի: «Ալ չեղում»ի դէմ բուռն արշաւ ծայր կուտայ:

8.— Հանրաքուէ Մայոթի մէջ: Ձայներու 99,4 տոկոսը կղզիին պահպանումը կ'ուզէ Ֆրանսայի Հանրապետութեան շրջագիծին մէջ:

17.— Ֆրանսա կը ճանչնայ Անկոլայի ժողովրդական Հանրապետութիւնը:

19.— Փարիզ դիւանագիտական յարաբերութիւններ կը հաստատէ Մոզամպիքի հետ: Իսլանտա կը խզէ դիւանագիտական յարաբերութիւնները Անգլիոյ հետ, իբրեւ հետեւանք «բրածուկի պատերազմ»ի, որ շուրջ քսան տարուան պատմութիւն ունի երկու երկիրներուն միջեւ:

21-29.— Նիքսըն Փեքին կ'այցելէ: 23ին կը տեսակցի Մաօ Ցէ Թունկի հետ:

22.— 1975 Սեպտեմբեր 1ի համաձայնագրին վերջին փուլը իրագործելով Եգիպտացիք վերստին ձեռք կը ձգեն Սինայի անապատի 230 քառ. քիլոմեթր հողաշերտ մը: Իսրայելացիք կը պարպեն Միթլա եւ Կիտի բարձունքները:

24-25 Մարտ.— 25րդ համագումար Խ. Միութեան Համայնավար կուսակցութեան: Մաոչէ ներկայ չի գտնուիր:

25-27.— Միթերան Ալժերիա կ'այցելէ:

ՄԱՐՏ 6.— Ալժերիա կը ճանչնայ Սահրաուի Հանրապետութիւնը՝ հռչակուած Փետր. 27ին: Մարոք եւ Մաւրիտանիա կը խզեն դիւանագիտական յարաբերութիւնները Ալժերիոյ հետ 7ին:

15ին Գահիրէ չեղեալ կը հռչակէ Խորհ. Միութեան հետ իր կնքած (1971) բարեկամութեան եւ համագործակցութեան դաշնագիրը:

16.— Անգլիոյ վարչապետը՝ Ուիլսըն, կը հրաժարի:

24.— Զինուորական պետական հարուած Արժանթինի մէջ: Նախագահուհին՝ Իզապէլ Փերոն կը տապալի: Կը ձերբակալուի եւ հսկողութեան տակ կը դրուի: 29ին Զօր. Վիտելա 38րդ նախագահը կը դառնայ Հանրապետութեան՝ իր ուխտը կատարելով:

ԱՊՐԻԼ 5.— Քալական Անգլիոյ Աշխատաւորական կուսակցութեան ղեկավար կը նշանակուի, որով նաեւ՝ վարչապետ:

7.— Հուա Քուօ Ֆէնկ վարչապետ կը նշանակուի Չինաստանի:

8-16.— «Բարի կամեցողութեան» առաքելութեամբ Կուվ կ'այցելէ Լիբանան: Կ'առաջարկէ Ֆրանսայի մասնակցութիւնը Լիբանանի ապահովութեան սահմանուած դրութեան մը շրջագիծին մէջ:

12.— Մուտք սուրիական ուժերու Լիբանան: Խզում՝ Սուրիոյ եւ Պաղեստինեցի յառաջդիմականներու միջեւ:

15.— Դիւանագիտական յարաբերութիւններու վերահաստատում Հնդկաստանի եւ Չինաստանի միջեւ:

25.— Օրէնսդրական ընտրութիւն Փորթուկալի մէջ: Ընկերվարական կուսակցութիւնը առաջին դիրքը կը գրաւէ, բայց չի յաջողիր քաղաքական յստակ մեծամասնութիւն մը ապահովել:

30.— Հրաժարում Մորոյի կառավարութեան: Մայիս մէկին Իտալիոյ Խորհրդարանը կը լուծուի: Օրէնսդրական ընտրութիւններու թուական կը նշանակուի Յունիս 20:

30.— Պոլիտպիւրոյի անդամ Ուստինով, ոչ-զինուորական, Պաշտպանութեան նախարար կը նշանակուի մառեչալ Գրեչկոյի տեղ (մեռած): Նախ զօրավարի, ապա՝ Յուլիս 30ին մառեչալի աստիճան կը ստանայ:

ՄԱՅԻՍ 6.— Զօրաւոր շարժ Ֆրիուլի մէջ, Իտալիա: Հազար մեռեալ:

8.— Լիբանանի Հանրապետութեան նախագահ կ'ընտրուի Էլիաս Սարգիս: Բրեժնեւ մառեչալի աստիճան կը ստանայ:

16.— «Սեւ Կիրակի» մը Լիբանանի մէջ: «Մոնտ»ի թղթակիցը՝ Էտուար Սաապ սպաննուած:

17-22.— Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահը կ'այցելէ Մ. Նահանգներ: Իր երկրին վստահութիւնը կը յայտնէ Մ. Նահանգներու, ինչպէս նաեւ հաւատարմութիւնը՝ իր դաշնակիցներուն հանդէպ: Կը յայտարարէ, թէ եթէ բոլոր կողմերը պահանջեն, Ֆրանսա տրամադիր է զինուորական ուժ ղրկելու Լիբանան, որպէսզի զինադուլը յարգուի:

31 - 3 Յունիս.— Կոսիգին Իրաքէ ետք կ'այցելէ Սուրիա, մինչ այս վերջինոյն բանակը առաւել եւս կը միջամտէ Լիբանանի մէջ:

ՅՈՒՆԻՍ 2.— Արժանթինի մէջ կը սպաննուի Խուան Թորէզ, Պոլիվիոյ նախկին նախագահը:

5.— Գահիրէ կ'արտաքսէ սուրիացի դիւանագէտները: Եգիպտոսի դեսպանատունը կը փակուի Դամասկոսի մէջ իբրեւ բողոք Սուրիոյ միջամտութեան Լիբանան:

6.— Սուրիական բանակի ընդհ. յարձակում Լիբանան:

8-9.— Արաբական Լիկայի անդամ երկիրներու Արտաքին նախարարներու հանդիպում Գահիրէ: Որոշում՝ խորհրդանշական ուժի մը առաքում Լիբանան: 10ին նախագահ Ֆրանժիէ կը մերժէ Լիկայի որոշումը:

8-11.— Լեհաստանի Համայնավար կուսակցութեան Ա. քարտուղարը կ'այցելէ Դաշնակցային Գերմանիա: Պատերազմէն ի վեր նման բարձրաստիճան լեհ անձի մը առաջին այցելութիւնն է:

12.— Զինուորական պետական հարուած Ուրուկուէյ: Նախագահը՝ Պորտապէրի կը պաշտօնազրկուի:

16.— Եոհանէսպուրկի արուարձաններէն Սովէթոյի մէջ սեւամորթեր կ'ըմբոստանան: 23 մեռեալ եւ աւելի քան 200 վիրաւոր: Ըմբոստութեան շարժումը կը տարածուի այլ քաղաքներ: Վեց օրուան մէջ 140 մեռեալ, հազարէ աւելի վիրաւոր:

16.— Պէյրութի մէջ մահափորձի զոհ կ'երթայ Մ. Նահանգներու դեսպանը:

17-19.— Սուրիոյ նախագահը կ'այցելէ Ֆրանսա: Փարիզ եւ Դամասկոս համաձայն են:

20-21.— Օրէնսդրական ընտրութիւններ Իտալիա: Անել կացութիւն: Դեմոկրատքրիստոնեաները ձայներու 38,7 կ'ապահովեն, ինչպէս 1972ին: Համայնավարները ոստում կը կատարեն ձայներու 34,4 տոկոսով: Մնացեալները՝ տեղքայլի մէջ են:

22-25.— Ժիսքար կ'այցելէ Անգլիա:

24.— Գործադուլներ եւ ցոյցեր Լեհաստան՝ բողոքելու համար սննդեղէնի գիներու յաւելումին դէմ: Կառավարութիւնը տեղի կուտայ 25ին: Ազգային ժողովի առաջին նիստ Վիէթնամի մէջ: Միացեալ Վիէթնամ կը դառնայ Վիէթնամի Ընկերվարական Հանրապետութիւն: Մայրաքաղաքը՝ Հանոյ:

27.— Պաղեստինցիները կ'առեւանգեն Էռ-Ֆրանսի օդանաւ մը Էնթէպէի օդակայանը: Յուլիս 3ին իսրայելացի քոմանտոներ կը միջամտեն ազատելու համար 102 պատանդները: 30 հոգի կը սպաննուի: Միջամտութիւնը կը յաջողի: Փորթուկալի նախագահ կ'ընտրուի ձայներու 61,50 տոկոսով՝ Զօր. Էանէս:

29-30.— Արեւելեան Պերլինի մէջ Եւրոպայի Համայնավար կուսակցութիւններու համագումար: Կ'ընդունուի սկզբունքը դէպի ընկերվարութիւն տանող զանազան ուղիներու՝ համաձայն Համայնավար իւրաքանչիւր կուսակցութեան սահմանումին:

ՅՈՒԼԻՍ 4.— Ոգեկոչում Մ. Նահանգներու անկախութեան հռչակման երկհարիւրամեակի: Մեքսիկայի նախագահ կ'ընտրուի Փորթիյօ:

14.— Ուրուկուէյի նախագահ կը նշանակուի Ա. Մենտէզ:

17 - Օգոստոս 1.— Ողիմպիական խաղեր Մոնրէալ: Ափրիկեան երկիրներու կարեւոր թիւ մը չի մասնակցիր:

20.— Հրատ մոլորակը կը հասնի Վայքինկ 1 այերանաւը՝ արձակուած 1975 Օգոստոս 20ին:

28.— Խիստ զօրաւոր շարժ Չինաստանի հիւսիս - արեւելքը: Մարդկային եւ նիւթական մեծ կորուստներ Թանկ - Շան, Փեքին եւ Թիէն - Սինկ քաղաքները:

29- Օգոստոս 1.— Ֆրանսայի Նախարարապետը կ'այցելէ Ճափոն:

ՕԳՈՍՏՈՍ 10.— Նախկին զօրավար Սփինոլա կը վերադառնայ Փորթուկալ:

11.— Անտրէօթի դահլիճին հաստատումը: Համայնավարները ձեռնպահ կը մնան:

12.— Թէլ էլ-Զաաթար պաղեստինեան գաղթակայանի անկումով՝ Պէյրութ երկուքի կը բաժնուի:

16-19.— Սէյլանի մէջ հինգերորդ գերաստիճան խորհրդաժողովը կը գումարուի Երրորդ Աշխարհի:

18.— Տանր միջադէպ հիւսիսային քորէացի եւ ամերիկացի զինուորներու միջեւ ապալինեալ գօտիի մէջ: Ամերիկացի երկու սպայ կը սպաննուի:

25.— Շիրակի դահլիճի հրաժարում: Պառ Նախարարապետ կը նշանակուի:

26.— Իշխան Պերնհարտ հանրային բոլոր պաշտօններէ կը հրաժարի, երբ կառավարութեան քննիչ յանձնախումբը կը հաստատէ, թէ իշխանը կաշառք ստացած է Լոքհիտ ընկերութենէն:

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 5-6.— Քիսինկէր-Վորսթէր խօսակցութիւն Ցիւրիխի մէջ՝ Ռոտեզիոյ մասին:

6.— Ճափոնի մէջ վայրէջք կը կատարէ խորհրդային ամէնէն կատարելագործուած օդանաւը՝ Միկ-25: Օդանաւը Խ. Միութեան կը վերադարձուի Նոյեմբեր 18ին: Օդաչուորդը քաղաքական ապաստանի իրաւունք կը խնդրէ եւ կը ստանայ Մ. Նահանգներէ:

9.— Մաօ Ցէ Թունկ կը մեռնի:

19.— Ընտրութիւններ Շուէտի մէջ: 44 տարուան իշխանութենէ ետք ձախողութիւն ընկերվար - դեմոկրատներու՝ գլխաւորութեամբ վարչապետ Փալմի: Կեդրոնի կուսակցութեան նախագահը՝ Ֆաէլտին նոր կառավարութիւնը կը կազմէ: Հոկտեմբեր 8ին:

23.— Լիբանանի Հանրապետութեան նախագահի պաշտօնը կը ստանձնէ պաշտօնապէս Է. Սարգիս:

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 4-7.— Ժիսքար Պարսկաստան կ'այցելէ: Հուա Քուօ Ֆէնկ հանրագրերու միջոցաւ չին Համայնավար կուսակցութեան նախագահ կը ներկայացուի: Արմատական ձգտումներու չորս գլխաւոր դէմքեր, մէջն ըլլալով Մաօյի այրին, բոլորն ալ պոլիտպիւրոյի անդամ, կը ձերբակալուին, իբրեւ «դաւադիրներ» վարչակարգի եւ, նոյնիսկ, Մաօյի դէմ:

11.— Լոյս կը տեսնէ «Ֆրանսական ժողովրդավարութիւն» գիրքը, ուր Նախա —

ՌԱՆՉՊԱՐՆԵՐ

ՎԻՊԱՍՔ
ՀԱՅ ՇԻՆԱԿԱՆՆԵՐԻ ԿԵԱՆՔԻՑ

« ՔԱՐԱՅՐԸ »

Շատ մեծ եղաւ իմ զարմանքը, երբ իմացայ, որ ինձ ծեծող ոսկրոտ դիմագծերով եւ փոքրիկ մօրուքով այդ մարդը այն միեւնոյն չինական Արմենակն էր, որից ես մի տուփ ծխախոտ էի վերցրել դրանից մի քանի տարի առաջ Կարմիր ծառ գնալիս: Նրա փոյթը չէր բնաւ, որ ես բանտ էի նստել կամ կեանքս վտանգի տալով՝ Անդրանիկի ձին փախցրել էի վանքի շրջապատումից:

Իմ անզգոյշ շարժումով ես արձագանգել էի անծանօթ կնոջ կանչին, երբ նոր էի երդուել սրի, աւետարանի եւ խաչի վրայ, որի համար էլ նա ինձ ենթարկել էր անողորմ պատժի:

Եւ նա ինձ պատժել էր այն միեւնոյն զաւազանով, որ իմ ներկայութեամբ պոկել էր իրենց անտառի կարմրածառից, որի ամուր փայտից մեր նախնիները հին ժամանակներում նետեր էին շինել ինքնապաշտպանութեան համար:

ԳԷՈՐԳՆ ՈՒ ՈՍԿԻՆԵՐԸ

Երդում տալը եւ խստութիւնների ենթարկուելը քիչ էր: Հայդուկ դառնալու համար ես պարտաւոր էի զէնք ունենալ: Յիշում էի, մանաւանդ, Աղբիւր Սերոբի մի խօսքը հայ գիւղացիներին. «Սուլթանի երկրում առանց հացի մնացէք, առանց զէնքի մի մնացէք»:

Բայց ի՞նչպէս զէնք ճարել:

Մի հրացան ձեռք բերելու համար Գէորգ Չաւուշը մինչեւ Հալէպ էր գնացել: Իսկ ես ո՞ւր գնայի եւ ի՞նչ միջոցով:

Մտածում էի գնալ Մուշ եւ իմ Յովհաննէս պապից կամ քեռի Բդէից փող վերցնել, մի հրացան առնել ինձ համար:

Այդ մտքերի մէջ էի, երբ Գէորգ Չաւուշ սաստեց ինձ՝ ասելով.

— Քո Մուշ գնալու ժամանակը դեռ չի հասել: — Եւ ինձ իր հետ առնելով, մի խաւար գիշեր ելաւ Սուլուխից:

Այդ Սասունցին Դաշտի ամէն ծակուծուկին ծանօթ էր: Ճանապարհները գիտէր աչքը փակած:

Իր հօրեղբօր սպանութիւնը, ռէս Աւէի եւ Խալիլ աղայի ահաբեկումը եւ, մանաւանդ, Առաքելոց վանքի կռիւը այնպէս էին հռչակել նրան, որ սուլթանի անիրաւ պաշտօնեաները նրա անունը լսելիս դողում էին:

Սիմ լերան հիւսիսային լանջին Փեթար անունով մի փոքրիկ գիւղ կար, որ նայում էր դէպի Մշոյ դաշտ: Մուշ քաղաքից Եուսուֆ կոչուող մի բէկ, կեղծ մի թուղթ ձեռքին, յայտարարել էր, թէ այդ գիւղը եղել է իր պապական կալուածքը: Նա Մուշից գնացել էր Փեթար եւ այնտեղ երկյարկանի մի քէօշկ շինելով, հայ գիւղացիներից տասնեակ տարիների աղայական տուրք պահանջել: Գէորգ Չաւուշը Եուսուֆ աղային զգուշացրել էր նեղութիւն չտալ հողի աշխատաւորներին: Եուսուֆը յաջորդ առաւօտեան ձերբակալել էր բողոքող գիւղացիներից մի քանիսին եւ ոստիկանների ու զօրքի օգնութեամբ Փեթար մտնելով, կողոպտել էր ամբողջ գիւղը եւ մի քանի հարիւր յաւելեալ տուրք գանձելով՝ վերադարձել Մուշ:

Գէորգ Չաւուշը իր մի քանի հայդուկներով խուժել էր Եուսուֆ բէկի ապարանքը եւ հարստահարիչին խողխողելով, նրա յափշտակած ոսկիները վերադարձրել էր Փեթարի հողագործներին, նախապէս մի թուղթ դնելով սպանուածի ծոցը. «Ես քեզ մեռցրի զուլումիդ համար»:

Գէորգը մեծ աշխատանք էր տանում վերականգնելու Հայերի եւ Քրդերի բարեկամութիւնը, որ խախտուել էր սուլթան Համիդի տարիներին: Այդ բանը նա անում էր երբեմն ահաբեկման միջոցով: Սարսափի հետ միաժամանակ այնպիսի հմայք էր ստեղծել իր շուրջը, որ նոյնիսկ չէյխերը նրա անունով երդւում էին:

Գէորգը յաճախ միայնակ էր շրջում: Այնքան գնացել - եկել էր բէկերի քէօշկերի մօտով, որ նրանց շները այլեւս դադարել էին վրան հաչելուց: Պատահում էր, որ հայ գիւղերին մօտենալիս զանգակները խփում էին, եւ մարդիկ իրար աչքալոյս էին տալիս, թէ՝ «Գէորգ Չաւուշը եկաւ»:

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(58 - Շար.)

գահը իր լմրունումները կը պարզէ ազատական ընկերութեան մը մասին :

16–17 .— Ժիսքար Լեհաստան կ'այցելէ :

16–18 .— Ռիատի մէջ Լիբանանի հրադադարի կապակցութեամբ փոքր չափի գերաստիճան ժողով մը կը գումարուի : Հրադադարի որոշում կը տրուի Հոկտեմբեր 21ի համար : Արաբ խաղաղութեան բանակ մը՝ բաղկացած 30.000 զինուորներէ, մեծամասնութեամբ Սուրիացիներէ, պէտք է հսկէ հրադադարի գործադրութեան : Դամասկոս եւ Գահիրէ կը վերահաստատեն դիւանագիտական իրենց յարաբերութիւնները :

21 .— Ֆրանսայի Համայնավար կուսակցութեան ներկայացուցիչ մը կը մասնակցի Միւթիւալիթէի հանրաժողովին՝ ի նպաստ քաղաքական բանտարկեալներու՝ երկուքը խորհրդային քաղաքացիներ : Առաջին անգամ ըլլալով « Թաս » ուղղակի կը քննադատէ Ֆրանսայի Համայնավար կուսակցութիւնը :

25 .— Գահիրէի մէջ արաբ գերաստիճան ժողով : Կը վաւերացուի Ռիատի խաղաղութեան ծրագիրը Լիբանանի վերաբերեալ :

27–29 .— Սպանիոյ Թագաւորը կ'այցելէ Ֆրանսա :

28 .— Ժընեւի մէջ բացումը կը կատարուի Ռոտեզիոյ փոխանցման կառավարութեան վերաբերեալ խորհրդաժողովին : Կը մասնակցին Ռոտեզիոյ վարչապետը, ՄԱԿի Անգլիոյ ներկայացուցիչը եւ Ռոտեզիոյ ազգայնական չորս կուսակցութիւններու ղեկավարները :

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 2 .— Ճիմի Քարթըր, դեմոկրատ, ձայներու 51 առ հարիւրով Մ. Նահանգներու նախագահ կ'ընտրուի : Ճ. Ֆորտ կը ստանայ ձայներու 48 տոկոսը :

12 .–15 .— Ֆրանսայի Նախարարապետը կ'այցելէ Եգիպտոս :

15 .— Օրէնսդրական ընտրութիւններ Քէպէքի մէջ : Քէպէքի անկախութեան ձգտող կուսակցութիւնը կը յաղթանակէ :

15–17 .— Բրեժնեւ կ'այցելէ Եուկոսլաւիա :

16 .— Արեւելեան Գերմանիա հպատակութենէ կը զրկէ եւ թոյլ չի տար որ երկիր վերադառնայ երգահան - երգիչ Ուոլֆ Պիրման : 150 մտաւորականներ, արեւելեան Գերմանացի, ի նպաստ երգիչին կ'արտայայտուին : Ջոր. Փինոչէ կ'առաջարկէ Քորվալանի փոխանակումը Բուկովսկիի հետ :

22 .— Բրեժնեւ Ռումանիա կ'այցելէ :

22–25 .— Մարոքի Թագաւորը Ֆրանսա կ'այցելէ :

24 .— Թուրք-պարսկական սահմանագիծին մէջ զօրաւոր շարժ տեղի կ'ունենայ : Վեց հազար մեռեալ (Վան) :

26–28 .— 13րդ համագումարը միջազգային ընկերվարութեան : Պրանտ նախագահ կ'ընտրուի :

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 5 .— Իւ. Տէ. էռ.ի արտակարգ համագումարը՝ Շիրակի պահանջին վրայ : Կօլիստ կուսակցութիւնը կը վերածուի Համախմբում Հանրապետութեան համար : Նախկին Նախարարապետը կ'ընտրուի նախագահ :

5–8 .— Սպանիոյ քաղաքացիական պատերազմէն ի վեր առաջին անգամ ըլլալով Մատրիտի մէջ կը գումարուի Սպանիոյ Ընկերվարական կուսակցութեան 27րդ համագումարը :

6–7 .— Ժիսքար Եուկոսլաւիա կ'այցելէ :

18 .— Ցիւրիխի օդակայանին մէջ քաղաքական երկու բանտարկեալներու փոխանակում՝ Վլադիմիր Բուկովսկի Քորվալանի հետ :

ՓՐՈՖ. ՏՈՔԹ. ՍԻՐԱՐՓԻ ՏԷՐ - ՆԵՐՍԷՍԵԱՆԻ ՑՕԱՄԵԱԿԸ

———— Օ ————

Օր. Սիրարփի Տէր–Ներսէսեան ծնած է Իսթանպուլ 1897ին, անդամ՝ ծանօթ տըպարանատէր եւ Թղթավաճառ Վահրամ եւ Հրաչեայ Տէր–Ներսէսեան ընտանիքին՝ որոնց նախահայրը Խաչատուր Խան էֆէնտի Տէր–Ներսէսեան՝ Բաղէշցի ազնուական մըն էր, վախճանած 1895ին, 85 տարեկան : Մօտ կապեր ալ ունեցած են Մաղաքիա Արք. Օրմանեան պատրիարքի հետ :

Օր. Սիրարփի Իսթանպուլի մէջ իր ուսումը լրացնելէ վերջ գայն կատարելագործեց Ֆրանսա, Սորպոնի մէջ հետեւելով Պատմութեան եւ Գեղարուեստի պատմականին, 1936ին արժանանալով տոքթորայի ակադեմական աստիճանին (պէտք է փակագծի մէջ նշել թէ՝ Սորպոնէ վկայեալ առաջին Հայուհին՝ Զապէլ Եսայեանն է եղած) :

1936է առաջ՝ Փարիզի մէջ Օր. Սիրարփի 1926 – 1929 տարիներուն էքօլ Փրատիք տէ Օթ զ'էթիւտի մէջ գեղարուեստի պատմութեան դասախօս եղաւ, 1930ին Ամերիկայի Ուէլլի Քալիճի մէջ նոյն նիւթը դասախօսեց, 1937 – 1946 տարիներուն դարձեալ Ամերիկա՝ Ֆարնզուըրթ Թանգարանին տնօրէն եւ Գեղարուեստի բաժնին վարիչ եղաւ : 1946ին նմանապէս Ամերիկա, Տամպըրթըն Օուքսի մէջ բիւզանդական Գեղարուեստի եւ Հնագիտութեան ուսուցչապետ՝ Հարվըրտ համալսարանի Գեղարուեստի եւ Գիտութեան կաճառին ալ անդամ ընտրուեցաւ : 1963ին ալ հանգստեան կոչուեցաւ :

Միացեալ Նահանգներու զանազան համալսարաններուն՝ ինչպէս նաեւ Փարիզի մէջ զանազան դասախօսութիւններ է սարքած եւ Իսթանպուլ ալ է այցելած : Անդամ է Միացեալ Նահանգներու Միջնադարեան Ակադեմիին, Ֆրանսայի Հնագիտական Միութեան եւ Երեւանի Գիտութեան Ակադեմիին :

Փրոֆ. Տէր–Ներսէսեանի մասնագիտական ճիւղերը եղած են, ի մասնաւորի, բիւզանդական ու հայկական գեղարուեստը : Անջատ հատորներով հրատարակած է՝ «Վենետիկի Մխիթարեան Մատենադարանին մէջ ԺԲ., ԺԳ., ԺԴ. դարերու պատկանող պատկերազարդ ձեռագիրներ» (ֆրանսերէն, երկու հատոր, Փարիզ 1937), «Հայաստան եւ Բիւզանդական կայսրութիւնը» (անգլերէն, 148 էջ (32 էջ նկար), Մելքոնեան Հիմնադրամի հրատարակութիւն, Հարվըրտ համալսարան, Քէմպրիճ, Ամերիկա, 1947) : «Չէսթըր Պիթի գրադարանը. Հայկական Ձեռագիրներու ցանկը եւ Հայկական Գեղարուեստի պատմութեան ամփոփոյթը» (անգլերէն, երկու հատոր, Տըպլին 1958) : «Ֆրիըր նկարասրահի հայկական ձեռագիրները» (անգլերէն Սմիթսընիըն հիմ. նարկ, Ուաշինկթըն 1963) : «Աղթամարի Ս. Խաչ եկեղեցին» 915 – 921 (անգլերէն, Քէմպրիճ, Ամերիկա 1965), Աղթամար կղզին, գեղազարդ Ս. Խաչ եկեղեցին, խաչաձեւ, ներքին պատկերներ, արտաքին քանդակներով, ցցուն զարդերով. Թագաւոր Գագիկ Արծրունի, Թագուհի Մլքէտիկինը, մանրանկարներով զարդարուած իր համբաւաւոր Աւետարանը, 862, իր կողմէ նուիրուած Վարագայ վանքը, իսկ այժմ Վենետիկ, Ս. Ղազարի վանքը. Ս. Խաչ եկեղեցիին ճարտարապետ Մանուէլ : Օր. Տէր–Ներսէսեան նկատի ունեցած է Մազհար Իփշիրօղլուի գերմաներէն «Աղթամար»ն ալ, Պերլին - Մայնց, 1963 :

Օրիորդին վերջին գործերէն մին է «Հայերը» (անգլերէն, 216 էջ — 78 լուսատիպ նկար — 50 գծանկար, Լոնտոն, 1969) :

Օրիորդ Տէր–Ներսէսեան զանազան հրատարակութիւններու ալ աշխատակցած է, մասնաւորապէս՝ «Ս. Էջմիածնայ Աւետարանին սկզբնական մանրանկարներուն Թուականը» (անգլերէն «Արթ Պըլըթըն»ի մէջ, 1933) : «Արքունի պատմագիր Սմբատ Գունտստապլի հայերէն Քրոնիկոնը» (անգլերէն, «Տամպըրթըն Օուքս Փէյփըրզ 1959) : «Կիլիկեան Հայաստանի Թագաւորութիւնը» (անգլերէն Սիթընի «Խաչակիրներու պատմութիւնը» գիրքին մէջ, հատոր Բ., Ֆիլատելֆիա, Ամերիկա 1962) :

«Է. դարու Հայ Մանրանկարչութիւնը» եւ Ս. Էջմիածնայ Մանրանկարները» (Բիւզանդագէտներու ԺԲ. համաժողովի ատենագրութիւնները, հատոր Գ. ֆրանսերէն, Պելկրատ 1964) :

«ԺԳ. – ԺԴ. դարերու Կիլիկեան Ոսկերչութիւնը եւ Սկեւռայի Մասնատուփը (ֆրանսերէն, «Ռըվիւ տէ զ'էթիւտ Արմէնիէն»ի մէջ, նոր շարք, հատոր Ա., Փարիզ 1964) :

«Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ Հայաստան եւ անոր բաժանեալ պատմութիւնը» (անգլերէն, Թէլպըրթ Ռայսի «Խաւար դարեր»ուն մէջ, Լոնտոն 1965) :

«ԺԳ. դարու Կիլիկեան Աւետարան մը» (ֆրանսերէն, «Ռըվիւ տէ զ'էթիւտ Արմէնիէն»ի մէջ, նոր շարք, հատոր Դ., 1967) :

Իր երկու ամէնէն ժողովրդական երկերուն մէկն է 1947ի «Հայաստան եւ Բիւզանդական Կայսրութիւնը» ուր՝ պատմական տեսութենէն վերջ շար ի շար մեղ կը ներկայանան կրօնական վէճերը, հայկական ճարտարապետութիւնը, քանդակագործութիւնը, նկարչութիւնը — բոլորը բաղդատական գետնի վրայ — յետոյ՝ համառօտ ժամանակագրութիւն եւ հայ այբուբենը : Երկրորդն է, «Հին ազգերու եւ վայրերու» շարքին, անգլերէն՝ «Հայերը» անուն երկը ուր՝ ընթերցողին կը ներկայացուի Երկիրը եւ Բնակիչները, պատմութիւնը, Կիլիկեան Հայաստանը, ընկերային կեանքը եւ տնտեսութիւնը, կեանքը, գրականութիւնը եւ մշակոյթը, ճարտարապետութիւնը, քանդակագործութիւնը, նկարչութիւնը եւ որպէս փակում՝ մատենագիտութիւնը :

Արուեստագէտի լեցուն, տոկուն եւ արդիւնաբեր աշխատանք. գիտական պատուաբեր կենցաղ ութսունամեակին առթիւ պատի՛ւ իրեն ու պատի՛ւ մեզի իր շնորհիւ :

ՅԱԿՈԲ ՄԱՐԹԱԵԱՆ

ՊՈՒՍՏՄ ԺՊԻՏ

Կին մը իր ամուսնին կ'ըսէ .

— Գիտե՞ս, կը կարծեմ որ նախընտրելի է գործէն հանել սեւամորթ չարժաւարը զոր գործի կոչեցինք անցեալ շաբաթ :

— Ինչո՞ւ : Պարտականութիւնը լաւ չի՞ կատարեր :

— Ոչ, այդ չէ : Իր քով բան մը կայ որ կը վախցնէ զիս :

— Սիրելիս, սեւամորթ է անոր համար այդպէս կ'ըսես, ի՞նչ կ'ըլլայ, այդքան ցեղապաշտ մի ըլլար :

Այսպէս պատասխանելով ամուսինը տունէն կը բաժնուի եւ գրասենեակ կ'երթայ : Իրիկունը երբ գործէն տուն կը վերադառնայ, կը տեսնէ որ սեւամորթ չարժաւարը, սենեակին ճիշդ մէջտեղը պառկած է կնոջը հետ :

Կինը չի կորսնցներ իր պաղարիւնը .

— Տեսա՞ր, կ'ըսէ, չես կրնար ըսել որ չէի ազդարարած : Բայց քեզի հետ միշտ այսպէս է, չես հաւատար, ճերմակի վրայ սեւով փաստ կ'ուզես :

×

Միացեալ Նահանգներու փոքրիկ քաղաքներէն մէկուն մէջ բժշկուհի մը կ'աշխատէր հանրային սպասարկութեան բաժնին մէջ : Սպասարկութեան մէջ աշխատող ուրիշ կին մը բարեկամական չէշտով մը կը հարցնէ բժշկուհիին .

— Ով գիտէ որքան անհանգիստ բան է այսքան շատ մերկ այր մարդու հետ գործ ունենալ : Նորէն սպիտակամորթերը ինչ որ է, բայց սեւամորթեր ալ կան : Հաւանաբար շատ տգեղ է անոնց մերկութիւնը :

— Ոչ, կը պատասխանէ չոր չեշտով մը բժշկուհին : Սեւը կարծես հագուստի դեր կը կատարէ :

«ՑԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (256)

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Բ. ՄԱՍ

ԱՐԱԹԻՄՈՍԻ ՄԷԿ ՆԱՄԱԿԸ

Ինքզինքը մինչեւ վերջը պաշտպանելով մեռնելու պատրաստուեցաւ :

— Պիտի յանձնուի՞ս, մոնչեցին ոստիկանները :,

Ռոլան, երբ պատասխան բագուկը լարեց : Լրտեսներէն մին մռնչելով ետ քաշուեցաւ, իսկ միւս երեքը առանց բերաննին բանալու անոր վրայ խոյացան :

Բայց հազիւ թէ այս շարժումը ըրած, հազիւ թէ Ռոլան թեւը վեր բարձրացուցած, վայնասուն մըն է փրթաւ սենեակին մէջ : Հրմշտուքով մը բոլոր լրտեսները իրարու վրայ գետին գլտորեցան, իսկ Ռոլան, դաշոյնը ձեռքը, թեւը վեր բարձրացուցած վիճակի մէջ ապշած մնաց : Հսկայ մը ուրուականի մը պէս սենեակէն ներս խուժած էր եւ իր ուժով թեւերովը աջեւի առարկաներն ու իրերը առանց աջ ու ձախ նայելու գետին կը տապալէր : Թեւը վեր բարձրացուցած էր ան եւ խոշոր զանգուածի մը պէս վար իջեցնելով լրտեսները ճզմել կը սպառնար :

Ցետոյ, ձեռքի մէկ հարուածով պատուհանը ջախջախեց, առաջին լրտեսը գրկեց եւ քուրջի ծրարի մը պէս օդին մէջ վեր բարձրացնելով, առանց աջ ու ձախ հաշուելու, պատուհանէն դուրս նետեց :

Լրտեսին մարմինը փողոցին քարերուն զարնուելով տափ–տափակ եղաւ :

— Այս մէկ, մռնչեց հսկան :

Եւ իր գործը շարունակելով, կայծակի արագութեամբ երկրորդ լրտեսը վեր վերցուց եւ զայն եւս առաջինին պէս պատուհանէն դուրս նետելով գոչեց .

— Այս երկուք . . . :

Առանց երկվայրկեան իսկ կորսնցնելու երրորդ եւ չորրորդ լրտեսներն ալ իրարու ետեւէ պատուհանէն դուրս նետելով մռնչեց .

— Երեք . . . եւ աս ալ՝ չորս :

Չորս լրտեսները, փողոցին սալայատակներուն վրայ իրարու քով շարուած, արեան ճապաղիքներու մէջ անշարժացած մնացին :

— Սքալապրինօ, Սքալապրինօ, մըռնչեց Ռոլան ափ ի բերան մնացած :

— Այո, տէր իմ, ես եմ . . . եւ կարծեմ թէ ճիշդ ժամանակին հասայ, գոչեց լըրտեսները աւլող հսկան խոնարհութիւն մը ընելով : Բայց տնտնալ չըլլար, տէր իմ, փախչինք :

Երկուքը մէկէն դուրս խոյացան :

Բայց այն միջոցին երբ սանդուխին ստորոտը հասնելով փողոց պիտի նետուէին, դուրսէն շատ մը մարդոց քալելու աղմուկը լսուեցաւ, որուն յաջորդեց Պեմպոյի ձայնը որ կ'ըսէր .

— Տունը պաշարեցէք . . . Ներս մտէք : Խուզարկեցէք, փնտռեցէք, եւ դաւաճանը սպաննեցէք ու խորտակեցէք :

— Ալ այս անգամ կորսուեցանք, մըռմռաց Սքալապրինօ :

— Դուրս խոյանանք, ըսաւ Ռոլան :

— Ոչ, տէր իմ, վեր ելլենք . . . : Ետեւէս եկէք :

Պեմպօ վարը չորս լրտեսներուն գործողութեան արդիւնքին սպասած էր :

Տունին դիմացի կողմը անցնելէ յետոյ աչքը լուսաւորուած պատուհանին կողմը վերցնելով փափաքած էր .

— Հոն է :

Հեւալով, ատենը մէյ մը կը փափաքար ան .

— Մեր մարդիկը հիմա վեր ելլելու վըրայ են : Առաջին յարկը հասած պիտի ըլլան . . . :

Եւ նշմարելով պատուհանին լոյսին մարիլը, աւելցուց .

— Լոյսը մարեցաւ, կ'երեւի թէ դուռը կոտրեցին եւ ներս մտան : Հիմա ուր որ է պիտի բռնուի :

Այս ըսելով, պահուըտած տեղէն դուրս ելաւ, տունին մօտեցաւ, եւ աչքը վեր վերցուց, դէպի պատուհանը եւ սպասեց :

Ուշադրութիւնը լարուած, աչքերը պատուհանին, այնքան գրաւուած էր վերը տեղի ունենալիք դէպքով որ, դուրսէն եկող բարձրահասակ մարդու մը պարտէզ մտնելով սանդուխներէն վեր ելլելը չկըրցաւ նշմարել :

Հազիւ եօթը – ութ վայրկեան անցած, Պեմպօ տեսաւ որ վերի պատուհանը կը խորտակուէր եւ պատուհանին փշրուած ապակիները մեծ աղմուկով վար կը թափէին :

ՄԻՇԷԼ ԶԷՎԱՔՕ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկ. Կիրակոս Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Ժան Փափազեան (Կրընոպլը) կը ծանուցանեն թէ Կիրակի, Յունուար 16, առաւօտեան Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ կը կատարուի հոգեհանգստեան պաշտօն իրենց վաղամեռիկ զաւկին եւ եղբօր՝

ԺԱՔ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն իր յիշատակը յարգողներուն:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Այրի Տիկ. Արուսեան Տէր–Գէորգեան իր ամուսնոյն Պր. Անդրանիկ Տէր–Գէորգեանի մահուան 9րդ տարեդարձին առթիւ «Յառաջ»ին կը նուիրէ 50 ֆր.: Ինչպէս նաեւ Փարիզի Մշակոյթի Տան եւ «Հայաստան» թերթին 50ական ֆր.:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՎԱԼԱՆՍԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հ. Բ. Ը. Մ.ի Վալանսի մասնաճիւղը կը ծանուցանէ թէ նուագախումբի ծանօթ ղեկավար՝ ԺԱԳ ԽՕՃԱԳԵԱՆ սիրայօժար կերպով սոլֆէժի դասեր կուտայ Յունուար 10էն սկսեալ ամէն Երկուշաբթի եւ Չորեքշաբթի երեկոները, մասնաճիւղի սրահին մէջ, 6 Ռիւ Ֆավանթին, ժամը 18.30ին:

Նմանապէս Վալանսի հասարակութենէն սիրուած երգիչ՝ Պ. Վարդգէս Վարդանեան կուտայ հայերէն երգի դասեր նոյն երեկոները ժամը 19.30էն սկսեալ:

Փափաքողները կրնան դասերուն մասնակցիլ 7 տարեկանէն սկսեալ, առանց սեռի ու տարիքի խտրութեան:

Արձանագրուելու համար դիմել, 6 Ռիւ Ֆավանթին, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին: Դասերը ձրի են:

ՓԱՐԻԶ
Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ

Հինգշաբթի, Յունուար 13, Ը. օր Ծնընդեան: Տօն Անուանակոչութեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի: Ժամը 10ին պատարագ կը մատուցուի: Պատարագի աւարտին՝ Առաջնորդարանի սրահին մէջ տնօրհնէք կը կատարուի:

Կիրակի, Յունուար 16, Ա. Կիրակի զկնի Ծննդեան: Այսօր պատարագի աւարտին մասնաւոր հոգեհանգիստ կը կատարուի Ս. Յովհ. Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ եկեղեցաշէն բարերար՝ ԱՂԵՔՍԱՆԴՐ ՄԱՆԹԱՇԵԱՆԻ համար, անոր անուան տօնին առիթով:

Հ. Բ. Ը. Մ. — ՄԱՐՍԷՅԼ

Հ. Բ. Ը. Մ.ի Մարսէյլի Տիկնանց մասնաճիւղը կը հաղորդէ իր բոլոր անդամուհիներուն թէ Յունուար մէկէն ի վեր ժողովները տեղի կ'ունենան ժամը 15ին ամէն Հինգշաբթի, Բարեգործականի սրահին մէ՝ Քուռ փիէր փիւժէ, Մարսէյլ:

YAN'S CLUB

5, Ave. Reille — 75014 PARIS

Ճատրակի հանդիպում խորհրդային վարպետ ՎԱՀԱԳՆ ՈՍԿԱՆԵԱՆԻ հետ

CERCLE D'ECHECS DU YAN'S

VAHAKN OSGANIAN,

Maître d'échecs d'Union Soviétique et 15 membres de son cercle en une partie simultanée, le Vendredi 14 Janvier à 20 h. 30, suivi d'un dîner et d'une causerie

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Րաֆֆի խումբի ժողովը Հինգշաբթի, Յունուար 13, ժամը 20.30ին Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տունը:

×

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ, Յունուար 14, ժամը 20.30ին Մշակոյթի Տունը: Կը խընդրուի ճշդապահ ըլլալ:

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին Մշակոյթի Տունը: Ընկերներէն կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

×

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի ժողովը Շաբաթ, Յունուար 15, ժամը 20.30-ին, Գասպար Իփէկեան ակումբը:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Անիէռ – Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկեր – ընկերուհիները Յունուար 14ին, ժամը 20.30ին, փերմանանս տէ զ'Ասիսթանթ Սօսիալ, 23 Ռիւ Պելփոր, Անիէռ:

Cuisine Grégoire

A EMPORTER

Spécialités Libanaises

14, rue Mazagran 75010 Paris

M° Bonne Nouvelle

tél. 770 - 24 - 43

ՁԵՐ ՏՈՒՆԻՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԻ ՎԱՐԱՆԻՔ ԴԻՄԵԼՈՒ ԿՐԵԿՈՒԱՐԻ ԼԻԲԱՆԱՆԵԱՆ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ՃԱՇ, ՆԱԵՒ ԼԻԲԱՆԱՆԵԱՆ ՀԱՅ ԵՒ ՄԱՆԱՒԱՆԴ՝

Հայկական «Փիցցա» (լահմաճուն)

ARBRE DE NOEL

Des Cours du Mercredi au COLLEGE SAMUEL - MOORAT

26, Rue Troyon — 92310 SEVRES

le Dimanche 16 Janvier 1977 à 15 h.

Récitations, chants, Buffet, tombola.

ՏՕՆԱԾԱՌ

Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանի Չորեքշաբթի օրերու դասընթացքներուն, Կիրակի, Յունուար 16, ժամը 15ին:

Արտասանութիւն, երգ պիւֆէ, թոմպոլա

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Յունուար 16, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Լիոնի Եկեղ. Ազգ. Տան սրահին մէջ՝ 295 Ռիւ Պուալօ, կազմակերպութեամբ Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Փոքրիկներու կողմէ երգ, արտասանութիւն, գեղջկական պարեր, հաճելի անակնկալներ:

Կաղանդ պապան նուէրներ եւ ուտելիքներ պիտի բաժնէ ներկայ եղող բոլոր մանուկներուն:

×

Կապ. Խաչի Պուլ. Օտոյի մասնաճիւղը կը տօնէ Մանուկներու Օրը Յունուար 16, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին: Սիրով կը հրաւիրուին ծնողքներն ու համակիրները:

Nuitée Dansante

Organisée par le NOR SEROUND de Sainte-Etienne

Dans les Salons du CASINO DE ST-GALMIER

42330 Saint-Galmier

Le Samedi 15 Janvier de 21 h. à l'aube

avec la participation des

ORCHESTRES JACKY LEBOIS, SAYAT NOVA

Ambiance Arménienne

Tenue correcte exigée

Les Productions et le Restaurant

LA CAPPADOCE

3, rue Marivaux (derrière l'Opéra-Comique, M° Richelieu-Drouot) tél 742-83-65

vous présentent le premier 33 tours « ARMENIA IMMORTAL » de

MARTEN YORGANTZ

avec

Bernard DEDEDJIAN

en vente à :

— LA CAPPADOCE 3 rue Marivaux, Paris 2e 742-83-65
— LIBRAIRIE PALOUYAN 9 rue de Trévise, Paris 9e 523-24-97
— TELE-CONDORCET (KAPIKIAN) Clamart (92)
— SUPER-MARCHE BAHADOURIAN 20 rue Villeroy, Lyon 60-32-10
— DISCO-MATIC 11 rue Pasteur, 26000 Valence

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէնթ Անթուանի Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ըստացած է փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուիրատուութիւնները.— Ողբ. Խաչիկ Մազմանեանի թաղման առթիւ Պ. Պ. Արսէն Տէր–Զաքարեան 200, Գրիգոր Մատէսեան 100, Ս. Անթուանի Հայ Մարզական Միութիւն 50, Նշան Նաճարեան եւ Առաքել Տուտուսեան 20ական: Ողբ. Աղաւնի Ճանճիկեանի թաղման առթիւ Ժանօ Մանուկեան, Յար. Մանուկեան եւ Սւզան Մանուկեան 50ական, Պաղտասար Թօփալեան 20: Ողբ. Դաւիթ Պատթալեանի թաղման առթիւ այրի Տիկ. Աւետիսեան 50, Կարպիս Մօրուքեան 30: Ողբ. Վառվառ Զօմփուրեանի թաղման առթիւ Պ. Փօլ Զագրեան 20: Ս. Աստուածածնի վերափոխման տօնին առթիւ Տէր եւ Տիկ. Ռուբէն Բաբիկեանէ 1000 ֆր., Ողբ. Խորէն Տէր–Նազարէթեանի թաղման առթիւ Տէր–Նազարէթեան ընտանիք, Տէր եւ Տիկ. Իսկէնտէրեան եւ Պօզեան ընտ. 100ական, Ծատուրեան ընտ., Պարոնեան ընտ., Կարապետեան ընտ., Լեւոն Էքէր, Աշոտ Տէմիրճի, Տիկ. Զարուհի Քէշիշեան, Օր. Վարդի Արսլանեան, Պետրոս Աւագեան, Տէր եւ Տիկին Տաւուտեան 50ական, Յ. Արսլանեան եւ Աղաւնի Գալայճեան 20ական, Արսլանեան եղբարք 30 ֆ.

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Իրենց այցելութեան առթիւ Հայ Կարմիր Խաչի օգափոխութեան կայանին կը նուիրեն.— Տէր եւ Տիկ. Մ. Քէհեաեան (Քլամար) ձայներիզ մը, Տիկ. Անդրէասեան (Ալֆորվիլ) 100 ֆր. եւ բարձրախօս մը, Տէր եւ Տիկ. Բոսթաճեան եւ Տէր եւ Տիկ. Սալմասլեան 500ական ֆր., Տէր եւ Տիկ. Պահատուրեան 300, Տէր եւ Տիկ. Կ. Քէհեաեան 200, Տիկ. Մ. Մարտիկեան, Տէր եւ Տիկ. Վ. Մոստիչեան, Տէր եւ Տիկ. Ա. Տէր–Յարութիւնեան (Էփինէ) 100ական, Տոքթ. Ծ. Զարդարեան (Անթիպ) 20 ֆր.:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի Խընամակալութիւնը շնորհակալութեամբ ըստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները.— Տիկ. Ա. Սարգիսեան 100 ֆր., իր ամուսնոյն մահուան 22րդ տարելիցին առթիւ, Տ. Վ. Կէօքճեան 200, Պ. Պ. Պըյլիքեանի յուղ. առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Տ. Ոսկան Եսաեանի յուղ. առթիւ փոխան ծաղկեպսակի՝ Տ. եւ Տիկ. Քիւրքճեան, Տ. եւ Տիկ. Կ. Մանուկեան, Տէր եւ Տիկ. Ա. Կասէր 50ական ֆր., Տիկ. Մ. Ալթունեան եւ Տիկ. Ա. Իշխանեան 100ական ֆր.:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի մայր եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութեան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է սրահի շինութեան եւ եկեղեցւոյ պայծառութեան համար հետեւեալ նուէրները.— Պ. Ալէն Գոյումճեանի ընդ. Օր. Միշէլ Լերանի ամուսնութեան ուրախ առիթով Պ. Պ. Ֆ. եւ Ն. Փափազեան եղբայրներ 200 ֆր., Պ. Արթիւր Քէսթաքեանի ընդ. Օր. Անայիս Թիրեաքեանի ամուսնութեան առիթով Տէր եւ Տիկին Է. Քէչեան 200, Տիկին Յարութիւն Պէսոյեան եւ զաւակներ նուէր 500: Արմենուհի Միլոյեանի թաղման առթիւ Տիկին Ս. Թումիկեան 30, Տէր եւ Տիկին Կ. Թիւթէլեան 20: Օննիկ Տէր–Խորէնեանի թաղման առթիւ այրի Տիկին Տէր–Խորէնեան, Տիկ. Մ. Սամուէլեան, Տիկ. Զ. Վարպետեան 100ական, Պր. Պարտիզպանեան 50, Տիկին Հ. Արապաճեան, Պր. Խ. Վարդերեսեան 20ական: Գրիգոր Գատայիֆեանի թաղման առթիւ Տէր եւ Տիկին Ա. Բիրեան 50: Նազարէթ Տալաքիւրէեանի թաղման առթիւ Պր. Յ. Փափազեան եւ զաւակները 250, Տէր եւ Տիկին Ա. Դաւիթեան (Պանտոլ), Պր. Բ. Սէֆէրեան եւ զաւակները 200ական, Տիկին Ա. Տալաքիւրէեան, Տէր եւ Տիկին Յ. Կիւրջեան, Պ. Պ. Յարութիւնեան, Ժ. Սարգիսեան 100ական, Տէր եւ Տիկին Լ. Էքէր, Տէր եւ Տիկին Սեզօնեան 50ական: Արշալոյս Լուսարարեանի թաղման Իւմիտեան ընտանիք 50: Օննիկ Սարաֆեանի հոգեհանգիստին առթիւ Տէր եւ Տիկին Զ. Սարաֆեան 70, Տէր եւ Տիկին Ռ. Թիլքեան 50, Պ. Սէֆէրեան, Տիկին Զ. Արզումանեան քաղ. Կապ. Խաչի վարչութիւն 20ական: Յարութիւն Վարդերեսեանի հոգեհանգիստին Տէր եւ Տիկին Պ. Վարդերեսեան 50, Խ. Վարդերեսեան 20: Սուր Փափազեանի թաղման առթիւ Տէր եւ Տիկին Մ. Եավէր, Տէր եւ Տիկին Հ. Մարտիրոսեան 50ական, Զ. Կորկիս 20: Մարիամ Յակոբեանի եւ Ժորժ Յակոբեանի հոգեհանգիստին առթիւ Մոնփելիէէն Տէր եւ Տիկին Ժ. Մարգարեան 200:

ՃԱՇ

Հայ Նախկին Մարտիկներու եւ Կամաւորներու Միութիւնը կը կազմակերպէ ճաշ մը իր վեթերան ընկերոջ Միհրան Մավիեանի ի պատիւ «Ոճիրի անդրաշղարհէն» գիրքի հրատարակութեան առթիւ, Յունուար 22 ժամը 20.30ին Եան'ց ակումբը:

Ճաշագին 60 ֆր. դիմել 35 Ռիւ տը Թրեվիզ, հեռաձայն 770–07–25

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Անիէռ – Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 6ին:

×

Կապ. Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղին տարեկան ձեռնարկը Մարտ 12ին:

×

Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան Փառատօնը Մարտ 5ին

×

Հայ Նախկին Ռազմիկներու եւ Դիմադրականներու ձեռնարկը Փարիզի մէջ՝ Մարտ 26ին:

×

Տէսինի Հայ Մշակոյթի Տան բացումը Մայիս 8ին:

Imprimé sur les Presses du JOURNAL «HARATCH»

83, rue d'Hauteville 75010 Paris

Commission Paritaire : N° 55935

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
12
MERCREDI
12 JANVIER
1977

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1,20 F

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 170 Ֆ.	Վեցամսեայ	90 Ֆ.
Արտասահման	Տար. 200 Ֆ.	Հատը	1 Ֆ. 20

52ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.766

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

52e ANNÉE — N° 13.766

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ԵՂԵՌՆԱՓՈՐՁ ՄԵԹՐՈՅԻՆ ՄԷՋ

— o —

Շաբաթ իրիկուն եղեռնափորձ մը պատահած է Մոսկուայի փապուղիին մէջ, ինչ որ աննախընթաց է։ Թաս Երկուշաբթի օր միայն հաստատեց լուրը եւ հաստատուեցաւ նաեւ թէ եօթը մեռեալ կայ եւ երեսուն վիրաւոր։

Ստացուած լուրերու համաձայն, Շաբաթ ժամը 17.15ին կառախումբ մը կը մեկնի Իսմայլովսկի Փարք կայանէն Շթչելքովօ գիծին վրայ դէպի Իսմայլովօ։ Այդ մասի գիծը բացօթեայ է նախքան կրկին փապուղի մտնելը Մայիս — Մէկ կայարանէն առաջ, յանկարծ ծանր պայթում մը կը ցնցէ չորրորդ կառքը (ընդհանրապէս 7–8 կառք կ'ըլլայ) եւ կառախումբը կը կենայ։

Ասկէ զատ ըսուած է թէ այլ պայթումներ ալ տեղի ունեցած են այլ վայրեր, բայց պարզ է որ կարելի չէ ստուգել։

Խորհրդային իշխանութիւնները լաւագոյն «լուծում» մը կը նկատեն այս եղեռնափորձը վերագրել ահաբեկիչներու կամ հակախորհրդային կազմակերպութեան մը այսինքն այն բողոքողներուն, որոնք կը քննադատեն խորհրդային վարչակարգին որոշ երեսները։ Ասոնք ալ կը պատասխանեն որ գրգռութիւն մըն է, այսինքն դիտումնաւոր կերպով կատարուած է եղեռնափորձ մը իրենց վրայ բեռցնելու համար։ Ցարդ այս մասին միակ խօսողը խորհրդային լրագրողն է Վիքթոր Լուի, որ ընդհանրապէս կ'ըսէ անպաշտօն կերպով ինչ որ Մոսկուա չուզեր ըսել պաշտօնապէս։ Ըսած է ամերիկացի լրագրողի մը. «Ռումբ մը խաղաղասէր չի կրնար ըլլալ, ուրեմն յստակ է որ ահաբեկիչի ռումբ է»։ Կ'ուզէ նոյնիսկ հաւատացնել տալ թէ Խորհ. Միութեան մէջ տեսակ մը «Պատեր–խմբակ» կայ, ինչպէս կը գրէ Լոնտոնի Իվըքնինկ Նիուզի մէջ։

Ամէն պարագայի մէջ, պարզ է որ այս արարքը պատրուակ կրնայ ծառայել նոր հետապնդումներու եւ հալածանքներու ընդդէմ անոնց որոնք «հերձուած» կը նկատուին։

ՖՐԱՆՍԱ

ԱՊՈՒ ՏԱՈՒՏ՝ ՓՈՐՁԱՆՔ ՄԸ

— o —

Երեքշաբթի օր միայն Իսրայէլն է որ պիտի պահանջէր Ապու Տաուտը, քաջ գիտակցելով թէ Ֆրանսա պիտի չտայ, քանի չի կրնար խնդրոյ առարկայ ընել իր ամբողջ արաբամէտ քաղաքականութիւնը, հակառակ նման քայլ մը առնելով։

Գալով Գերմանիոյ «որու նախաձեռնութեան վրայ կատարուած է ձերբակալութիւնը», տեր չուզեր ըլլալ այդ «նախաձեռնութեան« և Պոնի Արդարութեան նախարարութեան բանբերը մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին չեշտած է որ Դաշնակց. Գերմանիա անուանական ձերբակալման հրամանագիր չէ հանած Ապու Տաուտի դէմ, 1972ի ահաբեկումէն ետք։ Պարզ կը թուէր Երեքշաբթի որ Պոնի կառավարութիւնը բնաւ միտք չունի գլխուն փորձանք մը ստեղծելու, պահանջելով Տաուտը, գալով Ֆրանսայի մեծ փորձանք մը բացած է գլխուն, վասնզի ինչպէս կը խորագրէր Քոթիտիէն տը Փարի Ապու Տաուտի համար «Ռումբ մը բանտին մէջ»։

Նոյնիսկ հարց ծագած է Փարիզի մէջ թէ որո՞ւ կարգադրութեամբ ձերբակալուած է Ապու Տաուտ։ Ըսուեցաւ նոյնիսկ թէ Ներքին նախարարութեան գլխուն վրայէն է որ Հողամասին Ապահովութեան Տնօրէնութիւնը (Տէ. էս. Թէ.) կատարած է այս ձերբակալութիւնը, կատարուած իրողութեան առջեւ դնելով Ֆրանսական կառավարութիւնը։ Կայ նաեւ այն իրողութիւնը, որ էնթերփոլի կանոնագիրը կ'արգիլէ որ Տէ. էս. Թէ.ն միջամտէ քաղաքական հարցերուն եւ դատական ոստիկանութիւնն է որ պէտք է կատարէր ձերբակալութիւնը։ Երբ Պոն կը հերքէ որ ինք տեղեկացուցած ըլլայ Ֆրանսայի թէ Իրաքեան կեղծ անցագրով ճամբորդողը Ապու Տաուտն էր, անկարելի չի թուիր որ Իսրայէլեան գաղտնի սպասարկութիւնները ըլլան բուն տեղեկացնողը։ Ամէն պարագայի մէջ, չատ փափուկ կացութեան մէջ է Ֆրանսական կառավարութիւնը, որ 15 օր պայմանաժամ ունի միայն եթէ իրմէ պահանջուի (Իսրայէլի կողմէ) բանտարկեալին յանձնումը։ Կառավարութիւնը սակայն ելք մըն ալ ունի՝ արտաքսել Տաուտը, զոր կրնայ ձերբակալած ըլլալ միայն անոր համար որ կեղծ անցագրով Ֆրանսա մտած է։

ՉԻՆԱՍՏԱՆ

ԹԵՆԿԻ ՀԱՐՑԸ ԾԱՒԱԼ Կ'ԱՌՆԷ

— o —

Կը թուի թէ Թենկ – Ցիաօ – Փինկի հարցը սկսած է նեղը դնել կուսակցական ղեկավարները, քանի ցոյցեր ու համակրական արտայայտութիւններ հեռացուած նախկին փոխ – վարչապետին նկատմամբ աւելի մեծ ծաւալ առած են քան կ'ակնկալուէր։ Հանրագրեր կը պահանջեն նոյնիսկ որ անմիջապէս վարչապետ նշանակուի։ Ամէն պարագայի մէջ, կասկած չկայ որ ղեկավարները կը ստիպուին տեղի տալ փողոցին ճնշումին եւ այն զանգուածային համախմբումներուն, որոնք եղած են Շու – էն – Լայի մահուան տարելիցը ոգեկոչելու համար։ Միեւնոյն ատեն ծանր քննադատութիւնները եւ պատիժի պահանջները կը շարունակուին «չորս»երու դէմ, մանաւանդ Մաոյի այրիին։

Քանի մը տողով

ԼԻԲԱՆԱՆԻ մէջ այս անգամ նախկին նախագահ Ֆրէնճիէն է որ կը յայտարարէ Ալ Պայրաք թերթին թէ զէնքերը վար պիտի չդնեն ցորչափ պաղեստինեան զինեալ ուժերը չհեռանան երկրէն։ «Լիբանանեան ճակատ» մը կազմած են Ֆրէնճիէ, Շամուն եւ Ճէմայէլ։

ՏՈՄՍԵՐ

Վե՛ՐՋԱՑԱ՞Ւ...

Հանելի չէ ամէն օր նոյն նիւթին շուրջ լսել։ Առաւել տհաճելի է շարունակ նոյն յանկերգը կրկնել — Լիբանան, Լիբանան։ Բայց ի՞նչ ընես։ Այնքան ատեն որ մեր անառակ երկիրը խօսեցնել կուտայ իր մասին, ստիպուած ենք խօսիլ ու լսել։ Մանաւանդ երբ Լիբանանը կը շարունակէ դեռ միջազգային մամուլին մէջ տեղ պահել — աւելի համեստ տեղ մը, կ'ընդունինք, առաջին էջէն դէպի ներսերը — հայ թերթը չէ որ անմասն պիտի մնայ։

Մինչեւ հիմա չէինք հասկցած թէ ինչո՞ւ կը կռուինք, ինչո՞ւ կը փանդենք, ինչո՞ւ կը սպաննենք, ինչո՞ւ կը թալլենք.. (վերջինը ճիշդ չեղաւ կարծեմ, բայց անգամ մը գրուեցաւ. գոնէ կողոպտիչը գիտէ թէ ինչո՞ւ կը կողոպտէ — Այդ ապրանքը քուկդ էր, հիմա իմս եղաւ եւ... վերջ)։

Իրողութիւնը այն է, որ ոչ մէկ երեսփոխան, նախարար կամ զինուորական վարիչ՝ ցարդ չէր կրցած ըսել թէ ինչո՞ւ կ'ընենք այս բաները։ Հայ երեսփոխանի մը պատասխանը, իրեն տրուած հարցումին.— «Ճշմարիտ կ'ըսեմ, իրենք ալ չեն գիտեր թէ ինչո՞ւ կ'ընեն, բայց կ'ընեն»։

Ասկէ վերջ պիտի գիտնանք։

Ջախերու պարագլուխ Քամալ Ճոմպլաթի վերջին յայտարարութիւնը.— «*Մարոնիներու առանձնաշնորհումները պէտք է ջնջուին*»։ Հոս՝ նորութիւն չկայ։ Մարդը հաւատարիմ է ինք իրեն եւ իր... ախորժակներուն։ (Ֆիզիքական ախորժակի մասին չէ։ Քամալ պէյ, սակաւապետ փաքիր, կը սնանի լոկ Հնդկաստանէն ստացած արմտիքով եւ աշխարհային հաճոյքներուն մասնակից չէ)։

Նորութիւնը կուգայ միւս կողմէն։ Փաղանգաւորներու զինուորական պետ Պէշիր Ճեմայէլէն որ կը յայտարարէ.— «*Յեղափոխութիւնը դեռ չէ վերջացած*»։

Վերջապէս մէկը գտնուեցաւ ըսող՝ թէ ի՞նչ է եղեր մեր ըրածը։ Յեղափոխութի՛ւն մը ըրած ենք, առանց գիտնալու, ճիշդ Մոլիէրի Պարոն Ժուրտէնին պէս, որ արձակով կը խօսէր ու կ'անգիտանար որ կրնայ արձակագիր դառնալ երբ խօսածը խօսածին պէս գրէ։

Յեղափոխականներ ենք ուրեմն։

Եւ որովհետեւ յեղափոխութիւնը դեռ «չէ վերջացած» եւ յեղափոխականի մը վայել չէ սկսած գործը կէս ձգել, պէտք է շարունակենք։

Դժուար թէ կողոպտուելիք բան մնացած ըլլայ նաւահանգիստի մթերանոցներուն մէջ, բայց վստահօրէն քանդուելիք տեղեր կրնան գտնուիլ դեռ։

Կեցցէ՛ յեղափոխութիւնը...։

ԱՐԵՒԵԼՔՑԻ

ԵՐԵՒԱՆ ⇄ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

Հեռատիպ, Դեկտ. 29 – Յունուար 3)

ՇՈՒՇԱՆԻԿ ԿՈՒՐՂԻՆԵԱՆԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 100ԱՄԵԱԿԻՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՅՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

Հայաստանի Գրողներու տան դահլիճին մէջ տեղի ունեցած է բանաստեղծուհի Շուշանիկ Կուրղինեանի ծննդեան 100–ամեակին նուիրուած յոբելենական երեկոյթը։ Ներկայ եղած են գրագէտներ, արուեստագէտներ եւ Կուրղինեանի բանաստեղծութեան երկրպագուներ։ Երեկոյթին բացումը ըրած է Հայաստանի Գրողներու Միութեան վարչութեան քարտուղար Մկրտիչ Սարգսեան։ Շ. Կուրղինեանի կեանքն ու գործը ներկայացուցած է Մելիքսէթ Մելքոնեան։

×

ԹԻՖԼԻՍԻ ՀԱՅԿ. ԹԱՏՐՈՆԻ 120ԱՄԵԱԿԸ

1976ին Թիֆլիսի հայկական թատրոնը բոլորեց իր 120ամեակը։ Հիմնադրուած է 1856ին, քանի մը սիրող խումբերու կողմէ։ Թիֆլիսի բեմը բարձրացած են հայկական թատերական արուեստի անուանի վարպետներ՝ Պետրոս Ադամեան, Սիրանոյշ, Յովհաննէս Աբէլեան, Վահրամ Փափազեան եւայլն։ Թատրոնի խաղացանկին մէջ տեղ գտած են հայ, ռուս, վրացի եւ եւրոպացի թատերագիրներու գործերը։ Աւելի քան 200 անգամ ներկայացուած են Գ. Սունդուկեանի «Պէպօ»ն, «Խաթաբալա»ն, Ալ. Շիրվանզադէի «Նամուս»ը եւայլն։ Վերջերս Թիֆլիսի հայկական տամաթիք թատրոնին մէջ յաջողութեամբ ներկայացուած է Սուրէն Աւչեանի «Սօս եւ Վարդիթեր» թատերախաղը, Պերճ Պռոշեանի համանուն գործին հիման վրայ։ Քննադատները գնահատած են բեմադիր Հայկ Ումիկեանի գործը եւ դերասաններուն խաղարկութիւնը։

×

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿՆԵՐՈՒ ՅԱՆՁՆՈՒՄԸ ԴԱՓՆԵԿԻՐՆԵՐՈՒ

Հայաստանի Գրողներու Միութեան տան մէջ տեղի ունեցած է գրականութեան, արուեստի, ճարտարապետութեան եւ քաղաքաշինութեան 1975ի պետական մրցանակներու յանձնումը։ Մրցանակները յանձնած է Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի մշակոյթի բաժնի վարիչ Գուրգէն Առաքելեան։ Հայաստանի պետական մրցանակի դափնեկիրի վկայականներ եւ կրծքանշաններ ստացած են՝ գրագէտ Համօ Սահեան, երաժիշտ Ալեքսանդր Աճէմեան, բեմադիրներ Հրաչեայ Ղափլանեան եւ Ալեքսանդր Գրիգորեան, նկարիչ Սարգիս Արուտչեան, ճարտարապետ Ալեքսանդր Սահինեան եւայլն։ Հայաստանի պետական մրցանակի դափնեկիրներ են նաեւ Յովհ. Շիրազ, նկարիչ Մինաս Աւետիսեան (յետ մահու), դերասաններ Մհեր Մկրտչեան, Արմէն Ջիգարխանեան, շարժանկարի բեմադիր Հենրիկ Մալեան, արտասանող Սուրէն Քոչարեան։

×

ԿԻՐՈՎԱԿԱՆԻ ՆՈՐ ՄՈՒՇՏԱԿՆԵՐԸ

Կիրովականի մորթի – մուշտակի գործատունը աւարտած է 1977ի ձմրան եղանակի համար նախատեսուած մուշտակներու նմոյշներու պատրաստութիւնը։ Մեծաքանակ արտադրութիւնը կը սկսի Փետրուարին, ընթացիկ տարուան ընթացքին պիտի արտադրուի յիսուն հազար ուրլիի ապրանք։

ԱՅՆ ՊԱՐԶ ՕՐԵՐԸ

Այն օրերը ջերմութիւն ունէին: Ապրումները թանձր էին եւ ենթակայ չէին եղանակի քմահաճոյքին: Բնական երեւոյթ էր որ ձմեռէն յետոյ գարուն գար: Ինչ փոյթ. կարեւորը մեր գոյութիւնն էր եւ այդ մէկը ապահովուած էր ո՛չ թէ նիւթապէս, այլ հոգեպէս: Կաշկանդուած չէին մեր թռիչքները եւ այդ էր կարեւորը: Ամոթ չէ խոստովանիլը թէ օտարութեան մէջ ծնած ըլլալը մեզ յուզող խընդիր մը չէր:

Հայ էինք, Հայութեան մը ծոցին մէջ ուր աղօթքները խունկ ունէին, բառերը՝ կչիռ ու մարդիկ միւռոն: Գեղեցիկ օրեր էին, ուր հայ գիրը մագաղաթի վրայ փորագիր ըլլալ կը թուէր, թէկուզ սովորական թուղթի մը վրայ նետուած ըլլար ան: Րաֆֆին ներկայ էր մեր մէջ իր առասպելական խենթերով: Մինակը չէր: Մեր շրթունքներուն վրայ տեղ գտած էին անունները բոլոր անոնց, որոնց խօսքն ու գործը աղնուացուցած էին ցեղը:

Այն օրերուն մեր տուները չունէին ներկայի շպարը, կը նմանէին աղնիւ վանականներու խուցերուն, անղորր եւ մաքուր: Մաքուր՝ նաեւ մեր հոգիները, մեր ենթաշխարհը:

Առաւօտները կարծես միշտ արեւով եղած ըլլային: Արեւը կը խայտար մեր սրտերուն մէջ ու երբ մեր աչքերը կը դարձնէինք դէպի աստեղազօծ երկինքը, շաքաթավերջ մը ապահովելու մղձաւանջը չէր մեզ մտահոգողը, այլ անհունին մէջ մեր երազներուն աւելի լայն հորիզոններ փնտռելը:

Երազ եւ իրականութիւն գիրկընդխառնուած՝ իրար կը շոյէին մեր երգիքներէն ներս: Տարբեր էին օրերը, ուր մթնոլորտը ապականած չէր տակաւին, ուր մեր արեան պնդիկները կը վանէին այն ինչ որ օտար էր, ինչ որ խորթ: Ենթագիտակցաբար կը զգայինք որ հրաշք յարութեան մը կը պարտինք մեր գոյութիւնը ու այդ գիտակցութիւնը կը մղէր մեզ տեւելու, ըլլալու:

Ո՞վ կը յանդգնէր այն ժամանակներուն մտածել որ օտարութեան մէջ, Հայը կը ձուլուի, կ՚անէանայ կ՚այլասերի: Ողջ մարդկութիւնը դարեր շարունակ հաւատացած էր ու դեռ կը հաւատայ յարութեան մը, որուն ոչ իսկ փաստը ունի, եւ միայն, հրաշքներու շարքէ մը ետք՝ Հրաշագործին անձովը կ՚իմաստաւորէ:

Ապա ինչո՞ւ չհաւատալ այս միւս յարութեան, որուն ողջ վկաներն էինք մենք: Ո՞վ պիտի ուզէր հերքել այս իրողութիւնը: Աժան սրամտութիւն ըրած չենք ըլլար եթէ ըսենք որ Թովմաս առաքեալները, տեսնելով մեր հրաշք յարութիւնը աւելի շուտ արմենական կը դառնային, քան այն ինչ որ դարձան, տեսիլքներու հայթայթած այլաբանական խարկանքներու վրան ապաւինելով:

Արեւելքէն մինչեւ Եւրոպա Հայութիւնը կ՚ապրէր ամրոցներու մէջ որ անխոցելի էին: Լքուած ապարանքներ չէին անոնք այն օրերուն: Հոն սերունդներ կը պատրաստուէին հայրենիքի կարօտով, հայրենիքին համար որ հեռու էր, — եթէ հեռաւորութիւնը շարունակենք միայն մղոններով չափել —: Բայց այնքան ներկայ, այնքան մօտ՝ հաւատքի ճամբով, որ բնազանցական գիտելիքներով չէ որ կը սնանէր, այլ մեր առօրեայ ապրումներով, որ իրաւ էին, լեցուն:

Հող չունէինք մեր ոտքերուն տակ, բայց ափ մը հող հայրենիքէն բերուած, մասունքի պէս ձեռքէ ձեռք կ՚անցնէինք ու կը համբուրէինք:

Պատմութիւնը միշտ ալ անաչառ չէ եղած: Անուն չունեցող հերոսներով չէ զբաղած: Կը յիշատակուի Արշակ Բ.ը որ «կ՚արխանար ու կը շնչէր» երբ քիչ մը հայրենի հող ցանէին իր ոտքերուն տակ: Բայց ո՞վ պիտի գրէ պատմութիւնը այն հազարաւոր Արշակներուն, որոնք խօսքն ու ոգին գործի վերածած, իմացեալ տառապանքով ու երբեմն նաեւ մահուան գնով, մեկնեցան հայրենիք, ուր ձմեռ էր տակաւին եւ ուր գարնան արձագանգները յոյսի ճամբով կը լսուէին միայն:

«Սփիւռքը հայրենիքին համար» բանաձեւումը իրականացած էր այդ զանգուածային մեկնումով:

Ապագայ պատմագիրը անկասկած պիտի յիշատակէ այս էջը ու եթէ անաչառ ըլլալ յարգանքի իր վկայութիւնը պիտի բերէ նուիրեալներու անզուգական փաղանգին որ գիտցաւ իր օրինակով, իր զոհաբերութեամբ, ապրիլ եւ ապրեցնել հայկականութիւնը օտար ափերուն վրայ ու հոգեկան հայրենիքի ճամբով հողով հայրենիքին հասցնել Հայութիւնը:

×

Եւ ինչո՞ւ կը գրուին այս տողերը: Ինչո՞ւ չխօսիլ ներկայի մասին եւ մանաւանդ ապագային: Ինչո՞ւ չէ, խօսինք:

1977ի սեմին, բախտին լքուած Սփիւռքը կրնայ դեռեւս տեւել: Ինչպէս կը տեւեն Իռլանտացիները կամ Իտալացիները Ամերիկայի մէջ եւ ծագումով Ֆրանսացիները՝ Քանատայի մէջ: Կայուն գոյութիւն մը, Մարայ – Մելիքը յիշեցնող, Սասունցի Դաւիթին հետ ունեցած առասպելական մենամարտէն ետք: Բայց պատրանքներ պէտք չէ ունենալ մեր այս տոկունութեան հանդէպ: Լաւ է խուսափիլ յախուռն շարժումներէն, ալիքէն, ալիքներէն:

Սովորութիւններու ճամբով երեւութապէս պահուած են այն սովորոյթները որ կը բնութագծեն մեր ինքնութիւնը: Աւանդը պահուած է եւ կը նմանի արուեստական ջերմութեամբ հասած եւ աճած պըտուղներուն: Բայց մեր գոյութեան հարցը գիտութեան զարգացումին հետ կապ չունի: Քոպայներ ալ չենք որ ամէն նոր դեղ մեր վրայ փորձուի:

Այս ցուրտ օրերուն եւ այն ջերմ օրերուն միջեւ անջրպետը բացուած է, լայնցած:

Կար ժամանակ երբ կարճ կարգախօսքները կ՚իմաստաւորէին մեր ընթացքը: Թանձր եւ խտացած միտքեր, որ բացատրութեան չէին կարօտեր: Օրկանապէս կը զգայինք եւ կ՚իւրացնէինք ըսուածը, գրուածը: Հիւսիսային բեւեռէն մինչեւ հարաւայինը, մեր ապրումները հասարակաց յայտարարի վերածող գրիչներ կային: Չկան:

Նոր էջ մը բացուած է մեր իրականութեան առջեւ: Ու այդ էջին վրայ կը գըրուին բառեր, բառեր, բառեր: Ու կ՚ըլլուի որ մեզի համար գրուած բաներ են անոնք, եւ նման հիւանդի մը, կը ջանանք հասկնալ բժշկական դեղագիրի նմանող այդ հանելուկները, որոնք թարգմանութեան կը կարօտին կամ առնուազն ակադեմական բառարանի մը օժանդակութեան:

Նոր օրեր, նոր բարքեր: Այսպէսով կ՚արդարացնեն շատեր, հրապարակին վըրայ նետուած այլազան տեսութիւնները:

Մենք դեռ եւս տկարութիւնը ունինք մտածելու թէ ամէն տեսութիւն յաղթանակ մը ապահովելու համար կը հրամցուի հանրութեան: Բայց իմաստութիւնը կը պարտադրէ մեզի որ խուսափինք Պիւրոսեան յաղթանակներէ, ուր ստացուած արդիւնքը չարդարացներ զոհերու քանակը:

Իմաստութիւնը որ մեր մենաշնորհը չէ եւ որ շատ հեռուներէն կուգայ, իր պատուոյ նիշերը Սոկրատին եւ Պղատոնին տուած է եւ ո՛չ Սոփեստներուն, որոնց մօտ խելքը չէ որ կը պակսէր այլ ողջմտութիւնը որուն Ֆրանսացիք պոն սանս կ՚ըսեն: Առաջինները կը գրէին հասկցուելու համար, ջանալով օգտակար ըլլալ. միւսները կը գրէին... գրելու համար: Առաջինները համեստ էին եւ մնացին: Միւսները՝ իմաստակ եւ ամբարտաւան՝ մոռցուեցան: Պատմութեան մաղը հովին տուաւ այն ինչ որ հովէն կուգար եւ պահեց այն, որ պարզ էր, կշիռ ունէր եւ տոկուն էր:

Ոմանք թերեւս զարմանան որ մինչեւ Սոկրատ գացինք ցոյց տալու համար այնքան պարզ իրողութիւն մը: Բայց մեծ օրինակները անհրաժեշտ են երբեմն, պըղտիկները զգաստացնելու: Ըսելիք մը ունեցողը թող ըսէ՝ հասկնալի ձեւով: Պատրաստ ենք, միշտ, լսելու եւ սորվելու, պայմանաւ որ միտքեր լուսաբանելու կոչուած խօսքերը գլուխ ցաւցնող ազմուկի չվերածուին:

Համալսարաններէն, բարձրագոյն կըրթական հաստատութիւններէն միտքի սընունդ ամբարած մարդիկ, լաւ է որ իրենց պաշարը իրենց չպահեն եւ մեզի ալ բաժին հանեն պարզութեամբ, սիրով, համեստութեամբ:

Կը պաղատինք, կարդալու հաճոյքը պարգեւեցէք մեզի, խնայելով կարդացած ըլլալնուս զզջումը...:

×

Այս պաղ օրերուն, ուր մեր առաւօտները արեւին պակասէն կը տառապին եւ ուր շուքերը քիչ մը աւելի կը մթագնեն մեր ազգային կեանքը, ինչպէս չփնտռել այն հին հնոցները, որոնց բոցերը, Փարիզի մէջ եւ այլուր, սերունդներ պատրաստեցին:

ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ԲՐԵԺՆԵՒԻ 70ԱՄԵԱԿԸ ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Խորհ. Միութեան Համայնավար կուսակցութեան Ա. քարտուղարին 70ամեակը «անհատի պաշտամունք»ի երեւոյթը կրկին ցայտուն դարձուց, առնուազն այնպիսի տարիճանով, որ եթէ չէր յիշեցներ Ստալինի 1949ի 70ամեակը, այսուհանդերձ շատ աւելի էր իր նախորդին՝ Խրուշչեւի 70ամեակի պարզած պատկերէն:

Դեկտեմբեր 19ին, Կրեմլինի մէջ Բրեժնեւ կը պարգեւատրուէր Լենինի եւ Խորհ. Միութեան հերոսի «Ոսկէ աստղ» շքանշաններով (վերջինը՝ երկրորդ անգամ ըլլալով կը տրուէր իրեն): Կը ստանար նոյնպէս «ՍՍՀՄ պետական գերբի ոսկեզօծ պատկերով պատուաւոր զէնք»: Մինչ այդ արդէն Արեւելեան Եւրոպայի համայնավար առաջնորդները Բրեժնեւի կուրծքը կը զարդարէին իրենց երկիրներու բարձրագոյն շքանշաններով:

Դեկտեմբերի սկիզբները պաստառ կը հանուէր Բրեժնեւի կեանքը արտացոլող «Պատմութիւն կոմունիստի մասին» վաւերագրական ընոյթի ժապաւէնը: Քաղաքական գրականութեան հրատարակչականը մասսայական տպաքանակով լոյս կ՚ընծայէր «Համառօտ կենսագրական ակնարկ — Լէոնիդ Իլիչ Բրեժնեւ» խորագրուած գիրքը, իսկ անկէ առաջ՝ «Կուսակցական շինարարութեան հրատապ պրոբլեմների մասին» հաւաքածոն, ուր տեղ կը գտնէին 1964էն 1976 Բրեժնեւի արտասանած ճառերը, ինչպէս նաեւ գըրութիւնները՝ ամբողջութեամբ կամ մասնակի:

«Մելոդիա» համամիութենական ֆիրման կը պատրաստէր «Մեր նպատակը կոմունիզմ է» եւ «Ցանուն խաղաղութեան եւ սոցիալական առաջադիմութեան» անունները կրող սալերը, որոնց վրայ ձայնագրուած էին Բրեժնեւի զեկուցումներն ու ելոյթները: Նոյնիսկ առանձին սալով հանրութեան կը ներկայացուէր «Լիխաչովի անուան աւտօգործարանի բանուոր-

ՌԱՆՉՊԱՐՆԵՐ

ՎԻՊԱՍՔ ՀԱՅ ՇԻՆԱԿԱՆՆԵՐԻ ԿԵԱՆՔԻՑ

ԳԷՈՐԳՆ ՈՒ ՈՍԿԻՆԵՐԸ

Երբեմն ուշ գիշերով նա անսպասելիօրէն մտնում էր քրդական որեւէ բնակավայր եւ նրա մեծաւորի դուռը ծեծելով, ասում. «Ի՞նչ էք մեռածի պէս քնել, աղա: Գէորգ Չաւուշին այս մութ գիշերին հեւրիք չէ՞ ստասեցնէք քէօշկի առաջ: Դուռը շուտ բացէք՝ զոնաղ եմ եկել»: Եւ ահաբեկուած աշիրէթապետը կամ աղան, դուռը բանալով, խոնարհաբար դիմաւորում էին ահարկու Գէորգին, համբուրելով նրա ձիու ասպանդակը:

Գէորգը երկար չէր մնում այդտեղ: Հասկացնում էր, որ ինքը պարզապէս այդ գիւղի մօտով անցնելիս ուզեցել է մի կարճ պահով հանդիպել իր ծանօթ քիրվային, նրա քէֆը հարցնել եւ շարունակել ճամբան:

Բայց այս գիշերային այցը մի քիչ տարբեր էր:

Ֆաթիմ անունով մի դաժան հարկահաւաք տուրքեր գանձելիս անասելի նեղութիւն էր պատճառում հայ եւ ասորի գիւղացիներին:

Գէորգը ինձ ոլորապտոյտ ճանապարհներով տարաւ եւ կէս գիշերին կանգնեցրեց այդ հարկահաւաքի քէօշկի առաջ:

Դուռը զարկեց.

— Ֆաթի՛մ էֆէնդի, Ֆաթի՛մ էֆէնդի:

Ոչ մի ձայն:

Ֆաթիմը մի հայ ծառայ ունէր, անունը՝ Համտի:

Համտին դրան ետեւից հարցրեց.

— Ո՞վ էք:

Ես ցածր ձայնով յուշեցի.

— Եկողս Գէորգ Չաւուշն է, դուռը բաց:

Գէորգը հարցրեց.

— Ֆաթիմ էֆէնդին տա՞նն է, իրեն տեսնել կ՚ուզեմ:

— Տանն է, բայց քնած է, — ծանուցեց Համտին դրան արանքից:

— Գնա, քնից հանիր եւ ասա իրեն, որ չէմքին կանգնածը Գէորգ Չավուշն է: Մուշից է եկած եւ յատկապէս կ՚ուզէ իրեն տեսնել:

Համտին գնաց, եկաւ, թէ աղան խոր քնած է:

— Քեզ ասում եմ՝ գնա աղայիդ արթնացրու եւ յայտնիր իրեն, թէ եկողը Գէորգ Չաւուշն է:

Համտին նորից գնաց, եւ մենք լսեցինք, թէ ինչպէս նա բաւական անխախօրէն արթնացնում էր իր աղային.

— Ֆաթի՛մ էֆէնդի:

Արձագանգ չկար:

— Ֆաթիմ էֆէնդի, — նորից հնչեց Համտին:

— Ի՞նչ կայ:

— Գէորգ Չաւուշն է եկել եւ յատկապէս կ՚ուզէ քեզի տեսնել:

— Գէորգ Չաւո՞ւշը: — Ու մենք զգացինք, թէ ինչպէս աղայի ձայնը դողաց:

— Փեթարի աղային սպաննո՞ղ Գէորգ Չաւուշը, — կմկմաց Ֆաթիմ էֆէնդին ու լեզուն փաթ ընկաւ:

— Ուրիշ Չաւուշ չկայ, — պատասխանեց ծառան:

— Հիմա ո՞րտեղ է:

— Կանգնած է չէմքին:

— Հարցրու թէ ի՞նչ կ՚ուզէ:

Համտին վերադարձաւ.

— Ֆաթիհ էֆէնդին կը հարցնի, թէ Գէորգ Չաւուշը ի՞նչ կ՚ուզէ:

— Գնա իրեն ասա, որ Գէորգ Չաւուշը կ՚ուզէ չորս հարիւր ոսկի:

Համտին ետ գնաց:

— Գէորգ Չաւուշը կ՚ուզէ չորս հարիւր ոսկի, — ասաց Համտին: Ապա իր կողմից աւելացրեց, — որպէս տուգանք ժողովրդի տուրքերը հաւաքելու ատեն անոնց պատճառած չարչարանքների եւ արած կաշառքի դիմաց:

— Ինչո՞ւ այդքան շատ կ՚ուզէ:

— Չգիտեմ, աղա, իր ուզածը չորս հարիւր ոսկի է:

— Աղէկ: Ես իր ուզած ոսկին կը տամ, բայց իրենից խօսք առ, որ այդ գաղտնիքը մեր մէջ կը մնայ:

Ես ճեղքից տեսայ, թէ ինչպէս Ֆաթիմ էֆէնդին շապկանց ելաւ անկողնուց, խալաթը վրան առաւ, ճրագը ձեռքին մտաւ ինչ-որ տեղ եւ քիչ անց մի տոպրակ բերելով, դողդղալով յանձնեց ծառային:

— Ուղիղ չորս հարիւր հատ է: Իմ ասածը չմոռանաս:

— Գէորգ էֆէնդի, — տոպրակով ոսկին մեզ տալով, ասաց ծառան, — Ֆաթիմ էֆէնդին խնդրեց, որ Գէորգ Չաւուշը իր խոստումը կատարի՝ առանց գաղտնիքը մէջտեղ հանելու:

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(59 – Շար.)

ների միտինգում ընկեր Լ. Ի. Բրեժնեւի ունեցած ելոյթ»ի ձայնագրութիւնը:

Անշուշտ, սխալ պիտի ըլլար եզրակացնել, թէ Ա. քարտուղարին անձին ուղղուած փառաբանութիւնները 70ամեակի մը հետ կապ ունեցող երեւոյթներ էին պարզապէս: Իրողութիւնն այն է, որ «անհատի պաշտամունք»ի պատկերը Բրեժնեւի պարագային ծայր տուաւ 1973էն սկսեալ, նոյն տարուան Ապրիլ 27ի Կեդր. Կոմիտէի լիակատար նիստէն ետք: Շատերու ծանօթ է, որ այդ նիստին Քաղաքական Բիւրոյէ դուրս կը հանուէին Շելեստ եւ Վորոնով, քանի դէմ էին Ա. քարտուղարին արտաքին քաղաքականութեան կարգ մը կէտերուն: Անոնց տեղ Քաղաքական Բիւրոյի լիազօր անդամ կը դառնային Բրեժնեւի համախոհ նկատուած Կրոմիքօ (Արտաքին նախարար), մարեշալ Գրեչկօ (Պաշտպանութեան նախարար) եւ Անդրոպով (Քա. Ժէ. Պէ.ի պետ):

Պլենումէն քանի մը օր ետք արդէն փառաբանութիւններու տեղատարափ մըն է, որ կ'արձանագրուէր: Ապրիլ 30ին Բրեժնեւի կը շնորհուէր «Միջազգային լենինեան մրցանակը», որովհետեւ, ինչպէս կը հաղորդէր այդ առթիւ «Սով. Հայաստան» օրաթերթը՝ մեծ աշխատանք կատարած է ան «Ժողովուրդների խաղաղութեան ամրապնդման» ուղղութեամբ: Եւ, ինչպէս կը պատահի նման պարագաներու, յետին կոլխոզներէ մինչեւ մեծ գործատուները մարդիկ եւ մարմիններ անվերջ տողերով իրենց խոր երախտագիտութիւնը կը յայտնէին «Թանկագին Լէոնիդ Իլյիչի, կոմունիստ լենինեանի, երկտասարդութեան իմաստուն եւ խստապահանջ դաստիարակի, զգայուն եւ հոգատար մարդու տիպար» Բրեժնեւի (Սով. Հայաստան, 1973 Մայիս 2):

Այդ թուականէն ցայսօր զեկուցումներու, տեսաբանական թէ այլ բնոյթի գրութիւններու մէջ Բրեժնեւի տեսակէտներէն, միտքերէն, յայտարարութիւններէն մէջբերումներ կը կատարուին տեւական ձեւով եւ համապատասխան գնահատութիւններով, օրինակ՝ «խորապէս բովանդակալից»:

Նկատելի կէտ մը եւս: Կոմիտէի 1976 Հոկտեմբեր 25ի լիակատար նիստին Բրեժնեւ իր ճառը կ'արտասանէր ոչ թէ ընկալեալ սովորութեամբ յոգնակի, այլ՝ եզակի դէմքով խօսելով. «Բնականաբար, այսօր, ես չեմ կարող անդրադառնալ...»: «Այս պլենումում ես կը կամենայի» են.: (Սով. Հայաստան, Հոկտ. 26): Ասիկա կը հակասէր այսպէս կոչուած եւ սահմանուած հաւաքական ղեկավարութեան սկզբունքին, քանի անհատի մը գերակայութիւնը ակներեւ կը դառնար:

Բրեժնեւի 70ամեակը պարզ է, որ չէր կրնար անտես առնուիլ Հայաստանի մէջ: Հետեւաբար փառաբանութիւններն ու շըռայլ մակդիրները անպակաս եղան Դեկտեմբերին:

Դեկտեմբեր 17ին, Գիտութիւններու Ակադեմիայի նիստերու դահլիճին մէջ գիտական նստաշրջան մը կը գումարուէր: Բացումը կը կատարէր Ակադ. Գ. Ղարիբջանեան: Յաջորդաբար կը խօսէին Ակադ. Ա. Առաքելեան, Ակադեմիայի թղթակից-անդամ՝ Ս. Բակունց, Փրոֆ. Վ. Ներկարարեան: Կը չեշտուէր այդ առթիւ, թէ «ընկեր Լ. Ի. Բրեժնեւի ծննդեան 70-ամեակը սովետական ժողովրդի հետ մէկտեղ նշում են մեր մոլորակի բոլոր առաջադէմ մարդիկ»: Իբրեւ բարեմասնութիւն կը յիշուէր, թէ «Մեր ժամանակների ամենահեղինակաւոր պետական ու քաղաքական գործչի անուան հետ են անխզելիօրէն կապուած կոմունիստական շինարարութեան ասպարէզում սովետական ժողովրդի ձեռք բերած վիթխարի յաջողութիւնները, միջազգային կոմունիստական ու բանուորական շարժման համախմբման, մարքս-լենինեան գաղափարների յաղթանակի, մարդկութեան խաղաղութեան, անվտանգութեան եւ համընդհանուր ապագայի համար մղուող անդուլ պայքարը» (Ս. Հայաստան, Դեկտ. 18):

Վերոյիշեալ բարեմասնութիւններով օժտուած Բրեժնեւի նուիրուած ցուցահանդէս կը կազմակերպուէր Երեւանի Ալ. Մեասնիկեան գրադարանը: Առանձին բաժիններ կը յատկացուէին Ա. քարտուղարին ճառերուն, զեկուցումներուն «Լենինեան կուրսով» քառահատոր հրատարակութեամբ, «Կուսակցական շինարարութեան ակտուալ պրոբլեմների մասին» գիրքով, բազմաթիւ գրքոյկներով եւ պրոշիւրներով:

Բրեժնեւի կեանքը պատկերացնող «Պատմութիւն կոմունիստի մասին» ժապաւէնը դիտելու առաջին պատիւը կ'ունենան Հայաստանի մէջ Քանաքեռի ալիւմինիումի գործատան վեթերանները: Բոլորն ալ «էկրանից ժամանակի շունչն են զգում, մեծ վերափոխումների պաթոսը»:

Արմէնփրէս մասսայական տպաքանակով լոյս կ'ընծայէր ալպոմ մը, որ «ներկայացնում է ՍՄԿԿ Կենտկոմի գլխաւոր քարտուղարի բազմաբեղուն, անխոնջ գործունէութիւնը, որի բովանդակ կեանքը հայրենիքին, կոմունիզմին, խաղաղութեան եւ առաջադիմութեան գործին անձնուիրաբար ծառայելու վառ օրինակ է»:

Բազմամարդ հանրաժողովներ իրարու կը յաջորդէին: Հայաստանի մամուլը էջեր կը յատկացնէր պարզելու համար «խորին շնորհակալութեան եւ երախտագիտութեան զգացումը» բանուորներու, կոլտնտեսականներու, պաշտօնեաներու եւայլն:

Նկատելի կէտ մը՝ արտայայտութիւնները նոյն կաղապարի արտադրութիւններ էին:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՃԱՅՆԵՐ ԳԻՒՂԷՆ

ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ...

ԼԻՈՆ.— Թէեւ ասկէ առաջ «Դաւիթ Եպս. Սահակեանի էջմիածինէն վերադարձը» վերնագրով գրութիւնս լոյս տեսաւ «Յառաջ»ի Նոյեմբեր 5ի թիւին մէջ, եւ սակայն պէտք է ըսել որ անոր լրացուցիչ մէկ մասը կատարուեցաւ Դեկտ. 19, Կիրակի օր:

Կանխաւ որոշուած էր այդ օրը, որպէսզի Կաթող. Պատուիրակ Սերովբէ Արք. Մանուկեան զար պաշտօնապէս յանձնէր Վազգէն Ա.ի ձեռնադրութեան սրբանուէր կոնդակը:

Ուրեմն, Դեկտ. 19ին, Կիրակի օրուան եպիսկոպոսական պատարագի ընթացքին էր որ, Սերովբէ Արք. Մանուկեան կարդաց եկեղեցւոյ մէջ խռնուած բազմահարիւր հաւատացեալ ժողովուրդի առջեւ, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի կոնդակը, որուն մէջ յիշուած էր, յատկապէս, Դաւիթ Եպս. Սահակեանի հոգեւոր, ազգային եւ հայրենասիրական խոր ըմբռնումներու բարեչնորհ յատկութիւնները, եւ ամենայն վստահութեամբ պարգեւած է եպիսկոպոսական աստիճանը իր իսկ ձեռնադրութեամբ եւ օրհնութեամբ:

Կաթող. Պատ. Սերովբէ Արք. Մանուկեան, նաեւ իր կարգին, հաւատքի ուխտով յիշեց Դաւիթ Եպս. Սահակեանի բարեմասնութիւնները եւ արժանիքը ու նկատեց պատմական եւ յիշատակելի թըւական մը, այն իմաստով որ, Լիոն չէ ունեցած երբեք եպիսկոպոս մը, հետեւաբար այս դէպքը անկիւնադարձ մըն է դէպի լաւի եւ կատարեալի ձգտում ունեցող Լիոնի և Շրջ. հայ գաղութին համար:

Պատարագէն ետք, ի պատիւ Դաւիթ Եպս. Սահակեանի սրբազնութեան կոչումին, պատուոյ սեղան մը սարքուած էր, Փալէ տը Գոնկրէի «Ռօզարիէ» ճաշարանին մէջ, Ազգ. Միութեան նախաձեռնութեամբ:

Նախքան սկիզբը, Ազգ. Միութեան նախագահ Պ. Սեպուհ Սարեան մէկ վայրկեան յոտնկայս լռութեան հրաւիրեց, ի յիշատակ Լիոնի շինարար քաղաքապետ Պ. Լուի Փրատէլի, որմէ վերջ, Սերովբէ Մանուկեանի օրհնութեամբ բացուած յայտարարեց հանդիսութիւնը:

Բայց այս հաւաքոյթը, ճաշէ աւելի, յանուն Լիոնի եւ Շրջ. հայ համարակութեան, հաւաքական շնորհաւորումի եւ լաւագոյն մաղթանքներու արտայայտիչ երեւոյթն էր, առաւելաբար:

Ճաշի վերջաւորութեան, Դաւիթ Եպս. Սահակեան ի տես իրեն ընծայուած մեծարանքին, յուզուած կերպով յայտնեց իր շնորհակալութիւնը, կրկնելով էջմիածնայ Ս. Տաճարին Մայր Տոմարին մէջ համակ նուիրումով ստորագրած ուխտը, որ ուրիշ բան չէր, եթէ ոչ հաւատարմօրէն, զոհաբերութեան անվեհեր ոգիով ծառայել Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ, ազգային եւ յատկապէս կրթական-մշակութային նուիրական, մանաւանդ այժմէական հրատապ հարց դարձած պահանջներուն:

Ճաշին ընթացքին կարգաւ խօսք առին՝ Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ կողմէ Հայր Գէորգ Զապպարեան, Կարդինալ Ռընարի ներկայացուցիչը, յայտնելով իրենց գոհունակութիւնն ու շնորհաւորութիւնները լաւագոյն մաղթանքներով:

Եղան արտասանութիւններ Օր. Ֆէլլահեանի, երգեր՝ Տիկին Տէյիրմէնճեանի եւ ուրիշներու կողմէ:

Պ. Ա. Օպոզեան իր խօսքէն վերջ, լիբանահայ աղէտեալներու օգնութեան կոչ մը ըրաւ, եւ կարճ ժամանակուան մէջ գոյացաւ շուրջ 10.000 Ֆրանք, մօտ ատենէն պիտի սկսի օգնութեան ձեռք երկարելու երկրորդ արշաւը, մաղթելի է որ նախկինէն աւելի արդիւնաւոր դառնայ այս երկրորդ ձեռնարկը:

ՀՐԱՆԴ ԹԱԴԷՈՍԵԱՆ

ՊՈՒՏՄ ԺՊԻՏ

Հիթլէր կը մեռնի եւ կը հասնի երկինքին դուռը: Բայց ահաւոր պոչ մը կայ մտնել ուզողներու կողմէ կազմուած: Ան ալ կը սկսի ճարահատ սպասել իր կարգին: Յանկարծ մօրուսաւոր փոքրակազմ մարդ մը որուն վրայ դեղին աստղ մը կայ, կը հրէ սպասողները եւ առաջ կ'անցնի առանց իր կարգին սպասելու:

— Էյ, կը պոռայ Հիթլէր զայրոյթով, ինչո՞ւ այս կեղտոտ Հրեան իր կարգին չի սպասեր:

— Ջայնդ կտրէ, կը պատասխանէ Ս. Պետրոս, անիկա փաքրոճին զաւակն է:

×

Աստուած կը գանգատէր.

— Անհանդուրժելի է այս կացութիւնը: Ալ ձանձրացանք այս չփացածներէն: Եթէ այսպէս շարունակէ տակնուվրայ ընել երկինքը, դժոխք ղրկեմ զայն: Դեռ անունն ալ չեմ գիտեր:

Ս. Պետրոս կը պատասխանէ.

— Անունը Հիթլէր է: Դեռ հազիւ ամիսէ մը ի վեր հոս կը գտնուի եւ արդէն ամէնուն ջիղերուն դպիլ սկսած է: Բայց սպասեցէք, ես պիտի զբաղիմ հետը:

Երկու շաբաթ վերջ կարգ-կանոնը կը հաստատուի երկնքի մէջ եւ Աստուած կը շնորհաւորէ Սուրբ Պետրոսը:

— Ի՞նչ ըրիր հանդարտեցնելու համար այս կատաղի բռնակալը:

— Օհ, շատ պարզ, կը պատասխանէ Սուրբ Պետրոս. տրուած ըլլալով որ նկարիչ է, վրձին մը տուի իրեն եւ հիմա ան բոլոր աստղերուն վրայ իւեայ գրելով զբաղած է:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (257)

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Բ. ՄԱՍ

ԱՐԱԹԻՄՈՍԻ ՄԷԿ ՆԱՄԱԿԸ

Ապա, մարմին մը տեսաւ օդին մէջ, ծրարուած մարմին մը որ փողոցի սալայատակներուն վրայ իյնալով տաս-տափակ կ'ըլլար:

— Մեր մարդուկը վերէն վար նետեցին, Ռոլանն է, մոլտաց Պեմպօ դժոխային ուրախութեամբ մը: Էհ, փառք Աստուծոյ, վերջապէս բռնեցինք:

Պատուհանէն վար նետուած մարմինը իրմէն հազիւ երեք քայլ անդին փռուած էր. Պեմպօ մօտեցաւ, Ռոլանի վրայ ծռեցաւ եւ երկու ձեռքերովը անոր ուսերը բռնեց:

Բայց յանկարծ կատաղութեամբ վեր ցատքելով գոչեց.

— Ան չէ եղեր...: Ճիւա՛ղ, հրէ՛շ...:

Բայց այս բառերը բերնին մէջ մնացին...: Ահա երկրորդ մարմին մը ինկաւ վերէն վար, որ եկաւ միւսին քով գետին փռուելով անշարժացաւ...:

Ապա երրորդ մը եւ չորրորդ մը:

Պեմպօ, մարսափահար, երեք լրտեսները ճանչցաւ:

— Ա՜խ, ճիւա՛ղը, կրկնեց մազերը փետտելով: Այս անգամ ալ փախաւ ձեռքէս:

Շուրջը նայուածք մը պտըտցուց եւ փախչիլ մտածեց:

Բայց տեսնելով որ խումբ մը մարդիկ իր կողմը կը վազէին, յանկարծ չունչ առաւ:

Օգնական ուժեր հասած էին:

Ցիսունի չափ զինեալ ոստիկաններ քաղաքապահ զինուորներ վազելով դրան առջեւ կանգ առին:

Պեմպօ ուրախութեան բացագանչութիւններ արձակել սկսաւ:

Օգնական խումբը, առանց կարգի, խառնիխուռն, պարտէզէն ներս խոյանալով դէպի սանդուխը ուղղուեցաւ:

Այս միջոցին մօտակայ պատուհանները բացուելով հետաքրքիր կանանց եւ մարդոց գլուխներ դուրս ելան, որոնք զինուորներուն աներեւութանալուն հետ ներս քաշուեցան:

Ռոլան եւ Սքալապրինօ ահա այս միջոցին էր որ պարտէզէն աղմուկ մը լսելով ետ կը վերադառնային:

Երկու փախստականները սանդուխէն վեր խոյանալէ յետոյ Ծուանայի նախկին սենեակը մտնելով բոլոր կարասիները սենեակին դրան ետին պատնէշեցին: Նախ մահճակալը բերին դրան առջեւ դրին, յետոյ երկու մարդու հասակով ծանր ու խոշոր պահարանը մահճակալին առջեւ անցուցին, որուն վրայ աւելցուցին, սեղանը, բազմոցը եւ աթոռներն ու կարասիներու մնացորդը:

— Հազիւ երեք վայրկեան ժամանակ ունինք, ըսաւ Ռոլան: Երկու վայրկեանէն հոս դրան առջեւ պիտի ըլլան:

— Եկէք, տէր իմ, հոս եկէք, պատասխանեց Սքալապրինօ:

Եւ ընկերը քաշեց տարաւ քովի փոքր խոհանոցը ուր քանի մը անգամ մտած են մեր ընթերցողները:

Սենեակն ու խոհանոցը իրարու հետ յարաբերութեան մէջ դնող դուռն ալ պատնէշուեցաւ ակնթարթի մը մէջ: Խոհանոցի բոլոր առարկաները, ինչպէս նաեւ երկաթը խոշոր փուռն ու լուացքի տաշտը դրան ետին դիզուեցան:

Բայց դուրսի առաջին դրան ետին կառուցուած պատնէշը խուլ դղրդիւնով մը ճռնչել սկսած էր արդէն... լրտեսները սանդուխէն վեր ելած ըլլալով պատնէշը իրենց կռուփներովն եւ հրացանի կոթերովը ոմբակոծել սկսած էին...:

Ռոլան, առանց բնաւ զբաղելու Սքալապրինոյի ըրածովը իւրովի ըսելով որ վերջին ճակատամարտը հոն էր որ տեղի պիտի ունենար, երկու ձեռքերուն մէջ մէյ-մէկ ատրճանակ, դրան առջեւ ցցուեցաւ կեցաւ:

Իսկ Սքալապրինօ, ծխնելոյզին քովի պատին վրայ դաշոյնովը բաներ մը փըրտտել սկսաւ:

Քանի մը երկվայրկեանի մէջ պատին վրայէն բազմաթիւ աղիւսներ դուրս քաշելով գետին նետեց:

Խոհանոցին դուռը դուրսէն տրուած հարուածներուն տակ սկսած էր տեղի տալ...:

— Պատրաստ կեցէք, տէր իմ, գործս լրանալու վրայ է, գոչեց Սքալապրինօ իր գործը շարունակելով:

ՄԻՇԷԼ ԶԷՎԱՔՕ

(Շար.)

Անդրէասեան ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԱՐԱՔՍԻ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆԻ

(ծնեալ Այտըննեան)

մահը, որ պատահեցաւ Երկուշաբթի, Յունուար 10ին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Չորեքշաբթի, Յունուար 12, ժամը 14·30ին Մարսէյլի Ս. Սահակ – Մեսրոպ մայր եկեղեցին (Փրատօ)։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իբրեւ այդ նկատել։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Վաղարշակ Վարպետեան, Գըլըճեան, Պիպէրեան եւ Խաչիկեան ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ հոգե – հանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ ազգականին՝

ՎԱՂԱՐՇԱԿ ՎԱՐՊԵՏԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, Կիրակի, Յունուար 16, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

Այս առթիւ, իր ամուսնոյն յիշատակին Տիկին Վարպետեան 100 ֆր. կը նուիրէ Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին, 50ական Փարիզի Մշակոյթի Տան եւ «Յա – ռաջ»ին եւ 100 ֆր. Լիբանահայերուն։

(Ստանալ «Յառաջ»էն)։

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Սաթենիկ Կ. Թիւթէլեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Բաչազուն Օհաննէսեան (Լիոն), այրի Տիկին Խ. Նաւարեան, Պր. Գրիգոր Թիւթէլեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի, Յունուար 16, Պոմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն, հօր, աներհօր, փեսային, խնամիին եւ ազգականին՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ԹԻՒԹԷԼԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Մարիամ Տէր–Նազարէթեան, իր զաւակները՝ Սմբատ, Արտաշէս, Համբարձում, Գեղա – նոյշ, Իսկուհի, փեսաները՝ Մ. Աւետիսեան, Յ. Հրաչեան, հարսները եւ թոռները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի Յունուար 16, Սէնթ Անթուանի Ս. Թադէոս եկեղեցին իրենց ամուսնոյն, հօր, աներհօր եւ մեծ–հօր՝

ԽՈՐԷՆ ՏԷՐ–ՆԱԶԱՐԷԹԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։

Ի գիտութիւն իր յիշատակը յարգող բարեկամներուն։

×

Տէր եւ Տիկ. Կիրակոս Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Ժան Փափազեան (Կրընոպլը) կը ծանուցանեն թէ Կիրակի, Յունուար 16, առաւօտեան Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ կը կատարուի հոգեհանգստեան պաշտօն իրենց վաղամեռիկ զաւկին եւ եղբօր՝

ԺԱՔ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։

Ի գիտութիւն իր յիշատակը յարգողներուն։

ՓԱՐԻԶ
Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ

Հինգշաբթի, Յունուար 13, Ը. օր Ծննդեան։ Տօն Անուանակոչութեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի։ Ժամը 10ին պատարագ կը մատուցուի։ Պատարագի աւարտին՝ Առաջնորդարանի սրահին մէջ տնօրհնէք կը կատարուի։

Կիրակի, Յունուար 16, Ա. Կիրակի զկնի Ծննդեան։ Այսօր պատարագի աւարտին մասնաւոր հոգեհանգիստ կը կատարուի Ս. Յովհ. Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ եկեղեցպանին՝ բարերար՝ ԱՂԵՔՍԱՆԴՐ ՄԱՆԹԱՇԵԱՆԻ համար, անոր անուան տօնին առիթով։

ՇԱՎԻԼ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի առաւօտ պատարագ կը մատուցուի։

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ "ՅԱՌԱՋ"-Ի կը նուիրեն

Փոքրիկն Ֆիլիփ Այանեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր մեծ–հայրիկին՝ Գրիգոր Այանեանի, Սորպիէ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Անիէռ – Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկեր – ընկերուհիները Յունուար 14ին, ժամը 20·30ին, փերմանենս տէ գ'Ասիսթանթ Սօսիալ, 23 Ռիւ Պելֆոր, Անիէռ։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Լիոնի Համախարբերդցիական Հայր. Միութիւնը իր խորին վիշտն ու ցաւակցութիւնը կը յայտնէ այրի Տիկին Եղիսա Պաղտասարեանի եւ իր պարագաներուն, Յարութիւն Պաղտասարեանի մահուան առթիւ։

ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ

Ստիպողաբար կը փնտռուի Փարիզի մէջ, կահաւորուած լաւ յարկաբաժին մը, երեք սենեակ, բոլոր յարմարութիւններով (բաղնիք, խոհանոց, ջերմութիւն, հեռաձայն եւայլն) ՎԱՐՁՈՒ եւ ԱՌԺԱՄԵԱՅ (3–4 ամիս)։

Դիմել՝ «Յառաջ»ին։

ARBRE DE NOEL

Des Cours du Mercredi au
COLLEGE SAMUEL - MOORAT
26, Rue Troyon — 92310 SEVRES
le Dimanche 16 Janvier 1977 à 15 h.

Deux artistes clown japonais
Théâtre Mougong-ucki

Récitations, chants,
Buffet, tombola.

ՏՕՆԱԾԱՌ

Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանի Չորեքշաբթի օրերու դասընթացքներուն, Կիրակի, Յունուար 16, ժամը 15ին։

Կաղանդ պապա

Արտասանութիւն, երգ
պիւֆէ, թոմպոլա

YAN'S CLUB

5, Ave. Reille — 75014 PARIS

Ճատրակի հանդիպում խորհրդային վարպետ ՎԱՀԱԳՆ ՈՍԿԱՆԵԱՆԻ հետ

CERCLE D'ECHECS DU YAN'S

VAHAKN OSGANIAN,
Maître d'échecs d'Union Soviétique et 15 membres de son cercle en une partie simultanée, le Vendredi 14 Janvier à 20 h. 30, suivi d'un dîner et d'une causerie

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ս. Մինասեան» ենթակոմիտէն շնորհակալութեամբ ստացած է ողբացեալ ընկերներուն յիշատակին հոգեհանգստեան պաշտօնի եւ շիրիմներուն այցին առթիւ հետեւեալ գումարները.— Տէր եւ Տիկ. Զրըքճեան, Տէր եւ Տիկ. Մելքոնեան, Տիկ. Վերգին Յովնանեան, Տիկ. Վաղարշակ Ուրբաթեան, Տիկ. Պերճուհի Պաղտասարեան, Տիկ. Սիրանոյշ Մարգարեան, Տիկ. Սրբուհի Նշանեան, Տիկ. Զապէլ Կարապետեան 100ական ֆր.։ Արշակ Մկրեան, Ժան Գամեան, Կարապետ Պալեան 50ական ֆրանք, Տիկին Զապէլ Տէր – Խաչատուրեան 30 ֆր.։

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

Հ. Յ. Դ.

ԱՌՆՈՒՎԻԼ – ՍԱՐՍԷԼ.— Հ. Յ. Դ. Վարդան խումբի ժողովը այս Ուրբաթ, Յունուար 14, ժամը 20·30ին սովորական հաւաքատեղին։

×

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Րաֆֆի խումբի ժողովը Հինգշաբթի, Յունուար 13, ժամը 20·30ին Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տունը։

×

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Ջաւարեան կոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ, Յունուար 14, ժամը 20·30ին Մշակոյթի Տունը։ Կը խընդրուի ճշդապահ ըլլալ։

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին Մշակոյթի Տունը։ Ընկերներէն կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

×

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի ժողովը Շաբաթ, Յունուար 15, ժամը 20·30ին, Գասպար Իփէկեան ակումբը։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Վիրաբեան Վահրիճ Մուշեղի, ծնած 1920ին Զանգիբասարի շրջանի Բեալարա գիւղը, մայրը՝ Վարդուշ, եղբայրը՝ Պապօ, քոյրերը՝ Հռիփսիկ եւ Ջուլիէթա։ Կարմիր բանակ մեկնած է 1940 Հոկտեմբեր 20ին, իրմէ լուր ստացուած է մինչեւ 1941 Մայիս։ Անկէ ետք ոչ մէկ լուր։ Իր մայրը եւ բոլոր հարազատները ողջ են եւ զինքը կը փնտռեն։

Քրոջը հասցէն է.—
Վիրաբեան Հռիփսիկ Մուշեղի
44 Նալբանդեան, Թ. 13
ԵՐԵՒԱՆ — ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՃԱՇ

Հայ Նախկին Մարտիկներու եւ Կամաւորներու Միութիւնը կը կազմակերպէ ճաշ մը իր վեթերան ընկերոջ Միհրան Մավիեանի ի պատիւ «Ոճիրի անդրաշ – ղարհէն» գիրքի հրատարակութեան առ – թիւ, Յունուար 22 ժամը 20·30ին Եան'ց ակումբը։

Ճաշագին 60 ֆր. դիմել 35 Ռիւ տը Թրեվիզ, հեռաձայն 770–07–25

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պոմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Պ. Գասպար Քիւրքլեանի թաղման առթիւ՝ փոխան ծաղկեպսակի Պ. Դանիէլ Աճէմեան 50, այրի Տիկ. Շահինեան 20, Միքիքեաններ (հանգուցեալին քոյրը եւ փեսան) 50, Տէր եւ Տիկ. Ղազարեան Ղազար, Պր. Հայկ Մարգարեան, Տիկ. Եփրեմեան 10ական, Պ. Պետրոս Մարգար – եան 25, Պ. Եփրեմեան եւ զաւակը 50, Պ. Սահակ Քէշիշեան 50, Պ. Պ. Համբարձում Աւետեան եւ Աւետիս Աւետեան 10, Տէր եւ Տիկ. Քիւրքճեան 10, Պ. Պաքուր Շաքարեան 25 ֆր.։

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Յունուար 16, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Լիոնի Եկեղ. Ազգ. Տան սրահին մէջ՝ 295 Ռիւ Պուալօ, կազմակերպութեամբ Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի։

Գեղարուեստական ճոխ բաժին։ Փոք – րիկներու կողմէ երգ, արտասանութիւն, գեղջկական պարեր, հաճելի անակնկալներ։

Կաղանդ պապան նուէրներ եւ ուտելիքներ պիտի բաժնէ ներկայ եղող բոլոր մանուկներուն։

×

Կապ. Խաչի Պուլ. Օտտոյի մասնաճիւղը կը տօնէ Մանուկներու Օրը Յունուար 16, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին։ Սիրով կը հրաւիրուին ծնողքներն ու համակիրները։

Nuitée Dansante

Organisée par le NOR SEROUND
de Sainte-Etienne
Dans les Salons du
CASINO DE ST-GALMIER
42330 Saint-Galmier
Le Samedi 15 Janvier de 21 h. à l'aube
avec la participation des
ORCHESTRES JACKY LEBOIS,
SAYAT NOVA
Ambiance Arménienne
Tenue correcte exigée

Cuisine Grégoire

A EMPORTER
Spécialités Libanaises
14, rue Mazagran 75010 Paris
M° Bonne Nouvelle
tél. 770 - 24 - 43

ՁԵՐ ՏՈՒՆԻՆ ՀԱՄԱՐ
ՄԻ ՎԱՐԱՆԻՔ ԴԻՄԵԼՈՒ ԿՐԵԿՈՒԱՐԻ
ԼԻԲԱՆԱՆԵԱՆ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ՃԱՇ,
ՆԱԵՒ ԼԻԲԱՆԱՆԵԱՆ ՀԱՑ ԵՒ ՄԱՆԱՒԱՆԴ՝
Հայկական «Փիցցա» (լահմաճուն)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է ընկ. Արուսեակ Տէր–Գէորգեանէ 50 ֆր. իր ամուսնոյն՝ Անդրանիկ Տէր–Գէորգ – եանի մահուան 9րդ տարեդարձին առթիւ։

×

Աղքատախնամի վարչութիւնը շնորհա – կալութեամբ ստացած է Պր. Սարգիս Արզումանեանէ 50 ֆր. փոխան ծաղկեպսակի ողբ. Եդուարդ Անդրէասեանի մահուան առթիւ։

RESTAURANT EREVAN

ՃԱՇԱՐԱՆ
ԵՐԵՒԱՆ

26, RUE BERGÈRE PARIS 9e Tél. 770 85 81

Հայկական մաքուր խոհանոց — Հայկական ջերմ մթնոլորտ
Մատչելի գիներ

Երկուշաբթի՝ Կարսի տէօնէր
Չորեքշաբթի իրիկուն՝ ծիթապուր — մանթը
Հինգշաբթի իրիկուն՝ պատուէրին վրայ լահմաճուն ու չի–քէօֆթէ
Ուրբաթ իրիկուն՝ Սու–պէօրէկ

Եւ ամէն Կիրակի առտու, պատուէրի վրայ՝ խաշ։
ՓԱԿ Է ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
13
JEUDI
13 JANVIER
1977

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 170 Ֆ.	Վեցամսեայ	90 Ֆ.
Արտասահման	Տար. 200 Ֆ.	Հատը	1 Ֆ. 20

LE NUMERO 1,20 F

52ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13·767

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

52e ANNÉE — N° 13.767

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՊՈՒ ՏԱՈՒՏ ԱՌՕՔ-ՓԱՌՕՔ ՕԴԱԿԱՅԱՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴՈՒԵՑԱՒ

O

ԻՍՐԱՅԷԼ ՓԱՐԻԶԻ ԴԵՍՊԱՆԸ ԵՏ ԿԱՆՉԵՑ (ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԵԱՆ)

O

ԲԱՅՑ ՖՐԱՆՍԱ ՇՈՒՆՉ Կ'ԱՌՆԷ

O

Երեքշաբթի օր, կարճ ժամանակի մը մէջ դէպքերը իրարու յաջորդեցին եւ Փարիզի Վերաքննիչ Ատեանի ամբաստանութեան սենեակը ազատ արձակեց Սեւ Սեպտեմբերի պարագլուխը, անընդունելի նկատելով նաեւ գերմանական պահանջը, իրեն յանձնելու Ապու Տաուտը, այն պատճառաբանութեամբ թէ դիմումը չէ կատարուած դիւանագիտական ընթացիկ ճամբով: Այս ամբողջը պատրուակներ են անշուշտ եւ իրականին մէջ Ֆրանսա կ'ուզէր ազատիլ իր իսկ ձեռքով իր գլխուն բերած փորձանքէն: Կասկած չկայ որ Ուրբաթ օրուընէ ի վեր, Փարիզի անցուդարձերը բաւական ջուր կը վերցնեն: Արդարեւ, Ուրբաթ առտու է որ Ապու Տաուտ կեղծ անունի մը տակ, կ'ընդունուի Արտաքին Նախարարութիւն պաշտօնական Պատուիրակութեան մէջ: Քանի մը ժամ ետքը, կը ձերբակալուի: Երեք օր ետք ազատ կը ձգուի: Նախ ինչո՞ւ Ապու Տաուտ Փարիզ կու գայ Սալէհի յուղարկաւորութեան ներկայ ըլլալու երբ «փնտռուած» է ամէն կողմէ: Ինչո՞ւ Տէ. Էս. Թէ.ն զինքը կը ձերբակալէ եւ ո՞վ տուած է այդ ձերբակալման հրահանգը: Հոս Փոնիաթովսկի իսկ հակասութեանց մէջ ինկաւ, նախ Պոնի վերագրելով, ապա յայտնելով թէ պարզապէս կեղծ անցագրին հետեւանքով է եւ վերջապէս, քիչ մը ուշ, լռելով:

Հիմա ալ կ'ըսուի թէ ազատ արձակուած է ըստ ֆրանսական արդարադատութեան սկզբունքներուն:

Ապու Տաուտ Ալժէ մեկնեցաւ ուր յայտարարեց թէ իր ձերբակալութիւնը հետեւանք է ֆրանսական կարգ մը շրջանակներու եւ Իսրայելացիներու: Ի դէպ, Իսրայէլ կատղած է եւ վարկաբեկիչ ածական չի պակսիր Ֆրանսայի հասցէին: Թել-Աւիվ խորհրդակցութեան համար ետ կանչած է Փարիզի իր դեսպանը: Վարչապետ, մամուլ, երկար կը ծանրանան Ֆրանսայի վատութեան եւ անձնատուութեան վրայ: Խորհրդարանին առջեւ, Ալոն յայտարարած է. «Ֆրանսա չկրցաւ անաչառութիւն եւ քաջութիւն ցոյց տալ, բռնաբարեց միջազգային իր յանձնառութիւնները քաղաքական եւ տնտեսական շահերու համար: Ֆրանսա ծունկի եկաւ, ցոյց տալով քաջութեան նուազագոյնը եւ վատութեան առաւելագոյնը»:

Ուաշինկթըն «յուսախաբ» է, Գերմանիա դժգոհ (թէեւ գերմանական կարգ մը թերթեր կեղծաւորութիւն կ'որակեն այս «դժգոհութիւնը», քանի ինք ալ փորձանքէ մը ազատեցաւ): Քոթիտիէն տը Փարի Չորեքշաբթի առտու կը խորագրէր «Ուֆ» ինչ որ ամէնէն անկեղծ արտայայտութիւնն էր եւ կ'ամփոփէր բոլորին կարծիքը:

Քանի մը տողով

LԻԲԱՆԱՆԻ պաղեստինեան ծանր զինամթերքը սկսած է տեղափոխուիլ դէպի արաբական միւս երկիրները, ինչպէս հրահանգուած էր: Կը ժողվեն նաեւ Լիբանանցիներու ծանր զէնքերը եւ միայն «Մայրիի պահապաններն» են որ հեռացած են «Լիբանանեան ճակատ»էն (քրիստոնեայ համախմբում) ցոյց տալու համար, որ համաձայն չեն այս պայմանման: Պաղեստինցիք կը հաղորդեն թէ բախումներ պատահած են Լիբանանցի քրիստոնեայ եւ մահմետական տարրերու միջեւ եւ երեք մեռեալ կայ:

ՍԷՆ-ՖԼՈՒՐԷՆ (Օվերնեը) արտաքսուած են 22 Թուրք բանուորներ, որոնք ապօրէնի մտած էին Ֆրանսա եւ ապօրէնի ալ կ'աշխատէին: Շրջանի Սէ. Էֆ. Տէ. Թէ.ի ճիւղը իրար անցուցած էր հանրային կարծիքը, որովհետեւ երեսուն Թուրք բանուորներ պիտի արտաքսուէին: Ասոնք ոչ աշխատանքի իրաւունք, ոչ ալ որեւէ թուղթ ունէին: Հարցը կը քննուէր եւ ութ բանուորներու կացութիւնը կը կանոնաւորուէր եւ միւս 22 բանուորներն ալ կը հրաւիրուէին ներգաղթելու:

ԻՐԱՔԻ քիւրտ հայդուկները անցեալ ամիս վեց լեհ մասնագէտներ առեւանգած են, ասոնք պարսկական սահմանին մօտ ամբարտակի մը շինութեան կ'աշխատէին: Ըստ քիւրտ ժողովրդավար կուսակցութեան, որ լուրը կու տայ, առեւանգած է իբրեւ փոխ-վրէժ, բողոքելու համար հարիւրաւոր քիւրտ կիներու ձերբակալութեան եւ տեղահանութեան դէմ:

ԲԱՆՋԱՐԵՂԷՆԸ միշտ կը սղէ Ֆրանսայի մէջ եւ մամուլը իբրեւ լուծում կ'առաջարկէ «բանջարեղէն մի՛ գնէք»: Կառավարութիւնը կը փորձէ ներածումով կոտրել գիները:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Յունուար 5-6)

« ԱՐԱՐԱՏ » ԿԸ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԻ ՆՈՐ ՇՐՋԱՆԻՆ ՀԱՄԱՐ

Երեւանի ելեկտրամեքենաշինական գործատան մարզական պալատին մէջ սկսած են մարզուիլ «Արարատ»ի տղաքը: Խօսելով խումբի ներկայ զբաղումներուն եւ յետագայ ծրագիրներուն մասին՝ մարզիչ Էդուարդ Մարգարով ըսած է. «Մեր տղաքը տասը օր Երեւանի մէջ մարզական վարժութիւններ ընելէ ետք կ'երթան Սեւ ծովու եզերքը, հաւանաբար Սոխում, ուր կարգ մը բարեկամական հանդիպումներ կ'ունենան առաջնակարգ ակումբներուն հետ: Փետր. 22էն մինչեւ Մարտ 15 Արարատցիները կը մասնակցին Խորհ. Միութեան Մարզական Կոմիտէի կողմէ կազմակերպուած մրցումներուն, որոնցմէ ետք միայն կրնանք վստահօրէն ըսել, թէ որո՞նց կարելի է վստահիլ « Արարատ »ի մարզական պատիւի պաշտպանութիւնը »: Այնուհետեւ խումբին կազմին անդրադառնալով Մարգարով դիտել տուած է թէ Էդուարդ Յարութիւնեան, որ անցեալ տարի կը խաղար Մոսկուայի «Լոկոմոտիվ»ի խումբէն, դարձեալ մաս կը կազմէ «Արարատ»ի: Հրաւիրուած են նաեւ Լենինականի «Շիրակ»ի երեք խաղացողները՝ Ալպէր Ակիմեան, Անդրանիկ Խաչատրեան եւ Էդուարդ Բաղդասարեան, ինչպէս նաեւ Երեւանի մարզական հիմնարկութեան ակումբի կիսապաշտպանը՝ Ռոպէր Գալստեան: Խորհ. Միութեան 40րդ ախոյենութեան շարքին՝ «Արարատ» առաջին հանդիպումը կ'ունենայ Երեւանի մէջ, Ապրիլ 2ին՝ Լենինգրադի «Զէնիթ»ին դէմ:

×

ԱՐՓԻ - ՍԵՒԱՆ ՋՐԱՏԱՐԸ 47·011 ՄԵԹՐԻ ՀԱՍԱՒ

Արփի - Սեւան Ջրատարի կառուցման աշխատանքները յառաջ կը տարուին: 1976 Դեկտեմբերին, լեռնագործները թիւ վեց փապուղիին մէջ 60 մեթր հորատած են, իսկ թիւ ինը փապուղիին մէջ հորատումը տակաւին չէ վերսկսած: Կրաձոյլով պատած են միայն երկու փապուղիները՝ թիւ 6 եւ 7. առաջինը՝ 22 մեթր, իսկ երկրորդը՝ վեց մեթր: Այս արդիւնքը գոհացուցիչ չի թուիր քանի միայն թիւ 6 եւ թիւ 8 փապուղիներուն մէջ՝ ներկայի վիճակով, տակաւին աւելի քան 4000 մեթր կրաձոյլով պատելու աշխատանքներ կան կատարելիք: Դեկտեմբերին Ջրատարը 85 մեթր երկարած է: 1977 Յունուար մէկին՝ Արփի - Սեւան Ջրատարի երկարութիւնը հասած է 47·011 մեթրի: Կը մնայ տակաւին 1303 մեթր հորատելու:

ԹԵՐԹԱՔԱՂՈՒԱԾՈՅ

ԵՐԲ ԹՈՒՐՔԸ ԼՕԶԱՆԻ ԴԱՇՆԱԳԻՐԷՆ ԿԸ ՃԱՌԷ...

O

Անգարայէն կը հաղորդեն որ՝ (Յունուար 9) «Արեւմտեան Թրակիոյ Թուրքերու Իրերօգնութեան Միութեան նախագահ Հիքմէթ Եուրտակիւլ մամուլի ասուլիս մը տուած է եւ յայտնած թէ յուշագիր մը յանձնած են Լօզանի դաշնագիրը ստորագրող Պետութեանց Անգարայի դեսպանութիւններուն, յիշեցնելով որ Յունաստան ապրող Թուրքերը ճնշումներու կ'ենթարկուին եւ անհրաժեշտ է վերջ տալ այդ ճնշումներուն: Յուշագիրը կը շեշտէ թէ Թրակիոյ Թուրքերուն հանդէպ անմարդկային վերաբերում ցոյց կը տրուի ինչ որ խոտոր կը համեմատի Մարդկային իրաւանց եւ սահմանադրական սկզբունքներուն: Հելլէն կառավարութիւնը դժբախտաբար խտրականութիւն կը դնէ եւ անխիղճ ընթացքներու մէջ կը դտնուի Թուրք - իսլամ հաւաքականութեան հանդէպ, զոր կ'ուզէ փճացնել աստիճանաբար»:

×

Մասնաւոր շահեկանութիւն կը ներկայացնէ թրքական այս «վրդովումը» ճիշդ այն շրջանին երբ իրենք կը գրաւեն Կիպրոսի Յոյներուն տուն - տեղը, ունեցածչունեցածը եւ տեղահան կ'ընեն ամբողջ բնակչութիւն մը, հաւանաբար յանուն «մարդկային իրաւանց» զորս Թուրքերը այնքան խղճմտօրէն կը յարգեն Սուլթան Համիտէն ի վեր...: Գալով Լօզանի դաշնագրին... մարդ պէտք է անգիտակից *հիմնու* ունենայ անոր մասին խօսելու համար երբ Թուրքը ամէն օր զայն կը բռնաբարէ իր սահմաններէն ներս, փոքրամասնութեանց նկատմամբ...:

×

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴ ԵՒ ՈՍՏԻԿԱՆ ԿԸ ԿՌՈՒԻՆ

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն Յունուար 9 թուականով.—

« Անթէպ.— Անթէպի մէջ նախընթաց օր, ուսանողական բախումներու ընթացքին գործաւոր մը մեռաւ եւ երէկ ժողովուրդը բուռն բողոքներ ըրաւ եւ կռուեցաւ ոստիկանութեան դէմ: Ցուցարարները քարեր նետեցին ոստիկաններուն, որոնցմէ չորսը վիրաւորուեցան, երեք տարու աղջնակ մը եւ երկու փաստաբան եղբայրներ ատրճանակով վիրաւորուեցան ծանրապէս: Արիւնալի եւ մոլեգին դէպքերը ժամերով շարունակուեցան եւ երկու հարիւր հոգի հսկողութեան տակ առնուեցան:

« Մեռեալ գործաւորը, Եաշար Զաթալպաշ, նախընթաց օր կ'անցնէր այն տեղէն, ուր կռիւ ծագած էր, ուզեց գիտնալ թէ ինչ կը պատահի եւ գնդակ մը կերաւ ու մեռաւ: Ժողովուրդը զայրացաւ այս մահէն եւ երէկ շատ բուռն ցոյցեր ըրաւ ոստիկանութեան եւ կառավարութեան դէմ: Ցոյցերը սկսան կէս գիշերին, ոստիկանութիւնը ջանաց ցրուել բողոքարկու բազմութիւնը, որ յարձակումի անցաւ եւ քարկոծեց ապահովութեան ուժերը: Ժողովուրդը կ'ուզէր առնել մեռեալ գործաւորին, Զաթալպաշի մարմինը եւ ոստիկանութիւնը արգելք եղաւ, բախումի ընթացքին գլխէն ծանրապէս վիրաւորուեցաւ Րիֆաթ Չէչէք, որ փոխադրուեցաւ Ատանայի Բժշկական Ֆաքիւլթէի հիւանդանոցը:

« Առաւօտուն, ժամը իննին մօտ, ժողովուրդը դարձեալ հաւաքուեցաւ եւ շարունակեց բողոքի իր ցոյցերը եւ աննկարագրելի իրարանցում մը սկսաւ: Քարեր կը տեղային իրարու գլխուն, գնդակներ կ'արձակուէին եւ հանրութիւնը ահուդողի մատնուեցաւ: Բողոքողները կը պոռային.

— Ոճրագործ իշխանութիւն, անկցին Ֆաշիստները: Այդ միջոցին ոստիկանապետ Մուսա Քէօսէ վիրաւորուեցաւ թեւէն, իր օգնականը՝ Էրոլ Էօզտէմիր ճակատէն, երկու ոստիկաններ, Ալի Էքպէր Եըլտըրըմ եւ Մէհմէտ Տօյկուն նոյնպէս վիրաւորուեցան իրենց վրայ նետուած քարերէն: Այնուր Այվազ անուն երեք տարու մանկուհին ալ ծանրապէս վիրաւորուեցաւ արձակուած գնդակէ մը:

« Նման դէպքեր պատահեցան Անգարայի, Նիգիպի, Տիյարպաքըրի, Արդուինի, Իզմիրի, Անթալիոյ, Այտընի, Գոնիայի մէջ: Բողոքողները միշտ կը պնդեն թէ յարձակում գործողները Քոմանտոներն են:

ԻՍԹԱՆՊՈՒԼԻ ՄԷՋ

«Իսթանպուլի մէջ, Տէվրիմճի ուսանողները չկրցան մտնել Իրաւաբանական Ֆաքիւլթէն: Շէհզատէպաշըի մէջ ձերբակալուեցաւ Իւլքիւճիներու պարագլուխներէն Էօզքէշ Աղճա, որ կը փնտռուէր ոստիկանութեան կողմէ: Վրայէն զէնք գտնուեցաւ եւ իբր կասկածելի հսկողութեան տակ առնուեցաւ նաեւ իր ընկերը, Ահմէտ Զայլը:

« Տէվրիմճի Կէնճլիք Միութիւններու Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարը, Պիւլէնտ Ուլուէր, հրատարակեց զեկոյց մը, բողոքելով իրենց նախագահին, Փաշա Կիւվէնի ձերբակալման դէմ: Պիւլէնտ Ուլուէր կ'առարկէ թէ Փաշա Կիւվէն որեւէ կապ չունի պատահած կռիւներուն հետ եւ կը յիշեցնէ թէ կեանքի ապահովութիւն մնացած չէ այլեւս: Դէպքերը ընդունակ են ամէն վայրկեան վերարծարծուելու: Գաւառներու մէջ ալ ժողովուրդը վրդովումի մատնուած է եւ իրարու կը հարցնէ թէ այս եղբայրասպան բախումները ե՞րբ վերջ պիտի գտնեն »:

- ԴԵԳԵՐՈՒՄՆԵՐ -
ՍՓԻՒՌՔԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ
ԱԾՌԻՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

1920 – 1970 ՅԻՍՆԱՄԵԱՅ ԳՐԱԿԱՆ ՎԱՍՏԱԿԻ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՅԱՏԿԱՆԻՇՆԵՐԸ

Յետ Եղեռնեան յիսնամեակի գրական մեր վաստակը՝ աշխարհագրային սահմանումով եւ ընկերային բնորոշումով «սփիւռքեան» *վերադիրը ունի, սակայն կիսադարեան այս ժամանակաշրջանին պատկանող երեք սերունդներ (որոնց ծնունդը առհասարակ կը զուգադիպի* 1895 – 1900, 1900 – 1925, 1925 – 1950 *տարիներուն), իրենց գրական կազմաւորումով եւ ստեղծագործական առանձնայատկութիւններով կը պարտադրեն առնուազն երկու շրջաններ զատորոշել՝* ՎԵՐՅԱՅՏՆՈՒԹԵԱՆ ԵՐԵՍՆԱՄԿԱԿ (1920–1950) *եւ* ԱՆՄԻՋԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ (1950 – 1975) *անուններուն տակ:*

Առաջինը՝ վաղորդայնն է զանգուածային հեղձամահութեան մը, որուն ենթարկուեցանք Թուական թէ որակական մեր մեծամասնութեամբ : 2·600·000ի շուրջ Թրքահայ համրանքի կէսէն աւելին կեր դարձաւ օսմանեան ցեղասպանական ոճրին ու մտաւորական դասը չքացաւ գրական, հրապարակագրային, կազմակերպական – հանրային, կրթական բեմերէն: Պատմականօրէն 17րդ դարուն ու փաստօրէն 19րդ դարուն Պոլսոյ մէջ սկիզբ առնող Արեւմտահայ գրականութիւնը 1915ի սպանդով կը զրկուէր ե՛ւ իր ենթահողէն ե՛ւ շրջանի տիրական արժէքներէն: Ոչ ոք կրնար նախատեսել որ հաւաքական ու որակական այդ փլուզումէն քսան տարի ետք պիտի ընձիւղէր եւ ծաղկէր աւազներու կրակին, որբութեան, սուգի եւ Թշուառութեան յանձնուած այն սերունդը՝ զոր սովոր ենք կոչել «Անապատի Սերունդ»:

Գրական արժեւորումի մեր չափանիշներով, կրնանք վերապահ ու ժլատ ըլլալ 1920 – 1950 երեսնամեակի անուններէն շատերուն հանդէպ: Մանաւանդ մեր օրերու գեղագիտական, քերթողական եւ առհասարակ ստեղծագործական իմացումներու լոյսին տակ՝ կրնանք «ժամանակավրէպ» նկատել զանոնք: Այդ չէ՞ որ կ՚ընեն — յանո՛ւն առողջ քննադատութեան եւ գրական անվրէպ դատումի — դատախազութեան եւ դատաւորութեան ծիրանիով մեր մէջ շրջող համակրելի կարգ մը նորեր, քաջութիւնը առհասարակ չփոթելով անխորհուրդ, անսիրտ եւ անարդար քանդումի տրամադրութեան հետ եւ... արկածախնդրութիւններու մէջ փնտռելով ուշադրութիւն գտնելու ապահովութիւնը: Սակայն, գրական հոլովոյթի մը այս կամ այն դրուագը իր պատմական ընթացքով ուրուագծելու որեւէ փորձ՝ չարտօներ անձնական արժեւորումի եւ... մասնագիտական պատրաստութեան կաթնած որեւէ վճռահատում. ո՛չ ալ իրաւունք կուտայ պատմութիւնը խաթարելու կամ աղաւաղելու՝ երբ մեր գրականութեան այդ ժամանակաշրջանի մեծութիւններուն, միջակութիւններուն եւ անարիւն հետեւակներուն համապատկերով միայն իր առարկայական պատկերը կրնայ ստանալ: Դանդաղեցէ՛ք այն փաստին վրայ, որ մեր ժողովուրդը — Արեւմտահայ իր Թեւով — Թրքահայութեան գերեզմանումէն հազիւ քառորդ դար ետք, Պոլսոյ եւ նոր գաղութներու մէջ վերյայտնութեան իր անկիւնադարձը կը ստեղծէ ու կուտայ փաղանգ մը ընտրեալներու՝ որոնք Արեւմուտքի մէջ Հայուն ստեղծագործական տաղանդին վկայագրութիւնը կ՚ընեն՝ արձակ ու քերթողական բարձրորակ գործերով: Մոռցէ՛ք մանաւանդ ստորադասութեան զգացումը, որ կեղ ու խլիրդ է դարձած ոմանց հոգիին մէջ, կա՛մ տգիտութեան հետեւանքով եւ կամ... մասնագիտական վկայականներու հանդէպ չտեսական վերաբերումով, — երկու պարագաներուն մէջ ալ՝ անտեսումովը ենթահողային պայմաններու, Հայուն ճակատագրին ու մեզմէ ամէն մէկուն բաժին ինկած տառապանքին: Հասկնալի չէ գրական տաղանդներու եւ ստեղծագործական վաստակի բաղդատութիւն մը ընել անպատասխանատու փորձութիւնը, նախ քան Եղեռնի մեր մեծ քերթողներուն ու յետ Եղեռնի համեմատաբար նուազուն, առհասարակ սղալար կամ որբաշեշտ բանաստեղծութեան միջեւ: Գրականութիւն մը կարելի ընծայող ներքին, ընկերային եւ տնտեսական պայմաններու ամբողջական անտեսումով միայն կ՚արդարանայ մնացորդացի տրամութեան, ընդվզումի, երբեմն նաեւ միօրինակ հեծկլտուքին հանդէպ քարսիրտ ու աժանաբարոյ խստադատութիւնը...

Ի՞նչ սահման ու տեւողութիւն է ժամանակի քառորդ դարը կամ երեսուն տարին, ա՛յն ալ մեզի նման Թեւաբեկ, մըտքէն զարնուած ու հոգիին խորքերէն վիրաւոր ժողովուրդի մը համար, որպէսզի նանրամտութիւնը ունենայինք աւելին սպասելու տարափիւռ մեր բեկորներէն: Մեզ կոտորակող կոտորելիք ձեռքերը ու մեր հաւաքական սպանդին ականատես անարդ մարդկութիւնը չէին հաւատար ֆիզիքական մեր գոյութեան իսկ, ո՜ւր կը մնայ իմացական վերյայտնութիւնը: Սոփեստ չըլլանք, ու հաւատանք մեր մեծութեան: Ուրիշներու փառքին, փայլին, որակական բարձրութեան ճանաչումը տուեալ մը չէ մերինը արհամարհելու: Գիտակցիլ տարբեր բան է, գնահատել՝ տարբեր մեկնակէտ ու արժեչափ կը պահանջէ:

1950 – 1975 *քառորդ դարու տեւողութիւնը՝ որ կ՚ընդգրկէ վերյայտնութեան երեսնամեակէն մինչեւ անմիջական մեր օրերու գրական վաստակը, մեզ կը դնէ երկու հիմնական հաստատումներու պարտքին տակ:*

Քերթողութեան մէջ, դասականին եւ նախորդներուն ստրկացումի մը վախէն թելադրուող ինքնատպութեան մղումը կայ: Արձակագրութեան մէջ, «նոր»ը ըլլալու գիտակցութենէն բխող համարձակութիւնը: Երկու սեռերուն մէջ ալ՝ մեր գրողները հետզհետէ տիրական ձգողութեան տակ են ե՛ւ իրենց գրական պատրաստութեան ե՛ւ օտար ստեղծագործութիւններու հետ աւելի անմիջական հաղորդութեան: Մասնաւորաբար երկրորդ աշխարհամարտը ապրող սերունդը ինքզինք կը գտնէ դէմ յանդիման մարդն ու ընկերութիւնը յուզող ընկերային եւ մարդկային խնդիրներու՝ որոնք զգայախաբութիւններէ եւ աժան իտէալիզմի փորձութենէն հեռու կը պահեն զինք, զգացումէն դէպի մտածում փոխադրելով իրենց խօսքին ծանրութեան կեդրոնը: Պայքարունակ, դժգոհ, յեղաշրջական, նոյնիսկ անիշխանական կեանքի մը հանգանակը կրօն դարձած է անոնց համար որ ռոմանտիզմին, գաղափարապաշտութեան, բարոյական վսեմ իմացումներու դատարկութիւնը տեսան կեանքի բիրտ իրականութեանց լոյսին տակ ու մտքի ներքին կռիւով մը սկսան իրենք զիրենք վերաքննել: Նախ քան 1940ական Թուականներու յուզականութենէն, միամտութիւններէն, յոյսերէն ու երազներէն մերկանալու տենդ մը ունէին բոլորն ալ, այնքա՛ն գիտակցական՝ որ տարբեր ըլլալու *մղումը ինքզինք կը պոռայ, յաճախ յանգելով բռնազբօսութիւններու:*

Վերջին քսանամեակը մեր անմիջական սերունդին մօտ նաե՛ւ կենցաղային բարքերու, ապրումի, ծարաւներու եւ բառի չվերածուած կիրքերու մրուրը ունի:

Պէտք է շեշտել որ անոնցմէ ոմանք իրենց ազատագրումը արժեւորած են տուրքով մը, որ կրնայ չխօսիլ շատերու, կամ «բառակոյտ» *Թուիլ. սակայն ժամանակին ու կեանքի մեր օրեայ տագնապանքին ընտանի ոեւէ անձ — մտքի պատրաստութեան եւ ենթակայական մշակոյթի տէր ոեւէ անհատ — իմաստի կարգապահութիւնը փնտռելու եւ լուսանկարային գիծերու յստակութիւնը քերթողութեան պայման նկատելու փորձութիւնը կը մերժէ: Քերթուածը պատում չէ, պատկերացում չէ, — արուեստ է եւ իր* թելադրականութեամբ *ինքզինք կը* «Թարգմանէ»: *Մենք տակաւին 18րդ դարու նախնականութեամբ ու գրականութեան «գիր»ի բաժինով միայն կը պայմանաւորենք քերթողական ստեղծագործութիւնը, մինչ բացատրական, պատմողական, խօսակցական ու նկարագրական երբեմնի գիւտերը դադրած են արդի մարդուն համար արուեստագիտական եւ գեղագիտական պահանջ ըլլալէ: Եսին խուզարկութիւնը, կեանքին մեր օրեայ խըռովքները, մարդկութիւնը յուզող բոլոր մեծ խնդիրներու անդրադարձումը արուեստագէտին վրայ՝ զայն կը մղեն արուեստի բոլոր ճիւղերը միանգամայն կիրարկելու գրականութեան մէջ, որ բացառապէս* մտածողական *նկարագիր ունի ու ատով ալ կ՚ենթադրէ անձնական ներքին մշակում, հաղորդուելու մասնաւոր ընդունակութիւն կամ ընկալչութիւն:*

Առաջին այս հաստատումը, սակայն, չարդարացներ «նոր»ութեան կապիկները: Քիչ չէ Թիւը նմանողութեան զոհերու, որոնք բռնազբօս հետեւակութիւնը փաստ կը նկատեն արդիականութեան եւ յատկապէս արտայայտութեան իրենց ձեւին, Թեքնիքին մէջ ճապաղ կը մնան՝ հակառակ արուեստականօրէն Թանձրացած, կուպրացած իրենց լեզուին: Արդի քերթողութեան մէջ զգացական տարրի գերակշռութիւնը տեղի տուած է մտածումին, հոգեկան խորունկ տագնապներու եւ մարդ էակի ուղեղային ցնցումներէն արիւն առնող բջիջներու խուժումին առջեւ. հետեւաբար, զանոնք փոխանցելու կոչուած լեզուն *դարձած է ամէնէն լպրծուն տարրը ստեղծագործական արարքին: Շատ քիչեր միայն բառին, տողին ու խօսքը ներզօր կամ Թելադրական դարձնող արտայայտութեան արուեստը ունին. մեծամասնութիւնը կը տառապի Թլուատութենէ, կափկափելու եւ կարկամելու հակամիտութենէ մը, որ հետեւանք է անկազմ, քաոսային, յաճախ նաեւ ճապաղ մտածումի: Չափի, յանգի, ոտանաւորագրութեան յատուկ խարուսիկ կերպընկալութիւններէ ազատագրուելու իր փոյթին մէջ՝ նոր քերթողութիւնը ապաւինեցաւ արձակութեան մը, որ արուեստականութեան տեղ չի Թողուր եւ գրողը կը դնէ ճակատագրական քննութեան մը առջեւ, —* իր լեզուն, ունենալու *պարտադիր յանձնառութեան տակ: Ոմանք գտած են իրենց ճամբան (Վահէ Օշական, Զահրատ, Գ. Պըլտեան, Զուլալ Գազանճեան, Մկրտիչ Հաճեան): Հինէրէն Եղիշէ Այվազեան՝ երեսուն տարիէ ի վեր, այսօրուան նոր Թեքնիքին հետ կը քալէ: Սակայն բացարձակ մեծամասնութիւնը «այդպէ՛ս ըլլալու» ծեքծեքումը ունի աւելի եւ իր հաւասարակշռութիւնը պահելու համար... չափն ու յանգը իբրեւ անթացուպ կը գործածէ:*

1950 – 1975 *քսանըհինգամեակին իբրեւ*

ՌԱՆՉՊԱՐՆԵՐ

ՎԻՊԱՍՔ
ՀԱՅ ՇԻՆԱԿԱՆՆԵՐԻ ԿԵԱՆՔԻՑ

ԳԷՈՐԳՆ ՈՒ ՈՍԿԻՆԵՐԸ

— Հարկաւ, կը կատարեմ, — ասաց Սասունցին եւ Համոյին գիշեր բարի մաղթելով, հարկահաւաքի դուռը ծածկեց:

Ես ոսկին շալակեցի ու գնացինք:

Գէորգ Զաւուշը գիտէր, Թէ սուլթանի այդ անխիղճ պաշտօնեան ո՛ր Թշուառ գիւղացիներից էր կորզել այդ գանձը:

— Քեռի Ցոլիանոս, քնա՞ծ ես: Էս քսան ոսկին առ ու վաղը գնա լծկան գնիր քեզ համար: Ասորի Սահակ, տեսնում եմ երեխաներդ քաղցից շուռ ու մուռ են գալիս վերմակի տակ: Էս տասնըհինգ ոսկին առ ու մի քիչ հաց ու Թացան առ մանուկներիդ: Խնամի Մարտիրոս, վերցրու էս տասը ոսկին ու մարագիդ գերանները նորոգիր:

Այսպէս գիւղից գիւղ անցնելով եւ շինականների տանիքները բարձրանալով, Գէորգ Զաւուշը ամէն մէկի երդիքից ցած էր գլորում մի բուռ ոսկի:

Մօտեցանք վերջին գիւղին:

Այստեղ մենաւոր մի տուն կար: Զաւուշն ինձ տարաւ, կանգնեցրեց այդ տան պատի տակ: Մաշէ պարանին, որի մի ծայրը կապուած էր բարդի ծառից, սպիտակին էր տալիս մի անդրավարտիք, կողքին՝ մի զոյգ գուլպայ: Տանտէրը մի տարի առաջ լքել էր տունը եւ գնացել: Կինը ամէն շաբաթ լուանում էր բացակայ ամուսնու շորերը եւ լուացքը փռում պարանին, որ անցնող – դարձողը իմանար, Թէ տանը տղամարդ կայ: Երբեմն էլ, պատի տակ կամ տանիքին նստած, մի շապիկ կամ անդրավարտիք ծնկանը դրած, կոճակ էր կարում կամ օղակ լըցնում՝ դարձեալ այդ նպատակով:

Երբ հարցնում էին.

— Սալվի, ո՞ւր է Մկրօն:

— Բաղից նոր եկաւ՝ քրտնած պառկած է, — պատասխանում էր Սալվին, շարունակելով իր կարը: Մի ուրիշ անգամ ասում էր. «Մկրօն սար է գնացել», կամ Թէ՝ «Ջուր եմ դրել, որ Մկրօն լողանայ»:

Եւ այսպէս, տղամարդու մի շապիկ կամ շալվար դրսում կախելով, կամ կոճակներ շարելով ու օղակներ լցնելով, Սալվին շաբաթներով, ամիսներով ամօթխածութեամբ Թաքցնում էր ամուսնու բացակայութիւնը, յոյս ունենալով, որ մի օր Մկրօն տուն կը գայ, մինչդեռ ամուսինը անվերադարձ հեռացել էր տնից, իրեն մենակ ձգելով: Պատկից հարեւանները գլխի էին ընկել, որ ամուսինը տանը չի, բայց չէին ուզում Սալվիին զըրկել իր երջանիկ խաբկանքից: Նրանցից մէկ – երկուսը նկատել էին, Թէ ինչպէս ուշ գիշերին, երբ գիւղը քնած էր, Սալվին, ճրագի տակ նստած, հեկեկում էր մենակութիւնից: Երբեմն շեմք դուրս գալով, երկար նայում էր պարանից կախուած անդրավարտիքին եւ բրդեայ հաստ գուլպաներին, մօտենալով, ուղղում էր լուացքը եւ դանդաղ մտնում էր ներս, լուսնի շողերի տակ չորացնելով իր կարօտի արցունքները:

Մենք էլ տեսանք կիսամԹում պարանի վրայ օրօրուող այդ «սուտ լուացքը»: Գէորգը անաղմուկ մօտեցաւ եւ տասնըհինգ ոսկի փաթթեց անդրավարտիքի փողնոցի մէջ, դաշտեցի այդ լքուած, մենաւոր կնոջ համար:

Լուսադէմին մեզ մօտ մնաց ընդամէնը տասը ոսկի:

— Էս տասը ոսկին էլ քեզ, դու էլ ինձ հետ ամբողջ գիշերը չարչարուեցիր: Գնա քեզ համար զէնք առ, — ասաց Գէորգը, վերջին ոսկիները իմ բուռը դնելով:

Երկու օր յետոյ ես մի հրացան ձեռքիս ներկայացայ Գէորգ Զաւուշին:

ՖԷՏԱՅԻՆԵՐԸ

Ուրախացաւ Գէորգ Զաւուշը՝ իմ ձեռքին զէնք տեսնելով:

Այդ նոյն օրն էլ նա ինձ առաջնորդեց Բերդակի սարը:

Աղբիւր Սերոբը Նեմրութի վրայ էր շրջում, իսկ Գէորգ Զաւուշի եւ իր հայդուկների ապաստարանը Ալվառինջի, Մառնիկի եւ Բերդակի սարերն էին:

Կեռումեռ կածանով մտանք մի Թաւ անտառ:

Այստեղ էին ապրում հայ ֆէտայիները:

Վայրը մի բացատ էր՝ կաղնիներով շըրջապատուած:

Գէորգը ինձ տարաւ կանգնեցրեց ըստուերախիտ մի կաղնու տակ:

Հայդուկները նստած էին կոճղերի ու ժայռերի վրայ, ոմանք Թիկնած էին ծառերի բներին:

Շատերին ճանաչեցի:

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(60 – Շար.)

«ԵՍ ՏԻԿԻՆ ՄԷՐԻԷՄԻՆ ԱՂՋԻԿՆ ԵՄ...»

Ազգանոյշ Գոճէկիւլեանի
մահուան առթիւ

1915: Դէպի մահ ճամբայ հանուած մէկուկէս միլիոն խրաքանչիւր Հայ ունի իր ողբերգական պատմութիւնը: Ազգանոյշ կանուխէն կորսնցնելով հայրը, մնացեր էին մայր ու աղջիկ առանձին Մարզուանի մէջ: Մայրը՝ Տիկին Մարիամ, ծանօթ՝ իբրեւ ազգանուէր եւ խիզախ կին բաժնելով կարաւանէն, առանձին ճամբայ հաներ էին ուրիշ քանի մը հոգիի հետ: Ազգանոյշ որ շատ փոքր էր, Մարզուանցի իրենց մտերիմ եւ ազնիւ ընտանիք մը պահեր էր, մինչեւ որ կրցաւ Պոլիս իր ազգականներուն ղրկել:

Ստորեւ Արամ Հայկազի պատմուածքը. հանդիպումն է Գապապ Չէվլիկի մէջ Տիկին Մարիամի հետ, որ՝ ինչպէս կ'երեւայ, նախախնամական դեր կատարած է անոր կեանքին մէջ:

Մ. Մ.

×

Հազար ինը հարիւր քսաներկուքէն ի վեր ես գրած եմ ու դեռ կը գրեմ: 1915ին մեր ցեղին ապրած ողբերգութեան մասին եթէ «Քիւրտիստանի լեռներուն մէջ» ընդհանուր խորագրին տակ կտորներս հաւաքելու ըլլամ մէկ կողքի տակ, մեծկակ հատոր մը կ'ըլլայ: Այդ էջերուն մէջ խօսած եմ իբրեւ խլամ, Ապտուլլահի որդի Միւսլիմ անունով ապրած օրերուս ու հոս ու հոն թափառումներուս ընթացքին հանդիպած հայ տղոց, աղջիկներու, կիներու մէկ խօսքով անհամար Հայու բեկորներու մասին: Տուած եմ, ջանացած եմ տալ, կրցած չափովս անոնց բաժին ինկած ողբերգութիւնը, տառապանքը, ապրումները, քաջութեան ու վրէժխնդրութեան արարքները՝ կարելի մանրամասնութիւններով: Ջանացած եմ միշտ հաւատարիմ մնալ միջավայրին, անձերու, քաղաքներու, գիւղերու անուններուն՝ յուսալով, ակնկալելով, որ օր մը, այդ անհիւրընկալ վայրերուն մէջ հանդիպած բեկորներէս մէկն ու մէկը, ինծի պէս ազատած ըլլալով, կը կարդայ գրածներս ու աղուոր միտքը կ'ունենայ ինծի գրելու թէ ինք Գրիգոր, Խորէն, Մենտուհին, Մարիամը, Հայկուհին կամ Արեւն է որ ազատած կ'ապրի այսինչ կամ այնինչ տեղ, կարդացած գրածներս, ու ճանչնալով ինքզինքը գրածներուս մէջ, աղուոր միտքը ունեցաւ հետս յարաբերութեան մտնելու:

Տարիներով ի զուր, ի զո՜ւր սպասեցի, նոյնիսկ աղօթեցի ու յուսացի որ այդ օրը գայ...

Ու այդ ցանկալի օրը, պահը չեկա՛ւ:

Անցեալ Սեպտեմբերին միայն, երբ Հայաստան էի, օր մը, լուսահոգի Տիկին Սասունին, ճաշարանին մէջ քովս գալով ըսաւ թէ հիւրանոցին մէջ Տիկին մը կայ որ ինծի ծանօթանալ կ'ուզէ:

— Հիմա ո՞ւր է այդ Տիկինը:

— Զգիտեմ, յաջորդ անգամ որ տեսնեմ կը բերեմ:

— Գարահիսարցի՞ է, հարցուցի:

— Զեմ կարծեր:

Ալ չխօսեցայ այդ մասին ու դրեթէ մոռցեր էի այդ դէպքին մասին, երբ յաջորդ օրը, Տիկին Սասունին միջին տարիքով կին մը բերաւ քովս:

— Պարոն Հայկազ, ահա այն Տիկինը որ քեզի ծանօթանալ կ'ուզէ:

Ոտքի ելայ ու անծանօթ տիկնոջ ինծի երկարած ձեռքը սեղմեցի ու նայեցայ իր դէմքին՝ յիշելու համար թէ երբեւիցէ հանդիպա՞ծ եմ իրեն:

Զէ, չէի ճանչնար զինքը, բնա՛ւ տեսած չէի այդ դէմքը: Իրաւ է թէ ես յաճախ կը մոռնամ մարդոց անունները, բայց դէմքերը կը մնան յիշողութեանս մէջ խարսխուած: Ու ես մինչ ինծի երկարած ձեռքը ափիս մէջ, կը սպասէի, անծանօթը ժպիտը դէմքին, կը նայէր աչքերուս մէջ:

— Ես Տիկին Մէրիէմի աղջիկն եմ, ըսաւ վերջապէս:

— Ո՞ր Տիկին Մէրիէմին:

— Ղանչալի Էլլիճէ գաւառին՝ Գապապ Չէվլիկ գիւղին մէջ ապրող Օրտուցի ընտանիքին հետ ապրող Տիկին Մարիամին, ըսաւ մէկ շունչով:

—– Ան որ...

— Ան որ քեզ զգուշացուցած է Թուրք միւտիւրին աղջիկը սիրելուդ համար...

— Ա՛... Մայրդ ո՞ւր է հիմա, կրնա՞մ տեսնել զինքը, հե՞ռդ է:

— Մեռա՛ւ... Ես իր աղջիկն եմ:

Մտքով գացի աւելի քան կէս դար ետ: Աչքիս առջեւ պատկերացաւ պայծառ արեւուն տակ ծուլօրէն պառկող Գապապ Չէվլիկը, Ղանչալի ճամբուն գետակին վրայ ձգուած փայտէ կամուրջը, որուն շինութեան համար բազմաթիւ Հայեր աշխատեցան: Այդ կամուրջին կանխէն անցնելով էր որ, օր մը, տեղ հասան Քեաթիպ Օսմանենք, բազմանդամ Օրտուցի ընտանիք մը, երեք այր, չորս կին, երախայ մը ու ինծ տարեկից պատանի մը, Նիւազին: Ահա այդ ընտանիքին մաս կազմող երեք տիկիններէն մէկն էր Տիկին Մարիամը զոր Թուրքերը Մէրիէմ կը կանչէին: Խելացի ու դաստիարակուած կին էր, գիրուկ, սպիտակ մորթով ու քիչ մըն ալ զուարճախօս: Հովանաւորողիս երեք հանըմները անմիջապէս գրաւուեցան իրմով ու ան դարձաւ մեր տան տեւական այցելուն:

Մօտ տարի մը միասին ապրեցանք այդ ընտանիքին հետ մէկ գիւղի մէջ ու անոնց ներկայութիւնով օրերս մի քիչ քաղցրացան:

Լման յիսուներեք տարի առաջ էր: Յիսուն երեք տարի սպասած էի իմ հին բախտակիցներէն մէկէն կամ միւսէն բառ մը լսելու համար՝ ու ահա լման յիսուներեք տարի ետքն էր որ, ես պէտք է Հայաստան գայի, որ անոնցմէ մէկուն աղջիկը, ժպիտը դէմքին, ձեռքը երկարէր ինծի ու ըսէր ինծի թէ ինք Տիկին Մէրիէմի աղջիկն է:

— Ինչէ՞ն գիտցաք թէ ես...

— Քու գրածներն ու լուսահոգի մօրս պատմածները կը համապատասխանեն, ըսաւ:

Այս հանդիպման համար թէեւ ուրախացայ, բայց վիշտս նորոգուեցաւ, հապա՞ միւսները... Անոնց թիւը հազարներու կը հասնէր... Մնացին հոն տաճկական հարէմներու նեխած մթնոլորտին մէջ...

Սրտի կսկիծով յիշեցի թէ երբ փախուստի կը պատրաստուէի, «մնաք բարով» ըսելու գացի անոնցմէ մէկուն քով ու ան զիս լսելէ վերջ, դառնօրէն լացաւ:

— Ի՞նչ եղաւ, ինչո՞ւ կուլաս, հարցուցի:

— Ինչո՞ւ պիտի չլամ, ողբաց. երբ դուք երթաք ես հոս բոլորովին մինակ՝ եւ օտարներու մէջ պիտի մնամ:

— Բայց քեզի ո՞վ ըսաւ թէ քեզ հոս օտարներու մէջ պիտի ձգենք... Կամ հետերնիս կուգաս, եւ կամ, վերջը մեծ պատրաստութեամբ կուգանք ու կ'ազատենք քեզ: Զէ՞ որ տեղդ գիտենք...

Տխրօրէն շարժեց գլուխը ու սկսաւ լալ:

— Անկարելի է, ըսաւ:

—– Ինչո՞ւ անկարելի է, մտիկ չըրիր ըսածներս:

— Զես հասկնար, ախպարիկ, չես հասկնար... Ես չեմ կրնար այս տունէն, այս տեղէն բաժնուիլ, երախա՛յ ունիմ... Հետս առնեմ, Թուրքին, Քիւրտին փիճը հետը բերաւ պիտի ըսեն, հոս ձգել՝ չեմ կրնար... Իմ արիւնէս, իմ մարմինէս են ծնած... Փորիս մէջ են մեծցած ու կաթս ծծած... Կը սիրեմ զիրենք, կը հասկնա՞ս, կը սիրեմ զիրենք...:

Այս «կը սիրեմ զիրենք»ը կ'ըսէր այնպիսի ձեւով մը՝ որ կարծես ես իրեն մի՛ սիրեր կամ ինչո՞ւ կը սիրես ըսելով, մեղադրած ըլլայի...:

Այն օրերուն, ու հիմա ալ, նման խորունկ հարցերու չէր հասներ խելքս...: Ահա թէ ինչու գլուխս կախած փախայ իր խրճիթէն դուրս...

— Հիմա, երբ կը մտածեմ անոնց մասին, սիրտս կ'արիւնի, որովհետեւ բան մը չկրցինք ընել անոնց համար:

Հարիւրներով, հազարներով մնացին հոն՝ ու մենք բան մը չկրցինք ընել անոնց համար:

Մանչերը նորէն բախտաւոր եղան, դժխեմը՝ աղջիկներու ճակատագիրն եղաւ:

ԱՐԱՄ ՀԱՅԿԱԶ

(*) Արամ Հայկազի եւ Ազգանոյշի հանդիպումը Հայաստանի մէջ 1969 Սեպտեմբերին էր:

[illegible]

Ամերիկահայ պարուսոյց Թոմ Պօղիկեան սկսած է իր երկրորդ շրջապտոյտը՝ ժողովրդական պարերու ուսուցման համար: Մ. Նահանգներէն ետք ան կ'անցնի Եւրոպա: Հայ պարուսոյցը, որ աւարտած է Երեւանի պարարուեստի հիմնարկութիւնը, ասկէ առաջ ալ նման շրջապտոյտ մը կատարած է Մ. Նահանգներու մէջ՝ կազմակերպելով սեմինարներ, դասարաններ. եւ այս բոլորը՝ զանազան կազմակերպութիւններու հովանաւորութեամբ: Այս անգամ իր շրջապտոյտի ընթացքին Թոմ Պօղիկեան պիտի ներկայացնէ ժողովրդական պարեր, Հայաստան կատարած իր այցելութեան ընթացքին նկարահանած հայկ. պարերու գունաւոր ժապաւէններ, ինչպէս նաեւ դասախօսութիւններ պիտի տայ հայկ. մշակոյթի, ֆոլքլորի, պատմութեան, լեզուի եւ պարերու մասին: Իր դասախօսութիւնները ֆոլքլորի եւ բեմապարի մասին, աւելի ցայտուն եւ մատչելի դարձնելու նպատակով բեմին վրայ պիտի ներկայացնէ նաեւ համապատասխան խումբեր եւ մենապարներ: Թոմ Պօղիկեան Եւրոպայի իր շրջապտոյտը կը սկսի Պրիւսէլէն:

Նորեր եւ նորագոյններ մեր անմիջական գրականութեան մէջ իրենք զիրենք պարտադրելու փորձը ընող գրողներու նկատելի մէկ մասը... Երեւանի կողմէ կամ արտասահմանեան հայ մամուլի դիւրահաճութեամբ պատուանդան գտնող միջակութիւններու խմբակն է: Անուններ տալու տեղը չէ, սակայն առիթն է անգամ մը եւս մատնանշելու հոգեբանական այն ուերը՝ որ կը գործուի մեր հայրենիքի լրագրային շրջանակներուն կողմէ, գաղափարական – քաղաքական եղբայրակցութեա՛ն մը սիրոյն (իբրեւ թէ) կամ յանո՛ւն «նոր խոստումներ» քաջալերելու սկզբունքին: Հայութեան գրական միջավայրը դժբախտաբար այնքան մը առողջ չէ՝ հակազդելու համար դիւրահաւանութեան ու ձրի՛ ծափերու երեւոյթին, ու մեր մէջ նո՛յնիսկ հասունութեան, լրջութեան եւ իմացական պարկեշտութեան մասին գաղափար ունեցող մարդիկ կը ծառայեն առհասարակ այն մտայնութեան՝ թէ հայրենիքի կամ սփիւռքեան մամուլի կողմէ իբրեւ արժէք ու տաղանդ ընդունուած անուններ, վաւերական գրողնե՛ր պէտք է նկատուին:

Անցնինք:

ՄԻՆԱՍ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

(17)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (258)

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Բ. ՄԱՍ

ԱՐԱԹԻՄՈՍԻ ՄԷԿ ՆԱՄԱԿԸ

Խլացուցիչ լռութիւն մը լսեցաւ... խոհանոցին դուռը վերէն վար ճեղքուեցաւ եւ յարձակողները սկսան յաղթութեան մռնչիւններ արձակել...

Պայթիւն մը լսեցաւ եւ լրտեսներէն մին մահացու կերպով վիրաւորուած գետին տապալեցաւ...: Բոլոր լրտեսները քանի մը քայլ ետ նահանջեցին:

Պահ մը լռութիւն տիրեց...:

Յետոյ... լրտեսներու խումբը միաս–նաբար վայրագ մռնչիւն մը արձակելով ներս խոյացաւ:

Երկրորդ պայթիւն մը լսեցաւ:

Լրտես մը եւս ինկաւ:

Ռոլան իր երկու պարապ ատրճանակները մէկ կողմ նետելով դաշոյնը մերկացուց:

Սարսափելի ճռնչիւն մը լսեցաւ:

Պատնէշը քանդուած էր...: Ամէն բան վերջացած էր...:

— Ճամբան բացուեցաւ, մռնչեց Սքալապրինօ:

Ռոլան ընկերոջը կողմը դարձաւ: Ծըխնելոյզին կողերէն մէկուն վրայ, պատին մէջտեղօքը խոշոր անցք մը բացուած էր:

Սքալապրինօ այդ ծակը Ռոլանի ցոյց տալով գոչեց.

—– Անցէք, տէր իմ:

— Առաջ դուն անցիր, պատասխանեց Ռոլան:

Սքալապրինօ հասկցաւ որ կորսնցնելու ժամանակ չկար... վիճաբանիլը աւելորդ էր եւ ահա մէկ նետուածքով անցքէն ներս մտաւ:

Ռոլան անոր ետեւէն ներս մտաւ:

Հազիւ թէ երկու փախստականները բացուածքին մէջ մտնելով աներեւոյթ եղած, ահա խոհանոցին դուռը եւ պատնէշը փլան եւ լրտեսները մռնչելով ու թեւերնին երերցնելով ներս խուժեցին...

Աչք մը պտըտցուցին խոհանոցին մէջ եւ պատին վրայի անցքը տեսան, բայց ծակը այնքան նեղ էր որ, հազիւ մէկ մարդ կը սեղմէր մէջը: Լրտեսներէն ամէնէն քաջը գլուխը ծակէն ներս խօթեց, իսկ միւսները, հեւասպառ, ծակին վրայ կախուած սպասեցին...: Հինգ երկվայրկեան հազիւ անցած, ծակին մէջէն խուլ խորդիւն մը լսեցաւ:

Ռոլան Սքալապրինոյի ետեւէն բացուածքէն ներս մտնելով ինքզինքը գետնուղիի պէս նեղ անցքի մը մէջ գտած էր:

Ռոլան քանի մը քայլ յառաջանալէ յետոյ, մեծ դժուարութեամբ ետ դառնալով եկաւ կանգ առաւ այն բացուածքին առջեւ ուրկէ ներս մտած էր պահ մը առաջ: Եւ հոն, ծունկի եկած, դաշոյնը ձեռքը, սպասեց:

Սքալապրինօ Ռոլանի նպատակը հասկընալով ինքն ալ կանգ առաւ:

Երկար չսպասեցին:

Ռոլան նշմարեց մէկը որ գլուխը ծակէն ներս խօթելով իր կողմը կը սողար:

Բազուկը կայծակի արագութեամբ վեր վերցնելն ու վար իջեցնելը մէկ եղաւ:

Ահա այս միջոցին էր որ խոհանոցը գտնուող ոստիկաններն ու քաղաքապահ զինուորները խուլ խորդիւն մը լսելով սարսափահար իրարու երես նայեցան...

Անցքէն ներս մտնելու յանդգնութիւնը ունեցող լրտեսը անշունչ գետին փռուելով ճամբան գոցած էր:

Ռոլան Սքալապրինոյի դառնալով ըսաւ.

— Այս կողմէն ճամբան գոցեցինք, այլեւս ներս չեն կրնար մտնել:

— Ուրեմն ճամբանիս շարունակենք, պատասխանեց Սքալապրինօ:

Մօտաւորապէս երկու վայրկեան սողալով յառաջացան նեղ անցքին մէջ: Իրենց ետեւէն լրտեսները կատաղութեամբ կը մռնչէին ու անէծքներ կը տեղացնէին:

Յանկարծ Սքալապրինօ ոտքի ցատկեցաւ: Այս անգամ անցքը ծխնելոյզի մը պէս ուղղահայեաց դէպի տանիքը կ'ելլէր:

Սքալապրինօ մօտաւորապէս ութ տարի առաջ այդ անցքը բացած ատենը պատերուն վրայ երկաթէ խոշոր գամեր գամած էր վերելքը դիւրացնելու համար. ահա այդ գամերուն վրայ կոխելով վեր ելլել սկսան: Շատ չանցած, երկու մարդիկը քովի տունին տանիքին վրայ գտան ինքզինքնին:

Տանիքին քիւերուն ետին պահուըտելով, երեսի վրայ միշտ սողալով առաջ անցան:

Ռոլան միջոց մը տանիքին եզերքէն գլուխը դուրս հանելով տեսաւ որ ծովեզերքը բազմութիւն մը հաւաքուած էր:

ՄԻՇԷԼ ԶԷՎԱՔՕ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Տէօվլէթեան, Տէր եւ Տիկին Փիէր Գուզուեան եւ զաւակները, Պ. Ժերար Տէօվլէթեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի (Յունուար 16) Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ–հօր՝

ՅԱԿՈԲ ՏԷՕՎԼԷԹԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ազրացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Այրի Տիկին Վաղարշակ Վարպետեան, Գըլըճեան, Պիպէրեան եւ Խաչիկեան ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ հոգե – հանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ ազգականին՝

ՎԱՂԱՐՇԱԿ ՎԱՐՊԵՏԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, Կիրակի, Յունուար 16, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Սաթենիկ Կ. Թիւթէլեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Բաչազուն Օհաննէսեան (Լիոն), այրի Տիկին Խ. Նաւարեան, Պր. Գրիգոր Թիւթէլեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի, Յունուար 16, Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւո – րիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն, հօր, աներհօր, փեսային, խնամիին եւ ազգականին՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ԹԻՒԹԷԼԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Տէր եւ Տիկ. Կիրակոս Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Ժան Փափազեան (Կրընոպլը) կը ծանուցանեն թէ Կիրակի, Յունուար 16, առաւօտեան Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ կը կատարուի հոգեհանգստեան պաշտօն իրենց վաղամեռիկ զաւկին եւ եղբօր՝

ԺԱՔ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն իր յիշատակը յարգողներուն:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղը իր խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկ. Պապուխեանի եւ Տէր եւ Տիկ. Տէր–Պօղոսեանի իրենց եղբօր եւ աներձագին՝ Սուր Փափազեանի մահուան առթիւ: Ցաւակցութիւններ նաեւ այրի Տիկ. Ս. Թիւթէլեանի եւ զաւակներուն, ընկ. Գրիգոր Թիւթէլեանի իրենց ամուսնոյն, հօր եւ ազգականին, ընկ. Կարապետ Թիւթէլեանի մահուան տխուր առիթով:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ողբ. Արուշ Եանպէկեանի մահուան տխուր առիթով եղած են հետեւեալ նուիրատուութիւնները փոխան ծաղկեպսակի, Վալանսի եկեղեցւոյ Հոգաբարձութեան.— Տէր եւ Տիկ. Վարդգէս Վարդանեան 100, Ժաք Թիւֆէնքճեան 50, Վալանսի Հայ Մարզական Միութիւնը 50: Ալպէռ եւ Պետրոս Տէր–Սարգիսեան եղբարք 100 Ֆ.:

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Վիքթորիա Պետիկեան ի յիշատակ Գեղամ Պետիկեանի մահուան տարելիցին 200 Ֆր. կը նուիրէ Լիբանահայութեան (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 50 Ֆր. «Յառաջ»ին:

×

Պ. Զատիկ Խաչիկեան (Իսի) 50 Ֆր. կը նուիրէ Կարմիր Խաչի կայանին եւ 20 Ֆր. «Յառաջ»ին Տէր եւ Տիկին Ռիւտրեք եւ Համբարձում Գազարեանի եւ Տիկին Անահիտ Թօփալեանի յիշատակին:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Այրի Տիկին Արաքսի Անդրէասեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Գարաճեան կը նուիրեն 200 Ֆր. Լիբանահայերուն եւ 100 Մարսէյլի Մշ. Տան (ստանալ «Յառա – ջ»էն):

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Անիէռ – Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկեր – ընկերուհիները Յունուար 14ին, ժամը 20.30ին, փերմանանս տէ գ'Ասիստանթ Սոսիալ, 23 Ռիւ Պելֆոր, Անիէռ:

ՃԱՇ

Վալանսի Կապ. Խաչի մասնաճիւղը սիրով կը հրաւիրէ Լիբանանի եւ Սուրիոյ բոլոր երիտասարդները ճաշի, այս Կիրակի, Յունուար 16, Ահարոնեան ակումբը՝ Ռիւ Պուֆիէ::

Nuitée Dansante

Organisée par le NOR SEROUND
de Sainte-Etienne

Dans les Salons du
CASINO DE ST-GALMIER
42330 Saint-Galmier

Le Samedi 15 Janvier de 21 h. à l'aube
avec la participation des
ORCHESTRES JACKY LEBOIS,
SAYAT NOVA

Ambiance Arménienne
Tenue correcte exigée

YAN'S CLUB
5, Ave. Reille — 75014 PARIS

Ճատրակի հանդիպում խորհրդային վարպետ ՎԱՀԱԳՆ ՈՍԿԱՆԵԱՆԻ հետ

CERCLE D'ECHECS DU YAN'S

VAHAKN OSGANIAN,
Maître d'échecs d'Union Soviétique et 15 membres de son cercle en une partie simultanée, le Vendredi 14 Janvier à 20 h. 30, suivi d'un dîner et d'une causerie

Հ. Յ. Դ.

ԱՌՆՈՒՎԻԼ – ՍԱՐՍԵԼ.— Հ. Յ. Դ. Վարդան խումբի ժողովը այս Ուրբաթ, Յունուար 14, ժամը 20.30ին սովորական հաւաքատեղին:

×

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Րաֆֆի խումբի ժողովը Հինգշաբթի, Յունուար 13, ժամը 20.30ին Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տունը:

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ, Յունուար 14, ժամը 20.30ին Մշակոյթի Տունը: Կը խընդրուի ճշդապահ ըլլալ:

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հըրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին Մշակոյթի Տունը: Ընկերներէն կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

×

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի ժողովը Շաբաթ, Յունուար 15, ժամը 20.30ին, Գասպար Իփէկեան ակումբը:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Վիրաբեան Վահրիճ Մուշեղի, ծնած 1920ին Զանգիբասարի շրջանի Բեալարա գիւղը, մայրը՝ Վարդուշ, եղբայրը՝ Պապօ, քոյրերը՝ Հռիփսիկ եւ Ջուլիէթա: Կարմիր բանակ մեկնած է 1940 Հոկտեմբեր 20ին, իրմէ լուր ստացուած է մինչեւ 1941 Մայիս: Անկէ ետք ոչ մէկ լուր: Իր մայրը եւ բոլոր հարազատները ողջ են եւ զինքը կը փնտռեն:

Քրոջը հասցէն է.—
Վիրաբեան Հռիփսիկ Մուշեղի
44 Նալբանդեան, Թ. 13

ԵՐԵՒԱՆ — ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՃԱՇ

Հայ Նախկին Մարտիկներու եւ Կամաւորներու Միութիւնը կը կազմակերպէ ճաշ մը իր վեթերան ընկերոջ Միհրան Մավինեանի ի պատիւ «Ոճիրի անդրաշ – ղարհէն» գիրքի հրատարակութեան առ – թիւ, Յունուար 22 ժամը 20.30ին Եան'ց ակումբը:

Ճաշագին 60 Ֆր. դիմել 35 Ռիւ տը Թրեվիզ, հեռաձայն 770–07–25

ARBRE DE NOEL

Des Cours du Mercredi au
COLLEGE SAMUEL - MOORAT
26, Rue Troyon — 92310 SEVRES
le Dimanche 16 Janvier 1977 à 15 h.

Deux artistes clown japonais
Théâtre Mougong-ucki

Récitations, chants,
Buffet, tombola.

ՏՕՆԱԾԱՌ

Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանի Չորեքշաբթի օրերու դասընթացքներուն, Կիրակի, Յունուար 16, ժամը 15ին:

Կաղանդ պապա
Արտասանութիւն, երգ
պիւֆէ, թոմպոլա

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Յունուար 16, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Լիոնի Եկեղ. Ազգ. Տան սրահին մէջ՝ 295 Ռիւ Պուալօ, կազմակերպութեամբ Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Փոքրիկներու կողմէ երգ, արտասանութիւն, գեղջկական պարեր, հաճելի անակնկալներ:

Կաղանդ պապան նուէրներ եւ ուտելիքներ պիտի բաժնէ ներկայ եղող բոլոր մանուկներուն:

×

Կապ. Խաչի Պուլ. Օտոյի մասնաճիւղը կը տօնէ Մանուկներու Օրը Յունուար 16, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին: Սիրով կը հրաւիրուին ծնողքներն ու համակիրները:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հայ Նախկին Ռազմիկներու եւ Դիմադրականներու ձեռնարկը Փարիզի մէջ՝ Մարտ 19ին:

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի պարահանդէսը Փետր. 12ին, Շաբաթ:

Du 19 au 27 Février

CAMP D'HIVER DU NOR-SEROUND

AU

CHALET «LE NID ALPIN» à VILLARS-DE-LANS (38250)
Tél. : 95-10-11 (74)
Gare d'arrivée Grenoble et service régulier de cars jusqu'à la station
Possibilité : Ski alpin, Ski de fond, Patinoire
Prix du séjour : 420 F. — à la journée : 60 F.
Nombre de places limité à 40
Avec inscription versement arrhes 200 francs (obligatoire)

Inscription :
EDOUARD MARDIROSSIAN, 16 Rue du 24 Avril 1915 Décines
Tél. : 72-25-91 (78) jusqu'à 17 h.
EDGAR BOYADJIAN, 8 Rue des Sycomores, Bron
Tél. : 74-24-28 (78) à partir de 19 h.

ՀԵԼԼԱԴԱՆ՝ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
ENTRE OPERA ET TRINITE
LA MAISON DE LA GRECE
AUX 4 MARCHES
AU 1er ETAGE
restaurant gastronomique grec
DEJEUNERS. DINERS
RECEPTIONS
AU REZ DE CHAUSSEE
Tous les soirs
DINERS DANSANTS
avec spectacle
ΣΤΑ 4 ΣΚΑΛΟΠΑΤΙΑ

ΣΤΑ 4 ΣΚΑΛΟΠΑΤΙΑ
accueil. qualité. prix
50. RUE CHAUSSEE D'ANTIN. (9e) 280 69 40. f.dim.

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
14
VENDREDI
14 JANVIER
1977

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 170 Ֆ.	Վեցամսեայ	90 Ֆ.
Արտասահման	Տար. 200 Ֆ.	Հատը	1 Ֆ. 20

LE NUMERO 1,20 F
52րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 13.768
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
52e ANNÉE — N° 13.768

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՆԶՈՎՔ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԳԼԽՈՒՆ

ՄԻԱՑԵԱԼ ԱՐԱԲՆԵՐԸ ԳՈՀ ԵՆ...

— o —

Հրէական մամուլը չի բաւեր, ոչ ալ Իսրայէլի հակաֆրանսական ցոյցերը կամ ցուցատախտակները՝ «Ֆրանսայի դեսպան անբաղձալի անձնաւորութիւն էք», ոչ ալ Միւնիխ սպաննուած իսրայելացի մարզիկներուն այրիներու եւ որբերու տողանցքը ֆրանսական դեսպանատան առջեւ: Այս բոլորէն զատ, համայն աշխարհ լուտանք կը թափէ Ֆրանսայի հասցէին եւ նոյնիսկ Միացեալ Նահանգներու նորընտիր նախագահը, դեռ պաշտօնի գլուխ չանցած իսկ, կ'ըսէ՝ «Շատ զարմացայ եւ խորապէս ազդուեցայ»: Անկէ անդին կայ անգլեւամերիկեան մամուլը որ նզովք կը կարդայ.— «Ֆրանսա կը դողայ» (Կուառտիրըն), «Երկիր մը որ կ'ընդունի ապուշ, ստրուկ եւ նոյնիսկ վատ երեւիլ սարսափով եղած չանթաժին առջեւ» (Նիւ-Եորք Թայմզ), «Մէկ բառ՝ արգահատելի» (Տէյլի Մէյլ), «Այս ազգը, անցեալին այնքան հպարտ, որ կ'ընդունի սպառել իր իսկ նուաստացումը» (Ուաշինկթըն Փոսթ):

ՄԱԿի առջեւ ցուցարարներ կը տողանցեն.— «Կ'ողբանք ֆրանսական արդարութեան մահը» եւ ի՛նչ հեգնանք երբ Ուաշինկթըն Փոսթ յօդուածը կը խորագրէ՝ «Լա պել Ֆրանս»...: Անշուշտ դիւրին է այս բոլորը եւ Ֆրանսայի Ներքին նախարարն ալ կրնայ վրդովումով ըսել թէ «Ֆրանսա ոչ ոքէ դաս ունի առնելիք»: Արդարեւ, եթէ այսօր Ֆրանսա կը մեղադրուի որ քարիւղային իր շահերը նախամեծար նկատած է, Ամերիկայի չէյնար այդ ուղղութեամբ դաս տալ, ոչ ալ որեւէ մեծ Պետութեան, որ միշտ նախամեծար նկատած է իր շահը մարդկային բարոյականէն: Բայց խորքին մէջ հարցը հոն չէ թէ «Ֆրանսա ինչո՞ւ ազատ արձակեց Ապու Տաուտը», բուն հարցը, որ ինչ որ ալ ըսուի չէ լուսաբանուած, այն է որ «ինչո՞ւ ձերբակալեց»...: Եւ իսկապէս այս ուղղութեամբ միայն սրամիտ բառախաղերու ամփոփում չէր այն տողը, զոր Պերնար Շափիւի ստորագրած էր Մոնտի մէջ, Զորեքշաբթի օր եւ որ կը վերջանար սապէս «Դաշնակցային Գերմանիան կ'ուզէ՞ր Ապու Տաուտի յանձնումը: Ոչ, իրականին մէջ Իսրայէլն էր, որ կ'ուզէր ձեռք անցընել Ապու Տաուտը մինչ արաբական երկիրները կ'ուզէին միայն ետ առնել Ապու Տաուտը: Իրականին մէջ ոչ ոք վստահ է որ Ապու Տաուտը Ապու Տաուտն ըլլայ: Այդ պատճառով է որ ձերբակալեցինք ահաբեկիչ մը եւ ազատ արձակեցինք պաղեստինցի պաշտօնական անձնաւորութիւն մը: Այլ խօսքով երբ քարիւղ չունիս, պէտք է միտքեր ունենաս» (հոս բառախաղն է այն ծանուցումին որ կը սփռուի հեռատեսիլէն եւ ուր Ֆրանսացին կը հպարտանայ — կամ կը մխիթարէ ինքզինքը — ըսելով թէ՝ քարիւղ չունինք բայց միտքեր ունինք..):

Փոնիաթովսկի կը պնդէ որ ձերբակալութիւնը կատարուած է գերմանական դիմումին վրայ եւ որովհետեւ Գերմանիա ընդունուած ձեւով չէ պահանջած իրեն յանձնումը, Ֆրանսա գործադրած է իր արդարադատութիւնը: Հոս անշուշտ Պոն կ'առարկէ որ քսան օր ունէր ընելու համար ինչ որ պէտք է եւ Ֆրանսայի աճապարանքը հասկնալի չէ քանի ան ալ 18 օր պայմանաժամ ունէր որեւէ վճիռ տալու համար: Պոն կը պնդէ նաեւ որ ձերբակալման հրամանագիրը ղրկած է Շաբաթ առտու (Ապու Տաուտ ձերբակալուեցաւ Ուրբաթ իրիկուն): Ամէն պարագայի մէջ հարցը պիտի ծեծուի Պունտըսթակի մէջ (Խորհրդարան):

ԹԻՖԼԻԶԻ ՕՓԵՐԱՅԻ ՀՐԴԵՀԸ ԵՒ

Վախթանգ Չապուքեան

— o —

Մոնտ, որու ալ կը պատահի ոչ միայն վրիպակներ ունենալ այլեւ սխալ լուրեր տալ, կը ճշդէր Չորեքշաբթի օր թէ ճիշդ չէր նախորդ օր իր տուած լուրը ըստ որուն ազատ արձակուած էին 1973ին եւ 1976ին Թիֆլիզի օփերան հրդեհի տըռողները: Արդարեւ, Մոսկուայի լաւատեղեակ աղբիւրներու համաձայն նոր բացուած է դատը այն հինգ հոգիներուն, որոնք ամբաստանուած են իբրեւ հեղինակները 1973ի Թիֆլիզի օփերայի հըրդեհին: Կը թուի թէ դատավարութիւնը բաւական աղմուկ պիտի հանէ: Հինգ ամբաստանեալներուն մէկ պարողն ու ելեկտրագէտը կ'ուրանան իրենց խոստովանութիւնները, ըսելով թէ վրացի քննիչները զիրենք չարչարած են եւ այդպէս կորզած խոստովանութիւններ: Ըստ եղած ամբաստանութեան, հինգ յանցաւորները 500 հազար ռուբլիի փոխարէն կրակի տուած են Թիֆլիզի օփերան, ի հաշիւ անոր նախկին վարիչ՝ Վախթանգ Չապուքեանի, որ այդ ձեւով ուզեր է վրէժ լուծել իր պաշտօնազրկումէն: Ուրեմն ան կ'ըլլայ բուն պատասխանատուն բայց միշտ ազատ կը պտըտի եւ նոյնիսկ կ'ըսուի թէ դատաւորը մերժած է ամբաստանեալներուն դիմումը, զայն իբրեւ վըկայ կանչելու: Վրացական ընկերութեան «լաւատեղեակները» կ'ըսէ Մոնտի թըղթակիցը Թիֆլիզի հրդեհները կը բացատրեն ոչ թէ «հերձուածներու» վրայ բեռցնելով այլ ոդեկոչելով այն խուլ պայքարը, որ տարիներէ ի վեր դէմ առ դէմ կը հանէ Հանրապետութեան քաղաքական երկու «մեքենաներուն» յաճախորդները.— Նախկին Ա. քարտուղար՝ Մժավանաձէի (պաշտօնազրկուած հինգ տարի առաջ) եւ ներկայ քարտուղար՝ Շեկարնաձէի:

× Խորհրդային մամուլը միշտ լուռ է մեթրոյին պայթումին մասին: Կ'ըսուի թէ ուրիշ երկու պայթումներ եղած են Հոկտեմբեր 25 փողոցը, բայց զոհ չկայ:

Քանի մը տողով

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ Դրամական Հիմնարկութիւնը 3,9 միլիառ տոլարի փոխատուութիւն մը ըրաւ Անգլիոյ: Ֆրանսա չմասնակցեցաւ այս գումարին որովհետեւ ի վիճակի չէ:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Սահմանադրական Խորհուրդը հակասահմանադրական նկատեց կառքերու խուզարկութիւնը ոստիկանութեան կողմէ: Օրէնքը քուէարկուած էր Ազգ. Ժողովի վերջին նստաշրջանին բայց ընկերվարական 76 երեսփոխան եւ ծերակուտական եւ համայնավար երեսփոխանները դիմում կատարած էին Սահմանադրական Խորհուրդին, որ իրենց իրաւունք տուաւ:

ԱՆԳԼԻԱՅԻ մէջ ձերբակալուած է Լուքհիտի ներկայացուցիչը՝ Նեղիհ Տիւրալ, դրամական ապօրինի գործառնութեան համար: Քիչ ետք սրտի տագնապ ունեցած է եւ հիւանդանոց փոխադրուած:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՍԻՆԵՄԱՅԻ մեծագոյն բեմադիրներէն՝ Անրի-Ժորժ Քլուզօ, մեռած է անցի իրիկուն: Իր գլուխ գործոցներն են՝ «Ագռաւը», «Մարդասպանը 21 թիւը կը բնակի» եւ բազմաթիւ ուրիշ ֆիլմեր:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Յունուար 5–6)

ԶԲՕՍԱՇՐՋԻԿՈՒԹԵԱՆ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄԸ

Վերջին տարիները, զբօսաշրջիկութիւնը լայն տարածում ունեցած է եւ զարգացած՝ Հայաստանի մէջ: Բացուած են Երեւանի «Նայիրի», Ստեփանաւանի «Լալվար», ինչպէս նաեւ «Կումայի» պանդոկները: 1970ի համեմատութեամբ նաւային, օդային եւ ցամաքային ճամբորդութիւնները աճած են չորս անգամ: -Նթացիկ հնգամեակին կը բացուին Երեւանի «Էրեբունի», Իջեւանի, Կիրովականի պանդոկները եւ Սեւանի համալիրը: Կը սկսի Ծաղկաձորի, Ղափանի, Գորիսի հիւրանոցներու կառուցումը:

×

ԵՐԵՒԱՆՑԻ ԴԵՐԱՍԱՆՆԵՐԸ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱԾ ԵՆ

Երեւանի տռամաթիք թատրոնի խումբը, որ Բայկալ – Ամուր գացած էր ներկայացումներ տալու համար, վերադարձած է Երեւան: Հայ դերասանները, ղեկավարութեամբ բեմադիր Արտաշէս Յովհաննիսեանի, Տայուրայի, Նիայի եւ Զվիոզդնիի շինարարներու համար գրական երեկոյթներ տուած են, որոնց ընթացքին ներկայացուած են Պարոյր Սեւակի, Սերգէյ Եսենինի, Եւգէնի Եւտուշենկոյի գործերը, ինչպէս նաեւ բեմադրուած են «Եկէք անկեղծ խօսենք» եւ «Սէր եւ ծխաղ» ներկայացումները: Երեւանցի դերասանները պարգեւատրուած են պատուոյ գիրերով:

×

ԵՐԵՒԱՆԻ ՔԱՐԱՐՈՒԵՍՏԻ ԹԱՆԳԱՐԱՆԻՆ ՄԱՍԻՆ

Քարարուեստի թանգարան մը ստեղծուելու վրայ է Երեւանի մէջ: Այդ առթիւ, թանգարանի կազմակերպման նախաձեռնողներէն մին՝ Սուրէն Այվազեան, հետեւեալը յայտնած է. «Հայաստանի անցեալ դարերու պատմութիւնը ոչ մէկ բան այնքան լաւ կ'արտացոլացնէ, որքան քարերը: Թանգարանի հաւաքածոներուն մէջ կը ներկայացուին տաճարներու եւ աղբիւրներու զարդաքանդակներ, ժայռապատկերներ, նկարազարդ եւ մեհենագիր արձանագրութիւններ, խաչքարեր, քանդակներ՝ Յրդ հազարամեակէն (Ն. Ք.) մինչեւ ուշ միջնադար: Հիանալի են Հայաստանի Գեղամայ լեռներուն մէջ գտնուած ժայռապատկերները, որոնց մէջ յատկապէս աչքի կը զարնեն հնագոյն առասպելներու այն նկարազարդումները, որոնք ստեղծուած են մօտ 5–6 հազար տարի առաջ: Այդ առասպելները, որոնք կը ներկայացնեն հին աշխարհի պատկերացումները աշխարհի ստեղծման մասին, լայն տարածում ունէին հին Արեւելքի երկիրներուն մէջ, որոնց կարգին՝ Միջագետքի, Հայկական Լեռնաշխարհի Խուրիթներու մօտ եւ պահպանուած են հեթանոսական կրօնքի աղբիւրներուն մէջ: Հետաքրքրական են «Լուսնա – արեւային» օրացոյցները, որոնք կը վկայեն թէ տակաւին վեց հազար տարի առաջ Հայաստանի մէջ լուրջ պատկերացում ունէին աստղագիտութեան մասին: Ըստ Փրոֆ. Յարութիւն Մարտիրոսեանի, Հայաստանի հին բնակիչները ստեղծած են «Լուսնա – արեւային» օրացոյցներ, թուաբանական ներդաշնակ եղանակի բերելով արեւի եւ լուսնի շարժման օրինաչափութիւնները: Քարագիր օրացոյցները բաղկացած են նկարներէ, որոնք կը ներկայացնեն երկնային մարմինները կամ անոնց մասնիկները եւ որոնք կը համապատասխանեն օրուան, շաբթուան, ամսուան, տարուան տարբեր տեւողութիւններուն: Այդ մարմինները նկարագրուած են աղեղնաւորի, կարիճի, ցուլի, առիւծի համաստեղութիւններուն հետ միասին: «Լուսնա – արեւային» կազմուած համրանքը հին աշխարհի մարդիկը բերած է այն եզրակացութեան, որ արեւային տարին բաղկացած է 364 օրէ»:

×

ՆԿԱՐԻՉ ՍԱՐԳԻՍ ԱՇՃԵԱՆԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Սփիւռքի Հայութեան հետ Մշակութային կապի Կոմիտէի սրահին մէջ ցուցադրուած են նկարիչ Սարգիս Աշճեանի գործերը: Սարգիս Աշճեան, որ հիւրաբար կը գտնուի Հայաստան, ծնած է 1933ին՝ Պոլիս: 1950ին ընտանիքով հաստատուած են Արժանթին: Աւարտելէ ետք Պուէնոս Այրէսի Գեղարուեստից Ակադեմիան, Սարգիս Աշճեան ուսումնասիրած է հայկական միջնադարեան մանրանկարչութիւնը, որ օգնած է իրեն իր արուեստին մէջ խորանալու եւ մասնագիտանալու տեսակէտէն: «Սասնայ ծռեր» ժողովրդական դիւցազներգութեան նիւթով ստեղծած իր 28 աշխատանքները, որոնց մէջ կը տիրէ հայկական մանրանկարչութեան ոգիին յատուկ գունաւորումը, լաւագոյն փաստերն են նկարիչին կրած ազդեցութեան: Սարգիս Աշճեան իր գործերը ցուցադրած է նաեւ Պոսթըն եւ Մոնրէալ:

×

ՄԱՆԿԱԿԱՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Երեւանի մանկական պատկերասրահին մէջ բացուած է Գեղագիտական Դաստիարակութեան տան աշակերտութեան ցուցահանդէսը, ուր ներկայացուած են 90 գործեր: Ցուցահանդէսին մասնակցած են 6–13 տարեկան շուրջ 60 երախաներ, որոնց գործերը նուիրուած են հէքեաթային եւ գրական հերոսներու, բնութեան, քաղաքի եւ գիւղի կեանքի պատկերներու ներկայացման: Ցուցադրուած նիւթերուն մէջ կան նաեւ լուցկիէ, բրինձէ պատրաստուած արուեստի գործեր:

×

ՀԱՅ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐԻՉԸ «ԻԶՎԵՍՏԻԱ»ՅԻ ՄՐՑԱՆԱԿԱԿԻՐ

«Իզվեստիա» թերթի «Ժամանակ, հայրենիք, մարդ» լուսանկարչական մրցումին, երեւանցի լուսանկարիչ Ռաֆայէլ Համբարձումեանի «Ուշացել է» գործը արժանացած է Գ. մրցանակի: Նկարը կը ներկայացնէ պզտիկ աղջիկ մը, որ չի համարձակիր ուշացած մտնել դասարան, ուր ուսուցչուհին արդէն սկսած է դասաւանդութիւնը: Ռ. Համբարձումեանի 19րդ մրցանակն է այս. բազմաթիւ մրցումներու եւ ցուցահանդէսներու ընթացքին ան գնահատուած է մետալներով եւ վկայականներով:

Դ·ՊՐՈՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴՆԵՐԸ

Այս եղանակին, մանաւանդ երկու շաբթուան արձակուրդէ մը յետոյ, երբ կեանքը իր բոլոր արտայայտութիւններուն մէջ վերագտած է իր բնական ընթացքը, տարօրինակ կրնայ թուիլ արձակուրդներու մասին խօսիլը:

Եւ սակայն, այս հարցը կը պատկանի անմիջական այժմէականութեան:

Արդարեւ, Կրթական նախարար Ռ. Հապի քանի մը օր առաջ «Ֆրանս–Էնթէր» կայանէն կրթական հարցերու շուրջ եղած տեսակցութեան մը առիթով շեշտեց դպրոցական արձակուրդներու անյարակցութիւնը եւ անհաւասարակշռութիւնը եւ յայտարարեց որ այժմեան վիճակը կարելի չէ պահել:

Արդէն իսկ, Հանրապետութեան Նախագահին յանձնարարութեամբ Կրթական նախարարը, Փետրուար 9ի նախարարական Խորհուրդին պիտի ներկայացնէ «լրիւ տեղեկագրութիւնը» դպրոցական արձակուրդներու կապակցութեամբ:

Արդ, այս հսկայ եւ դժուարին թղթածրարը անգամ մը եւս կ՚արձանագրուի հրատապ հարցերու շարքին:

Նորութիւն մը չէ այս: Երկար տարիներէ ի վեր կանոնաւորապէս կուգայ մտահոգութիւններու առաջին գիծին վրայ, մելան կը հոսի, առաջարկները կը յաջորդեն առաջարկներուն, փորձերը փորձերուն առանց յանգելու վճռական որոշումներու եւ հիմնական փոփոխութիւններու: Չմոռնանք որ ի վերջոյ այս հարցը մօտէն կը հետաքրքրէ նաեւ, չըսելու համար մանաւանդ, Զբօսաշրջիկութեան նախարարութիւնը: Շատ մը տնտեսական հարցեր, այլ խօսքով, շահեր կապուած են անոր:

Խորքին մէջ այնքան ճիշդ չէ ըսել արձակուրդներու հարց, այլ իրականին մէջ պէտք է ըսել՝ դպրոցական տարեշրջանի վերաքննութիւն:

Արդարեւ, դպրոցական տարեշրջանին մէջ աշխատանքի առաւել հաւասարակշռուած բաժանումն է որ պէտք է վերաքննել: Բնականօրէն այս աշխատանքի բաժանումին մէջ տեղ ունին նաեւ արձակուրդները:

Երբ գիտենք թէ ուսուցման բարեփոխման ծրագրի գործադրութեան եղանակները առաջնահերթ են Կրթական նախարարի համար, ի՞նչպէս յանկարծ այժմէականութեան լուսարձակները կ՚ուղղուին այս հարցին վրայ: Մեկնակէտը պարզ հաստատում մըն է՝ այս դպրոցական տարեշրջանի երկրորդ եռամսը որ նկատուած է, ինչպէս բոլոր երկրորդ եռամսները ամէնէն կարեւորը կը հաշուէ աշխատանքի 53 օր, արձակուրդի 36 օրերու դէմ:

Պէտք է ընդունիլ որ հոս անհաւասարակշիռ բան մը կայ:

Սակայն հարեւանցի մօտեցում մը, ինչպէս եղած է ստէպ անցեալին, անբաւարար պիտի ըլլայ դարձեալ: Կրթական Նախարարի հաստատումներէն կրնանք ենթադրել որ ի մօտոյ որոշ նախաձեռնութիւններ պիտի առնուին, նախաձեռնութիւններ որոնք անպայման պէտք է տեղ տան լայն խորհրդածութեան գետնի մը ուր ներկայ պէտք է ըլլան ուսուցչական եւ աշակերտներու ծնողաց սենդիքաները: Հաւանաբար միջնախարարական յանձնախումբը որ կ՚ուսումնասիրէ այս հարցը ամիսներէ ի վեր կը բախի լուրջ դժուարութիւններու, որովհետեւ պէտք է նկատի առնուին բոլոր շահակից կողմերու տնտեսական հրամայականները:

Ուստի, անկարելի չէ որ փորձի շրջան մը հաստատուի որոշ քաղաքներու կամ նահանգներու մէջ, որոնք կը ներկայացնեն կլիմայական դժուարութիւններ:

Ամէն պարագայի տակ, մեր կարծիքով, ինչ որ ալ ըլլայ առաջարկուած լուծումը, արձակուրդները այս պայմաններուն մէջ դեռ երկար ատեն պիտի մնան բանավէճի նիւթ:

Սպասենք:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ԽՈՐՀ· ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Տարօրինակ համակեցութիւն քրիստոնէութեան եւ համայնավարութեան միջեւ

Պաքուի մէջ քանի մը ամիս առաջ 16 տարեկան Հայուհի մը եկեղեցիէ ներս մուտք գործեց: Խաչակնքեց, մոմ մը վառեց եւ գլուխը խոնարհելով աղօթեց: Պարմանուհիին ծնողքը Համայնավար կուսակցութեան անդամ է, իսկ ինքն ալ՝ Կոմսոմոլի: Հարցումին պատասխանելով ըսաւ, թէ դպրոցէ ետք եկեղեցի կը յաճախէ գաղտնի, նոյնիսկ չի յայտներ ծնողքին:

Ինքզինք հակասութեան մէջ չի զգա՞ր թէ՛ համայնավար, թէ՛ քրիստոնեայ ըլլալով: «Դիւրին է, երբ Կոմսոմոլի ղեկավարներ հարցնեն, թէ արդեօք կը հաւատա՞մ Աստուծոյ, ո՛չ կը պատասխանեմ»:

Բովանդակ Խորհ. Միութեան մէջ՝ կովկասեան գիւղերէ մինչեւ Ռուսիոյ ճարտարարուեստականացած կեդրոնները՝ քրիստոնէութիւնը եւ մարքսեան վարդապետութիւնը տարօրինակ, չըսելու համար՝ անհանգիստ համակեցութիւն մը ստեղծած են իրենց միջեւ: Ոչ մարքս–լենինեան համոզումները, ոչ ալ պարբերական ճնշումները հաւատացեալներու վրայ՝ յաջողած են եկեղեցին ժողովուրդին կեանքէն հեռու պահել:

Թէեւ խղճի ազատութիւնը Սահմանադրութեամբ երաշխաւորուած է, սակայն կրօնական գործունէութիւնը օրէնքով խիստ սահմանափակուած է. աւելին՝ անգիր օրէնք մը թոյլ կուտայ պաշտօնատարներու, ուսուցիչներու եւ կուսակցական պատասխանատուներու ճնշում բանեցնելու եւ խտրական միջոցներու դիմելու հաւատացեալներուն դէմ: Այսուհանդերձ, իրենք զիրենք հաւատացեալ կոչողներով ողողուած է խորհրդային ընկերութիւնը:

Ասոնց թիւը 250 միլիոն հաշուող բնակչութեան մէջ պաշտօնապէս չէ ճշդուած: Եկեղեցականներ, Արեւմուտքէն, լաւագոյն պարագային 30 միլիոն կը նկատեն Օրթոտոքս Եկեղեցիի անդամներու թիւը, այլ խօսքով՝ կրկնապատիկը համայնավար շարքայիններու: Հինգ միլիոն կը հաշուեն Կաթողիկէ Եկեղեցիին յարողներն ու Լուտերականները եւ, թերեւս, երկու միլիոն Մկրտչականները, Պենտեկոստեանները, Շաբաթապահները եւ այլ Բողոքականները:

Հաւատացեալներէն ոմանք այլախոհներ են, սակայն շատեր ընդհանուրին հետ լաւ շաղախուած քաղաքացիներ են, ոմանք թերեւս նոյնիսկ շարքայիններ: Եկեղեցիին կապուած են աւանդութեան զօրաւոր օղակով, ազգային տրամադրութիւններով, գեղագիտական ըմբռնումներով, ձեւամոլութեամբ եւ, անկասկած նաեւ՝ բարոյական արժէքներու ու կեանքի գոյութեան իմաստը փնտռելու առաջադրութեամբ. մէկ խօսքով՝ համայնավար վարդապետութեան հայթայթած իտէալներէն անդին բան մը:

Ոմանք խաչ կը կրեն եւ կը լեցնեն արտօնուած եկեղեցիները: Ուրիշներ Աւետարանը կը կարդան տան մէջ եւ կը յուսան, որ իրենց զաւակները եկեղեցիին պիտի կապուին իրենցմէ աւելի: Դեռ կան շատեր, որ բացայայտ կերպով օրէնքին դէմ երթալով կիրակնօրեայ գաղտնի դպրոցներ կը հաստատեն եւ արարողութիւններ կը կատարեն տուները: Աւետարանիչներու կարեւոր խումբ մը գաղտնի տպարան հիմնած է եւ աստուածաբանական բնոյթի գրքոյկներ ու թուղթեր կը տպագրէ:

Այս տարօրինակ համակեցութիւնը քրիստոնէութեան եւ համայնավարութեան միջեւ վիճաբանութեան առարկայ կը դառնայ: Հոգեւորականները կը ձգտին նուազագոյնի իջեցնել գաղափարախօսական բախումի աստիճանը մարքս–լենինեան եւ քրիստոնէական վարդապետութիւններուն միջեւ պատճառաբանելով, թէ երկուքն ալ մարդասիրական պատուիրաններ կը բովանդակեն:

Ռուս հոգեւորական մը բացատրելով համայնավար շարքայիններու մկրտուելու երեւոյթը, գիտել կուտայ, թէ անոնք ի՛րաւ հաւատացեալներ եւ ի՛րաւ համայնավարներ են: Հոգեւորականին կարծիքով՝ խորհրդային ընկերութեան մէջ կարելի չէ յստակ գիծ մը սահմանել հաւատացեալին եւ անհաւատին միջեւ: Միջին գետին մը կայ, ուր մարդոց հակոտնեայ տրամադրութիւններն ու համոզումները կը միաձուլուին: Եւ, հետեւաբար, հասարակ երեւոյթ պէտք է նկատել այն իրողութիւնը, որ կան Ռուսեր, որոնց ջատագոված արժէքներն ու գեղագիտական սկզբունքները չեն հակասեր թէ՛ համայնավարութեան, թէ՛ քրիստոնէութեան:

Եկեղեցիէ հեռու գտնուողներէ շատեր ալ կը մտածեն, թէ կրօնքին հանդէպ ցոյց տրուող այժմու հետաքրքրութիւնը ցայտուն կը դարձնէ խորհրդային համայնավարութեան գաղափարախօսութեան ցած աստիճանը: Համայնավար երազատեսութիւնը թէ կրօնքը այլեւս անհրաժեշտութիւն պիտի չդառնայ ապագային՝ չքացած է: Կուսակցութեան եւ, յատկապէս, Կոմսոմոլի անդամակցութիւնը յաճախ ասպարէզի յառաջդիմութեան համար է:

Ծնողքներէ ոմանք մտահոգ են կեանքի իմաստին մէջ պարապութիւն մը նկատելով: Ճարտարագէտ մը, որ չափահաս տարիքին անհաւատ էր, այժմ կը յուսայ, որ իր զաւակները պիտի կապուին Եկեղեցիին՝ առաւել չափով: Ուրիշներու համար Եկեղեցին ճիգ մըն է անհատական փիլիսոփայութիւն ունենալու, քանի արտօնուած կրօնքը միակ թոյլատրելի տեսութիւնն է մարքս–լենինեան վարդապետութենէ դուրս:

Կարգ մը փոքրամասնութիւններու համար՝ Լաթվիացիներ, Վրացիներ, Հայեր, իրենց եկեղեցիները մշակոյթի եւ ազգային ժառանգութեան շտեմարաններ են, պատուարներ՝ տիրապետող Ռուսերու դէմ: Այս վերջիններուն համար իրենց Եկեղեցին կրնայ նոյն դերը կատարել՝ շեշտելով իրենց դիմագիծը եւ որոշ սահման մը հաստատելով ռուսականութեան եւ համայնավարութեան միջեւ:

Ստալին երեք փորձեր կատարեց կրօնական զգացումները արմատախիլ ընելու համար, 1920ական եւ 1930ական թուականներուն: Երեք առիթներով ալ հալածանքներու ձեռնարկեց եւ ձախողեցաւ: Համաշխարհային Բ. պատերազմի օրերուն եւ անկէ ետք նոր եկեղեցիներու բացումը արտօնուեցաւ: 1960ական թուականներու սկիզբը՝ Խրուշչեւի իշխանութեան օրերուն, նոր բացուած եկեղեցիներուն կէսը փակուեցաւ:

«Մեր երկրին մէջ եկեղեցին միշտ գոյութիւն պիտի ունենայ, որովհետեւ մեր երկիրը իր քրիստոնէական բնութեամբ ամէնէն պարարտ հողը կը պարզէ այսօր քրիստոնէութեան համար: Տառապանք եւ հալածանք կայ: Պերճանքի մէջ թաւալողները չեն, որ յարդ կը կորզեն», կ՚ըսէ ռուս հոգեւորական մը:

Թ. Ա. Թ.

ՌԱՆՉՊԱՐՆԵՐ

ՎԻՊԱՍՔ

ՀԱՅ ՇԻՆԱԿԱՆՆԵՐԻ ԿԵԱՆՔԻՑ

ՖԵՏԱՅԻՆԵՐԸ

Սպաղանաց Մակարի կողքին նստած էր Գալէն, Շմլակի կիրճում Անդրանիկի տուած հրացանը գրկած: Ապա հերթով շարուած էին Պայթող աղբիւրի միւս լեռնականները՝ Փեթարայ Մանուկը, Փեթարայ Ախօն եւ Փեթարայ Իսրօն: Մօրուք Կարապետը եւ Արծիւ Պետօն առանձին էին նստած: Զօլօն թիկնել էր Շէնիկցի Մանուկի կողքին: Սրանց առջեւում կիսաթեք մեկնուած էր Լաճկանցի Արթինը՝ վագրադէմ մի հայդուկ, աչքերը յառած Շէնիկցի Մանուկի զէնքին: Այս երկու Սասունցիների մէջ վէճ կար: Արթինը բարձրաձայն գանգատւում էր, որ իր ատրճանակը հին տեսակի է, բաւական ծանր, եւ միջոց էր որոնում փոխանակելու Մանուկի տասնոցի հետ:

Վագրադէմ հայդուկի եւ Շէնիկցի Մանուկի վէճին ներկայ էին Մառնկայ Պողէն եւ դաշտեցի մի տղայ, որին կոչում էին Ալիզոնանցի Մուքօ: Երկու ուրիշ հայդուկ, մի ծառի տակ նստած, տամա էին խաղում: Մէկը իմ ծանօթ Արտոնքա Ջնդօն էր, իսկ միւսը Խասգիւղացի էր՝ Բամբկու Մելօ անունով: Նրանց գլխավերեւում մի երիտասարդ զինուած հայդուկ էր կանգնած՝ Ալվառինջ գիւղից: Սեյդօ Պօղոսն էր, վանքի կռուի հերոսներից մէկը: Սա աչքով թէեւ խաղին էր հետեւում, բայց ուշադրութիւնը, որքան նկատեցի, ամբողջապէս Լաճկանցի Արթինի եւ Շէնիկցի Մանուկի կողմն էր, տեսնելու, թէ ինչով կը վերջանայ այդ երկու լեռնականների վէճը: Իսկ այդ վէճը ծաւալուել էր, ընդունելով դասակարգային բնոյթ:

— Ձեր տունը հարուստ է, դու ինչո՞ւ ես զէնք առել, ընկել սարերը, — ասում էր Լաճկանցի Արթինը: Շէնիկցի Մանուկը պատասխանում էր, թէ Մարութայ վանք կամ Ս. Կարապետ ուխտի գնացողները չեն ընտրում քոսոտ այծեր, այլ իբրեւ մատաղացու գերադասում են գէր ու պարարտ այծերին: Հետեւապէս, Հայաստանի ազատագրութեան զոհասեղանին մատաղուելու արժանի են նախ եւ առաջ ունեւոր Հայերը:

Այս խօսքի վրայ, բոլորովին աննկատելի, իմ կողքին յայտնուեց մի դեղադէմ հայդուկ, երկար թարթիչներով: Գրեթէ իմ հասակին էր, բեխերը փոքր ինչ թաւ եւ յօնքերի կամարը՝ շեշտուած: Մշոյ գիւղերից էր եւ անունը՝ Տիգրան: Դա այն զինուորն էր, որ Վանքի կռուին ձեռքը կրակ բռնած՝ վառել էր սուլթանի բանագնացների գլանակները, սարսափ ազդելով գլխաւոր բանագնաց Մուխտադ էֆէնդուն: Տիգրանը մի ձեռքով իմ վիզը գրկեց, միւսով ետեւից տնտղեց իմ մէջքը, կարծես կամենալով ստուգել, թէ, արդեօք, ես լա՞ւ մատաղացու եմ, թէ ոչ: Ապա սեւ ընչացքները կարմիր այտերի վրայ ոլորելով, գնաց դէպի վիճաբանողների կողմը:

Ֆէդայիներից մէկը, մի կոճղի առաջ չոքած, հրացանի փականքն էր բարկութեամբ չխկացնում: Դա գիւղէքի սերտն ու փուչը որոշող Սասունցի Կարկուտ Թաթէն էր, որին ես տեսել էի Աղբիւր Սերոբի խմբում: Սա միշտ առաջինն էր արձակում գնդակը: Թաթէն մասնակցել էր շատ կռիւների: Չդիմանալով հայդուկային զէնքի կարգապահութեանը, դեռեւս Խլաթում եղած ժամանակ Թաթէն առել էր իր չախմախլին եւ ընկել սարերը: Վերջում, մենակութիւնից ձանձրանալով, եկել, միացել էր Գէորգ Չաւուշի խմբին:

Սերոբ Աղբիւրի խմբից մի ուրիշ հայդուկ էլ կար այդտեղ. դա Մանազկերտցի Հաջի Գեւօն էր, այն եօթ զինուորներից մէկը, որ Շէնիկից Սեմալ էր փախել Անդրանիկի հետ:

Հասանօ անունով քօղաւոր մի Քուրդ, Հաջի Գեւոյի կողքից անցնելով, եկաւ, կանգնեց Գէորգ Չաւուշի թիկունքին եւ ձեռքը կրծքին դնելով, խոնարհ բարեւեց ինձ: Հասանօն փոխանակուած էր մի հայ զինուորով եւ համարւում էր Գէորգ Չաւուշի հաւատարիմ թիկնապահներից մէկը: Երբ հարկ էր լինում որեւէ պատգամաւոր ուղարկել Խութա մեծաւոր Ղամբէկի մօտ, Հասանօն միշտ առջեւից էր գնում, որ իրենց վրայ յարձակում չլինէր Քրդերի կողմից:

Բացատի վերջում մի պատանի հայդուկ զբաղուած էր ծառերի չոր ճիւղերը կեղեւելով: Խնուսի Հարամիկ գիւղից էր:

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(61 – Շար.)

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Սեւր Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանի ընդարձակ հանդիսասրահը, նեղ կուգար Յունուար 9, Կիրակի, յետ միջօրէին, ընդունելու համար հայ փոքրիկներու, ծնողքներու եւ փափաքողներու հոծ բազմութիւնը՝ եկած վայելելու մանուկներու տօնը, զոր իւրաքանչիւր Ամանորի առաջին օրերուն, այնքան հաւատարմօրէն կը կազմակերպէ Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը: Օրուան խօսնակ՝ Պ. Գ. Ամիրայեան, պատշաճ բառերով բացումը կը կատարէր այդ հանդէսին, խկոյն բեմ կանչելով արձակուրդի կայանէն քառասունի մօտ աղջնակներ եւ տղեկներ, որոնք երիտասարդ առաջնորդուհիի մը ղեկավարութեամբ, քնքշօրէն պիտի երգէին՝ Երեւան – Էրեբունի, Իմ հեռաւոր հայրենիք եւ «Յառաջ Նահատակ» խմբերգները: Խօսքը կը տրուէր Նախագահուհի Տիկին Թադէոսեանի, որ կուռ ուղերձով մը ի միջի այլոց կը յայտնէր հետեւեալը.—

— Մինչ այս պահուս, սիրտս ուրախութեամբ կը լեցուի երբ խօսք կ՚առնեմ Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութեան կողմէ, այս կրթական յարկին տակ մեր մանուկներու օրուան առթիւ, յուզումով կը վերյիշեմ նաեւ անցեալի այն օրերը, մտաբերելով մեր կազմակերպութեան երէց հիմնադիրները՝ Տիկիններ Լ. Շանթ, Էլէն Բիւզանդ, Տիկ. Շ. Միսաքեան եւ Օր. Ֆ. Շէօհլայեան, որոնք ոչ եւս են ափսոս: Անոնք էին որ մեզի սորվեցուցին անձնուիրաբար եւ ամբասիր ծառայել ազգային եւ հանրային գործերու մէջ: Անոնք կը պատկանէին այն սերունդին որ հազիւ հեռացած պապենական հողէն, արտասահմանի խորթ ափերուն վըրայ, իրենց հանապազօրեայ ապրուստը հոգալու կենսական այլ դժուարին պայմաններու կողքին, առաջին առնպողականութիւն կ՚ընտրէին նաեւ ինչպէս իրենց հարազատ զաւակներուն, նոյնպէս նորափթիթ հայորդիներուն, ազգային ոգին եւ մայրական լեզուն ներածելու եւ սորվեցնելու պարտականութիւնը: Շատ անգամներ ըսուած է արդէն, բայց թոյլ տուէք որ այս գեղեցիկ տօնակատարութեան առիթով կրկնեմ եւս որ Կապոյտ Խաչը իր ընկերային օգնութեանց կողքին, իր մտահոգութեան առարկան է դարձուցած ազգապահպանումի կենսական եւ թանկագին գործունէութիւնը: Այդ ուղղութեամբ, Ֆրանսայի գրեթէ բոլոր հայաշատ վայրերուն մէջ, հիմնելով հայերէնի ուսուցման դասընթացքներ ու մանուկներու օդափոխութեան կայանը, որ իր առողջապահական բնոյթէն զատ, կը սատարէ նաեւ երախաներու մէջ հայկական ոգին վառ պահելու ազնիւ աշխատանքին: Առ ի տեղեկութիւն կը փութամ յայտնել որ այս տարի, Յուլիսի եւ Օգոստոսի ընթացքին, Պելֆոնթէնի կայանը ընդունած է 263 փոքրեր, ինչ որ, կը խորհիմ, պատկառելի թիւ մըն է:

Իր խօսքերը վերջացնելով, նախագահուհին, շնորհակալութիւն կը յայտնէր այդ կրթական հաստատութեան վարիչտնօրէն Հ. Սերովբէ Ագըլեանի ու նաեւ միւս յարգամեծար վարդապետներուն, որոնք ամէն տարի սիրով կը տրամադրեն այդ սրահը Մանուկներու Օրուան այս հանդիսութեան համար:

Խօսնակը բեմ կը հրաւիրէր Գիտեպիսկոպոսը որ փոխարինաբար կը ներկայացնէր Կաթող. Պատուիրակ Սերովբէ Արքեպիսկոպոսը, եւ որ իր կարգին, քանի մը սիրուն խօսքերով մասնակից կ՚ըլլար անմեղունակ մանուկներու այդ զուարթ տօնին եւ ինքն ալ կը շեշտէր ազգապահպանումի որպէս անվիճելի միջոց՝ հայերէնի գործածումը նոր սերունդներու համար:

Հանդէսի ամբողջ տեւողութեան փոքրիկներու կողմէ եղան հայերէն արտասանութիւններ, երգեր եւ հայկական պարեր, այս վերջինները սորված կայանին մէջ: Այս բոլորը ջերմապէս կը ծափահարուէին թէ՛ փոքրերու, թէ՛ մեծերու կողմէ: Իսկ ընդհանուրին հիացումին արժանացաւ այն փոքրիկ Հայուհին, որ տասը վայրկեանի տեւողութեամբ, եւ բարձր նուագի մը հետեւողութեամբ, շընորհալիօրէն պարեց դասական պար մը, եւ մեծ եղաւ ներկաներուն զարմանքը, երբ պարի աւարտին, խօսնակը կը յայտնէր որ մատղաշ պարուհին, ինքն էր որ յղացած էր իր կատարած պարին սրունքներու եւ բազուկներու զանազան ոստումներն ու շարժումները:

Պաստառի վրայ կը ներկայացուէին շարժանկարի կարճ ժապաւէնի երկուերեք քրքջալիր կտորներ, որոնք կը զըւարճացնէին ոչ միայն պզտիկները, այլ նաեւ... մեծերը: Ներկայացուեցան նաեւ հայերէնով երկու զաւեշտներ աշակերտներու կողմէ:

Հաճելի պահերը շուտ կը սահէին, ու հանդէսը վերջ կը գտնէր 4 ժամ տեւելէ վերջ:

ԳԵՂԱՄ

×

ՍԷՆ-ՄՕՐԻՍԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի Սէն Մօրիսի վարչութիւնը, ըստ ընկալեալ սովորութեան, այս տարի եւս նախորդ տարիներու նման, տօնեց Մանուկներու Օրը եւ տօնածառի հանդէսը, ի պատիւ տեղւոյն միօրեայ վարժարանի աշակերտ – ուհիներուն որ տեղի ունեցաւ Կիրակի Դեկտեմբեր 19, յետ միջօրէին, Սէն Մօրիսի կաթողիկէ եկեղեցւոյ սրահը:

Ձմեռ եղանակի օրերէն տարբեր օր մըն էր այդ օրը. երկինքը պայծառ կը թըրթռար, լազուարթ երանգներ արտաբերելով, մինչ արեւը հսկայ նարինջի մը պէս իր հարազատ ոսկիէ ճառագայթները կը սփռէր ամէն կողմ, կարծես կ՚ուզէր մասնակից ըլլալ օրուան ուրախութեան:

Նախապէս կարգադրութեան մը համաձայն բոլոր ծնողքները եւ հանդիսականները լեցուած էին սրահը եւ իրենց հոգիները կը խայտային, կը հրճուէին վեհ զգացումներով իրենք զիրենք գտնելով այս հարազատ ու ընտանի մթնոլորտէն ներս:

Հանդէսին բացման խօսքը, որ կը կազմէր յայտագրին առաջին մասը, ըրաւ տեղւոյս վարժարանի ուսուցիչը, բարի գալուստ մաղթելով բոլորին: Վերջաւորութեան կեդրոնացուց խօսքը կարեւոր կէտի մը, շեշտելով ծնողաց պարտականութիւնը դաստիարակութեան մէջ տուներէն ներս, ապա փակեց խօսքը բարեմաղթութիւններ ընելով յանուն վարչութեան նոր տարուան առթիւ:

Յայտագրին երկրորդ մասը կը ճոխացնէր գեղարուեստական բաժինը, պատրաստուած՝ դպրոցի աշակերտներուն կողմէ որոնք արտասանելով, երգելով ու պարելով անսահման ուրախութիւն եւ հաճոյք պատճառեցին հանդիսականներուն: Յայտագիրը վերջ գտաւ Կաղանդ պապային գալուստով ուր մանկապարտէզի աշակերտները բուռն ծափերով եւ ցնծութեամբ դիմաւորեցին զայն շուրջպար բռնելով ու երգելով օրուան յատուկ երգերը, ապա բոլորը կարգով մօտեցան անոր եւ ստացան իրենց նուէրները դարձեալ մէկական երգ կամ արտասանութիւն ընելով:

Շատ չանցած սեղանները լեցուիլ սկսան խմիչքներով եւ արեւելեան համեղ ու ախորժաբեր ուտելիքներով: Հանդէսը վերջացած էր ու ծնողքներուն սրտերը ուրախութեամբ ողողուած:

Մութը կամաց կամաց սկսած էր կախուիլ սրահի պատերէն վար ու ծնողքները իրենց մանուկներուն հետ տուն կը վերադառնային:

ՍԱՐԳԻՍ ՏՕՆԱՊԵՏԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱԿԱԴ. ԱՐՏԱՇԷՍ ՇԱՀԻՆԵԱՆԻ

ԾՆՆԴԵԱՆ 70ԱՄԵԱԿԸ

— ○ —

Արտաշէս Շահինեան ծնած է 1906ին՝ Ալեքսանդրապոլ (այժմ՝ Լենինական): 1926ին աւարտելով Երեւանի ճարտարարուեստական հիմնարկութիւնը հետեւած է Երեւանի համալսարանի արուեստագիտութեան ճիւղի դասընթացքին եւ չորրորդ դասարանը աւարտելէ ետք՝ ուսողգիտութեան մէջ ունեցած իր տաղանդին հետեւանքով, փոխադրուած է բնագիտական – ուսողգիտական ճիւղը, զոր աւարտած է 1930ին: Թէեւ Երեւանի համալսարանը չաւարտած Ա. Շահինեան դասաւանդած է նոյն համալսարանին մէջ, սակայն հիմնական գործունէութիւնը սկսած է 1937ին, երբ ան Լենինգրադի համալսարանին մէջ իր բարձրագոյն մասնագիտական ուսումը առնելէ ետք վերադարձած է Երեւան եւ դասաւանդութեան արնթեր նուիրուած է գիտական–հետազօտական աշխատանքներու: Ա. Շահինեան դասաւանդած է ուսողգիտական վերլուծում, դասընթացքներ կազմակերպած է ուսողգիտական տեսութիւններու շուրջ եւ գիտական սեմինարներ կազմակերպող առաջին անձը եղած է:

Հայաստանի մէջ գիտական աշխատանքներու կազմակերպումը նոր շրջան մը թեւակոխած է 1943ի վերջերը, երբ հիմնադրուած է Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիան: 1945ին Ա. Շահինեանի նախաձեռնութեամբ հաստատուած է ուսողգիտութեան բաժինը, որ յետագային վերածուած է հիմնարկութեան: Այդ օրուընէ սկսեալ, համալսարանի եւ ակադեմիայի մէջ կազմաւորուած գիտական յարկին տակ, Ա. Շահինեանի ղեկավարութեամբ՝ լուրջ ու հետեւողական աշխատանք տարուած է երիտասարդ ուսողագէտներու պատրաստութեան եւ ուսողգիտութիւնը զարգացնելու ուղղութեամբ: Ա. Շահինեանի աշակերտներէն շատերը յետագային դարձած են գիտնականներ եւ իրենց անձնական հետաքրքրութիւններով ու հետազօտական եղանակներով նոր մարզեր ու բաժիններ հիմնած են:

Շահինեան եղած է Երեւանի համալսարանի բնագիտական – ուսողգիտական հիմնարկութեան վարիչ եւ կազմակերպած է ուսողգիտական վերլուծումի եւ տեսութեան ամպիոնը, որու ղեկավարն է մինչեւ այսօր: Ան եղած է նաեւ ակադեմիայի նախագահութեան անդամ: Ներկայիս, ուսողգիտութեան գիծով Երեւան գիտական կեդրոն մըն է, ուր յաճախ տեղի կ՚ունենան համամիութենական ու միջազգային համագումարներ եւ սիմպոզիումներ: Հայաստանի ուսողգիտութեան զարգացման բարձր մակարդակը առիթ ընծայած է հաշուիչ եւ ուսողգիտական մեքենաներու ստեղծման: Ա. Շահինեանի նախաձեռնութեամբ է, որ ուսողգիտութեան հիմնարկութեան մէջ ստեղծուած է հաշուիչ մեքենաներու տարրալուծարանը:

Ա. Շահինեան իր կատարած ծառայութիւններուն համար պարգեւատրուած է պետական շքանշաններով:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (259)

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Բ. ՄԱՍ

ԱՐԱԹԻՄՈՍԻ ՄԷԿ ՆԱՄԱԿԸ

Այս բազմութիւնը կը մռնչէր:

— Մա՛հ լրտեսներուն:

Սքալապրինօ յանկարծ աներեւոյթ եղաւ: Տանիքին վրայ շինուած վերնայարկի մը լուսամուտէն ներս մտած էր:

Ռոլան անոր հետեւեցաւ:

Սքալապրինօ դուռ մը բացաւ, արագ քայլերով սանդուխէ մը վար իջաւ եւ հինգ վայրկեան յետոյ երկուքը մէկէն ելան մութ ու ամայի կողմնակի փողոց մը:

Ասոր վրայ, Սքալապրինօ գոհունակութեան ժպիտով մը ըսաւ.

— Ասկէ տասը տարի առաջ, նեղ պարագայի հոնկէ փախչելու միտքով երբ այս անցքը բացի, բնաւ միտքէս չանցուցի որ օր մը դուքսին զաւակը հոնկէ պիտի անցնէր...: Եթէ գիտնայի, քիչ մը աւելի լայն կը շինէի որ այսպէս անհանգիստ չըլլայիք, տէր իմ:

— Ամէն պարագայի մէջ, գոհ եմ որ ամէն բան առաջուընէ կարգի դնող բարեկամ մը ունիմ, Սքալապրինօ:

— Մեծ բան մը չէ, տէր իմ: Օրինակը աղուէսներէն առած եմ: Աղուէսը լերան մէջ հողին տակ կը պառկի, որջի մը մէջ, բայց միշտ որջին ետեւէն երկրորդ դուռ մը կը բանայ... նեղ պարագայի կծիկը դնելու համար:

— Երթանք, երթանք եւ ճամբան պատմէ ինծի թէ ի՞նչպէս ճիշդ ժամանակին հոս գտնուեցար եւ զիս վտանգէ ազատեցիր:

. . . .

Մեր ընթերցողները անշուշտ կը յիշեն թէ Սքալապրինօն ճգնաժամային կացութեան մը մէջ ձգած էինք...:

Միականի Պարթոլոյի նկուղին մէջ ջրամոյն եղած էր ան...:

Զենք մոռցած նաեւ թէ ջուրին խորը Սքալապրինոյի ձեռքին երկաթէ դուռ մը դպած էր...:

Սքալապրինօ այդ դրան երկաթէ ձողերը բռնելով շարժած էր եւ տեսած էր որ անոնք իրենց ծակերուն մէջ երերալ սկսած էին: Իրաւ ալ, այդ ձողերը ջուրէն ժանգոտած ու խարտոցուած էին:

Ջուրին ճնշումին տակ ամէն հաստատուն առարկայ իր ընդդիմադրական ուժէն մաս մը կը կորսնցնէ:

Սքալապրինօ առանց այս ֆիզիքական օրէնքին տեղեակ ըլլալու, իր ուժին վըստահելով ձողերէն մին իրեն քաշեց այնպիսի յուսահատական տսնապատկուած ճիգով մը որ, ձողը ծռելով իր ծակերէն դուրս ելաւ:

Սքալապրինօ ջուրին երեսը ելաւ, թոքերը շունչով լեցուց եւ դարձեալ ջուրին յատակը իջնելով երկրորդ ձողը բռնեց եւ մկանունքները պրկելով իրեն քաշեց:

Այս ձողն ալ տեղի տուաւ:

Մարդ անցնելու չափ ճամբայ մը բացուած էր:

Սքալապրինօ դարձեալ ջուրին երեսը ելաւ եւ շունչ մը եւս առնելէ յետոյ յատակը սուզուեցաւ:

Այս անգամ նկուղէն դուրս ելած էր:

Բայց դժնը հոն է որ, այս անգամ ջրանցքին զանազան ուղղութեամբ գալարուող հոսանքներուն դէմ գտաւ ինքզինքը:

Առանց ջուր կլլելու, պէտք էր դէմ դնել այդ հոսանքներուն, որոնք ճիւաղներու պէս իրարու դէմ լարուած, զանազան ուղղութիւններով ոտքերէն քաշելով ջուրին յատակը կ՚իջեցնէին զինքը:

Սքալապրինօ որքա՞ն ատեն մաքառեցաւ ջուրին կլանող հոսանքներուն դէմ... ատիկա յայտնի չեղաւ... ինքն անգամ չկրցաւ գիտնալ... բայց բաւական ատեն ետքը միայն ինքզինքը նուազ հոսանքոտ ջուրի մը մէջ զգաց... ուր ոտքերը գետին զարնելով ջուրին երեսը բարձրացաւ...:

Ազատած էր...:

Կէս ժամ յետոյ Սքալապրինօ տուն վերադառնալով զգեստները կը փոխէր...:

Սանտրիկոյի սարքած մահափորձը ձախողած էր ուրեմն:

Սքալապրինօ Սանտրիկօն բռնելով Պիանքան անոր ձեռքէն խլել փորձած էր, բայց Միականի Պարթոլոյի նենգամտութեամբը նկուղը ինկած էր:

ՄԻՇԷԼ ԶԷՎԱՔՕ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Զ. եւ Ց. Քիւթնէրեան, Տէր եւ Տիկին Ս. եւ Ս. Քիւթնէրեան եւ զաւակը, այրի Տիկին Աստղիկ Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Ժ. եւ Է. Փափազեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Տ. եւ Ա. Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Գ. եւ Պ. Պարթէլէմի, Տէր եւ Տիկին Ժ. եւ Ա. Մարգարեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ Կիրակի Յունուար 16, յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց սիրեցեալ մօր եւ մեծ-մօր՝

ՎԱՐԴԱՆՈՅՇ ՃՕԼՕԼԵԱՆԻ
(ծնեալ Ճերմակեան)

մահուան Ա. տարելիցին առթիւ։

Ի գիտութիւն իր յիշատակը յարգող-ներուն։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Տիգրան Գիզիրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Մուրատեան, Պ. Րաֆֆի Մուրատեան, Տէր եւ Տիկին Արման Սինանեան եւ զաւակը, Միլոյեան, Հաճի Սահակեան, Փափազեան ընտանիքները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով, անձամբ, գրաւոր կամ մամուլով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց մօր, մեծ-մօր եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՔԵՐՈՎԲԷ ԳԻԶԻՐԵԱՆԻ
(ծնեալ Վարսենիկ Օհաննէսեան)

մահուան առթիւ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Պօյաճեան ընտանիքի հոգեհանգիստին առթիւ Տէր եւ Տիկ. Գրիգոր Պօյաճեան եւ Տէր եւ Տիկ. Փիլիպոս Պօյաճեան 200-ական, Տէր եւ Տիկ. Գրիգոր Եէլքովանեան 100, Տէր եւ Տիկ. Եէլքովանեան 200, Պ. Վարդգէս Վարդանեան 100։ Արի Տիկ. Արմենուհի Պանտիկեանի թաղման առթիւ փոխ. ծաղկեպսակի Պ. Ղազար Տէրտէրեան 20, Տիկ. Նազենիկ Մինասեան, Վասպուրականի Երիտ. Միութիւն, Տէր եւ Տիկ. Տիրան Խայիկեան 50ական, Պ. Վարդան Պանտիկեան 100, Փիէր Շալճեան եւ Գառմէլի, Տէր եւ Տիկ. Համբարձումեան, Տէր եւ Տիկ. Ալեքսան Պապայեան, Տէր եւ Տիկ. Շահէն Մակարեան 50ական։

×

Կապ. Խաչի Պօմոնի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները.—

Յարութիւն Նիկողոսեանի հոգհն. առթիւ այրի Տիկ. Նիկողոսեան 50։ Քէնտէրեանի հոգհն. առթիւ Պր. Ղազարոս Կիւլեան 50։ Գասպար Քիւփէլեանի թաղման առթիւ Տէր եւ Տիկ. Ղազար Ղազարեան, Պր. Հայկ Մարգարեան, Տիկ. Եփրեմեան 10ական, Պր. Համբարձում Աւետիսեան եւ Աւետիս Աւետիսեան Պ. Մկրտիչ Դարաքեան 20ական։ Արմենուհի Պանտիկեանի թաղման առթիւ Խլօեան ընտանիք, Պր. Վարդան Պանտիկեան 50ական ի նպաստ դպրոցին, Տիկ. Ջրբաշեան 100 ի նպաստ դպրոցին։ Սուր Փափազեանի հոգհն. առթիւ Տիկ. Ռ. Պօղոսեան 100։ Կարապետ Թիւթէլեանի թաղման առթիւ այրի Տիկ. Թիւթէլեան եւ զաւակները, Պր. Գրիգոր Թիւթէլեան 100ական, Տէր եւ Տիկին Քիւփէլեան, Տէր եւ Տիկ. Պետիկեան, այրի Տիկ. Մէլեան եւ զաւակները, Պր. Տիրան Խայիկեան 50ական, Պր. Վարդան Մուրատեան, Տէր եւ Տիկ. Վահրամ Քէչիկեան 20ական, Տիկ. Արշալոյս Նաճարեան, Տէր եւ Տիկ. Նաուրիէ 10ական։ Նուէր Օր. Անահիտ Արզումանեանէ ի նպաստ դպրոցին 50, Տիկ. Ա. Քիւփէլեան 30 Ֆր.։

×

Կապ. Խաչի Վալանսի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է.— Տէր եւ Տիկ. Կօշկակարեան 200 Ֆր. կայանին, 50 մասնաճիւղին եւ 100 Ֆ. իր անուանակոչութեան առթիւ։ Տէր եւ Տիկ. Եազըճեան իր զաւկին անուանակոչութեան առթիւ 50 Ֆր.։ Տիկին Ազնիւ Տօնիկեան իր թոռնիկին կնունքին առթիւ 40, Օր. Վերժին Թորոսեան 30 Ֆր.։ Տէր եւ Տիկ. Խաչիկեան Ծնունդի առթիւ 50, Տիկ. Կըկըզեան 20, Պր. Պըլքեան 50, Տիկ. Վերոնիք Դաւիթեան 100 Ֆր.։

ՓԱՐԻԶ
Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ

Կիրակի, Յունուար 16, Ա. Կիրակի զկնի Ծննդեան։ Այսօր պատարագի աւարտին մասնաւոր հոգեհանգիստ կը կատարուի Ս. Յովհ. Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ եկեղեցաշէն բարերար՝ ԱՂԵՔՍԱՆԴՐ ՄԱՆԹԱՇԵԱՆԻ համար, անոր անուան տօնին առիթով։

ՇԱՎԻԼ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի առաւօտ պատարագ կը մատուցուի։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Անիէռ - Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկեր - ընկերուհիները Յունուար 14ին, ժամը 20.30ին, փերմանանս տէ գ'Ասիսթանթ Սօսիալ, 23 Ռիւ Պելփոր, Անիէռ։

ARBRE DE NOEL

Des Cours du Mercredi au
COLLEGE SAMUEL - MOORAT
26, Rue Troyon — 92310 SEVRES
le Dimanche 16 Janvier 1977 à 15 h.

Deux artistes clown japonais
Théâtre Mougong-ucki

Récitations, chants,
Buffet, tombola.

ՏՕՆԱԾԱՌ

Սամուէլ - Մուրատեան վարժարանի Չորեքշաբթի օրերու դասընթացքներուն, Կիրակի, Յունուար 16, ժամը 15ին։

Կաղանդ պապա

Արտասանութիւն, երգ
պիւֆէ, թոմպոլա

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՈՐ ՃԱՇԱՐԱՆ ՄԸ

PIZZA OSKIAN

139, rue Saint-Honoré 75001 Paris
tél. 260 23 80

ԲԱՑՈՒԱԾ Է ԻՐ ԴՌՆԵՐԸ
ՁԵՐ ՃԱՇԵՐՈՒՆ, ՆՇԱՆՏՈՒՔՆԵՐՈՒՆ ԵՒ
ԽՐԱԽՃԱՆՔՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԸՆԴԱՐՁԱԿ ՍՐԱՀ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

ՈՏՆԱԳՆԴԱԿ

Կիրակի Յունուար 16ին Տէսինի քաղաքապետարանի դաշտին վրայ Լիոն - Տէսինի Հ. Մ. Ը. Մ.ի ոտնագնդակի խումբը, Ֆրանսայի Ազգ. Բաժակի 7րդ մրցումներու շարքին կը խաղայ իրմէ երկու աստիճան բարձր, Գ. կարգի Պերլիէի ընկերութեան Սէն-Փրիէս խումբին դէմ։

ՃԱՇ

Վալանսի Կապ. Խաչի մասնաճիւղը սիրով կը հրաւիրէ Լիբանանի եւ Սուրիոյ բոլոր երիտասարդները ճաշի, այս Կիրակի, Յունուար 16, Ահարոնեան ակումբը՝ Ռիւ Պուֆիէ։։

Les Productions et le Restaurant

LA CAPPADOCE

3, rue Marivaux (derrière l'Opéra-Comique, M° Richelieu-Drouot) tél 742-83-65

vous présentent le premier 33 tours « ARMENIA IMMORTAL »
de

MARTEN YORGANTZ
avec
Bernard DEDEDJIAN

en vente à :
— LA CAPPADOCE 3 rue Marivaux, Paris 2e 742-83-65
— LIBRAIRIE PALOUYAN 9 rue de Trévise, Paris 9e 523-24-97
— TELE-CONDORCET (KAPIKIAN) Clamart (92)
— SUPER-MARCHE BAHADOURIAN 20 rue Villeroy, Lyon 60-32-10
— DISCO-MATIC 11 rue Pasteur, 26000 Valence

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Աղքատախնամի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Պ. Փիլիպոսեան, Քէչէճեան եւ Օր. Սէմէրճեանէ 150 Ֆր. փոխան ծաղկեպսակի ողբացեալ Օննիկ Այտնլեանի մահուան առթիւ։

×

Կապ. Խաչի Պանեէօ - Քաշանի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 100 Ֆր. Օր. Շուշանիկ Տէօլէնեանէ իր եղբօր Կարպիս Տէօլէնեանի մահուան տարելիցին առթիւ։

Nuitée Dansante

Organisée par le NOR SEROUND
de Sainte-Etienne

Dans les Salons du
CASINO DE ST-GALMIER
42330 Saint-Galmier
Le Samedi 15 Janvier de 21 h. à l'aube
avec la participation des
ORCHESTRES JACKY LEBOIS,
SAYAT NOVA

Ambiance Arménienne
Tenue correcte exigée

«ՅԱՌԱՋ»Ի
ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՊՈԼԷՆ.— Պ. Ա. Առաքելեան 80 Ֆր. կը նուիրէ։

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Տիկին Յովնանեան 30։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պ. Սոլաքեան 30, Յակոբեան 20, Տիկին Փալամուտեան 30 Ֆր.։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ռոստոմ խումբի ժողովը այս Շաբաթ, Յունուար 15, ժամը 13ին, Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տունը։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

×

ԱՌՆՈՒՎԻԼ - ՍԱՐՍԷԼ.— Հ. Յ. Դ. Վարդան խումբի ժողովը այս Ուրբաթ, Յունուար 14, ժամը 20.30ին սովորական հաւաքատեղին։

×

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ, Յունուար 14, ժամը 20.30ին Մշակոյթի Տունը։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին Մշակոյթի Տունը։ Ընկերներէն կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

×

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի ժողովը Շաբաթ, Յունուար 15, ժամը 20.30ին, Գասպար Իփէկեան ակումբը։

ՃԱՇ

Հայ Նախկին Մարտիկներու եւ Կամաւորներու Միութիւնը կը կազմակերպէ ճաշ մը իր վեթերան ընկերոջ Միհրան Մավիեանի ի պատիւ «Ոճիրի անդրաշղարհէն» գիրքի հրատարակութեան առթիւ, Յունուար 22 ժամը 20.30ին Եան'ց ակումբը։

Ներկայ կ'ըլլայ՝ հայրենի գրագէտ
ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ

Ճաշագին 60 Ֆր. դիմել 35 Ռիւ տը Թրեվիզ, հեռաձայն 770-07-25

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Յունուար 16, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Լիոնի Եկեղ. Ազգ. Տան սրահին մէջ՝ 295 Ռիւ Պուալօ, կազմակերպութեամբ Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի։

Գեղարուեստական ճոխ բաժին։ Փոքրիկներու կողմէ երգ, արտասանութիւն, գեղջական պարեր, հաճելի անակնկալներ։

Կաղանդ պապան նուէրներ եւ ուտելիքներ պիտի բաժնէ ներկայ եղող բոլոր մանուկներուն։

×

Կապ. Խաչի Պուլ. Օտտոյի մասնաճիւղը կը տօնէ Մանուկներու Օրը Յունուար 16, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին։ Սիրով կը հրաւիրուին ծնողքներն ու համակիրները։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Վիրաբեան Վահրիճ Մուշեղի, ծնած 1920ին Զանգիբասարի շրջանի Բեալարա գիւղը, մայրը՝ Վարդուշ, եղբայրը՝ Պապօ, քոյրերը՝ Հռիփսիկ եւ Ջուլիէթա։ Կարմիր բանակ մեկնած է 1940 Հոկտեմբեր 20ին, իրմէ լուր ստացուած է մինչեւ 1941 Մայիս։ Անկէ ետք ոչ մէկ լուր։ Իր մայրը եւ բոլոր հարազատները ողջ են եւ զինքը կը փնտռեն։

Քրոջը հասցէն է.—
Վիրաբեան Հռիփսիկ Մուշեղի
44 Նալբանդեան, Թ. 13
ԵՐԵՒԱՆ — ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ՇԱԲԱԹ-ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
15-16
SAMEDI-DIMANCHE
15-16 JANVIER
1977

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C.C.P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 170 Ֆ.	Վեցամսեայ	90 Ֆ.
Արտասահման	Տար. 200 Ֆ.	Հատը	1 Ֆ. 20

LE NUMERO 1,20 F

52ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.769

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

52e ANNÉE — N° 13.769

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՍՈՒԷԶԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԸ

(Քսանամեակին առթիւ)

— o —

Ա.

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԸ

Ֆրանսական հեռատեսիլի Բ. շղթան իր Յունուար 11 Երեքշաբթի գիշերուան «Շարժանկարի Թղթածրար»ը նուիրած էր 1956ի աշնան արաբ-իսրայելեան երկրորդ պատերազմին, որ ծանօթ է «Սուէզի արշաւանքը» անունով, անոր քսանամեակին առթիւ:

Ժամանակին այս էջերուն մէջ մանրամասնօրէն գրած ենք այդ արշաւանքին մասին, որ կը սպառնար պատճառ դառնալ համաշխարհային նոր պատերազմի մը:

Կ'արժէ համառօտակի թարմացնել յիշողութիւնները:

1948ի արաբեւիսրայելեան առաջին պատերազմին Եգիպտոսի պարտութիւնը դժգոհութեան հոսանք մը բարձրացուցած էր Ֆարուք թագաւորին եւ օրուան վարիչներուն դէմ: 1952 Յուլիս 22ին խումբ մը երիտասարդ սպաներ՝ առաջնորդութեամբ զօրավար Նէկիպի, առանց արիւնահեղութեան տապալեցին արքայական վարչաձեւը եւ ձեռք առին երկրին իշխանութիւնը: 1954ին գնդապետ Կամալ Ապտէլ Նասըր յաջորդեց Զօր. Նէկիպի՝ իբրեւ նախագահ Եգիպտոսի Հանրապետութեան:

Նեղոսի ջուրերը լաւագոյնս օգտագործելու համար, փարաւոններու երկրին նոր վարիչները ծրագրեցին մեծ ամբարտակ մը կառուցանել Ասուանի մէջ: Դիմեցին Ամերիկայի ու Անգլիոյ, որոնք մերժեցին օգնել իրենց: Մոսկուա ստանձնեց իր միջոցներով կառուցանել ամբարտակը:

1956 Յուլիս 26ին, Եգիպտոսի զինուորական յեղափոխութեան չորրորդ տարեդարձին առթիւ, նախագահ Նասըր Աղեքսանդրիոյ մէջ հարիւր յիսուն հազար հոգիներու ներկայութեան բոցաշունչ ճառ մը խօսելով յայտարարեց թէ կ'ազգայնացնէ Սուէզի Ջրանցքի տիեզերական ընկերութիւնը, որուն արժեթուղթերը կը պատկանէին Անգլիացիներու եւ Ֆրանսացիներու: Նպատակն էր Ջրանցքին հասոյթով ապահովել ամբարտակին ծախքերը:

Իրար անցան Անգլիա եւ Ֆրանսա: Անբացատրելի էր այս վերջինին ընկերվարական կառավարութեան՝ վարչապետութեամբ Կի Մոլէի՝ բռնած դիրքը, պաշտպանելու դրամատէրներու շահերը: 1956ին կռիւները սաստկացեր էին Ալժերիոյ մէջ, որու ազգայնականներուն կ'օգնէր Ապտէլ Նասըր՝ արդիական զէնքերով եւ ռազմանիւթով: Ընկերվարական կառավարութեան ծրագիրն էր տապալել Նասըրի վարչաձեւը:

Անգլիա, Ֆրանսա եւ Իսրայէլ գաղտնի համաձայնութեամբ կ'որոշեն կազմակերպել «Սուէզի արշաւանքը»: 1956 Հոկտեմբեր 29ին Իսրայէլի բանակները յանկարծակի կը յարձակին Սինայի եգիպտական ուժերուն վրայ, որոնք կը նահանջեն խուճապահար: Հրէական հրասայլերը քանի մը օրէն կը հասնին Ջրանցքի արեւելեան ափերը, գրաւելով մեծաքանակ ռուսական հրասայլեր, թնդանօթներ, ռազմանիւթ եւ զինուորական ամէն կարգի պիտոյք, զորս օգտագործելու առիթ չէին ունեցած Եգիպտացիք:

Ըստ նախապէս ծրագրուած գաղտնի համաձայնութեան, Անգլիա եւ Ֆրանսա վերջնագիր կ'ուղղեն Իսրայէլի եւ Եգիպտոսի՝ պահանջելով անոնցմէ դադրեցնել կռիւները: Կողմերու մերժումին վրայ, Կիպրոսի մէջ համախմբուած ֆրանսացի վայրաշուները Նոյեմբեր 3ին կը գրաւեն Փորթ Ֆուատը, մինչ անգլիացի օդաչուները ցամաք կ'իջնեն Կամիլի օդակայանին մօտ: Նոյեմբեր 5ին Փորթ Ֆուատի շրջանը բոլորովին կը չէզոքացուի: Անգլիական եւ ֆրանսական նաւատորմները Նոյեմբեր 6ին զինուոր ցամաք հանելով կը գրաւեն Փորթ Սայիտը, գիրկընդխառն կռիւներէ վերջ:

Ֆրանսացիները կը հասնին մինչեւ Էլ-Քանթարա, ջանալով յառաջանալ դէպի Իսմայիլիա: Բայց չեն յաջողիր:

Կռիւներու ամէնէն սաստիկ շրջանին մէկ կողմէ Այզընհաուըր, միւս կողմէ Բուլկանին եւ Խրուշչեւ վերջնագիր կ'ուղղեն պատերազմիկ կողմերուն, պահանջելով անմիջապէս դադրեցնել պատերազմը: Կ'ըսուէր նոյնիսկ, որ հակառակ պարագային Մոսկուա կը սպառնար հիւլէական ռումբով քանդել Լոնտոնը, Փարիզն ու Թել-Ավիվը...:

Անփառունակ նահանջի կ'ենթարկուին Անգլիացիք, Ֆրանսացիներն ու Հրեաները, որոնք իրենց գրաւած հողերը ամբողջովին կը պարպեն եւ կը վերադառնան իրենց տեղերը:

Եգիպտոս բազմաթիւ նաւեր կ'ընկղմէ Ջրանցքի մէջ, անգործածելի դարձնելով զայն: Կը փակուի քարիւղի ճամբան:

×

Շարժանկարի ներկայացումէն ետք տեղի ունեցան վիճաբանութիւններ՝ օրուան նիւթին շուրջ:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՊՈՒ ՏԱՈՒՏ

ՊԱՌ ՀԱԿԱՅԱՐՁԱԿՄԱՆ ԱՆՑԱՒ

— o —

ՊՈՆ ԽԻՍՏ Է ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՆԴԷՊ

— o —

ԻՍՐԱՅԷԼ ԱԼ ՔԷՆ Կ'ԸՆԷ

— o —

Ապու Տաուտի հարցը չէ փակուած եւ կը թուի թէ դեռ բաւական պիտի ծեծուի: Ֆրանսայի Նախարարապետը հակայարձակման անցաւ եւ մամուլի Ֆրանսական Գործակալութեան տուած իր տեսակցութեան ընթացքին նախ եւ առաջ ճշդեց թէ Ապու Տաուտի արձակումը քաղաքական որոշումի արդիւնք չէ այլ արդարադատական: Պառ, յապաղումով, բացատրութիւններ կու տայ որոնք համոզիչ ալ չեն: Պէյրութի Ֆրանսական հիւպատոսարանը Յունուար 5ին վիզա մը տուեր է իրաքցի Եուսիֆ Հաննա Ռաժի անուն մարդու մը, առանց գիտնալու որ Ապու Տաուտն է: Յունուար 7ին ֆրանսական ոստիկանութիւնը Սալեհի սպանութեան քննութեան առթիւ կասկածներ ունեցեր է Եուսիֆ Ռաժիի բուն ինքնութեան մասին, հարցաքններ է բազմաթիւ օտար ոստիկանութիւններ և հասեր է այն եզրակացութեան, որ Ռաժի Ապու Տաուտն է: Նոյն օրը, Ուրբաթ, ժամը 18.30ին, գերմանական ոստիկանական սպասարկութիւնները յայտներ են ֆրանսական սպասարկութեանց որ գերմանական դատական իշխանութեանց դիմած են ձերբակալման հրամանագիր մը առնելու համար, որովհետեւ Ապու Տաուտ Միւնիխի ահաբեկման կազմակերպիչներէն մէկն է: Շաբաթ առտու գերմանական արդարադատական իշխանութիւնները գրաւոր հաստատած են ձերբակալման հրամանագրի մը գոյութիւնը, խնդրած են կանխարգելի բանտարկութիւն մը եւ յայտնած թէ իրենց յանձնումը պիտի պահանջեն համաձայն 1951 Նոյեմբեր 29ի ֆրանքեւգերմանական ոճրագործներու յանձնումի պայմանագրութեան, Ապու Տաուտ Շաբաթ օր ձերբակալուած է, առժամապէս: Ասկէ ետք է մանաւանդ որ Ֆրանսա եւ Գերմանիա բոլորովին տարակարծիք են: Ֆրանսայի Նախարարապետը կ'ըսէ թէ Գերմանիա չէ ղրկած, դիւանագիտական ճամբով, իրեն յանձնուելու դիմումին հաստատումը երեք օրուան ընթացքին եւ ուրեմն Ամբաստանութեան Սենեակը ազատ արձակած է, մերժելով նաեւ Իսրայէլի դիմումը, քանի ինչ որ կը վերագրուի Ապու Տաուտի իբրեւ ոճիր, գործուած է Իսրայէլէն դուրս: Պոն տարբեր երգ կ'երգէ եւ կ'ըսէ թէ քան օր ունէր իբրեւ պայմանաժամ յանձնումը պահանջելու համար եւ ուրեմն Ֆրանսա չէ յարգած փոխադարձ պայմանագրութիւնը: Այսքան դժգոհութիւն Ֆրանսայի դէմ, կը ծառայէ նաեւ ազգային ոգիի զարթումին եւ մինչեւ իսկ Իւմանիթէ կը գրէ թէ «Պոնի մէջ լաւ առիթ մը կորսուած է լռելու երբ բողոք կը բարձրացուի որ Ֆրանսա չի յարգեր ոճրագործներու յանձնումի պայմանագրութիւնը», յիշելով թէ Գերմանիա ինք չի յանձներ պատերազմի նացի ոճրագործները:

Գալով Իսրայէլի կ'ուզէ վերաքննել Ֆրանսայի հետ իր յարաբերութիւնները: Խզում չի նախատեսուիր բայց հաւանական է որ «ցնոր տնօրինութիւն» յետաձգուի ֆրանսացի երեք նախարարներու (տ'Օրնանօ, Կիրէնկօ, Ժիրօ) Իսրայէլ այցելութիւնը, իսրայելեան կառավարութեան դիմումին վրայ:

× Ֆրանսայի Արտաքին նախարարութիւնը կանչած էր առջի օր ամերիկացի գործավարը բողոքելու համար ամերիկեան Արտաքին նախարարութեան արտայայտութիւններուն դէմ Ապու Տաուտի առթիւ եւ ամերիկեան նոյն շրջանակները շատ դժգոհ են որ Ֆրանսա այդ լուրը անմիջապէս տարածած է երբ գործավարը դեռ դեսպանատուն չէր վերադարձած ինչ որ «կրնայ բարկութեան արդիւնք ըլլալ, բայց ամէն պարագայի մէջ անփափկանկատ արարք մըն է»:

× Ֆրանսայի մէջ ալ ընդդիմութենէն զատ, Արտաքին նախկին նախարար Քուվ տը Միւրվիլ շատ խիստ է այս արձակման առթիւ:

Քանի մը տողով

ԻՍՊԱՆԻՈՅ մէջ Նախագահ Ժիսքար տ'Էսթէն բացումը կատարեց ջրաճնշիչ մեքենային, որ ամէնէն մեծն է արեւմտեան Եւրոպայի եւ արդիւնք ֆրանքեւ-խորհրդային գործակցութեան: Բարեկամական եւ մտերմական շեշտ մը տալու համար արարողութեան, Ժիսքար իր ճառը վերջացուց ռուսերէն արտայայտուելով Խորհ. Միութեան փոխ-վարչապետ՝ Կիրիլինի, որ իր կարգին այս բացումը նկատեց «շատ կարեւոր դէպք եւ փաստը ֆրանքեւխորհրդային գործակցութեան փայլուն յաջողութեան»:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Յունուար 7–11)

ԼԵՆԻՆԱԿԱՆԻ ՀԱՅ ՏՊԱԳՐՈՒԹԵԱՆ 100ԱՄԵԱԿԸ

Լենինականը հայ տպագրութեան՝ գիրքի եւ մամուլի հրատարակութեան անուանի կեդրոններէն մէկն է: Հոն առաջին տպարանը բացուած է 1876ին, որով հիմը դրուած է գիրքի տպագրութեան եւ պարբերական մամուլի: Այնուհետեւ հրատարակուած հաւաքածոները, թերթերը, հանդէսները, օրացոյցները, գիտական հատորները, դասագիրքերը իրենց նպաստը բերած են հայկ. մշակոյթին: Հին Լենինականի մէջ՝ Գիւմրի, տպագրութիւնը սկսած է Գէորգ Սանոյեան, որ բացած է առաջին տպարանը եւ սկըսած՝ գիրքեր ու թերթեր տպել: Քաղաքին առաջին տպարանը 42 տարի բանած է եւ հրատարակուած են բազմաթիւ գիրքեր, որոնց կարգին Աւ. Իսահակեանի «Երգեր ու վէրքեր»ը, որ լոյս տեսած է 1897ին: Հարիւր տարուան ընթացքին հրատարակուած են շուրջ հազար գիրքեր՝ ինքնուրոյն եւ թարգմանական: Լոյս տեսած գիրքերէն յիշենք՝ Ղազար Փարպեցիի եւ Արիստակէս Լաստիվերտցիի «Հայոց պատմութիւն» գրաբար հատորներու աշխարհաբար թարգմանութիւնները, 1890-ական թուականներու կէսերուն, որ եզակի երեւոյթ մըն էր այն օրերուն համար: 1910ին, ութ դար ձեռագիր մնալէ ետք, գիւմրեցի պատմաբան Կարապետ Կոստանեանի աշխատասիրութեամբ հրատարակուած է Գրիգոր Մագիստրոսի գիրքը՝ «Թղթեր» (ԺԲ դար): Գիւմրիի մէջ հրատարակուած են աշուղական բազմաթիւ հաւաքածոներ՝ Ջիւանիի, Շերամի, Ջամալիի, Խայեաթի, Նազանքի, Ֆեզահիի եւ ուրիշներու գործերը, որոնք արժանացած են քանի մը հրատարակութիւններու: Լոյս տեսած են նաեւ գիտական-պատմական գիրքեր, զորս հեղինակները գրած են թէ՛ հայերէն եւ թէ ռուսերէն, ինչպէս Ատրպետի «Մահմէդ-Ալի-Շահ» գիրքը, որ ռուսերէն լոյս տեսած է 1909ին եւ արժանացած է Տոլստոյի բարձր գնահատանքին: Այդ առթիւ, Տոլստոյ գրած է Ատրպետին. «Շատ շնորհակալ եմ ձեզմէ՝ ձեր ղրկած գիրքին համար. անոր մէջ ես գտայ ինծի համար բազմաթիւ նոր եւ շատ հետաքրքրական բաներ»: Ուշագրաւ է նաեւ պարբերական մամուլի հրատարակութեան բաժինը: Լոյս տեսած են հայերէն եւ ռուսերէն տասնեակ թերթեր, որոնց կարգին՝ Կարապետ Աֆինեանի «Ախուրեան» թերթը: 1920ական թուականներու սկիզբները Լենինականի մէջ հրատարակուած են Գեղամ Սարեանի, Սարմէնի, Մկրտիչ Արմէնի եւ ուրիշներու գիրքերը: Վերջերս, մեծ հանդիսութեամբ նշուած է Լենինականի հայ տպագրութեան 100ամեակը:

ԱՆՐԻ ԼԱՆԿԼՈՒԱ որ ստեղծեց Ֆրանսայի շարժանկարադարանը (սինեմաթէք) յանկարծամահ եղաւ 62 տարեկանին: Սկսած էր իր տան բաղնիքին մէջ հաւաքել ֆիլմեր եւ երթալով ճոխացած էր իր հաւաքածոն մինչեւ 1945 երբ պաշտօնական բնոյթ կ'առնէր ֆրանսական սինեմաթէքը, որ այսօր հարուստ է 50 հազար ֆիլմով:

ՔՈՐՍԻՔԱՅԻ ինքնավարապաշտ պարագլուխը՝ Տոքթ. Սիմէոնի որ երեք տարուան բանտարկութեան դատապարտուած էր, պայմանագրական ազատութեան արժանացաւ, առողջական պատճառներով:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՏԵՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

ԱՐԵՒԾԱՂԿԻ ՄԸ ՆՄԱՆ

ԽՄԲ.— Պէյրութի ՄԱՍԻՍ շաբաթաթերթը Դեկտ. 12ի իր թիւին մէջ լոյս ընծայած է այս գրախօսականը Զուլալ Գազանճեանի հատորին մասին:

Լիբանանի ռազմական ծանր մթնոլորտին մէջ կարդացինք Զուլալ Գազանճեանի թարմաշունչ քերթողական մատեանը, «Արեւծաղկի մը նման», (Մատենաշար «Յառաջ» 1975) որ կը բացուի Կոստանդին Երզնկացիի բնաբանով.—

« ... Մէկ պահու սէրն է ի սրտէ՝
Թող լինի ինձ յաւուստուն»:

Իրարու կը յաջորդեն քառասուն քերթուածներ: Ոմանք կը տատանին ոտանաւորին եւ արձակին միջեւ: Ոմանք ալ բացարձակապէս արձակ են: Բանաստեղծը կը խօսի հեռաւոր եւ մերձաւոր իրողութիւններու մասին: Խօսքը թովիչ է, տարածուն, առանց յանգային արձագանգի կամ հնչականութեան, բնական, խոնարհ, որակային ընդլայնումով, համարձակ՝ չրջագծի մէջ իսկ, արդիական արտայայտութեամբ գեղարուեստական բանին:

Բանաստեղծին ձայնը կը բարձրանայ, երկրէս, մարդկան ազմկալի բնակավայրէն, ու կ'իջնէ կարծես Երկինքէն, ոգիներու աստղայեռ ոլորտէն: Կը մօտեցնէ հեռաւորութիւնները եւ կը հեռարձակէ մերձաւորութիւնները, անցեալէն ներկայ եւ ներկայէն անցեալ յարաձուն յոր – ձանքներով, պատմուած, յիշատակ մեռելոց եւ ներկայութիւն ապրողաց:

×

Զուլալ Գազանճեան իր անձը անայլայլ պահելով հանդերձ՝ մերթ կ'երգէ, մերթ կը խօսի: Կ'երգէ՝ երբ գրեթէ կը չափաբերէ, կը խօսի՛ երբ ազատ է կապանքէ, աշխարհիկ եւ տարաշխարհիկ հակումներով:

Քնարական է, իմանալի: Կենսալից է: Արարածը կայ, Արարիչն ալ կայ: Ալիքը՝ հեղուկ մետաղ է կարծես, որ հետզհետէ խորք ու ձեւ կը ստանայ:

Բերկրանք ու տրտմութիւն, հոգի եւ նիւթ, կեանք ու մահ կը տրոփեն իր տողերուն մէջ:

Հեռաւորութիւններու հմայքը չի կրնար թօթափել, չի կրնար թօթափել նաեւ մերձաւորութիւններու ձգողութիւնը: Իմանալի է պատգամաբերը: Կը յածի թէ՛ իրական եւ թէ երեւակայական ոլորտներուն մէջ: Կը խօսի ներկային մէջ, այսուհանդերձ անցեալը թաքուն է այնտեղ, եւ դէպի ապագան ձգտումը՝ զգալի: Ձայնը կը հնչէ յստակ: Չափաբերեալէն կ'անցնի դէպի արձակը եւ արձակէն դէպի չափաբերեալը՝ առանց ճիգերու:

Վերջապէս ունի բոլոր տուեալները՝ կերտելու ողորկ, արձանային, այլ պերճախօս, երգեցիկ կատարելութիւնը:

Զուլալ Գազանճեան ատակ է պերճախօսութեան:

ՀՐԱՉ ՔԱՋԱՐԵՆՑ

1976Ը ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ ՄԷՋ

— Օ —

Հաշուեկշիռներու եւ նոր առաջադրութիւններու ժամանակն է:

Ծչդենք նոր առաջադրութիւնները պատասխանատու մարմիններու ձեռներէցութեան եւ յետադարձ ակնարկով մը բաւարարուինք հաշուեկշիռը տալով կատարուած աշխատանքին եւ արձանագրուած բարոյական արդիւնքներուն:

Իրականութեան մէջ, Մարսէյլի Մշակոյթի Տան համար 1976 տարին սկսաւ Մայիս 9ին: Ընդհանուր խանդավառութեան մէջ, բազմաթիւ բարձրաստիճան օտար թէ հայ անձնաւորութիւններու, միութեանց ներկայացուցիչներու եւ ազգայիններու հոծ բազմութեան մը ներկայութեամբ, յանուն Մխիթարեան Միաբանութեան, որ կը հովանաւորէր հանդիսութիւնը, ընդհ. Աթոռակալ Հայր Սերովբէ Ազըլեան կը կտրէր խորհրդանշական ժապաւէնը բացուած յայտարարելով Մշակոյթի Տան շէնքը: Խօսք առնող Ֆրանսացի թէ հայ հիւրերը կը յայտնէին իրենց հիացումը նման աննախընթաց եւ եզակի իրագործութեան մը առջեւ, հաւատք ընծայելով անոր կատարելիք նախանձամակ դերին եւ առաքելութեան որպէս հայ մշակոյթի եւ ազգային կեանքի ամուր օճախ, որպէս հայ եւ օտար մշակոյթներու, բարքերու փոխանակութեան մենաշնորհեալ վայր:

Արդարեւ, յաջորդող ութ ամիսները եղան լեցուն մշակութային, գեղարուեստական, ազգային եւ այլ ձեռնարկներով:

Ահաւասիկ ցանկը համառօտ վերյիշումներով:

Ա) ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐ

Մայիս 11.— *Դասախօսութիւն նկարներու լուսարձակումով: Նիւթ՝ Հայ Ճարտարապետութիւնը: Դասախօ՝ Ալփակօ Նովելօ, Միլանոյի Գեղարուեստից վարժարանի ճարտարապետական պատմութեան դասախօս, նախագահ Միլանոյի Հայ Մշակոյթի Միութեան:*

Մայիս 17.— *Դասախօսութիւն Փրոֆ. Ֆ. Ֆէյտիի, դասախօս Սորպոն, Արեւելեան Լեզուներու եւ Քաղաքակրթութեանց բաժնին: Նիւթ՝ Համայնապատկեր հայ մշակոյթի:*

Մայիս 24.— *Դասախօսութիւն գրագէտ Կ. Փօլատեանի: Նիւթ՝ Հայ Մշակոյթի նպաստը համաշխարհային քաղաքակրթութեան:*

Հոկտեմբեր 23.— *Ձօնագրութիւն «Յառաջ 50» հատորին, ներկայութեամբ «Յառաջ»ի տնօրէնուհի Ա. Միսաքեանի:*

Նոյեմբեր 5.— *Ֆրանսական բանաստեղծութիւն՝ երեկոյթ Ժաք Փրէվէր:*

Նոյեմբեր 19.— *Հայկական բանաստեղծական երեկոյթ, ներկայութեամբ բանաստեղծներ՝ Յարութ Կոստանդեանի եւ Զուլալ Գազանճեանի: Մասնակցութեամբ Կ. Փօլատեանի:*

Բ) ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐ

Մայիս 14.— *Ֆրանսահայ երգչուհի՝ Լիզ Սարեան:*

Մայիս 19 եւ 20.— *Քաթրայի երեկոներ՝ Անի Աճէմեան, Րաֆֆի Պետրոսեան, Շարլ Ռընօ, Մանուկ Բարիկեան:*

Մայիս 23.— *Խմբրատային երգիչ՝ Ատիս Հարմանտեան:*

Սեպտեմբեր 24.— *Մարսէյլի Ազգային Երաժշտանոցի երիտասարդ հայ մրցանակաւորներու ելոյթ:*

Հոկտեմբեր 8.— *Յունական երեկոյ, մասնակցութեամբ Մարսէյլի յունական գաղութին՝ ցուցադրութիւն, յունական պարեր և երաժշտութիւն, յունական ճաշ:*

Նոյեմբեր 12.— *Դասական երաժշտութիւն՝ երեկոյթ Մոցարթ, ղեկավարութեամբ դաշնակահար Ժորժ Պօղուքեանի:*

Դեկտեմբեր 4.— *Հայկական երգ եւ մեղեդիներ՝ Տիգրան Ժամկոչեան (պարիթոն):*

Դեկտեմբեր 14.— *Դաշնակահարուհի Լիւսի Իշխանեան. մենանուագ:*

Դեկտեմբեր 16.— *Ժորժ Պօղուքեանի դաշնակի դասարանի աշակերտներու ունկնդրութիւն:*

Գ) ԱԶԳԱՅԻՆ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐ

Մայիս 16.— *Վասպուրականի յաղթական հերոսամարտի 61րդ տարեդարձի տօնակատարութիւն:*

Յունիս 5-6.— *Մարսէյլի Հ.Մ.Ը.Մ.ի յիսնամեակի հանդիսութիւն՝ պարահանդէս եւ յիշատակութեան տօնակատարութիւն:*

Յունիս 19.— *Մարսէյլի Հայ Արենոյշներու տարեկան հանդէս:*

Յունիս 27.— *Հայաստանի անկախութեան հռչակման 58րդ տարեդարձի տօնակատարութիւն:*

Նոյեմբեր 13.— *Հ.Յ. Դաշնակցութեան 86րդ տարեդարձի տօնակատարութիւն:*

Դ) ՑՈՒՑԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Մայիս 9էն Յունիս 9.— *Ալին Էթմէքճեան. ջրանկար:*

Նոյեմբեր 5էն Դեկտեմբեր 5.— *Միրելլա Աբրահամեան. սերիկրաֆի:*

Դեկտեմբեր 22էն Յունուար 22, 1977.— *Քերոբ. խղանկար:*

Այս ձեռնարկներուն վրայ պէտք է աւելցնել պարանցիկ երեկոները եւ հացկերոյթները տրուած զանազան առիթներով, ինչպէս նաեւ Ամանորի ցայգատօնը որ եկաւ գեղեցկօրէն հայկական ջերմ եւ հաբազատ մթնոլորտի մէջ պսակել 1976 տարին:

Ձեռնարկներէն դուրս, Մշակոյթի Տունը ունի դաստիարակչական գործունէութիւն: Յուլիսի սկիզբէն արդէն 5էն 13 տարեկան փոքրիկներուն համար կազմակերպուած են յատուկ պահեր, դրագումներ որոնք այժմ կը շարունակուին ամէն Չորեքշաբթի օրերը ժամը 14էն 18ը: Ուրախ, ձեռնհաս եւ նուիրուած ուսուցչուհիներու ղեկավարութեամբ կազմուած են աշխատանոցներ՝ նկարչութեան, գծագրութեան, կերպաւորումի, կաւագործութեան, խամաճիկախաղի, կողովագործութեան... ինչպէս նաեւ մասնաւոր պահեր հայկ. երաժշտութեան, երգերու, հայկ. պարերու եւ կչռոյթներու: Այս նիւթերուն վրայ անշուշտ իր լայն տեղը ունի հայերէն լեզուի ուսուցումը որ մաս կը կազմէ այս դաստիարակչական ընդհանուր կառոյցին: Հետեւող երկու սեռի փոքրիկներուն թիւն է՝ շուրջ 50:

Եթէ աւելցնենք նաեւ որ Մշակոյթի Տան մէջ իրենց ժողովները կը գումարեն կամ հանդիպումներ կը կազմակերպեն զանազան միութիւններ, թէ կը բանին ճատրակի, ժիւտոյի եւ քարաթէի ակումբներ, եւ թէ սրահները, յատկապէս Վասպուրական եւ Տարօն, յաճախ գրաւած են այլ եւ այլ առիթներու, ուրախութիւններու, հաւաքոյթներու առթիւ հայ թէ օտար անհատներու կամ հաստատութիւններու կողմէ, կարծեմ տուած կ'ըլլանք ընդհանուր համայնապատկեր մը Մշակոյթի Տան գործունէութեան Մայիս 1976էն Դեկտեմբեր 1976:

Իսկ բարոյակա՞ն արդիւնքները:

Առաջին մօտեցումով կրնանք ըսել անվարան որ Մշակոյթի Տունը իր բազմաթիւ եւ բազմատեսակ ձեռնարկներով, զանազան եւ բազմապիսի գործունէութիւններով, իր հայկական յատուկ մթնոլորտով կ'արդարացնէ իր դերը որպէս գաղութին ազգային կեդրոն, որպէս ժամադրավայր երիտասարդութեան, որպէս մեր ազգ. ինքնութեան մէկ հարազատ արտայայտութիւնը:

Այս բազմաճաշակ ձեռնարկներուն հետեւեցաւ, ամէն տարիքի, գրեթէ միշտ հետաքրքիր եւ ուշադիր հասարակութիւն մը, յաճախ հոծ:

Ի վերջոյ, կատարուած աշխատանք մը կայ շօշափելի բարոյական արդիւնքներով: Քննադատութիւններ անկասկած կարելի է ընել: Գործել անսխալ եւ անթերի մարդկօրէն անկարելի է:

Ուստի, 1976ի աւարտին, բարոյական հաշուեկշիռը Մշակոյթի Տան կը գտնենք դրական:

Կը մաղթենք որ միշտ նորոգուած թափով եւ համադրուած ճիգերով շարունակէ իր առաքելութիւնը 1977ին, ներկայացնելով հասարակութեան մշակութային, գեղարուեստական, ազգային եւ այլ ձեռնարկներու ներդաշնակ եւ ընտիր յայտագիր մը, որ գոհացնէ ամէն ճաշակի եւ ամէն տարիքի մարդիկ միշտ ի ծառայութիւն մեր ժողովուրդին:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՌԱՆՉՊԱՐՆԵՐ

ՎԻՊԱՍՔ
ՀԱՅ ՇԻՆԱԿԱՆՆԵՐԻ ԿԵԱՆՔԻՑ

ՖԵՏԱՅԻՆԵՐԸ

Սրա պաշտօնն էր չոր փայտերից անծուխ կրակ վառել: Մէկ առ մէկ վերցնում էր ճիւղերը, զննում ստոտ տեղերը եւ կեղեւը երկարութեամբ մաշկում: Երկար տարիներ նա պէտք է կեղեւէր ծառերի ճիւղերը, մինչեւ որ սրեւէ կռուի մէջ քաջութիւն ցոյց տար եւ նրան արտօնութիւն տրուէր հրացան կրելու և աւելի մեծ ճակատամարտերի մասնակցելու: Մինչեւ այդ շատ կռիւներ էին եղել, բայց նա դեռ ոչ մի կռուի մասնակցած չկար: Վրան ոչ մի վէրք ու սպի չունէր: Ֆէդայիները նրա անունը ծաղրանքով կնքել էին «Բրինդար», այսինքն՝ վիրաւոր:

«Բրինդարի» մօտ մի հին թամբի կռթնած՝ նստած էր մի ուրիշ հայդուկ, անունը՝ Բարսեղ: Միջահասակ էր, չէկմիկ բեխերով: Աչքերը մի քիչ շիլ էին: Բարսեղը Գէորգի ձիապանն էր: Միաժամանակ հսկում էր, որ ֆէդայիները ճանապարհին ծխախոտ չվառեն կամ վառելիս կրակը բռնեն ափի մէջ եւ մնացորդները գետին չգցեն: Իրենց գիւղում ծխախոտի մշակութեամբ էր զբաղուել եւ միշտ մօտը, տոպրակի մի անկիւնում կամ գօտու տակ, մանր թութուն ունէր պահած: Երբեմն ինքն էր գլանակ փաթաթում եւ հրամցնում այս կամ այն զինուորին:

Սեւ բեխաւոր մի հայդուկ, գլուխը Հաջի Գեւոյի թիկունքին դրած, ակնապիշ ինձ էր նայում: Դէմքը ծանօթ էր: Մտածում եմ, թէ որտեղ եմ տեսել նրան: Աստուած իմ, մի՞թէ Ֆրանկ-Մոսօն է: Այո, այդ նա էր, Նորշէն գիւղի այն երիտասարդ շինականը, որի կինը պարտուել էր սամիրով ճաշի կուռում, իրենց գիւղի հողային սահմանը որոշելու ժամանակ: Յիշում եմ, բերդակցու կնոջ եփած սամիրով ճաշը ինձ բաժին ընկաւ: Ի՞նչ սահման, ի՞նչ օրէնք: Տեղական այդ բոլոր գժտութիւնները հետեւանք են մի համատարած անիրաւութեան՝ ասել էր վշտացած գիւղացին: Ֆրանկ-Մոսօն թողել էր միջգիւղեան փոքրիկ վէճը, պարանի կապոցը և ցցափայտերը իմ ձեռքից առնելով, բարկութեամբ շպրտել էր սահմանագլխին (արտի մէջ) եւ անութի տակ մի հրացան սեղմած՝ շտապել էր Բերդակի սարը:

Ուրիշներ էլ կային՝ Աղջնայ Վահանը, Կուրավու Շմօն եւ Ծուխաչ Հազարիկը: Այս վերջինի մօտ ամէն ինչ ծուռ էր. խաչը երեսին ծուռ էր հանում, գդակը ծուռ էր դնում, գօտին ծուռ էր կապում: Կարկուտ Թաթէին հակառակ, սա միշտ ուշացումով էր կրակում եւ երկուսից մէկը՝ անպայման ծուռ: Հազարիկը տեղից-տեղ գնալիս ֆէդայիների աւելորդ բեռներն էր շալակում եւ հսկում, որ հայդուկները լուսնեակ գիշերներին հրացանները ուսերին չդնեն, փայտէ կոթերը միշտ պահեն լուսնի կողմը, որ չփայլեն:

Իսկ դեղնած ականջներով Շմօ՞ն: «Ա՜խ, ե՞րբ կը լինի, որ արդարութիւնը աքաղաղի պէս ելնի տանիք ու գոռայ, թէ՝ վեր կացէք, ես եկայ», — այս խօսքն էր միշտ սրա բերանին: Շմօն գտնում էր, որ աշխարհը չափազանց անկատար է շինուած: Աստծոյ վեց օրում շինած աշխարհը ի՞նչ պէտք է լինի, զանգատւում էր Շմօն, եւ դեռ հասցրել է մարդ ստեղծել՝ ըստ նրա՝ Աստծոյ ամէնէն անկատար արարածը:

Լեռնային քարուտներից մէկում Կուրավու Շմօն պատահմամբ յայտնաբերել էր ուրարտական ցորենի մի հազուագիւտ տեսակ, ընդամէնը մի քանի հասկ՝ անսովոր խոշոր հատիկներով: Նա զարմացել էր Աստծոյ խելքի վրայ, որ այդ փոքրիկ վայրում այդքան շատ քար էր կուտակել, իսկ Մշոյ դաշտում մի հատիկ քար չէր թողել, որ մաճկալը հերսոտելիս իր ծուռ գնացող եզան կողին խփի: Շմօն փորձի համար գաղտնի ցանել էր այդ ցորենի սերմը, եւ ստացուել էր պշէ-յուցիչ բերք: Զապել էր իր ուրախութիւնը եւ այնպէս արել, որ ոչ ոք չիմանայ այդ մասին, որ յանկարծ չընկնի սուլթանի ձեռքը: Ջրաղաց էլ չէր տարել, որ տեղը չգտնեն, սերմացուն չգողանան: Որոշել էր, որ երբ Հայաստանը ազատագրուի, այդ սերմը շաղ տայ ազատագրուած Հայաստանի հողի մէջ, առաջին հերթին, ի հարկէ, Մշոյ դաշտում:

Եւ անհամբեր սպասում էր արդարութեան աքաղաղի կանչին:

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(62 – Շար.)

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՀԵՏ

ԱԿՍԵԼ ԲԱԿՈՒՆՑ

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիան լոյս ընծայած է Ակսել Բակունցի բառահատոր երկերու Ա. հատորը, որուն մասին փրոֆ. Պիոն Ցակոբեան հետեւեալը գրած է «Գրքերի Աշխարհ»ի մէջ (կուտանք արեւմտահայերէն):

Ակսել Բակունցի երկերու քառահատոր հրատարակութեան առաջին հատորը կ'ընդգրկէ «Մթնաձոր», «Սեւ ցելերի սերմնացանը» եւ «Անձրեւը» պատմուածքներու շարքը: Հատորին բնագիրները, բնագրային տարբերակները եւ ծանօթագրութիւնները պատրաստած է բանասէր Ռաֆայէլ Իշխանեան:

Ի՞նչով կը տարբերի Բակունցի երկերու այս հրատարակութիւնը նախորդներէն, այլ խօսքով՝ ի՞նչով է ակադեմական: Այս տեսակ հրատարակութեան մէջ ամէնէն կարեւորը երկերու բնագրային արժէքն է: Հատորին մէջ ընդգրկուած բոլոր պատմուածքներուն բնագիրները կազմուած են ըստ աղբիւրներու, որոնք կամ հեղինակէն մնացած ձեռագիրներ են եւ կամ հեղինակին մասնակցութեամբ կատարուած հրատարակութիւններ: Ըստ այնմ՝ ուղղուած են Բակունցի յետ մահու բոլոր հրատարակութիւններուն մէջ տեղ գտած բազմաթիւ աղաւաղումները, վերահաստատուած են կրճատումները են: Սկզբնական աղբիւրներուն մէջ գոյութիւն ունեցած ակնյայտնի վրիպումներն ու սխալները նոյնպէս ուղղուած են, եւ իւրաքանչիւր նման ճշգրտում նշուած է ծանօթագրութեան մէջ:

Բակունց իր ամէն մէկ երկը վերհրատարակելուն մշակած, փոփոխութեան ենթարկած է՝ յաճախ շատ արմատական: Այդպէս գոյացած են միեւնոյն պատմուածքներու երկու եւ աւելի տարբերակներ, որոնք բոլորն ալ ներկայացուած են հատորին մէջ: «Այլ խմբագրումներ» բաժնին մէջ դրուած են ինը պատմուածքներու (այդ շարքին մէջ՝ «Միրհաւ», «Ալպիական մանուշակ» եւայլն) այն խմբագրումները, որոնք զգալի կերպով կը տարբերին հանրութեան ծանօթ տարբերակներէն, անոնք գրագէտի մահէն ետք կը հրապարակուին առաջին անգամ ըլլալով: Նոյն ատեն, «Բնագրային տարբերակներ» բաժնին մէջ, ամենայն մանրամասնութեամբ տրուած են այդ քիչ ծանօթ խմբագրութիւններու եւ անոնց ամէնէն նախնական տարբերակներու, ինչպէս նաեւ միւս պատմուածքներու՝ հեղինակին կողմէ կատարուած, վերջին եւ սկզբնական հրապարակումներուն տարբերութիւնները: Հայ արձակագիրներէն Բակունցը առաջինն է, որու երկերու բնագրային տարբերակները կը ներկայացուին այսպիսի ամբողջականութեամբ եւ բծախնդիր մանրամասնութեամբ: Այսպէսով ընթերցողը կարելիութիւն կ'ունենայ ամբողջապէս ծանօթանալու Բակունցի ստեղծագործական աշխատանքին՝ երկերու բովանդակութեան, լեզուի ու ոճի անընդհատ բարելաւման ուղղութեամբ:

«Ծանօթագրութիւններ» բաժնին մէջ նշուած են պատմուածքներու բնագրային աղբիւրներն ու տարբեր հրապարակումները, բացատրուած են Բակունցի ըրած բազմաթիւ անուանումները, տեղանունները: Օրինակ՝ բացատրուած է, թէ ի՛նչ թռչուն է միրհաւը, ո՛ւր կը գտնուին Բասուտա գետը, Կաքաւաբերդը կամ Գիւնէյը, ի՛նչ բոյս է ալպիական մանուշակը եւայլն: «Մթնաձոր» պատմուածքներու շարքին հեղինակի ձեռագիրներու մանրամասն քննութեամբ որոշուած են այդ հաւաքածոյի նախնական կազմը եւ նիւթերու սկզբնական դասաւորումը, հեղինակի կատարած յետագայ փոփոխութիւնները:

Մեծ աշխատանք տարուած է պարզելու համար, թէ որո՛նք եղած են Բակունցի կերպարներու իրական նախատիպերը, ի՛նչ շարժառիթներով գրուած են պատմուածքները եւայլն: Առաջին անգամ է, որ հայ հեղինակի մը երկերուն մէջ այսպիսի ծաւալով ներկայացուած են նախակերպարներ ու նախապատմութիւններ. այս բնոյթի ծանօթագրութիւնները յատկանշական են ռուս եւ եւրոպական դասականներու երկերու գիտական հրատարակութիւններուն:

Ծանօթագրութիւնները տեղեկութիւններ կուտան նաեւ Բակունցի մտայղացումներու եւ առանձին ստեղծագործութիւններու եւ հաւաքածոներու մասին հրապարակուած մատենախօսութիւններու վերաբերեալ:

Բակունցի երկերու ակադեմական հրատարակութեան առաջին հատորը դեղեցիկ նուէր մըն է գրագէտի հազարաւոր երկրպագուներուն: Պէտք է ջանալ, որ մինչեւ Բակունցի ծննդեան 80ամեակը, նոյն մակարդակով լոյս ընծայուին միւս հատորները, եւ, ամբողջացած այս հրատարակութեամբ, պատշաճ յարգանքը ընծայած կ'ըլլանք մեծ գրագէտի յիշատակին:

Երկրորդ հատորը պիտի ընդգրկէ Բակունցին միւս պատմուածքները, այդ կարգին՝ 1913 – 1918 թուականներու գրուածները, ինչպէս նաեւ ակնարկները: Գ. հատորին մէջ պիտի ամփոփուին վէպերու պահպանուած հատուածներն ու վիպակները, իսկ Դ. հատորին մէջ՝ յօդուածները, թարգմանութիւնները, յառաջաբանները եւ նամակները:

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

ՆՈՐ ԿԵՍԱՐԻԱ

Աւան, որ կը գտնուի Հոկտեմբերեանի շրջանը, Երեւանէն 60 քիլմ. հեռաւորութեան վրայ, հիմնադրուած է անցած պատերազմէն յետոյ՝ 1947 թուականին, իսկ անուակոչուած 1969 թուականին: Աւանի բնակչութիւնը ներկայիս մօտ 5000 մարդ է, հողային տարածութիւնը՝ 1500 հեկտար:

Նոր Կեսարիոյ տնտեսութեան հիմնական եկամուտը կուգայ խորդենիի արտադրութենէ: Ջերմոցներուն տարածութիւնը կրկնապատկուած է եւ կը կազմէ 140.000 քառ. մեթր: Աւանի գործարանը օրական կը մշակէ 1500 թոն խորդենիի կանաչ զանգուած, որմէ կը ստացուի 1300 քիլօ արժէքաւոր իւղ: Մէկ քիլոկրամը կ'արժէ 300 ռուբլի: Խորհրդային Միութեան մէջ մշակուող խորդենիի 60 առ հարիւրը կուտան հայկական, 25 առ հարիւրը տաճիկական, իսկ 15 առ հարիւրը վրացական Հանրապետութիւնները: Նոր Կեսարիոյ արտադրած իւղը կ'արտածուի նաեւ արտասահման:

Վերջերս Աւանի գործարանին կից կառուցուած է թափոնները վերամշակող գործարան, որ կուտայ 3 – 4 հազար թոն անասնակեր: Աւանի մէջ վերջերս կառուցուած է 6800 ք. մ. բնակելի տարածութիւն՝ 100 ընտանիքի համար: Եւ աւարտելու մօտ է 400 տեղնոց մշակոյթի տան շինարարութիւնը, որ պիտի ունենայ իր սեփական սինեմայի սրահը: Անցած հնգամեակին շահագործման յանձնուած է նոր բաղնիք, 140 տեղնոց մսուրմանկապարտէզ, 640 տեղնոց նոր դպրոցի շէնքը: Աւանն ամբողջութեամբ ապահովուած է ջրմուղ ցանցով, կառուցուած է կաթսայարան՝ տեղի արդիւնաբերական եւ գիւղատնտեսական կարիքները տաք ջուրով բաւարարելու համար: Այստեղ կառուցուած է նաեւ անասնաշէնք (հարիւր գլխու համար) փորուած է երեք հորքային հորեր, ջերմատները արտէզեան ջուրերով ոռոգելու համար: Յառաջիկային Նոր Կեսարիան ամբողջութեամբ կազով կ'ապահովուի, կը կառուցուին՝ թռչնաբուծական ֆիրմա (20.000 գլխու համար), 8000 ք. մ. բնակելի նոր տարածութիւն, 150 տեղնոց նոր մսուրմանկապարտէզ, նոր 200 տեղնոց հեռախօսակայան, 40 տեղնոց հիւրանոց, պիտի ասֆալտապատուին եւ կանաչապատուին Աւանի բոլոր փողոցները:

Նոր Կեսարիայի երեք փողոցներ անուանակոչուած են՝ Թոմարզա, Սրգէոս, Էվէրէկ, եւ վերջերս ալ Թալաս անունով փողոցը՝ պաշտօնապէս հաստատուած է:

Ներկայիս խորդենիի գործարանը կ'աշխատին, երկու հերթով՝ հարիւր քառասուն աշխատաւորներ:

×

Սիրելի հայրենակիցներ, վերջերս երբ Նոր Կեսարիա այցելեցինք խմբովին, տեսանք որ Նոր Կեսարիան ամբողջովին աշխատանքով կլանուած եւ ամէն ինչ նոր շինելու, նոր ստեղծելու վիճակի մէջ կը գտնուի, ապագայ մեծ քաղաք մը դառնալու բոլոր հնարաւորութիւններով: Աւանը՝ Արարատեան դաշտի բարեբեր դաշտին վրայ, վեհափառ Արարատին դէմ եւ հովանիին տակ, հազիւ երեք քիլոմեթր հեռու է Արաքս գետէն, Հայոց մայր Արաքսէն: Ուր՝ պիտի շինուին՝ անուշահոտութեան նոր գործարան մը, բնակչութեան օրէ օր աճող պահանջները բաւարարելու եւ նոր դպրոց մը արդիական մեթոտներով:

Հայրենի կառավարութիւնը 21 միլիոն ռուբլի քուէարկած է այս նուիրական գործերը իրականացնելու համար, արտասահման գտնուող համայն կեսարացիներուն ալ աւադ պարտականութիւնն է հայրենասիրական գիտակցութեամբ զինուած օժանդակել Նոր Կեսարիոյ շինարարութիւններուն:

Արդ, կոչ կ'ընենք անխտիր բոլոր հայրենակիցներուն, որպէսզի իրենց նուէրները բարեհաճին ղրկել մեր գանձապահին հասցէով՝

Գէորգ Սաատէքեան
18, Rue du Picardie, PARIS 3e
Կանխաւ շնորհակալութիւններ:

ԿԵՍԱՐԻՈՅ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ
ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՊՈՒՏՄ ԺՊԻՏ

Հարաւ Ամերիկայի երկիրներէն մէկուն մէջ բռնակալ մը կը ճառախօսէր երբ բազմութեան մէջէն մէկը կը փռնգտայ:

— Ո՞վ փռնգտաց այսպէս, կը հարցնէ բռնակալը ընդհատելով իր ճառը:

Ոչ ոք կը պատասխանէ: Այն ատեն բռնակալը կը հրահանգէ որ գնդակահարուին առաջին կարգի վրայ գտնուողները: Հարիւր հոգին գետին կը փռուին եւ բռնակալը կը հարցնէ.

— Ո՞վ փռնգտաց:

Դարձեալ ձայն չկայ: Երկրորդ կարգն ալ կը գնդակահարուի: Այսպէս քանի մը կարգ նոյն ճակատագրին ենթարկուելէ վերջ, վերջապէս վախկոտ ձայն մը կը բարձրանայ բազմութեան մէջէն.

— Ես էի, տէր իմ:

— Օ, կը ժպտի բռնակալը ուրախութեամբ, ես ալ «շատ ապրիս» ըսել կ'ուզէի ձեզի:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (260)

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Բ. ՄԱՍ

ԱՐԱԹԻՄՈՍԻ ՄԷԿ ՆԱՄԱԿԸ

Սքալապրինոյի գլխուն եկած արկածը այն կը հաստատէր թէ Սանտրիկօ Վենետիկի մէջ այնպիսի ազդեցիկ մարդիկ եւ համախոհներ ունէր որոնց դէմ պէտք էր պայքարիլ:

Ահա այս եղաւ Սքալապրինոյի պատմութիւնը:

— Բայց չկրցայ հասկնալ թէ ինչո՞ւ Ոսկեէ Խարխախ կապելան գացած էիր, հարցուց Ռոլան երբ հսկան իր խօսքը լմնցուց:

— Պատմութեանս ամէնէն կնճռոտ մասը ատ է, տէր իմ:

Այս ըսելով, Սքալապրինօ երեսները կախեց:

Աչքերուն մէջ արցունք մը փայլեցաւ:

Այսպէս, խօսակցելով, պահ մը քալեցին:

Օլիվոլօ կղզին հասած էին:

Ռոլան Տանտոլոյէ ծախու առած տունին մօտեցաւ:

— Տէր իմ, մեկնելէ առաջ ինծի ըսած էիք որ այս տունը կասկածելի է, հիմա ինչո՞ւ հոն կ'երթանք, դիտել տուաւ Սքալապրինօ:

— Այո, այն ատեն կասկածելի էր, բայց հիմա հսկողութիւնը վերցուցած են: Կեցիր անգամ մը փորձենք:

Ռոլան իր ընկերոջը առջեւէն անցնելով պատէն վեր մագլցեցաւ եւ ուղղակի տունին վրայ քալեց: Երբ հնամենի եղեւնիի ծառին քովէն անցաւ, այն ծառին քովէն որուն տակ տարիներ առաջ Լէոնորի հետ լուսինն ու աստղերը համրած էր, սարսռաց: Բայց բան մը յայտնի չըրաւ:

Դուռը զարկաւ:

— Ո՞վ է ան, հարցուց ձայն մը քանի մը րոպէ յետոյ:

Եւ ծերունի Ֆիլիփ, ձեռքը լապտեր մը, դուռը կէս մը բանալով դուրս հանեց:

— Ժան տը Լորենցօն, քու նոր տէրդ չճանչցա՞ր, կմկմաց Ռոլան:

— Ներողութիւն, պարոն, ըսաւ ծերունի սպասաւորը դուռը բանալով:

Եւ վազելով ճրագները վառեց:

Ռոլան նշմարեց որ ծերունիին ձեռքերը թեթեւօրէն կը դողային, եւ թէ, երբեմն երբեմն, տարօրինակ նայուածքով մը իրեն կը նայէր:

— Զիս չճանչցա՞ր, կրկնեց Ռոլան:

— Ձեր ձայնը ճանչցայ, տէր իմ, բայց լաթերնիդ ազնուամեծար Ժան տը Լորենցոյին լաթերուն բնաւ չեն նմանիր...

— Այո, ես քմահաճոյքի տէր մարդ մըն եմ, երբեմն այսպէս կը ծպտուիմ...:

Ծերունին գլուխը թօթվեց:

— Ի՞նչ ըսել կ'ուզես, հարցուց Ռոլան:

Ֆիլիփ աչքին պոչովը Սքալապրինօն ցոյց տուաւ:

— Խօսէ, ան օտարական չէ, ըսաւ Ռոլան:

— Տէր իմ, անշուշտ կը ներէք, բայց ձեր դէմքը բնաւ Ժան տը Լորենցոյի դէմքին չի նմանիր:

Այս խօսքերուն վրայ, Սքալապրինոյի գոյնը նետեց, բռունցքները սեղմելով ծերունիին վրայ խոյանալու պատրաստուեցաւ:

— Հանդարտէ, Սքալապրինօ, անխոհեմութիւն պէտք չէ, ըսաւ Ռոլան: Ես ծերունի Ֆիլիփը երկար տարիներէ ի վեր կը ճանչնամ եւ գիտեմ թէ ան չի կրնար որեւէ դաւաճանութիւն գործել: Անպայման պատճառ մը ունի որ այս խօսքերը ըրաւ...: Ատոր բացատրութիւնը ան – շուշտ հիմա կուտայ:

— Այո, վսեմաշուք պարոն Ռոլան, այո, հիմա կուտամ, գոչեց ծերունին:

Ռոլան իր անունին արտասանուիլը լսելով սարսռաց:

Ծերունին խոնարհելու ձեւ մը առաւ:

— Խօսէ Ֆիլիփ, ըսաւ Ռոլան:

— Երէկ Տիկին Լէոնորը տեսայ, խօսք առաւ Ֆիլիփ:

Ինչո՞ւ Ֆիլիփ «Տիկին Ալթիէրին տեսայ» չէր ըսած:

Ռոլան բացագանչութիւն մը խեղդեց, բայց հակառակ չճանչցուելու համար դէմքը ներկած ըլլալուն, դարձեալ դեղնեցաւ:

— Հո՞ս եկաւ, հարցուց խեղդուկ ձայնով մը:

ՄԻՇԷԼ ԶԻՎԱՔՕ

(Շար.)

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի մեծ պատրաստութեամբ, նախաձեռնութեամբ տեղական Կապոյտ Խաչին, Յունուար 23ին Կիրակի կէսօրէ ետք՝ ժամը ճիշդ 15·30ին Ռիւ Ֆէի սրահին մէջ:

Գեղարուեստական խնամուած բաժին, դպրոցի աշակերտութեան կողմէ:

Միջնարարին ճոխ պիւֆէ, պատրաստուած խաչուհիներուն կողմէ:

Կաղանդ պապան հետը բերած նուէրներով պիտի ուրախացնէ սրահին մէջ գտնուող բոլոր պզտիկները:

Սիրով կը հրաւիրուին գաղութին մէջ ազգապահպանման համար տարուած գործը գնահատող բոլոր սրտցաւ Հայերը:

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի տեղւոյն մասնաճիւղին, Կիրակի Յունուար 23ին կէսօրէ վերջ ժամը 15ին Գասպար Իփէկեան ակումբին մէջ՝ 40 Ռիւ Վիքթոր Ֆօժիէ:

Գեղարուեստական բաժին՝ երգ, արտասանութիւն, պար դպրոցի աշակերտներուն կողմէ: Ներկայ կ'ըլլայ Կաղանդ պապան իր նուէրներով:

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Տէսինի Կապ. Խաչը Մանուկներու Օրը կը տօնէ Յունուար 23, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2·30ին, քաղաքապետարանի սրահին մէջ: Գեղարուեստական բաժին դպրոցի աշակերտներու կողմէ՝ երգ, արտասանութիւն, ուսուցչուհի Տիկին Փափազեանի կողմէ, պար ղեկավարութեամբ Օր. Արսինէ Կարապետեանի:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Վիէնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Ռ. Լօքսիւզեանէ 100 Ֆր.:

×

Կապ. Խաչի Տէսինի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է ի նպաստ դպրոցին, Տէր եւ Տիկին Ալեքսանեանէ իրենց հօրեղբօր մահուան առթիւ 50 Ֆ., նոյնպէս Օհանեան եւ Զաքարեան ընտանիքէն 100, Պ. Սարգիս Զաքարեանի մահուան առթիւ եւ Պր. Լեւոն Աստուրեանէ 100 Ֆր.:

×

Ողբ. Մագսուտ Սիվազլեանի մահուան առթիւ Սէն Ժերոմի Թաղականութիւնը ստացած է հետեւեալ նուէրները փոխան ծաղկեպսակի.— Տոքթ. Նահապետեան, Ժան Զաքարեան, Տէր եւ Տիկ. Յովհ. Ժամկոչեան, Տէր եւ Տիկ. Կարպիս Սիվազլեան 50ական, Տէր եւ Տիկ. Մաղմանեան, Ժագ Մանուկեան, Տէր եւ Տիկ. Յակոբ Պէրպէրեան 30ական, Տէր եւ Տիկ. Քէօփթէրեան, Տէր եւ Տիկ. Մուշեղեան, Մկրտիչ Պէրպէրեան, Հօրճանեան ընտանիք 20ական, Տէր եւ Տիկ. Սիմոն Շալիքեան 30 «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

Ողբ. Պայծառ Մելքոնեանի (ծնեալ Ղուկասեան) մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկ. Պօղոս Պանտիկեան եւ զաւակները 50, Տէր եւ Տիկ. Գասպարեան, Անժէլ Լուսարարեան, Տէր եւ Տիկ. Միքէ Սահաթճեան և այրի Տիկ. Զիչքեան 20ական:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

12-14 Rue St. Bazile

RECEPTION — CONFERENCE

HENRI VERNEUIL

Le Jeudi 20 Janvier à 21 heures

×

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ – ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՆՐԻ ՎԵՐՆԷՕՅ

(ԱՇՈՏ ՄԱԼԱՔԵԱՆ)

Հինգշաբթի, Յունուար 20, ժամը 21ին

ՆՈՒԷՐ

Լեւոնեան ընտանիքի ննջեցելոց յիշատակին Լիբանահայութեան կը նուիրեն.— Տէր եւ Տիկին Սողոմոն Կիւլէլեան 100, այրի Տիկին Գոհար Յովակիմեան 50, Տիկին Գորիկեան 10, Կիլիզեան ընտանիք 50 (ստանալ «Յառաջ»էն):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պոմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Կարապետ Մինասեան 25, Տէր եւ Տիկ. Միքայէլ Եավէր 100, Օր. Սէմէրճեան 20: Կարապետ Թութէլեանի թաղման առթիւ՝ փոխան ծաղկեպսակի այրի Տիկ. Թութէլեան եւ զաւակները 330, Տիկ. Արշալոյս Նաճարեան, Տէր եւ Տիկ. Վահրամ Քեղէքեան, Տէր եւ Տիկ. Նաուրի 20ական, Վարդապետեան ընտանիք 50, Տիկ. Զապէլ Սարաֆեան 20, այրի Տիկ. Մելեան եւ զաւակները 50, Պ. Յակոբ Յակոբեան 20, Գրիգոր Նաճարեան 50, Քինոսեան ընտանիք 20, Գրիգոր Թութէլեան 100, Համբարձում Ներսէսեան, Տէր եւ Տիկ. Վարդան 20ական: Տիկին Զարուհի Լամէրեանի թաղման առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Տէր եւ Տիկ. Միքայէլ Եավէր 50, Ռոպէր Աբրահամեան 30, Գալուստ եւ Սերժ Վարժապետեան 50, Գրիգոր Վարպետեան 100 Ֆր.:

×

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Ամանորի առթիւ 300 Ֆր. Տէր եւ Տիկին Հրանտ Սամուէլեանէ, 100 Ֆր. Տիկին Իգդրանեանէ ճաշ – խնջոյքին առթիւ եւ փոխան ծաղկեպսակի իրենց քեռայրին Կարապետ Տօնիկեանի մահուան առթիւ 50ական Ֆր., այրի Տիկիններ Իւղաբեր Եագուպեանէ եւ Վ.եհանոյշ Պասմաճեանէ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հայ Նախկին Ռազմիկներու եւ Դիմադրականներու ձեռնարկը Փարիզի մէջ՝ Մարտ 19ին:

×

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի պարահանդէսը Փետր. 12ին, Շաբաթ:

Ի ՆՊԱՍՏ ԼԻԲԱՆԱՀԱՅ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒ

ԵՆԹԱՑԱՆԿԵՐ

Ստորեւ Սէնթ – էթիէնի ենթացանկը, որու ընդհ. գումարը 6370, յայտարարուած է 13րդ ընդհ. ցանկին մէջ, («Յառաջ», Դեկտ. 11):

Հայկազ Աստուրեան 1000, Ռոպէր Այտապիրեան, Տոքթ. Սարաֆեան 500ական, Նշան Այտապիրեան, Ակնունի Պօղիկեան, Յակոբ Տէտէեան, Ստեփան Ստեփանեան, Սիրական Գարայտայեան 300ական, Սարգիս Գուպաքեան, Սիմոն Հայթայեան, Մանուկ Մանուկեան, Պօղոս Կիրակոսեան, Սէժալոն Հոխիսիմէ, Եղիա Տէմիրճեան, Մամբրէ Խաչատուրեան 200ական, Շնորհք Կօչկարեան, Կարապետ Պալեան, Թագուհի Բրթոյեան, Վահան Բրթոյեան, Երուանդ Համալեան, Գրիգոր Յովակիմեան, Արամ Խաչատուրեան, Յովհաննէս Ղուկասեան, Հրանդ Թէրզեան, Աւետիս Կորկոտեան, Անդրանիկ Շատարեւեան, Ժորժ Ներսէսեան 100ական, Գրիգոր Ինճէճեան, Նուպար Հէքիմեան, Վահան Արթինեան, Ժան Զափութեան, Յովհաննէս Տոնոյեան 50ական եւ Յակոբ Սարայտարեան 20 Ֆր.:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ռոստոմ խումբի ժողովը այս Շաբաթ, Յունուար 15, ժամը 13ին, Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տունը: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները Ուրբաթ, Յունուար 21ին ժամը 21ին Մշակոյթի Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ՃԱՇ

Հայ Նախկին Մարտիկներու եւ Կամաւորներու Միութիւնը կը կազմակերպէ ճաշ մը իր վեթերան ընկերոջ Միհրան Մավիեանի ի պատիւ «Ոճիրի անդրաշղարհէն» գիրքի հրատարակութեան առթիւ, Յունուար 22 ժամը 20·30ին Եան'ց ակումբը:

Ներկայ կ'ըլլայ՝ հայրենի գրագէտ
ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ

Ճաշագին 60 Ֆր. դիմել 35 Ռիւ տը Թրեվիզ, հեռաձայն 770–07–25

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Լիոնի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է իրենց այցելութեան առթիւ, Տէր եւ Տիկ. Անթուան Ճակմակեանէ 1000 Ֆր., իրենց անդրանիկ որդւոյն, փոքրիկն Ռիչարի Ա. տարեդարձին առթիւ: Մարսէյլէն Տէր եւ Տիկ. Թիւթէլեանէ 20 Ֆր. այրի Տիկ. Եւա Գուլաքսըզեանի մահուան քառասունքին առթիւ (Լիոն):

×

Կապ. Խաչի Իսիի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկ. Սիրվարդ Տէրտէրեանէ եւ Տիկ Վ. Խանդէմուրեանէ 100ական Ֆր., յաւէտ ողբացեալ խաչուհի ընկերուհիներու յիշատակին, ինչպէս նաեւ Տիկ. Վարսենիկ Թահմազեանէ 30:

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

VIENT DE PARAITRE

haïastan

EN VENTE : Librairie H. Palouyan, 9 Rue de Trévise, 75009 Paris
Librairie H. Samuelian, 51, Rue Mr. le Prince, 75006 Paris
Maison de la Culture Arménienne (Rez-de chaussée) 17, Rue Bleue, 75009 Paris
Librairie le Petit Prince, 121 Bd St. Michel, 75005 Paris

Abonnement : un an (11 numéros) 50 F.
HAIASTAN
17, Rue Bleue, 75009 Paris
Compte CCP Paris 19691-25

Lisez et faite connaitre HAIASTAN

Disques Vogue

Musique Religieuse

La Grande Messe Arménienne

Par les chœurs de l'Eglise Arménienne de Paris

No 451 (Transcription selon R. P. Komitas)
No 442 (Transcription selon M. Ekmalian)
No 454 Trésors de la liturgie Arménienne Volume I
No 547 Trésors de la liturgie Arménienne Volume II
(*Cantiques de Pâques, de Noël et divers*)

Musique Folklorique

No 526 Chants du Caucase et d'Arménie
No 527 Arménie
No 516 Reflets d'Arménie
No 199 Arménie Immortelle
No 517 Soirée Arménienne
No 596 Promenade en Arménie
No 30211 Danses Arméniennes
No 30152 Chants Romantiques Arméniens
No 30240 Légendes d'Arménie
No 182 Le Caucase
No 409 Le Tar

Pour chœurs, solo et orchestre

Musique Symphonique

No 714 Au Fil des Songes
Par l'Orchestre des Concerts Colonne
No 790 Deux Trios pour Flûtes, Clarinettes, Piano et Harpe

Chaque disque contenant 10 à 15 morceaux

Direction : ARA BARTEVIAN

Envoi contre remboursement
Disques Vogue : 14, Rue Petit Paris 75019, Tél. : 208-99-22
(Prix 35,00 Frs) + port

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
18
MARDI
18 JANVIER
1977

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 170 Ֆ. Վեցամսեայ 90 Ֆ.
Արտասահման Տար. 200 Ֆ. Հատը 1 Ֆ. 20

LE NUMERO 1,20 F

52ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.770
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
52' ANNÉE — N° 13.770

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՍՈՒԷԶԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԸ

(Քսանամեակին առթիւ)

— Օ —

Բ.

ՎԻՃԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Շարժանկարը պատրաստած էին Ժիլպէր Լարրիկա՝ որ տեղւոյն վրայ բազմաթիւ լուսանկարներ էր քաշած եւ լրագրող Խուսար Սապլիէ։ Օգտագործեր էին եգիպտական, ֆրանսական եւ անգլիական պետական փաստաթուղթերը։

Ներկայացումէն ետք տեղի ունեցան վիճաբանութիւններ, որոնց մասնակցող — ներէն ոմանք բացառիկ դէմքեր էին։

Յիշե՛նք Քրիսթիան Փինօ, կի Մոլէի կառավարութեան Արտաքին նախարարը, ա՛ն, որ Սուէզի արշաւանքէն հինգ ամիս առաջ, 1956ի Մայիսի վերջերը Հայաստան այցելեր էր եւ Երեւանի օդակայանին մէջ իբրեւ « ազատարար » ողջունուած՝ հայրենադարձ Ֆրանսահայերուն կողմէ։

Նախկին նախարարը անցեալ Սեպտեմբերին լոյս ընծայեց իր Յուշերուն առաջին հատորը՝ «Սուէզ՝ 1956» խորագրով, 232 էջ։ Երկրորդ հատորը պատրաստութեան մէջ է։

Վիճաբանութեանց մասնակցողներու շարքին էին՝ Լորտ Կլէտուին, 1956ին Փարիզի անգլիական դեսպան, Ալէն Լէժէ, ֆրանսական արշաւաբանակի հրամանատար Զօր. Պօֆրի սպայակոյտէն, Ճոն Րիկզ Տէյվիսըն՝ 1956ին անդամ Եւրոպայի Խորհուրդին, անգլիացի։ Եգիպտացիները կը ներկայացնէին լրագրող Ալի Էս–Սաման եւ Փրոֆ. Պութրոս Ղալի՝ Գահիրէի համալսարանի քաղաքական գիտութեանց ճիւղի վարիչ։ Յիշենք նաեւ Ժոզէֆ Նահմիասը՝ Իսրայէլի Պաշտպանութեան նախարարութեան Փարիզի պատուիրակութեան պետը, որուն կ՚ընկերակցէր օգնական մը։ Վիճաբանութիւնները կը վարէր Ժոզէֆ Փասթէօր։

Քսան տարի անցած է դէպքերէն ի վեր եւ տակաւին լրիւ ու յստակ կերպով չեն պարզուած անոր ներքին ծալքերը։

Ցատկանշական էր Լորտ Կլէտուինի այն կարճ յայտարարութիւնը թէ եղածը պարզապէս « դաւադրութիւն » մըն էր, որմէ տեղեակ չէ պահուած ինքը՝ դեսպան Մեծն Բրիտանիոյ։

« Դաւադրութիւն »ը կազմակերպուած էր Սուէզի ազգայնացումէն անմիջապէս վերջ, Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Իսրայէլի միջեւ։ Այս վերջինին կողմէ բանակցութեանց անձամբ կը մասնակցէր Պէն Կուրիոն։

Արշաւանքի ծրագիրը յղացողն էր Անգլիոյ վարչապետ Էնթընի Իտըն։ Քրիսթիան Փինօ Լոնտոնի մէջ ներկայ եղած է նախարարական Խորհուրդի փակատար նիստին։

Ֆրանսացի նախարարը Գահիրէի մէջ տեսակցեր է Նասըրի հետ, անոր Պանտունկի խորհրդաժողովէն (1955) վերադառնալէն ետք։ Եգիպտոսի Նախագահը յայտներ է իրեն, որ նպատակն է բնաջնջել Իսրայէլը եւ խոստացեր է երբեք չօգնել Ալժերիոյ, սակայն խոստումը չէ յարգեր։ Ալի Էս–Սաման չուզեց հաւատալ, որ երկրի մը պատասխանատու վարիչը Իսրայէլը բնաջնջելու մասին խօսած ըլլայ Փինոյի։

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՏԸՆԻ ՄԱՀԸ

— Օ —

Բրիտանացիի ամէնէն յատկանշական տիպարը՝ Էնթընի Իտըն մեռաւ առջի օր յետ անողոք հիւանդութեան։ Տարիներէ ի վեր կը տառապէր լեարդէն եւ վերջերս վիճակը ծանրացած էր երբ Ամերիկա էր, ուրկէ հապճեպով զինքը փոխադրած էին Անգլիա, որպէսզի իր տունը մեռնի։

Ծնած էր 1897ին եւ քաղաքական ասպարէզ նետուած 1923ին իսկ նախ իբրեւ Պահպանողական երեսփոխան։ Շատ փայլուն դիւանագէտ, 1935ին եղաւ Արտաքին նախարար բայց պաշտօնը թողուց 1938ին (Միւնիխէն ետք) կրկին զայն ստանձնելու համար 1940էն 1945 եւ 1951էն 1955։ Այդ թուականին յաջորդեց Չըրչիլի կառավարութեան գլուխը և հոն մնաց մինչև 1957 Յունուար։Սուէզի դէպքէն ետք, հրաժարեցաւ։ Կամաւոր էր 1914ի պատերազմին եւ արժանացած է պատերազմական խաչի (միլիթըրի քրոս)։ Իր երկրորդ կինը Չըրչիլի եղբօր աղջիկն էր։

«Հմայիչ իշխանը» անգլիական քաղաքականութեան, Լորտ Էվըն բացառիկ իմացականութեան եւ քաջութեան տէր էր։ Զարգացած, հմուտ պատմութեան եւ արուեստի, դժուար համակերպած էր յետպատերազմեան Անգլիոյ, դիտել կուտայ Անտրէ Ֆոնթէն։ Ինք կը խորհէր որ ան միշտ տէր կը մնայ իր մեծ ճակատագրին։

Մարդը որ կ՚անհետանայ կը պատկանէր վերջացած ժամանակաշրջանի մը եւ մաս կը կազմէր քաղաքագէտներու դասակարգի մը, որ իրմով կը թաղէ իր վերջին ներկայացուցիչներէն մին։ Իր յուշերուն մէջ, տը Կօլ իր մասին խօսելով կը գրէր.—

«Անգլիացի այս նախարարը, թէեւ այնքան Անգլիացի եւ նախարար, որ կարելի է, ցոյց կուտար մտքի բաց հորիզոն մը և զգայնութիւն մը աւելի եւրոպական քան կղզիական, աւելի մարդկային քան վարչական։ Այս դիւանագէտը ամբողջովին նուիրուած իր երկրին շահերուն, չէր արհամարհեր ուրիշ երկիրներու շահերը եւ ուշադիր էր միջազգային բարոյականին իր ժամանակի սինիք բրտութեանց մէջ»։

Քանի մը տողով

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ իշխանութիւնները մառեշալի աստիճանի բարձրացուցին զօրավարներ՝ Կուլիկով եւ Օկարկով, որոնք վերջերս նշանակուած էին Վարշաւայի զինեալ ուժերու ընդհ. հրամանատար եւ խորհրդային զինեալ ուժերու սպայակոյտի պետ։

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ Երկուշաբթի առտու կը վերաբացուէին դրամատուները (տագնապին շրջանին 73ի վրայ 30ը միայն կը բանէին)։ Միւս կողմէ ամերիկացի մասնագէտներու խումբ մը Պէյրութ գացած է կացութիւնը ուսումնասիրելու եւ մանաւանդ՝ վերաշինութեան հարցը։ Ամէնէն կարեւորը կը նկատուի նաւահանգիստին վերաշինութիւնը, որ անմիջականին մէջ արդէն 35 միլիոն տոլարի գործ է։ Նոյն աղբիւրին համաձայն քաղաքին մէջ 20 հազար տուն անբնակելի վիճակի մէջ է եւ 110 գիւղեր վնասուած են։ 170 միլիոն տոլար պէտք է միայն տուներուն համար։

ՏՈՄՍԵՐ

ՊԱՐԿԵ՛ՇՏ ԵԱԿՕՆԵՐ...

Պաղեստինցի պարագլուխներէն Ապու Տաուտի անակնկալ ձերբակալութիւնը Փարիզի մէջ եւ նոյնքան արագ ազատ թողուիլը՝ զայրոյթի ալիք մը բարձրացուց արեւմտեան աշխարհի մամուլին մէջ։ Մրցումի ելած են մանաւանդ Ամերիկայի եւ Անգլիոյ թերթերը, թէ ո՛վ աւելի խիստ որակումներով կրնայ խարանել Ֆրանսայի կառավարութեան « վատութիւնը », « վախկոտութիւնը », « շահադիտութիւնը » եւայլն։

Արդար ըլլալու համար, զայրոյթի ընդհանուր այս համերգին մէջ, ցաւագինօրէն անկեղծ միակ ձայնը կը լուրի Իսրայէլէն, հասկնալի պատճառներով։ Կրակը ինկած տեղը կ՚այրէ, եւ Ապու Տաուտին վերագրուող կրակէն միակ այրուածները Միւնիխի հրեայ մարզիկները եղան, ինչ որ իրաւունք կուտայ անոնց հարազատնեբուն՝ բարձր խօսելու։

Մնացեալնե՞րը։

Համակ կեղծիք եւ աժան ամբոխավարութիւն։

Նախ՝ միջազգային բարոյականի ախոյեան՝ հպա՛րտ Ալպիոնը, Անգլիան, որուն մաքրապաշտ բարքերուն անկաշառ պահակն է, ինչպէս գիտենք, Լոնտոնի «Թայմզ»ը, որ խստագոյն բառերով կ՚այպանէ Ֆրանսան։ Բայց այս որքա՛ն արհամարհանք, մարդոց յիշողական կարողութեանց հանդէպ։ Բողոքի ձայն մը բարձրացա՞ւ, երբ 1970ին Լոնտոն ինկաւ իգական ուրիշ Ապու Տաուտ մը, հռչակաւոր ահաբեկիչ Լէյլա Խալետը, որ երկու օդանաւեր իրենց ճամբորդներով պատանդ առնելէ ետք, երրորդ փորձին ձախողեցաւ ու ձերբակալուեցաւ, միայն երկու օր պահուելէ ետք ազատ արձակուելու համար, որպէսզի չուշանայ Պէյրութի մէջ պատրաստուած իր... հարսանեկան հանդէսէն։ Պարկե՛շտ Եակօ, պիտի ըսէր «Թայմզ»ի հանճարեղ հայրենակիցը։

Գալով Ամերիկայի... Այս մեծ երկիրը բազում առաւելութիւններով իրաւամբ արժանի է աշխարհի հիացումին։ Բայց միակ բանը որուն մասին ստիպուած է քիչ մը ցած խօսիլ՝ «ազգային արժանապատուութիւնն» է եւ այդ ուղղութեամբ վերջիններէն է որ կրնայ օրինակ տալ Ֆրանսայի պէս երկրի մը։

Պէյրութի ծովափէն ամերիկեան քաղաքացիները, իրենց շնիկներով հանդերձ, նաւ փոխադրելու համար 6րդ նաւատորմին չէ որ դիմեց Ամերիկան այլ... Ապու Տաուտներու պաշտպանութեան եւ անոնց զինեալ ուժերուն, երբ նոյն Տաուտներու կողմէ առեւանգուած երկու ամերիկացի դիւանագէտներ կը հեծէին Պաղեստինցիներու բանտին մէջ։ Իսկ նախագահ Ֆորտ *պաշտօնապէս* շնորհակալութիւն կը յայտնէր... Արաֆաթին, այս «գործակցութեան» համար...։

Սխալմը քիչ կուգայ, եթէ մէկիկ մէկիկ թուենք «արժանապատուութեան» բոլոր այն կեցուածքները որոնք մեծն Ամերիկայինը եղան, վերջին տարիներուն։ Կը բաւէ յիշել մէկը միայն։

Բայց իրապէս յիշող կա՞յ, թէ Հարաւային Վիէթնամ անունով երկիր մը կար ու Սայկոն անունով քաղաք մը՝ որոնք կը վայելէին Ամերիկայի պաշտպանութիւնը, կէս միլիոն «պօյ»երու հովանիին տակ։ Կային՝ չկան։ Բայց կայ հպարտ Ամերիկայի «արժանապատուութիւնը», որուն պակասէն կը տառապի (եղե՛ր...) Ֆրանսան։

Բաբելոնը կատարեալ կ՚ըլլայ, եթէ հաշուենք նաեւ ամէն գնով եւ ամէն առիթով իր սեփական կառավարութիւնը չարչարելու ֆրանսական մոլութիւնը, որ ի յայտ կուգայ տեղական մամուլին մէջ։ Ի զուր չէ որ Ֆրանսացի էր նոյն ինքն... Տը Սատ մարքիզը...։

ԱՐԵՒԵԼՔՑԻ

Հայաստանի հին բանտերը կրկին կ՚օգտագործուին

— Օ —

Քոթիտիէն տը Փարի Երկուշաբթի առտու արձագանգ կը հանդիսանար Թիֆլիզի օփերային հրդեհին, այդ առթիւ բացուած դատավարութեան (տե՛ս «Յառաջ» Ուրբաթ, Յունուար 14) եւ լուրը կը վերջացնէր հետեւեալ մտահոգիչ պարբերութեամբ.— «Բողոքը ինքնավար Հանրապետութեանց մէջ երթալով զօրաւոր դարձաւ 1976ին, մանաւանդ Վրաստան, ուր բազմաթիւ եղեռնափորձեր կատարուեցան։ Զուգահեռ կերպով զսպումը աճած է, այն աստիճանի որ Հայաստանի մէջ, իշխանութիւնները կրկին կ՚օգտագործեն բանտեր որոնք փակ էին 1937էն ի վեր »։

×

Լուրը կուտանք անշուշտ վերապահութեամբ քանի փարիզեան օրաթերթը աղբիւր ալ չի տար։ Թէեւ կասկած չկայ որ վերջին շրջանին խորհրդային իշխանութիւնները խստացուցած են զսպումը եւ հալածանքը բայց կը յուսանք որ այս խստացումը մինչեւ հոն չէ հասած որ Հայաստանի գոց բանտերը վերաբացուին։

Երկուշաբթի օր նաեւ Ֆիկարօ կ՚անդրադառնայ Արեւելեան Եւրոպայի եւ Խորհ. Միութեան մէջ զսպումի կարծրացման, մանաւանդ Չեխոսլովաքիա, Լեհաստան մինչ Խորհրդային Միութեան մէջ երկու նկարիչներ, որոնք Լենինգրադ կը մեկնէին ցուցահանդէս տալու համար (Ռապին եւ զաւակը) ձերբակալուած են։

Անկարելի չի նկատուիր նաեւ Սախարովի այն վարկածը որ Մոսկուայի մեթրոյին եղեռնափորձը Քա.Ժէ.Պէ.ի գործն ըլլայ, «արդարացման» հով մը տալու համար ձերբակալութիւններու եւ հալածանքի։

ԼԻՈՆ - ՏԷՍԻՆԻ Հ.Մ.Ը.Մ.Ը ՅԱՂԹԵՑ

— Օ —

Կիրակի, Յունուար 16ին, Տէսինի քաղաքապետարանի դաշտին վրայ, 3.500 հոգիի առջեւ, Լիոն – Տէսինի Հ.Մ.Ը.Մ.ը Օի դէմ 1 կէտով, զոր նշանակեց Պուզուքլեան, յաղթեց իրմէ երկու աստիճան բարձր, Գ. կարգի Սէն–Փրիէսթի խումբին։ Այս ձեւով կրնայ մասնակցիլ 32րդ աւարտականներուն, ուր կը մրցին նաեւ արհեստաւորներ։

ՍԱՐՍԱՓԵԼԻ ԵՐԱԶ ԷՐ

Տարի մը անցաւ այն օրէն երբ բոցը բոցին հետ երկինք կը բարձրանար եւ Ս. Ղազար կ'այրէր. կ'այրէր փափուկ սրտի մը նման, ծաղկած մացառի մը պէս. վառած էր մորենին եւ անոր բոցերը սուրբ էին տրտում աղօթքի նման: Եկեղեցի մը կ'այրէր, վանք մը կ'այրէր, հայ չարաչարկաններուն երգերը կ'այրէին, վանկերը կ'այրէին: Մենք անկարող էինք այդ սարսափելի տեսարանին առջեւ. տեսե՞ր էք բոցեղէն ալիքներ:

Տարի մը անցաւ այդ սարսափելի երազէն. պէտք էր հիմա վերաշինութեան գործին լծուիլ. մասնագէտ ճարտարապետներ, վանականներ, գործաւորներ, նոյնիսկ ընծայացու մանուկներ, աղօթքի եւ ուսման հետ սեւցած եւ այրած մարմարներ, ոսկեզրուած սպասներ, մատնեբուռ ծայրերով, սուրբ զգացումներով կը սրբէին, օր օրուան հետ կամաց – կամաց լոյսին կը բերէին ոսկեզօծ արծաթեայ խաչեր, բուրվառներ, աւետարաններ, քչոցներ: Եւ կը խորհէին հայկական այն վանքերը, որոնք յաճախ կրակ կ'առնէին, եւ հիմակուան միջոցներով մարող չկար, կրակին դիմաց անզօր կ'ողբային. իրենց ողբերուն ձայնը մինչեւ մեզի հասած է: Ս. Ղազարի բանակիչները ի՞նչպէս մոռնան Լազարեան իշխաններու Թանկագին սկիհն, Լեւոն Ժ. Գ.-ի անմնման սկիհն, ի՞նչպէս մոռնան այն ոսկեզրուագ չուրջառները, դպիրներու շապիկները, որոնցմէ ոչինչ մնացած է: Կը մաքրէին եւ լոյսին կը բերէին ջահերն ու զրակալները, օձապլուխ կամ հովուական գաւազանները: Աշխարհն ամբողջ Ս. Ղազարին հետն էր. լրագիրներ, հեռատեսիլներ կուգային եւ կը քաջալերէին այդ պանդուխտ վանականները: Այրած էր նաեւ Իտալիոյ Մարգարիտա մայր Թագուհիին Թանկագին վարագոյրը եւ իր Թոռ՝ Թագապահանջ իշխան Ումպերթօ Բ., Թաւիշէ ճոխ վարագոյր մը կը ղրկէ եկեղեցիի ճակատին քիչ մը փառք դնելու համար: Ս. Ղազարին հետ էին Հայութեան սիրտն ու բարեբար ձեռքը:

Եկեղեցին, գրադարան, աւանդատուն Թանգարանի մասեր՝ մեծ վիրաւորներ էին:

Վանականներուն հետ հոն էր Հայութեան սիրտը. ամէն օր կը չարունակուէին տակաւին ցաւակցութեան նամակներ հասնիլ, օգնութեան քաջալերանք ղրկել: Տակաւին պայքարը մեծ է: Պէտք էր սեւութենէ մաքրել մարմարները, իւղանկար պատկերները, ամէնէն չատ Ծունիոյ նըկարիչին գործերը վիրաւորուած էին, հիանալի Ս. Անտոն Անապատականի տեսիլքը, ոսկեզարեան հայ սուրբերու խըմբանկարը: Մասնագէտներ եկան, իտալական Պետութեան հսկողութեամբ եւ դրամական որոշ միջոցներով, այդ գանձերը սկսան նորոգել ո՛րքան կարելի է: Եկան Վենետիկի լաւագոյն մասնագէտները. վենետիկցին գրեթէ ամէն օր կը մասնակցէր, կը հետաքրքրուէր չինութիւններով Ս. Ղազար իրենցն ալ էր, այդ կղզին մէջ Հայութեան հետ եղբայրացած էր. գիտէր թէ ժողովուրդ մը կայ աշխարհիս վրայ մինակ ու Թափառական որ իր սիրտը հոն կը պահէր:

366 օրերը քիչ եղան, գէթ աղօթավայրն հիմէն նորոգելու համար. վանականները կարօտ կը քաշէին չքեղ ձայնաւորներու, հնաւանդ ժամերգութիւններու. զանազան մասուներ քիչ էին հաւաքելու համար վարդապետներն ու ընծայացուները. Շնորհալին՝ Զարթիրքներ եւ Առաւօտ լուսոյներ կ'ուզէր, ա՜յնքան սրտագին ու հայրական երգեր, որոնք օտարութեան մէջ ապրող հայ վանականներու համար ծաղիկներու բոյրն ունէին:

Կամաց-կամաց որմերը վարդագեղ գոյն առին. առաստաղը բացուեցաւ պայծառ երկինքի պէս: Խճաքարերը (մոզայիքներ) պսպղուն աստղեր դարձան. փայլեցան Ս. Վարդանի, Շնորհալիի, Լամբրոնացիի եւ այլ սուրբերու դէմքերը. ո՜րքան անոյշ դարձաւ Շուշան – Վարդենիի դէմքը. հայ մայրերուն պաշտպան սրբուհին է, կովկասեան ազգերու Հայուն ու Վրացիին ժամերուն հոգեւոր զարդը: Կամար կամարի կապուեցաւ ոսկեղէն երիզներով եւ աստղերը լեցուցին երկինքը: Կարելի էր նայիլ եւ հրճուիլ:

Մարմարէ արձաններ, սիւներ եւ խոյեակներ այնքան փայլեցան որ կարծես թէ Քարրարայի հանքերէն նոր լոյս առած էին եւ արեւը զիրենք հաճոյքով կը դրկէր:

Շինարար ընկերութիւնը խօսք տուած էր 1976ի Ծնունդին բանալ եկեղեցին իր կարեւոր մասերով: Բայց որքան մանրամասնութիւններ կային, ամէն քարի եւ ծեփի տակէն զարդի նմոյշ մը, հրեշտակի մը մատը, ծաղկած սիւնակ մը դուրս կ'ելլէր. պէտք էր ուսումնասիրել անոնց գոյութեան պատճառը: Յանկարծ առեանի պատերու մէջէն դէմ դիմաց երկուական պատուհաններ բացուեցան: Ի՞նչ պատուհաններ էին. տարօրինակ ձեւեր ունէին. մարմարէ յատակէն քանի մը քիլ բարձր էին: Անկից մարդիկ աղօթքով միացած էին ժամի երգերուն: Ուրեմն ճիշդ էր թէ 1400ի ժամանակներն այդ նիհար եւ աղքատիկ կղզին՝ ժանտախտի վայր էր եւ Թշուառներ չէին կրնար աղօթքով խսկ միանալ ողջերուն հետ. այդ լքուած պատուհաններէն իրենք եւ Աստուած միայն կրնային միասին ըլլալ:

Կարելի չէր ծածկել այդ հնութիւնը. Թերեւս Մխիթար Աբբահայրը տեսած էր՝ երբ իր եկեղեցին կը չինէր. իր ճոխ եւ հայկական ոգիով աղօթարանը կը բանար: Այն ժամանակ չկար Հնութեանց Պաշտպան տեսչութիւնը, հիմա պէտք է նորին հետ անպայման հինն ալ պահել: Մնացին չորս պատուհաններ:

Ամիսներ եկան եւ մօտեցան Դեկտեմբեր 25ին. գիչերը գիչերին պէտք էր խառնել: Շինարար ընկերութիւնը հաշիւ ըրած էր. ուժերը բազմապատկած էր. անպայման Դեկտեմբեր 25ին ոսկեղէն երազի պիտի փոխուէր: Տակաւին երկու աւանդատուներու մէջ, գետին փռուած, կարմիր մարմարներու վրայ փորագրուած դամբաններ կային, պանդուխտ Հայերուն էին. եպիսկոպոսներու, որոնք հայրենի հող փնտռած էին այդ ափի մը չափ կղզին մէջ. հիմա անոնց յիշատակները աղօտած էին, բայց կարմիր մեծ մարմարի մը վրայ կէս մը մաշ գրութիւն մը կար, անուն մը որ փառք էր, կայծ էր, երբ լոյսին գար: Դաւիթ Բէկին աջ բազուկն էր, մեր պատմութեան ոսկեղէն աստղն էր — ՍՏԵՓԱՆ ՇԱՀՈՒՄԵԱՆ:

Այո, Ս. Լուսաւորիչ խորանի տակ իր մօրեղբօր հետ կը հանգչի, իր դամբարանաքարը տեղէ տեղ անցեր է:

— Պատերուն վրայ պէտք է ագուցանել, ըսաւ ճարտարապետը, այդպէս ալ ըրին աւանդատունէն ժամին գաւիթը փոխադրելով: Գեղեցկացաւ ժամին մուտքը. քիչ մը լոյսին եկան հայրենակարօտ մեռելները՝ մարդ մահէն վերջն ալ հայրենիք կը փնտռէ:

Հոն ուր մարդ մեռելներ ունի, հոն հայրենիք է. չեմ գիտեր ի՛նչ երազներով, ի՛նչ խոկումներով 300 տարուան ննջեցեալներն եկան միացան, պսակ կազմեցին այն յուշարձանին մօտ որ 1915ը կ'անմահացնէր:

Իսկական աւանդատունը տակաւին գոց է, նուրբ աշխատանքի մէջն է. հոն չատ բան կորսնցուց Ս. Ղազարը: Արքանեպոսներու, եպիսկոպոսներու եւ իշխաններու նուիրած սուրբ սպասներուն տեղ այժմ չոր աղքատութիւնը կը տիրէ: Բայց հեռուներէն դրամական օգնութեան հետ սուրբ սպասներ կուգային. հին տպագրական հազուագիւտ գործեր կը հասնէին, մինչեւ Հայաստանի հեռաւոր գիւղերէն. Մատենադարանէն հայ ազգը մէկ սիրտ եղած, իր Թանգարանը վերստին կը չինէր:

— Ծիծեռնակը բոյն է չինում եւ չինում է եւ երգում... Տարի մը Թերեւս չրաւէ մեծ գրատունը, Մխիթար Աբբահօր դահլիճը իր հին փառքին հասնելու համար. աշխատանքը չատ նուրբ եւ գեղարուեստական է. կարելի է գրպանները դատարկել եւ գեղարուեստի նուիրել, ամէն հարստութիւն: Ս. Ղազար հարուստ եւ ազգասէր ժողովուրդի մը զաւակն է եւ ապագան իրենն է:

Օր մը Դեկտեմբեր 24ի իրիկունը. ո՞վ կրնար երեւակայել թէ եկեղեցիին մէջ պիտի բացուէր լոյսերու հեղեղ մը. հինգ զանգակներ խելայեղ պիտի հնչէին եւ սարկաւագը զուսպ գեղեցկութեան մէջ պիտի հնչէր.

— Աստուածածին անհարսնացեալ...:

Սարսափելի երազը ոսկեղէն երազի փոխուած էր...:

Հ. ՎԱՀԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

Վենետիկ
1976 Դեկտեմբեր 25

ՈՒՍՈՒՑԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Հայ մշակոյթի պատմութեան նուիրուած իր աշխատութեան մէջ, Փրոֆ. Առաքել Առաքելեան, շահեկան տեղեկութիւններ տուած է ուսողագիտութեան, հայ ուսողագէտներու եւ հին շրջանին՝ այդ գիտութեան Հայաստանի մէջ դասաւանդութեան մասին:

Ուսողութիւնը (մաթեմաթիք), իբրեւ գիտութիւն, հինէն ի վեր գոյութիւն ունեցած է Հայաստանի մէջ: Այդ գիտութիւնը տուած է իր փայլուն ներկայացուցիչները յանձինս Անանիա Շիրակացիի, Յովհաննէս սարկաւագ Սոփեստեսի, Անանիա Նարեկացիի, Գրիգոր Նարեկացիի, Գրիգոր Մագիստրոսի եւ ուրիշներու:

Ուսողագիտութիւնը ոչ միայն դասաւանդուած է ժամանակի հայկական դըպրոցներուն մէջ, այլեւ հանդիսացած է տեսական ուսումնասիրութեան եւ գիտական հարցասիրութեան առարկայ: Հայ գիտնականները զբաղած են դարաշրջանը յուզող խնդիրներով եւ իրենց մասնակցութիւնը բերած՝ այդ խնդիրներու ուսումնասիրութեան: Հայ ուսողագէտները հարստացուցած են հայկական ուսողական գիտութիւնը իրենց գիտական միտքի սեփական աշխատանքներով եւ արտաքին աշխարհի գիտութեան օգտագործումով: Հայկական գիտական միտքի զարգացումը զուգահեռ ընթացած է, դարերու ընթացքին, հելլենականին, այսինքն՝ համաշխարհային գիտութեան հետ: Հայկական գիտական աշխարհին ծանօթ եղած են Պիւթագորասի, Պղատոնի, Արիստոտէլի, Անաքսիմենէսի, Փիլոն Բիւզանդացիի եւ ուրիշներու նման հնագոյն գիտութեան տիտաններու անունները:

Հակառակ Հայաստանի մէջ տիրող քաղաքական աննպաստ պայմաններուն, հայկական գիտական միտքը չէ դադրած զարգանալէ եւ ստեղծագործական աշխատանքներով իր նպաստը բերած է համաշխարհային մշակոյթին:

Ուսողութիւնը, իբրեւ գիտութիւն, լայն տարածում ունեցած է միջնադարեան հայկական դպրոցներու մէջ: Միջնադարու եօթը հիմնական գիտութիւններու մէջ առաջնակարգ տեղ գրաւած են ուսողագիտական առարկաները՝ չափագիտութիւնը, Թուաբանութիւնը, աստղագիտութիւնը՝ եկեղեցական տօները հաշուելու կամ ճշդելու, իսկ երաժշտութիւնը՝ վանքերու եւ եկեղեցիներու մէջ երգելու նպատակով:

Ուսողագիտութեան պատմութեան ուսումնասիրութեամբ զբաղած են հայ բանասէրներ: Այսպէս, առաջին փորձը ըրած է Ալեքսան Եգանեան, որ գրած է՝ «ԺԹ դարի մի քանի հայ մաթեմատիկոսների մասին» (1957), «Հայերէն լեզուով

ՌԱՆՋՊԱՐՆԵՐ

ՎԻՊԱՍՔ
ՀԱՅ ՇԻՆԱԿԱՆՆԵՐԻ ԿԵԱՆՔԻՑ

ՖԵՏԱՅԻՆԵՐԸ

Արդելօն էլ այնտեղ էր, ասորի ցեղապետի որդին: Նրան կոչում էին Եօթ Գդալի Արդելօ, որովհետեւ բերուած էր Եօթ Գդալի դաշտից: Արդելոյի աջ ու ձախ կողմերում թիկնած էին երկու երիտասարդ հայդուկներ՝ Ցրոնաց Մշիկը եւ Ավրանայ Արամը:

Հին զինուորներից էր նաեւ Սասունցի Կամէ Գասպարը: Գասպարը քիչ էր լինում Բերդակի սարում: Նրա անելիքը ամբողջապէս զրսի հետ էր: Այդ Տալուորիկցի հայդուկը հարուստ Հայերի անասունները փախցնում – ծախում էր Քրդերին, Քրդերից փախցնում – ծախում էր Հայերին եւ դրանով դումարներ հայթայթում ազատագրական շարժման համար:

Սրանք էին կազմում Գէորգ Ջավուշի Փէդայական խմբի կորիզը Սերոբ Աղբիւրի մահից յետոյ: Բոլորը հաւաքուել էին Բերդակի անտառում, որ իրենց ազգի համաշխարհային վէճը լուծեն: Սրանք էին այդ օրուանից իմ ընկերները, եւ սրանց հետ էր անցնելու իմ հայդուկային կեանքը: Իմ առաջին փորձնական շրջանն անցել էր եւ չկար այլեւս առաջուայ անհոգ, անմիտ պատանին:

Իմ շուրջը նստած հայդուկները քաջակազմ մարդիկ էին, տապից ու պաղից Թրծուած երեսներով: Ոմանք ալեհեր էին, ինչպէս Սպաղանաց Մակարը, որ մեծացել էր բազում կռիւների մէջ: Հագած էին լայն տաբատներ եւ գոյնզգոյն բաճկոններ՝ կարմիր ու դեղին նախշերով: Գօտիներին ամրացած էին կաշուէ քառակապ փամփշտակալներ, պսպղուն փամփուշտներով: Փամփշտակալները քօղարկելու համար բոլորն էլ անխտիր հագած էին անթեւ աբաներ: Կողքերին կապած էին տասնոց մաուզեր եւ դամասկոսեան կեռ դաշոյններ: Գլուխները ծածկած էին արախչի կամ գդակ՝ մուգ կարմրաւուն գոյնի: Իւրաքանչիւրը մի պայուսակ ունէր մէջքին կապած եւ մի ճօկան՝ ժայռերը մագլցելու համար:

Գէորգ Ջավուշը ինձ ներկայացրեց խմբին եւ ասաց, որ ես վերջին կռուին վանքի նկուղից քաջաբար դուրս եմ բերել Անդրանիկի ձին, ճեղքելով Թշնամու շըղթան, իսկ մինչ այդ մեծ դժուարութեամբ Տատրակ գիւղը հասնելով, գտել – բերել եմ Արաբոյի տան «Կոճղեղ» աւետարանը, որ հայդուկները երդուեն նրա վրայ, եւ ես առաջիններից մէկն եմ, որ երդուել եմ այդ աւետարանի վրայ: Իբրեւ արժանիք նշեց նաեւ, որ Սասունի բովանդակ պատմութեան մէջ ինձ է բախտ վիճակուել կարդալու Մոսէ Իմոյի բերած Թագաւորական Թուղթը: Որ ես իբրեւ Մշեցի գիտակից երիտասարդ, այդտեղ գալով, ուխտել եմ մաքառել Հայաստանի ազատագրութեան համար: Ապա կարգադրեց, որ ինձ փամփշտակալներ բերեն:

Ինձ անմիջապէս տուեցին մի զոյգ փամփշտակալ, որ ես ձգեցի իմ ուսերի վրայով: Վրան հագայ մազոտ աբա: Աբայի վրայ կապեցի պայուսակ, որի մէջ կար մի խզակոթ, երկու ասպանդակ, մի սանձ, մի վիմադարձ, երկու զոյգ գուլպայ, տրեխ եւ մի ոսկրէ սանր: Պայուսակին ամրացած էր մի փոքրիկ տոպրակ՝ մէջը մի քանի բուռ բոված կորեկ, ալիւր եւ մի կտոր չորթան իբրեւ նեղ օրուայ պարէն:

Երբ արտաքնապէս փոխուեցի եւ չափլին հրացանը Թեւիս տակ առայ, Թուաց, Թէ ամբողջ աշխարհը ինձ տուեցին:

Բայց դրանով չվերջացաւ իմ կերպարանափոխութիւնը:

Մշեցի Տիգրանը, որ քիչ առաջ տնտղել էր իմ մէջքը՝ իմանալու, թէ ես լաւ մատաղացու եմ, թէ ոչ, յանկարծ հեռուից սուր աչքով չափեց իմ հասակը եւ ձիապան Բարսեղից երեք արշին ճերմակ կտաւ առնելով, արագ մօտեցաւ ինձ:

— Սա էլ քո պատանքն է, — ասաց նա եւ բոլորի ներկայութեամբ կտաւը երեք տակ ծալելով, կոխեց պայուսակիս մէջ:

Խմբի մէջ միայն մի քանիսը պատանք ունէին, եւ ինչպէս քիչ յետոյ իմացայ, դրանցից մէկը Մառնկայ Պողէն էր, միւսը՝ Ծուռխաչ Հազարիկը, իսկ երրորդը՝ անտառում անծուխ կրակ վառող Խնուսցի պատանին:

Ինձ էլ պատանք տուեցին եւ երեւի դարձեալ այն պատճառով, որ, իբրեւ նորեկ, հէնց սկզբից ընտելանամ իմ ճակատագրին:

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(63 – Շար.)

եռանկիւնաչափութեան առաջին դասագիրքը» (1958), «Մաթեմատիկայի հայերէն ձեռագիր դասագիրքերը եւ ակնարկ հայերէն մաթեմատիկական տերմինների պատմութեան մասին» (1960), «Անանիա Շիրակացու Թուաբանութեան դասագիրքը« (1962) երկերը: Փրոֆ. Գարեգին Պետրոսեան գրած է «Մաթեմատիկան Հայաստանում հին եւ միջին դարերում» (1959) գիրքը, որուն մէջ հեղինակը ուսողագիտութեան պատմութիւնը սկսած է ուրարտական շրջանէն եւ հասցուցած՝ մինչեւ ԺԸ դար:

Յիշեալ ուսումնասիրութիւնները ցոյց տուած են որ ԺԴ դարէն մինչեւ ԺԹ դարը, ունեցած ենք շարք մը ուսողագէտներ՝ Նիկողայոս Արտաւազդ, Մխիթար Երզնկացի, Զաքարիա սարկաւագ, Կոստանդին Ջուղայեցի, Սուքիաս Վրդ. Ագամալեան, Խաչատուր Վրդ. Սիւրմէլեան, Մինաս վարդապետ, Սահակ Վրդ. Պրոնեան, Ղուկաս Տէրտէրեան եւ ուրիշներ:

Ուսողագիտութեան առաջին տպագիր դասագիրքը, որ կոչուած է «Արհեստ համարողութեան», լոյս տեսած է 1675ին՝ Մարսէյլի մէջ: ԺԸ դարէն սկսեալ արդէն դասագիրքերը լոյս տեսած են տպագրուած: Նոյն դարու սկիզբը (1711ին) հրատարակուած է Խաչատուր Էրզրումեցիի փիլիսոփայական ծանօթ երկը՝ «Համառօտ իմաստասիրութիւն» խորագրով: Այնուհետեւ լոյս տեսած են Պրոնեանի «Երկրաչափութիւն»ը, Ագամալեանի «Թուաբանութիւն»ը որոնց հրատարակութիւնը եւ հանրագիտական բնոյթը կը վկայեն հայկական դպրոցներու մէջ ուսողագիտութեան դասաւանդութեան բարձր մակարդակի վրայ գտնուելուն մասին: Դասագիրքերու հրատարակութեանց մասին խօսելով Ա. Եգանեան դիտել տուած է, որ այդ ժամանակաշրջանին Շուէտի եւ Լեհաստանի մէջ դասագիրք գոյութիւն չունէր, իսկ Անգլիոյ եւ Իտալիոյ մէջ միայն երեք դասագիրքեր կային:

Հետաքրքրական է դասագիրքերու հետապնդած նպատակը: Այդ մասին, Ա. Եգանեան հետեւեալը գրած է. «Դասագիրքի նիւթը ամէնէն առաջ զուտ գործնական նշանակութիւն ունի, ան կազմուած է՝ նկատի առնելով գործնական խնդիրները, ինչպէս, օրինակ, ծաւալներու եւ մակերեսներու, շինարարութեան (կառուցումներու) աշխատանքին եւ առեւտուրին վերաբերող խնդիրներ»: Օրինակ, Շիրակացիի շատ մը խնդիրները կը վերաբերին ապրանքներու գիներուն, հոգեւորական դասի եկեղեցիէն ստացած եկամուտին, իսկ Կոստանդին Ջուղայեցիի դասագիրքը հոյակապ գործ մըն է՝ ԺԷ դարու առեւտուրին վերաբերեալ բազմաթիւ հարցերու պարզաբանման համար, ինչպէս՝ Պետութիւններու առեւտրական կապեր, ապրանքներու արտադրութեան վայրեր, գիներ, աշխատավարձքեր եւն.:

Ուշագրաւ է նաեւ ուրիշ հանգամանք մը: Շատ մը դասագիրքերու մէջ կան պարսկական, Թրքական բառեր եւ արաբական Թուանշաններով Թուաբանական գործողութիւններ: Այս երեւոյթը կը բացատրուի Հայերու ունեցած առեւտրական կապերով այլ երկիրներու հետ:

Թուաբանութիւնն ու չափագիտութիւնը, ինչպէս տեսանք, կիրարկուած է հայկական դպրոցներու մէջ հին ժամանակներուն: Նոյնը չէ եղած սակայն պարագան գրահաշիւի: Ա. Եգանեանի ուսումնասիրութենէն կը պարզուի, որ գրահաշիւը ԺԹ դարու սկիզբին դասաւանդուիլ սկսած է հայկական դպրոցներու մէջ: ԺԹ դարու առաջին կէսին լոյս տեսած են նաեւ եռանկիւնաչափութեան, գործնական չափագիտութեան, հանրահաշիւի, ծովագնացութեան եւ Թուաբանութեան դասագիրքեր, իսկ նոյն դարու վերջաւորութեան հրապարակի վրայ են Թուաբանութեան, հանրահաշիւի եւ չափագիտութեան բազմաթիւ գիրքեր, Թարգմանութիւններ:

Մինչեւ ԺԷ դար հայերէնի մէջ Թուաբանութիւն բառի փոխարէն գործածուած են արուեստ համարողական, համարողութիւն, ուսողութիւն, հաշուողական արուեստ բառերը: ԺԸ դարուն սկսած է գործածուիլ Թուաբանութիւն բառը: Նոյն դարու վերջաւորութեան սկսած են գործածել նաեւ հայկական ուսողագիտական բառեր: Այդ ուղղութեամբ կարեւոր աշխատանք տարած է Սահակ Վրդ. Պրոնեան, որ 1794ին առաջին անգամ ըլլալով Թարգմանած է փիրամիտ (բուրգ) բառը: Ան յօրինած է խորանարդ, շառաւիղ, տրամագիծ, զուգահեռական, չեղանկիւն եւ հատուած ուսողագիտական բառերը, իսկ Ագամալեան՝ համարիչ, յայտարար, զուգորդութիւն եւ կարգ մը ուրիշ բառեր:

Հայաստանի մէջ, երկար ժամանակ, իբրեւ Թուանշան գործածուած են հայկական տառերը: Թէ ե՞րբ գործածուած են այսօրուան Թուանշանները, տակաւին յայտնի չէ. ցայժմ միակ փաստը որ ունինք՝ առաջին տպագիր Թուաբանական գիրքն է (Մարսէյլ, 1675), որուն մէջ գործածուած են արդի Թիւերը:

ՍՊԱՆԻՈՅ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐՈՒ ՏԵՍԱԿԷՏՆԵՐԸ

Սպանիոյ Համայնավար կուսակցութեան պարագլուխը ազատ արձակուելէ ետք կարգ մը տեսակցութիւններ տուած է օտար օրաթերթերու: «Ինթէրնէշընըլ Հէրըլտ Թրիպիւն»ի Մատրիտի Թղթակիցը՝ Փիթըր Ուպերսաքս Քառիյոյի հիմնական միտքերը արձանագրած է Սպանիոյ ներքին եւ արտաքին քաղաքականութեան վերաբերեալ:

Համայնավար պարագլուխին համոզումով Սպանիա պէտք չէ յարի երկու գերՊետութիւններէն մէկն ու մէկուն, բայց պէտք է ձգտի մաս կազմել, իբրեւ իրաւահաւասար անդամ, Արեւմտեան Եւրոպայի հաւաքականութեան: Կուսակցութիւնը համաձայն է, որ ամերիկեան զինուորական կայանները պահպանուին Սպանիա, որովհետեւ, անոնց փակումով անհաւասարակշռութիւն մը պիտի ստեղծուի միջազգային զինուորական գետնի վրայ: Միւս կողմէ, Ֆրանքոյի շուրջ 40 տարուան մենատիրութենէն ետք անհրաժեշտ է « ազգային դաշինք » մը կնքել բոլոր քաղաքական հատուածներուն միջեւ՝ ընկերային խաղաղութիւնը հաստատելու եւ տագնապի ենթակայ տնտեսութիւնը վերականգնելու համար: Հնարաւոր է խաղաղ հոլովոյթով ժողովրդավարութիւն հաստատել, պայմանաւ, սակայն, որ խտրական ոգի ցոյց չտրուի քաղաքական կեանքէ ներս՝ աշխատաւոր դասակարգը դուրս ձգելով անկէ: Այս իմաստով է, որ պահանջած է իր կուսակցութեան օրինականացումը:

Ցոյց տալու համար, թէ Սպանիոյ Համայնավար կուսակցութիւնը ենթակայ չէ Մոսկուայի՝ Քառիյօ դիտել տուած է, թէ կը բաղձան Եւրոպայի առաւել զօրացումը. «Հաստատել Եւրոպա մը, որ ի վիճակի ըլլայ վերջ տալու երկու գերՊետութիւններու գերազանց դիրքին՝ ըստեղծելով այլածիր աշխարհ մը»:

Քառիյոյի տեսակէտով երկու գեր-Պետութիւնները պէտք է փակեն իրենց կայանները օտար երկիրներու մէջ: Սակայն ցարդ համաձայնութիւն գոյացած չըլլալով « կ'ընդունինք ամերիկեան կայաններու գոյութիւնը մեր երկրին մէջ, որովհետեւ կը հաւատանք, թէ այժմու հաւասարակշռութիւնը, զինուորական մարզէ ներս, պէտք չէ խախտի»: Միւս կողմէ սակայն դէմ եղած է Սպանիոյ անդամակցութեան Ատլանտեան Ուխտին, այսուհանդերձ, պիտի ընդունին մեծամասնութեան որոշումը:

Ճշդած է նաեւ, թէ Սպանիոյ Համայնավար կուսակցութիւնը, Իտալիոյ նման, ո՛չ քաղաքական եւ ոչ ալ նիւթական գետնի վրայ կախում ունի Մոսկուայէ, այլապէս «այժմու քաղաքականութեան պիտի չհետեւէինք»: « Անկասկած, մեծ համակրանքով կը մօտենանք 1917ի ռուսական յեղափոխութեան, սակայն չենք ուզեր նոյնանալ խորհրդային համայնավարութեան հետ եւ հետապնդել անոր քաղաքականութիւնը: Քննադատական մօտեցում ի յայտ կը բերենք, ինչպէս այլ երկիրներու քաղաքականութեանց դէմ »:

Բացարձակ անհրաժեշտութիւն է, որ կառավարութիւնը օրինականացնէ իր կուսակցութիւնը, եթէ կ'ուզէ քաղաքական կայուն վիճակ ստեղծել երկրին մէջ: « Եթէ երբեւ ընդդիմադիրներ դուրս մնանք Խորհրդարանէն՝ պիտի ստանձնենք այդ դերը իր բոլոր հետեւանքներով: Պարզ է, որ տնտեսական շատ ծանր կացութիւններու առեն քաղաքական եւ ընկերային անկայուն վիճակի մը ազդակը պիտի դառնանք »:

Որպէսզի իր կուսակցութեան օրինականացումը ձեռք ձգէ, ինչպէս նաեւ ապահովէ ժողովրդավարական կատարեալ ազատութիւնները, կուսակցութիւնը պատրաստ է «ազգային դաշինք» մը կնքել կառավարութեան հետ՝ երաշխաւորելով երեք – չորս տարուան ընկերային հանդարտ գոյավիճակ մը:

Սպանիոյ Համայնավար կուսակցութիւնը 100 հազար անդամ ունի, ըստ համայնավար շրջանակներու: Դէտերու կարծիքով քուէարկութեան մը պարագային առ առաւելն ձայներու 15 առ հարիւրը կրնայ ձեռք ձգել, սակայն պէտք չէ մոռնալ, թէ ճարտարարուեստի գլխաւոր կեդրոններու մէջ իր հակակշիռը հաստատած է աշխատաւոր դասուն վրայ:

Խօսելով տնտեսութեան մասին Քառիյօ դիտել տուած է, թէ իրենք դէմ են ազգայնացման յախուռն պարտադիր փորձերու: «Կ'ուզենք Ընկերվարութիւն հաստատել, բայց ոչ բաժնեչափերու Ընկերվարութիւն»: «Պատրաստ ենք երաշխաւորելու օտար վարկերով հիմնուած ձեռնարկութիւններու շահերը, սակայն մէկ պայմանով. բազմազգային (միւլթինասիոնալ) բնոյթ ունեցող այդ ընկերութիւնները պէտք չէ միջամուխ ըլլան Սպանիոյ քաղաքականութեան»:

Օրինականացած կամ ոչ՝ կուսակցութիւնը թեկնածուներ պիտի ներկայացնէ խորհրդարանական յառաջիկայ ընտրութիւններուն:

ՔԱՂՀԱՆ

ԳԱԶԱՋԵԱՆ
Իր գործերը կը ներկայացնէ
Յունուար 19էն Փետրուար 18
GALERIE CAPANGELA
356, Rue St-Honoré

ՊՈՒՏՄ ԺՊԻՏ

Ֆութպոլի իտալական ազգային խումբը պարտութեան մատնած էր Ֆրանսական ազգային խումբը: Մրցումէն վերջ երկու խմբապետները խօսեցան իրարու հետ:

— Մենք յաղթեցինք, որովհետեւ մրցումէն առաջ Աստուծոյ աղօթած էինք յաղթանակի համար, ըսաւ իտալական խումբին պետը:

— Չեմ հասկնար, պատասխանեց Ֆրանսականի խմբապետը, մենք ալ աղօթած էինք:

— Այո, պատասխանեց միւսը, աղօթեցինք, բայց դուք Ֆրանսերէն լեզուով աղօթեցիք:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (261)

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Բ. ՄԱՍ

ԱՐԱԹԻՄՈՍԻ ՄԷԿ ՆԱՄԱԿԸ

— Ոչ, տէր իմ, գլխ իր քովը կանչեց, Ալթիէրիի պալատը: Եւ հոն գաղտնի կերպով ամէն բան ըսաւ ինծի: Այժմ այլեւս ժան տի Լորենցոյին բուն անունը գիտեմ ես... գիտեմ նաեւ թէ որքա՜ն տառապած էք...: Մե՜ղք, մե՜ղք, որ առաջին անգամ հոս եկած ատեննիդ ձեզ չկըրցայ ճանչնալ...:

Ռոլան զինքը յուզող զգացումներով խըռովութեան մատնուած, լռեց:

— Տիկինը ըսաւ ինծի որ դուք դարձեալ պիտի գայիք, շարունակեց Ֆիլիփ:

— Վա՞յ, առա՞նկ ըսաւ, կմկմաց Փոլան խեղդուկ ձայնով մը:

— Այո, տէր իմ, եւ յանձնարարեց ինծի որ երբ որ հոս գաք, ձեր վրայ հսկեմ: Ես ալ ահա պիտի հսկեմ ձեր վրայ եւ եթէ պէտք ըլլայ, պիտի պահեմ ձեզ: Սա ալ աւելցնեմ որ, քանի հոս գտնուիք, կատարեալ ազատութիւն եւ ապահովութիւն պիտի վայելէք: Դուք տէր իմ, հոս փախստական մը չէք, այլ իմ տիրուհիիս նշանածը...: Ո՜հ, տէր իմ, այդ տարիները ի՜նչ տարիներ էին, ի՜նչ երանելի եւ միանգամայն տագնապալից տարիներ...: Տանտոլօն եւ իր աղջիկը վտանգի մէջ էին, անոնց համար ապահով Թաքստոց մը պատրաստած էի, պահուըտելիք ապահով տեղ մը որ մինչեւ հիմա ալ կեցած է...: Տիրուհիիս երդում ըրի որ ձեր գլխուն որեւէ փորձանք պիտի չգայ այս տան մէջ...: Օրերս եկած հասած են... եթէ մեռնիլս ալ գիտնամ, դարձեալ երդումս պիտի բռնեմ...:

Ռոլան առանց բերանը բանալու, ձեռքը ծերունիին երկարեց:

— Տէր իմ, այդ Թաքստոցը տեսնել կ'ուզէ՞ք, հարցուց Ֆիլիփ անոր ձեռքը յարգանքով սեղմելով:

— Այո, անգամ մը տեսնենք, պատասխանեց Ռոլան:

Եւ Սքալապրինոյի հետ ծերունիի սպասաւորին ետեւէն գնաց:

Այս վերջինը քայլերը ուղղեց եղեւնի ծառին կողմը:

Ինչպէս որ ուրիշ անգամներ ալ ըսած ենք, այս ծառը հնամենի հսկայ ծառ մըն էր: Իր ծռմռտկած բունը զարմանալի ձեւ մը ունէր. իրարմէ տարբեր եւ անջատուած ինը բուներէ կազմուած էր, որոնք արմատէն քիչ մը վեր բարձրանալէ յետոյ դարձեալ իրարու հետ միանալով իրենց տակ ընդարձակ խոռոչ մը կազմած էին: Այս ինը բուները ճիշդ ինը սիւներու կը նմանէին որոնց վրայ կը կենար ամբողջ ծառը իր բազմաթիւ ճիւղերով ու տերեւներով: Անոնք միեւնոյն արմատէն զատ – զատ ծլած եւ հողին մակերեսէն մէկուկէս մեթրի չափ անջատաբար վեր բարձրանալէ յետոյ դարձեալ իրարու միացած եւ վրայի մասին վրայ միակտուր կոճղ մը կազմելէ յետոյ աճած, ծառացած էին...:

Այսպէս, ծառին մէջը բաւական ընդարձակ պարապութիւն մը մնացած էր որ խոռոչի մը երեւոյթը կ'առնէր: Եղեւնին ճիւղերը վերէն վար կախուելով մինչեւ գետին կ'իջնէին եւ կուգային կը գոցէին այդ խոռոչը, որ գրեթէ անտեսանելի կը դառնար:

Ֆիլիփ այդ ճիւղերէն մին բռնեց եւ իր տարիքէն չսպասուող դիւրաշարժութեամբ մը վեր վերցուց: Երեքը մէկէն ներս մտնելով ծառին միացած բուներուն տակ գտնուեցան:

Ծերունին հոն գետինը զետեղուած քանի մը ճիւղեր եւ մացառներ մէկ կողմ քաշեց: Երեք մարդոց առջեւ հորի բերնի պէս բացուածք մը բացուեցաւ:

Ֆիլիփ ձեռքի լապտերին լոյսը այդ հորին մէջ արձակելով ըսաւ.

— Ահա այս է պահուըտելիք տեղը: Ընդարձակ փոս մըն է: Երէկ աթոռ մը եւ սեղան մը իջեցուցի վար: Սեղանին վրայ ամէն տեսակ ուտելիք պատրաստած եմ, տակն ալ խոշոր կուժ ջուր մը կայ:Ի պահանջել հարկին կարելի է հոս երկու–երեք օր մնալ: Երկու վերմակ կայ վարը...: Ասկէ տասնըհինգ տարի առաջ արտոյտ որսացած ատենս գտայ այս փոսը:

— Հրաշալի գիւտ, կմկմաց Սքալապրինօ:

Երեք մարդիկը տուն վերադարձան, ուր Ռոլան Սքալապրինոյի հետ առանձնացաւ, իսկ Ֆիլիփ պարտէզ իջնելով պահակի պաշտօն կատարել սկսաւ:

Ռոլան մտախոհ էր:

ՄԻՇԷԼ ԶԷՎԱՔՕ

(Շար.)

Տէր եւ Տիկին Արտաշէս Ուշագլեան, Գէորգ Ուշագլեան, այրի Տիկին Ազատնի Ուշագլեան, Րաֆֆի Ուշագլեան, այրի Տիկին Հայկուհի Շալճեան և զաւակները, Գէորգ Պօյաճեան, Մօրուքեան, Արթիւր Պօյաճեան, Օր. Վարդուհի Պօյաճեան, այրի Տիկին Ազապի Նշանեան, այրի Տիկին Տրէզեան, Գալֆայեան, Արթինեան քոյրերու, Պագրճեան, Կիրակոսեան, Մովսէսեան ընտանիքները, խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց զաւկին, եղբօրորդւոյն, քրոջ որդւոյն՝

ՀՐԱՅՐ – ՊԵՏԻԿ ՈՒՇԱԳԼԵԱՆԻ

յանկարծական յոյժ կսկծալի մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 16ին 30 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի, Յունուար 20, ժամը 14·30ին Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Փանթէնի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՅԱՌԱՋ· — Մեր խոր ցաւակցութիւնները Տէր եւ Տիկին Արտաշէս Ուշագլեանի, Պ· Գէորգ Ուշագլեանի եւ ընտանիքին այս ծանր կորուստին առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Հայ Առաք· Եկեղեցւոյ Ազգ· Միութեան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ գումարները.— Տիկ· Մառի Տէոէեան, Ս· էջմիածնայ Մայր Աթոռին 1000 Ֆր·, Օր· Նոյեմի Սիւզմէճեան, իր մօր Մարիամ Սիւզմէճեանի մահուան 40ի հոգեհանգստեան առթիւ 50 դպրոցին, 50 Աղքատախնամին, նոյն առիթով Տէր եւ Տիկին Թուֆայեան 30, Տէր եւ Տիկին Մնայեան 50, Տէր եւ Տիկին Հրանդ Թադէոսեան իրենց ծնողաց հոգեհանգստեան առթիւ դպրոցին 50, Թառաէն Տէր եւ Տիկ· Առաքել Ինճեան, իրենց մօր Սիրանոյշ Ինճեանի մահուան 40ի հոգեհանգստեան առթիւ 300, Վիէնէն Պ· Սուքիաս Սուքիասեան 100, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Չէքիեան, իրենց եղբօր Երուանդ Չէքիեանի մահուան 40ի հոգեհանգստեան առթիւ (մահացած Պէյրութ) դպրոցին 100, Տիկ· Շաքէ Գազանճեան իր ապաքինման առթիւ 30, Գրիգոր Զալըքեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Մարսէյլէն Էսկիճեան եւ Թոգաթլեան ընտանիքներ 50, այրի Տիկ· Մովսէսեան 50, Զալըքեան եւ Գապաքճեան ընտանիքներ 100, այրի Տիկին Հուլիանէ Միխալիճեան 100, Անդրանիկ Մարգարեանի մահուան Ա· տարելիցի հոգեհանգստեան առթիւ Անդրանիկ Մարգարեան դպրոցին 50, Աբրահամ Խրիմեան 20 եւ դպրոցին 20 Ֆր·:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Միջին տարիքի կին կամ օրիորդ մը, Փարիզի մէջ ընտանիքի մը մօտ սպասարկելու համար, գոհացուցիչ պայմաններով: Հանգստաւէտ բնակարան եւ սընունդ ապահովուած:

Դիմել՝ հեռաձայնելով 523–24–97

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ Է

1977-Ի ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ

Գունաւոր կողքով եւ 12 պատկերազարդ էջերով: — Գին 15 փրանք:

Դիմել Հ· Յ· Դ· Նոր Սերունդի տեղական խումբերուն կամ հետեւեալ հասցէին՝

G. HOVSEPIAN
51, Bd. des Grands-Pins
13010 MARSEILLE
C.C.P. 25-42-89 Marseille

Հ. Բ. Ը. Մ.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Union Générale Arménienne de Bienfaisance

UGAB-JEUNES — UGAB-JEUNES

կը ներկայացնէ

« ARRANGEMENT » de Elia KAZAN

Vendredi 21 Janvier à 21 heures
au MUSEE GUIMET
(6, Place d'Iéna — PARIS 16e)

Après América, América «l'Arrangement» de chacun avec soi-même, de chacun avec le système social où il est intégré, Acceptation, « arrangement » ou refus ?

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ ընկերուհիները, Շաբաթ, Յունուար 22, կէսօրէ վերջ ժամը չորսին Մշակոյթի Տունը: Կարեւոր օրակարգ: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

×

ԱՆԴԱՄԱԿԱՆ ԸՆԴՀ· ԺՈՂՈՎ

Հ· Բ· Ը· Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ Միութեան անդամական ընդհ· ժողովը տեղի կ'ունենայ Յունուար 23, Կիրակի առաւօտ ժամը 9 – 12,30, Միութեան սրահին մէջ, 33 Քուռ Փիէր Փիւժէ:

Օրակարգ·— Ա) Բարոյական եւ նիւթական համարատուութիւն, Բ) Վարչական նոր ընտրութիւն:

×

ԿԵՍԱՐԻՈՅ եւ ՇՐՋԱՆԻ Հայր· Միութեան ընդհ· ժողովը Յունուար 20, Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 20ին, 32 Ռիւ տը Թրէվիզ, մեթրօ Քատէ, Պարոյր–Սեւակ գրադարանի սրահը: Կը հրաւիրուին բոլոր անդամներն եւ անդամուհիները, ինչպէս նաեւ Հայաստան, Նոր Կեսարիա այցելող հայրենակիցները:

Օրակարգ·— Ա) Նոր Կեսարիա այցելութեան եւ ապագայ գործունէութեան մասին զեկուցում: Բ) Նոր տարուան առթիւ հիւրասիրութիւն:

ՁԵՐ ՓՈՔՐԻԿՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ
ԿԱՂԱՆԴԻ ՍԻՐՈՒՆ ՆՈՒԷՐ ՄԸ

La ville à l'envers
par NANE CARZOU

imagée par CARZOU

Ed. d'Art de Francony,
diffusion Flammarion

Հ. ԲԱԼՈՒԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

– 9. Rue de Trévise — 75009 PARIS —
Tél. : 523-24-97

Տօնական եւ առօրեայ օրերու առթիւ, մի' վարանիք գիրք եւ ձայնապնակ գնելու ձեզի եւ ձեր սիրելի բարեկամներուն նուիրելու համար:

Դիմել՝ Հ· Բալուեան Գրատունը ուր պիտի գտնէք ամէն տեսակի գիրքեր ու ձայնապնակներ: Նոյնիսկ Հայաստանի պետական էպրատային նուագախումբի սալերը, իրենց լաւագոյն երգչուհիներով եւ երգիչներով:

Հոն կը գտնէք նաեւ Ֆրանսա լոյս տեսնող բոլոր պարբերաթերթերը եւ 1977ի օրացոյցը, գունաւոր եւ պատկերազարդ 20 ֆր·

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

12-14 Rue St. Bazile

RECEPTION — CONFERENCE
HENRI VERNEUIL
Le Jeudi 20 Janvier à 21 heures

×

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ – ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՆՐԻ ՎԵՐՆԷՕՅ

(ԱՇՈՏ ՄԱԼԱՔԵԱՆ)

Հինգշաբթի, Յունուար 20, ժամը 21ին

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ·— Հ· Յ· Դ· Շրջ· Կոմիտէն ընկերական ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները Ուրբաթ, Յունուար 21ին ժամը 21ին Մշակոյթի Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ՃԱՇ

Հայ Նախկին Մարտիկներու եւ Կամաւորներու Միութիւնը կը կազմակերպէ ճաշ մը իր վեթերան ընկերոջ Միհրան Մավիեանի ի պատիւ «Ոճիրի անդրաշղարհէն» գիրքի հրատարակութեան առթիւ, Յունուար 22 ժամը 20·30ին Եան'ց ակումբը:

Ներկայ կ'ըլլայ՝ հայրենի գրագէտ
ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ

Ճաշագին 60 Ֆր· դիմել 35 Ռիւ տը Թրեվիզ, հեռաձայն 770–07–25

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՏԵՂԵԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՔԱՆԴՈՒՈՂ ՔԱՂԱՔԻ ՄԸ ՀԱՄԱՐ

Գ· ՊԸԼՏԵԱՆ

Փարիզ 1976 — ԳԻՆ 10 ՖՐԱՆՔ

Դիմել Բալուեան եւ Սամուէլեան գրատուները

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Անիէռ – Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 6ին:

×

Կապ· Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի պարահանդէսը Փետր· 12ին, Շաբաթ:

×

Կապ· Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղին տարեկան ձեռնարկը Մարտ 12ին:

×

Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան Փառատօնը Մարտ 5ին

×

Տէսինի Հայ Մշակոյթի Տան բացումը Մայիս 8ին:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի մեծ պատրաստութեամբ, նախաձեռնութեամբ տեղական Կապոյտ Խաչին, Յունուար 23ին Կիրակի կէսօրէ ետք՝ ժամը ճիշդ 15·30ին Ռիւ Ֆէյի սրահին մէջ:

Գեղարուեստական խնամուած բաժին, դպրոցի աշակերտութեան կողմէ:

Միջնարարին ճոխ պիւֆէ, պատրաստուած խաչուհիներուն կողմէ:

Կաղանդ պապան հետը բերած նուէրներով պիտի ուրախացնէ սրահին մէջ գտնուող բոլոր պզտիկները:

Սիրով կը հրաւիրուին գաղութին մէջ ազգապահպանման համար տարուած գործը գնահատող բոլոր սրտցաւ Հայերը:

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ· Խաչի տեղւոյն մասնաճիւղին, Կիրակի Յունուար 23ին կէսօրէ վերջ ժամը 15ին Գասպար Իփէկեան ակումբին մէջ՝ 40 Ռիւ Վիքթոր Ֆօժիէ:

Գեղարուեստական բաժին՝ երգ, արտասանութիւն, պար դպրոցի աշակերտներուն կողմէ: Ներկայ կ'ըլլայ Կաղանդ պապան իր նուէրներով:

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Տէսինի Կապ· Խաչը Մանուկներու Օրը կը տօնէ Յունուար 23, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2·30ին, քաղաքապետարանի սրահին մէջ: Գեղարուեստական բաժին դպրոցի աշակերտներու կողմէ՝ երգ, արտասանութիւն, ուսուցչուհի Տիկին Փափազեանի կողմէ, պար ղեկավարութեամբ Օր· Արսինէ Կարապետեանի:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Ժառանգական խնդրի կապակցութեամբ կը փնտռուի Պ· Գրիգոր Թաքիլեան, մօր անունը՝ Հնազանդ:

Ենթակայէն, կամ զինք ճանչցողներէն կը խնդրուի դիմել կամ տեղեակ պահել Փարիզի Հայոց մայր եկեղեցւոյ Առաջնորդարանը, 15 Ռիւ Ժան Կուժոն Փարիզ 8րդ: Հեռաձայն 359-67-03:

Du 19 au 27 Février

CAMP D'HIVER DU NOR-SEROUND

AU

CHALET « LE NID ALPIN » à VILLARS-DE-LANS (38250)
Tél. : 95-10-11 (74)
Gare d'arrivée Grenoble et service régulier de cars jusqu'à la station
Possibilité : Ski alpin, Ski de fond, Patinoire
Prix du séjour : 420 F. — à la journée : 60 F.
Nombre de places limité à 40
Avec inscription versement arrhes 200 francs (obligatoire)

Inscription :
EDOUARD MARDIROSSIAN, 16 Rue du 24 Avril 1915 Décines
Tél. : 72-25-91 (78) jusqu'à 17 h.
EDGAR BOYADJIAN, 8 Rue des Sycomores, Bron
Tél. : 74-24-28 (78) à partir de 19 h.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
19
MERCREDI
19 JANVIER
1977

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317. A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 170 Ֆ. Վեցամսեայ 90 Ֆ.
Արտասահման Տար. 200 Ֆ. Հատը 1 Ֆ. 20

LE NUMERO 1,20 F

52ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.771

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

52ᵉ ANNÉE — Nº 13.771

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՍՈՒԷԶԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԸ

(Քսանամեակին առթիւ)

— o —

Գ.

ՎԻՃԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ի՞նչ էր բուն նպատակը «Սուէզի արշաւանք»ին, որ կատարեալ ձախողութիւն մը պիտի ըլլար Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի համար: Անոնք ինչո՞ւ վերջնագիր ուղղեցին Եգիպտոսի եւ Իսրայէլի, որ դադրեցնեն կռիւները, երբ յայտնի էր թէ իրենք էին Իսրայէլը զինողն ու զայն Եգիպտոսի վրայ զրկողը: Ինչո՞ւ թոյլ չտուին, որ Իսրայէլ իր լրումին հասցնէր յաղթանակը: Յետոյ նաեւ ինչո՞ւ Անգլիացիներն ու Ֆրանսացիները իրենց ա՛յնքան կարեւոր ուժերով չյառաջացան մինչեւ Գահիրէ՝ ասպարէզէն միանգամ ընդմիշտ քշելու համար Նասըրն ու իր կառավարութիւնը:

Քրիսթիան Փինոյի պատասխանը.—

Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի վերջնագրին նըպատակն էր Իսրայէլացիները կասեցնել Սուէզի արեւելեան ափերուն վրայ եւ թոյլ չտալ, որ անոնք ջրանցքէն անցնելով յառաջանան եգիպտական հողին վըրայ՝ դէպի մայրաքաղաք:

Ֆրանսա հակառակ չէր Սուէզի Ընկերութեան ազգայնացումին, որ Եգիպտոսի իրաւունքն էր: Կ'ուզէր սակայն ապահովել բոլոր ազգերու երթեւեկի ազատութիւնը Ջրանցքին վրայ, մէջն ըլլալով Իսրայէլը:

Ֆրանսա եւ Անգլիա հաշուի առած չէին Ուաշինկթընը, բոլորովին անտեղեակ էին պահած զայն իրենց ծրագրէն: Ցանկարծակիի եկան, երբ Այզընհաուըր, որ ճիշդ այդ օրերուն նախագահ կը վերընտրուէր, ծանօթ վերջնագիրը ուղղեց յարձակող Պետութեանց: Յետագային Մ. Նահանգներու Արտաքին նախարար Ֆոսթըր Տըլըս ըսած է իրեն, որ սխալ էր Այզընհաուըրի միջամտութիւնը:

Մոսկուայի վերջնագիրը լուրջ չէին նըկատեր: Ուաշինկթընինն է, որ վճռական դեր խաղացեր է: Զմոռնա՛նք, որ ճիշդ այդ օրերուն Հունգարիոյ մայրաքաղաքին մէջ կարմիր բանակի հրասայլերը արեան մէջ կը խեղդէին մաճառ հայրենասէրներու ապստամբութիւնը բռնակալութեան դէմ:

Թեր ու դէմ կարծիքի փոխանակութիւնները չկրցան վերջնապէս լուսաբանել Սուէզի ձախաւեր արշաւանքին նպատակը:

Հետեւանքը խիստ ողբերգական եղաւ ընդհանրապէս Եւրոպայի, մասնաւորապէս Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի համար: Ջըրանցքը փակուեցաւ: Ընդհատուեցաւ արաբական երկիրներէն Եւրոպա քարիւղի առաքումը: Ֆրանսայի մէջ քարիւղը բաժնեչափի ենթարկուեցաւ:

Քանդուեցաւ Ջրանցքին հեղինակ Ֆրանսացի Ֆէրտինան տը Լէսէփսի արձանը, որ կ'իշխէր Սուէզի մուտքին՝ Փորթ Սայիտի առջեւ: Փակուեցան Եգիպտոսի Ֆըրանսական բոլոր կրթական, մշակութային ու գիտական հիմնարկութիւնները: Ֆրանսական հպատակները դուրս հանուեցան երկրէն: Ֆրանսայի հետ դիւանագիտական յարաբերութիւնները խզուած մնացին տարիներով: Նասըր աւելի մեծ օժանդակութիւն ընծայեց Ալժերիոյ Ազատագրական ճակատին:

Մէկ խօսքով, կատարեալ աղէտ:

Ֆրանսա կորսնցուց իր դարաւոր բարոյական հեղինակութիւնը Եգիպտոսի վըրայ, ուր Ֆրանսերէնը գրեթէ ընթացիկ լեզու էր: Ամերիկա եւ Խորհ. Միութիւն գրաւեցին Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ տեղը:

Ալժերիոյ անկախութենէն ետք է, որ Զօր. տը Կօլի իմաստուն քաղաքականութեան շնորհիւ մոռացութեան տրուեցաւ անցեալը եւ Ֆրանսա հետզհետէ վերագրաւեց իր կորսնցուցած դիրքերը:

Ներկայիս արդէն շատ սիրալիր են յարաբերութիւնները երկու երկիրներուն միջեւ:

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԵՒ ԼԱՒԱՏԵՍՈՒԹԻՒՆԸ

— o —

Նախագահ Ժիսքար տ'Էսթէնի այս 5րդ մամուլի ասուլիսը, շաբաթներ առաջ արդէն «անկիւնադարձ» որակուած էր իր պաշտօնավարութեան եօթնամեայ շրջանին համար: Նախագահը մասնաւոր նորութիւն չըսաւ եթէ ոչ որոշ լաւատեսութիւն մը ցոյց տալ հակառակ տիրող կացութեան եւ ընդհանուր ձեւով այն տպաւորութիւնը թողուց թէ ոչ մէկ խնդիր կ'ուզէ ողբերգական բնոյթ տալ:

Իր գլխաւոր տեսակէտներն էին.— Պառ ծրագիրը ոչ պիտի բարեփոխուի ոչ ալ ամբողջացուի, այլ պիտի շարունակուի: Կարգ մը կէտեր ցոյց կուտան թէ ֆրանսական տնտեսութիւնը լաւ ճամբու մէջ է: Ինք ընտրուած է ազգին կողմէ, եօթը տարուան համար եւ եօթը տարի կը մնայ իր պաշտօնին գլուխը:

Երեսփոխանական ընտրութիւնները տեղի կ'ունենան ինչպէս նախատեսուած են, 1978ին: Միտք չունի եւ պատճառ ալ չի տեսներ կանխահաս ընտրութիւններ կատարելու: Ընտրական եղանակն ալ փոխելու անհրաժեշտութիւն չի տեսներ (կը մնայ ուրեմն մեծամասնութեան ձեւը, երկու շրջանով): Նախագահը որոշած է հրաւիրել կառավարութիւնը որ հանրային օժանդակութիւն ուզէ ազատ դպրոցներու օգնութեան վարկերուն համար: Ուսման ազատութիւնը հանրապետական ազատութիւն մըն է եւ ազատութիւն մը որպէսզի գործադրուի, միջոցներու պէտք ունի:

Մեծամասնութիւնը պէտք է բազմաւոր ըլլայ եթէ կ'ուզէ ինչպէս որ կըրնայ յաղթել 1978ի ընտրութիւններուն: Ժիսքարի համար, մեծամասնութիւնը կազմակերպուած չէ բայց միացած է, մինչդեռ ընդդիմութիւնը լաւ կազմակերպուած է բայց միացած չէ: Այս ձեւով Ժիսքար կ'ուզէ մեծ կարեւորութիւն չտալ մեծամասնութեան, եթէ ոչ պառակտումին գոնէ մրցակցութեան: Եւ իր յայտարարութիւններուն առաջին հետեւանքն այն եղաւ որ Շիրաք, որեւէ յայտարարութիւն ընելէ առաջ ժամադրութիւն ուզեց Նախարարապետ Պառէն, որու հետ պիտի տեսնուի Չորեքշաբթի:

Շատ վճռական էր Ապու Տաուտի հարցին առթիւ: Շեշտին մէջ կար Ֆրանսացին՝ նախանձախնդիր ազգային արժանաւորութեան եւ Պետութեան ղեկավարը՝ գիտակից այդ պաշտօնին պատասխանատուութեան: Ժիսքար նախ հակիրճ պատմականը ըրաւ անցուդարձին, այսինքն նոր բան մը չըսաւ, այլ կրկնեց Պառի տուած բացատրութիւնները, չըսելու համար արդարացումները: Գերմանացիք հարկ եղած ժամանակի ընթացքին չէին կատարած ձեւակերպութիւնները, իսկ գալով Իսրայէլի, Ֆրանսական օրէնքը չի թոյլատրեր որ յանձնուէր Իսրայէլի: «Բայց, և հոս Նախագահը շատ խիստ է եւ վճռական, կը խօսի գրեթէ խեղդուած բարկութեամբ մը.— «Կ'ըսեմ թէ Ֆրանսայի արտաքին քաղաքականութիւնը չորոշուիր եւ պիտի չորոշուի միջազգային մամուլի խմբագրատուներուն մէջ: Ֆրանսայի արտաքին քաղաքականութիւնը Հանրապետութեան Նախագահին, կառավարութեան եւ Խորհրդարանին գործն է: Ֆրանսան, իր ժողովուրդը եւ իր օրէնքները ոչ ոքէ դաս ունին առնելիք եւ կը հրաւիրեմ անոնք որոնք կը մաղթեն իր բարեկամներն ըլլալ հրաժարիլ մեզի տալէ իրենց դասերը»: Ապա, Ժիսքար աւելի մեղմ շեշտով կ'անդրադառնայ Իսրայէլացի մարզիկներու ընտանիքներուն հակազդեցութեանց, զորս արդար կը գտնէ: Կը յիշեցնէ սակայն անոնց որոնք լուտանք թափեցին Ֆրանսայի գլխուն, կարգ մը դէպքեր ինչպէս՝ «կան անոնք որոնք գործեցին Միւնիխի ոճիրը, որոնցմէ երեքը ձերբակալուեցան, ո՞ւր են» (Գերմանիա ազատ թողուց Գերմանացիներու փոխարէն):

Ակնարկով մը միայն անդրադարձաւ տը Պրոյլի եւ Տիկին Քլօթրի խնդիրներուն եւ նոյն վճռականութեամբ եզրակացուց. «Պէտք է ըսեմ որ ինչ որ ալ ըլլան ներկայացուող հարցերը, պայմանները, ոմանք ցաւալի, ոմանք կապուած մեր ընկերային եւ տնտեսական կեանքին, պէտք չէ մոռնալ որ պէտք է շարունակականութիւն մը ըլլայ մեր քաղաքական գործերուն մէջ եւ թէ ինչ կը վերաբերի ինծի այդ շարունակականութիւնն է՝ շարունակել յառաջանալ դէպի յառաջդիմութիւնն ու արդարութիւնը Ֆրանսայի: Եւ աթոր վրայ տեղի չեմ տար»:

Հակազդեցութիւնները նորութիւն չէին բերեր անշուշտ քանի ըստ կողմերու նոյնը կը մնան: Իւմանիթէի խմբագրապետը կը գտնէ որ այս ասուլիսը պատմութեան չի կրնար անցնիլ բայց ինչ որ կը յայտնուի Հանրապետութեան Նախագահին ճարտարութիւնն է խուսափելու կենսական հարցերէն: Մառշէ փաստը կը տեսնէ որ Համայնավար կուսակցութեան վերլուծումը ճիշդ էր: Անկախ Հանրապետականները, պարզ է, հաւնած են, Հ. Հ. Հ. (Կօլիստներու նոր անունը) համաձայն են ձեւին: Ցանուն Ընկերվարականներուն Քլօտ Էսթիէ կը գտնէ որ փոխանակ շաբաթներէ ի վեր ծանուցուած լուսաբանութեան ասուլիսին, փոխարինուեցաւ երկար քննախօսութեամբ մը որ ունկնդիրները իրենց ախորժակին վրայ թողուց:

×

Արտասահմանի մէջ շատ բան չկայ եւ Իսրայէլ ալ շատ չի ծանրանար: Յիշենք թէ Երկուշաբթի օր ցոյց մը եղած է Ֆըրանս. հիւպատոսարանին առջեւ եւ քանի մը հարիւր երիտասարդներ խորհրդանշական հանգանակութիւն մը ըրած են օգնելու համար Ֆրանսայի որ «իր քարիւղը վճարէ» եւ առժամապէս փոխած են «Փարիզի հրապարակ»ին անունը եւ զայն մկրտած՝ «Տասնեմէկներու հրապարակ» (Միւնիխ սպաննուած Իսրայէլացի մարզիկներու թիւը 11 էր):

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Յունուար 12–14)

ՎԱԶԳԷՆ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՄՕՏ

Հայաստանի Հանրապետութեան նախագահ Բաբկէն Սարգիսով Յունուար 13ին ընդունած է Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա.ը: Տեսակցութեան ներկայ եղած է նաեւ կառավարութեան առընթեր հայ եկեղեցւոյ գործերու Խորհուրդի նախագահը Սերգէյ Գասպարեան:

×

ԵՐԱԺԻՇՏ Ա. ՏԻԳՐԱՆԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ ՆՈՐ ՆԻՒԹԵՐ ՉԱՐԵՆՑ ԹԱՆԳԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Երեւանի Եղիշէ Չարենց թանգարանը նոր նիւթեր ստացած է երաժիշտ Արմէն Տիգրանեանի վերաբերեալ: Նիւթերուն մէջ կը գտնուին «Անոյշ» օփերայի ձայնանիշեր, տարբերակներ, խմբերգներ, մեներգներ եւայլն: Արմէն Տիգրանեանի դիւանին միւս բաժինը կը կազմեն «Դաւիթ բէկ» օփերային վերաբերող նիւթերը: Հայ երաժիշտը փորձած է գրել նաեւ «Քէօր օղլի» չորս գործողութեամբ օփերան, զոր չէ կրցած աւարտել. այդ գործէն մնացած է Ա. եւ Բ. գործողութիւններուն ձեռագիրը: Արմէն Տիգրանեան երկար տարիներ ապրելով Թիֆլիս, սերտ կապեր ունեցած է տեղւոյն հայկական թատրոններուն հետ եւ անոնց համար գրած է «Խաւարի ճիրաններում», «Արշալոյսին», «Թոնդրակեցիք», «Նամուս», «Դաւիթ բէկ», «Սամուէլ», «Քաջ Նազար», «Գիքոր», «Անահիտ», «Մի կաթիլ մեղր» եւ այլ բեմադրութիւններու երաժշտութիւնը: Այդ բոլորի ձայնանիշերը պահուած են դիւանին մէջ: Չարենց թանգարանը կը գտնուին նաեւ Արմէն Տիգրանեանի գրած բազմաթիւ յօդուածներու, հրատարակուած կամ անտիպ ձեռագիրները: Պահուած են նաեւ իր ձեռագիր բանաստեղծութիւնները, ռուսերէնէ հայերէն կատարած թարգմանութիւններուն բնագիրները: Հարուստ է նաեւ հայ երաժիշտի նամականին: Ան նամակներ ստացած է Ռոմանոս Մելիքեանէ, Անտոն Մայիլեանէ, Շարա Տալեանէ, Մուշեղ Աղայեանէ, Սարգիս Բարխուդարեանէ եւայլն:

Թուրքիա կը բռնաբարէ մարդկային իրաւունքները

— o —

Մարդկային Իրաւանց Եւրոպայի յանձնախումբը հաստատած է թէ Թուրքիա գիտակցաբար եւ հետեւողական ձեւով բռնաբարած է մարդկային իրաւունքները Հիւսիսային Կիպրոսի մէջ, կը հաղորդէ անգլիական ձայնասփիւռը: Մանրամասնութեանց մէջ կը յիշուի թէ Թուրք զինուորները ոճիրներ կը գործեն, կ'առեւանգեն, կը քանդեն, կը սպաննեն, թալանի կուտան, կը կողոպտեն:

Այս հաստատումները կ'ըլլան: Նման հաստատումներ շատ եղած են, կ'ըլլան եւ պիտի ըլլան բայց ի՞նչ օգուտ:

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԲԱՐԵՆՈՐՈԳՄԱՆ ԾՐԱԳՐԻ ԲԵՐԱԾ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

— Օ —

Ներկայացուած իր ընդհանուր գիծե֊րուն մէջ 1974ին, ապա ծեծուած եւ քուէ֊արկուած Խորհրդարանի կողմէ 1975ին, Ֆրանսական Կրթական Եղանակի Բարե֊փոխումը որ 1976ին նիւթ եղաւ խորհըր֊դածութիւններու եւ լայն վիճաբանու֊թիւններու, իր վերջնական ձեւը ստանա֊լու վրայ է 1977ի այս առաջին օրերուն։

Արդարեւ, 1977ի վերամուտին Կրթա֊կան Նախարար Ռ. Հապիի Բարենորոգու֊մը, որուն գործադրութեան հրովարտակ֊ները լոյս տեսան այս օրերուն, հետզհե֊տէ պիտի բարեփոխէ Ֆրանսական կրթա֊կան եղանակի ամբողջութիւնը։

Ահաւասիկ թէ ի՞նչ պիտի փոխուի յա֊ռաջիկայ Սեպտեմբերէն։

ՆԱԽԱԿՐԹԱՐԱՆ

Մուտքը սահմանուած է վեց տարեկա֊նին, սակայն բացառաբար, ընթացիկ տարուան Սեպտեմբեր մէկէն առաջ հինգ տարեկան աշակերտները, ծնողքներու պահանջով կամ համաձայնութեամբ կ'ըն֊դունուին շրջանի քննիչի յատուկ արտօ֊նագրին վրայ։

Դպրոցական շրջանը, նախակրթարանի մէջ պիտի տեւէ հինգ տարի, բաժնուած երեք յատուկ շրջաններու՝ պատրաստա֊կան, նախնական եւ միջին։

Իւրաքանչիւր դպրոցի մէջ պիտի կազ֊մուի՝ «ծնողքներու յանձնախումբ» մը ըն֊տրուած յատուկ ցանկերու վրայ, որ պիտի հաւաքուի ամէն եռամիս դպրոցի տնօրէնութեան հրաւէրով։

«Ուսուցիչներու Խորհուրդ»ը եւ «Ծը֊նողքներու Յանձնախումբ»ը պիտի կազմեն «Դպրոցի Խորհուրդ»ը որուն պաշտօնը պիտի ըլլայ գրադիլ յատկապէս ներքին կանոնագրութեամբ եւ դպրոցական կեան֊քը շահագրգռող զանազան հարցերով ինչ֊պէս՝ կէսօրուան ճաշը, աշակերտներու երթեւեկը...։

Դասարան կրկնողներու թիւը սահմա֊նափակ պիտի ըլլայ։ Կրկնութեան մը պարագային եթէ ընտանիքը բողոքէ, կա֊րելիութիւնը պիտի ունենայ վերատեսու֊թիւն պահանջելու Նահանգապետական Խորհուրդի մը առջեւ։

ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Ուսումները պիտի բաժնուին երկու շրջաններու։ 6րդ եւ 5րդ դասարանները պիտի կազմեն «Օպսերվասիոնի շրջանը»։ իսկ 4րդ եւ 3րդ դասարանները «Օրիան֊թասիոնի շրջանը»։ Առաջին շրջանի ըն֊թացքին բոլոր աշակերտները պիտի հե֊տեւին նոյն ուսուցման յայտագրին։ Կը ջնջուին այժմ գոյութիւն ունեցող զանա֊զան դասաւորումները։

Ընդհակառակն, 4րդ դասարանի մուտ֊քին, առաջարկուած ցանկի մը վրայէն, աշակերտները պէտք է նիւթերու ընտրու֊թիւն կատարեն։ Նիւթեր որոնցմէ մէկը ստիպողաբար պէտք է ըլլայ նախ֊ար֊ուեստագիտական։

Որոշ նիւթերու մէջ դժուարութիւններ ունեցող աշակերտներուն համար նախա֊տեսուած են կրկնութեան, վերաքաղի ժամեր, իսկ յառաջադէմներուն համար առաւել զարգացման դասընթացքներ։

Այս չորս տարիներու ուսումները կը պսակուին «Գոլէժներու Պրըվէ»ի վկա֊յականով։

ԼԻՍԷ

Նոր լիսէները պիտի բաժնուին երկու տեսակ հաստատութիւններու ուր պիտի գործադրուին ուսուցման չորս տարբեր ծրագիրներ։ «Լիսէ»ները (այսպէս կոչ֊ուած) պիտի պատրաստեն Պաքալորէայի քննութեան եւ Մասնագէտի Պրըվէին, իսկ «Արուեստագիտական ուսուցման լիսէ֊ներ»ը, որ պիտի փոխարինեն այժմեան Մասնագիտական Ուսուցման Գոլէժները, պիտի պատրաստեն Արուեստագիտական Ուսմանց Պրըվէին (Պ. Ը. Փ.) կամ ալ Արուեստագիտական Ընդունակութեան Վկայագրին (Սէ. Ա. Փէ)։

Ի՞նչպէս կը պատրաստուին այս վկա֊յականները։

— Պաքալորէայի պատրաստութեան շրջանը պիտի ըլլայ երեք տարի։ Առաջին երկու տարիները պիտի կազմեն «որոշ֊ման շրջան»ը եւ երրորդ տարին պիտի ըլլայ «մասնագիտութեան աւարտական դասարան»ը։ Զանազանութիւն չկայ այլ֊եւս ընդհանուր ուսուցման եւ մասնագէ֊տի պաքալորէաներու միջեւ, սակայն վկայականը կրնայ յիշատակել, հաստա֊տել արուեստագիտական որակում մը։

Պաքալորէայի արժանանալու համար պայման է յաջողիլ իւրաքանչիւր շրջանի քննութիւններուն։ Առանց առաջին շըր֊ջանի քննութիւնները յաջողելու կարելի չէ ներկայանալ երկրորդին։ Աւելցնենք որ դեռ քննութեան եղանակաւորումները վերջնականապէս չեն ճշդուած։

— Մասնագէտի Պրըվէն՝ ներկայացուած է որպէս քննութիւն մը որ կը վաւերացնէ արուեստագիտական որակում մը։ Պատ֊րաստութեան շրջանն է նոյնպէս երեք տարի։

— Արուեստագիտական Ուսմանց Պրը֊վէի պատրաստութիւնը պիտի ըլլայ եր֊կու տարուան մէջ, տալով զանազան ար֊հեստներու համար որակեալ բանուորի մակարդակի կացութիւնը։

— Արուեստագիտական ընդունակու֊թեան վկայագիրը (Սէ. Ա. Փէ.) երկու տարուան ընթացքին կ'ապահովէ մաս֊նագիտական կազմութիւն մը։

Մանկավարժական կառոյցի այս հար֊ցերէն զատ, երկրորդական ուսմանց հաս֊տատութիւններու ընդհանուր կազմակեր֊պական կառոյցը ճշդող վերջին հրովար֊տակ մը եւս լոյս տեսաւ ուր յատկապէս կը խօսուի հաստատութիւններու ելեւ֊մտական անկախութեան եւ զանազան խորհուրդներու կազմութեան շուրջ։

×

Այս անգամ կը բաւարարուինք միայն տալով պարզապէս այն ինչ որ պիտի փոխուի Ֆրանսական կրթական եղանակի կառոյցին մէջ։

Անշուշտ առաջին հակազդեցութիւնները կուգան ուսուցչական սենտիքաներէն ո֊րոնք ընդհանուր առմամբ վերապահ են։ Սակայն դեռ բացայայտ ընդդիմադիր ճա֊կատ չէ կազմուած։ Հաւանաբար ժամա֊նակի հարց է։

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ԶԷՆՔԵՐ՝ ԱՌԱՆՑ ՄԱՐԴՈՒ

Այս խորագիրին տակ ամերիկացի ծա֊նօթ լրագրող Սալզպըրկեր կարգ մը հաս֊տատումներ եւ խորհրդածութիւններ կա֊տարած է «Ինթերնէշընըլ Հերըլտ Թրի֊պիւն»ի մէջ՝ Լիբիոյ զինարշաւին վերա֊բերեալ։

Լրագրողը, որ այցելած է Լիբիա եւ տեսակցած Գնդ. Քատաֆիի հետ, հա֊կասական գտած է այն իրողութիւնը, որ փոքր բնակչութեան տէր երկիր մը այդ֊քան մեծ քանակութեամբ զէնք ու ռազ֊մամթերք ամբարած ըլլայ։ Եւ, այս, հակառակ գնդապետին այն պնդումին, թէ իր «փիլիսոփայութիւնը», որ «բոլոր երկիրներու զինուորական կարգ ու սար֊քերը կարելի է անհետացնել» է եւ արդէն «այդպէս պիտի ըլլայ ի վերջոյ»։

Քսանեւհինգ հազար զինուոր ունեցող երկիր մը այսօր իր տրամադրութեան տակ ունի 2500 հրասայլ, այլ խօսքով՝ մէկ հրասայլ իւրաքանչիւր տասը զին֊ուորի։ Ունի հարիւր Միրաժ օդանաւ, երկու գումարտակ Միկ֊3 օդանաւեր եւ խորհրդային Տու֊22 ռմբաձիգ։ Դեռ կան խորհրդային ցամաքային հրթիռներ, հրե֊տանի, փոքր ռազմանաւեր եւայլն։

Խորհրդային առաքելութիւն մը (զին֊ուորականներ եւ մասնագէտներ) բաղ֊կացած է շուրջ հազար հոգիէ։ Միրաժ֊ները միշտ գործածելի վիճակի մէջ պա֊հելու համար Ֆրանսական եւ փաքիս֊տանեան առաքելութիւններ կան, իւրա֊քանչիւրը հարիւր անդամով։

Դեռ վերջերս, համաձայն լրագրողին, Լիբիոյ ապսպրած 4֊6 սուզանաւերէն ա֊ռաջինը հասած է Խորհ. Միութենէն։ Զօրս այլ ընդծովեաններ, Ֆրանսական տեսակի, Սպանիայէն ապսպրուած է։ Սալզպըրկերի կարծիքով Լիբիոյ զինարշա֊ւը մտահոգութիւն կը պատճառէ Ուա֊շինկթընի, որ Միջերկրականի մէջ հաս֊տատած է իր վեցերորդ նաւատորմը։

Գնդապետը՝ տաք գլուխ անձնաւորու֊թիւն մը, կրնայ աննախատեսելի որեւէ քայլի դիմել։ Ինքն էր, որ 1973ին եգիպ֊տական ընդծովեայի մը հրամայեց ակա֊նահարել Քուին Էլիզապէթ֊2 ճամբոր֊դատար նաւը, որ հրեայ զբօսաշրջիկնե֊րով լեցուած կը սուրար դէպի Իսրայէլ՝ երկրին հիմնադրութեան 25ամեակի հան֊դիսութեանց առթիւ։ Թէեւ այդ թուա֊կանին Եգիպտոս ֊ Լիբիա դաշնակցու֊թիւնը դեռ գոյութիւն ունէր, սակայն, ընդծովեային հրամանատարը անտեսեց տրուած հրահանգը։ Արդ, կ'ըսէ լրա֊գրողը, լիբիացի հրամանատար մը չի կրնար անտեսել։

Լիբիոյ բնակչութիւնը 2,5 միլիոնէն նուազ է։ Այսուհանդերձ, տարեկան 2 միլիառ տոլար կը ծախսէ իր բանակը զօրացնելու համար։ Զէնքի գլխաւոր աղ֊բիւրը Մոսկուան է։ Քատաֆի դէմ է հա֊մայնավարութեան։ Նասըր եւս դէմ էր, սակայն Եգիպտոսի նախկին նախագահը Մոսկուայի հետ զէնքի ու ռազմամթերքի հայթայթման պայմանագրութիւն կնքեց, երբ Արեւմուտքի մերժումին հանդիպե֊ցաւ։

Նախանցեալ ամիս Քատաֆի Մոսկուա այցելեց առաջին անգամ ըլլալով եւ ջերմ ընդունելութեան արժանացաւ Բրեժնեւի կողմէ։ Խորհրդային եւ լիբիական սպա֊յակոյտի պետեր մասնակցեցան կարգ մը հանդիպումներու։ Թէեւ Բրեժնեւ համա֊ձայնեցաւ Լիբիոյ ծախել ալլը ջուրէն զատող հիւլէական գործատուն մը եւ փոր֊ձակայան մը, սակայն որեւէ պայմանա֊գրութիւն չկնքեց հիւլէական զէնք ծա֊խելու ուղղութեամբ։

Յօդուածագիրը չի հաւատար, թէ Լի֊բիա, ինչպէս կարգ մը շշուկներ կը տա֊րածեն, նաւահանգիստ մը տրամադրած ըլլայ Խորհ. Միութեան նաւերուն Սիր֊թի ծոցը։ Ոչ ալ՝ իր ամբարած զէնքերը։ Լրագրողին կարծիքով հաւանական է մի֊այն, որ Մոսկուայի ռազմանաւերը նո֊րոգութեանց վերաբերեալ սահմանափակ արտօնութիւններ ստացած ըլլան։

Գնդապետին յայտարարութեան համա֊ձայն «անտրամաբանական պիտի ըլլար, որ մարդիկ այդքան զոհողութիւններ աչք առնէին օտար կայանները փակել եւ օ֊տարները արտաքսել տալով (ամերիկեան եւ անգլիական) յեղափոխութենէ ետք (1969), որպէսզի յետագային Թոյլ տային այլ օտարականներու հաստատումը նախ֊կիններուն տեղ»։ Քատաֆիի պնդումով իր բոլոր կապերը Մոսկուայի հետ հիւ֊լէական մարզէ ներս խաղաղ գործածու֊թեան կը ձգտին. երկու երկիրներու յա֊րաբերութիւնները լաւ են, սակայն ըն֊կերային դրութիւնները տարբեր են հոն թէ հոս։

Այսուհանդերձ, խորհրդային ֊ Լիբիա յարաբերութիւնները ներկայիս շատ սերտ

ՌԱՆՉՊԱՐՆԵՐ

ՎԻՊԱՍՔ
ՀԱՅ ՇԻՆԱԿԱՆՆԵՐԻ ԿԵԱՆՔԻՑ

ՖԵՏԱՅԻՆԵՐԸ

Պատա՞նք։ Ի՞նչ սարսափելի բառ է։

Այդ պահին բոլորը չեշտակի նայեցին ինձ՝ տեսնելու, թէ ինչ տպաւորութիւն կը գործի այդ երեք արշինանոց կտաւը ինձ վրայ։

Ու այդպէս, ես դարձայ Ֆէդայի։

Գէորգ Չաւուշը ինձ ցոյց տուեց մի կոճղ՝ Կարկուտ Թաթէի եւ Հաջի Գեւոյի կողքին, եւ ես մօտենալով բազմեցի վը֊րան։

Երբ ամէն ինչ պատրաստ էր, Չաւուշը իր մօտ կանչեց կաթի պէս սպիտակ երե֊սով մի զինուորի, որ հեռաւոր մի գե֊րանի նստած՝ իր ուսապարկն էր կարում։

— Եկ էստեղ, Միսակ, — ասաց Չա֊ւուշը, — մի խաղ ասա՝ լսենք։

Միսակը Գէորգ Չաւուշի երգասացն էր եւ նրա թիկնապահներից մէկը։ Ծնուել էր Մշոյ դաշտի Ալադին գիւղում։

Գրեթէ բոլոր հայդուկները երգել գի֊տէին։ Փեթարայ Մանուկը յայտնի «Բե֊րիվանի» երգող էր։ Հաջի Գեւոն աննման լօլօ շուշւացնող էր։ Լաւ ձայն ունէր նաեւ Մօրուք Կարօն, բայց ուրիշ էր, երբ Ալադին Միսակն էր երգում։ Այնքան յայտնի խաղասաց էր, որ Գէորգը նրան երբեմն ուղարկում էր մինչեւ Աբաղայի դաշտ՝ իր երգով քրդական բէկերին նը֊ւաճելու։

Միսակը մօտեցաւ եւ նստեց Գէորգ Չա֊ւուշի կողքին, գերանի վրայ ու ձեռքը դրեց ականջին։

Նախ նա երգեց Ֆէդայիների երգը։

Աշխարհում Ֆէդային ոչ մի հարստու֊թիւն չունի։ Նա օթեւան չունի։ Եօթ օրից աւելի Ֆէդային իրաւունք չունի մնալու նոյն տեղում։ Նա անվերջ շարժման մէջ է։ Երբ բոլորը քնած են, Ֆէդային ելնում է ոտքի։ Նա զրկուած է լուսաբացի քաղցր քնից։ Ոչ ոք չպիտի իմանայ, թէ Ֆէդա֊յին ինչ ուղղութեամբ անյայտացաւ խա֊ւարի մէջ. ո՛ր ձորից ելաւ եւ ո՛ր սարի լանջերով գնաց։ Գիւղ մտնելիս Ֆէդայու իջեւանը հայ լեռնականի գոմի կամ մա֊րագի մութ անկիւնն է։ Երբ ձմեռ է, նա պէտք է գտնի որեւէ քարայր եւ մտնի մէջը, մինչեւ գարունը բացուի, կամ սառած ձիւնը փորի եւ ծածկուի ձեան տակ՝ մի աննշան ճեղք թողնելով լոյսի եւ օդի համար։

Ֆէդային գերեզման չունի։ Նրա ամե֊նամեծ բաղձանքը կռուի մէջ մեռնելն է՝ ազատութեան երգը շուրթերին եւ գնդա֊կը ճակատին։

Այս էր այդ երգի բովանդակութիւնը։

Գէորգ Չաւուշը, կարծես, ուզեց այդ երգի միջոցով ինձ հոգեբանօրէն նախա֊պատրաստել այն մեծ առօրեային, որ այնուհետեւ կազմելու էր իմ կեանքի իմաստը։

Ապա Սպաղանաց Մակարի պատուէրով Ալադին Միսակը երգեց Արաբոյի երգը։

«Արաբո՛, Արաբո՛, Ֆէդայութիւնը կը֊րակէ շապիկ է։ Հազար ընտրեալից մէ֊կին է վիճակուած այդ շապիկը հագնել եւ դու առաջին ընտրեալն էիր Մշոյ դաշ֊տում, որ այդ շապիկը հագար»։

Արաբոն սպանուել է Գեալարաշի ձո֊րում՝ իր նպատակին չհասած, բայց ժո֊ղովուրդը չի հաւատում, թէ նա մեռած է։ Կարծում է, թէ նա ողջ է, եւ գործում է Սասնոյ լեռների մէջ։ Տիրող է Արա֊բոյի ձիու անունը։ Մառնիկա սարից դէպի Շմլակի կիրճը տանող ճանապար֊հին, Մուշից դէպի Հարաւ ֊ արեւելք կանգնած է առեղծուածային մի գագաթ՝ Սմբատասարը։ Այդ սարի վրայ մի հին բերդ կայ։ Է՛յ, երանելի անցորդ, եթէ բարձրանալու լինես այդ բերդը, իմացիր, որ այնտեղ Արաբոն է ապրել եւ այդ սարի քերծերին է դիպել նրա նժոյգի սմբակը։ Այդ սարի վրայ էր, որ լուսահոգի Արա֊բոն, երբ առաջին անգամ Մշոյ դաշտը տեսաւ, ասաց. «Ես, որ Մշոյ դաշտը տեսայ, էլ ընձի մահ չկայ»։ Սմբատա֊սարի հիւսիսային եւ արեւմտեան կողե֊րը ժայռոտ են՝ իրենց տակ բացուող ան֊դունդով։ Այդ անդունդի միջով անցնող ջուրը գալիս է Մառնիկի վրայ, անցնում է Հաւատորիկի ձորով եւ Պատիկ բերդի տակով գնում թափւում է Մեղրագետ։

Է՛յ, խելագար անցորդ, ինչո՞ւ ես մո֊լորուել Պնտխներ եւ Մառնիկ գիւղերի մէջտեղ։ Այնտեղ է յաւերժօրէն կանգնած Սմբատասարը։ Այդ լեռն ի վեր ելնելիս նժոյգի մի հեռաւոր ու խուլ խրխինջ կը հասնի ականջիդ։ Մի՛ փորձիր իմանալ, թէ որտեղից է գալիս այդ ձայնը, գետնի տակի՞ց, անդունդի միջի՞ց, թէ երկնքից։

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(64 – Շար.)

են։ Լիբիոյ համար նման բարեկամութիւն մը օգտակար է զինուորական գետնի վրայ, միւս կողմէ արգելք կը հանդիսանայ Լիբիոյ մեկուսացումին ժամանակաշրջանի մը մէջ, երբ իր յարաբերութիւնները Եգիպտոսի, Սուտանի, Սուրիոյ, Սէուտական Արաբիոյ եւ Յորդանանի հետ պաղ են։ Ասիկա չի նշանակեր անշուշտ, թէ Քատաֆի մտադիր է Մոսկուայի ծիրին մէջ մտնել։ Այն պարզ իրողութիւնը, որ Թիթօ Լիբիա կ'այցելէ, թելադրական կը նկատուի երկրին արտաքին քաղաքականութեան տեսակէտէն։ Թիթօ անցեալի եւ ներկայի մեծ վարպետն է հնարամիտ քաղաքականութեան. գիտէ համբուրել ռուս արջը, առանց սակայն անոր թաթը իյնալու։ Երիտասարդ եւ դեռ անփորձ գնդապետը շատ բան կրնայ սորվիլ Թիթոյէ։

Իրաց այս վիճակը լրագրողին համար առեղծուածային երկու կէտեր կը պարզէ։ Ինչո՞ւ Մոսկուա այսքան պատկառելի քանակով զէնք կը հայթայթէ Լիբիոյ, քանի հաւանականութիւն չկայ, թէ առնք օր մը կրնան գործածուիլ իր կողմէ։ Անապատի մէջ ռազմամթերքը շուտ կը փճանայ։ Արդեօք ձե՞ւ մըն է սպառնալու Եգիպտոսի, որ անջատուած է խորհրդային կառախումբէն։

Իսկ ինչո՞ւ Քատաֆի այսքան մեծ գումարներ կը ծախսէ զէնքի համար, երբ գիտէ թէ իր ուժերը չեն կրնար յարմար եւ հարկ եղած ձեւով գործածել զանոնք։ Լիբիոյ բնակչութիւնը այնքան փոքր է, որ անցեալին անգործնական նկատուեցաւ 25.000է աւելի մարդ համազգեստի տակ առնելը միաժամանակ։ Նման ճիգ մը անցեալին՝ տնտեսութեան վրայ ազդեց։

Լրագրողը յստակ պատասխաններ չունի. կը գոհանայ անհեթեթ գտնելով Մոսկուայի տրամադրութիւնը այնքան մեծ քանակութեամբ զէնք ծախելու իր հմայքը բարձրացնելու կամ Լիբիոյ քարիւղի հարստութեամբ երաշխաւորուած դրամը ձեռք ձգելու համար։ Անհեթեթ կը գտնէ նաեւ Քատաֆիի ձգտումը՝ մեծաքանակ զէնք ձեռք ձգել, երբ անոր գործածութեան համար չունի անհրաժեշտ թիւը զինուորներու։

Հոսկէ նաեւ լրագրողին յօդուածին խորագիրը՝ զէնքեր՝ առանց մարդու։

Թ. Ա. Թ.

ՔԻՉ ՄԸ ԾԻԾԱՂ

Հայրը իր զաւակը տարած էր թէնիսի մրցում մը դիտելու։ Միջոց մը տղան նայեցաւ որ գնդակը ուղղակի իրենց վրայ կուգար։ Իսկոյն գլուխը անդին քաշեց եւ ինքզինքը փրկեց։ Բայց գնդակը գնաց եւ պայթեցաւ ուղղակի հօրը աչքերուն մէջ։ Հայրը զայրացաւ եւ ուժով ապտակ մը իջեցուց զաւկին քթին բերնին։

— Ասիկա կը սորվեցնէ քեզի թէ ինչ կը նշանակէ գնդակէն վախնալ։

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

ՄԻԼԱՆՈՅԻ ՄԷՋ

1976 – 77 ակադեմական տարեշրջանին համար հայ մշակոյթի նուիրուած դասընթացքներու շարք մը նախատեսուած է։ Այս դասընթացքները սկսած են Նոյ. 16ին եւ յաջորդաբար Նոյ. 23, Նոյ. 30, Դեկտ. 10, 14, 21ին եւ Յունուար 11ին, շօշափած են հետեւեալ նիւթերը.— Հայաստանի աշխարհագրական դիրքը (Փրոֆ. Փաաքուարէ եւ Ալփակօ Նովելլօ), Սկզբնական շրջան (Փրոֆ. Հ. Լ. Զէքիեան), Հայ լեզուն (Պոլոնեէզի), Նախաքրիստոնէական շրջան (Ալփակօ Նովելլօ եւ Պոքքալի), Արտաշէսեան հարստութիւն (Պոքքալի, Հ. Լ. Զէքիեան), Այբուբենի գիւտը (Պոլոնեէզի), Հայ եկեղեցին (Հ. Լ. Զէքիեան)։ Յաջորդներն են.—

Յունուար 18.— Հայաստան Ե-Թ դարերուն։ Վարդանանց պատերազմը, Վահան Մամիկոնեան, Յուստինիանոսի բաժանումը, արաբական տիրապետութիւնը։ Դասախօս՝ Փրոֆ. Լ. Զէքիեան։

Յունուար 25.— Սրբազան երաժշտութիւն։ Դասախօս Հ. Վ. Ուլուհոճեան։

Փետրուար 1.— Աւատապետական շըրջանին ընկերային ու քաղաքական կազմակերպութիւնը։ Դասախօս՝ Փրոֆ. Յ. Մանուկեան։

Փետրուար 8.— Ճարտարապետութիւնը Դ–Ը. դար։ Դասախօս՝ Փրոֆ. Ա. Ալփակօ Նովելլօ։

Փետրուար 15.— Խաչքարերու արուեստը եւ կառուցողական քանդակագործութիւնը։ Դասախօսներ՝ Փրոֆ. Արմէն Մանուկեան, Փրոֆ. Ճ. Եէնի։

Փետրուար 22.— Բագրատունեաց թագաւորութիւնը։ Դասախօս՝ Փրոֆ. Լ. Զէքիեան։

Մարտ 1.— Մանրանկարչութիւնը. Սկզբնական շրջան եւ յաջորդական զարգացումներ մինչեւ Կիլիկեան շրջանը։ Դասախօս՝ Փրոֆ. Կ. Ուլուհոճեան։

Մարտ 8.— Ճարտարապետութիւնը Թ–ԺԳ դար։ Դասախօս՝ Փրոֆ. Փ. Քունէօի։

Մարտ 15.— Գրականութիւն. Միսթիք բանաստեղծութիւն, Ս. Գրիգոր Նարեկացի։ Դասախօս՝ Փրոֆ. Լ. Զէքիեան։

Մարտ 22.— Կիլիկեան թագաւորութիւն. Սկզբնական շրջան, Լեւոն Մեծագործ, Ս. Ներսէս Շնորհալի եւ Ս. Ներսէս Լամբրոնացի, էքումէնիկ հեռանկարներ, յաջորդական պարզացումներ, թագաւորական վախճանը։ Դասախօս՝ Փրոֆ. Լ. Զէքիեան։

Ապրիլ 5.— Մանրանկարչութիւնը Կիլիկեան շրջանին եւ յաջորդ դարերուն։ Դասախօս՝ Փրոֆ. Կ. Ուլուհոճեան։

Ապրիլ 19.— Ճարտարապետութիւնը եւ փոքր արուեստներ ԺԳ դարէն վերջ։ Դասախօսներ՝ Փրոֆ. Ալփակօ Նովելլօ, Փրոֆ. Ճ. Եէնի։

Ապրիլ 26.— Արեւմուտքի հետ մշակութային յարաբերութիւններ։ Դասախօս՝ Փրոֆ. Է. Կալպիաթի։

Մայիս 3.— Կիլիկեան շրջանէն վերջ պատմական գլխաւոր անցուդարձերը. Հայ սփիւռքը անցեալին եւ այսօր։ Դասախօս՝ Փրոֆ. Յ. Մանուկեան։

Մայիս 10.— Ժողովրդական եւ ժամանակակից երաժշտութիւն։ Դասախօս՝ Փրոֆ. Հ. Ներսէս Տէր–Ներսէսեան։

Մայիս 17.— Հայ մշակոյթի վերածնունդը ԺԸ դարուն. Կանխող երեւոյթներ, ռահվիրաներ, ԺԷ դարուն ուսումնական կեդրոններ, Մխիթարեանները։ Դասախօս՝ Փրոֆ. Լ. Զէքիեան։

Մայիս 24.— Թատրոնը. Ծագումը եւ զարգացումը։ Դասախօս՝ Հ. Լ. Զէքիեան։

Մայիս 31.— Գեղարուեստական եւ գըրական շարժումները նոր շրջանին։ Դասախօսներ՝ Փրոֆ. Ա. Ալփակօ Նովելլօ, Փրոֆ. Կ. Ուլուհոճեան։

Դասախօսութիւնները կազմակերպուած են Հայ Մշակոյթի Ուսումնասիրութեան եւ Վաւերագրութեան Կեդրոնին կողմէ, գործակցութեամբ Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան ճեմարանին եւ Միլանոյի Կաթողիկէ համալսարանին։

Դասախօսութիւնները տեղի կ'ունենան ամէն Երեքշաբթի օրերը, կ. վ. ժամը 18.30 – 19.30, Կաթողիկէ համալսարանին Ֆերրարի սրահին մէջ։

Ա. ԽԱՉԱՏՐԵԱՆԻ «ԳԱՅԵԱՆԷ»Ն

ՌԻԳԱՅԻ ԲԵՄԻՆ ՎՐԱՅ

— o —

Ռիգայի (Լատվիա) օփերային մէջ ներկայացուած է Արամ Խաչատրեանի «Գայեանէ» բեմապարի առաջին բեմադրութիւնը։ Ռիգայի երաժշտասէր հանրութիւնը ծանօթ է հայ երաժիշտի գործերուն, 1960ին «Սպարտակ» բեմապարը ներկայացուած է Ե. Չանգայի բեմադրութեամբ, իսկ դաշնակի եւ ջութակի համար գրուած երկերը իրենց մնայուն տեղը ունին արուեստագէտներու նուագացանկերուն վրայ։ «Գայեանէ» բեմապարը Ռիգայի մէջ ներկայացուած է Բ. Էյֆմանի բեմադրութեամբ եւ Ա. Վիլիմանիսի ղեկավարութեամբ։ Բեմապարի առաջին ներկայացման ներկայ եղած են Լատվիոյ Համայնավար կուսակցութեան եւ կառավարութեան ղեկավարները։ Ներկայացման աւարտին, հանդիսականներու բուռն ծափերուն եւ փափաքին ընդառաջելով, Արամ Խաչատրեան բեմ բարձրացած է։ Հայ երաժիշտին նուիրուած են ն բազմաթիւ ծաղկեփունջեր։ Հարցազրոյցի մը ընթացքին Բ. Էյֆման ըսած է. «Գայեանէ»ի բեմադրութեան առաջին անգամ ձեռնարկեցի 1972ին՝ Լենինգրադի օփերային մէջ. ապա՝ 1975ին զայն բեմադրեցի նաեւ Լոձի (Լեհաստան) օփերային մէջ։ Այդ երկու բեմադրութիւնները իրարմէ կը տարբերին։ Մէկուն մէջ գերակշռողը երջանիկ սիրոյ յաղթանակի գաղափարն է, միւսին մէջ՝ անհատի ողբերգութեան բացայայտումը։ Ռիգայի մէջ ներկայացուած « Գայեանէ »ն Լեհաստանի բեմադրութեան բարելաւուած տարբերակն է։ Հարազատ մնալով հայկական ազգային պարարուեստի ստեղծագործութիւններուն, մենք աշխատած ենք պարերը ներկայացնել արտայայտութեան արդի միջոցներով, որոնց հետ կը ներդաշնակուին արդիական ձեւաւորումը եւ գունաւոր լոյսերու խաղերը։ Պէտք է ըսել, որ լեհաստանեան « Գայեանէ »ն մեծ յաջողութեամբ ներկայացուած է նաեւ Արեւելեան Գերմանիոյ, Պուլկարիոյ եւ Չեխոսլովաքիոյ մէջ։ Այդ բեմադրութիւնը դիտելու փափաք յայտնուած է Անգլիայէ, Իտալիայէ, Ճափոնէն եւ Արեւմտեան Գերմանիայէ »։

Իսկ Ռիգայի պետական օփերայի գըլխաւոր ղեկավար Ա. Վիլիմանիս, խօսելով « Գայեանէ »ի երաժշտութեան մասին ըսած է.—

« Մեր թատրոնի խումբը շատ հպարտ է, որ իր մասնակցութիւնը կը բերէ բեմապարի այդ ստեղծագործութեան հրաշալի բեմական պատմութեան։ Պէտք է խոստովանիլ, որ հարաւի ջերմութեամբ, հայկական ազգային երաժշտութեամբ սընած այդ հոյակապ ու կրակոտ գործը իր ամբողջ նրբերանգներով ընկալելն ու արտայայտելը մեզի՝ հիւսիսցի արուեստագէտներուս համար, դիւրին գործ չէ։ Այդ դժուար աշխատանքին մէջ մեզի մեծ օգնութիւն ցոյց տուաւ Արամ Խաչատրեան։ Առաջին ներկայացման նախորդած բոլոր փորձերը տեղի կ'ունենային իր ներկայութեան եւ գործօն մասնակցութեամբ. ան մեծ համբերութեամբ կ'ուղղէր նուագախումբի, նոյնիսկ անհատ մեկնաբաններու սխալները, մէկ խօսքով՝ կը մաքրէր եւ կը յղկէր իր հրաշալի երաժշտութեան մեր մեկնաբանութիւնը։ Կարծէք մեր դահլիճի կամարներուն տակ կը ցոլար հայկական լեռնաշխարհի պայծառ արեւը »։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՐԳԻԾԱՆՔ

ԻՆՔՆԱԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԵՐԳ

Երբ կը յոգնես, կը զզուես աշխարհէց,
Դարձի՛ր ինձ մօտ, վերադարձի՛ր դու
նորից...

Դաշտ գացողի կին

×

Երբ որ բացուին դռներն յուսոյ...
Այցելու՝ պետի սպասման սրահին մէջ

×

Մենք քաջ տոհմի զաւակներն ենք, չենք
վախի...

կառքի վարորդ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (262)

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Բ. ՄԱՍ

ԱՐԱԹԻՄՈՍԻ ՄԷԿ ՆԱՄԱԿԸ

— Տէր իմ, պատմութեանս շարունակութիւնը կ'ուզէ՞ք որ վաղուան ձգեմ, խօսք առաւ Սքալապրինօ։

— Ոչ, ոչ, հիմա պատմէ, ըսաւ Ռոլան ներկայ դէպքերուն անդրադառնալով։

— Ինչպէս որ գիտէք, ձեր հրամանին վրայ Սեւ Քարայրը գացած էի։ Հոնամէն բան կարգին գտայ եւ մեր պետերուն հաղորդեցի ձեր հրամանները։ Յետոյ, քառասմբակ Մէսթր դարձայ։ Հոն ցաւալի անակնկալ մը ինծի կը սպասէր։

— Արդեօք հօրս բա՞ն մը եղած էր, գոչեց Ռոլան վախէն դողալով։

— Ոչ, տէր իմ, այդ կողմէն մի վախնաք։ Նախկին դուքսը Ճուանայի հսկողութեան տակ ողջ առողջ Մէսթր կը գտնուի։

— Ուրե՞մն...։

— Պիանքան... տէր իմ, Պիանքան...։

— Ի՞նչ եղաւ...

— Առեւանգուած գտայ...։

— Ո՞վ, ո՞վ առեւանգեր է, գիտե՞ս...

— Ճուանան ամէն բան պատմեց ինծի։ Առեւանգողը Սանտրիկօն է եղեր...։

— Քու թշնամիդ եղող աւազա՞կը...։

— Այո, տէր իմ, եւ այնպէս կռահեցի որ այդ սրիկան ձեզ մահու չափ կ'ատէ... Վստահ եմ թէ ձեզի հարուածած ըլլալու համար է որ Պիանքան առեւանգած է։

— Ինծի՞... Ինչո՞ւ սակայն...։

— Ես գիտե՞մ...։ Ո՞վ գիտէ, թերեւս այնպէս կ'ենթադրէ թէ դուք Պիանքան կը սիրէիք։

— Բայց ինչո՞ւ ոխ պահած ըլլայ ինծի դէմ։

— Չէ՞ մի որ իր մարդոց առջեւ զինքը ռոնակոխ ըրիք...։

— Բայց ինչո՞ւ հօրս որեւէ չարիք չհասցնէ եւ Պիանքան փախցնէ։ Եթէ ինծ վրէժ առնել ուզէր, պէտք էր նախ հայրս մեռցուցած ըլլար։

— Թերեւս մտածած է որ ձեր սիրած աղջիկը փախցնելով աւելի խորունկ վէրք մը բացած պիտի ըլլար ձեր սրտին վրայ։

— Հապա Ճուանա՞ն։

— Խեղճ աղջիկը։ Երբոր իր գլխուն եկածը պատմեմ յանկարծակիի պիտի գաք։ Ճուանան Սանտրիկոյի սիրահարած է։

Ռոլան սարսռաց։

— Ճուանա երկար ատենէ ի վեր այդ մարդը կը սիրէ եղեր, շարունակեց Սքալապրինօ։ Սիրտը անոր պահեր է եւ օր մը անոր հետ ամուսնանալու յոյսով երկար տարիներ չէ ամուսնացեր։ Բայց եւ այնպէս, մատակ առիւծի մը պէս պաշտպաներ է Պիանքան։ Պիանքայի առեւանգութիւնը իմանալուս պէս, Սանտրիկօն տեսնելու համար Վենետիկ դարձայ։ Յուսալով որ այդ աւազակին սրտին մէջ տակաւին մարդկային զգացումները բոլորովին չէին մեռած, զայն ազատել փորձեցի, բայց անօգուտ եղաւ։ Մնացած մասը գիտէք արդէն։

— Այս պատմութեան մէջ ամէնէն սըրտաճմլիկ դէպքը Ճուանայի սրտին մէջ տեղի ունեցող ողբերգութիւնն է, թոթովեց Ռոլան։

— Դեռ աւարտ չէ ըլլար, տէր իմ, շարունակեց Սքալապրինօ։ Ոսկէ Խարիսխ կապելային նկուղէն փախչելէս յետոյ մըտածեցի անմիջապէս ձեզ գտնել։ Քանի մը օր մեր ժամադրավայրերը դիմեցի... այդ տեղերը ձեզ գտած չըլլալով ետ դարձայ եւ Մէսթր գացի... ձեր հայրն ու Ճուանան հոն գտայ, ողջ եւ առողջ էին...։ Վերջապէս տեսնելով որ Մէսթր գացած չէիք, Սեւ Քարայր գացի։ Ոհ, տէր իմ, Սեւ Քարայրին մէջ ամէն բան տակնուվրայ եղած գտայ... եւ ամէն մեղքիս վրայ... Պեմպօն ալ անհետացած էր...։

— Անիկա գիտեմ... Շարունակէ։

— Լմնցաւ, տէր իմ։ Ամէն տեղ ձեզ փնտռեցի եւ գտած չըլլալով Վենետիկ դարձայ, ուր գիշեր ըլլալուն սպասեցի տունս մտնելու համար։ Տունին առջեւ մէկը տեսնելով լրտես կարծեցի եւ կամացուկ մը, առանց նշմարուելու սանդուխէն վեր ելայ...։ Մնացեալը գիտէք։

Սքալապրինօ երեսները կախելով լռեց։

Ան աղջիկ մը ունեցած էր օրին մէկը... պահ մը իր յուսազուրկ սիրտը հայրական զգացումներով լեցուած էր եւ ահա սակայն Պիանքայի առեւանգումովը այդ զգացումները վերիվայր կ'ըլլային այսօր։

ՄԻՇԵԼ ԶԷՎԱՔՕ

(Շար.)

Տէր եւ Տիկին Արտաշէս Ուշագլեան, Գէորգ Ուշագլեան, այրի Տիկին Աղաւնի Ուշագլեան, Րաֆֆի Ուշագլեան, այրի Տիկին Հայկուհի Շալճեան և զաւակները, Գէորգ Պօյաճեան, Մօրուքեան, Արթիւր Պօյաճեան, Օր. Վարդուհի Պօյաճեան, այրի Տիկին Ազապի Նշանեան, այրի Տիկին Տրէզեան, Գալֆայեան, Արթինեան քոյրերու, Պագրճեան, Կիրակոսեան, Մովսէսեան ընտանիքները, խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց զաւակին, եղբօրորդւոյն, քրոջ որդւոյն՝

ՀՐԱՅՐ – ՊԵՏԻԿ ՈՒՇԱԳԼԵԱՆԻ

յանկարծական յոյժ կսկծալի մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 15ին 30 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի, Յունուար 20, ժամը 14·30ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Փանթէնի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՑԻՇԱՏԱԿԻ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ

էսաեան վարժարանի մեծանուն բարերարներ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԵՒ ՄԿՐՏԻՉ ԷՍԱԵԱՆ

ՀԱՐԱԶԱՏՆԵՐՈՒ,

Յունուար 23, Կիրակի, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կը մատուցուի ի յիշատակ էսաեան վարժարանի հիմնադիրներուն, ինչպէս նաեւ՝ հանգուցեալ տնօրէններուն, ուսուցիչներուն եւ սաներուն։

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի մեծ պատրաստութեամբ, նախաձեռնութեամբ տեղական Կապոյտ Խաչին, Յունուար 23ին Կիրակի կէսօրէ ետք՝ ժամը ճիշդ 15·30ին Ռիւ Ֆէի սրահին մէջ։

Գեղարուեստական խնամուած բաժին, դպրոցի աշակերտութեան կողմէ։

Միջնարարին ճոխ պիւֆէ, պատրաստուած խաչուհիներուն կողմէ։

Կաղանդ պապան հետը բերած նուէրներով պիտի ուրախացնէ սրահին մէջ գտնուող բոլոր պզտիկները։

Սիրով կը հրաւիրուին գաղութին մէջ ազգապահպանման համար տարուած գործը գնահատող բոլոր մրտցաւ Հայերը։

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի տեղւոյն մասնաճիւղին, Կիրակի Յունուար 23ին կէսօրէ վերջ ժամը 15ին Գասպար Իփէկեան ակումբին մէջ՝ 40 Ռիւ Վիքթօր Ֆօժիէ։

Գեղարուեստական բաժին՝ երգ, արտասանութիւն, պար դպրոցի աշակերտներուն կողմէ։ Ներկայ կ'ըլլայ Կաղանդ պապան իր նուէրներով։

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Տէսինի Կապ. Խաչը Մանուկներու Օրը կը տօնէ Յունուար 23, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2·30ին, քաղաքապետարանի սրահին մէջ։ Գեղարուեստական բաժին դպրոցի աշակերտներու կողմէ՝ երգ, արտասանութիւն, ուսուցչուհի Տիկին Փափազեանի կողմէ, պար ղեկավարութեամբ Օր. Արսինէ Կարապետեանի։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ ընկերուհիները, Շաբաթ, Յունուար 22, կէսօրէ վերջ ժամը չորսին Մշակոյթի Տունը։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

×

ԱՆԴԱՄԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ Միութեան անդամական ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ Յունուար 23, Կիրակի առաւօտ ժամը 9 – 12,30, Միութեան սրահին մէջ, 33 Քուռ Փիէր Փիւժէ։

Օրակարգ.— Ա) Բարոյական եւ նիւթական համարատուութիւն, Բ) Վարչական նոր ընտրութիւն։

×

ԿԵՍԱՐԻՈՑ եւ ՇՐՋԱՆԻ Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը Յունուար 20, Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 20ին, 32 Ռիւ տը Թրեվիզ, մեթրօ Քատէ, Պարոյր-Սեւակ գրադարանի սրահը։ Կը հրաւիրուին բոլոր անդամներն եւ անդամուհիները, ինչպէս նաեւ Հայաստան, Նոր Կեսարիա այցելող հայրենակիցները։

Օրակարգ.— Ա) Նոր Կեսարիա այցելութեան եւ ապագայ գործունէութեան մասին զեկուցում։ Բ) Նոր տարուան առթիւ հիւրասիրութիւն։

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները Ուրբաթ, Յունուար 21ին ժամը 21ին Մշակոյթի Տան մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

ՃԱՇ

Հայ նախկին Մարտիկներու եւ Կամաւորներու Միութիւնը կը կազմակերպէ ճաշ մը իր վեթերան ընկերոջ Միհրան Մավիեանի ի պատիւ «Ոճիրի անդրաշ-ղարհէն» գիրքի հրատարակութեան առթիւ, Յունուար 22 ժամը 20·30ին Եան'ց ակումբը։

Ներկայ կ'ըլլայ՝ հայրենի գրագէտ
ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ

Ճաշագին 60 Փր. դիմել 35 Ռիւ տը Թրեվիզ, հեռաձայն 770–07–25

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Recherchons retoucheuse qualifiée, références exigées.

Boutique LADY BELL

Prêt à porter féminin

206, Bld. Jean-Jaurès

BOULOGNE - BILLANCOURT

Tél. : 603-90-21

Հ. Յ. Դ.

ՀԻՄՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ 86ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԻԹՈՎ

Հարցազրոյց
(TABLE RONDE)

Նիւթ

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ԷՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՀԵՏԱՊՆԴՈՒՄ

Կը մասնակցին ընկերներ՝
ԱՆԱՀԻՏ ՏԷՐ-ՄԻՆԱՍԵԱՆ
ԼԻԼԻԱՆ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ
ՀՐԱՅՐ ԹՈՐՈՍԵԱՆ
ՊԵՐՃ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

Կը համադրէ
ԸՆԿԵՐ ԱՐԱ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Ուրբաթ, Յունուար 28, երեկոյեան ժամը 20·30ին, Իսի լէ Մուլինոյի Սալ տէ Ֆէթին մէջ։ Հասցէ՝ Մեթրօ Մեռի տ'Իսի

Հ. Բ. Ը. Մ.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Union Générale Arménienne de Bienfaisance

UGAB-JEUNES — UGAB-JEUNES

Կը ներկայացնէ

« ARRANGEMENT » de Elia KAZAN

Vendredi 21 Janvier à 21 heures
au MUSEE GUIMET
(6, Place d'Iéna — PARIS 16e)

Après América, América «l'Arrangement» de chacun avec soi-même, de chacun avec le système social où il est intégré, Acceptation, « arrangement » ou refus ?

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Երեւանէն Նիկողոսեան Արուսեակ Գասպարի (Խմէրեան Արուսեակ Գասպարի) կը փնտռէ իր եղբայրը Սեդրակ, մօրը անունը՝ Փեփրոնէ, քոյրը՝ Շուշանիկ, եղբայրը Տիրան մեռած է։

Իր հասցէն է՝ Նիկողոսեան Արուսեակ,
Ծերեթելի փողոց 51/17 շէնք
1 մուտք, 2 բնակարան
Երեւան 375039 Խորհ. Միութիւն

×

Ժառանգական խնդրի կապակցութեամբ կը փնտռուի Պ. Գրիգոր Թաքիլեան, մօր անունը՝ Հնազանդ։

Ենթակայէն, կամ զինք ճանչցողներէն կը խնդրուի դիմել կամ տեղեակ պահել Փարիզի Հայոց մայր եկեղեցւոյ Առաջնորդարանը, 15 Ռիւ Ժան Կուժոն Փարիզ 8րդ։ Հեռաձայն 359-67-03։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

12-14 Rue St. Bazile

RECEPTION — CONFERENCE

HENRI VERNEUIL

Le Jeudi 20 Janvier à 21 heures

×

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ – ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՆՐԻ ՎԵՐՆԷՕՅ

(ԱՇՈՏ ՄԱԼԱՔԵԱՆ)

Հինգշաբթի, Յունուար 20, ժամը 21ին

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր խումբը 100 Փր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի, ընկ. Կարապետ Թիւթէլեանի մահուան առթիւ։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Սէն Ժեռմի ընկերուհիները խորին ցաւակցութիւն կը յայտնեն ընկերուհի Թիւթէլեանի, զաւակներուն եւ ընտանեկան պարագաներուն իրենց ամուսնոյն եւհօր մահուան առթիւ։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՈՐ ՃԱՇԱՐԱՆ ՄԸ

PIZZA OSKIAN

139, rue Saint-Honoré 75001 Paris

tél. 260 23 80

ԲԱՑՈՒԱԾ Է ԻՐ ԴՌՆԵՐԸ

ՁԵՐ ՃԱՇԵՐՈՒՆ, ՆՇԱՆՏՈՒՔՆԵՐՈՒՆ ԵՒ

ԽՐԱԽՃԱՆՔՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԸՆԴԱՐՁԱԿ ՍՐԱՀ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Les Productions et le Restaurant

LA CAPPADOCE

3, rue Marivaux (derrière l'Opéra-Comique, M° Richelieu-Drouot) tél 742-83-65

vous présentent le premier 33 tours « ARMENIA IMMORTAL »

de

MARTEN YORGANTZ

avec

Bernard DEDEDJIAN

en vente à :

— LA CAPPADOCE 3 rue Marivaux, Paris 2e 742-83-65
— LIBRAIRIE PALOUYAN 9 rue de Trévise, Paris 9e 523-24-97
— TELE-CONDORCET (KAPIKIAN) Clamart (92)
— SUPER-MARCHE BAHADOURIAN 20 rue Villeroy, Lyon 60-32-10
— DISCO-MATIC 11 rue Pasteur, 26000 Valence

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
20
JEUDI
20 JANVIER
1977

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1,20 F

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 170 Ֆ.	Վեցամսեայ	90 Ֆ.
Արտասահման	Տար. 200 Ֆ.	Հատը	1 Ֆ. 20

52ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.772 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 52e ANNÉE — N° 13.772

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԼԻՈՒՇԻ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՍՈՒԼԻՍԸ ԵՒ ՌՈՒՍԱՑՈՒՄԸ

— o —

Փարիզի մէջ է որ Լէոնիդ Պլիուշ մամուլի ասուլիս մը տուաւ Երկուշաբթի օր, կազմակերպուած «Խորհ. Միութեան քաղաքական բանտարկեալներու Պաշտպանութեան Կոմիտէ»ին կողմէ եւ որուն կը նախագահէր Անրի Քարթան, անդամ «Խորհ. Միութեան ազգային ճնշումի» վերաբերող Հիմնարկին: Այս առթիւ կոմիտէն ուզած էր նաեւ անդրադառնալ եւ ոգեկոչել Ուկրանիոյ ձերբակալութեանց 5րդ տարեդարձը (1972 Յունուար 12–15) եւ Պլիուշ երկար ծանրացած է Ուկրանացիներու ներկայ դժուարութեանց վրայ իրենց լեզուն եւ մշակոյթը պահպանելու համար: «Ռուսացման քաղաքականութիւնը կ'ըսէ Պլիուշ, որ գուցէ դեռ անգիտակից էր Խրուշչեւի օրով բացարձակապէս գիտակից է այսօր: Ուկրանացի բանաստեղծ Շեվչենկոյի (Նիկոլա Ա.ի ժամանակակից) գիրքերը արգիլուած են, ուկրաներէն քերթուածներ արտասանող երիտասարդները կը հետապնդուին եւ ուկրաներէն լոյս տեսնող վեց պարբերականներ ստիպուեցան ռուսերէն հրատարակուիլ»: Պլիուշ անդրադարձած է նաեւ «Հելսինքիի համաձայնագրերու հսկողութեան ուկրանական կոմիտէ»ի մէկ յայտարարութեան (1976 Նոյեմբեր), որ բողոք մըն էր Ուկրանիոյ բացակայութեան դէմ Հելսինքի, երբ ներկայ է ՄԱԿի մէջ եւ որու հեղինակներուն բնակարանները խուզարկուած են Կիեւ:

Այս ասուլիսին առթիւ կոմիտէն կոչ մըն ալ ըրած է ի նպաստ քաղաքական ութ բանտարկեալներու.— Պարոյր Հայրիկեան (անդամ Հայ Ազգային միացած կուսակցութեան, հիմնուած 1967ին եւ որ Հայաստանի անկախութիւնը կ'ուզէ), Մուսթաֆա Ճեմիլեւ (մահմեդական հաւատացեալ եւ հայրենասէր, Խրիմի Թաթար), Սեմիոն Կլուզման (յիմարաբոյժ, արգելափակուած որովհետեւ Զօր. Գրիգորենկոյի արգելափակման առթիւ հակընդդէմ կարծիք մը պահանջած էր:

Լիտովիչ (Համայնավար կուսակցութեան անդամ ձերբակալուած, որովհետեւ նամակ մը գրած էր Կեդր. Կոմիտէին բողոքելու համար Քա. Ժէ. Պէ.ի գործունէութեան ապօրինութեան դէմ):

Վ. Մորոզ (ուկրանացի պատմաբան):

Նիքոլա Պլախոտնիուք (ուկրանացի հայրենասէր բժիշկ):

Ա. Սերկիէնքօ եւ Միշէլ Շթերն (բժըշկապետ):

Քանի մը տողով

ԻՎՈՆՆ ՓՐԷՆԹԱՆ մեռաւ առջի օր 83 տարեկանին: Երեք ամիս առաջ բարձրուկրի բեկում ունեցած էր եւ անկէ ի վեր ինքզինքը չէր գտած: Երգչուհի եւ դերասանուհի, երկրորդ կինը եղած էր Սաշա Կիթրիի եւ միակը զոր ինք լքած էր Փիէր Ֆրէնէի համար, որու հետ տիպար զոյգ մը կազմած էր, մինչեւ վերջերս երբ ֆրանսական Թատրոնի եւ Շարժանկարի մեծ դերասանը իր մահկանացուն կը կնքէր: Իվոնն Փրէնթան փարիզեան կեանքի ամբողջ ժամանակաշրջանի մը խորհրդանիշն էր:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ գործատէրերը աւելի լաւատես են եւ Ազգ. Խորհուրդի նախագահը Սերաք ըսաւ թէ ամէնէն դժուար օրերը մեր ետին են այլեւս:

ԹՐՈՒԱՅԻ մէջ տեղի կ'ունենայ Փաթրիք Անրիի դատավարութիւնը, զոր ոմանք ճարտարութեամբ վերածեցին մահապատիժի դատավարութեան: Ամբաստանեալը, ծանօթ է, անցեալ տարի առեւանգած ու խեղդած էր իննամեայ Ֆիլիփ Պերթրանը եւ 19 օր ոճիրը քօղարկած, փրկագին պահանջելով ծնողքէն եւ ՛լիր յայտարարութիւններ ըրած էր յետագային, ինքն իսկ մահուան արժանի նկատելով մարդասպանը:

ՓԱՐԻԶԻԷՆ – ԼԻՊԵՐԷԻ Սէնթ Ուէնի տպարանը յարձակման ենթարկուած է մամուլի բանթողներու կողմէ, Չորեքշաբթի վաղ առաւօտեան: Հարիւրաւոր օրինակներ փճացուած են մինչ միւս բեռնակառքերը ոստիկանութեան պաշտպանութեան տակ է որ կը կատարէին ցրումի շրջապտոյտը:

Գիրքի էնթերբրէնտիքալը կը բողոքէ Փարիզիէնի տնօրէնութեան հետ բանակցութեանց դանդաղութեան դէմ: Կառավարութիւնը միջնորդ մը նշանակած էր ու լուծում մը պիտի գտնուէր մինչեւ Յունուար 15 երբ պատահեցաւ թերթին ընդհ. նախագահ – տնօրէն՝ Ամօրիի արկածալի մահը:

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ մէջ ձերբակալութեանց ամբողջ շարքի մը ձեռնարկած են իշխանութիւնները: Կ'ըսուի թէ հարիւրաւորներ բանտ տարուած են: Խորհ. իշխանութիւններն ալ արգիլած են ոչ-պաշտօնական նկարչական ցուցահանդէս մը, որու բացումը պիտի կատարուէր Լենինգրադ:

ԵՐԵՒԱՆ ⟷ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Յունուար 12–14)

ՃԱՏՐԱԿԻ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՊԱՏԱՆԵԿԱՆ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

Ռիգայի մէջ սկսած են ճատրակի խորհրդային 26րդ պատանեկան ախոյենութեան մրցումները, մասնակցութեամբ 36 տղոց եւ 24 աղջիկներու: Հայաստանը կը ներկայացնեն Ցամիկ Բաբայեան, Լեւոն Եօլեան եւ Տիգրան Գրիգորեան: Ադրբեջանի ներկայացուցիչներուն մէջ է նաեւ Խորհ. Միութեան անցեալ տարուան ախոյեանը՝ 13ամեայ Գարիկ Կասպարով (Գասպարեան): Վեց շրջանէ ետք դասաւորման գլուխը կը գտնուի Գարիկ Կասպարով, որ վեց խաղերէն հինգը շահած է եւ մէկը՝ հաւասար արդիւնքով աւարտած. Հայաստանի ախոյեանը՝ Լեւոն Եօլեան 4,5 միաւորով կը գտնուի լաւագոյներու շարքին:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՈՏՆԱԳՆԴԱԿԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԽՈՒՄԲԸ ԻՏԱԼԻԱ ԳԱՑԱԾ Է

Խորհ. Միութեան ոտնագնդակի ազգային խումբը Իտալիա գացած է բարեկամական երեք հանդիպումներ ունենալու համար տեղական խումբերուն դէմ: Այս հանդիպումներէն ետք ազգային խումբը՝ աշխարհի ախոյենութեան ընտրական խաղերու ծիրին մէջ, գարնան չորս հանդիպում կ'ունենայ Հունգարիոյ եւ Յունաստանի ազգային խումբերուն դէմ: Ինչպէս ծանօթ է, Խորհ. Միութեան ազգային խումբի աւագ մարզիչն է Նիկիտա Սիմոնեան: Խումբին հետ Իտալիա գացած է նաեւ Նազար Պետրոսեան:

×

ՁՄԵՌՆԱՅԻՆ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴՆԵՐԸ ՎԵՐՋ ԳՏԱԾ ԵՆ

Ձմեռնային արձակուրդները վերջացած ըլլալով, Հայաստանի հարիւրաւոր աշակերտները, որոնք գացած էին Խորհ. Միութեան զանազան քաղաքները՝ արձակուրդի, վերադարձած են Հայաստան: Իսկ Խորհ. Միութեան զանազան շրջաններէ Հայաստան արձակուրդի եկած շուրջ հազար աշակերտներու համար՝ Երեւանի «Ռոսիա» շարժանկարի սրահի, արտադրական ձեռնարկութիւններու մշակոյթի պալատներու եւ ակումբներու մէջ կազմակերպուած են տօնածառի հանդէսներ: Շարժանկարներու ցուցադրութիւններ, թատերական ներկայացումներ, մարզական մրցումներ տեղի ունեցած են նաեւ Լենինականի, Կիրովականի, Ալավերդիի, Դիլիջանի եւ Ղափանի մէջ:

×

ԼՈՐԻՍ ՃԳՆԱՒՈՐԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Իրանահայ երաժիշտ Լորիս Ճգնաւորեան, որ վերջերս Հայաստան գացած էր, ընդունուած է Սփիւռքի Հայութեան հետ Մշակութային Կապի Կոմիտէի նախագահ Վարդգէս Համազասպեանի, Երաժիշտներու Միութեան նախագահ Էդուարդ Միրզոյեանի եւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա.ի կողմէ: Հայաստանի Երաժիշտներու տան մէջ տեղի ունեցած է երաժշտական երեկոյթ մը, որու ընթացքին մեկնաբանուած է Ճգնաւորեանի «Ռեքուիեմ»ը, գրուած՝ փողի եւ հարողական նուագարաններու համար: Լորիս Ճգնաւորեան դարձեալ հրաւիրուած է Հայաստան՝ տեղւոյն նուագախումբերուն հետ հանդէսներ տալու համար:

ԼԻՈՆ - ՏԷՍԻՆԻ Հ.Մ.Ը.Մ.Ը ՆԻՄԻ ԴԷՄ

— o —

Գրած էինք առջի օր (Յունուար 18) թէ Լիոն – Տէսինի Հ. Մ. Ը. Մ.ը յաղթելով Օի դէմ մէկ կէտով Սէն-Փրիէսթի, իրաւունք կը ստանար մասնակցելու 32րդ աւարտականներուն: Վիճակով, Հ. Մ. Ը. Մ.ի մրցակիցն եղաւ Նիմ, որ Ա. կարգի կը պատկանի:

Մրցումը տեղի կ'ունենայ Փետրուար 13ին, չէզոք դաշտի վրայ:

ՏՈՄՍԵՐ

«ԽՈՐԱՆԱՐԴԱՑԱԾ» ՀԱՅԵՐ...

Կը պատմուի թէ անցեալին, Գէորգ Չաւուշ, մասնաւոր քննութենէ մը կ'անցընէր յեղափոխութեան ծառայել ուզողները: Լուցկի մը կը վառէր, թեկնածուին մէկ մատը կը բռնէր բոցին վրայ ու շե՛շտ՝ կը նայէր դէմքին: Ծամածռութիւն մը կամ ցաւի կծկում մը տեսա՞ւ — մերժուած էր: Այսպէս, կրնար միանալ լեռը ելլող խումբին, որպէս շալակաւոր կամ կռուող, կանխիկ տուած ըլլալով տոկունութեան եւ չարքաշութեան իր տուրքը:

Ժամանակները փոխուեցան: Ներկայիս կուսակցականէն պահանջուածը ոչ տոկունութիւնն է եւ ոչ ալ քաջութիւնը: Թիւ մէկ առաքինութիւնը որով օժտուած պէտք է ըլլայ արդի կուսակցականը... համբերութիւնն է: Լայն, անսայթաք, անպարփակ եւ անսահման համբերութիւն՝ եւ ուրիշ ոչինչ:

«Կը մտածեմ, ուրեմն կ'ապրիմ» կ'ըսէր Տեքարթ: «Կը համբերեմ, ուրեմն շարքային եմ», կրնայ արձագանգել մերօրեայ կուսակցականը, ո՛ր կուսակցութեան ալ պատկանի: Եւ ընդունինք, նուազ քաջութիւն չի պահանջեր երբեմն նորերուն համբերութիւնը, քան հիներուն սխրագործութիւնը: Դատեցէք:

Պէյրութի մէջ խումբ մը երիտասարդներ մտած են կուսակցութեան շարքերը եւ ըստ սովորութեան, կատարուած է անոնց երդման արարողութիւնը: Նորագիրները ընդունող անձը ճառ մը խօսած է, ճառ մը որ... ի՞նչպէս ըսենք, դժուար է բացատրել: Պարզենք: Թերթին մէջ նոյնութեամբ տպուած այդ ճառը՝ չափեցինք, տողերով ու տառերով: Կրնայ լեցնել «Յառաջ»ի լման երեք... էջերը: Պէտք է ենթադրել որ դժբախտ տղաքը ոտքի վրայ լսած ըլլալու են լեզուական այդ հեղեղը, քանի որ երդման արարողութիւն մըն է, ու երդում մը նստուկ չի կատարուիր: Իսկ անողոք ճառախօսը — կուսակցական «թեքնիք» բառով մը՝ նորընծաներուն «կնքահայրը» — Գէորգ Չաւուշին լուցկիին տեղ այդ ձեւը գտած է փորձելու նորեկներուն համբերութիւնը: Եթէ կրցած են տոկալ նման աղէտի մը, կը նշանակէ թէ այլեւս ցմահ պիտի մնան հաւատաւոր (հասկցէք... համբերաւոր) կուսակցականներ:

Նմոյշ մը, պատանիներուն տրուած պատգամէն.

Դուք, մտնելով մեր կուսակցութեան մէջ, դադրեցաք հասարակ Հայեր ըլլալէ...

Դուք բազմապատկուած Հայեր պիտի ըլլաք, խորանարդացած Հայեր պիտի ըլլաք...

Պիտի սրբանաք եւ սրբացնէք, պիտի գաղափարականանաք եւ գաղափարականացնէք...

Զմռռնանք, նարեկեան թափով եւ սիամանթոյական շունչով սաւառնող այս... փչոցը, կ'երկարի ու կ'երկարի, սիւնակներով եւ էջերով:

Կը մնայ հարց տալ.

— Այսպէս «խորանարդացած» եւ «սրբացած» մարդոց հետ, որոնք դադրած են նաեւ «հասարակ Հայեր» ըլլալէ, այլեւս ի՞նչ համարձակութեամբ կրնան խօսիլ մնացեալ Հայերը որոնք... հասարակ մահկանացուներ են, ինծի պէս, ձեզի պէս...:

ԱՐԵՒԵԼՔՑԻ

- ԴԵԳԵՐՈՒՄՆԵՐ -
ՍՓԻՒՌՔԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ
ԱԾՈՒՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

1920–1970 ՅԻՍՆԱՄԵԱՅ ԳՐԱԿԱՆ ՎԱՍՏԱԿԻ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՅԱՏԿԱՆԻՇՆԵՐԸ

Գրական ամէն ժամանակաշրջան նկարագիր կը ստանայ զգացական, մտածական, ստեղծագործական եւ գեղագիտական առանձնայատկութիւններէ. կը զարգանայ ընկերային կեցութենէ եւ հաւաքական ապրումներէ մղում առնող «կլիմայական» պայմաններու տակ, սակայն յայտնուող տաղանդներու անհատական խառնուածքէն կ'առնէ իր ինքնութիւնը: — «Զարթօնքի Սերունդ», «Իրապաշտներ», «Արուեստագէտ կամ Գեղապաշտ Սերունդ», «Յետ Եղեռնեան» եւ «Անմիջական Սերունդ» տարազները, զորս սովոր ենք գործածել 1850 – 1970ական թուականներու աւելի քան հարիւրամեայ գրական հունձքը բնութագրելու համար համաձայն յատկորոշ գիծերու եւ շրջանէ շրջան տիրական կշիռ ստացող հետամտութիւններու՝ կը միտին հաստատումը ընելու այն շրջափոխութեանց, որոնց կ'ենթարկուի 19րդ դարու եւ 20երորդի մեր գրականութիւնը, ներգործութեան տակ ընկալչական եւ ստեղծագործական պայմաններու, անհատական եւ հաւաքական մղումներու, նաե՛ւ ընկերային եւ իմացական ընդհանուր հոսանքներու:

Այս տեսակէտով՝ 1920 – 1970 յիսնամեակի Սփիւռքեան գրականութիւնը հիմնական ի՞նչ գիծերով կը յատկանշուի, անհատական եւ հաւաքական ի՞նչ ապրումներէ մղում կը ստանայ, խորքի թէ ձեւի ի՞նչ առանձնայատկութիւններ ի յայտ կը բերէ:

Ա.— 1890էն մինչեւ 1910 թուականներու իրապաշտ եւ գեղապաշտ շարժումի օրերէն կը վերապրին կարգ մը դէմքեր՝ որոնք կը ձգտին ոգեպաշտական գծով եւ հայեցի նկարագրով ստեղծագործութիւններու: Անկախաբար յետ Եղեռնի նորաստեղծ պայմաններէն՝ կը հաւատան թէ արեւմտահայ վաստակը պիտի ըլլայ գումարը հայ եւ արեւմուտք բառերով սահմանելի ստեղծագործական ներքին եւ արտաքին կարելիութիւններու (Կոստան Զարեան, Լեւոն Շանթ, Վահան Թէքէեան, Զապէլ Եսայեան, Արշակ Չօպանեան, Յակոբ Օշական, Ահարոն եւ ուրիշներ):

Բ.— Կիլիկիոյ պարպումէն եւ քեմալական շարժումէն ետք (1919–1922), յետ Եղեռնի առաջին սերունդը կայք հաստատած է Հին ու Նոր Աշխարհներու մէջ: Վերապրող երէցներ եւ տաղանդաւոր նորերու փաղանգ մը՝ մասնաւորաբար Ֆրանսա ու Միացեալ Նահանգները ունին իրենց հանգրուան: Այս շրջաններուն մէջ՝ մեր գրողները ազդեցութեան տակ են ընկերային, իմացական եւ գրական նոր հոսանքներու, դպրոցներու եւ հանգանակներու, բայց մանաւանդ՝ առաջին աշխարհամարտի վաղորդայնին երիտասարդութեան մօտ յայտնուող գաղափարական, կենցաղային եւ յեղաշրջական ըմբռնումներու: Ապրուած կամ զգացուած տառապանքը, որբի հոգեբանութիւնը, նոր միջավայրերու պատշաճելու ստիպողութիւնը, ստեղծագործական իրենց կարելիութիւնները արժեցնելու ինքնավստահութիւնը՝ նոր սերունդը կը մղեն յանձնապաստանութեան, — չըսելու համար ինքնահաւանութեան: Արեւմուտքը տպաւորած է զիրենք գաղափարական եւ ընկերային եռուզեռով մը՝ որուն հոգեպէս եւ իմացապէս ընդառաջելու ներքին տրամադրութիւնը ունին: Հայու եւ մարդու իրենց բոլոր տագնապանքը, մտածական թէ զգացական բոլոր մղումները, կեանքի իրենց նոր հանգանակները՝ առոյգ ու թարմ ոճի մը արտաքին նպաստով՝ կը բերեն անոնք գրականութեան, իրենց տաղանդն ու կոչումը վերածելով նոր նուաճումներու փաստի մը:

Նոր սերունդը եզրակացուցած է թէ իրենց հայրերը սխալներ գործեցին. իրենց հին հաւատքին, զգացումներուն, ընկերային եւ գաղափարական դաւանանքին մէջ այնքա՛ն մը յամառ՝ որ անհաղորդ մնացին կեանքի նոր ստիպողութեանց: Այս եզրակացութիւնը, արդար եղած ըլլայ կամ անհիմն, զիրենք կը մղէ քանդելու, պայքարելու նախապաշարումներու, քարացած տեսակէտներու, բարոյական առհաւական ըմբռնումներու եւ խեղդիչ, սարկացուցիչ ճնշումներու դէմ. ազատելու իրենց դաւանութիւնն ու դժգոհանքը՝ մերթ ստորադասութեան բարդոյթով մը (Նահանջականութեամբ), մերթ գայրագին խրտչումով (յանձնապաստանութեամբ): Վազգէն Շուշանեան, Շահնուր, Հրաչ Զարդարեան: Ուրիշնե՛ր ալ, որոնք, աւելի հանդարտ ու խորասոյզ սեւեռումներով, վերլուծական եւ վկայագրական փորձերու նուաճում մը կ'իրագործեն (Նիկողոս Սարաֆեան):

Գ.— Հայրենիքի նոր իշխանութիւնը հոգեփոխութեան լպրծուն գետին մը ստեղծած է ոմանց համար՝ Սփիւռքի մէջ: Արտասահմանեան մեր կեանքին համար ընդհանրապէս, ու մասնակի տարողութեամբ նաե՛ւ հայ գրականութեան համար՝ ազգային աղէտի մը բնոյթ ստացած է հայրենասիրութիւնը ըմբռնել վարչակարգային հասկացողութեան մը հետեւողականութեամբ եւ ժխտել այն իրողութիւնը որ խորհրդային կուսակցութիւնը նպատակ կը դաւանի պայքարը ոգեպաշտութեան դէմ, ազգային ինքնութեան գիտակցութեան ու խառնուածքին դէմ, ազատութեան անխաթար իմացումին եւ ձգտումին դէմ:

Եղեռնը եւ 1918ի անկախութեան փլուզումը (1920) յուսահատութեան վիհ մըն էին բացած զանգուածներու հոգիին մէջ ու զայն մղած որոշ ինքնալքումի: Մինչ մեր մտաւորականութիւնը եւ հանրային ղեկավարութիւնը կոչուած էին հակազդելու ձեռնթափութեան եւ հիասթափութեան հակումներու՝ միջկուսակցական տարակարծութիւններ եւ յաճախ նաե՛ւ հակամարտութիւններ պատճառ դարձան որ պահպանողականներու եւ ազգային մտածողութեան կոնակ դարձուցած պատեհապաշտներու խումբ մը... «մանրամասնութիւն» ու «պերճանք» համարի ազատագրական դատ, հողային իրաւունք եւ ազատութեան իտէալ...: — Զգլխուած ողբերգութիւնը վերջին յիսնամեակի մեր պատմութեան:

Գրեցինք այսքանը, աւելցնելու համար որ վերջին կէս դարու գրական մեր կեանքը եւս զերծ չմնաց այս հոգեփոխութենէն: Ենթահող ստեղծուեցաւ հայրենասիրութեան եւ հայրենաշունչ ստեղծագործութիւններու կեղծ, շինծու, անարուեստ կափկափանքին: Տարբեր չարիք մը նաեւ այն՝ որ ներքին ճակատները շատ աւելի անհաշտ եւ անհաղորդ մնացին իրարու. հաւաքական աշխատանքի հնարաւորութիւններ պակսեցան ու հայ մտաւորականութիւնը սպասարկու դարձաւ քաղաքական տհաս մարզանքներու: Մթնոլորտը դարձաւ հեղձուցիչ, — բարոյական ու հոգեկան իր անդրադարձումով ջլատիչ:

Դ.— Յետ Եղեռնեան ընդհանուր այս մթնոլորտին մէջ, հայ գրողներու նկատելի մեծամասնութեան գործերուն մէջ հիմնական յատկանիշներ կը մնան, սակայն, կառչումը հայ հոգիին, — Հայութեամբ ըմբռնելի բոլոր իտէալներուն եւ ոգեկան արժանիքներուն (Զարեան, Օշական, Թէքէեան). երկարաձգումը գաւառի ու հողի պաշտամունքին, — մեր բարքերուն, աւանդութեանց, հայեցի ապրումներուն (Համաստեղ, Մնձուրի, Սասունի, Նուրիկեան, Վահէ Հայկ, Սօս Վանի). կարօտը հայրենիքին, — որ հասարակաց յատկանիշը եղաւ նորերուն, անոնց՝ որոնք անոր անունը սորվեցան, ապրեցան անոր երազով, ճանչցան զայն մեր պատմութեան ու գրականութեան ընդմէջէն, անոր պաշտամունքը դարձուցին աղբիւր ներշնչումի եւ անոր ձգողութեամբ ապրեցան իրենց առօրեան. ցասումը՝ հանդէպ Թուրքին ու Թուրքով խորհրդանշուող չարիքին, վատութեան, անմարդկային մոլուցքին դէմ. ապրելու ուխտ, — ցաւին ու տառապանքին հակադրուած վճռականութեամբ մը. սեւեռումը մեր նոր կեանքին, գաղութներու մէջ մեզի վերապահուած ու յաճախ մեր խառնուածքին հակադրուած բարքերով, ծայրայեղ իրապաշտութեամբ, խորթ մտայնութիւններով: Գոյութեան պայքար, հոգեկան պայքար, պայքար՝ նոր փորձութիւններու դէմ (Շահնուր, Զարդարեան). անհատական ապրումի շքեղ էջեր, — իմացական սուզումներու չնչուած հակումով մը, իմաստասիրելու, մտածելու, վերլուծելու մղումով. որբի հոգեբանութիւն, — տառապանքով կարծրացած հոգիներու մէջ՝ նոր հորիզոններէ եւ նոր մտածողութիւններէ թելադրուած ինքնավերլուծումի, ինքնաճանաչման փորձեր: Մարդկայնապաշտ գիծ մը կ'երկարի անոնց արձակին ու քերթողութեան մէջ: Ինքնախաբութիւններ չունին այլեւս, սակայն նաեւ նիւթապաշտ չեն, չեն ուզեր տարրկայանալ. կռիւ ունին իրենք իրենց դէմ (Շուշանեան). յուշագրութիւն, անցեալապաշտութիւն, — մօտիկ անցեալը ոգեկոչումի կը մղէ մեզ, դառն ու քաղցր օրեր ապրելու վերյուշքով մը: Հայուն առհաւապաշտութիւնը:

Ե.— Յետ Եղեռնի սերունդը անխաթար պահեց Գեղապաշտներու լեզուական իրագործումը՝ գոնէ մինչեւ 1960ական տարիներ: Այսօ՛ր ալ կան անոնք, սակայն Անմիջական Սերունդի մօտ լեզուն ընկըրկումներ ունի եւ ապասերումի հակումներ ի յայտ կը բերէ: 1850 – 1920, եօթանասուն տարիներու եւ երեք աւելի սերունդներու իմացական մեր վաստակով նուիրագործուած արեւմտահայերէնի բարձրագոյն որակը մնացած է անաղարտ. եւ եթէ տեղ տեղ կթոտած է կամ այլայլած՝ չէ նահանջած սակայն ու չէ այլանդակած. ընդհակառակն, կարգ մը դէմքերու քով նոր գեղեցկութիւն եւ խտութիւն ստեղծած է: Սփիւռքեան մեր կեանքը, Եւրոպայի ու Միջին Արեւելքի մէջ մասնաւորաբար, արեւմտահայերէնին տուաւ խորացումի եւ սլացքի նոր կարելիութիւններ, գիտական ու գեղարուեստական նոյնքան լման արժանիքներով: Բառամթերքի, ոճական ձեւերու, շարահիւսական նրբութեանց տեսակէտով, 1950ի հայերէնը գերազանց գեղեցկութեան եւ ճոխութեան հասած է մեր քերթողներու եւ արձակագիրներու գրչին տակ:

Զ.— Վերջին տասնեւհինգ տարիներու շրջանը (1960 – 1975), «Անմիջական Սերունդ»ի ճամբով, անկիւնադարձ մը ըստեղծելու կը միտի սփիւռքեան գրականութեան մէջ, նոր հոսանքներու տիրական եւ համայնական ներգործութեամբ: Կարգախօս հռչակուած է «թօթափել» գրական աւանդութիւնները եւ «փրկուիլ» ազգային սահմանափակութենէ՝ հաղոր–

ՌԱՆՁՊԱՐՆԵՐ

ՎԻՊԱՍՔ
ՀԱՅ ՇԻՆԱԿԱՆՆԵՐԻ ԿԵԱՆՔԻՑ

ՖԵՏԱՅԻՆԵՐԸ

Մառնիկ գիւղի երիտասարդները, որ մոմիկներ վառելով ու յարդ թափելով են գտնում դէպի բերդի ներսը տանող ճամբան, չեն իմացել այդ գաղտնիքը, դու էլ չես իմանայ: Որքան դէպի վեր ելնես, այնքան խրխինջը կը հզօրանայ: Ժողովուրդը հաւատացած է, որ դա Արաբոյի ձիու խրխինջն է: Եւ քաջ ֆէդայիները տարին երկու անգամ դէպի Սմբատաբերդն են մագլցում Տիլիբոզի խրխինջը լսելու համար: Արաբօ՛, Արաբօ՛, դու առաջին ընտրեալն էիր, որ ֆէդայութեան կրակէ շապիկը հագար Մշոյ դաշտում»:

Արաբոյի երգը տակնուվրայ արաւ իմ հոգին: Մի՞թէ ես եղել էի այդ առասպելական հեծեալի հետ: Մի՞թէ նա ինձ նստեցրել էր իր հէքեաթային նժոյգի թամբին:

Գէորգ Զավուշը նոյնպէս խստօրէն յուզուեց: Ծերունի Մակարը, գլուխը Գալէի թիկունքին դրած, յուզմունքից խածեց իր բեխի ծայրը.

— Թռնոքի (կորանի), — գոչեց հայդուկապետը, կոճղի վրայից ելնելով:

Մեր ուսապարկերը հանեցինք, զէնքերը յենեցինք ծառերին, ու պարն սկսուեց:

Ո՞վ է տեսել աշխարհում այդպիսի պար:

Նախ կանգնեցին որպէս պարխաղ, ապա ցնցեցին ուսերը, թափ առան եւ խոյացան առաջ: Տեսէ՛ք ինչպէս է պարում Փեթարայ Իսրօն՝ Գէորգ Զավուշի կապարճակիրը: Ուսերի վրայով իրար են հիւսուել Արտօնքայ Զնդոյի, Մշեցի Տիգրանի եւ Բամբկու Մելոյի թեւերը: Ոտքերի խրոխտ դոփիւնով նետւում են առաջ եւ մոլեգին արագութեամբ քաշւում ետ: Գէորգ Զավուշը, քուրդ Հասանօն եւ Մառնկայ Պողէն միասին են պարում: Ինձ էլ քաշեցին շղթայի մէջ: Իմ մէջքին ոլորուեցին Ալիզոնանցի Մուքոյի եւ Ծուռխաչ Հազարիկի ձեռքերը: Հազարիկի մէջքին ծալուեց Հաջի Գեւոյի բազուկը: Ջիապան Բարսեղը, Ալադին Միսակը եւ Սէյդօ Պօղոսը միացան շղթային:

Ֆրանկ–Մոսօն էլ:

Ցրոնաց Մուշիկն ու Ավրանայ Արամն էլ եկան: «Բրինդարը» բոբռոքեց անծուխ կրակ եւ Աողայ Զորիկի եւ Աղջնայ Վահանի հետ նետուեց պարի մէջ: Պարի մէջ նետուեցին նաեւ դեղնած ականջներով Շմօն եւ ասորի Աբդելօն:

Սկսուեց «Ծափպարը»:

Այստեղ գլխաւոր պարողները Սասունցիները եղան: Այդ ոչ թէ պար էր, այլ հողմի շառաչ: Զոյգերով կանգնեցին ճակատ ճակատի: Ծունկի են իջնում, բարձրանում, օրօրւում եւ պտոյտներ գործելով, ձեռքերը թափով բախում իրար: Նորից են չոքում, կռանում, կանգնում եւ նորից շառաչելով բախւում միմեանց: Միայն մի անգամ վրիպեց Արծիւ Պետօն: Մօրուքը ուշացաւ. Պետօն երեք անգամ պտոյտ գործելով եւ ծափ զարկելով, Սպաղանաց Մակարին եւ Կարկուտ Թաթէին շրջանցելով, ձեռքի թաթերը թափով իջեցրեց դիմացի զոյգ կէշիներին:

Ու այսպէս պարելով էլ նրանք յոգնած թափուեցին ծառերի տակ, իրենց զէնքերի եւ ուսապարկերի վրայ, իրենց պատանքների վրայ:

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՇԵՐԸ

Այդ գիշերը Գէորգ Զավուշը ինձ պահակ կարգեց անտառում:

Ահա գետնին երկարած կամ ծառերի բներին թիկն տուած՝ պառկած են հայդուկները: Պառկած են ամէն մէկը իր զէնքը գրկած: Ոմանք յարմար քարեր են դրել իրենց գլխատակին՝ վրան ուսապարկը՝ իբրեւ բարձ: Մէջքի վրայ աժդահայի պէս տարածուել է Սպաղանաց Մակարը: Յոգնեց ծափպարից: Խարոյկի մօտ պպզելով, կրակից հանեց կիսեփ խորոված մի շարան, վրայից թափ տուեց ածուխի կտորները եւ մոխրախառն կերաւ: Մի հարուած տուեց Գալէի մէջքին, մի թեթեւ հարուած Փեթարայ Մանուկի թիկունքին եւ Լաճկանցի Արթինի կողքից անցնելով, յոգնած շուռ եկաւ նրանց մէջտեղ: Պառկած է հանդիստ, գլուխը իր հրացանի խզակոթին դրած: Հին է այդ հրացանը: Նրա խզակոթը երկու անգամ նորոգել է Անդրանիկը՝ Տաղվրնիկի կիսամութ դոմում նստած:

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(65 – Շար.)

ԱՖՐԻԿԷ ԻՐ ՀԱՐՑԵՐՈՎ

Օ

Էօ-Պուաունտի, օդանաւի ազգային ընկերութիւնը, միայն մէկ օդանաւ ունի՝ հին Քարավել մը, այն ալ նուէր տրուած Ֆրանսայի կողմէ այս աղքատ երկրին: Օդանաւը շաբաթը երկու անգամ երթուդարձ կը կատարէ Նայրոպիէ - Պուրունտի: Ամէն երթուդարձը 12.000 տոլարի բաց կ'արձանագրէ կառավարութեան հաշւոյն:

Զայիրի մայրաքաղաքին՝ Քինշաշայի մէջ կիսատ մնացած աշտարակաձեւ շինութիւն մը կայ: Ասիկա կոչուած է յիշատակարանը դառնալու երկրին անկախութեան համար զոհուած հայրենասէրներուն: Շէնքը կիսատ կը մնայ նիւթական պատճառներով: Իշխանութիւնները կը յուսան օր մը աւարտել շինութիւնը. ե՞րբ, իրենք ալ չեն գիտեր: Ցամենայն դէպս, երբ նիւթական միջոցները թոյլ տան:

Պանկուի մէջ, Ժան Պոքասա, որ արդէն նախագահ հռչակուած էր ցկեանս, ինքզինք կայսր անուանեց: Երկրին նախկին անունն ալ, որ Կեդրոնական Ափրիկէի Հանրապետութիւն էր, վերածեց Կայսրութեան: Ինքզինքին շնորհած տասնեակ մը շքանշաններուն կողքին ադամանդեայ թագ մըն ալ պիտի ունենայ:

Ափրիկէի գրեթէ բոլոր երկիրներուն մէջ այս երեւոյթը նշմարելի է՝ Պետութեան կողմէ կառուցուած պանդոկներ՝ առանց զբօսաշրջիկներու, պալատներ երկրին առաջնորդներուն համար, ինքնամուղ օդանաւեր նախագահական գործածութեան սահմանուած եւ, վերջապէս, շռայլ հանդիսութիւններ ազգային տօներու առթիւ:

Շատերու համար, ըլլան անոնք ափրիկեցի, թէ ոչ, նմանօրինակ երեւոյթները աւելորդ պերճանքներ են, քանի ափրիկեան երկիրները աղքատութեան մէջ կը տուայտին: Այդպիսիներուն կարծիքով աւելի լաւ է նիւթական միջոցներ յատկացնել ժողովուրդին ապրուստի մակարդակը բարձրացնելու սահմանուած ձեռնարկներու, աշխատանքներու, իրագործումներու: Ուրիշներ, սակայն, վեր խոյացող յուշարձանները, տօնակատարութիւնները եւ, նոյնիսկ, «անհատի պաշտամունքը» կը նկատեն անհրաժեշտութիւններ՝ պատմական դետնի վրայ: Ասոնք այժմ այնքան կարեւոր են Ափրիկեցիներուն համար, որքան անցեալին կարեւոր եղած են Եւրոպացիներուն համար կաթողիկէները, պալատները, դղեակները:

— Ո՞վ կը կարծէք, որ վճարեց գինը Վերսայլի պալատին, հարց կուտայ Եթովպիացի ընկերաբան մը, որ Ֆրանսա եւ Իտալիա ուսանած է: Հարցումին պատասխանը ինք կուտայ ըսելով՝ գիւղացիներն ու ստրուկներն էին. հիմա ալ Ափրիկէի համապատասխան դասն է, որ կը վճարէ փառքի գինը. ազգային արժանաւորութեան գետնի վրայ այժմ օդանաւային գիծ մը անցեալի պալատին համարժէք կը նկատուի»:

Ի՞նչ բացատրութիւն կարելի է տալ այս մտայնութիւնը կամ երեւոյթը հասկնալու համար: Արդեօ՞ք Ի. դարու Ափրիկէն, իր զարգացող ազգայնականութեամբ, կը նմանի միջնադարեան կամ Վերածնունդի Եւրոպային: Արդեօ՞ք կը նշանակէ, թէ պատմական յստակ օրէնքներ կան ընկերային եւ ազգային զարգացումներու հոլովոյթին մէջ:

Անոնք, որոնք այո կը պատասխանեն այս հարցումներուն, դիտել կուտան, թէ Ափրիկէի այժմու գոյավիճակը ձեւով մը կը նմանի անցեալի Եւրոպայի. ցեղային, լեզուական եւ մշակութային բաժանումները ափրիկեան իւրաքանչիւր երկրի մէջ չե՞ն յիշեցներ, օրինակ, Ֆրանսայի այն ժամանակաշրջանը, երբ երկիրը հատուածներով — Բրիտանիա, Նորմանտիա եւ Պուրկոնեը — կազմուած համադաշնակցութեան նկարագիրը ունէր: Այդ օրերուն ապահովաբար ընկերային եւ պետական կառոյցի պատկերը այսօրուան ափրիկեան երկիրներուն նման էր:

Նոյնիսկ այսօրուան անուանակոչումները, ինչպէս՝ Առաջնորդ (Թանզանիոյ Ծիւլիւս Նիէրէրը), «Իմաստուն ալեւորը» (Քենիայի Ժոմօ Քենեաթան), «Հիմնադիրը» (Զայիրի Մոպութու Սեկօն) կը յիշեցնեն անցեալի օրինակները, ինչպէս՝ Առիւծասիրտ Ռիչըրտ արքան:

— Ինչո՞ւ կը դատապարտէք Մոպութուի ծայրայեղութիւնները, դիտել կուտայ ափրիկեան երկիրներու ծանօթ անձ մը, ի վերջոյ մի մոռնաք, որ առանց Մոպութուի եւ թերեւս նաեւ անոր ծայրայեղութիւններուն, Զայիր գոյութիւն պիտի չունենար:

Դժուար է գիտնալ սակայն, թէ ի՞նչ կը մտածէ այն խեղճ Ափրիկեցին, որ կիզիչ տաքին արեւածագէ արեւմուտ տաժանակիր աշխատանք կը կատարէ չոր հացի մը փոխարէն:

Թ. Ա. Թ.

գուելով համաշխարհային բնոյթ ու ծաւալ ունեցող շարժումներու, եղբայրանալով յառաջապահ մտաւորականութեան հետ, ճանչնալով մարդկութիւնը յուզող մեծ խնդիրները ու ճակատ յարդարելով «հայկական գգայավարութեան» դէմ:

— Թէ նման առաջադրանք մը ի՛նչ նպաստ է հայ գրականութեան, մենք կը տարակուսինք նման միտումի մը գոյութեան իրաւունքին հաւատալէ: Շեշտած ենք միշտ, որ ճանաչումը, շփումը, կապը եւ պատուաստումը էական ստիպողութիւններ են՝ թարմանալու, բացուելու, զարգանալու, կենսանորոգ մնալու համար, սակայն ապահովութիւն ու երաշխիք չեն «անկինադարձ սահղծելու»: Գրական որեւէ հրջափոխութիւն առողջ է, երբ մեր ժողովուրդի ընկերային - իմացական ենթահողէն աւիշ կը ստանայ. այլապէս՝ հետեւակութիւն ու կապկում կը դառնայ:

Չենք ժխտեր գոյութիւնը տաղանդաւոր նորագոյններու. չենք մերժեր ազդեցութիւններու, ներգործութիւններու, ժամանակակից հոսանքներու դերը. սակայն «արդիացումի» նախադրեալով կամ «նորարարութեան» առաջադրանքով ամէն փորձ մայր արմատէն խզուելու՝ կը նկատենք արուեստական ճիգ գրական վերանորոգումի, — տարբեր խօսքով՝ կեղծիք:

ՄԻՆԱՍ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

(18)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՏՕՆԱԾԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼ (Յառաջ) — Մշակոյթի Տան հայրենանուէր գործունէութիւններուն մէջ գլխաւոր տեղ կը գրաւեն Զորեքշաբթի օրուան փոքրիկներու նուիրուած պահերը:

Պարբերաբար, մեր թղթակցութիւններուն մէջ անդրադարձած եւ շեշտած ենք այս պահերուն կարեւորութիւնը հասակ նետող հայ մատաղ սերունդին համար:

Շուրջ 50 փոքրիկներ, աղջիկ եւ տղայ, ամէն Զորեքշաբթի որակեալ դաստիարակներու ղեկավարութեան եւ հոգածութեան տակ կը գտնեն զանազան «աշխատանոցներ» ուր կարելիութիւնը ունին ազատ ընթացք տալու իրենց հակումներուն: Նոյնպէս օգտուին հայկական երաժշտութեան, երգի, պարերու եւ կըշռոյթի դասերէ: Անշուշտ հայերէնի ուսուցումը եւ գործածութիւնը կը կազմէ առանցքը Զորեքշաբթի օրուան միանգամայն օգտակար եւ հաճելի այս պահերուն:

Կիրակի, Յունուար 9ին, Տօնածառի հանդէսն էր:

Կաղանդի գունագեղ, փայլուն եւ շլացուցիչ զարդարանքներով եւ լոյսերով յարդարուած ու գեղեցկացուած Մշակոյթի Տան Վասպուրական սրահին մէջ կը տիրէր, բառին բուն իմաստով, շատ ջերմ ընտանեկան մթնոլորտ: Մանաւանդ երբ վարագոյրը բացուեցաւ փոքրիկներու խումբին վրայ որ «Հէյ Ջան հայրենիք» եւ «Տօնածառ» խմբերգներով ծափահարութիւններ խլեցին ներկայ բազմութենէն: Ապա, յաջորդաբար, արտասանութիւններով եւ հայկական պարերով, հպարտութեամբ երախաները ցոյց տուին իրենց նորաբողբոջ շնորհքները, ի ուրախութիւն եւ ի գոհունակութիւն ծնողքներուն: Մարսէյլի Հայ Արենոյշները հայկ. պարերու հաճելի տեսարաններ ներկայացուցին:

Անշուշտ Կաղանդ պապայի ժամանումը, բեռնաւորուած խաղալիքներով եւ կաղանդչէքներով, խանդավառեց փոքրերն ու մեծերը:

Յետոյ, իրենց կարգին, փոքրիկները ծնողքներուն նուիրեցին մէկ - մէկ գեղեցիկ առարկայ յատկապէս պատրաստուած իրենց ձեռքերով:

Հաճելի էր նաեւ դիտել, իրենց պարզութեան եւ միամտութեան մէջ գծագրութիւններու, նկարներու, զանազան առարկաներու ցուցադրութիւնը, արդիւնք աշակերտներու աշխատանքին:

Նման ձեռնարկ, նման դրական գործ պսակումն է լուրջ եւ հետեւողական աշխատանքի, զոհողութիւններու: Արդարեւ, կ'արժէ ընդգծել նուիրումը տիկիններուն եւ օրիորդներուն որոնք իրենց հանգիստի ժամերը զոհելով, շունչ սպառելով, սիրայօժար եւ անշահախնդիր լծուած են այս դաստիարակչական գործին:

Ի տես այս գոտեպնդիչ երեւոյթին, եթէ մաղթանք մը կայ ընելիք, այս նոր տարուան սեմին, այն է որ ծնողքները առաւել ազգային գիտակցութեամբ առաջնորդեն իրենց զաւակները այս հայադրոշմ յարկէն ներս, որպէսզի այսօրուան յիսուն թիւը բազմապատկուի երկուքով, չորսով եւ հայ մանուկը հպարտ ըլլայ պատկանելու ազգի մը որ ծնունդ տուած է Մեսրոպի նման հանճարներու, Վարդանի նման քաջերու, Լուսաւորչի նման սուրբերու՝ խորհրդանիշ մեր ազգային պատկանելիութեան եւ գոյատեւումին:

ԿԱՐՕ ԾՈՎՍԷՓԵԱՆ

Լրատու — տրատուխ

Իտալիոյ համայնավար օրաթերթը՝ Ունիթա, Յունուար 4ի իր թիւին մէջ եւ Քարլօ Պենետեթթիի ստորագրութեամբ յօդուած մը նուիրած է Արտաւազդ Պելէշեանի, զոր կը խորագրէ «Նոր անուն մը հայկ. շարժարուեստին մէջ»:

Յօդուածագիրը մեծ գովեստով կը խօսի Կիրովական ծնած այս 38 տարեկան բեմադիրին մասին, որուն անունը, կ'ըսէ, դեռ դուրս չէ ելած Կովկասեան Հանրապետութեան սահմանէն: Իտալացի լրագրողը տեսեր է անոր երեք փաստանկարները Մոսկուայի «Լրագրութեան համալսարանի» մեծ սրահին մէջ.— «Տարւոյն եղանակները», «Մենք եւ բնակիչները» եւ «Բոլորն ալ խենթեցած» եւ այս առթիւ կ'ըսէ թէ բեմադիրը գեղարուեստական նոր ձգտում մը ցոյց կուտայ, զոր ինք իսկ կը սահմանէ «մոնթաժը հեռուէն»:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (263)

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Բ. ՄԱՍ

ԱՐԱԹԻՄՈՍԻ ՄԷԿ ՆԱՄԱԿԸ

Ռոլան ընկերոջը երեսը նայելով անոր սրտին մէջ տեղի ունեցող ողբերգութիւնը գուշակեց եւ յանկարծ լռութիւնը խզելով հանդարտ եղանակով մը ըսաւ.

— Հոգ մի ըներ, ամէնէն առաջ ան պիտի ազատենք, միայն օր մը սպասէ որ երթամ հայրս գտնեմ եւ տեսնեմ թէ ապահո՞վ տեղ է:

— Ես ալ հետերնիդ պիտի գամ, տէր իմ:

— Ուրեմն ճամբայ ելլենք, վերջացուց Ռոլան:

ՃՈՒԱՆԱՅԻ ԱՅԼԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆԸ

Ինչպէս որ ասկէ առաջ տեսանք, Ռոլան Վենետիկի մէջ իր երթեւեկը ապահովելու համար գաղտնի գործակալութիւն մը կազմակերպած էր:

Բեռ փոխադրող մեծ առագաստանաւէն զատ, Ռոլան Լիտոյի նեղուցին մէջ երեք ընդարձակ նաւեր ունէր, որոնք առնուազն երեք հարիւր պատերազմիկներ կրնային փոխադրել ի պահանջել հարկին:

Այս նաւերը, որոնց վրայ ոչ ոք կը կասկածէր, կանոնաւոր կերպով նաւահանգիստէ նաւահանգիստ կը նաւարկէին, բայց բնաւ ծովեզերքէն չէին հեռանար: Անոնց բացակայութիւնը քիչ կը տեւէր, ընդհակառակն, երբոր ապրանքներով բեռնաւորուած գային, ապրանքներուն ցամաքահանումի գործողութիւնը շատ դանդաղօրէն տեղի կ'ունենար, միշտ հաշիւով: Ամէն ազամ որ չորս նաւերէն մին հեռանար ծովեզերքէն, միւս երեքը միշտ նեղուցին մէջ կը մնային. այսպէս, Ռոլան ամէն ատեն միշտ իր տրամադրութեան տակ երեք նաւ կ'ունենար:

Անոնցմէ զատ, Ռոլան, Վենետիկի բոլոր Ջրանցքներուն մէջ արագասահ տափանաւեր ունէր իր տրամադրութեան տակ, որոնք, ի հարկին, զինքը Ջրանցքին մէկ կողմէն միւսը եւ կամ ցամաքէն մեծ նաւերը կը փոխադրէին:

Ցամաքին վրայ, երեք զատ - զատ տեղեր, երեքական ձի պահուած էին իրեն համար, որոնք կրնային քանի մը ժամուան մէջ զինքը Սեւ Քարայրը փոխադրել եւ կամ հոնկէ ետ վերադարձնել:

Ծովուն բոլոր նաւավարներն ու նաւաղները, ինչպէս նաեւ լերան բոլոր հրոսակները Ռոլանի հլու գինուորները դարձած էին, զայն եղբօր մը պէս կը սիրէին եւ տիրոջ մը պէս կը յարգէին: Չկար նաւավար մը ծովուն վրայ որ Ռոլանի համար իր անձը չտար, չկար հրոսակ մը լերան վրայ որ անոր համար իր մահը աչքը չառնէր:

Այս պատմական իրողութիւնները թուելէ յետոյ, դառնանք մեր պատմութեան:

Սքալապրինօ եւ Ռոլան ուղղուեցան իրենց տափանաւերէն մին: Այս տափանաւը Մեծ Ջրանցքին եզերքը, Ալթիէրիի պալատէն քիչ մը անդին ցամաքին կապուած էր:

Երկու մարդիկը գաղտնի նշան մը փոխանակելէ յետոյ նաւավարին հետ, նաւ մտան:

Երկու նաւավարներ սկսան արագօրէն թիավարել: Նաւը ցամաքէն հեռանալ սկսաւ:

Ռոլան վրանին տակ մտաւ, իսկ Սքալապրինօ, ըստ սովորութեան, ղեկին կողմը նստաւ:

Նաւը Ալթիէրիի պալատին առջեւէն անցաւ:

Ռոլան վրանին վարագոյրները գոց պահեց: Վախնալով որ վարագոյրներուն տակէն ճեղքէ մը մի գուցէ պալատը նշմարէր, աչքերը գոցեց:

Եթէ սակայն այդ միջոցին տխրաշուք պալատին կողմը նայած ըլլար, լուսաւորուած պատուհան մը պիտի նշմարէր:

Այս պատուհանը Լէոնորի սենեակին պատուհանն էր:

Սենեակին մէջ, Լէոնոր, դեփ-դեղին եղած, աչքերը խոշոր խոշոր բացած, պառկած կը մտածէր, իսկ հայրը իրմէ քանի մը քայլ անդին թիկնաթոռի մը վրայ նստած կը հսկէր:

Լէոնոր կը մտածէր... Ի՞նչ բանի վրայ:

Աւա՜ղ, երջանկութիւնը կորսնցուցած, կեանքը խորտակուած, իր խորհրդածութիւններէն ուրիշ ոչինչ մնացած էր իրեն:

Յանկարծ սարսռաց...:

Գիշերային խոր լռութեան մէջ ականջին թիակներու շառաչին ձայնը եկաւ:

ՄԻՇԷԼ ԶԷՎԱՔՕ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Թորոս Ասլանեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի (Յունուար 23) առաւօտ Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցին իրենց հօրեղբօր՝

ԵՂԻԱԶԱՐ ՄԻՆԱՍԵԱՆԻ

մահուան Գ. տարելիցին եւ եղբօր՝

ԳՐԻԳՈՐ ՄԻՆԱՍԵԱՆԻ

յիշատակին:

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ

Պր. Սարգիս Քէօսէեան, զաւակներն ու թոռները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի Յունուար 23, Սէն–Լու Կրան Փէնի Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ մէջ իրենց կնոջ, մօր, մեծ–մօր եւ կնքամօր՝

ԶԱՐՈՒՀԻ (ԶՈՀՐԱ) ՔԷՕՍԷԵԱՆԻ

(ծնեալ Պագալեան, Տիգրանակերտցի)

մահուան 4րդ տարելիցին առթիւ:

Ի գիտութիւն յիշատակը յարգողներուն:

×

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ

էսաեան վարժարանի մեծանուն բարերարներ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԵՒ ՄԿՐՏԻՉ ԷՍԱԵԱՆ

ՀԱՐԱԶԱՏՆԵՐՈՒ,

Յունուար 23, Կիրակի, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կը մատուցուի ի յիշատակ էսաեան վարժարանի հիմնադիրներուն, ինչպէս նաեւ՝ հանգուցեալ տնօրէններուն, ուսուցիչներուն եւ սաներուն:

ՊԱՏԱՐԱԳ

Յունուար 23, Կիրակի առաւօտ ժամը 11.15ին մասնաւոր պատարագ կը մատուցուի Հ. ԱԹԱՆԱՍ ՎՐԴ. ՔԷՍԷՃԵԱՆԻ կողմէ Սէն–ժան տը Մոնմարթր եկեղեցւոյ մէջ՝ Փլաս տէ ք'Ապէս, Փարիզ 18րդ: Այս պատարագին իր մասնակցութիւնը կը բերէ Առնուվիլի Ս. Խաչ եկեղեցւոյ երգչախումբը ղեկավարութեամբ Պր. Վազգէն Փէչտիմալճեանի:

ԷՍԱԵԱՆԻ ՕՐ

էսաեան Սանուցի աւանդական Բաժակի պահը պիտի տօնուի Կիրակի, Յունուար 30, ժամը 13ին

GRAND HOTEL DU PAVILLON
(Salon Médicis)
36, Rue de l'Echiquier — Paris (10e)
Métro : Bonne Nouvelle

Կը խնդրուի սան ու համակիրներէն որ կտակով մեզ աւանդուած օրը հաճին յարգել, կանխաւ ապահովելով սեղանները:

Հեռախօս 343–04–20

Ճաշագին 70 ֆր.

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Մաքրութեան համար աշխատաւոր մը կ'ուզուի Սամուէլ Մուրատեան վարժարանին համար: Դիմել Տեսչութեան՝
26 Ռիւ Թրուայոն, Սեւր
Հեռ. 027–68–28

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պուլվ. Օտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցին ստացած է.— Ազատ Քէօսէեանի մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկ. Սուքիաս Քէօսէեան 10 ֆր., Պր. Տիգրան Սարեան եւ Թումաս Քէօսէեան 20ական, Պալեան ընտանիք 100, Տէր եւ Տիկ. Մուրատ Օհանեան ընտանիք 20, Տէր եւ Տիկին Փօլ Յակոբեան 50: Մինասեանի հոգեհանգիստին առթիւ այրի Տիկ. Մինասեան 20: Յ. Թորոսեանի հոգեհանգիստին առթիւ Արմաղանեան ընտանիք 10 եւ գպրոցին 10 ֆր.:

ՄԽԻԹԱՐ ԱԲԲԱՀՕՐ ԵՐԵՔՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԸ

Նախաձեռնութեամբ

ՍԱՄՈՒԷԼ – ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ վարժարանի տեսչութեան

ԿԻՐԱԿԻ, ՄԱՅԻՍ 8

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ ընկերուհիները, Շաբաթ, Յունուար 22, կէսօրէ վերջ ժամը չորսին Մշակոյթի Տունը: Կարեւոր օրակարգ: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

×

ԱՆԴԱՄԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ Միութեան անդամական ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ Յունուար 23, Կիրակի առաւօտ ժամը 9 – 12,30, Միութեան սրահին մէջ, 33 Քուռ Փիէր Փիւժէ:

Օրակարգ.— Ա) Բարոյական եւ նիւթական համարատուութիւն, Բ) Վարչական նոր ընտրութիւն:

×

ԿԵՍԱՐԻՈՅ եւ ՇՐՋԱՆԻ Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը Յունուար 20, Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 20ին, 32 Ռիւ տը Թրէվիզ, մեթրօ Քատէ, Պարոյր–Սեւակ գրադարանի սրահը: Կը հրաւիրուին բոլոր անդամներն եւ անդամուհիները, ինչպէս նաեւ Հայաստան, Նոր Կեսարիա այցելող հայրենակիցները:

Օրակարգ.— Ա) Նոր Կեսարիա այցելութեան եւ ապագայ գործունէութեան մասին զեկուցում: Բ) Նոր տարուան առթիւ հիւրասիրութիւն:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի մեծ պատրաստութեամբ, նախաձեռնութեամբ տեղական Կապոյտ Խաչին, Յունուար 23ին Կիրակի կէսօրէ ետք՝ ժամը ճիշդ 15.30ին Ռիւ Ֆէյի սրահին մէջ:

Գեղարուեստական խնամուած բաժին, դպրոցի աշակերտութեան կողմէ:

Միջնարարին ճոխ պիւֆէ, պատրաստուած խաչուհիներուն կողմէ:

Կաղանդ պապան հետը բերած նուէրներով պիտի ուրախացնէ սրահին մէջ գտնուող բոլոր պզտիկները:

Սիրով կը հրաւիրուին դաղութին մէջ ազգապահպանման համար տարուած գործը գնահատող բոլոր սրտցաւ Հայերը:

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի տեղւոյն մասնաճիւղին, Կիրակի Յունուար 23ին կէսօրէ վերջ ժամը 15ին Գասպար Իփէկեան ակումբին մէջ՝ 40 Ռիւ Վիքթոր Ֆօժիէ:

Գեղարուեստական բաժին՝ երգ, արտասանութիւն, պար դպրոցի աշակերտներուն կողմէ: Ներկայ կ'ըլլայ Կաղանդ պապան իր նուէրներով:

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Տէսինի Կապ. Խաչը Մանուկներու Օրը կը տօնէ Յունուար 23, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, քաղաքապետարանի սրահին մէջ: Գեղարուեստական բաժին դպրոցի աշակերտներու կողմէ՝ երգ, արտասանութիւն, ուսուցչուհի Տիկին Փափազեանի կողմէ, պար ղեկավարութեամբ Օր. Արսինէ Կարապետեանի:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Փոթորիկ խումբի ժողովը այս Հինգշաբթի Յունուար 20, ժամը 20.30ին Փարիզի Մշակոյթի Տունը:

×

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի եւ Սէն Մօրիսի իր ընկերները Երկուշաբթի, Յունուար 24 երեկոյեան ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները Ուրբաթ, Յունուար 21ին ժամը 21ին Մշակոյթի Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ՃԱՇ

Հայ Նախկին Մարտիկներու եւ Կամաւորներու Միութիւնը կը կազմակերպէ ճաշ մը իր վեթերան ընկերոջ Միհրան Մավիեանի ի պատիւ «Ոճիրի անդրաշղարհէն» գիրքի հրատարակութեան առթիւ, Յունուար 22 ժամը 20.30ին Եան'ց ակումբը:

Ներկայ կ'ըլլայ՝ հայրենի գրագէտ

ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ

Ճաշագին 60 ֆր. դիմել 35 Ռիւ տը Թրեվիզ, հեռաձայն 770–07–25

Cuisine Grégoire
A EMPORTER
Spécialités Libanaises
14, rue Mazagran 75010 Paris
M° Bonne Nouvelle
tél. 770 - 24 - 43

ՁԵՐ ՏՕՆԻՆ ՀԱՄԱՐ
ՄԻ ՎԱՐԱՆԻՔ ԴԻՄԵԼՈՒ ԿՐԵԿՈՒԱՐԻ
ԼԻԲԱՆԱՆԵԱՆ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ՃԱՇ,
ՆԱԵՒ ԼԻԲԱՆԱՆԵԱՆ ՀԱՅ ԵՒ ՄԱՆԱՒԱՆԴ՝
Հայկական «Փիցցա» (լահմաճուն)

Հ. Յ. Դ.

ՀԻՄՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ 86ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԻԹՈՎ

Հարցազրոյց
(TABLE RONDE)
Նիւթ

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ԷՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՀԵՏԱՊՆԴՈՒՄ

Կը մասնակցին ընկերներ՝
ԱՆԱՀԻՏ ՏԷՐ–ՄԻՆԱՍԵԱՆ
ԼԻԼԻԱՆ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ
ՀՐԱՅՐ ԹՈՐՈՍԵԱՆ
ՊԵՐՃ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

Կը համադրէ
Ընկեր ԱՐԱ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Ուրբաթ, Յունուար 28, երեկոյեան ժամը 20.30ին, Իսի լէ Մուլինոյի Սալ տէ Ֆէթին մէջ: Հասցէ՝ Մեթրօ Մեռի տ'Իսի

Հ. Բ. Ը. Մ.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԻՈՒԹԻՒՆ
Union Générale Arménienne de Bienfaisance
UGAB-JEUNES — UGAB-JEUNES

Կը ներկայացնէ
« ARRANGEMENT » de Elia KAZAN
Vendredi 21 Janvier à 21 heures
au MUSEE GUIMET
(6, Place d'Iéna — PARIS 16e)

Après América, América «l'Arrangement» de chacun avec soi-même, de chacun avec le système social où il est intégré, Acceptation, « arrangement » ou refus ?

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ՀԵԼԼԱԴԱՆ՝ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
ENTRE OPERA ET TRINITE
LA MAISON DE LA GRECE
AUX 4 MARCHES
AU 1ér ETAGE
restaurant gastronomique grec
DEJEUNERS. DINERS
RECEPTIONS
AU REZ DE CHAUSSEE
Tous les soirs
DINERS DANSANTS
avec spectacle
ΣΤΑ 4 ΣΚΑΛΟΠΑΤΙΑ

ΣΤΑ 4 ΣΚΑΛΟΠΑΤΙΑ
accueil * qualité * prix
50. RUE CHAUSSEE D'ANTIN .(9e) 280 69 40. f.dim.

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
21
VENDREDI
21 JANVIER
1977

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 170 Ֆ.	Վեցամսեայ	90 Ֆ.
Արտասահման	Տար. 200 Ֆ.	Հատը	1 Ֆ. 20

LE NUMERO 1,20 F

52ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.773

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

52e ANNÉE — No 13.773

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՍԱՏԱԹ ՏԵՂԻ ՏՈՒԱՒ

ԾԱՆՐ ՄԻՋԱԴԷՊԵՐԷ ԵՏՔ
(43 ՄԵՌԵԱԼ, 603 ՎԻՐԱՒՈՐ)
ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՅԵՏՔԱՇԼ ԸՐԱՒ

— o —

Շատ ծանր միջադէպեր տակնուվրայ ըրին առջի օր Եգիպտոսի գլխաւոր քաղաքները եւ մանաւանդ՝ Գահիրէ եւ Աղեքսանդրիա: Ցոյցերը, որոնք բողոքներ էին ապրուստի գիներու նոր յաւելումներու դէմ շատ ծանր բնոյթ առած են եւ Հինգշաբթի օրուան Ալ-Աhրամին համաձայն մեռեալներու թիւն է 43 եւ 603 վիրաւոր կայ: Կառավարութիւնը անմիջապէս լուսարգել հաստատած էր, բայց ի վերջոյ Սատաթ նախընտրեց տեղի տալ եւ ջնջել այն բոլոր յաւելումները զորս կառավարութիւնը որոշած էր Երկուշաբթի: Ասիկա չի բաւեր սակայն եւ 1952էն ի վեր առաջին անգամ ըլլալով բանակը դիրք բռնած է փողոցներուն մէջ եւ բոլոր համալսարաններն ու դպրոցները փակուած են երկու շաբթուան համար: «Սատաթ գնդակներով սպաննէ մեզ քանի ըլլայ-չըլլայ անօթի պիտի մեռնինք» կը պոռար ժողովուրդը, կոտրել – թափելով ամէն ինչ եւ մանաւանդ հարուստ ու շքեղ ապարանքները, պերճ պանդոկները: Վերջին տարիներուն գիներու յաւելումը 120 առ հարիւր եղած է եւ ժողովուրդը չի տոկար: Կառավարութիւնը առջի իրիկուն փորձած է «մարքսիստ տարրերու» վրայ ձգել միջադէպերու պատասխանատուութիւնը բայց բարձրաստիճան պաշտօնեայ մը «խոշոր կատակ» մըն է ատիկա ըսած է Նաոշիէյթըտ Փրէսի թղթակիցին:

ՓԱՐԻԶԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ԹԵԿՆԱԾՈՒՆ՝ ՇԻՐԱՔ

— o —

Նախագահական մեծամասնութիւնը բաւական խրարանցումի մէջ է եւ որքան ալ փորձէ ձագկել ընդդիմութեան կեղծ դաշինքները, լաւ կ'ըլլայ անշուշտ որ նախ «իր տան առջեւը աւլէ» ինչպէս կ'ըսէ ժողովրդական իմաստութիւնը:

Նախագահին մամուլի ասուլիսէն ետք, նախկին Նախարարապետ Շիրաք յայտնած էր թէ Զորեքշաբթի իրիկուն միայն կ'ըսէ իր ըսելիքը Պառի հետ տեսնուելէ ետք եւ իսկապէս տեսնուելէն վերջ ըսաւ ըսելիքը եւ անակնկալը պզտիկ չէր՝ Շիրաք թեկնածու է Փարիզի քաղաքապետի աթոռին: Այս աթոռը, ծանօթ է նոր աթոռ մըն է եւ արդէն նստիլ ուզողները շատ են: Ցարդ թեկնածու էր Տօվիլի քաղաքապետը՝ Միշէլ տ'Օրնանօ եւ կը պարզուի որ մեծամասնութեան թեկնածուն չէ եւ զուցէ աւելի խոհեմ կ'ըլլայ որ ետ առնէ իր թեկնածութիւնը քան ներկայանայ Շիրաքի դէմ աւելի չեշտակի դարձնելով ներքին պառակտումը, որ իրականին մէջ այնքան քաղաքական հիմնական պատճառներ չունի որքան մրցակցութեան:

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

Դատական Նախարարը եւ խորհրդականը բռունցք բռունցքի կը կռուին

Կը թուի թէ ուսանողներու կռիւները չբաւեցին եւ հիմա ծեծկուըքը հասած է նախարարներուն եւ ոչ պակաս քան դատական նախարարը: Ստորեւ մանրամասնութիւնները զորս կուտան Պոլսոյ թերթերը (Յունուար 14) այս կոփամարտին մասին եւ այդ առթիւ Սոն Հաւատխի խորհրդածութիւնները.—

Անգարա.— Դատական նախարար Իսմայիլ Միւֆթիւօղլու երէկ իր պաշտօնատան մէջ բռունցք բռունցքի կռուեցաւ իր խորհրդականին, Մելիհ Էզկիւի հետ, որուն կոկորդէն կառչեցաւ եւ չմոռցաւ նաեւ անոր փորին կռուփի հարուած մը իջեցնել: Խորհրդականն ալ ինքնապաշտպանութեան համար կոփահարեց նախարարին ստամոքսը: Դէպքը ցաւ եւ յուզում առաջ բերաւ պաշտօնատան եւ կառավարական շրջանակներու մէջ:

ՄՍՓական նախարարը փրցուցած եւ նետած էր Մելիհ Էզկիւի պաշտօնական սենեակին դրան վրայ գրուած «խորհրդական» բառը, անոր սենեակը կղպած եւ սենեկապաններուն հետեւեալը հրահանգած էր.— Եթէ խորհրդականը անգամ մըն ալ գայ, մի' թողուք որ ներս մտնէ:

Նախարարին եւ խորհրդականին յարաբերութիւնները երկար ատենէ ի վեր ձըգտուած էին արդէն, գրեթէ խզուած, իրարու հետ չէին խօսեր. սրդողած էին: Վերջերս Դատական Նախարարը, խորհրդականին բոլոր իրաւասութիւնները առած էր եւ պաշտօնաթուղթերը ստորագրելու իրաւասութիւնը փոխանցած էր կարգ մը դիւանապետերու: Միայն թէ ընդհ. դատախազներու Վարչական Խորհուրդը դէմ ելած էր այս որոշումին եւ առարկած էր թէ լոկ խորհրդականին ստորագրութիւնը կրող պաշտօնաթուղթերը օրինաւոր եւ ի զօրու պիտի նկատուին:

Երէկ, կէսօրէ վերջ, նախ բանավէճ մը ծագեցաւ Դատական Նախարարին սենեակին մէջ, յետոյ խորհրդականը դուրս ելաւ եւ տեսաւ թէ իր սենեակը գոց է, որով մտաւ Նախարարութեան մատենադարանը: Նախարար Միւֆթիւօղլու զինքը կը հետապնդէր սակայն, մտաւ ներս, հոն գտնուող պաշտօնեան դուրս հանեց եւ կառչեցաւ խորհրդականին կոկորդէն, եւ բռունցք մը իջեցուց անոր փորին: Մելիհ Էզկիւ ի կարգ հրաւիրեց նախարարը եւ ըսաւ թէ անվայել է այս ընթացքը, բայց երբ տեսաւ թէ նախարարը վերստին պիտի յարձակի, ինքն ալ բըռունցք մը զարկաւ նախարարին ստամոքսին: Նախարարը կը շարունակէր ծանըր խօսքեր ըսել:

Յետադայէն խորհրդականը ըսաւ թէ պատահածը շատ ցաւալի բան մըն էր, երկար տարիներ ծառայած էր Դատական Նախարարութեան եւ ինք պիտի շարունակէ իր պաշտօնը:

. ԲՌՈՒՆՑՔՆԵՐՈՎ ՍԿՍԱՆ ԽՕՍԻԼ

Սոն Հաւատխի մէջ, Պէտիի Ֆաիք կը գրէ.— Մէկ այս պակաս էր: Դատական նախարարը եւ խորհրդականը բռունցք բըռունցքի եկան, իրենց պաշտօնատան մատենադարանին մէջ: Այս կերպով յարգելի Միւֆթիւօղլու Հանրապետութեան պատմութեան մէջ անցաւ «իբրեւ իր խորհըրդականը կոփահարող առաջին նախարարը, իսկ խորհրդականը՝ իբրեւ առաջինը որ փոխադարձեց իր նախարարին բըռունցքներուն»:

Ի զուր չէ որ սա միւպարէֆ ՄՍՓն, այսքան հիացում եւ փառքում ունի եղեր Մուհամմէտ Ալի Քլէյի: Աշխարհի ախոյեանը 24 ժամ միայն մնաց Թուրքիա եւ սակայն յաջողեցաւ «կոփամարտիկ նախարար մը» ստեղծել: Փառք տանք որ քիչ մը եւս վար չդրին Քլէյը:

Ո՞վ գիտէ, Պիւլէնտ Էճէվիտ եւս, — որ թաշակի խնդրէն զատ ամէն բանի մէջ փարսախներով հեռու է միւսներէն, — ՄՍՓի այս «բռունցքաւոր» երոյթը տեսնելով՝ անմիջապէս իր շարքերուն մէջ առաւ Ճէմալ Գամաճըն:

Երկրի մը մէջ, երբ բիրտ ուժը կը գրաւէ գաղափարական պայքարին տեղը, արդիւնքը այս կ'ըլլայ անհաւասիկ: Ամէն ոք միաբանելու եւ այս ազդեցութիւնը այպանելու տեղ, երբ իր «գործին եկածին պէս» կը հրահրէ զայն, մենք ալ կ'ունենանք դատաւոր մը, որ մէկ բռունցքով բժիշկ մը կը մեռցնէ, եւ կամ նախարար մը, որ երկու կռուփով իր խորհրդականին քիթը բերանը կը կոտրէ: Անոնք որոնք Թուրքիան վերածեցին անիշխանականութեան հնոցի մը եւ այս նպատակով հիւսեցին իրենց ծրագիրը, թող չկասկածին թէ ձախողեցան իրենց բերած չարիքին մէջ: Բիրտ ուժը, որ համալսարաններէն ցայտեց դէպի լիսէները, այժմ կը տարածուի Խորհրդարանի նրբանցքներէն մինչեւ Դատական Նախարարութիւն: Եւ մենք այս մթնոլորտին մէջ պիտի շարունակենք մեր քոալիսիոնը, որքա՜ն դառն է: Ուրիշ խօսքով, ոչ կուսակցութիւնը ետ պիտի քաշէ իր խորհրդականը ծեծող նախարարը, ոչ ալ Պետական Խորհուրդը վերջ պիտի տայ: Իր նախարարին հետ կռուող խորհրդականին պաշտօնին: Եւ մենք ալ ստիպուած ենք այսպէս « ապրիլ » Դատական Նախարարութեան պէս օրինական եւ իրաւական հաստատութեան մը երդիքին տակ:

Քանի մը տողով

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 20ԻՆ, Ուաշինկթընի մէջ երդման արարողութիւնը կատարուեցաւ եւ Ճիմի Քարթըր, որուն անունը ոչ ոք լսած էր տարի մը առաջ, դարձաւ Միացեալ Նահանգներու 39րդ նախագահը:

ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԿԱԶԻ գործադուլ որոշուած է Փետրուար 1ին համար: Վտանգ կայ նաեւ մեթրօ – հանրակառքի եւ Էօ-Ֆրանսի մինչ Գիրքի էն – թերսենտիքալը կը սպառնայ կրկին մամուլի գործադուլի դիմել եթէ ազատ չարձակուին այն 9 բանուորները, որոնք ձերբակալուեցան Զորեքշաբթի, Փարիզիէն – Լիպերէի դէմ եղած յարձակումներու եւ թերթերու փճացումներու համար:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՑԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Յունուար 12–14)

ՀՐԱՉԵԱՅ ՂԱՓԼԱՆԵԱՆ Ի ՊԱՏՈՒԻ

Բրատիսլաւայի թատերական կեանքին մէջ նշանակալից երեւոյթ մը նկատուած է՝ ազգային թատրոնին մէջ Տոլստոյի «Կենդանի դիակ» թատերախաղի բեմադրութիւնը, զոր իրականացուցած է բեմադիր Հրաչեայ Ղափլանեան: Թատրոնի տնօրէնը՝ Եան Կակոշ, որ անցեալ տարի Հայաստան այցելելով ծանօթացած էր Ղափլանեանի բեմադրութիւններուն, «Պըրաւդա»յի մէջ ստորագրած է ընդարձակ յօդուած մը, որուն մէջ՝ ի մէջ այլոց, ըսած է. «Ղափլանեան դերասաններու հետ ընդհանուր լեզու գտաւ բաւական արագ, ստեղծելով բեմական հիանալի մըթնոլորտ եւ համագործակցութիւն»: Հայ բեմադիրին գործը գնահատած են նաեւ «Նովոյէ Սլովօ», «Փրակա», «Վեզերնիկ», «Կամարադ» եւ այլ թերթեր ու հանդէսներ:

×

Արտաշատի շրջանի Նշաւան գիւղը մեծարանքի երեկոյթ մը կազմակերպած է ի պատիւ Հրաչեայ Ղափլանեանի: Բացման խօսքը արտասանած է շրջանային կոմիտէի Բ. քարտուղար Մ. Վարդանեան. հայ բեմադիրին կեանքն ու գործը ներկայացուցած է Ս. Փոթէեան, ընդգծելով անոր արուեստին յատկանիշները: Ղափլանեանի արուեստին մասին խօսած է նաեւ Ա. Բաբայեան: Գործադրուած է գեղարուեստական ճոխ յայտագիր մը:

ՄԱՀ ԱՂԵՔՍԱՆԴՐ ՍԱՐՈՒԽԱՆԻ

Խոր ցաւով կ'իմանանք ամերիկահայ մամուլէն (Հայրենիք՝ 14/1) թէ Գահիրէի արուարձաններէն՝ Հելիոպոլիսի մէջ ուր կը բնակէր, սրտի տագնապի մը զոհ գացած է մեծատաղանդ ծաղրանկարիչ եւ Ռամկավար Ազատական կուսակցութեան ղեկավար դէմքերէն՝ Աղեքսանդր Սարուխան:

Ծնած էր Պաթում, 1898ին եւ 1910ին ծնողքին հետ Թուրքիա անցած: Ինք Պոլիս կը մնար մինչեւ 1922: Այդ շրջանին սկսած էր քաղաքական ծաղրանկարներ գծել հայկ. մամուլին մէջ: Ապա, անցած է Վիեննա, ուր երկու տարի հետեւած է կրաֆիք գծագրութեան: 1925ին Գահիրէի մէջ հիմնած է «Հայկ. Շարժապատկեր» անունով երգիծաթերթ մը:

Իբրեւ երգիծանկարիչ, Սարուխան չէ աշխատակցած միայն թերթերու, այլեւ սարքած բազմաթիւ ցուցահանդէսներ, որոնցմէ առաջինը 1927ին Գահիրէի մէջ: Ցուցահանդէսներ տուած է նաեւ 1955ին Պէյրութի եւ Հալէպի մէջ, 1960ին Միացեալ Նահանգներէն ստացած է միջազգային շքանշան մը: Երեւանի մէջ ցուցահանդէս մը տուած է 1968ին իսկ 1973ին քանատական կառավարութեան հրաւէրով ցուցահանդէս մը տուած է Մոնրէալ:

Վերջին տարիներուն եկաւ նաեւ Փարիզ, ուր 1973 Նոյեմբերի առաջին օրերուն, հապճեպ կերպով ցուցահանդէս մը կազմակերպուած էր Հայկ. Թանգարանին մէջ, դժբախտաբար շատ քիչ գործերով: Կ'աշխատակցէր գլխաւորաբար Գահիրէի Ալ-Աhրամի եւ «Արեւ»ի: Բացառիկ հիւմիւռի տէր, մեծ համբաւ կը վայելէր ոչ միայն հայկական այլեւ արաբական եւ միջազգային շրջանակներու մէջ: Պատկերազարդած է նաեւ բազմաթիւ գիրքեր, որոնց մէջ՝ Օտեանի ընկ. Փանջունին գըլուխ-գործոց մը կը նկատուի:

Քիչ կը գրէր եւ իր վերջին գրութիւններէն մէկն է «Յառաջ 50»ի մէջ լոյս տեսած յօդուածը՝ «Իսկական Հերոսները»:

Տարիներէ ի վեր սիրտը գլխուն խաղեր կը խաղար, որոնց կ'անդրադառնար իրեն յատուկ հիւմուռով: Իր մահը ուրեմն բոլորովին անակնկալ մը չէ մեզի համար, բայց եւ չի դադրիր ցաւ մը ըլլալէ: Օրէ օր քիչ մը աւելի կ'ամայանայ Հայկ. Սփիւռքը որու շունչ ու ոգի կուտային Սարուխանները:

ՄԵՐ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐԸ

Հայ Սփիւռքը ամենուրեք աշխարհի չորս ծագերուն մուտք գործեց 1977ի տարեշրջանը։ Բնականաբար իւրաքանչիւր Հայ կը ձգտի իր կեանքի օրերը իմաստաւորել նորանոր իրականացումներով՝ գալիքի հեռանկարի առջեւ։

Նոյնքան իւրաքանչիւր Սփիւռքահայ իր ինքնութեան զուգահեռ եւ անձէն անբաժան՝ իր մէջ կը կրէ հրամայականը իր ազգային գոյատեւումի։

Ամէն նոր տարի հրաւէր մը պէտք է հանդիսանայ նոր խոյանքներու եւ նոր աննախընթաց նախաձեռնութիւններու հայ հանրութիւնը ցնցող եւ թմբիրէն արթնցնող։

Եւ այսօր այս նոր տարուան հեռանկարի վրայ ի՞նչ կրնայ ըլլալ մեզի համար ազգովին աւելի յուսադրիչ եւ մխիթարական քան պատեհութիւնը՝ տեսնելու հայ նորահաս սերունդի իր հայեցիութեան գաղափարականով աւելի տոգորուած ու աւելի զինուած։

Միշտ ի միտի ունենանք որ պատմութեան ամբողջ տեւողութեան ազգովին տոկալու, տեւելու եւ Հայ ապրելու կամքն ունեցող ժողովուրդ մը եղած ենք։ Ի՛նչ խոնջանք, ի՛նչ քրտինք թափած եւ ի՛նչ օրհասներէ անցած ենք մինչեւ հոս հասնելու համար։ Յետադարձ ակնարկ մը մեզ կը վկայէ թէ մեր գոյութեան անսակարկ խարիխները եղած են հայ կրօնքն եւ հայ Լեզուն ու անոնցմէ ծնունդ առած մեր բոցավառ ազգային շունչն ու ոգին։

Հայ լեզու եւ հայ կրօնք այն յաւերժական կամուրջն են, որուն վրայէն անցած են հայկազեան սերունդներ դիմագրաւելով ամէն վտանգ ու աղէտ։

Յուսանք եւ հաւատանք որ ներկայ սերունդներն ալ ամօթով պիտի չմնան եւ բարոյական ուժ ու կորով պիտի ունենան հարազատ ժառանգորդները դառնալու իրենց նախնիքներուն։

Իրաւ է թէ այժմէական քաղաքակիրթ կեանքը իր յարաճուն նորանոր փոփոխութիւններով, նորանոր կենցաղակերպերու յարմարուելու հարկադրանքի տակ դրած է հայ հաստատածները գաղութէ գաղութ։ Բայց մեր Հայ ապրելու անդրդուելի ընազդը մեզ պէտք է մղէ, ի գին ամէն զոհողութեան, գէթ մեր Մեսրոպեան տառերը դրոշմել, անմոռաց պատկերներու վերածել հայ մանուկի, հայ պատանիի մտքին ու սրտին մէջ։ Անոնք են որ վաղուան մեր պաշտպանութեան վահանները պիտի հանդիսանան հայ կրօնքին եւ մեր ազգային ինքնութեան։

1976ի դպրոցական վերամուտին Փարիզի մէջ անսպասելի միօրեայ դասընթացքներու շարժում մը ծայր տուաւ։ Ամէն արուարձան, հայաշատ ամէն թաղամաս գրեթէ իր միօրեան ունի։ Ապահովաբար այս իրողութիւնը պիտի ընդունինք իբրեւ գործնական մօտեցում մը մեր ազգապահպանումի պատնէշները զօրացնելու եւ մեր մայրենին մասամբ փրկելու իր որբացումէն։

Տարիներ շարունակ կոչեր գրուեցան, քարոզութիւններ եղան, հրահանգներ տրուեցան ի լուր ծնողքներու եւ հանրութեան, որպէսզի ամէն միջոց ի գործ դրուի գէթ միօրեայ դասընթացքները բազմացնելու։

Եւ ահաւասիկ՝ ներկայիս կարելի է ըսել այդ ուրախացուցիչ վիճակին հասած ենք։ Եթէ փարիզեան շրջանի մէջ ամէնօրեայ վարժարաններու թիւը չաւելցաւ, բայց գոնէ միօրեաններու քանակը բազմապատկուեցաւ։

Անշուշտ մեծ գոհունակութեամբ պէտք է մօտենանք այդ թափուած աշխատանքներուն, որոնք մասամբ կը հեռացնեն մեզ յուսահատութենէ, որ սկսած է այլեւս վհատիչ դառնալ, մթագնելով մեր մէջ ազգային կենսունակութիւնը։

Եւ սակայն կանգ առնենք եւ ի հարկին անդրադառնանք թէ այս բազմաթիւ միօրեաններու սուղ ժամերը ի՞նչպէս կ՚օգտագործուին. ի՞նչ չափով կ՚արդարացնեն իրենցմէ սպասուածը. ի՞նչ դասեր կը տրուին եւ ի՞նչ գիրքեր կը գործածուին եւայլն, եւայլն։

Իրականութիւն է որ ամէն միօրեայ ինքնիշխան եւ անկախ է, որովհետեւ տարիներէ ի վեր ծրագիր – կանոնագիր մը չէ մշակուած եւ չէ պարտադրուած ի գործադրութիւն։

Բնականաբար այս պայմաններու մէջ ամէն միօրեայ կը գործէ ըստ ուսուցիչի կամեցողութեան եւ նախասիրութեան։

Ուրեմն, եթէ լրջօրէն մեր նպատակն է բազմաթիւ միօրեանները արդիւնաւոր դարձնել, ցարդ անգոյ մնացած կրթական մարմնի մը պէտք է օր առաջ ծնունդ տալ. մարմին մը, որ միօրեաններու հակակշիռն ու հոգատարութիւնն ստանձնէր, նախաձեռնարկ ըլլար վաւերական ծրագիր – կանոնագիր մը պատրաստելու եւ զայն պարտադիր դարձնելու։

Եւ այսպէսով համագործակցութեան եւ համագործունէութեան ասպարէզ մը պիտի բացուէր անոնց առջեւ։ Կրթական մարմին եւ ուսուցչութիւն միշտ որոնումի մէջ պէտք է ըլլային մեր ժամանակաշրջանին յատուկ արդիականացումներ մուծել այդ դասընթացքներուն մէջ։

Փափաքելի պիտի ըլլար, եթէ կրթական մարմնի ներկայացուցիչներ երբեմն իրենց այցելութիւններով ստուգումներ եւ գնահատականքներ կատարէին եւ խթան հանդիսանային աշխատանքներու յաջող կիրարկումին։

Իսկ որքան շինիչ ու հրահանգիչ պիտի ըլլային ի պահանջել հարկին միջուսուցչական խորհրդակցութիւնները։ Շատ մը հոգեմանկավարժական հարցեր եւ տեսակէտներ դասաւանդութեան առընթեր՝ կրնային արծարծուիլ, նիւթ դառնալ եւ մտքի փոխյարաբերութիւններով ու առաջադրանքներով դրական լուծումի յանգիլ։

Իւրաքանչիւր ուսուցիչ, որքան ալ գիտակից ըլլայ իր պարտականութեան եւ որքան ալ ջանք ու կորով չխնայէ, այսուհանդերձ համոզուած ըլլանք որ կրթական մարմին մը իր բարերար եւ քաջալերիչ ազդեցութիւնը պիտի ունենար եւ վերջ տրուէր անտէրութեան։

Գիտենք թէ որքան սեղմ են այդ դասընթացքներուն տրամադրելի ժամերը եւ որքան ալ դժուարին զանոնք արդիւնաւոր դարձնելը, ուստի կրթական մարմնի մը գոյութիւնը պահանջ մըն է եւ անոր անկ է ամէն ջանք կիրարկել այդ քիչէն առաւելագոյնը ստանալու եւ այդ առաւելագոյնը կախում ունի ուսուցչի ձիրքէն ու նուիրումէն։ Գիտնալ չի նշանակեր սորվեցնել։ Սորվեցնելն ինքնին թեքնիք մըն է, որ կը պահանջէ որոշ պատրաստութիւն, բայց մանաւանդ անձնական հմայք եւ արժանիք խանդավառ մթնոլորտ ստեղծելու։

Հետեւաբար թող թոյլ տրուի ըսելու որ հարկ է բծախնդրութիւնով մօտենալ անոնց ընտրութեան։ Որքան եւ ամայացած նկատենք ուսուցչական ասպարէզը, սակայն ներկայիս դէպքերու բերումով չեն պակսիր օժտուածները, բաւական է որ կրթական մարմինը իրմէ ակնկալուածը տնօրինէ զանոնք աշխատանքի լծելու։

Բայց ի՞նչով բացատրել այս կրթական մարմնի չգոյութիւնը այսքան երկար տարիներէ ի վեր։ Դարձեալ հաւանաբար մեր հանրութեան յատուկ անձնական նախասիրութիւններ, ինչ – ինչ նկատումներ, ինչ – ինչ փառասիրական հաշիւներ իրաւի արգելք հանդիսացած են այդ մեծապէս կարեւոր մարմնի իրականացման։

Բնականաբար փարիզեան որեւէ կազմակերպութենէ, միութենէ չէ որ կ՚ակնկալուի այդ նպատակի յայտնաբերումը։ Փարիզի եկեղեցւոյ Կրօնական Վարչութենէն եւ, ի հարկին, Բարեգործականէն է որ կը սպասուի անոր գործադրութեան դրուիլը, բայց անշուշտ առաւելապէս Կրօնական Վարչութեան իրաւասութեան մէջ է իր համայնական իրաւունքով հակակշռի տակ առնել ընդհանուր միօրեանները ամէն ուղղութեամբ։

Անցեալ տարի դպրոցական վերամուտին մեր մեծարժէք եւ բազմարդիւն հրապարակագիր՝ Պր. Հրանտ – Սամուէլ «Յառաջ» օրաթերթի մէջ խմբագրական յօդուածի մը նիւթ դարձուցած էր միօրեայ վարժարաններու անցուդարձերը։ «Յառաջ» օրաթերթն ալ իր կարգին լրջօրէն զբաղած՝ քննարկումի ենթարկած էր այդ դասընթացքները։ Իր տպաւորութիւնները եւ թելադրութիւնները յօդուածաշարքով մը յայտնաբերած ու եզրակացումի մըն ալ յանգած։

Մեծապէս գնահատելի եւ յոյժ կենսական աշխատանք մըն էր եւ որ դարձեալ անարձագանգ անցաւ՝ ձայն բարբառոյ յանապատի։

Այսպիսի յոյժ կարեւոր պահանջքի մը դէմ յանդիման գտնուիլ եւ այսքան անտարբերութիւնով եւ անտեսումով վերաբերուիլ, կը նշանակէ զանցառումները, սխալները նուիրագործել եւ յառաջդիմութեան ճամբաները փակել։

*

Մինչեւ ե՞րբ պիտի յարատեւէ մեր կրթական գործունէութեան այս ցիրուցան վիճակը։ Համոզուինք որ միայն եւ միայն կրթական մարմնի մը հովանաւորութիւնն է որ ուղեցոյց հանդիսանալով՝ օրինական յուսալից ընթացքի մէջ պիտի դնէ մեր հայեցիութեան ապաւէնը եղող մեր մայրենիի աճն ու ծաւալումը։

Այլեւս մեզի ամէնուս կը մնայ անլռելի դառնալ, մինչեւ որ սպասուած հանգրուանի մը յանգինք։

Ո՛վ զարմանք, ի՞նչպէս կարելի է այսքան ամէնէն կարելին այսքան անկարելիի վերածել...։

ԷԼԻԶ ԳԱՎՈՒՔՃԵԱՆ–ԱՅՎԱԶԵԱՆ

ԿԻՆԵՐՈՒ ՍՓԻՒՌՔԸ

2

ԱՆՈՒՆԸ՝ ԿՆՈՋ

Օտարութեան հետ սկզբնական հանդիպումը լեզուէն դուրս արտաքսուած եւ օտար ենթադրուած իրականութեան մը հանդիպումն է, եւ երբ լեզուի որոշադրումները սահմանուած են ամբողջովին հայ կնոջ կողմէ (ինչ որ արդէն անխուսափելի է ուեւէ անձի համար, կը մնայ գիտնալ թէ այդ անձը անշարժութենէն կը գոհանա՞յ թէ ոչ), այր մարդու մըն է, օտար ենթադրուած, որ այդ կինը կը հանդիպի։ Լեզուն կը տեսնէ ինքզինք, ինքն իրմէ դուրս, իր պատկերին մէջ։

Բայց լեզուի եւ պատկերի միջեւ, կայ միջարկում մը դեռ։ Այդ միջարկումը անո՛ւնն է, սեփական ըսուած անունը, որ կը բերէ։

Մեռեալ, գրաւուած, պաշտելի եւ զըզուելի սեփական լեզուն է որ սկսած է ոչ միայն իր իսկ օտարութիւնը իրմէ դուրս արտաքսել, այլ նաեւ՝ այդ առաջին արտաքսումի հիման վրայ, իր մէջ շրջագայող եւ գործող անունները խանգարել իրենց գործողութեան մէջ։ Լեզուի կորուստը կը սկսի այսպէս անուններու կորուստով մը, իրականութեան մէջ, անուններու ներքին եւ անխմանալի փլուզումով մը։ Այդ փլուզումի պատմական եղանակը եւ պարագաները հոս մէկ կողմ

ՌԱՆՉՊԱՐՆԵՐ

ՎԻՊԱՍՔ

ՀԱՅ ՇԻՆԱԿԱՆՆԵՐԻ ԿԵԱՆՔԻՑ

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՇԵՐԸ

— Ա՛խ, թէ քո տասնոցը կ՚ունենայի, — վերջին անգամ բաւական լսելի ձայնով ասաց Լաճկանցի Արթինը եւ խռովածի պէս չուռ գալով, բազուկները ամուր ոլորեց ճակատի տակ։ Ծոծրակին երեւում է մի մանգաղաձեւ վէրք, որ արդէն սկսել է սպիանալ։

Սպիներ կան Ալիզռնանցի Մուքոյի եւ Մշեցի Տիգրանի թիկունքին։ Իսկ ո՞վ է հաշուել Սպաղանաց Գալէի, Փեթարայ Մանուկի եւ Փեթարայ Ախոյի վէրքերը։ Օ՛, եթէ բաց անէք քեռի Մակարի թիկունքը։ Այնտեղ կան նոր սպիներ եւ կան հին սպիներ, որ մնացել են դեռեւս հռչակաւոր «Եօթ գզալի» ժամանակներից։

Ջնդօն էլ վէրքեր ունի, Ալվառինջու Սէյդօն էլ։ Ասորի Արդելօն, որ բոլորովին վերջերս զինուորագրուեց, արդէն մի քանի թարմ դրոշմներ ունի իր մէջքին։ Բամբկու Մելօն էլ զերծ չի վէրքերից, ոչ էլ ձիապան Բարսեղը կամ Ֆանկ–Մոսօն։ Կարկուտ Թաթէի անրակը առաջին անգամ կարմիր ներկուեց Նեմրութի լանջին, երբ Սերոբ Աղբիւրից գաղտնի անդգոյշ կրակում էր մի ժայռի ետեւում չոքած։ Քուրդ Հասանօն, կեանքը վտանգի տալով, երկու անգամ մահից փրկել է Գէորգ Չաւուշին։

Իսկ կարծում էք Ավրանայ Արամը վէրքեր չունի՞, կամ Թէկուզ Ծուռխաչ Հազարիկը։ Այս հայդուկը դաշոյնի մի ծուռ հարուած ունի իր զօտկատեղում եւ ոսպաձեւ մի սպի՝ փորի վրայ։ Պատանքը տոպրակ է շինել եւ մտել մէջը։ Այդպէս էլ քնած է։ Այդպէս էլ գուցէ մեռնի մօտակայ կռիւներից մէկում, որովհետեւ կարճ է հայդուկի կեանքը. նա այսօր կայ, վաղը՝ չկայ։

Լօ–լօ–լօ՛, Հաջի Գեւոյի հոգին Մանազկերտի սարերումն է։ Ահա նա պոկուեց Փրխուս գիւղից եւ գնաց միացաւ Սերոբ Աղբիւրի խմբին։ Երազի պէս յիշում է Մանազկերտի սարերը եւ լօ–լօ է կանչում։ Հայդուկներից ոմանք նրան հէնց այդպէս էլ կոչում են՝ Լօլօ Հաջի։

Կէս գիշերից առաջ եկաւ Կոմէ Գասպարը։ Նա էլ իր «լօլօ»ն ունի։ Յիշում է, թէ ինչպէս կարմիր–գլուխ ասկեարները բռնեցին իրեն Խոզմոնիի ճանապարհին եւ հինգ փթանոց իւղով լի կճուճը պարանոցից կապած, քշեցին սարէ սար, ստիպելով յայտնել ֆէդայիների թաքստոցը։ Ասկեարները գիշերը սարի վրայ կրակ վառեցին եւ նրա վրայ մի զինուած ասկեար պահակ դնելով, յոգնած քուն մտան։ Սասունցին մաղէ պարանը կամացուկ հանեց թեւերից, ձեռքը գցեց ասկեարի վզին, խլեց նրա հրացանը եւ փախաւ։ Այդ զէնքն է այժմ նրա մօտ եւ դաշոյնի մի դաժան հարուած թիկունքի վրայ։

Այդ հայդուկներից ամէն մէկը վէրքերի եւ հին ու նոր սպիների մի թանգարան է։ Նոյնիսկ Ալադին Միսակը, որ Գէորգ Չաւուշի երգիչն է, մի քանի յիշատակներ ունի ֆէդայական կռիւներից. ձախ ականջի կէսը չկայ։ Կարճաթեւ արայով ծածկել է թիկունքը, գլուխը Զոլոյի ծնկներին դրած։

Բոլորից հեռու Ծուղրուղու Շմօն է տարածուել։ Սրա ականջները թէեւ կռիւներից անվնաս են, բայց երկուսն էլ դեղնած են։ Պառկել է երկու կոճղերի մէջտեղ։ Գլուխը չի երեւում, իսկ մի ականջը կարծես կոճղին կպած փչակ լինի։ Շմօն զայրացած է աշխարհի դէմ եւ մի ականջը գետնին սեղմած, միւսը տնկած դէպի երկինք, սպասում է, որ արդարութիւնը մի առաւօտ կարմիր աքաղաղի պէս կ՚երեւայ աշխարհի տանիքին՝ բարձրագոչ չեփորելով, թէ՝ «Ռանչպար Շմօ, ինչո՞ւ ես պառկել Մառնիկի պաղ անտառում, ես եկա՛յ։ Վեր կաց, գնա քո պահած սերմը ցանիր քո երազած Հայաստանի դաշտերում»։

«Բրինդարը» պառկել է իր անծուխ խարոյկի առաջ։ Միակ զինուորն է, որ ոչ մի սպի չունի։ Պառկել է մէջքով դէպի կրակը, կարծես ամաչելով իր ընկերներից։ Դիմացը անտառն է եւ լուսնի ցոլքը՝ ծառերի բներին։ Նոյնիսկ ծառերը վէրք ունեն, իսկ ինքը չունի։

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(66 – Շար.)

պիտի ձգեմ. բաւական երկար ընդլայնումներ նուիրած եմ անոր, ուրիշ գրութեան մը մէջ, Լեզուն եւ անունը, Փըրանսերէն, ուր կը ջանամ ցոյց տալ թէ ինչպէս սփիւռքեան իրաւ գրականութիւնը, Շահնուրի եւ Օրբունիի անուններուն տակ, աշխատած է օտարութեան այս արտաքսումին մէջ եւ դէմ, սկսելով պարտադրաբար նկարէն (եւ ուրեմն, գրեթէ բացայայտօրէն՝ անունէն, կը բաւէ քիչ մը ուշադիր ըլլալ), նկարի ոքթուշէն, որ է նկարին մէջ անունին համար ճեղք մը բանալու անխմանալի եւ չիմացուած փորձը (յիշենք Նահանջի մէջ հերոսին նկարիչի հանգամանքը, որուն կոչումը ոքթուշն է, յիշեցէք նաեւ Օրբունիի Սովորական օր մը վէպին մէջ տասնեակ մը էջերու վրայ նկարագրուած hop աչքի ոքթուշի փորձը, որ կը ձախողի անշուշտ եւ կը յանգի Մինասին համար գրութեան, գրութեան աշխատանքի ծնունդին):

Օտարութեան սկզբնական փորձառութիւնը լեզուէն դուրս գրուած օտարութեան փորձարկումն է, որով լեզուն կը նայի իր պատկերին, եւ կը տեսնէ զայն ինչպէս եւ ի՛նք՝ առանց բացուածքի, առանց անունի: Ըսի արդէն թէ Փանթազմական կեանքին մէջ, պատկերը ճեղքուած է միշտ, չերեւիր գոց ինքն իր վրայ, զուտ պատկերի հանգամանքով. ճեղքուած՝ բանէ մը որ անունն է, կամ անունին համահաւասար «իրականութիւն» մը: Պարագաներ կան, սակայն, ուր այդ ճեղքուածը գոյութիւն չունի, ուր ոչ մէկ անուն, ոչ մէկ անուանումի կարելիութիւն չերեւիր: Առնենք այդ պարագաները հոգախտ (փսիխօզ) ընդհանուր անունին տակ: Հոգախտաւորը դիմագրաւած է ինքն իրմէ, կամ իր լեզուէն, ամբողջական եւ գոց պատկերի ձեւին տակ, ուր աշխարհի մը կառուցումի ոչ մէկ կարելիութիւն կը մնայ, անունի եւ անուանումի մը հնարաւորութեան պարզ չգոյութեամբ:

Սփիւռքեան կացութիւնը կը սկսի աշխարհ մը կառուցանելու, ներքին կորուստ մը անուանելու այս ահաւոր անկարողութեամբ: Երբ անունի կորուստը չառնուիր անունի մը տակ, հոգախտաւորի « մային վիճակ »ն է որ տիրական է: (Այսպէս է որ պէտք է հասկնալ, կարծեմ, Ժանին Ալթունեանի գրիչէն սերած բանաձեւումը, որ կը գտնուի «Ի՞նչպէս կարելի է հայ ըլլալ» իր յօդուածին մէջ. «Վարկածս, այս յօդուածին մէջ, այն է որ Սփիւռքի Հայերու անդիտակիցը պրկող եւ ձեւաւորողը՝ հոգախտական կառոյցն է») (Թաճ մոտէռն, Դեկտ. 1975):

Փ՞ստ: Ռէն Պարթեւի Թատերգութիւնը (*) նկատեցի իբրեւ օտարութեան դիմակալումի գրութեան աշխատանքը, անոր հանդիպման տարբեր փուլերու «նկարագրութիւնը»: Սկիզբը կը հանդիպի օտարի մը զոր պատկերներու խաղի մը մէջ կը փորձէ բռնել, որուն առջեւ, իբրեւ պատկեր, պատկերի վերածուած, կը դնէ ուրիշ պատկերներ, որոնց վանդանութիւնը, որոնց անուններ տալու պահանջը, ոչ միայն մահաբեր պատկերին դէմ պաշտպանուելու ձեւ մըն է, ինչպէս ըսի, այլ նաեւ՝ նշանը կամ փաստը այն իրողութեան որ օտարութեան արտաքսումին հետեւող (պատմականօրէն կամ ոչ) անուններու արտաքսումին հետ է որ գործ ունինք հոս: Պատկերներու եւ անուններու այս խաղը, որ գոյութիւն ունի գրեթէ ձանձրացուցիչ միօրինակութեամբ Սփիւռքի բոլոր իրաւ վէպերուն մէջ, կը փաստէ այսպէս մեր վարկածներու հիմնուածութիւնը, այսինքն՝

1) Օտարութեան սկզբնական արտաքսում, որ պատմութեան ընթացքին ըսբաբուած էր լեզուին մէջ անուններու գործողութեամբ, կը վերյայտնուի երբ, պատմական կամ կառուցային պատճառներով, ատոնց պաշտօնը կը խախտի:

2) Իր անուանումի կարելիութենէն (իր մէջ նախ իր կորուստը անուանելու կարելիութենէն) պարպուած լեզուն կը տեսնէ ինքզինք առանց բացուածքի, առանց անունի պատկերին մէջ:

3) Օտարութեան դէմ ու մէջ գրութեան աշխատանքը կը սկսի միշտ պատկերի վրայ, պատկերին մէջ անունին բացուածքը վերստեղծելու փորձով:

Լ'Արմէնոշի առաջին շրջանի պատկերին հետ խաղերը ուրիշ իմաստ մը չունին. պատկերին մէջ բացուածքի մը, ճեղքի մը, պակասի մը վերստեղծումն են: Այդ վերստեղծումի հոլովոյթը սկսած է արդէն պատկերներու բազմապատկումով, բայց անոնց անուններ տալու փորձը կը ձախողի: Այդ ձախողանքին վրայ է որ Մառի, ինչպէս տեսանք, պատկերը կը փակցնէ մարդուն: Առաջին շրջանի կարեւոր վայրկեաններէն մէկն է. այդ շարժուածքով՝ Մառի ցոյց կուտայ որ հասկցած է դիմացինին բնոյթը: Ցանկարծական (եւ բոլորովին անգիտակից անշուշտ) գիտակցառում դիմացինի նման պատկերի հանգամանքին. այդ ժեստով՝ Մառի վերլուծած եւ ջնջած կ'ըլլայ իր իսկ (լեզուէն եկող) ենթադրութիւնը՝ որով դիմացինին վրայ՝ միւս լեզուին մէջ՝ կը փոխադրուի անունի բացակայութիւնը: Երբ Մառի կը կրկնէ ենթադրուած շարժուածքը, որով դիմացինը՝ միւս լեզուի բնակիչը, լեզուի անանուն պատկերն է, այդ ենթադրութիւնը կը հասցնէ ճանաչումին եւ կը ջնջէ – կը պահէ զայն (գերմանական աուֆհէպն բայի իմաստով, որ կը նշանակէ միեւնոյն ատեն ջնջել եւ պահել – պահպանել): Ենթադրութեան ջնջումը (եւ պահպանումը անշուշտ իբրեւ ենթադրութիւն) պիտի բանայ անուանումի կարելիութիւնը, բայց կարելիութիւնը միայն: Վերջին արարք մը, իսկական ճեղք մը բանալու արարքը, անհրաժեշտ կը թուի որպէսզի Հայը բոլորովին ազատի ենթադրութենէն, եւ ինքզինք անուանելու, իր աշխարհը կառուցելու անկարողութենէն: Անհրաժեշտ՝ որովհետեւ ինչ որ դեռ ներյայտ էր Մառիի շարժուածքին մէջ, այսինքն ենթադրութեան ջնջումը, պէտք է իրեն համար բացայայտ դառնայ:

Վերջին փաստ մը այն իրողութեան որ ճիշդ հանդիպման կէտին վրայ է որ կը փոխադրուի լեզուի անանունութիւնը, լեզուի մէջ անուններու պակասը, խանգարումը (որով փոխադարձաբար՝ հանդիպումը կը բնորոշուի այդ փոխադրումով), հետեւեալն է. առաջին երկու հանդիպումները թատերգութեան մէջ հանդիպումներ են իրենց անունը կորսնցուցած այրերու հետ: Մէկուն անունը Մարսէլ (եթէ չեմ սխալիր) բացայայտօրէն գողցուած է իր կնոջ կողմէ, որ փոխարինած է զայն իրմէ հնարուած ուրիշ անունով մը (Ժանօ) որուն տուած է ընտանի եւ սեփականացնող անհաճոյ բընոյթ մըն ալ: Պէտք է նկատել որ այս մարդը միակն է իր շրջանակին մէջ որ իր անունը կորսնցուցած ըլլայ. իր շունը անուն մը ունի (շունի մը համար զուարճալի սպանական անուն մը, քիչ մը խայտաբղէտ եւ ուշադրութիւն գրաւող, եւ անշուշտ ան ալ անունները գողցող տիրուհիին կողմէ հնարուած իբրեւ շունի անուն), իր կինը անուն մը ունի, բայց ինք՝ ո՛չ, կամ միայն փոխ առնուած: Այս ամէնը՝ Հայուհիին համար:

Երկրորդ հանդիպումի պարագան այս տեսակէտով նուազ հետաքրքրական չէ: Ըստ երեւոյթին՝ առաջինի սպանութիւնը, իբրեւ արարք, չի բանար հայ կնոջ համար անունի կարելիութիւնը, քանի որ երկրորդ օտարն ալ անուն չունի թատերախաղին մէջ: Չի կրնար ունենալ որովհետեւ իբրեւ օտար, կը մնայ դեռ անհամարկրելի՝ լեզուին: Ինչ որ կը նշանակէ միեւնոյն ժամանակ թէ հայ կնոջ լեզուն, նոյնիսկ անունի բացուածքէն եւք, անկարող կը մնայ անուններ ստանալու, ընդունելու, որովհետեւ իր « հիւանդութիւնը » շատ աւելի խոր ըլլալու է քան անունի հիւանդութիւնը իր մէջ: Այս հարցին շուրջ, որ թերեւս ամէնէն կարեւորն է՝ ուրիշ առթիւ: Ամէն պարագայի՝ Մառի կրնայ իր կարմիր կօշիկները հագնիլ (սեռային գոյնը) եւ երկրորդ օտարին հետ պարել, կացութենէն բան մը չի փոխուիր, անուանումը, անունի ըստանձնումը կարելի չի դառնար այդ արարքով: Երկրորդ օտարին հետ է որ Մառի կը սկսի հայերէն խօսիլ բեմին վրայ: Ես եմ, լեզուս է, անուններուս խանգարումէն անդին, որ կը մահացնէ: Մառիի ցաւը, եւ այս տեսարաններու մանաւանդ անխմանալի թախծութիւնը առկէ՛ յառաջ կուգայ. ի՞նչ ընել ուրեմն, ի՞նչ, քանի ուրիշ բան չենք, չենք կրնար ըլլալ, Հայերս, եթէ ոչ մինչեւ վերջ՝ կորուստի բնակիչներ, կորուստի լեզուին բնակիչները:

Կ'ուզեմ հոս, շարունակելէ առաջ, ուրիշ ձեւի հարցում մը դնել. ո՞ւր տեղի կ'ունենայ փորձուած ազատագրումը՝ մահաբեր պատկերի յաճախանքէն: Ո՞ւր տեղի կ'ունենայ անանունի ստանձնուած փորձարկումը, սրբագրումի աշխատանքը: Ո՞ւր, այսինքն՝ Մառիի հոգիի՞ն մէջ, ներկայացման ատեն, կամ՝ գրութեան աբարքի՞ն իսկ մէջ (ո՛չ միայն գրութեան մէջ ներկայացուած, այլ նաեւ՝ գրութեամբ փորձարկուած), կամ՝ հեղինակուհիի՞ն համար, իր կեանքին մէջ, գրութենէն անկախ: Նոյն հարցումը տարբեր ձեւով. ի՞նչ է ենթադրութիւնը եւ մանաւանդ՝ ենթադրութեան ջնջումը, ո՞ւր կ'արձանագրուին այդ ջնջումին հետեւանքները, կեանքի՞ն մէջ, լեզուի՞ն մէջ, գրութեա՞ն մէջ, եւ կարելի՞ է շարունակել մտածել այդպիսի զանազանութիւններով: Ի վերջոյ՝ գրութիւնը ենթադրութեան ջնջումի եւ լեզուի որոշադրումէն ազատագրումի նկարագրութիւնն է մի՛այն, որով ջնջում եւ ազատագրում տեղի ունեցած են գրութեան ժամանակէն դուրս, կեանքին մէջ. կամ ընդհակառակը ազատագրումի վայրը գրութի՞ւնն է արդեօք, որով անանունի ենթադրութեան ջնջումը եւ անունի կարելիութեան բացուածք բացումը կը կատարուին գրութեան ժամանակին մէջ:

Հարցումներ՝ որոնց, յայտնի է, պարզ պատասխան չկայ: Կը մնայ ուրեմն հարցադրել գրութեան ժամանակի յղացքը: Ֆանթազմական ըսուած կեանքն ալ ունի իր անհրաժեշտութիւնը եւ իր ժամանակը: Բայց միւս կողմէ՝ հանդիպումը օտարութեան հետ, անանունի ենթադրումը, նկարներուն անուններ տալու յուսահատական փորձերը, դիմացինին նկար մը փակցնելու յանկարծական շարժումը որով ենթադրութիւնը առաջին անգամ ըլլալով կ'երեւի իբրեւ ենթադրութիւն, յետոյ՝ անունի տեղը բանալու, անուանումի կարելիութիւնը ստեղծելու վերջնական, վճռական արարքը որ դեռ անհասկնալի կը թուի, այս ամէնը կարելի՞ է նկատել իբրեւ «զուտ» ֆանթազմական: Եթէ կ'ուզենք ենթադրել գրութենէն անկախ ֆանթազմական եզր մը, պէտք է աչքի առջեւ պահել որ ան ամբողջովին լեզուին կապուած է այս պարագային: Անուններու կորուստը, անանունի ենթադրումը, ենթադրութեան ջնջումը, նոյնիսկ եթէ ֆանթազմական կեանքին կը մասնակցին, լեզուական երեւոյթներ ըլլալէ չեն դադրիր: Ցամենայն դէպս կայ ուրեմն գրութենէն անկախ եզր մը այս վարկածով՝ գրութենէն «առաջ» եկող ամբողջ դրական, ուժական, աշխատանք մը որ կը փորձէ նկարին մէջ անուանումի կարելիութիւնը ստեղծել, վերջապէս անանունի ենթադրումի հետեւանքները սրբագրելով: Գրութիւնը «կանխող» իսկական եւ հիմնաւոր այս աշխատանքը կը զբաղի այսպէս լեզուով, բայց ո՛չ անմիջականօրէն, այլ՝ անուններու միջնորդումով. կը զբաղի անուններու բացակայութեամբ, լեզուի պարպումով՝ իր անուններէն, պատկերի վրայ:

ՄԱՐՔ ՆՇԱՆԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

(*) Տե՛ս «Կեդրոն Սփիւռքը» (1) (Լեզուն եւ պատկերը), «Յառաջ», Դեկտեմբեր 28 – 29, 1976:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (264)

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Բ. ՄԱՍ

ԾՈՒԱՆԱՅԻ ԱՅԼԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆԸ

Գլուխը վեր վերցուց եւ ականջ դրաւ: Տանտոլօ տեսաւ զայս եւ պատուհանին կողմը քալելով վարագոյրը վեր վերցուց եւ ըսաւ.

— Հանդարտէ աղջիկս, բան մը չէ:

— Լսեցի, հայր, ձայն մը լսեցի, փսփըսաց Լէօնոր:

— Տափանաւ մըն է, աղջիկս, մութին մէջ իր կարմիր լապտերը տեսայ:

— Տափանա՞ւ մը:

— Արագ արագ կը սահի ջուրին վրայ: Ահա անհետացաւ:

Լէօնորի գլուխը բարձերուն վրայ ինկաւ, իսկ Տանտոլօ եկաւ իր տեղը գրաւեց թիկնաթոռին վրայ:

— Աղջիկս, պէտք չէ որ ասանկ պզտիկ աղմուկէ մը վրդովիս: Ես հոս եմ, աղջիկս, մի վախնար:

Լէօնոր հասկնելու համար թէ հօրը վրայ վստահութիւն ունէր, ձեռքի նշան մը ընելէ յետոյ աչքերը փակեց:

Տափանաւը թուչունի մը պէս սուրալով ցամաք հասաւ: Դեռ առտու չէր եղած:

Ռոլան եւ Սքալապրինօ ցամաք ցատքելով, հոն իրենց սպասող ձիերը հեծան եւ առտուան դէմ Մէսթրի փոքր տան առջեւ վար ցատքեցին ձիէն:

— Հայրս ի՞նչպէս է, հարցուց Ռոլան երբ Ծուանա գալով դուռը բացաւ:

— Ողջ առողջ է, տէր իմ, պատասխանեց Ծուանա: Բայց Պիանքան...:

Ռոլան ներս մտաւ: Սքալապրինօ նշանով մը մանկամարդ կնոջ հասկցուց թէ Ռոլան տեղեակ էր Պիանքայի առեւանգման պարագաներուն:

Ռոլան ներս մտնելով հայրը գետնայարկի սրահին մէջ կրակարանի մը առջեւ նստած գտաւ:

Ուղղակի ծերունիին քով գնաց եւ անոր փաթթուեցաւ:

— Ո՞վ է այսպէս զիս գրկողը, հարցուց աչազուրկը:

— Ես, հայր իմ, քու զաւակդ, կակազեց Ռոլան խեղդուկ ձայնով մը:

— Զաւա՞կս, զաւա՞կս...

— Ձայնս չճանչցա՞ր, հայրիկ:

Խելագարը լռութիւն պահեց:

Սքալապրինօ եւ Ծուանա, չափէն աւելի յուզուած, այս պարզ այլ սրտաճմլիկ տեսարանը կը դիտէին:

Սակայն եւ այնպէս, ծերունի Քանտիանօն իր դողդոջուն ձեռքերովը Ռոլանը իր կուրծքին սեղմեց: Որդին հօրը առջեւ ծունկի եկաւ:

— Հայր իմ, հայր իմ, գոչեց Քանտիանոյի որդին:

Ծերունին Ռոլանի գլուխը բռնեց եւ կարծես թէ մատներուն ծայրովը որոշել ուզէր իր զաւակը, սկսաւ շօշափել անոր գլուխը:

— Այո, այս գլուխը խելացի մարդու մը գլուխն է, փսփսաց ծերունին: Եթէ զաւակ մը ունենայի, պիտի փափաքէի որ քեզի նմանէր, զաւակս:

— Հայր իմ, քու զաւակդ առջեւդ է: Քու զաւակդ քու ոտքերուդ ինկած է:

— Կը յիշեմ, կը յիշեմ... Ատենին ես ալ զաւակ մը ունեցած պիտի ըլլամ. եթէ յիմարի մը, խելագարի մը երազը չէ տեսածս, ես ալ զաւակ մը ունէի...: Երբ ես իմ վրաս նայիմ, երբ կոյր աչքերովս իմ հոգիիս մութ խաւարներուն խորը իջնեմ, երբ իմ մէջ ոգեկոչեմ կեանքիս հեռաւոր պատկերները, ինծի անանկ կուգայ որ, ատենին, շատ առաջները սակայն, ես ալ ուրիշ մարդոց պէս ապրած եմ, ես ալ աչքեր եւ տեսողութիւն ունեցած եմ որոնցմով դիտած եմ իմ սիրելիներս: Դուն ո՞վ ես: Ինչո՞ւ կ'ըսես թէ իմ զաւակս ես...: Թերեւս ես զաւակ ունեցած եմ, բայց այդ զաւակս մեռած է այնպէս ինչպէս որ մեռած են այն ամէն բաները որոնց վրայ կը մտածեմ...: Ես այլեւս զաւակ չունիմ...:

Խելագարը այս ըսելով, կամաց մը զաւկին գլուխը ետ հրեց: Ռոլան ոտքի ելաւ: Կուրծքը երկար հառաչանքով մը ուռեցաւ:

ՄԻՇԷԼ ԶԷՎԱՔՕ

(Շար.)

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Շուշանիկ Նազաշեան իր եղբօր Գէորգ Գազազեանի մահուան քառասունքին առթիւ 500ական ֆր. կը նուիրէ Սամուէլ – Մուրատ վարժարանի, Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ «Յառաջ»ին:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ

Սելթէկեան ընտանիքը (Պանեէօ) «Յառաջ»ին 30 ֆր. կը նուիրէ իրենց ընկերոջ՝ Վաղարշակ Վարդպետեանի մահուան քառասունքին, ինչպէս նաեւ 30 ֆր. նորոգ հանգուցեալ Կարապետ Տօնիկեանի մահուան առիթով:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ

Էսաեան վարժարանի մեծանուն բարերարներ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԵՒ ՄԿՐՏԻՉ ԷՍԱԵԱՆ

ՀԱՐԱԶԱՏՆԵՐՈՒ,

Յունուար 23, Կիրակի, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կը մատուցուի ի յիշատակ Էսաեան վարժարանի հիմնադիրներուն, ինչպէս նաեւ՝ հանգուցեալ տնօրէններուն, ուսուցիչներուն եւ սաներուն:

ՊԱՏԱՐԱԳ

Յունուար 23, Կիրակի առաւօտ ժամը 11·15ին մասնաւոր պատարագ կը մատուցուի Հ. ԱԹԱՆԱՍ ՎՐԴ. ՔԷՍԷՃԵԱՆԻ կողմէ Սէն-Ժան տը Մոնմարթր եկեղեցւոյ մէջ՝ Փլաս տէ զ'Աբէս, Փարիզ 18րդ: Այս պատարագին իր մասնակցութիւնը կը բերէ Առնուվիլի Ս. Խաչ եկեղեցւոյ երգչախումբը ղեկավարութեամբ Պր. Վազգէն Փէշտիմալճեանի:

Ի ՆՊԱՍՏ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

41ՐԴ ՑԱՆԿ

Տ. եւ Տ. Մանուկ Պօյաճեան (Ամերիկա), Տ. եւ Տ. Ասատուր Քղելեան (Վիէն) 50ական, Պր. Աղասի Դաւիթեան 200, Պր. Գրիգոր Միւճէրէտեան (Փարիզ) 50, Պր. Գաբրիէլ Զիֆթէեան, Պր. Մալխասեան (Պանեէօ) 100ական, Պր. Գլեման Ազարեան (Էքս) 50, մի ոմն 100, Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէ (Լիոն) 1000: Ի յիշատակ Յովհ. Սիմոնեանի Բարաղամ Դաւիթեան, Սիմոնեան ընտք., Տիրատուրեան Պաղտասար 50ական, Կարպիս Յարութիւնեան 20, Հայկուհի Շալճեան 50, Սերոբ Գինոսեան 20, Ղազար Տէրտէրեան 50, Նշան Քէհեաեան, Գէորգ Մէսճեան 20ական:

Գումար	2030
Նախկին գումար	184·485
Ընդհ. գումար՝	186·515

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի Խնամակալութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Տիկին Է. Կիւլպէնկեան 250 ֆր., իր մօր՝ Տիկ. Մելինէ Աճէմեանի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկ. Գ. Նետիլեան 200 ֆր. իրենց ամուսնութեան յիսնամեակին առթիւ, Պ. Ա. Գալայճեան 500, Տիկին Ս. Մեսճեան, Տիկ. Թ. Պարպիրօթ 400ական, Օր. Լ. Իչքալացեան 350, Տէր եւ Տիկ. Պ. Տէմիրճեան 300, Տիկ. Ե. Պօղոսեան 200, Տիկ. Տ. Կուրպէթեան, Տիկ. Յ. Զիլինկիրեան, Պ. Վ. Տէմիրճեան 100ական ֆր.:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն 250 ֆր. կը նուիրէ:

×

Սէն Ժեռոմի Ս. Սահակ – Մեսրոպ եկեղեցի Ամանորի առթիւ 100 ֆր.:

×

Վալանսէն Պ. Գոճաքեան 30, Կրանժ լէ Վալանսէն, Լեւոն Տէր-Սարգիսեան 30:

×

ՌՈՄԱՆ.— Տիկին Զաթրեան 30 ֆր.:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ ընկերուհիները, Շաբաթ, Յունուար 22, կէսօրէ վերջ ժամը չորսին Մշակոյթի Տունը: Կարեւոր օրակարգ: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

×

ԱՆԴԱՄԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ Միութեան անդամական ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ Յունուար 23, Կիրակի առաւօտ ժամը 9 – 12,30, Միութեան սրահին մէջ, 33 Քուռ Փիէր Փիւժէ:

Օրակարգ.— Ա) Բարոյական եւ նիւթական համարատուութիւն, Բ) Վարչական նոր ընտրութիւն:

ՄԽԻԹԱՐ ԱԲԲԱՀՕՐ ԵՐԵՔՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԸ

Նախաձեռնութեամբ

ՍԱՄՈՒԷԼ – ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ վարժարանի տեսչութեան

ԿԻՐԱԿԻ, ՄԱՅԻՍ 8

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Փոթորիկ խումբի ժողովը այս Հինգշաբթի Յունուար 20, ժամը 20·30ին Փարիզի Մշակոյթի Տունը:

×

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի եւ Սէն Մօրիսի իր ընկերները Երկուշաբթի, Յունուար 24 երեկոյեան ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին: Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները Ուրբաթ, Յունուար 21ին ժամը 21ին Մշակոյթի Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

RESTAURANT EREVAN

ՀԱՑԱՏՈՒՆ

ԵՐԵՒԱՆ

26, RUE BERGÈRE PARIS 9e Tél. 770 85 81

Հայկական մաքուր խոհանոց — Հայկական ջերմ մթնոլորտ

Մատչելի գիներ

Երկուշաբթի՝ Կարսի տէօնէր

Չորեքշաբթի իրիկուն՝ ձիթապուր — մանթը

Հինգշաբթի իրիկուն՝ պատուէրին վրայ լահմաճուն ու չի-քէօֆթէ

Ուրբաթ իրիկուն՝ Սու-պէօրէկ

Եւ ամէն Կիրակի առտու, պատուէրի վրայ՝ խաշ:

ՓԱԿ Է ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ

ՆՈՒԷՐ

Սարա Նազարեան Ամանորի առթիւ 50 ֆր. կը նուիրէ Վարագայ Ս. Խաչին եւ 25ական «Աշխարհ»ի եւ «Յառաջ»ի:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պոլսյ. Օտտոյի Թաղականութիւնը ստացած է.— Ղազար Պօղոսեանի հոգեհանգիստին առթիւ այրի Տիկ. Կաղինեան եւ Յարութիւն Տէրոյեան 30 ֆր., այրի Տիկ. Ազնիւ Սարգիսեան եւ զաւակները, այրի Տիկ. Տատիկեան, Օր. Տոնոյեան Սիւզան 50ական, Պօղոսեան ընտանիք 500, Տէր եւ Տիկ. Յ. Գասպարեան 20, Տէր եւ Տիկ. Թասլաքեան 50, Պր. Պապայեան, Պր. Տէր-Զաքարեան 100ական, Պր. Շալճեան 50, Պր. Յ. Տէմիրճեան 100: Պայծառ Ղարիպեանի թաղման առթիւ այրի Տիկ. Նազլը Պերճ եւ Կարօ Ղարիպեան (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Ղազարոս Ղարիպեան 50ական, Ղարիպեան ընտանիք՝ Աւետիս եւ Պօղոս 100, Տէր եւ Տիկ. Դարբինեան, Տէր եւ Տիկ. Քոլօ Ժէրար 50ական, Պոլսյ. Օտտոյի Կ. Խաչ 20 եւ դըպրեցին 20: Ազնիւ Միրճեանի թաղման առթիւ Պր. Վարդգէս Մըրճոյեան 100, Տէր եւ Տիկ. Գալըճեան, Տէր եւ Տիկ. Նալապատեան 50ական:

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ ՆՈՐՈԳՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՑԱՆԿ ԹԻՒ 12

Ոմն (Պանեէօ) 500, Պ. Պօյաճեան Ժան 500, Օր. Խաչիկեան Անահիտ 100, Խաչիկեան Կարօ 50, Խաչիկեան Ռոստոմ 50:

Ընդհ. գումար	29850

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Անիէռ – Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 6ին:

×

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի պարահանդէսը Փետր. 12ին, Շաբաթ:

×

Կապ. Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղին տարեկան ձեռնարկը Մարտ 12ին:

×

Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան Փառատօնը Մարտ 5ին

×

Տէսինի Հայ Մշակոյթի Տան բացումը Մայիս 8ին:

Հ. Յ. Դ. ՀԻՄՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ 86ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԻԹՈՎ

Հարցազրոյց
(TABLE RONDE)

Նիւթ

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ԷՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՀԵՏԱՊՆԴՈՒՄ

Կը մասնակցին ընկերներ՝
ԱՆԱՀԻՏ ՏԷՐ-ՄԻՆԱՍԵԱՆ
ԼԻԼԻԱՆ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ
ՀՐԱՅՐ ԹՈՐՈՍԵԱՆ
ՊԵՐՃ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

Կը համադրէ
Ընկեր ԱՐԱ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Ուրբաթ, Յունուար 28, երեկոյեան ժամը 20·30ին, Իսի լէ Մուլինոյի Սալ տէ Ֆէթին մէջ: Հասցէ՝ Մեթրօ Մեռի տ'Իսի

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նիւթ.— Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱՌԱՋԱԴՐԱՆՔՆԵՐԸ:

Համադրող՝ ԺԻՒԼ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

Կը մասնակցին.— Լեւոն Տէր-Մինասեան, Յակոբ Պալեան, Յակոբ Սազնեան եւ Կարապետ Փափազեան:

Շաբաթ Յունուար 29, երեկոյեան ժամը 20·30ին Ազգ. Տան սրահը՝ 295 Պուլօ փողոց, Լիոն, կազմակերպութեամբ՝ Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէի:

Հարցազրոյցը կ'ըլլայ հայերէն եւ ֆրանսերէն լեզուներով:

Մուտքը ազատ է

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի մեծ պատրաստութեամբ, նախաձեռնութեամբ տեղական Կապոյտ Խաչին, Յունուար 23ին Կիրակի կէսօրէ ետք՝ ժամը ճիշդ 15·30ին Ռիւ Ֆէի սրահին մէջ:

Գեղարուեստական խնամուած բաժին, դպրոցի աշակերտութեան կողմէ:

Միջնարարին ճոխ պիւֆէ, պատրաստուած խաչուհիներուն կողմէ:

Կաղանդ պապան հետը բերած նուէրներով պիտի ուրախացնէ սրահին մէջ գտնուող բոլոր պզտիկները:

Սիրով կը հրաւիրուին գաղութին մէջ ազգապահպանման համար տարուած գործը գնահատող բոլոր սրտցաւ Հայերը:

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի տեղւոյն մասնաճիւղին, Կիրակի Յունուար 23ին կէսօրէ վերջ ժամը 15ին Գասպար Իփէկեան ակումբին մէջ՝ 40 Ռիւ Վիքթոր Ֆօժիէ:

Գեղարուեստական բաժին՝ երգ, արտասանութիւն, պար դպրոցի աշակերտներուն կողմէ: Ներկայ կ'ըլլայ Կաղանդ պապան իր նուէրներով:

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Տէսինի Կապ. Խաչը Մանուկներու Օրը կը տօնէ Յունուար 23, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2·30ին, քաղաքապետարանի սրահին մէջ: Գեղարուեստական բաժին դպրոցի աշակերտներու կողմէ՝ երգ, արտասանութիւն, ուսուցչուհի Տիկին Փափազեանի կողմէ, պար ղեկավարութեամբ Օր. Արփինէ Կարապետեանի:

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ՇԱԲԱԹ-ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
22-23
SAMEDI-DIMANCHE
22-23 JANVIER
1977

LE NUMERO 1,20 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 170 Ֆ.	Վեցամսեայ	90 Ֆ.
Արտասահման	Տար. 200 Ֆ.	Հատը	1 Ֆ. 20

52ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.774
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
52e ANNÉE — N° 13.774

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԱՀ ՄԸ ԿԵԱՆՔ ՄԸ

Թրուա, Յունուար 1977: Ֆրանսական այս քաղաքը, ցարդ ծանօթ իր բարդուած առեւտուրով, կոչուած է այլեւս պատմութեան անցնելու: Հոն պատերազմ չմղուեցաւ եւ փայտէ ձի մը ռազմագիտական յաղթանակ չապահովեց: Հոմերոսի ալ պէտք չկայ իր Իլիականը պատմելու համար: Հոն, պարզապէս, Յունուար 20ին մահապատիժը ջնջուեցաւ:

Թող գրուած մնայ Պատժական Օրինագիրքին մէջ, բան չի փոխուիր: Երբ Թրուայի մարդասպանը գլուխը կը փրկէ, այլեւս ոչ մէկ յանցապարտ, Ֆրանսայի մէջ, կարելի է մահուան դատապարտել:

Թրուայի մէջ երեք օրէ կը դատուէր մահապատիժը: Մարդը դարձած էր պատրուակ, աւելին՝ խորհրդանիշ մը: Փաթրիք Անրի շատոնց դադրած էր քամնելի ոճրագործ մը ըլլալէ: Իր փաստաբանները յաջողած էին ուրիշ հին, շատ հին ամբաստանեալ մը գտնել՝ մահապատիժը, որ երբեմն բարձի թող կ'ըլլայ ու երբեմն հրատապ օրակարգ: Կը բաւէ որ Նախագահը ներում շնորհէ, կը բաւէ որ Նախագահը ներում չշնորհէ: Անհատական խղճի հարց, կ'ըսուի, ժամանակաշրջանի մը մէջ, ուր օրէ օր, անհատական ոչինչ կը տոկայ, ոչ իսկ անհատական մտածումի կարելիութիւնը: Ձայնասփիւռ, հեռատեսիլ, մամուլ կամ արդիական բանաձեւումով՝ մաս-մեդիաները զօրակոչի ենթարկուած, իրենց ամէնօրեայ մաքրաքաժով (լախտացո՞ւմ) մարդը կը վերածեն արձանագրող համակերպած մեքենայի մը ու կը սպառնան վերջին ազատութեան՝ մտածելու ազատութեան:

Մարդկային պարզ հարցերն իսկ այլեւս քաղաքականացած են: Ելք չկայ: Ըստ կարծիքի՝ աջ թէ ձախ: Ցեղադիմական թէ յառաջդիմական: Ու ամէն ոք զգոյշ կը դառնայ եւ փութաբար կը նախընտրէ հրամցուած կարծիքներ իւրացնել:

Այս անգամ ալ մթնոլորտը պատրաստուած էր: Լրագրողները սկսած էին իրենց «գրականութիւն»ն ընել, սրտաճմլիկ արձակներով սիւնակներ լեցնել. — «Բացակայ է», «միշտ այլուր է», «Աւետարան կը կարդայ բանտն ըլլալէն ի վեր ու միշտ կը կրկնէ՝ եթէ Տէրը կամենայ», դեռ օգնութեան կը հասնէին Ս. Պօղոս եւ Պալզաք, յետոյ կայ միշտ վերջին փրկիչը՝ Ֆրոյտ: Բայց, այս անգամ փորձագէտ յիմարաբոյժներն իսկ չկրցան գտնել փրկարար լուծումը ու զայն դասել խենթերու կարգին: Փաթրիք Անրի խելքը գլուխը տղայ մըն է: Պաղարիւնով սպաննած է ինը տարու մանչուկ մը, օրեր գարշելի խաղ մը խաղալով յուսահատ ծնողքի մը հետ, փրկագին սակարկելով ճարահատ հօր մը եւ սիրտ ունեցող մօր մը հետ: Բայց ինք չէր դատուողը ու հոդ էր իր փրկութիւնը: Վասնզի, 9 երդուեալներ պէտք է «այո՛» պատասխանէին սա եօթներորդ հարցումին.— «Կա՞ն մեղմացուցիչ դէպք յանցանաց», որպէսզի մահավճիռը չտրուի: Ու հոս է կարեւորը. գտեր են: Գտեր են հոն ուր միայն ու միայն ծանրացուցիչ դէպք յանցանաց կայ: Բայց բուն հարցը հոդ չէր: Որոշուած էր մահավճիռ չտալ ու այո՛ ըսել 7րդ հարցումին, միակ ձեւն էր՝ ո՛չ ըսելու մահապատիժին եւ նաեւ այլեւս բոլոր մահապատիժներուն: «Թող պարոնայք մարդասպաններն սկսին» պիտի ըսէր Ալֆոնս Ալէ:

«ՅԱՌԱՋ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԳԼՈՒԽԸ ՓՐԿԵՑ

Փաթրիք Անրի գլուխը փրկեց շնորհիւ իր փաստաբաններուն վարպետութեան, որոնք խնդրոյ առարկայ ըրած էին մահապատիժը, քաջ գիտնալով թէ այլապէս կարելի չէր փրկել մարդասպաններուն ամէնէն զզուելին:

Ընդհ. դատախազը մահ պահանջեց, բայց երեք կին եւ վեց այրեր «իրենց հոգւով եւ խղճով» ապրելու դատապարտեցին Փաթրիք Անրին: Պարզ է որ եթէ կեանքը իսկապէս պիտի անցընէ խուցի մը չորս պատերուն մէջ, պատիժը ծանր է, բայց ի մօտոյ «բարի վարուց վկայական» մը թոյլ կու տար որ կրկին բաց օդ շնչէ:

Գուցէ յուշերն ալ գրէ և պեսթսելըր մը ունենայ: Հերոսները փոխուած են: Ճիշդ է որ մահուան դատապարտելով այս երիտասարդը, յարութիւն պիտի չառնէր ինը տարու սա անմեղ մանչուկը բայց եւ այնպէս եթէ մահապատիժ կայ, պէտք է նաեւ ընդունիլ թէ դժուար գտնուի Փաթրիք Անրիէն աւելի մեծ յանցաւոր մը, աւելի պժգալի մարդասպան մը: Ինք իսկ զարմացած է «Զէի յուսար» ըսելով մինչ 200–300 հոգի ցոյց կ'ընէին «փտած արդարութիւն» պոռալով երբ վճիռը կը տրուէր: Գրականութիւնը չէ վերջացած եւ վճիռէն ետք ալ կը «վերլուծուի» ոճրագործին հոգեվիճակը ու ցաւ կը յայտնուի որ պիտի մերժուի ընկերութեան կողմէ, նոյնիսկ ուրիշ դատապարտեալներէ: Գրեթէ մոռցուած է սա ինը տարու տղեկը, եւ զոհը դարձած է իր մարդասպանը:

Քանի մը տողով

ՇԱԲԹՈՒԱՆ մէջ երկրորդ անգամ ըլլալով եւ տագնապին սկիզբէն ի վեր 19րդը, փարիզեան օրաթերթերը լոյս չտեսան Ուրբաթ, Սէ. Ժէ. Թէ.ի նոր հրահանգով: Այս անգամ ալ միշտ Փարիզիէն – Լիպերէի պատճառով, որ լոյս տեսաւ իբրեւ միակ օրաթերթը: Այս նոր շարժումը արդիւնք է եօթը բանուորներու ձերբակալութեան: Բայց եւ այնպէս կասկած չկայ որ այս գործադուլները ոչ մէկ լուծում կը բերեն եւ փարիզեան բովանդակ մամուլը, որ յանցանք իսկ չունի այս տագնապին մէջ, կը տուժէ ու միակ շահողը կը մնայ միշտ Փարիզիէն – Լիպերէն: Ժաք Սօվաժօ Մոնտի մէջ «Պատանդ բռնել» կը խորագրէր իր յօդուածը առջի օր, առարկայօրէն քննելով հարցը եւ նկատելով որ իշխանութիւնները որոնք դժգոհ են արդէն քննադատող մամուլէ մը, իրար չեն անցնիր երբ գործադուլ ըլլայ, ընդհակառակն. ուրեմն ո՞վ կը տուժէ եւ այս ձեւով օրէ օր աւելի ծանր հարուած մը կը տրուի արդէն կքած մամուլի մը:

ՇԻՐԱՔ – Տ'ՕՐՆԱՆՕ մենամարտը այլեւս անխուսափելի է: Նախարարապետ, Ներքին նախարար եւ ընկերները շատ խիստ են Շիրաքի նկատմամբ որ «Ձախին խաղը կ'ընէ», նոր Պուլանժէ մըն է, եւն.:

ԷՄԻԼ ՃԻԼԻՈԼԻ արձանագործը մեռաւ առջի օր 65 տարեկանին: Ժամանակակից մեծագոյն արձանագործներէն մէկը նկատուած էր:

ՍԱՈՒՏԻ ԱՐԱԲԻՈՅ Արտաքին նախարարը յայտարարած է Մոնտին թէ միանգամ ընդմիշտ կ'ուզեն ելք մը յանդիլ պաղեստինեան հարցին համար, հակառակ պարագային վախ կայ որ Իսրայէլ յաջողի կրկին զինուորական բախում մը պարտադրել: Իսրայէլացիք պէտք է հասկնան Պաղեստինցիներու ազգային օճախի մը բաղձանքը:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ մէջ Սուրիա որոշած է «ուզելով – չուզելով» ժողվել ամբողջ ծանր զինամթերքը, չհանդուրժելով դանդաղութեան:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Յունուար)

ԳԻՏՈՒԹԵԱՆ 26 ՆՈՐ ԴՈԿՏՈՐՆԵՐ

Հայաստանի գիտական եւ բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւններու 26 գիտական աշխատաւորներու տրուած է Գիտութեան Դոկտորի վկայական: Գիտութիւններու Ակադեմիայի նախագահութեան նիստին ընթացքին յանձնելով վկայականները, նախագահ Վիկտոր Համբարձումեան ըսած է. «Կենսաբանութեան, տարրալուծութեան, բժշկութեան, ուսողագիտութեան, արուեստագիտութեան եւ հանրային գիտութիւններու մարզին ներս աշխատող գիտնականները այսօր կը լուծեն ոչ միայն զուտ գիտական խնդիրներ, այլեւ գիտութեան կ'առաջադրեն ժողովրդական տնտեսութեան զանազան ճիւղեր: Ակադեմիայի աւելի քան երեսուն հիմնարկութիւններու, բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւններու ամբիոններու եւ տարրալուծարաններու մօտ 20 հազար գիտնականներ նուիրումով կը կատարեն իրենց յանձնուած գործերը: Անոնցմէ աւելի քան 80ը ակադեմական է կամ թղթակից-անդամ, 563ը՝ գիտութեան դոկտոր, աւելի քան 3500ը՝ գիտութեան թեկնածու»:

×

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԵՐԱԺԻՇՏՆԵՐՈՒ ԳՈՐԾԵՐԸ

«Հայհամերգ»ի փոքր սրահին մէջ տեղի ունեցած է երաժշտական երեկոյթ մը, որու ընթացքին հնչած են հայ երիտասարդ երաժիշտներու սենեկային երկերը: Երեկոյթին մասնակցած են Մեղէա Աբրահամեան եւ Աննա Նշանեան: Ձեռնարկը կազմակերպուած է Հայաստանի ժամանակակից երաժշտութեան սենեկային համոյթին կողմէ, որ քանի մը տարիէ կազմուած է: Սկիզբը հնգեակ մը կազմուած է՝ Երեւանի օփերայի սենֆոնիք նուագախումբի մեկնաբաններով, ապա անոնց միացած են նաեւ Հայաստանի հեռատեսիլի եւ ձայնասփիւռի լարային եւ հարուածային նուագարաններու խումբերը: Համոյթը առաջին անգամ մեկնաբանած է երիտասարդ երաժիշտներու գործերը: Վերջերս, Մոսկուայի «Մելոտիա» ձեռնարկութիւնը սալի վերածեց Գրիգոր Հախինեանի, Մարտին Իսրայէլեանի եւ Երուանդ Երկանեանի գործերը:

Խօսելով խումբի նպատակին եւ ծրագրին մասին՝ ղեկավարը՝ Զաւէն Վարդանեան ըսած է. «Խումբին առաջին նպատակն է ժամանակակից հայ հեղինակներու գործերուն մեկնաբանութիւնը. սակայն մտադիր չենք համերգային ծրագիրը սահմանափակել հայկական երաժշտութեամբ, այլ յառաջիկային պիտի մեկնաբանենք նաեւ Մոսկուայի, Լենինգրադի, Կիեւի, Ռիգայի, Թիֆլիսի եւ այլ քաղաքներու երիտասարդ հեղինակներու գործերը»:

×

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻՆ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ինքնագործ գեղարուեստական ստեղծագործութեան համամիութենական փառատօնի օրերուն մեծ յաջողութիւն արձանագրած է Հայաստանի երիտասարդական երգչախումբը, արժանանալով դափնեկիրի կոչումի եւ ոսկէ մետալին: 1974ին տեղի ունեցած համամիութենական մրցումին նոյն երգչախումբը գրաւած էր առաջին տեղը, իսկ անցեալ տարի Հունգարիոյ Դեբրեցէն քաղաքին մէջ տեղի ունեցած միջազգային մրցումին՝ դարձեալ նոյն երգչախումբն է որ շահած է ոսկէ մետալը: Երգչախումբը բաղկացած է սիրողներէ, որոնք տարբեր մասնագիտութիւններու տէր են՝ մանկավարժներ, ճարտարագէտներ, տնտեսագէտներ, ճարտարապետներ, բանուորներ եւայլն: Երգչախումբին ղեկավարն է Սեդրակ Տէր-Ղազարեան: Երգացանկին մաս կը կազմեն Կոմիտասի, Եկմալեանի եւ այլոց, ինչպէս նաեւ ռուս եւ եւրոպացի երաժիշտներու գործերը:

×

ԲԵՄԱԴԻՐ ԱՐԱ ՎԱՀՈՒՆԻԻ ՆՈՐ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԸ

Բեմադիր Արա Վահունի, որ ժամանակակիցներու մասին կարգ մը շարժանկարներ պատրաստած է, դիմած է ժողովրդական ստեղծագործութեան պատմութեան: Իր պատրաստած «Մեր զուռնաչիները» նոր ժապաւէնը կը խօսի գիւղական երաժիշտներու աւանդական արուեստի վերջին ներկայացուցիչներու մասին, որոնք կը պահեն տակաւին այն երգերն ու մեղեդիները, որոնք կը կատարէին, դարեր շարունակ, հարսնիքներու, կնունքներու, յուղարկաւորութիւններու եւ այլ ծիսակատարութիւններու ընթացքին: Արա Վահունիի 16րդ շարժանկարն է այս. միւս շարժանկարներէն են՝ «Ամերիկայի ձայնը», «Հայրենիքի երգը», «Աշխատանքի երգը», «Հրազդան», «Խաչմերուկում», «Տոհմածուռ» եւայլն:

×

ՍՓԻՒՌՔԻ ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Նոր տարուան առթիւ, Երեւանի «Անի» պանդոկին մէջ տեղի ունեցած է երեկոյթ մը, որ կազմակերպուած էր Սփիւռքի Հայութեան հետ Մշակութային Կապի Կոմիտէի կողմէ՝ Երեւանի զանազան ուսումնական հաստատութիւնները յաճախող սփիւռքի հայ ուսանողներուն համար, աւանդութեան կարգ անցած է այլեւս: Երեկոյթին ընթացքին, Սփիւռքի Հայութեան հետ Մշակութային Կապի Կոմիտէի նախագահը՝ Վարդգէս Համազասպեան, շնորհաւորական խօսք արտասանած է եւ բարեմաղթութիւններ ըրած: Խօսք առած են նաեւ Հայաստանի Կոմերիտմիութեան կեդր. կոմիտէի քարտուղար Ալիդա Թոփուզեան եւ սփիւռքի հայ ուսանողներու կողմէ՝ Պետրոս Փօյաճեան:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻԻ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՄԱՍԻՆ

— o —

«Սովետական Արուեստ» ամսագրի 1976 Նոյեմբերի թիւին մէջ, Գրիգոր Անէմեան ստորագրած է «Գուրգէն Մահարու թատերագրութիւնը» վերնագրով յօդուած մը, որուն մէջ հեղինակը վերլուծելէ ետք Մահարիի թատերական գրականութիւնը, այլ ազդեցութիւններու կարգին անդրադարձած է Լեւոն Շանթի ազդեցութեան՝ Մահարիի թատերագրութեան վրայ: Կուտանք յօդուածին վերջին մասը՝ արեւմտահայերէն:

Թատերգակ Մահարիի ինքնատիպութիւնը պայմանաւորուած է յեղափոխական Թատրոնի անմիջականութեան, գողղեան համարձակութեան, պարոնեանական երգիծաբանութեան եւ Լ. Շանթի թատերգութեան բնորոշ վիպապաշտութեան համաձուլումով: Այս համաձուլումի հարցին մէջ յատուկ ուշադրութեան արժանի է Շանթի թատերգութեան խաղցած դերը:

«Հին աստուածներ»ը Մահարիի ներաշխարհը մուտք գործած են մանկութենէն, իսկ յետագայ տարիներուն խորացուցած են անոր մէջ թատերախաղի գեղարուեստական արժանիքներու ճանաչումը: Դատապարտելով Շանթի հանրային – քաղաքական գործունէութիւնը, Մահարի բարձր պահեց իր կարծիքը անոր թատերգութեան մասին: «Ճիշդ է այն, — գրեց Մահարի 1961ին, — որ ողբացեալը չէ փայլած քաղաքացիական առաջաւոր հայեացքներով, սակայն այս հանգամանքը չէ խանգարած, որ ան գրէր շարք մը փարթէք, փայլուն թատերախաղեր, որոնց բեմադրութեան հարցը խորհրդահայ բեմին վրայ կը թուի, թէ հասունցած պէտք է համարել: Մենք չէինք հրաժարիր ելեկտրականութենէ, եթէ գիտնայինք, որ էտիսոնը յետադիմական հայեացքներու տէր է: Մենք հեռու ենք Շանթը էտիսոն կամ իր «Հին աստուածներ»ը լոյս համարելէ, սակայն եւ այնպէս իր թատերախաղերու բեմադրումով կը հարստանար մեր թատրոնը, ատիկա կասկածէ դուրս է»:

Շանթի հոգեկան ներկայութիւնը կը զգացուի Մահարիի թատերական գործունէութեան բոլոր շրջաններուն մէջ: «Տարեդարձային երազ» թատերախաղը մեծապէս ազդուած է «Հին աստուածներ»ու երկրորդ գործողութեան Բ. տեսարանի 3, 4, 5 եւ 6 պատկերներէն:

Թատերախաղերուն մէջ լայնօրէն կիրարկուող տեսիլքի – երազի պատկերները իրենց քնարական–վիպապաշտական շունչով եւ չափածոյ միջամտութիւններով կը յիշեցնեն Շանթի ոճը: Օրինակ, Ալեքսի Նուարդին պատմած հէքեաթը՝ սիրոյ եւ հաւատարմութեան մասին, որ կը ներկայացուի բեմին վրայ, «Արեւագալը» իր «ջրանոյշներով» եւ «հովանոյշներով», Կոմիտասին յայտնուած Սեդա – Սեւագգեստ կինը եւայլն, այս բոլորը Շանթի ոճն ու շունչը կը յիշեցնեն:

Կարելի է նշել Շանթի հոգեկան ներկայութեան մասին աւելի անմիջական ապացոյց մը: Մեհրաբեան կ՚այցելէ Սեւանայ կղզիին մէջ հանգստացող Նուարդին: Անոնց գիշերային զրոյցը կ՚ընդհատուի անորոշ կանչով մը: Մեհրաբեան կը հանգստացնէ Նուարդը՝ «Երեւի Աբեղան է նաւում դէպի Ցամաքաբերդ՝ սիրային ժամադրութեան»: Հետեւող սիրոյ խոստովանութիւնը Նուարդ կը մերժէ, բայց Մեհրաբեան յամառ է եւ կը զգացուի աղջկան հետզհետէ տկարացող վճռականութիւնը: Կանչը կը կրկնուի: Համաձայնութիւնը կը տրուի այլաբանօրէն.

«Նուարդ.— Հաւք էր գիշերային, ճըչաց, լսեցի:

Մեհրաբեան.— *Ալիքն է կանչում:*

«Նուարդ.— Իսկ ես ճողփիւն լսեցի:

«Մեհրաբեան.— Աբեղան Ցամաքաբերդ հասաւ»:

Մահարիի թատերգութիւններուն մէջ յաճախ կարելի է նկատել զուգահեռներ՝ իր բանաստեղծութիւններու, արձակի եւ նամակներուն մէջ գծուած պատկերներու եւ արտայայտուած միտքերու: Ասիկա կը նշանակէ թէ Մահարիի թատերգութիւնը կառուցուած է ապրուած երեւոյթներու եւ դէպքերու վրայ:

Գրական քննադատութիւնը արտայայտած է այն վիճելի կարծիքը, թէ Մահարիի թատերգութիւնը աւելի «շահեկան է ընթերցանութեան համար»: Բազմաթիւ թատերախաղեր կան, որոնք « բեմական » ըլլալով հանդերձ ոչ մէկ գրական արժէք կը ներկայացնեն: Սակայն եթէ թատերախաղը օժտուած է գրական արժէքներով, մնացեալը կը պատկանի բեմադրիչներուն եւ դերասաններուն: Ընթերցանութեան համար «շահեկան» թատերախաղը չի կրնար բեմական չըլլալ:

Թատերագիր Մահարիի չգնահատուած եւ չճանչցուած ըլլալը ունի իր պատճառները: Մէկ գործողութեամբ թատերախաղերը չէին կրնար գրաւել բեմադրիչներուն լուրջ ուշադրութիւնը: Անոնցմէ միայն «Երդ մահու եւ անմահութեան»ը արժանացաւ ձայնասփիւռ – բեմադրութեան: Գ. Սունդուկեան թատրոնին մէջ տարիներով ձգձգուեցաւ «Մարդը մարդուն...» թատերախաղի բեմադրութիւնը, իսկ Մահարի ինք չուզեց թատրոնէն ներս մուտք գործել առաջին անգամ իբրեւ կատակերգակ:

Ցաւենայն դէպս, թատերախաղ մը վերջնապէս բեմին վրայ է, որ ձեւ կը ստանայ ու փորձառութիւն ձեռք կը ձգէ. այս թերութիւնները չեն կրնար պատճառ հանդիսանալ, որ մեր թատրոնները չծանօթացնեն հանդիսականներուն Գուրգէն Մահարիի ինքնատիպ թատերախաղերը:

ԿԻՆԵՐՈՒ ՍՓԻՒՌՔԸ

2

ԱՆՈՒՆԸ՝ ԿՆՈՋ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ուրիշ առիթով՝ Ասրինէ Տատրեանի Չորրորդ մը կը փնտռուի վէպին նուիրուած գրութեան մը մէջ, կը փորձեմ աւելի ճշգրտօրէն ցոյց տալ հայ կնոջ կապը իր անունին՝ եւ ընդհանրապէս լեզուի մէջ անուններու բացակայութեան հետ: Բայց հոս արդէն՝ կարելի է ժամանակաւոր պատասխան մը ունենալ կնոջ համար «գրականութեան» եւ լեզուի փորձառութեան եւ փորձարկումի յարաբերութիւններուն վերաբերող հարցին: Լեզուի « փորձառութիւնը » (այս բառը հոս կը գործածեմ իր սովորական իմաստով, լեզուին վրայ գործադրելով զայն) եւ լեզուի ներքին պատմութիւնը պահուած է անուններու գիրքին մէջ: Կինը, հայ կինը այս պարագային, կը ժառանգէ, գրեթէ բնականօրէն, այդ փորձառութիւնը, քանի որ իր սկզբնական փորձարկումը կորուստի փորձարկումն է, անունի բացակայութիւն, անունի կորուստ, անունի փոփոխութիւն: Երբ այդ կորուստը, այդ փոփոխութիւնը, կը վերագրուին, նոյնիսկ ներյայտ ձեւով կամ անգիտակցաբար, լեզուին եւ, առաջին շրջանի մը մէջ, միւս – լեզուի օտարութեան, սփիւռքեան կացութեան սկզբնական տարրին փորձարկումն է որ կ՚ընէ կինը: Աւելի ճիշդ՝ վերագրումի մասին խօսելու ալ հարկ չկայ. լեզուն է որ կը մասնակցի ներյայտօրէն եւ առանց որ կինը գիտակցի իսկ յաճախ, «ներքին» ըսուած կեանքին, վերակառուցելով իր (ոչ նոյնիսկ արտաքին) փոփոխութեամբ, զգացական, նիւթական եւ մտային աշխարհը: Կնոջ համար ուրեմն՝ անմիջականօրէն բացայայտ է որ լեզու մը վերնակառոյց մը չէ, որուն բախումը ուրիշ լեզուի մը հետ կամ ինքն իր օտարութեան հետ կարելի ըլլայ փորձարկել առանց խոր հակահարուածներու: Լեզուի մը համար, եւ լեզուի մը մէջ, օտարութեան հետ բախումի սկզբնական եւ զգայնագոյն կէտը է՛ ու կը մնայ անունը: Կինը, իր հոգեկան – լեզուական – մարմնական կառուցուածքով, այդ կեդրոնային կէտէն չի կրնար ձերբազատիլ: Անունի հետ իր յարաբերութեան շնորհիւ՝ կինը անմիջական կապ մը ունի լեզուներու դիմագրաւումին հետ:

Այս իմաստով է նաեւ որ լեզուի փորձարկումը՝ լեզուներու դիմագրաւումի արձանագրութիւնը, չի սկսիր անպայման գրութեամբ: *Մահարեր պատկերի պարտադրական սրբագրումը, ինքզինք անուանելու հնարաւորութեան որոնումը, պատկերին մէջ անունի բացուածքը ստեղծելու փորձը, ֆանթազմական եւ իրական կեանքը ապատագրելու համար, մէկը միւսով, — այս ամէնը կ՚արձանագրուի թերեւս լեզուին մէջ, բայց ոչ՝ լեզուի միջոցաւ: Ինչ որ կրնայ ըլլալ միաժամանակ, եւ է՛ յաճախ, լեզուի կարեւորութեան եւ անոր դերի ժխտումը: Այդ ժխտումը սակայն նոյնքան գոյութիւն ունի միւս սեռին մօտ, եթէ ոչ աւելի. եւ այս պարագային՝ շատ աւելի ծանր հետեւանքներով, քանի որ երբ ֆրանսերէն գրեմ առանց լեզուներու կրկնակի բնոյթը նկատի առնելու, կարծելով որ կը բաւէ հայ անուն մը ունենալ, կամ Հայերուն մասին խօսիլ, ոչինչ կ՚ընեմ, բացարձակապէս ոչինչ, եթէ ոչ* ֆրանսերէն *լեզուին մէջ, լեզուներու եւ օտարութեան փորձառութեանս հետ ոչ մէկ կապ ունեցող հետաքրքրական կամ անհետաքրքրական բաներ արձանագրել: Ո՛չ անունը կը մասնակցի այս գործողութեան, ո՛չ լեզուն՝ հայերէնը: Չի բաւեր բացայայտօրէն անունը ունենալ եւ պահել քանի որ, առանց կորուստի մը վերադրուելու՝ անունը ոչ մէկ դեր կը խաղայ: Փորձարկումը կը սկսի միշտ անունի (եւ անունի մէջէն՝ լեզուի) կորուստով: Կորուստը իբրեւ այդ չստանձնողը կրնայ որքան որ ուզէ Հայերու եւ Հայութեան մասին գրել ու խօսիլ, կրնայ որքան որ ուզէ իր անունի հայկականութիւնը դէպի առաջ քշել, ոչինչ կը փոխէ սփիւռքեան կացութեան, կը կրկնեմ՝ բացարձակապէս ոչինչ: Օտարութեան փորձարկումէն, եւ այդ փորձարկումի արձանագրութենէն՝ լեզուին մէջ, այս երկու յանձնառութիւններէն հրաժարում մը կրնայ ըլլալ միայն, պարզ խուսափում մը, ինչպէս կը տեսնենք միշտ:*

Կնոջ պարագան տարբեր է. ան խուսափիլ, հրաժարիլ չի կրնար: Իր անունի կորուստին վրայ գամուած է — *վերջնականօրէն: Չի կրնար, այր մարդոց պէս, կարծեցեալ ոչ–կորուստի մը մասին պատրանքներ սնուցանել: Դատապարտուած է (եթէ կարելի է այդպէս արտայայտուիլ), կարենալ ապրելու համար, շնչելու համար,* այդ կորուստը անուանելու, ներկայացնելու:

Բայց անուանումը եւ ներկայացումը կը կատարուին որոշ լեզուի մը մէջ: Երբ անունի կորուստին՝ կ՚ընկերակցի լեզուի կորուստը, ինչ որ անխուսափելի է (լեզուն չի կրնար գրաւումին ընդդիմանալ առանց իր մէջ անունի արձանագրութեան, անունին մէջ՝ կորուստի անդրադարձումին), միակ լեզուն որ կը մնայ անուանելու եւ ներկայացնելու համար միւս – լեզուն է, ան որ լեզուի տարածութիւնը կը գրաւէ տակաւ, դուրսէն կամ աւելի ճիշդ՝ մէջէն իսկ: «Օտար» լեզուն:

Ուրիշ խօսքով՝ կինը ունի կորուստի սկզբնական փորձառութիւն մը զոր կրնայ առնել անունին տակ, զոր կրնայ ներկայացնել, անշուշտ միւս – լեզուին մէջ, քանի որ լեզուի կորուստի ամբողջ պատմութիւնը անմիջապէս ներկայ է ի-

ՌԱՆՉՊԱՐՆԵՐ

ՎԻՊԱՍՔ

ՀԱՅ ՇԻՆԱԿԱՆՆԵՐԻ ԿԵԱՆՔԻՑ

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՇԵՐԸ

Կապարճակիր Խորոյից եւ Հասանոյից ոչ հեռու, տերեւախիտ կաղնու ստոտ բնին յենուած, հանգչում է Գէորգ Չաւուշը: Նրա հագուստը նոյնիսկ աւելի անշուք է, քան իր զինուորներինը: Կրծքին ունի խաչկապ փամփշտակալներ, երեք կարգ էլ մէջքի կողմից: Մի թեւը դրել է հեռադիտակին, իսկ միւսը՝ «Արաբոյի» վրայ: «Արաբօն» իր զէնքն է: Այդպէս է կոչել իր հրացանը, ի յիշատակ Արաբոյի, որի զինուորն է եղել: Հայդուկապետի պայուսակը երեք աչք ունի. մի աչքում կորեկէ փոխինդ է պահում, երկրորդում՝ գէգէ, իսկ երրորդի մէջ՝ չորթան, որ նեղ ընկած միջոցին բաժանի իր զինուորներին: Այդ պայուսակը սովորաբար Մանուկայ Պողէն է շալակում, որ թէ՛ հասակով եւ թէ դիմագծերով շատ նման է իրեն:

Ֆէդայու ամէն մի վէրքը, ամէն մի սպին զրոյց է բռնակալութեան դէմ մղած անթիւ կռիւների: Իսկ Գէորգ Չաւուշի կռիւները շատ են: Կռիւներ՝ Սպաղանքի, Խոծոծի եւ Տատրակի մօտ: Կռիւներ Իշխանձորում եւ Ս. Աղբերիկի վրայ: Կռիւներ Ծմլակի կարմիր ալուճների ձորում: Ընդամէնը մի ամիս առաջ էր, որ նա հիմնայատակ բնաջնջեց Գեղաշէնի ոէս Ավէի դերդաստանը, մի կաղլիկ մանուկ թողնելով իբրեւ նմոյշ նրա բովանդակ տոհմից:

Ուղիղ երեսուն եւ վեց հոգի են Գէորգ Չաւուշի հայդուկները, ամէն մէկը մի տարբեր դիրքով եւ կերպարանքով պառկած: Ընչանցքների ինչպիսի բազմազանութիւն, ե՛ւ ցից բեխը կայ, ե՛ւ կախ ընկածը, ե՛ւ ոլորածը:

Սրանք են իմ սիրած դասերը: Սա է այն այբուբենը, որ ես եկել եմ սերտելու: Ոմանք քնած են:

Բայց մի՞թէ քունն կայ հայդուկի աչքին:

Տեսէ՛ք, քեռի Մակարը արթնացաւ: Իմ կողքով ծանրաքայլ անցնելով, գնաց դէպի աղբիւրը: Խմեց եւ թաց բեխերը քամելով, նորից պպզեց կաղնեփայտի յանգած կրակի մօտ: Խառնեց տաք մոխիրը: Մի քանի պատառ փայծաղ էր մնացել կրակի տակ: Փչեց վրայի ածուխները եւ կերաւ: Ապա ուղղեց մէջքի փամփշտակալները, սրբեց զէնքը եւ նայեց երկնքին:

Բոյլքը ելել էր:

Քիչ այն կողմը ինչ–որ փռշտոց է լսւում: Դրանք Գէորգ Չաւուշի եւ իր մի քանի հայդուկների ձիերն են: Թամբած են եւ խուրջինները կապած: Ամէն րոպէ նրանք կարող են ցատքել դրանց թամբերին եւ սլանալ խաւարի կամ կիսամութի միջով:

ՀՐԱՇԱԳՈՐԾ ՄԱՂԸ

Պահակութեան յաջորդ շաբաթը Գէորգ Չաւուշը ինձ պատուիրեց գնալ Դաշտի գիւղերը՝ ալիւրի մաղ բերելու: Շատ զարմացայ այդ պատուէրի համար: Նրա խնդրածը այնքան հասարակ բան էր, որ ես նոյնիսկ անյարմար զգայ, որ Չաւուշը ինձ պէս երիտասարդին այդպիսի յանձնարարութիւն է տալիս: Վիրաւորուեցի իբրեւ ռազմարդ:

Ես դեռ քիչ բան գիտէի Փէդայիների առօրեայի մասին: Մտածում էի, թէ մի գուցէ ալիւր ունեն պահած որեւէ տեղ, պէտք է շտապ հաց թխուի եւ մաղ է հարկաւոր: Լսել էի մանաւանդ, որ կռիւներից առաջ Փէդայիները մեծ քանակութեամբ հաց են թխում եւ թաքցնում այն տեղերը, ուր պէտք է տեղի ունենար գալիք ճակատամարտը: Ծանապարհին սոսկալի մտքեր պաշարեցին ինձ: Արդեօք, Չաւուշը մի չար դիտաւորութիւն չունէ՞ր նորից առիթ ստեղծելու, որ ես հանդիպեմ կանանց եւ ենթարկուեմ աղէտաբեր փորձութիւնների: Մի՞թէ նա չգիտէ, որ մաղը սովորաբար կանայք են օգտագործում: Ինչո՞ւ նա ինձ կապեց ռազմարդուն ոչ վայել այդպիսի մի գործի հետ: Եթէ նա ինձ յանձնարարէր բեռներով ալիւր տեղափոխել հայդուկների համար, ես սիրով յանձն կ՚առնէի այդ ամբողջ պաշարը մէջքով փոխադրել իր ուզած տեղը, ուզած հեռաւորութիւնից: Իսկ մաղն ի՞նչ է, որ ռազմարդը իրեն հպարտ զգայ մաղ բերելու համար: Այն էլ ինձ պէս հայդուկը, որի պատանքը արդէն չափուած – դրուած է իր պայուսակի մէջ: Բայց ինչ արած, կեանքում լինում են պահեր, որ մարդ ստիպուած է գնալ նաեւ մաղի ետեւից:

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(67 – Շար.)

բեն համար: Վերստանձնումի աշխատանքը կնոջ համար՝ անունի՛ վերստանձնումի աշխատանք մըն է, որով կորուստի եզրը լեզուին մէջ արդէն ամբողջովին ներկայ է: Այր մարդուն համար ընդհակառակն՝ լեզուի մէջ կորուստի վերստանձնումը կ՚անցնի պարտադրաբար լեզուէն, լեզուի մէջ եւ լեզուով խակական աշխատանքէ մը, քանի որ ան ոչ մէկ փորձառութիւն ունի անունին տակ թաքուն օտարութենէն:

Կիներու Սփիւռքը կը տարբերի այսպէս ամբողջովին այրերու Սփիւռքէն: Կինե-րուն սփիւռքեան փորձարկումը, կիներու համար՝ սփիւռքեան կացութիւնը, մասնայատուկ բնոյթ մը ունին, զոր պէտք չէ անտեսել: Իւրաքանչիւր սեռի համար՝ ճամբան տարբեր է, դէպի օտարութեան ստանձնումը լեզուի մէջ: Եւ երկու ճամբաներու միջեւ հանդիպման ոչ մէկ կէտ կայ, շատ հաւանաբար, հանդիպման ոչ մէկ վայր բացի լեզուէն: Որ վայր մը չէ:

Ռ. Պարթեւի գործին առջեւ զարմանքս պէտք է խոստովանիմ որ անսահման էր: Թատերախաղը տեսնելէս առաջ՝ գիտէի միայն բեմին վրայ մուկերուն հայերէն խօսելու պարագան, որ արդէն բաւական անսպասելի եւ «ուժով» էր: Զարմանքս յետոյ անսահման եղաւ որովհետեւ ուրիշ ձեւով կը հանդիպէի նոյն մտահոգութիւններուն, որ ըստ իս Շահնուրին եւ Որբունիին էին եւ ե՛ն, ըլլայ թող ներյայտօրէն: Նոյն մտահոգութիւններուն որ մեզի համար ամէնէն էականն են: Լեզուներու բախումը, լեզուն խօսելու կարելիութիւնը – անկարողութիւնը, որ վերնակառուցային խնդիր մը չէ, որ կը առնչէ ամբողջ կեանքը մեր ու մեր զաւակներուն, որ մեզ Հայերս կը դարձնէ մտային ու հոգեկան տմարդներ, կիսագրագէտներու կամ անգրագէտներու աստիճանէն ալ վար, շատ շատ հոգեբուժարաններու ապրանք:

Զարմանքս անսահման էր որովհետեւ անուններու պարպումէն անդին, անոր տակ, կը դրուէր ահաւոր կործանում մը, որ էր այս անգամ լեզուինը, լեզուի՝ օտարութիւնը համարկելու բացարձակ անկարողութիւնը, եւ բեմի մը վրայ կը տեղաւորուէր այդ կործանումը. մէկը ցոյց կուտար զայն, անուններու պակասին կապուած, անոնցմէ անդին, սեռայինի կարելիութենէն անկախ: Առաջին անգամ ըլլալով՝ մէկը կը համարձակէր ներկայացնել լեզուի կորուստը իբրեւ այդ: Ո՛չ. աւելի ճիշդ՝ կը համարձակէր լեզուն ներկայացնել իբրեւ կորուստի լեզու:

Տարբերութիւնը անշուշտ որ կը զանազանէր այս փորձը միւս փորձերէն այն էր որ չէր դրեր լեզուի կորուստը լեզուին մէջ, այլ՝ կը դնէր զայն միայն բեմի մը վրայ, միւս–լեզուի բեմին վրայ: Մինչեւ հիմա ուրիշ բան ըրած չէինք եթէ ոչ անդադար, տասնեակ տարիներէ ի վեր, ծածկել իրողութիւնը, երկարաձգել պատրանքները, գաղափարաբանական պոռոտախօսութիւններուն տակ (յիշեցէ՛ք նախանշի Սուրէնին խօսքերը. «Պոռոտախօսութիւնները կը ցնդին բոլորն ալ: Մեր նախնիքներուն անվերջանալի սերունդները չեն կրցեր մեզ փրկել...»): մահապատիժի արժանի անտարբերութեամբ եւ սնապարծութեամբ: Մի՛ սխալիք սակայն. լեզուի կործանումը սովորաբար « նահանջ» բառին տակ դրուած երկրորդական իրողութիւնը չէ. նահանջը լեզուին, որ կայ, որ անժխտելի է, պարզ եւ ի վերջոյ՝ բնական հետեւանքն է լեզուի ներքին, լեզուի էական կործանումին որ՝ համահաւասար է իրմէ դուրս իր իսկ օտարութեան արտաքսումին, կամ իր էական անկարողութեան՝ իր օտարութիւնը իր մէջ ընկալելու, համարկելու: Այս կործանումն է որ Ռ. Պարթեւ կը ներկայացնէ ֆրանսական բեմի մը վրայ, ան է նաեւ որ Որբունի չի դադրիր գրելէ լեզուին մէջ, «հալածանք»ի անունին տակ:

Անշուշտ որ հայկական աւելիշ գաղափարաբանութեան դէմ կ՚երթան այս ներկայացումը եւ այս «գրում»ը, գրութիւնը: Շատ հասկնալի է հետեւաբար որ Ռ. Պարթեւի թատերախաղի մասին հայ գրիչէ մը ո՛չ մէկ յօդուած գրուած ըլլայ մեր թերթերուն մէջ (Յառաջի մէջ միայն լոյս տեսաւ Լը Մոնտ թերթէն յօդուածի մը արտատպումը, որ եթէ չեմ սխալիր, այդ թերթին թատրոնին քննադատին՝ Փուանոյի գրիչէն էր): Գրաքննութեան զանազան ձեւեր կան, այդ ձեւերէն հզօրագոյնը լռութիւնն է: Ու հաւանաբար հաճելի ալ չէ բեմի մը վրայ տեսնել իր իսկ կեղծիքին քօղայայտնումը: Թէեւ Ռ. Պարթեւի ժեսթը չերթար երբեք դէպի լեզուի շուրջ դարձող հայկական որոշ հռետորութեան մը տենտենսիասիոնը: Գաղափարաբանութիւնն ալ իր կարգին արդիւնք մըն է ի վերջոյ լեզուի անկարողութեան, լեզուի ներքին անկարողութեան:

« Ըլլալ » ներկայացուած կորուստը (այսինքն՝ միեւնոյն ատեն կորուստը լեզուին եւ զայն անուանողը, անուանումի, ներկայացումի տալը)՝ ահաւասիկ ըսփիւռքեան կնոջ «ինքնութիւնը»: Կամ՝ առնուազն Լ'Արմէնոշի ընդմէջէն տեսնուած՝ իր կոչումը: Ինչ որ կը տարբերի ամբողջովին ճանաչումի (օրինակ՝ ցեղասպանութեան ճանաչումի, բայց օրինակ մը չէ միայն) պահանջումէն: Այդ ճանաչումը միւս – լեզուի աշխարհէն պահանջողը ինքզինք չի նոյնացներ ո՛չ կորուստին, ո՛չ ալ կորուստը ներկայացնելու կարող միւս – լեզուին: Կը մերժէ սկիլ իր սփիւռքի փորձը:

Երբ վէրքը լեզուն է, այս լեզուն, կըրնայ վէրք մը ըլլալ միայն միւս – լեզուի մարմնին վրայ, եւ անոր մէջ տեսնուիլ իբրեւ վէրք:

Կը մնայ մեզի երրորդ օտարին ներկայութիւնը մեկնաբանել, — բայց օտար չէ ան այլեւս շատ հաւանաբար, միւս – լեզուն է իր պակասին՝ իր կրկնակիութեան՝ իր պարապին գիտակցութեամբ: Այր մը որ կնոջ պէս՝ գիտնար նոյնանալ պարապին, լեզուի կորուստին, ըլլալ «Հայ» ուրեմն, մնալով կամ դառնալով օտար:

Կը մնայ վերջապէս գիտնալ թէ նոյն փորձառութիւնը (ըլլալ ներկայացուած կորուստը եւ կորուստի ներկայացումը) կարելի՞ է կնոջ համար հայերէն լեզուին մէջ (միեւնոյն ժամանակ՝ գրել եւ ներկայացնել լեզուի՛ն մէջ լեզուի բացակայութիւնը): Հարց մը որուն քննարկման պիտի ձեռնարկեմ Ատրինէ Տատրեանի Չորրորդ մը կը փնտռուի ընդմէջէն:

ՄԱՐՔ ՆՇԱՆԵԱՆ

ԹՈՒՐՔԻԱ

Արկածալի նաւարկութիւնը նեղուցներու մէջ

Սեւ ծովն ու Միջերկրականը միացնող ջրային ճամբաները, որոնք, ինչպէս յայտնի է, ռազմագիտական մեծ կարեւորութիւն կը ներկայացնեն, նաւարկութեան համար վտանգաւոր դարձած են: Թուրք ծովային իշխանութիւնները մտահոգուած են իրաց այս վիճակին պատճառով:

Վերջին երկու շաբաթները երեք օտար նաւեր ընկղմեցան Վոսփորի մէջ՝ բախումներու հետեւանքով: Ասոնցմէ մէկը մետաղ փոխադրող հնդկական նաւ մըն էր, երկրորդը՝ ռումէն բեռնատար մը, իսկ երրորդը՝ խորհրդային փոխադրանաւ մը: 35 նաւազներ կորսուած նկատուեցան երեք արկածներուն հետեւանքով: 1960էն ցայսօր միայն Վոսփորի մէջ 25արկածներ տեղի ունեցան՝ 90 մեռեալ եւ 56 վիրաւոր արձանագրելով: Արկածահար նաւերու մէջ առաջին երեք տեղերը կը գրաւեն խորհրդային, ռումէն եւ յոյն նաւերը:

Վոսփորի ափերը եզերող շէնքերը բազմաթիւ անգամներ քանդուեցան սրընթաց նաւերու կողմէ՝ մարդկային զոհեր խլելով:

1960էն ի վեր երեք անգամ նաւեր իրարու բախելով հրդեհ յառաջ բերին ջրային նեղ ճամբաներու վրայ: Երբ 1966 Մարտին, խորհրդային երկու նաւեր իրարու զարնուեցան՝ ծայր տուած հրդեհը տարածուելով ցամաքահանման ծառայող տախտակամածն ու մօտերը գտնուող թրքական գետանաւ մը հրոյ ճարակ դարձուց:

Նաւահանգիստի իշխանութիւններուն համաձայն՝ Պոլիս հրդեհի մնայուն վըտանգի ենթակայ է միշտ: Այս ուղղութեամբ ազդարարութիւններ կատարած են:

Նոյն իշխանութիւններուն համաձայն՝ ներկայիս շուրջ 60 նաւ կ՚անցնի Վոսփորէ օրական: Այս թիւին մէջ չկան լաստանաւերն ու թրքական փոքր նաւերը: Նաւերու տարողութիւնն ալ աւելցած է՝ քսան տարուան առաջուան 20.000 թոնէն բարձրանալով 300.000 թոնի:

Քարիւղի փոխադրութիւնը նաւարկութեան կէսը կը գրաւէ: Խորհրդային առեւտրական նաւատորմին 55 տոկոսը Սեւ ծով կայք հաստատած ըլլալով կ՚օգտագործէ նեղուցները՝ Միջերկրականի ելք ու մուտքին համար:

Վոսփոր՝ Մարմարայի ծովէն Սեւ ծով 32 քիլոմեթրի վրայ կ՚երկարի: Լայնքը մեծ տարբերութիւններ կը ներկայացնէ՝ շուրջ 700 մեթրէն մինչեւ 3,5 քիլոմեթր տարածութիւն պարզելով իր ամէնէն լայն հատուածին մէջ:

Օձամարմին տեսք ունեցող Վոսփորը խճողուած է փոքր հրուանդաններով: Համաձայն նաւարկութեան մասնագէտի մը, այս հրուանդանները յաճախ արգելք կ՚ըլլան տեսողութեան եւ վերջին պահուն այլեւս անկարելի կը դառնայ առաջքն՝ առնել բախումին: Նոյն մասնագէտին ըսելով նաւերը ջրապտոյտներու հետեւանքով անգիտակցաբար փոքր հրուանդաններուն շուրջ կը դառնան:

Նաւարկութեան ուղիներու քարտէսը այս գօտիին համար հաստատուած է ԺԸ դարուն եւ, հետեւաբար, փոփոխութեան կը կարօտի ժամանակակից նաւարկութեան պատշաճելու հարկադրանքով:

Նաւային իշխանութիւնները կ՚ընդունին նոյնպէս, թէ հաղորդակցութեանց, լուսաւորութեանց եւ օգնութեան փութալու միջոցները անբաւարար են: Ոմանք կ՚ըսեն, թէ փորձառու թուրք նաւավարներու օժանդակութիւնը օտար նաւերու վըրայ կրնայ նուազեցնել բախումներու թիւը, սակայն քիչեր օտարներէն կ՚ուզեն օգտուիլ այս վերջիններէն, քանի չեն ուզեր վճարել համապատասխան վարձագինը:

ՔԻՉ ՄԸ ԾԻԾԱՂ

Տարիքոտ գործի մարդ մը, բժիշկի յանձնարարութեամբ, սկսաւ թէնիս խաղալ քիչ մը աշխատցուցած ըլլալու համար իր մարմինը: Ամէն իրիկուն թէնիսի վերադարձին մարդուն կինը կը հարցնէր իր ամուսնին.

— Այսօր ի՞նչպէս գնաց, սիրելիս, թէնիսի խաղը:

Մարդը կը պատասխանէ, հպարտութեամբ.— Ահ, շատ լաւ: Երբ կը տեսնէի որ գնդակը իմ կողմս կուգար, ուղեղս արագ հրահանգ կուտար մարմնիս, ըսելով «շուտ, ձախ վազէ», կամ «շուտ, դէպի ետ վազէ»:

— Շատ լաւ: Յետո՞յ:

— Այն ատեն ալ մարմինս կը հարցնէր. ո՞վ, ե՞ս:

×

— Ի՞նչ ըրիր Փարիզի մէջ:

— Թուլուզ – Լոթրէքը դիտեցի:

— Իրաւ ըսէ: Փարիզի՞ մէջ էր ատիկա:

— Այո:

— Եւ ո՞վ շահեցաւ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (265)

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Բ. ՄԱՍ

ԾՈՒԽԱՆԱՅԻ ԱՅԼԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆԸ

Բայց ծերունին ձեռքերը կրակարանին վրայէն ետ քաշելով.—

— Ծուանա, աղջիկս, այս բարի օտարականին լաւ ընդունելութիւն մը ըրէ, հակառակ անոր որ ինքզինքը իմ զաւակս կոչելու յիմարութիւնը կը գործէ ան, պէտք է դարձեալ քաղաքավարութեամբ վարուինք հետը: Կարծեմ թէ ժամանակին եթէ ձեռքս վեր վերցնելու ըլլայի, հարիւրաւոր սպասաւորներ կը վազէին գիս տեսնելու եկող օտարականներուն ծառայելու համար: Ո՞ւր մնացին այդ օրերը: Բայց տեսնենք թէ ատանկ օրեր գոյութիւն ունեցա՞ն...:

Ռոլան գլուխը թօթվեց:

Այլեւս այս անգամ համոզուեցաւ թէ հայրը գիտակցութիւնը պիտի չկրնար գտնել:

Այդ մասին Ծուանայի կարծիքը առնելու համար անոր դարձաւ:

— Իսկ ես համոզուած եմ որ օր մը գիտակցութիւնը պիտի գտնէ, ըսաւ Ծուանա: Ասկէ քանի մը օր առաջ ձեր անունը յիշեց եւ Ֆոսքարին անիծեց:

— Իրա՞ւ կ՚ըսես, գոչեց Ռոլան:

— Այո, ատենը մէյ մը ինքնագիտակցութեան վայրկեաններ կ՚ունենայ:

— Միայն այդքա՞ն:

— Մինչեւ հիմա ես ատկէ ուրիշ բան չկրցայ նշմարել, տէր իմ:

Ռոլան առանց բերանը բանալու քանի մը քայլ առնելէ յետոյ Ծուանայի քով դառնալով ըսաւ.

— Հայրս այլեւս հոս չի կրնար մնալ:

— Ես ալ անանկ կը կարծեմ, պատասխանեց Ծուանա դեղի–դեղին կտրելով:

— Ինչո՞ւ մէկէն ի մէկ գոյնդ նետեց, աղջիկս, եթէ միտքդ բան մը կայ, բացէ ի բաց ըսէ, ըսաւ Ռոլան ուղղակի մանկամարդ կնոջ աչքերուն մէջ նայելով:

— Կրնայ ըլլալ որ հոս եկող մարդը անգամ մըն ալ գայ, պատասխանեց Ծուանա գլուխը խոնարհեցնելով:

— Եթէ գալու ըլլայ, ի՞նչ կրնայ ընել:

— Թերեւս դուքն ալ Պլանքային պէս առեւանգէ:

— Բայց դուն հոս չե՞ս զայն պաշտպանելու համար:

— Տէր իմ...

— Ես վստահ եմ որ եթէ այդ մարդը անգամ մըն ալ հոս գալու յանդգնի, դուն զայն պիտի սպաննես:

— Տէր իմ...

— Խօսէ...:

— Այո, պիտի սպաննեմ, որովհետեւ ձեր հայրը ողջ առողջ ձեզի յանձնելու երդում ըրած եմ, բայց անոր ետեւէն ինքզինքս ալ պիտի սպաննեմ: Սքալապրինոյի հարցուցէք թէ ինչու այս խօսքերը կ՚ըսեմ...:

Ծուանա այս բառերը խեղդուկ ձայնով մը արտասանելով դէմքը ձեռքերուն մէջ առաւ: Ան չլացաւ, այլ սկսաւ ջղային ցնցումներ ունենալ:

— Խեղճ Ծուանա, խեղճ Ծուանա, մըրմռաց Ռոլան արգահատական նայուածքով մը մանկամարդ աղջկան նայելով:

Եւ անոր ձեռքերը բռնելով աւելցուց.

— Այդքան շա՞տ կը սիրես այդ մարդը:

Գիտե՞ս սակայն որ ան Սքալապրինօն մեռցնել ուզեց:

Ծուանա պատասխան չտուաւ, բայց այնպիսի դողով մը սկսաւ ցնցուիլ որ յայտնի էր թէ սիրտը բզիկ բզիկ կ՚ըլլար:

— Ցաւալի բան, մեծ դժբախտութիւն, մտածեց Ռոլան:

Եւ բարձրաձայն աւելցուց.

— Հայրս ապահով տեղ մը պիտի առաջնորդեմ: Դուն ալ հետը պիտի երթաս եւ հոն աւելի ապահով պիտի ըլլաս: Սիրելի քոյր իմ, գիտեմ քու սրտիդ ցաւը եւ կը յարգեմ սէրդ... բայց թոյլ տուր որ ես առաջնորդեմ քեզ... հօրս հետ եկուր...:

Ծուանա անոր երեսը նայեցաւ: Դէմքէն յայտնի էր թէ տարբեր որոշում մը տըւած էր: Ռոլան անոր դեղնած եւ նիհարցած դէմքը տեսնելով ապշեցաւ մնաց:

— Ներողութիւն, տէր իմ, որոշումս ձեզի հաղորդելու համար ես արդէն ձեր գալուն կը սպասէի, ըսաւ Ծուանա հանդարտ ձայնով մը:

ՄԻՇԷԼ ԶԷՎԱՔՕ

(Շար.)

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Պանեօ – Քաշանի մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Արթին եւ Լիլիան Փէքմէզեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն, Սարգիս Փէքմէզեանի մահուան առթիւ։

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆԻ ՀԵՏ

Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութիւնը կը կազմակերպէ հրապարակային հանդիպում մը հայրենի անուանի արձակագիր ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆԻ հետ, Յունուար 27, Հինգշաբթի գիշեր ժամը 20·30ին, Հ· Բ· Ը· Միութեան Ալ· Մանուկեան մշակոյթի կեդրոնը
118 rue de Courcelles — PARIS 17e
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՇԱԲԱԹ

Այսօր Շաբաթ (Յունուար 22) ժամը 18·30ին հայածէս ձայնաւոր պատարագ կը մատուցանէ Գերպ· Նիկողոս Ծ· Վ· Քէհեայեան։
St. François Xavier
39, Bd. des Invalides

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐ — ԿԱՂԱՆԴ ՊԱՊԱՆ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԻ ԴՊՐՈՑԷՆ ՆԵՐՍ

Աւանդական սովորութիւն դարձած այս տարի եւս հանդիսաւորութեամբ կը տօնուի նոր տարին — Կաղանդ պապան — հետաքրքրական ու զուարճալի երեկոյթ մը՝ Յունուար 30 կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Մարսէյլի մասնաճիւղի Հ· Բ· Ը· Միութեան նորաշէն սրահին մէջ՝ 33 Գուռ փիէր փիւժէ, 6րդ, նախագահութեամբ ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ· ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ

Գեղարուեստական բաժին։ Փոքրիկնե-րու կողմէ երգեր, դաշնամուրային նըւագներ եւ օրուան խորհուրդին համապատասխան արտասանութիւններ։

Կը մասնակցի Հ· Բ· Ը· Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի նորակազմ Ծի-ծեռնակ նուագախումբը։

Կաղանդ պապան նուէրներ կը բերէ ներկայ եղող բոլոր մանուկներուն։

ԲԱՑԱՌԻԿ ՃԱՇ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Սէն Ժեռոմի մասնաճիւղի կողմէ, Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան «Վասպուրական» սրահին մէջ՝ 12–14 Ռիւ Սէն Պազիլ Մարսէյլ, Կիրակի Յունուար 30, ժամը 13ին։
Խնամքով պատրաստուած ճաշեր
խաչուհիներու կողմէ
Ճաշագին 40 փր·

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ողբացեալ Յակոբ Գումրուեանի մահուան առթիւ Սէն Ժեռոմի Թաղականութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ իր սգակիր մօրը, կնոջ, իր զաւակներուն, եղբայրներուն եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն։ Այս առթիւ ստացած է հետեւեալ նուէրները·— Կիրակոս Կիրակոսեան եւ զաւակները 200, Գումրուեան եղբայրներ, Արշակ Քուտնուեան եւ զաւակները 100ական, Յարութիւն Թաշեան, Տէր–Մինասեան ընտանիք, Տոքթ· Պիպէրեան 50ական, Սուրէն Կիրակոսեան 50 եւ դպրոցին 50, Գափլանեան եղբարք, այրի Տիկ· Էլիզ Դաւիթեան եւ զաւակները 25ական դպրոցին, Մարգար Մարգարեան, Յարութիւն Գարաօղլանեան 20ական, Տէր եւ Տիկին Արմենակ Ենովքեան, Մինասեան եղբարք 50-ական դպրոցին, Մանկիեան ընտանիք 30, Պերճ Կարապետեան, Յակոբ Էսկիճեան 20ական դպրոցին։ Մարտիրոս Նալպանտեանի մահուան առթիւ Յակոբիկ Սիմոնեան, Նազար Անտոնեան 20ական, Նշան Կերիտլիեան, Գրիգոր Մարուքեան, Հըմայեակ Կարապետեան 10ական։

ՄԽԻԹԱՐ ԱԲԲԱՀՕՐ ԵՐԵՔՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԸ

Նախաձեռնութեամբ
ՍԱՄՈՒԷԼ – ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
վարժարանի տեսչութեան

ԿԻՐԱԿԻ, ՄԱՅԻՍ 8

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ·— Հ· Յ· Դ· Վարանդեան կոմիտէն ընկերական ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի եւ Սէն Մօրիսի իր ընկերները Երկուշաբթի, Յունուար 24 երեկոյեան ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզահայ Տիկն· Միութեան Որբերու Օգն· Մարմինը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները·

Տիկ· Եսթեր Իչգալացեան եւ ոմն 1500-ական փր·, Պր· Սանճեան 250, Պր· Ճիէրճեան Գառնիկ, Տիկ· Խաչերեան, Տիկ· Աչճեան, Տէր եւ Տիկ· Զէլվէեան, Տէր եւ Տիկ· Ջրբաշեան, Պ· Համբարձումեան, Տիկ· Վահանեան 200ական փր·, Պր· Էգնայեան, Պր· Պալիօզեան, Տէր եւ Տիկ· Քեաթիպեան, Տէր եւ Տիկ· Ադամեան Տիկին Հալոր 150ական փր·, Պ· Պ· Քընաճեան, Կիւլպէնկեան հիմնարկութիւն, Տիկին Ալլի, Մումճեան, Պետրոսեան, Հայթայեան, Գույումճեան, Էսապալեան, Պեռլիւք, Խանճեան, Մոստիչեան, Պ· Ֆրէնկեան, Տիկին Խանճեան 100-ական, Պր· Կրէկուառ Ասլան, Օր· Խոսրովեան 60ական, Տէտէեան, Ստեփան, Մեսրոպեան, Նաֆիլեան, Պահատուրեան 50ական, Տէր եւ Տիկ· Աղաճանեանց 60։

LES VENDREDIS DE LA QUATRA

INVITATION

LE VENDREDI 28 JANVIER A 21 H.
DUO DE PIANO
EXERJEAN - CORRE
MOZART — BRAHMS — POULENC — MILHAUD
RECITAL DE CHANT
Alice MANOUKIAN
MIRZOYAN — KOMITAS
BARTEVIAN — MESSOUMENTZ

MUSÉE GUIMET 6 PLACE D'IÉNA PARIS 16
PLACES NON NUMÉROTÉES OUVERTURE DES PORTES A 20 H 30

ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ ընկերուհիները, Շաբաթ, Յունուար 22, կէսօրէ վերջ ժամը չորսին Մշակոյթի Տունը։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

×

ԱՆԴԱՄԱԿԱՆ ԸՆԴՀ· ԺՈՂՈՎ

Հ· Բ· Ը· Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ Միութեան անդամական ընդհ· ժողովը տեղի կ'ունենայ Յունուար 23, Կիրակի առաւօտ ժամը 9 – 12,30, Միութեան սրահին մէջ, 33 Քուռ Փիէր Փիւժէ։

Օրակարգ·— Ա) Բարոյական եւ նիւթական համարատուութիւն, Բ) Վարչական նոր ընտրութիւն։

Հ. Յ. Դ.

ՀԻՄՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ 86ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԻԹՈՎ

Հարցազրոյց
(TABLE RONDE)

Նիւթ

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ԷՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՀԵՏԱՊՆԴՈՒՄ

Կը մասնակցին ընկերներ՝
ԱՆԱՀԻՏ ՏԷՐ–ՄԻՆԱՍԵԱՆ
ԼԻԼԻԱՆ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ
ՀՐԱՅՐ ԹՈՐՈՍԵԱՆ
ՊԵՐՃ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

Կը համադրէ
Ընկեր ԱՐԱ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Ուրբաթ, Յունուար 28, երեկոյեան ժամը 20·30ին, Իսի լէ Մուլինոյի Սալ տէ Ֆէթին մէջ։ Հասցէ՝ Մեթրօ Մեռի տ'Իսի

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նիւթ·— Հ· Յ· ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱՌԱՋԱԴՐԱՆՔՆԵՐԸ։

Համադրող՝ ԺԻՒԼ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

Կը մասնակցին·— Լեւոն Տէր–Մինասեան, Յակոբ Պալեան, Յակոբ Սազեան եւ Կարապետ Փափազեան։

Շաբաթ Յունուար 29, երեկոյեան ժամը 20·30ին Ազգ· Տան սրահը՝ 295 Պուլօ փողոց, Լիոն, կազմակերպութեամբ՝ Հ· Յ· Դ· Վարանդեան կոմիտէի։

Հարցազրոյցը կ'ըլլայ հայերէն եւ ֆըրանսերէն լեզուներով։

Մուտքը ազատ է

Les Productions et le Restaurant
LA CAPPADOCE
3, rue Marivaux (derrière l'Opéra-Comique, M° Richelieu-Drouot) tél 742-83-65

vous présentent le premier 33 tours « ARMENIA IMMORTAL »
de
MARTEN YORGANTZ
avec
Bernard DEDEDJIAN

en vente à :
— LA CAPPADOCE 3 rue Marivaux, Paris 2e 742-83-65
— LIBRAIRIE PALOUYAN 9 rue de Trévise, Paris 9e 523-24-97
— TELE-CONDORCET (KAPIKIAN) Clamart (92)
— SUPER-MARCHE BAHADOURIAN 20 rue Villeroy, Lyon 60-32-10
— DISCO-MATIC 11 rue Pasteur, 26000 Valence

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ·— Կապ· Խաչի Սէն Ժեռոմի վարչութիւնը շնորհակալութիւն կը յայտնէ Յովհ Սիմոնեանի հոգեհանգստեան առթիւ եղած նուէրներուն համար·—

Սիմոնեան ընտանիք 50, Տիրատուրեան Պաղտասար 25, Շալճեան ընտանիք 25, Սարգիս Գույումճեան 10, Տէր եւ Տիկ· Շալիքեան 30, Պօղոս Տիրատուրեան 20, Տէր եւ Տիկ· Սեդօք Քէհեաեան 30, Սիմոնեան Արգար 25 փր·։

×

Կապ· Խաչի Առնուվիլ – Սարսէլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է փոխան ծաղկեպսակի Յակոբ Խաչատուրեանի մահուան առթիւ 100 փր·, Տիկին Ազատուհի Տիլանեանէ։ Նաեւ 90 փր· Տէր եւ Տիկին Կիւլէլեանէ։

Հ. ՊԱԼՈՒԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

— 9. Rue de Trévise — 75009 PARIS —
Tél. : 523-24-97

Տօնական եւ առօրեայ օրերու առթիւ, մի' վարանիք գիրք եւ ձայնապնակ գնելու ձեզի եւ ձեր սիրելի բարեկամներուն նուիրելու համար։

Դիմել՝ Հ· Պալուեան Գրատունը ուր պիտի գտնէք ամէն տեսակի գիրքեր ու ձայնապնակներ։ Նոյնիսկ Հայաստանի պետական էստրատային նուագախումբի սալերը, իրենց լաւագոյն երգչուհիներով եւ երգիչներով։

Հոն կը գտնէք նաեւ Ֆրանսա լոյս տեսնող բոլոր պարբերաթերթերը եւ 1977ի օրացոյցը, գունաւոր եւ պատկերազարդ
20 փր·

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ Է

1977-Ի ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ

Գունաւոր կողքով եւ 12 պատկերազարդ էջերով։ — Գին 15 ֆրանք։

Դիմել Հ· Յ· Դ· Նոր Սերունդի տեղական խումբերուն կամ հետեւեալ հասցէին՝
G. HOVSEPIAN
51, Bd. des Grands-Pins
13010 MARSEILLE
C.C.P. 25-42-89 Marseille

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
25
MARDI
25 JANVIER
1977

LE NUMERO 1,20 F

52րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13·775

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 170 Ֆ.	Վեցամսեայ	90 Ֆ.
Արտասահման	Տար. 200 Ֆ.	Հատը	1 Ֆ. 20

52e ANNÉE — No 13.775

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՍԱՈՒՏԻ-ԱՐԱԲԻԱ

ՆԱԽԱԳԱՀԸ ՌԻԱՏԻ ՄԷՋ

— o —

Առաջին անգամն էր որ Ֆրանսայի պետական ղեկավար մը պաշտօնական այցելութիւն մը կը կատարէր Սաուտի Արաբիա: Նախատեսուած էր որ Խալէտ Թագաւորը, հիւանդ, պիտի չկարենար անձամբ դիմաւորել Ֆրանսայի Նախագահը, բայց վերջին պահուն էնք է որ Ռիատի օդակայանը կը դիմաւորէր Ժիսքար տ'Էսթէնը:

Արաբական մամուլն ալ մեծ կարեւորութիւն կուտայ այս այցելութեան, շեշտելով մանաւանդ որ Ֆրանսա Եւրոպայի այն միակ երկիրն է որ յստակօրէն պարզած է իր տեսակէտը պաղեստինեան հարցին նկատմամբ: Տնտեսական գետնի վրայ, Ֆրանսա Միացեալ Նահանգներէն ետք, երկրորդ երկիրն է որ պայմանագրութիւններ ձեռք կը ձգէ Սաուտի Արաբիոյ հետ:

Այս առթիւ Խալէտ Թագաւորը երկու արաբական զտարիւն ձի նուիրած է Ֆրանսայի Նախագահին, երկու արմաւենի եւ արծաթ ուղտ մը, 30 սանթիմեթր բարձրութեամբ, որ երկրին բարձրագոյն պատուանշանն է: Ժիսքար ալ իբրեւ նուէր տարած էր Սեւրի կապոյտ սպաս մը եւ պատուոյ-լեգէոնի Մեծ Խաչը:

Պարզ է որ խօսակցութեանց գլխաւոր նիւթերն են քարիւղ եւ Միջին Արեւելք:

Կիրակի գիշեր Նախագահը հիւրն էր գահաժառանգ Իշխանին, վրանի մը տակ, անապատին մէջ:

ՖՐԱՆՍԱ

ԱԹՈՌԻ ԿՌԻՒԸ

— o —

Փարիզի քաղաքապետի աթոռին շուրջ կռիւը միշտ նոյն սաստիկ բնոյթն ունի եւ Կիրակի օր, մինչ անկարելի չէր նկատուեր երրորդ մարդ մըն ալ (Միշէլ Ժոպէր), Շիրաք եւ Փոնիաթովսկի իրարու չէին խնայեր: Մեծամասնութեան կողմնակիցներուն կարծիքն այն է որ Շիրաքի ըրածը կը նպաստէ Ձախին: Շիրաք չի խուսափիր բազմաթիւ ելոյթներէ եւ կը պնդէ որ չէ ուզած երբեք պատճառ ըլլալ կանխահաս ընտրութիւններու, ասպարէզ չի կարդար Հանրապետութեան Նախագահին: Ուզեր է միայն աւելի կարելիութիւններ ստեղծել մեծամասնութեան համար իր նախաձեռնութիւնով: Առանց իրեն պայքարը կորսուած է եղեր եւ այս ձեւով կարելի է շահիլ: Նախկին Նախարարապետին համար Միշէլ տ'Օրնանոյի խնդիրը սկիզբէն ձախողութեան մատնուած էր: «Փարիզի պայքարը, կ'ըսէ Շիրաք, Ֆրանսայի պայքարն է, զոր Հ. Հ. Հ.ն պիտի տանի երեսփոխանական ընտրութեանց համար»: Միշէլ տ'Օրնանօ կ'ուզէ շեշտել թէ Փարիզի քաղաքապետութիւնը մատակարարութեան հարց մըն է ամէնէն առաջ եւ այդ է միայն որ պէտք է նկատի առնել:

Այս մենամարտին վրայ աւելցաւ ձայնըն ալ՝ Ներքին նախարարին ձայնը, Կիրակի օր: «Լուրջ բան չէ, կ'ըսէ Փոնիաթովսկի, առանց ոեւէ մէկուն լուր տալու ինքզինքը վաւերացնել, ապա յայտնել թէ մեծամասնութիւնը կը ներկայացնէ: Շատ լուրջ բան չէ նաեւ ըսել թէ այս թեկնածութիւնը անհրաժեշտ էր արգելք հանդիսանալու համար ընդդիմութեան յաղթանակին: Անիկա ոչ մէկ կարելիութիւն ունէր: Շիրաք հատ մը կուտայ անոր: Եթէ իսկապէս կ'ուզուի պայքարիլ ընդդիմութեան դէմ, պէտք է երթալ հո՛ն ուր որ զօրաւոր է եւ վտանգաւոր կերպով կազմակերպուած է, իր իսկ շրջանը՝ Լիմոժ, կամ օրինակի համար Լը Հավր: Այս աւելորդ որոշումը, ընդդիմութեան կուտայ կարեւոր զէնք մը Փարիզի մէջ: Մեծամասնութեան եւ հիմնարկութեանց եւ ապա՝ երկրին վտանգ մը կը ստեղծէ, որուն կարեւորութիւնը հարկ եղածէն չափ նկատի չառնուիր»:

Անշուշտ աղուոր պատկեր մը չէ զոր մեծամասնութիւնը կը պարզէ եւ եթէ նոյնիսկ ընդդիմութիւնն ալ մէկ ճակատ չի կազմեր ամէն տեղ, հոն տարակարծութիւնը աւելի բնական է քանի գաղափարական հիմնական տարբերութիւններ կան կուսակցութենէ կուսակցութիւն մինչ նոյնը չէ մեծամասնութեան չարժումներու պարագան:

Փարիզի քաղաքապետի աթոռին համար, Ընկերվարականները կը ներկայացնեն Ժորժ Սառը, բայց նախապայման չէ ներկայիս տարուող բանակցութիւններուն: Այս բանակցութեանց արդիւնքով ձախ կուսակցութիւնները համաձայնած են 165 շրջանի համար (96՝ գլխաւորութեամբ Ընկերվարականներու եւ 65՝ Համայնավար, երեք Արմատական եւ մէկ զանազան ձախ):

Քանի մը տողով

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ԶԻՆՈՎԻԵՒ, խորհրդային փիլիսոփայ, 54 տարեկան, համաշխարհային համբաւ վայելող, արտաքսուած է Գիտութեանց Ակադեմիայէն իբրեւ հակախորհրդային: 22 տարի է Տրամաբանութիւն կը դասաւանդէր:

ԻՏԱԼԻՈՅ Երեսփոխանական Ժողովը 296ի դէմ 310 ձայնով քուէարկեց վիժումի օրէնքը: Դէմ քուէարկեցին քրիստոնեայ դեմոկրատները, նոր-ֆաշիստները եւ ձախ արմատականները: Թեր քուէարկած էին համայնավար, ընկերվարական, ընկերային – դեմոկրատ, ծայրայեղ – ձախ, ազատական, հանրապետական:

ԼՈՆՏՈՆԻ մէջ Յունուար 31ին պիտի վերսկսին յոյն – թուրք բանակցութիւնները փորձագէտներու աստիճանի վրայ: Կը վերաբերին Եգէականի:

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Արտաքին նախարար Սայրըս Վէնս ապահովութիւն տուած է Ուաշինկթընի թուրք դեսպանին, որ Ամերիկա կ'ուզէ ամրապնդել երկու երկիրներու յարաբերութիւնները, նոյնիսկ եթէ Խորհրդարանը ներկայիս չի կրնար զբաղիլ ամերիկեան կայաններու վերաբերող դաշինքին վաւերացումով: (Դաշինքը ստորագրուեցաւ անցեալ տարի բայց ցարդ չէ անցած Քոնկրէսէն): Թուրքերը չեն ուզեր որ Ամերիկայի զէնք հայթայթելը կապուի Կիպրոսի եւ Թուրքերու կարծիքն այն է որ երբ Քարթըր կ'ըսէ Քոնկրէսին որ ներկայիս չզբաղի դաշինքով, կը նշանակէ թէ միշտ Կիպրոսի կը կապեն հարցը:

ԻՒՄԱՆԻԹԷ նոր երեւոյթով սկսաւ լոյս տեսնել Յունուար 24էն: Աւելի ընթեռնլի, նոր էջաւորումով, համայնավար պաշտօնաթերթին այս նոր ձեւի առաջին թիւը 800 հազար տպաքանակով լոյս տեսաւ:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ Ընկերվարական Յառաջդիմական կուսակցութեան պարագլուխը՝ Ճոմպլաթ լրագրողներուն յայտնեց թէ որոշած է հրաժարիլ երեսփոխանի իր պաշտօնէն եւ ձգել կուսակցութեան ալ ղեկը երկար ճամբորդութիւն մը կատարելու համար Հնդկաստան:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Հեռատիպ, Յունուար 18)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆՈՐ ՆԱԽԱՐԱՐԱՊԵՏԸ՝
ՖԱԴԷՅ ՍԱՐԳՍԵԱՆ

Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի Նախագահութիւնը հրամանագրով նախարաց Խորհուրդի նախագահ նշանակած է Ֆադէյ Տաճատի Սարգսեանը, որ այս աթոռին կը փոխարինէ Գրիգոր Արզումանեանը, մեռած անցեալ Նոյեմբերին(*)

Նոր վարչապետը ծնած է 1923ին Երեւան: Բարձրագոյն ուսումը առած է Լենինգրադի Կապի Ակադեմիայի մէջ: Կարգ մը կարեւոր պաշտօններ վարած է Խորհ. Միութեան Պաշտպանութեան Նախարարութեան մէջ: 1963էն ի վեր Ֆադէյ Սարգսեան ղեկավարն էր Երեւանի ուսողական մեքենաներու գիտական – հետազօտական հիմնարկութեան: « Նայիրի » ելեկտրոնիկ հաշուիչ մեքենայի ստեղծման համար այդ հիմնարկութեան կարգ մը մասնագէտներու կարգին, արժանացած է Խորհ. Միութեան պետական մրցանակին:

Ֆադէյ Սարգսեան թեքնիք գիտութեանց տոքթոր է, Հայաստանի Գիտութեանց Ակադեմիայի թղթակից անդամ, Գերագոյն Խորհուրդի երեսփոխան: Եղած է պատգամաւոր Խորհ. Միութեան Կոմկուսի 25րդ համագումարին:

×

ՃԱՏՐԱԿԻ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՊԱՏԱՆԵԿԱՆ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԵԱՆ 8ՐԴ ՇՐՋԱՆ

Ճատրակի խորհրդային 26րդ պատանեկան ախոյենութեան մրցումները կը շարունակուին Ռիգայի մէջ: Ութ շրջանէ ետք Գարիկ Կասպարով արդէն ապահոված է խորհրդային ախոյեանի իր տեղը, քանի՝ խաղերէն եօթը յաղթական եւ մէկը հաւասար արդիւնքով աւարտած է, մինչ իրմէ ետք եկող հինգ խաղացողներ, որոնց կարգին նաեւ Հայաստանի ախոյեանը՝ Լեւոն Եոլեան, ունին 5,5ական միաւոր:

×

ՌՈՒԶԱՆՆԱ ՔԻՒՐՔՉԵԱՆԻ ԱՐՈՒԵՍՏԸ

Երեւանցիներ ծանօթ են նկարչուհի Ռուզաննա Քիւրքչեանի ստեղծագործական աշխատանքներուն: Իր գործերէն «Ընտանիք», «Վերածնունդ» եւ այլ յուշարձան – քանդակները դրուած են Երեւանի կեդրոնական փողոցներու եւ զբօսայգիներու մէջ: Վերջին շրջանին նկարչուհին նուիրուած է մետալներու արուեստին: Ան աւարտած է յիշատակի մետալներու նոր շարք մը, որ նուիրուած է հայ գիտութեան եւ մշակոյթի անուանի գործիչներու՝ հնագոյն ժամանակներէն մինչեւ մեր օրերը: Նկարչուհին ստեղծած է նաեւ դիմանկարներ, պղինձէ դրուագումներ, գծանկարներ: Ռուզաննա Քիւրքչեանի գործերը ուշադրութիւն գրաւած են տակաւին իր ուսանողական տարիներէն. իր ուսուցիչը եղած է նկարիչ Սուրէն Ստեփանեան: Բազմաթիւ ցուցահանդէսներու մասնակցած եւ մրցանակներու արժանացած է Ռ. Քիւրքչեան: Իր «Սանասար եւ Բաղդասար» չարադրանքը եւ «Ընտանիք» պղինձէ արձանը արժանացած են Վարշաւայի փառատօնի մետալին: Ռուզաննա Քիւրքչեան, իր ամուսնոյն՝ Ճարտ. Ստեփան Քիւրքչեանի համահեղինակութեամբ, ստեղծած է Երեւանի պանթէոնի յիշատակի պատը: Ներկայիս ան կ'աշխատի Կոմիտասի յուշարձանի պատրաստութեան վրայ: Այդ յուշարձանը՝ արուեստագիտուհին մտադրած է ներկայացնել այն մրցումին, ուր պիտի ընտրուի պետական Երաժշտանոցի շէնքին առջեւ դրուելիք լաւագոյն աշխատանքի նախագիծը:

×

ԱՐԱԳԱՓԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆԸ

Հոկտեմբերեան շրջանի Արագած գիւղին մէջ բացուած է մշակոյթի նոր տուն մը, որ ունի 400 հոգինոց հանդիսասրահ մը եւ գրադարան – ընթերցարան՝ 10 հազար գիրքերով: Ներկայիս մշակոյթի տուներ կը կառուցուին Մեծամօր աւանի, Մարգարա եւ Այգեշատ գիւղերու մէջ: Շրջանին մէջ կը բանին 40 ակումբներ եւ մշակոյթի տուներ եւ 45 գրադարաններ:

×

ԱՆԱՏՈԼԻ ԿԱՐՊՈՎ ՃԱՏՐԱԿԻ ՕՍՔԱՐԻՆ ԱՐԺԱՆԱՑԱԾ

Սպանիոյ մէջ, 28 երկիրներու ճատրակի մասնագէտ 82 լրագրողներ, 1976ի աշխարհի լաւագոյն ճատրակ խաղացող հռչակած են Անատոլի Կարպովը եւ իրեն յանձնած՝ օսքարը: Կարպով չորրորդ անգամն է, որ կ'արժանանայ օսքարի: Աշխարհի տասը լաւագոյն խաղացողներու չարքին դասուած է նաեւ Տիգրան Պետրոսեան:

(*) Տես «Յառաջ» Դեկտ. 2:

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
ՄԱՀՈՒԱՆ ՔՍԱՆԱՄԵԱԿ
1957 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 26

Շաւարշ Միսաքեանի մահուան քսանամեակին առթիւ, «Յառաջ»ի վաղուան թիւը — ութ էջ — ամբողջովին նուիրուած է իր յիշատակին:

Ի ՆՊԱՍՏ ԼԻԲԱՆԱՀԱՅ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒ

15ՐԴ ՑԱՆԿ

Փարիզի եկեղեցւոյ միջոցաւ	24·250
«Յառաջ» ի միջոցաւ	2·230
Գումար	26·480
14րդ ցանկի գումար	1·031·629
Ընդհանուր գումար	1·058·109

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԸ ԱՐԴԻ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Առողջ դաստիարակութիւն մը չի կրնար անտեսել այսօր շարժանկարի դերը եւ կարեւորութիւնը արդի կեանքի ընկերային կառուցուածքին, ինչպէս նաեւ անհատներու ապրելակերպին մէջ: Դաստիարակներ, մանկավարժներ եւ մանաւանդ կրթական հաստատութիւններ, պարտաւոր են լրջօրէն նկատի առնելու այս իրողութիւնը եւ ըստ այնմ իր պատշաճ տեղը ընծայելու՝ իրենց կրթական ու մանկավարժական գործունէութեան մէջ՝ հաղորդակցութեան տեսա – լսողութեան միջոցներուն, որոնց միջեւ առաջին տեղը կը գրաւեն, անտարակոյս, հեռատեսիլը եւ շարժանկարը: Հարցը չի կայանար միայն զանոնք օգտագործելու մէջ կրթական եւ ուսուցչական նպատակներով, այլ անհրաժեշտ է միեւնոյն ատեն կազմել երախային ու պատանիին մէջ այնպիսի անձնականութիւն մը՝ որ այդ միջոցներուն գործածութեան նկատմամբ կարենայ ունենալ անկախ եւ քննական կեցուածք մը:

Կրէյս Կրինըրի համաձայն, այս աշխատանքը, որ պիտի կոչենք «շարժանկարի դաստիարակութիւն», պէտք է սկսի այն տարիքէն՝ երբ մանուկը կը սկսի շարժանկար յաճախել: Այսօր մանկապարտէզի տղաքը անգամ կը խօսին հեռատեսիլի վրայ տեսնուած ժապաւէններու մասին: Իրենց դաստիարակները անշուշտ լաւ պիտի ընեն թոյլատրելով, մանաւանդ թէ քաջալերելով որ տղաքը խօսին այդ մասին, մինչ իրենք ալ պէտք են պատասխանել այդ խօսակցութիւններու ընթացքին տրուած հարցումներուն: Նման առիթներ ստէպ կը ներկայանան, երբ մանուկները, գլուխնին՝ տեսնուած պատկերներով լեցուն, զանոնք կ'արտայայտեն թուղթի վրայ գծագրութիւններով, խաւաքարտէ կամ կերպընկալ նիւթէ (փլաստիք) շինութիւններով եւ կամ իրենք դերակատարները դառնալով յանկարծաբանուած տեսարաններու: Կրինըր կը շեշտէ այս տեսակ խաղերու կարեւորութիւնը մանկական հոգեբանութեան համար, որով մանուկը ինքզինքը կը նոյնացնէ պաստառի վրայ տեսած անձերուն հետ: Տեսնուած է նաեւ որ այդ տարիքի մանուկներ զուարճանան ձայնապատկերասփիւռային կայաններ շինելով եւ կամ ուղղակի շարժանկար «խաղցնել»ով՝ տփիկներու, փոքրիկ խաւաքարտներու եւ լապտերներու օգնութեամբ:

Կրինըր դիտել կու տայ որ նախակրթարանի առաջին դասարաններու աշակերտներուն համար շարժանկարը շատ «լուրջ» զբաղանք մըն է: Թէեւ շատ անգամ չափահասներու յատուկ ժապաւէններ են տեսածնին, ասով հանդերձ, երբ իրենց յարմար հարցումներ ուղղուին, կրնան դիւրաւ պատասխանել եւ կարծիք յայտնել իրենց տեսած նիւթերու մասին:

Կրինըր արձանագրած է մանուկներու հետ կատարուած այս տեսակ բազմաթիւ խօսակցութիւններ: Ասոնք ցոյց կու տան որ մանուկը դիւրաւ կրնայ առաջնորդուիլ խորհրդածելու եւ խօսելու տեսած նիւթերուն վրայ: Այս տեսակ խօսակցութիւններ կարելիութիւն կ'ընծայեն դաստիարակին՝ կատարելու թելադրանքներ, ուղղելու գաղափարներ եւ յստակելու տղուն մտքին մէջ ծագած շփոթութիւններ:

Խօսակցութիւններու մէջ զանազանութիւն դնելու նպատակով՝ Կրինըր կազմակերպած է նաեւ «մասնագիտացումի խումբեր» եւ կամ աւելի անձնական պատասխան մը պահանջող հարցումներ ուղղած, ինչպէս օրինակ ասոնք. «Ի՞նչ տեսակ ժապաւէններ կը նախընտրէք», «պիտի ուզէի՞ք որ ժապաւէնը տարբեր վերջաւորութիւն մը ունենար» եւայլն:

Ծանօթ է որ այս տարիքի գրեթէ բոլոր տղաքը շատ կը սիրեն հաւաքածոներ շինել. շատեր կը հաւաքեն թերթերու եւ լրագիրներու կտրօններ, որոնք կը խօսին իրենց տեսած ֆիլմերու մասին: Ուստի կարելի է դասարանին մէջ «շարժանկարի անկիւն» մը պատրաստել: Այստեղ տղաքը կրնան ցուցադրել ոչ միայն թերթերու կտրօններ, այլ նաեւ արտայայտել իրենց կրած տպաւորութիւնները եւ քննադատութիւնները: Ասոնք կրնան իբր հիմ ծառայել նաեւ տղոց միջեւ կազմակերպուելիք փոքրիկ վիճաբանութիւններու, որով կը սկսի արթննալ տղոց մէջ քննական ոգին...:

Օր. Կրինըրի տեսակէտները հաստատուած են ուրիշ մասնագէտներու կողմէ ալ: «Ֆիլմ Թիչըր» թերթը կու տայ նաեւ ժապաւէններու ցանկ մը, որոնց մասին տղաքը կրնան արտայայտուիլ եւ վիճիլ՝ իրենց տարիքին համապատասխան ձեւով:

Կրինըր կ'առաջարկէ մինչեւ իսկ նախակրթարանի վերջին դասարաններու տղոց համար՝ միասնաբար ժապաւէն դարձնելու պզտիկ փորձեր կատարել: Այս փորձերուն մէջ՝ մանկավարժական տեսակէտէ ամէնէն հետաքրքրական մասը անշուշտ թէ վերադուցումի (մոնթաժ) գործողութիւնն է: Ասիկա պիտի կրթէ տղոց ճաշակը եւ վարժեցնէ զիրենք քննադատութեան, նաեւ՝ քննադատելու նոյնիսկ իրենց գործերը:

Վերադուցումի համար նախ հասարակութեան առջեւ կը դարձուին նկարահանուած բոլոր կտորները. յետոյ տեղի կ'ունենայ անոնց մէջէն կատարուելիք ընտրութիւնը: Կարելի է նախ «առժամեայ» վերադուցում մը ընել եւ յաջորդաբար զայն կատարելագործել:

Այս մեթոտները, անշուշտ պատշաճ յարմարցումներով, կրնան կիրարկուիլ նաեւ միջնակարգի եւ լիսէի շրջաններուն: Այս տարիներուն կարելի է սկսիլ հետզհետէ յարաբերութիւններ դնել եւ համեմատութիւններ ընել շարժանկարի եւ միւս արուեստներուն միջեւ, միեւնոյն ատեն սկսիլ շարժանկարի պատմութեան եւ շարժանկարային գիտարուեստի (թեքնիք) ուսումը: Վիճաբանութիւններու ընթացքին տեղին է նաեւ երեւան հանել շարժանկարի մէջ տեղ դրած բարոյական, ընկերային եւ գեղագիտական հարցերը:

Շարժանկարի մերձեցումը կրնայ ազդել նաեւ ուրիշ նիւթերու ուսումին ալ: Օրինակի համար՝ հետաքրքրական հրահանգ մը կրնայ ըլլալ միեւնոյն պատմութիւնը նիւթ ընել շարադրութեան մը, թատերական ներկայացումի մը, բեմապարի մը (պալէ): Ասկէ զատ, որոշ նիւթեր առիթ կ'ընձեռեն խորանալու պատմական որոշ դէպքերու մէջ, ինչպէս Րոպին Հուտ, Կիյոմ Թէլ, կամ գրական գործերու՝ ինչպէս Այվընհօ, եւ կամ Ս. Գրական նիւթերու մէջ: Իսկ շարժանկարի պատմութիւնը կարելի է ուսումնասիրել՝ օգտուելով ժապաւէններէ, որոնք այլեւս «դասական գործեր» կը նկատուին:

Միջնակարգ ու երկրորդական կրթութեան շրջաններուն կատարուած զանազան դպրոցական փորձեր կը պարունակեն հետաքրքրական տուեալներ դպրոցի մէջ տրուած շարժանկարի դաստիարակութեան բոլոր կարելիութիւններուն եւ դժուարութիւններուն մասին: Հելէն Ուայլք այս ուղղութեամբ կատարած փորձերու կարգին, միջնակարգի երրորդ տարին (ուրեմն մօտաւորապէս 15 տարեկան տղոց), կը պատմէ թէ շարադրութեան դասերուն մէկ մասը յատկացուած է շարժանկարի վերաբերեալ նիւթերու, ըլլան ժապաւէններու նկարագրութիւններ, քննադատութիւններ եւ կամ բեմադրումներ: Ուիլերմսոնի համաձայն լաւագոյն մեթոտներէն մէկն է անկասկած նոյնինքն աշակերտներուն դարձնել տալ փոքրիկ ժապաւէններ: Բայց որովհետեւ ասիկա շատ ծախքի կը նայի, իր աշակերտներուն լուսապատկերներ քաշել տուած եւ զանոնք ցուցադրած է: Իսկ Տիկին Մ. Փուսանդոն, պատմելէ ետք իր կատարած փորձերը, կ'աւելցնէ, թէ իր կարծիքով, նոյնիսկ առանց ունենալու մեծ փորձառութիւն մը շարժանկարի մասին, ուսուցիչ մը կրնայ այս ուղղութեամբ լաւ արդիւնքներ ձեռք ձգել:

Հետաքրքրական է նաեւ նշել այն հարցոյթը, զոր կատարած է Լիոնի «Էքս Նորմալ»ի ուսուցիչներէն Մօրիս Ուտհաուզ, կրթական հաստատութեան մը մէջ, ուր միջակէն բարձր մտային կարողութեան տէր աշակերտները փոքրամասնութիւն կը կազմէին, մինչ մեծամասնութեան իմացական ցուցանիշը 80–95ի միջեւ էր: Հարցոյթը կատարուեցաւ վեց դասարաններու վրայ, երեքը՝ մանչերու, երեքը՝ աղջիկներու. տղոց տարիքն էր 12–15: Իբրեւ բաղդատութեան եզր առնուած էին մանչերու երկու դասարաններ: Աշակերտները երկու խումբերու բաժնուեցան. «փորձառական» խումբ մը եւ «վկաներու» խումբ մը: Բոլորն ալ ներկայ եղան ժապաւէնի մը ցուցադրութեան՝ անմիջապէս հարցարանի մը պատասխանելու պարտաւորութեամբ: Դիտել տանք որ միայն «փորձառական» խումբին աշակերտները նախապէս հետեւած էին շարժանկարի վերաբերեալ դասընթացքներու: Շաբաթական իւրաքանչիւր ցուցադրութենէ վերջ՝ աշակերտները կը լեցնէին հարցարանը: Շաբաթ մը ետք՝ Ուտհաուզ կը վերադառնար նախորդ շաբաթ տեսնուած ժապաւէնին, յատկապէս կենալով հարցարաններու մէջ արտայայտուած հակադրեցութիւններուն վրայ: Որոշ ատեն մը ետք՝ շարժանկարի իր դասընթացքներու ընթացքին կը սկսի կազմակերպել շատ պարզ վիճաբանութիւններ շարժանկարի գիտարուեստին ու քննադատութեան մասին: Մէկ երկու անգամ, աշակերտները իրենք իրենց կողմէ ուրիշ դասեր ալ կը խնդրեն:

Ուտհաուզ հետեւեալ կերպով կ'ամփոփէ այս հարցոյթին արդիւնքները, աշակերտները վարժած էին քննական կեցուածք մը յայտնաբերելու ժապաւէններու մասին, եւ կարող էին կիրարկել արժէքաւորումի քանի մը նախնական չափանիշներ. հուսկ յայտնի կ'ըլլար որ շարժանկարի նկատմամբ աւելի «գործօն» վերաբերում մը ստանձնած էին: Հարցարաններու պատասխաններուն քննութենէն երեւան կու գար որ ամէնէն տարեց եւ ամէնէն խելացի տղաքը, մանաւանդ աղջիկներու միջեւ, առաւելագոյն չափով օգտուած էին տրուած դասընթացքներէն: «Փորձառական» խումբին անվիճելի գերակշռութիւնը «վկաներու» խումբին վրայ ցոյց կու տար թէ դասընթացքները, դէթ որոշ չափով, օգտակար եղած էին: Այս արդիւնքներուն հիման վրայ, Ուտհաուզ առժամապէս հետեւեալ եզրակացութիւնը բանաձեւեց. «Լաւագոյն է ուղղակի դիմագրաւել շարժանկարի դաստիարակութեան հարցը՝ փոխանակ սկսելու շարժանկարի «թեքնիք»ներուն վերլուծումով. արդարեւ, այս վերլուծումը կրնայ շատ օտար թուիլ տղոց՝ դպրոցէն ներս թէ դուրս, նախապէս իրենց ստացած փորձառութիւններուն նկատմամբ:

«Պրիթիշ Ֆիլմ Ինսթիթիւթ»ի եւ Անգլիոյ Ուսուցիչներու ընկերութեան կողմէ կատարուած հրատարակութեան մը մէջ դպրոցներու համար շարժանկարի եւ հեռատեսիլի մասին երեք ծրագիր կ'առաջարկուի. անոնցմէ առաջինը սահմանուած է միանալու գլխաւոր նիւթի մը՝ այսինքն առաւելագոյն դասաժամեր ունեցող նիւթի մը ուսուցումին: Երկրորդը՝ կը բաղկանայ դասերու շարքէ մը՝ որ կրնայ միանալ աւելի ընդհանուր (բայց միշտ պարտաւորիչ) նիւթի մը: Երրորդը

ՌԱՆՉՊԱՐՆԵՐ

ՎԻՊԱՍՔ

ՀԱՅ ՇԻՆԱԿԱՆՆԵՐԻ ԿԵԱՆՔԻՑ

ՀՐԱՇԱԳՈՐԾ ՄԱՂԸ

Շատ մարդիկ անցան, բայց ոչ մէկը մաղ չէր ծախում:

Սկսեցի վերյիշել, թէ որ գիւղերում բարեկամներ կամ ազգականներ ունեմ: Նրանցից ոեւէ մէկի մաղը կը վերցնեմ եւ շտապ կը տանեմ Գէորգ Ջավուշին: Յիշեցի, որ Տէրքեւանք գիւղում մօրաքոյր ունեմ: Ցայտնի հաց թխող է:

Տէրքեւանքը յայտնի ֆէդայի Մխօ Շահէնի գիւղն էր: Իմ որոնած տունը գիւղի ծայրին էր եւ դուռը բաց: Մշեցիք աշխատանքի գնալիս դռները չեն փակում: Ներս մտայ: Ուղիղ իմ դիմաց՝ պատից կախուած էր իմ մօրաքոյր Ռեհանի բաւական խոշոր մաղը: Տանը ոչ ոք չկար: Մաղը պատից ցած առայ եւ հանգիստ քայլերով ելայ շէմքից, դուռը բաց թողնելով այնպէս, ինչպէս որ կար:

Հպարտ քայլում եմ ճանապարհով, շտապելով Բերդակի մօտով հասնել Մառնիկի սարը եւ ներկայանալ Գէորգ Ջավուշին: Սակայն Բերդակի չհասած, հրաձգութեան ձայն լսեցի: Տեսնեմ՝ անթիւ-անհամար Քրդեր եւ օսմանլու զօրք Բերդակի մօտ կռուի են բռնուել մի քանի ֆէդայիների հետ: Երկուսին ճանաչեցի. մէկը Գէորգ Ջավուշն էր, իսկ միւսը՝ Գալէն: Անհաւասար կռիւ էր եւ Գէորգն ու Գալէն շատ նեղն էին ընկած: Երբ աւելի մօտեցայ, տեսայ մի երկրորդ քարաժայռի ետեւ դիրք մտած՝ կրակում են Մառնկայ Պողէն, Ալվառինջու Սէյդօն եւ Մշեցի Տիգրանը: Բոմբկու Մելօն էլ այնտեղ էր: Նա եւ Ջնդօն փոխնէփոխ կրակում էին մի հրացանով:

Ընդամէնը մի քանի ժամ չկար, որ բաժանուել էի եւ յանկարծ վերադարձիս ճանապարհին դէմ եմ առնում մի կատարեալ ճակատամարտի: Ես անմիջապէս խլեցի սպանուած զինուորներից մէկի հրացանը եւ շտապեցի միանալ ֆէդայիներին, առանց իմ մաղից բաժանուելու: Հէնց որ մօտեցայ Գէորգ Ջավուշին եւ Գալէին, որոտաց ուժգին համազարկ: Ես մաղը վեր բարձրացրի. որոտաց երկրորդ համազարկը: Մաղը տարայ դէպի առաջ եւ դէպի ձախ՝ համապատասխանօրէն թեքելով իմ գլուխը: Մաղի ամէն մի շարժումին հետեւում էր մի համազարկ: Ու յանկարծ թանձր մշուշ իջաւ լերան վրայ: Ես մաղը մի քանի անգամ մշուշի միջով աջ ու ձախ տարայ եւ բարձրացրի վեր: Ու ի՞նչ. թշնամին խուճապահար ետ դարձաւ: Երկու հազարից աւելի Թուրքեր եւ Քրդեր աղաղակելով սկսեցին փախչել: Բերնէ բերան տարածուեց սուլթանի զօրքի մէջ եւ ամբողջ Մշոյ դաշտում, թէ Գէորգ Ջավուշի կողքին երեւացել է մի մարդ՝ ձեռքին վահանի նմանութեամբ մի նորահնար զէնք, որ անխոցելի է գնդակների դէմ: Եւ երբ մարդը մատներով դիպչում է այդ գործիքին, երկնքից կրակ է թափւում: Պատմում էին, որ նոյնիսկ Աստուածն է պաշտպան կանգնում հայ ֆէդայիներին՝ վերեւից մշուշ իջեցնելով լեռներին, որի միջից միայն այդ մաղանման գործիքն է երեւում եւ Գէորգ Ջավուշի գլուխը, կողքին՝ զէնքը բռնած այդ հսկայ մարդու կերպարանքը...:

Եւ երգեր յօրինեցին Գէորգ Ջավուշի վրայ, նրան դարձնելով առասպելական հերոս, թէ նա այնքան քաջ է, որ թշնամու գնդակները մաղով է ժողովում:

Իմ խեղճ մօրաքրոջ մաղի հետ կապուած Բերդակի կռուի այդ զարմանալի պատմութիւնը գնաց հասաւ սուլթան Համիդի ականջը:

Մառախուղը գնալով այնպէս թանձրացաւ, որ մենք ապահով կարող էինք հեռանալ Բերդակի սարից:

Գնալու ժամանակ նկատեցինք, որ Գալէն ծանր վիրաւորուած էր թեւից: Մառնկայ Պողէն եւ Արտոնքա Ջնդօն նրան Խութայ սարերով տարան դէպի Սասնոյ կողմերը:

ԻՄ ՊԱՇՏՕՆՍ Է ՓՈՒՔՍ ՓՉԵԼ

Մաղի պատմութիւնը այնպէս էր ոգեւորել Գէորգ Ջավուշին, որ կարծում էր, թէ ես ամէն գործի ընդունակ եմ: Մի օր կանչեց, թէ՝ մի շատ հեռու տեղ պիտի երթաս:

— Որտե՞ղ, — հարցրի:

— Բերդաքաղաք, գուցէ եւ աւելի հեռու...:

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(68 – Շար.)

կը բաղկանայ տարուան մը տեւողութեամբ դասընթացքներէ :

Անգլիոյ մէջ, անգլերէնի ուսուցիչը յաճախ գլխաւոր պատասխանատուն է նաեւ շարժանկարի դաստիարակութեան : Ասիկա շատ բնական է, քանի որ ժապաւէններու մասին ուսումնասիրութիւններն ու վիճաբանութիւնները, վէպին եւ ժապաւէնին իրարու մերձեցումը եւայլն համընթաց կ'ընթանան աշակերտներուն լեզուական եւ գրական զարգացումին հետ : Անգլերէն լեզուի կամ գրականութեան շատ դասագիրքեր կը պարունակեն նաեւ համար մը, կամ նոյնիսկ գլուխ մը՝ շարժանկարի դաստիարակութեան մասին :

Միացեալ Նահանգներու մէջ ալ շարժանկարի դաստիարակութիւնը, ուր որ դըպրոցներէ ներս մուտք գործած է, գրեթէ միշտ զուգորդուած է անգլերէն լեզուի ուսուցումին, հաւանօրէն նաեւ այն պատճառով որ Միացեալ Նահանգներու մէջ հրապարակի վրայ շրջող ժապաւէններուն մեծ մասը անգլիախօս երկիրներէ կուգան կամ տեղւոյն վրայ դարձուած են :

Շարժանկարը նկատուած է իբրեւ միջոց մը «անգլիական» մշակոյթի ծաւալումին, հետեւաբար իբրեւ մէկ ճիւղը անգլերէն գրականութեան : Շարժանկարը կարելի է մօտեցնել նաեւ ընկերային գիտութիւններու ուսուցումին :

Հետըն կը նկարագրէ Նիւ Եորքի «Ճէքսըն Ծիւնիըր Հայ Սքուլ»ի մէջ կատարուած փորձերը, որոնք կը բաղկանային ժապաւէններու գնահատումի մասին երկու շաբաթուան դասընթացքներէ : Դասարանի մէջ կատարուած վիճաբանութիւններու ընթացքին՝ տրոց զանազան հարցումներ · կ'ուղղուէին · օրինակ՝ «ժապաւէնի մը ձայնաւորումը ի՞նչպէս կը կատարուի», «քաշող գործիք մը ի՞նչպէս կ'աշխատի» եւայլն : Կը նշմարուէր որ նման ծանօթութիւններ ստանալէ վերջ տղաքը աւելի հասուն դատողութիւն մը ցոյց կուտային :

Ճ · Մաճիոյ հետաքրքրական զեկուցում մը պատրաստած է ժապաւէններու գնահատումին վերաբերեալ եռամսեայ դասընթացքի մը մասին, որ ազուցուած էր միջնակարգ վարժարանի մը անգլերէն լեզուի դասերուն : Ծրագիրը կը պարունակէր վիճաբանութեան նիւթեր եւ հարցումներ՝ ինչպէս հետեւեալները · — «Ի՞նչո՞ւ աւելի քիչ կը խորհինք ժապաւէններու ընտրութեան՝ քան թէ գիրքերու ընտրութեան մասին», «Քարոզչութիւն, հըրապարակչութիւն (փիւպլիսիթէ), ժապաւէններու քննադատութիւն եւ փոքրահասակներու արգիլուած ժապաւէններ», «ժապաւէններու եւ դերասաններու ազդեցութիւնը երիտասարդներու, բարոյականի, նորոյթի վրայ», «կարելի՞ է բեմավարներու (ռէժիսէօր) եւ դերասաններու պարտադրել որոշ օրէնքներու յարգանքը», «երիտասարդները եւ տղաքը ճշգրիտ նկատի առնուա՞ծ են շարժանկարներու մէջ · իրականութեան մօտի՞կ է այն ձեւը՝ որով կը ներկայացուին · վստահութիւն ցոյց կը տրուի՞ իրենց խելքին եւ կարողութիւններուն վրայ», «ձեր նոր տեսած մէկ ժապաւէնին նկատմամբ պատասխանեցէք հետեւեալ հարցումներուն · — Դէպքը՝ որ կը պատմուի կը նպաստէ՞ լաւ յարաբերութիւններ հաստատելու ամուսիններու եւ կնոջ, ծնողքին ու զաւակներուն միջեւ · կը համապատասխանէ՞ արդարութեան, ազատութեան, ուղղամտութեան սկզբունքներուն եւայլն : Բնականաբար այս եւ նման հարցումները կը հարցուէին այնպիսի ժապաւէններու նկատմամբ, որոնց նիւթը կը յարմարէր այս նպատակին :

Մաճիոյ հետեւեալ կերպով կ'ամփոփէ այս փորձին արդիւնքները · «Նախ եւ առաջ, աշակերտները աւելի համարձակութիւն ստացան առանց քաշուելու հասարակաց կամ խմբական վիճաբանութիւններու մասնակցելու, եւ խօսելու ալ՝ աւելի մեծ դիւրութիւն մը ձեռք ձգեցի : Ցետոյ, հասկցան — եւ ասիկա շատ կարեւոր է — թէ իրենք ալ կարող են ժապաւէնի մը մասին ընդունելի կարծիք մը յայտնելու, քանի որ նշմարեցին թէ իրենց տեսակէտները յաճախ կը նոյնանային ուսուցիչներու կամ քննադատներու տեսակէտներուն հետ : Ուստի սկսան անդրադառնալ, որ ժապաւէնի մը մասին իրենց ստացած տեղեկութիւններուն վրայ հիմնուելով (թերթերէ, ազդերէ, եւայլն), կրնային քիչ թէ շատ դատաստան մը կազմել՝ թէ ժապաւէնը կ'արժէ տեսնել կամ ոչ : Ասկէ զատ ընտանեցան շարժանկարի վերաբերեալ բաւականաչափ թեքնիք եզրերու, որոնք անհրաժեշտ են յստակօրէն բանաձեւելու համար կարծիքներ ու գաղափարներ : Հուսկ — եւ գլխաւորապէս — չափանիշներու շարք մը կազմեցին բաղդատելու համար լաւը եւ նուազ լաւը : Այսպէսով ստակ դարձան անձնական համոզումով բանաձեւելու տեսակէտ մը, փոխանակ թութակի պէս կրկնելու քննադատներու գաղափարները» :

Լ · ՓԵԹՐՈՍ

(Վերծ · Հ · Լ · Զ ·)

Հայեր ի պատուի

Պր · Անթուան Տըլանեան, Հանրապետութեան Նախագահի հրովարտակով, արժանացած է Արժանիքի Ազգ · կարգի ասպետի աստիճանին :

Պր · Անթուան Տըլանեան ծնած է Մարսէյլ, սակայն քանի մը տարիներէ ի վեր հաստատուած է Մոնթարժի (Լուառէ), ուր կցորդ է քաղաքապետին եւ դատաւոր Առեւտրական Ատեանին :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

«ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ԳՐՈՂ» ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹԵԱՆ 1977ԻՆ ԼՈՅՍ ԸՆԾԱՅԵԼԻՔ ԳԻՐՔԵՐԸ

Այս տարի «Սովետական գրող» հրատարակչութիւնը լոյս կ'ընծայէ 340 տեսակ գիրք՝ մօտ հինգուկէս միլիոն օրինակով : Գրական, գեղարուեստական եւ թարգմանական սեռերու պատկանող այդ գիրքերէն քանի մը հատ յիշենք գաղափար մը տալու համար լոյս տեսնելիք գործերու մասին : Մարգօ Ղուկասեանի «Կորցրած մարգարիտը» ակնարկներու եւ հրապարակախօսական յօդուածներու հաւաքածոն պատանի ընթերցողի հոգիին մէջ կ'արթնցնէ սիրոյ զգացումը դէպի հայրենի բնաշխարհը, պատմական յուշարձանները եւ գիտութեան զանազան մարզերը : Ալեքսան Մելիքեանի «Ցաւերժ ճամբորդը» գիրքը, ուր զետեղուած են հեղինակին պատմուածքները եւ «Տափաստանի օրերից մէկը» վիպակը, կը նըկարագրէ ուսանողական շինարարական խումբերուն մէջ տարուած աշխատանքները : Ռուսերէն կը հրատարակուի Սուրէն Այվազեանի «Ճակատագիրն Հայոց» պատմական վէպը : Լոյս տեսնելիք գիրքերու շարքին են նաեւ «Հայաստանով ներշնչուած» եւ «Ցաւիտենից յաւիտեան» գիրքերը, որոնց մէջ տեղ գտած են նաեւ ռուս անուանի գրողներու յօդուածները Հայաստանի մասին : Այս տարի հրատարակչութիւնը հիմը կը դնէ «Հայ դասականների գրադարան» մատենաշարի, որուն առաջին գործը կ'ըլլայ «Սասունցի Դաւիթ» դիւցազներգութիւնը՝ 50 հազար տպաքանակով : Նոյն մատենաշարով լոյս կը տեսնեն նաեւ «Հայ միջնադարեան բանաստեղծութիւն», «Հայ ժողովրդական բանաստեղծութիւն» հաւաքածոները, Նար–Դոսի երկերը եւայլն : Լոյս կը տեսնեն Ստեփան Զօրեանի 12 հատորներու երկրորդը, Պերճ Պռօշեանի երրորդ հատորը, ինչպէս նաեւ Ցակոբ Պարոնեանի «Մժղուկ, Թմբուկ» գիրքը, ուր կ'ամփոփուին երգիծաբանին՝ վերջին տարիներուն յայտնաբերուած գործերը : Այս շարքին մէջ կը հրատարակուին ժամանակակից հեղինակներէն Ստեփան Ալաջաջեանի, Գարեգին Բէսի, Զարզանդ Դարեանի, Քրիստափոր Թափալցեանի, Գուրգէն Մահարիի, Ցովհ · Շիրազի, Սարմէնի, Հըմայեակ Սիրասի երկերու հատորները : Հրատարակչութիւնը լոյս կ'ընծայէ նաեւ մեծ թիւով գիրքեր՝ ռուսերէն, ադրբեջաներէն եւ քրտերէն : «Սովետական գըրող» հրատարակչութեան լոյս ընծայելիք գիրքերուն մէջ կան նաեւ սփիւռքի հայ գրողներու գործեր, ինչպէս՝ Ցակոբ Օշականի « Գրական ժառանգութիւն» ը, Զահրատի բանաստեղծութիւններու հաւաքածոն, Թորոս Թորանեանի «Ուր կը տանեն ճամբաները» գիրքը : Կարգ մը աշխատութիւններ ալ լոյս կը տեսնեն նուիրուած՝ Միքէլ Անճելոյի, Այվազովսկիի, Մարտիրոս Սարեանի, Երուանդ Քոչարի, Ցովհաննէս Զարդարեանի, Մարիամ Ասլամազեանի, Գէորգ Գրիգորեանի, Մինաս Աւետիսեանի, Ժան Կարզէնի, Էնրիքօ Քարուզոյի : Կը հրատարակուին նաեւ Ուիլեըմ Սարոյեանի պատմուածքները եւ բազմաթիւ մանկական եւ պատանեկան գիրքեր :

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԽՄԲ · — Յունուար 11ի «Յառաջ»ի մէջ լոյս տեսաւ (Մարմարայէն արտատպուած) Յակոբ Մարքայեանի յօդուածը, որու առթիւ Օր · Երանուհի Օհանեան կարգ մը անհրաժեշտ ճշդումներ բրած է Ստորեւ Մարմարայի խմբագրութեան ուղղուած նամակին պատճէնը · —

ՊԱՏՈՒԱՐԺԱՆ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
ՄԱՐՄԱՐԱՅԻ,

«Յառաջ»ի Յունուար 11 թուակիր օրաթերթէն մեծ հաճոյքով եւ գոհունակութեամբ կարդացի Յակոբ Մարթաեանի յօդուածը Փրոֆեսէօր Սիրարփի Տէր–Ներսէսեանի 80ամեակին առթիւ, արտատպուած «Մարմարա»յէն :

Գեղեցիկ գաղափարը ունեցած է ծանօթացնելու մեր ազգային պարծանքը եղող փրոֆեսէօրին հայկական արուեստի նուիրուած իր ուսումնասիրութիւնները :

Պիտի խնդրէի ձեզմէ որ թոյլ տայիք ինծի փոքր ճշդումներ ընել իր ընտանեկան կապերուն մասին : Ինչո՞ւ յիշել Վահրամ եւ Հրաչեայ Տէր–Ներսէսեանները փոխանակ իր ծնողքին : Հայրը Միհրան Տէր–Ներսէսեան, մայրը Ագապի (ծնեալ Օրմանեան) որոնք ծանօթ էին իրենց ազգային անձնուէր գործունէութեամբ պոլսահայ գաղութին մէջ եւ յետոյ ինչո՞ւ չըսել որ Սիրարփի Տէր–Ներսէսեանը, Մաղաքիա Արք · Օրմանեանի քեռորդին է եւ ոչ մօտաւոր ազգականը :

Պարտք համարեցայ այս ճշդումները ընել, որովհետեւ փրոֆեսէօրը ոչ միայն մեր ազգին պատիւ բերող անձնաւորութիւն մըն է, այլ եւ միջազգային համբաւ կը վայելէ եւ միշտ հպարտութեամբ կը յիշէ իր ծնողքը, մանաւանդ իր մեծանուն եկեղեցական մօրեղբայրը որուն արժանաւոր շառաւիղն է :

ԵՐԱՆՈՒՀԻ ՕՀԱՆԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (266)

ՀՐԱՇԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Բ · ՄԱՍ

ՃՈՒԱՆԱՅԻ ԱՅԼԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆԸ

— Խօսէ, սիրելի քոյրս, առանց որեւէ վախի համարձակօրէն խօսէ, եւ գիտցած եղիր որ ինչ ալ ըսելու ըլլաս, բնաւ պիտի չմոռնամ քեզի ցմահ երախտապարտ ըլլալս :

— Ներողութիւն կը խնդրեմ, տէր իմ, պիտի չկրնամ ձեր հօրը քով մնալ... պէտք է որ ես Վենետիկ երթամ :

— Միտքէս անցածը ելաւ, մտածեց Ռոլան :

Ապա բարձրաձայն աւելցուց ·

— Վենետի՞կ... : Շատ լաւ, մենք ալ Վենետիկ պիտի երթանք, հետերնիս կուգաս... : Մենք քու երկու եղբայրներդ ենք եւ քեզ մեր կեանքին գնովը պիտի պաշտպանենք հոն... :

— Պէտք է ես մինակս Վենետիկ երթամ, տէր իմ, ըսաւ Ճուանա գլուխը թօթվելով :

— Զայն տեսնելու համար, այնպէս չէ՞, հարցուց Ռոլան ցած ձայնով :

— Ոչ, տէր իմ, այլ՝ զայն պաշտպանելու համար :

— Ինծի եւ Սքալաբրինոյի՞ դէմ :

Ճուանա խելագարման մօտեցող անձկութեամբ մը ձեռքերը ոլորելով, հեծկլըտալին թօթուեց ·

— Տէր իմ, եթէ ամէնէն սոսկալի մահով մեռնիլս ալ գիտնամ, դարձեալ ձեր երկուքին վրայ ձեռք չեմ կրնար վերցնել ... Աշխարհի վրայ ձեզի չափ ո՞վ կրնամ սիրել ու յարգել :

Եթէ ձեր մասին որեւէ ոճրապարտ մտածումով աղտոտած է ուղեղս, թող հոս ձեր աչքերուն առջեւ շանթահար ըլլամ... : Բայց ան, ան իմ սրտիս սիրտն է, զայն սիրելէս ի վեր սիրտս այլեւս իմս չէ... : Կը նախազգամ, կը նախազգամ թէ չարաշուք դէպքեր պիտի պատահին : Ոհ, տէր իմ, դուք մեծ էք եւ վսեմ... : Դուք ձեր հոգիին խորքէն ներած էք արդէն Սանտրիկոյի, գիտեմ : Գիտեմ թէ դուք գիս խնայած ըլլալու համար, զայն պիտի չպատժէք... : Ես ձեր աչքերուն մէջ այդ որոշումը կարդացի : Սանտրիկօն ձենէ վախնալու որեւէ պատճառ պիտի չունենայ, գիտեմ թէ դուք անոր որեւէ չարիք պիտի չհասցնէք... բայց ան...

— Շարունակէ, աղջիկս, խօսքդ լմընցուր, որովհետեւ սիրտս քու բոլոր խօսքերուդ հետ ներդաշնակօրէն կը տրոփէ :

Ճուանա ճիգ մը ընելով աչքին արցունքները չորցուց եւ սապէս շարունակեց ·

— Այո, պէտք է միտքէս անցածները ամբողջութեամբ ըսեմ ձեզի : Տասը օր երկար ատեն մտածեցի եւ այն համոզումը գոյացուցի որ շատ մը բաներ տեղի պիտի ունենան : Ես գիտեմ որ դուք զիս սիրելնուդ համար պիտի խնայէք Սանտրիկոյի, բայց ան ձեզի պիտի չխնայէ : Պիտի հասնի ճակատագրական վայրկեան մը ուր դուք կամայ ակամայ պիտի պարտաւորուիք խողխողել զայն... : Ահա այդ բանն է որ ես արգիլել կ'ուզեմ... անոր քովը պիտի գտնուիմ այդ վայրկեանին որ ամէն գնով գութի հրաւիրեմ ձեր զառնացած սիրտը : Երբ կը մտածեմ թէ Սանտրիկօն եւ դուք օր մը դէմ դիմաց պիտի ելլէք, ամբողջ էութեամբս կը սարսռամ :

— Ըսել է որոշած ես, Վենետի՞կ պիտի երթաս : Ձե՞ս կրկար այդ միտքէն հրաժարիլ :

— Ոչ, տէր իմ, պէտք է որ երթամ :

— Խեղճ զոհ, փսփսաց Ռոլան :

Ապա, բարձրաձայն աւելցուց ·

— Ատանկ թող ըլլայ, Ճուանա, ազատ ես : Բայց վստահ եղիր որ քու երկու եղբայրներդ միշտ պատրաստ են քեզ պաշտպանելու : Եթէ օր մը անոնց պէտք ունենաս ; եթէ օր մը վիրաւորուած սիրտդ տառապանքի մէջ ըլլայ, եթէ օր մը գլուխ դնելիք տեղ չունենաս եւ յուսահատութեան մատնուիս, գիտցած եղիր որ իմ եղբայրական կուրծքս քեզի համար ամէնէն ապահով ապաստանարանը պիտի ըլլայ... :

Ճուանա չլալու համար ակռաները սեղմելով գլխու նշան մը ըրաւ :

— Օլիվոլօ կզզիի Տանտոլոյի տունը գիտես, այնպէս չէ՞, շարունակեց Ռոլան :

— Այո, պատասխանեց Ճուանա :

— Մեզի պէտք ունեցած ատենդ մեզ հոն պիտի գտնես : Եթէ մենք հոն չըլլանք, մեզմէ մէկը պիտի գտնուի հոն որ մեզի լուր պիտի տայ : Հասկցա՞ր ըսածներս, քոյրիկ :

(Շար ·)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Հրայր Ուշագլեանի դառնակսկիծ մահուան առթիւ, Մարսէյլէն Շալճեան ընտանիքը հետեւեալ նուէրները կ'ընէ.— Փարիզի Մշակոյթի Տան եւ Կապ. Խաչի կայանին 50ական (ստանալ «Յառաջ»էն), 100 Փարիզի եկեղեցւոյ եւ 200 Յառաջին:

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆԻ ՀԵՏ

Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութիւնը կը կազմակերպէ հրապարակային հանդիպում մը հայրենի անուանի արձակագիր ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆԻ հետ, Յունուար 27, Հինգշաբթի գիշեր ժամը 20.30ին, Հ. Բ. Ը. Միութեան Ալ. Մանուկեան մշակոյթի կեդրոնը
118 rue de Courcelles — PARIS 17e

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐ — ԿԱՂԱՆԴ ՊԱՊԱՆ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԻ ԴՊՐՈՑԷՆ ՆԵՐՍ

Աւանդական սովորութիւն դարձած այս տարի եւս հանդիսաւորութեամբ կը տօնուի նոր տարին — Կաղանդ պապան — հետաքրքրական ու զուարճալի երեկոյթ մը՝ Յունուար 30 կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Մարսէյլի մասնաճիւղի Հ. Բ. Ը. Միութեան նորաշէն սրահին մէջ՝ 33 Գուռ փիէր փիւժէ, 6րդ, նախագահութեամբ ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ

Գեղարուեստական բաժին: Փոքրիկներու կողմէ երգեր, դաշնամուրային նըւագներ եւ օրուան խորհուրդին համապատասխան արտասանութիւններ:

Կը մասնակցի Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի նորակազմ Ծիծեռնակ նուագախումբը:

Կաղանդ պապան նուէրներ կը բերէ ներկայ եղող բոլոր մանուկներուն:

L'UNION GENERALE ARMENIENNE
DE BIENFAISANCE

présente

le GROUPE MUSICAL « ZARTONG »

Les musiciens de ce groupe réalisent une synthèse attachante des sonorités des instruments typiques arméniens et de brio des instruments modernes. S'inspirant de la musique traditionnelle arménienne, ils jouent simultanément du Pop et du Folk dans une interprétation d'un cachet tout particulier.

Samedi 29 Janvier, à 20 h. 30

Centre Culturel Alex Manoogian
118 rue de Courcelles — PARIS 17e

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Matinée Artistique Dansante

Organisée par la section d'Asnières - Bois-Colombes de la Croix-Bleue des Arméniens

Animée par l'Orchestre BEDIK

Partie artistique — Groupe de danse « KAROUN »

Dimanche 6 Février de 15 h. 30 à 24 h.

Salons du Centre Administratif et Social, 16, Place de l'Hôtel de Ville, Asnières

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՈՐ ՃԱՇԱՐԱՆ ՄԸ

PIZZA OSKIAN

139, rue Saint-Honoré 75001 Paris
tél. 260 23 80

ԲԱՑԱԾ Է ԻՐ ԴՌՆԵՐԸ
ՁԵՐ ՃԱՇԵՐՈՒՆ, ՆՇԱՆՏՈՒՔՆԵՐՈՒՆ ԵՒ
ԽՐԱԽՃԱՆՔՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԸՆԴԱՐՁԱԿ ՍՐԱՀ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Recherchons retoucheuse qualifiée, références exigées.

Boutique LADY BELL

Prêt à porter féminin
206, Bld. Jean-Jaurès
BOULOGNE - BILLANCOURT
Tél. : 603-90-21

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Ճաշարան սպասարկելու համար երկու սպասաւոր կը փնտռուին (կառոն):

Դիմել
PIZZA OSKIAN
139, Rue St. Honoré, 75001 PARIS
Tél. : 260-23-80

ԲԱՑԱՌԻԿ ՃԱՇ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Սէն Ժեռոմի մասնաճիւղի կողմէ, Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան «Վասպուրական» սրահին մէջ՝ 12–14 Ռիւ Սէն Պազիլ Մարսէյլ, Կիրակի Յունուար 30, ժամը 13ին:

Խնամքով պատրաստուած ճաշեր
խաչուհիներու կողմէ

Ճաշագին 40 փր.

Հ. ԲԱԼՈՒԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

— 9. Rue de Trévise — 75009 PARIS —
Tél. : 523-24-97

Մի' վարանիք գիրք և ձայնապնակ գնելու ձեզի եւ ձեր սիրելի բարեկամներուն նուիրելու համար:

Դիմել՝ Հ. Բալուեան Գրատունը
ուր պիտի գտնէք ամէն տեսակի գիրքեր ու ձայնապնակներ: Նոյնիսկ Հայաստանի պետական ժողգործիքային նուագախումբի սալերը, իրենց լաւագոյն երգչուհիներով եւ երգիչներով:

Հոն կը գտնէք նաեւ Ֆրանսա լոյս տեսնող բոլոր պարբերաթերթերը եւ 1977ի օրացոյցը, գունաւոր եւ պատկերազարդ
20 փր.

Հ. Յ. Դ.

ՀԻՄՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ 86ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԻԹՈՎ

Հարցազրոյց
(TABLE RONDE)

Նիւթ

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ԷՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՀԵՏԱՊՆԴՈՒՄ

Կը մասնակցին ընկերներ՝
ԱՆԱՀԻՏ ՏԷՐ–ՄԻՆԱՍԵԱՆ
ԼԻԼԻԱՆ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ
ՀՐԱՅՐ ԹՈՐՈՍԵԱՆ
ՊԵՐՃ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

Կը համադրէ
ԸՆԿԵՐ ԱՐԱ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Ուրբաթ, Յունուար 28, երեկոյեան ժամը 20.30ին, Իսի լէ Մուլինոյի Սալ տէ Ֆէթին մէջ: Հասցէ՝ Մեթրօ Մեռի տ'Իսի

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նիւթ.— Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱՌԱՋԱԴՐԱՆՔՆԵՐԸ:

Համադրող՝ ԺԻՒԼ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

Կը մասնակցին.— Լեւոն Տէր–Մինասեան, Յակոբ Պալեան, Յակոբ Սազճեան եւ Կարապետ Փափազեան:

Շաբաթ Յունուար 29, երեկոյեան ժամը 20.30ին Ազգ. Տան սրահը՝ 295 Պուլօ փողոց, Լիոն, կազմակերպութեամբ՝ Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէի:

Հարցազրոյցը կ'ըլլայ հայերէն եւ ֆըրանսերէն լեզուներով:

Մուտքը ազատ է

ԷՍԱՅԵԱՆԻ ՕՐ

Էսայեան Սանուցի աւանդական Բաժակի պահը պիտի տօնուի Կիրակի, Յունուար 30, ժամը 13ին

GRAND HOTEL DU PAVILLON
(Salon Médicis)

36, Rue de l'Echiquier — Paris (10e)

Métro : Bonne Nouvelle

Կը խնդրուի սան ու համակիրներէն որ կտակով մեզ աւանդուած օրը հաճին յարգել, կանխաւ ապահովելով սեղանները:

Հեռախօս 343–04–20

Ճաշագին 70 փր.

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Սօսի պարախումբը երիտասարդ – երիտասարդուհիներ կը փնտռէ խումբը ճոխացնելու համար:

Le Groupe de Danses Sossi recherche des jeunes gens et des jeunes filles pour enrichir la troupe.

Répéditions Lundi de 20 à 22 heures à l'UGAB.

118, Rue de Courcelles, 75017 PARIS
Métro Courcelles

ԲՈԼՈՐ ՏԱՐԻՔՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ ԲԱՑԻ ՄԱՆԱՒԱՆԴ Գ. ՏԱՐԻՔԻՆ

Voyage aux Canaries

« DECOUVERTE DES 3 ILES »

LAS PALMAS — LANCAROTE — TENERIFE

DU 21 FEVRIER AU 7 MARS

Organisé par :

sevan-voyages

50, Cours de la Liberté — 69003 Lyon — Téléphone : (78) 60-13-66

Accompagné par : Mr SARKINSSIAN VAROUJAN

Villes de Départ : PARIS — LYON — MARSEILLE

Prix 2050 F

Comprenant
- Avion aller et retour
- Tous les tranferts (inter îles et aéroports, hôtels)
- Séjours en Pension Complète dans hôtels première catégorie, chambre double

Les places étant limitées nous vous conseillons de vous inscrire rapidement.

Du 19 au 27 Février

CAMP D'HIVER DU NOR-SEROUND

AU

CHALET « LE NID ALPIN » à VILLARS-DE-LANS (38250)

Tél. : 95-10-11 (74)

Gare d'arrivée Grenoble et service régulier de cars jusqu'à la station

Possibilité : Ski alpin, Ski de fond, Patinoire

Prix du séjour : 420 F. — à la journée : 60 F.

Nombre de places limité à 40

Avec inscription versement arrhes 200 francs (obligatoire)

Inscription :

EDOUARD MARDIROSSIAN, 16 Rue du 24 Avril 1915 Décines
Tél. : 72-25-91 (78) jusqu'à 17 h.

EDGAR BOYADJIAN, 8 Rue des Sycomores, Bron
Tél. : 74-24-28 (78) à partir de 19 h.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
26
MERCREDI
26 JANVIER
1977

LE NUMERO 1,20 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 170 Ֆ.	Վեցամսեայ	90 Ֆ.
Արտասահման	Տար. 200 Ֆ.	Հատը	1 Ֆ. 20

52ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.776
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
52ᵉ ANNÉE — N° 13.776

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Քսան տարի անցաւ արդէն 1957 Յունուար 26ի այն չարաշուք Թուականէն ի վեր, երբ աչքերը յաւիտենութեան կը փակէր Յառաջի հիմնադիր – խմբագրապետը՝ յանկարծակի, անակնկալ կերպով, առանց կանխաւ պատրաստելու մօտերը:

Այս անցաւոր աշխարհին հրաժեշտ կուտար այնպիսի պահու մը, երբ համակ կեանք էր տակաւին ու եռանդ, իր Յօսքով առաջնորդելու, ուղղութիւն տալու համար բազմութիւններուն, իր շունչով ոգեւորելու, խանդավառելու, Թարմ աւիշ ու աւիւն ներարկելու երիտասարդութեան, որուն վրայ կը գուրգուրար խանդակաթ հօր մը պէս:

Քսա՜ն տարի:

Բայց կարծես դեռ երէկ էր, որ մեր մէջ էր անիկա:

Ժամերը, օրերը, ամիսներն ու տարիները սահեցան արագ, անզգալաբար:

Օրաթերթի օրը օրին, հեւ ի հեւ հրատարակութեան սովորութիւնը մոռցնել տուաւ մեզի ժամանակի գաղափարը:

Յետոյ իր երկրաւոր, Փիզիքական մարմինն է, որ բաժնուած էր մեզմէ: Բայց իր հոգին՝ անմահ՝ յարատեւ կը սաւառնէր մեր վերեւ:

Յառաջի լոյս տեսած ամէն մէկ Թիւը կը կրէր իր դրոշմը: Առաջին էջէն մինչեւ չորրորդը հաւատարմօրէն կը ցոլացնէր իր կիրարկած «գիծ»ը, որուն անշեղ կերպով կը հետեւին իր գործը շարունակողները:

1925ին, երբ լոյս աշխարհ կուգար Յառաջ, լոյս քաղաքը արդէն իսկ սկսած էր դառնալ հայկական մշակոյթի վառարան մը, փոխարինելով Թիֆլիզն ու Պոլիսը:

Փարիզի մէջ համախմբուած էին մեծ Եղեռնէն ճողոպրած բազմաթիւ արեւելահայ եւ արեւմտահայ մտաւորականներ, Հայաստանի Հանրապետութեան պատասխանատու վարիչներ, ազգային ու հանրային գործիչներ:

Անոնցմէ շատեր Յառաջին բերին իրենց բարոյական աջակցութիւնը՝ օրուան ազգային ու քաղաքական հարցերուն շուրջ հեղինակաւոր գրութիւններով:

Առաջին օրերէն սկսեալ Յառաջին շուրջ համախմբուեցան խոստմնալից երիտասարդ գրողներ, որոնք ամէն կերպով քաջալերուեցան եւ որոնցմէ ոմանք իրենց իրական տաղանդով հարստացուցին հայ գրականութեան անդաստանը:

Յառաջի հաւաքածոները կը կազմեն իսկական գանձարան մը, որ կը ցոլացնէ ընդհանրապէս ի սփիւռս աշխարհի ցրուած տարագիր Հայութեան, մասնաւորապէս Ֆրանսահայութեան կեանքը մշակոյթի զանազան մարզերուն մէջ, ինչպէս նաեւ ինքնապաշտպանութեան փորձերն ու ճիգերը՝ անաղարտ պահելու ազգային դիմագիծը:

Յառաջ դպրոց մը եղաւ որբանոցներէն կիսաւարտ տղոց եւ աղջիկներու համար, որոնք հայերէն սորվեցան անոր էջերէն:

Շաւարշ Միսաքեան քսան տարուան անցեալ մը ունէր իր ետեւ իբրեւ հրապարակագիր՝ երբ ձեռնարկեց Յառաջի հրատարակութեան: Լրագրութիւնը վերածեց գրականութեան սեռի մը:

Ճաշակեց Թրքական բանտի դառնութիւնները:

Զինադադարէն ետք Պոլսոյ մէջ տէր կանգնեցաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան պաշտօնաթերթ Ճակատամարտին, շարունակելով նահատակ մտաւորական ընկերներու ընդհատուած գործը: Յետոյ դարձաւ տարագիր՝ իր ժողովուրդին պէս:

Փարիզ եղաւ իր վերջին հանգրուանը, ուր ապրեցաւ 33 տարի, մինչեւ մահը:

Մահկանացու ծնած էր: Անմահ յիշատակ եթող:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԳԱՂՏՆԻ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ ԹՐՔԱԿԱՆ ՎԱՅՐԱԳՈՒԹԵԱՆՑ ՄԱՍԻՆ

ԿԻՊՐՈՍԻ ՄԷՋ

ԹՈՒՐՔԻԱ ԿՐՆԱՅ ԱՐՏԱՔՍՈՒԻԼ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԽՈՐՀՈՒՐԴԷՆ

Սընտէյ-Թայմզ որ ինչպէս յայտնի է Կիրակի լոյս կը տեսնէ, Յունուար 23ի իր Թիւով լոյս ընծայած է Եւրոպայի Խորհուրդին Մարդկային Իրաւանց Յանձնախումբի գաղտնի տեղեկագիրը Թրքական անորակելի վայրագութեանց մասին Կիպրոսի մէջ: Անգլիական թերթը կը առաջին էջին վրայ կը խորագրէ «Ի՛նչ կ'ըսէ գաղտնի տեղեկագիրը Թրքական վայրագութեանց մասին» ու կը յայտնէ թէ թերթը ձեռք ձգած է օրինակ մը Եւրոպայի Խորհուրդի գաղտնի տեղեկագրէն, ուր կը պարզուի թէ Անգարայի կառավարութիւնը պատասխանատու է ոճիրի, Թալանի, բռնութեան եւ ամէն տեսակ խժդժութեան 1974ի ամառէն ի վեր երբ Թրքական բանակը Կիպրոս ցամաք կ'ելլէր:

Առաջին էջի այս յօդուածէն զատ, 10րդ էջին վրայ է որ հրատարակուած է բուն տեղեկագիրը, որ այնքան ծանրակշիռ է (բոլոր անգլիական թերթն է) Թուրքիոյ համար որ Յանձնախումբի 18 անդամները միայն մէկական օրինակ ձեռք ձգած են: Ըսենք սակայն թէ ինչ որ կը նկարագրուի հոն, ոչ մէկ նորութիւն կը բերէ, աւելի քան 60 տարուան հնութիւն ունի ոչ միայն Հայերուն համար, այլեւ Եւրոպացիներուն: 12էն 71 տարեկան կիներ հրապարակաւ բռնութեանց եւ չար – չարանքի ենթարկուած, անզէն քաղաքացիներ սպաննուած, կիներ ու աղջիկներ այնքան չարչարուած որ խելագարած են եւն., եւն.: Յանձնախումբը 1ի դէմ 14 ձայնով կը գտնէ թէ Մարդկային Իրաւանց Ուխտի 2րդ յօդուածին բռնաբարումը կը հաստատուի եւ անկարելի չի գտներ որ Թուրքիա արտաքսուի Եւրոպայի Խորհուրդէն:

Թուրքերը անշուշտ կատղած են, բայց կը խորհինք թէ «մտահոգուելու» պատճառ չկայ, այս անգամ ալ «մէջէն կ'ելլեն»: Տեղեկագիրը Թարգմանաբար կուտանք ամբողջութեամբ քանի մը օրէն: (Ունի հինգ գլուխ.— Սպանութիւն, առեւանգում, չարչարանք, Թալան, այլ ամբաստանութիւններ): Բայց վերջացնելէ առաջ անկարելի է չարձանագրել վարչապետ Տէմիրէլի սա յայտարարութիւնը այս առթիւ, առանց որեւէ մեկնաբանութեան.—

«ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԱՐՏԱԿԱՐԳՕՐԷՆ ՔԱՂԱՔԱԿՐԹՈՒԱԾ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴ ԵՆ ԵՒ ՈՐԵՒԷ ԱՆԳԹՈՒԹԻՒՆ ՉԵՆ ԳՈՐԾԱԾ ՈԵՒԷ ՄԷԿՈՒՆ ՀԱՆԴԷՊ»:

Միայն անողորմ մա՞հն է որ փոսեր կը բանայ, հետզհետէ նօսրացնելով շարքերը, բոլոր ճակատներու վրայ:

«Մահը իր ճամբով»: Իսկ մեր ամէնօրեայ կեա՞նքը իր անխուսափելի պահանջներով: Իր հոգերով եւ տառապանքներով:

Գերեզմանի փոսերը աւելի խոր, աւելի տխուր ողբերգութիւն մը չե՞ն պարզեր մեր առջեւ, երբ կը տեսնէք ուրիշ անողոք իրականութիւն մը:

Կ'ուշանա՞ն, կ'անյայտանա՞ն յաջորդները, ժառանգորդները, մեղմացնելու համար հողվրտիքներուն կսկիծը...:

Երկինքէն չիջնան անոնք որ հայրենի հողին վրայ թաղուելու սփոփանքը անգամ չունին:

Տ.

Գ. Ա. ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՎԵՐԱՀՍԿՈՂՈՒԹԵԱՆ ԿՈՄԻՏԷԻ ՆԱԽԱԳԱՀ

«Սով. Հայաստան» օրաթերթի Յունուար 18ի թիւը լոյս ընծայած է Գերագոյն Խորհուրդի նախագահութեան մէկ հրամանագիրը, որ Ժողովրդական Վերահսկողութեան Կոմիտէի նախագահ կը նշանակէ Գերասիմ Ա. Մարտիրոսեանը:

Քանի մը տողով

ՍՊԱՆԻՈՅ մէջ կացութիւնը շատ ծանր է եւ կառավարութիւն ու ընդդիմութիւն առաջին անգամ ըլլալով միացեալ ղեկոյց մը հրատարակած են ժողովուրդը հանդարտութեան հրաւիրելով: Զօր. Վելլեսքուզայի առեւանգումէն ետք, եղեռնափորձերը չեն դադրած: Երկուշաբթի գիշեր երեք ձախ փաստաբաններ սպաննուած են ծայրայեղ աջերու կողմէ: Թաս կը յայտնէ թէ ինչ որ կը պատահի գրգռութիւններ են արգիլք հանդիսանալու համար որ Սպանիա դէպի ժողովրդապետութիւն ընթանայ:

ՌՈՒՍԻՈՅ մէջ, Փարիզ վերադառնալէ առաջ Ժիսքար մամուլի ասուլիս մը տուաւ եւ առիթը օգտագործեց անուղղակի անդրադառնալու Փարիզի քաղաքապետութեան խնդրին, ձաղկելով «պառակտումներն ու անձնական մրցակցութիւնները որոնց ալխուր պատկերը կը պարզէ Ֆրանսան շատ յաճախ»: Փարիզի մէջ մինչ Ընկերվարականները օգտակար կը նկատեն մեծամասնութեան պառակտումը, Ժորժ Մաշէ խաղ մը կը գտնէ միայն եւ կեղծ է իրեն համար պառակտումի պատկերը, զոր Կօլիստ եւ Ժիսքարտիէն կը պարզեն:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ քրիստոնեայ թաղամասերը մտած են սուրիացի զինուորներ, ըստ Նիկոսիա հասած լուրերու (գլխաւորաբար՝ Էշրէֆիէհ):

ՆԱԽԱՐԱՐԱՊԵՏ ՊԱՌ գաւառական իր առաջին շրջապտոյտը կատարեց եւ Օրլէանէն ետք անցաւ Պուրժ: Ցոյցեր ալ եղան բայց շատ իրար չանցաւ մանաւանդ որ զէնքը ընդունողները գովեստ չխնայեցին զէնքը նմանցնելով կարգով՝ կամ – պեթթայի, Փուանքարէի, Քլեմանսոյի եւ Փինէի...:

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ նորընտիր նախագահը ամերիկեան մամուլի գործակալութեանց իր շնորհած առաջին տեսակցութեան ընթացքին յայտարարած է թէ պէտք է «անմիջապէս եւ ամբողջապէս» դադրին բոլոր հիւլէական փորձերը, նոյնիսկ ստորերկրեայ: Քարթըր ըսած է նաեւ թէ Խորհ. Միութիւնը ըդպաստաւոր պատասխան մը տուած է իր այս առաջարկին:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ Նախագահը յոյս ունի որ Արեւմուտքը իր նիւթական օգնութիւնը պիտի բերէ վերականգնելու համար եգիպտական տնտեսութիւնը: Վերջին դէպքերու միակ պատասխանատուն կը նկատուի Քատաֆի, որ Մոսկուայի հրահանգով կազմակերպած է Եգիպտոսի ցոյցերը:

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼՆԵՐՈՒ շարք մը ծայր կուտայ Չորեքշաբթիէն: Նախ՝ երկաթուղի, ապա նաեւ Թղթատար, Էռ-Ֆրանս: Երկաթուղին բոլորովին չի դադրիր եւ մեծ գիծերու վրայ 4ի վրայ մէկ կառախումբ պիտի բանի:

ՊԱՐԶԻՆ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ՝ ՇԱՒԱՐՇ...

ԳՐԵՑ՝ Ա. ԾԱՌՈՒԿԵԱՆ

Ոճը մարդն է. ու մարդը հաւատարիմ մնաց իր ոճին, ծնունդէն մինչեւ գերեզման իր խօսքով, գործքով, գրիչով: Իր ոճին մէջ բիւրեղ նկարագրով մարդը կ'ապրէր, ու մարդը՝ մտերմութենէն մինչեւ հանրային կեանքի բեմերն ու հրապարակները, գլուխ գլխի զրոյցով թէ բազմախոր ժողովներու տենդին մէջ, մնաց նոյնը, ուղիղ գանակէն ուղիղ քաշուած գիծին պէս: Պարզութեան արուեստը իրմով լրումին հասաւ արեւմտահայ մամուլին մէջ, եւ աւա՜ղ, իրմով ալ վերջ գտաւ:

Հրապարակագրութեան մէջ ինքնին դժուար է պարզ ըլլալ, պարզութիւնը յաճախ տափակութեան հետ չփոթուելուն, ինչպէս երբեմն փարթամ մեծատունին լքած հագուստներովը կրնայ ծպտուիլ յետին թշուառականը: Աւելի դժուար է սակայն պարզութիւնը բացատրել, մանաւանդ մեր օրերուն, երբ որոշ թերթերու խմբագրականները բառարան կը հոտին, եւ կան՝ որ նոյնիսկ բառարան «կը ճոխացնեն» այլանդակ բառակերտումներով, հէք ընթերցողին մօտ ստեղծելով ստորակայութեան հոգեվիճակներ: («Եթէ արժէք մը չունենար՝ թերթը չէր տպեր. իսկ ես որ չեմ հասկնար, ուրեմն տգէտ մըն եմ...»):

Պարզ մնալու տաժանքէն ետք, ահաւասիկ պարզութիւնը բնորոշելու տագնապ մը՝ Շաւարշ Միսաքեանի մահուան քառասնամեակին առիթով: Մեծ բարեկամ մը եւ սիրելի աւագ մը: Բարեկամութիւնը եւ սէրը քաղցր բաներ են, նոյնիսկ ներշնչումի աղբիւր, բայց ճշմարտութեան տանող ամէնէն ապահով ճամբաները չեն: Ի՞նչպէս ըլլալ ուրեմն, որ յիշատակի մեծարանք մը ըլլալէ ետք, այս գրութիւնը զերծ նաեւ պարագայական տուրք մը ըլլալէ, ու եզական անձի մը ինքնութիւնը տայ, կարելի ճշգրտութեամբ եւ... պարզութեամբ:

Տէ՛ր, օգնէ նուաստիս, վասնզի դժուարին է հարկը որ պարտ է ինձ տալ, եւ պարկեշտ ու անաչառ մնալու սխալութեան դէմ՝ խոչընդոտներ են սէրն ու բարեկամութիւնը...:

×

Այլաբանական մայրութեամբ մը, հայ ժողովուրդը երբեակ ծնունդ մը ունեցաւ շուրջ դար մը առաջ: Միսաք Մեծարենց, Գեղամ Բարսեղեան, Շաւարշ Միսաքեան: Առաջինը, կարճատեւ կեանքով իրագործելէ ետք բանաստեղծի իր ճակատագիրը, վաղամեռիկ, մեկնեցաւ աշխարհէն, բզքտուած թոքերով: Նորութիւն չէ: Հայ բանաստեղծութիւնը երկու թշնամի ունեցած է միշտ — Թոքախտը եւ Թուրքը: Դուրեան, Մեծարենց, Տէրեան, Զարիֆեան — Թոքախտն է: Վարուժան, Սեւակ, Սիամանթօ — Թո՛ւրքը:

Մնացին Գեղամն ու Շաւարշը, գաղափարի եւ արուեստի երկուորեակներ, ու միասնաբար մտան հայ գրականութեան տաճարէն ներս, հաւատացեալ ու ջերմեռանդ: Արիւնը կ'եռար անոնց երակներուն մէջ, եւ աստղերուն ու տեսիլքներուն ու գեղեցկութիւններուն ցոլքը մնայուն հանդէս ունէր անոնց աչքերէն ներս: Յեղափոխականներ էին գործով, ինչպէս վայել է երիտասարդին, եւ արուեստին յափշտակեալները դարձան հոգիով՝ ինչպէս կ'ըլլան մայր բնութենէն օժտուածները: Գեղեցիկին երկրպագու՝ գրելը պատարագել դարձաւ անոնց համար, եւ մաքուր աշխարհաբարը սկիհէն բաշխուող հաղորդութեան պէս երկնած կ'իջնէր անոնց գրիչէն: Երկուքով՝ ջերմ ու բաբախուն էջեր կը ստորագրէին, երկուքով՝ «Ազդակ» անունով շաբաթաթերթ մը կը վարէին, իր ժամանակի ամէնէն փայլուն — եւ շաչո՛ւն — հրատարակութիւնը Պոլսոյ մէջ:

Վրայ հասաւ Եղեռնը ու կուլ տուաւ Գեղամը: Ոճիրին երախը բացուեցաւ նաեւ Շաւարշին վրայ, բայց նախախնամութիւնը սահմանեց, որ գազանը չյաջողի լափել այս մէկը եւ զոհը դուրս գայ մարմնապէս հաշմուած, բայց հոգիով աւելի քան երբեք կարծր ու տոկուն: Քանի մը տարիներու թափառումներ Պոլսէն գաւառները, գաւառներէն Հայաստանի մայրաքաղաքը Երեւան, կրկին Պոլիս, միշտ գրիչը ձեռքին եւ կորսուած ժողովուրդին ու հողին կսկիծը սիրտին, այսպէս ու այնպէս, մինչեւ որ եկաւ ինկաւ Փարիզ, ու դարձաւ «Յառաջ»:

×

Հոսկէ կը սկսի այն Շաւարշը, որուն մասին կը խօսինք այսօր:

Նոր սերունդին համար, նուիրագործուած անուն մըն է Շաւարշը, աւելի լսուած քան թէ հասկցուած, հայրիկին ու մայրիկին շատ սիրելի անձնաւորութիւն մը որ պէտք է յարգել ըստ պատշաճի, ինչպէս կը յարգուին բոլոր սուրբերը, առանց հետապնդելու թէ ո՛ր մէկը ո՛ր հրաշքին համար անցուած է սուրբերուն դասը: Ու Շաւարշին գործն ալ մեծ բան մը չի թելադրեր նորերուն, երբ զանազան առիթներով հրամցուի իրենց երեսուն – քառասուն տարի առաջ գրուած կոկիկ խմբագրական մը: Ազուոր լեզու մը, կշռուած ու խելօք խօսքեր, պարզ ոճով ու պարզագոյն մտածումներով կազմուած տեսութիւն մը, պարկեշտ հրապարակագիր մը վերջապէս — եւ այդքան:

Միշտ նոյն չափով եւ նոյն կաղապարէն ելած նշխարներու պէս մէկ սիւնակնոց այդ գրութիւնները՝ հարկ է դնել իրենց ժամանակին մէջ ու շրջանակին մէջ, ըմբռնելու համար անոնց իրական իմաստը, ինչպէս որ սուրբ նշխարը խորանէն կ'իմաստաւորուի եւ պատարագիչէն կը մատուցուի, եւ ոչ թէ հացագործին ձեռքով ու կշիռքով...:

Ժամանակը՝ Սփիւռքի հայ կեանքն է, շրջանակը՝ Կուսակցութիւն մը, հասկնանք՝ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը: Կուսակցական թերթ մըն էր ուրեմն «Յառաջ», եւ հետեւաբար տուեալ հարցի մը հանդէպ պիտի բռնէր իր կուսակցութեան ճշդած տեսակէտը եւ յարատեւօրէն ընթանար այդ ուղիէն: Այդպէս էր, բայց բոլորովին այդպէս չէր: Կուսակցական շրջաբերականները խմբագրականի վերածելու հասարակ գործը կը թողուր այլ պաշտօնակիցներու, եւ ինք կ'ըսէր Իր խօսքը:

Եւ այդ խօսքը կուսակցականօրէն կրնար միշտ ուղղափառ չըլլալ, բայց մարդկօրէն ու հայօրէն ու տրամաբանօրէն անվիճելի էր, հետեւաբար եւ անխոցելի՝ հեռուէն ու մօտէն կճրտող ակռաներուն դէմ:

Կուսակցական ըլլալու երկու ձեւ չկայ: Կ'ըլլան ու կը մնան՝ տառացիօրէն գործադրելով «վերէն» տրուած հրահանգները: Համաձայն չեն՝ կ'առնեն կ'երթան: Ի՞նչպէս կարելի է ուրեմն անխախտ — եւ հաւատաւո՛ր — կուսակցական մնալով հանդերձ, հանուած որոշումներուն անձնական մեկնութիւններ տալ, երբեմն նոյնիսկ ներհակ եզրակացութիւններու յանգիլ, վերլուծումի ճամբով: Այդ եզական սխրագործութիւնը Շաւարշին մենաշնորհը կազմեց եւ ատիկա բացատրութեան կը կարօտի:

Կենցաղով, վարք ու բարքով եւ մտաւորական ողջ իր անձով՝ համեստութեան մարմնացումն էր Շաւարշ, բայց ներքին անձով, հոգեբանական խորքով եւ ապրումներով՝ քարի պէս կարծր ինքնավստահութիւնը: Երեւութապէս պարզ, գրեթէ անշուք՝ ունէր այն խորունկ համոզումը — իրաւացի՛ համոզումը — թէ ոչ ոք իրմէ աւելի լաւ կրնայ հասկնալ տարագիր Արեւմտահայութեան ցաւերն ու իրական պահանջները: Ընկերներէն շատերը զոհ գացած էին Եղեռնին, ուրիշներ ազատած էին բախտով, ինք՝ կրած էր Եղեռնը, ապրած էր իր ժողովուրդին բոլոր տառապանքները եւ հիմա կ'ապրէր նոյն ժողովուրդին տագնապները: Ո՞վ իրմէ աւելի լաւ կրնար ճշդել, թէ ի՛նչ պէտք է ըսել շուար Սփիւռքին եւ ի՛նչ պէտք չէ ըսել: Յամենայն դէպս, ո՛չ Կովկասէն արտագաղթած արեւելահայ ղեկավարները, որոնց համար Սփիւռքը մնայուն զօրակոչի պէտք է ենթարկուէր ի խնդիր կորսուած իշխանութեան: Ուրիշներ կը շողացնէին ապագայ անկախութեան տեսիլքը, Շաւարշ՝ ցոյց կուտար անմիջական կարիքը, ինք եւս խորթ չըլլալով մէկտեղ այդ տեսիլքին: Մարդը ներզօր ուժգնութեամբ ապրած էր Եղեռնին սարսափը, ուրիշներուն հետ ողբացած Հանրապետութեան կորուստը, եւ ապա, տարուէ տարի կը հետեւէր, անծայր յուսաբեկումներու կսկիծով, նոր Հայրենիքին վերելքին, եւ այդ վերելքին խոտոր համեմատութեամբ կը զգայինք վայրէջքը իր սուր քննադատութիւններուն: Կը հրճուէր Խորհրդային Հայաստանի յաջողութիւններով, հրճուանք մը որ անխառն չէր իր օրերուն, բայց երբեք չէր մոռնար թէ այդ երկիրը յոյսի մեր միակ կռուանն է, աւելի փայլուն ապագայի մը երաշխիքը, գալիք ժամանակներուն վրայ քաշուած վստահելի մուրհակ մը:

Այս բոլորը, միացած ուժեղ խառնուածքին, Շաւարշը ըրած էին հաւատաւոր այն կուսակցականը՝ որ գիտէ դուրս մնալ կուսակցութեան խոհանոցէն, վեր՝ կուսակցամոլ ծայրայեղութիւններէ: Այն քիչերէն էր, որոնք երբեք չեն մոռնար թէ կուսակցութիւնը լոկ միջոց է նպատակին հասնելու, ու նպատակը չեն զոհեր միջոցին:

Կուսակցութեան առաջնորդը չէր Շաւարշ: Կուսակցութեան խղճմտանքն էր: Ուրիշներ կրնային շաչող-շառաչող բառերով զանգուածներ կերակրել, ծափերու եւ կեցցէներու փոթորիկ շղթայազերծել, Տասնաբանեայ Տախտակներ շալկող Մովսէսի կեցուածքներ ընդունիլ: Բայց երբ հարցերն ու հանդէսը վերջանար՝ վերջին խօսքը Շաւարշն էր որ պիտի ըսէր, որովհետեւ իրմէ կը սպասուէր: Շահուած իրաւունք մըն էր ատիկա: Հեղինակութիւն մը՝ որ կուսակցական քուէներով ձեռք չի բերուիր, եւ մթին էնթրիկներով չի խլուիր: Կային՝ որ մեծ Պետութիւններու հետ հաւասարէ հաւասար զրոյց ունէին... հայերէն խմբագրականներով, աշխարհի բաժանումը եւ Նեղուցներու հարցերը կը ծեծէին, կը բացատրէին թէ ինչ պիտի ըլլայ «մեր դիրքը» հանդէպ... Ատլանտեան Ուխտին:

Շաւարշը, իր մէկ սիւնակով, մինուճար Այնճարին մէջ հայկական դպրոց մը կը հիմնէր...:

×

Ողջմտութեան շնորհը Աստուծոյ պարգեւն է մարդ էակին, եւ իրմէ՝ պէ՛տք է որ փոխանցուի իր նմաններուն խօսքով, գրիչով, երբեմն, ի պահանջել հարկին, նոյնիսկ... բռունցքով: «Յառաջ»ի լեռնակուտակ հաւաքածոներուն մէջ գրական գլուխ գործոցներ կան, արուեստի խորունկ տեսութիւններ, չմեռնող յուշեր: Այդ ամէնը շալկողը Շաւարշն է, սրբազան բեռնակիր ու գանձերու պահակ, բայց ինծի համար, աւելի քան կէս դարով դեղնած թուղթերու այդ հսկայ բլուրը, առաջ քան ամէնայն, Ողջմտութեան կոթողն է ցցուած խառնիճաղանճ Սփիւռքի Բաբելոնին մէջտեղ, գաղափարական ազնիւ պայքարի տիպարը, մաքուր հայրենասիրութեան եւ անբասիր հայեցիութեան սուրբ ջերմաչափը:

Գրական փառասիրութիւններով — եւ տաղանդո՛վ — ասպարէզ իջած մէկուն համար (Մեծարենց – Գեղամ – Շաւարշ) ի՛նչ դժուար պէտք է եղած ըլլայ ստեղծագործական աւիւնը զոհել առօրեային, ժամանակաւորին ու անցաւորին: Պատկերացուցէք տաղանդաւոր արձանագործ մը որ մուրճը ձեռքին, կոյս մարմարին առջեւ քանդակելու տենդը կ'ապրէր ու « գեղջկութեան արձաններ » կ'երազէր, բայց որ յանկարծ, մուրճ ու մարմար ու երազ մոռցած՝ կ'երթայ որմնադիր կ'ըլլայ, որովհետեւ ցուրտէն սառող անպատսպարներ կան ու տաքուկ երդիքներու պահանջը կայ: Ատիկա եղաւ Շաւարշին թաքուն ցաւերէն մէկը, լրագրական հեւ ի հեւ առօրեային մաշումներուն մէջէն զգացուող կորուսեալ գրականութեան Նոսթալժին, չվճարուած նուիրական պարտքի մը խայթոցով, ծաղկելէ առաջ խամրած սիրոյ մը կսկիծով...:

Բայց չիրագործուած իր երազին փոխարինումը գտաւ Շաւարշ «Յառաջ»ի շուրջ մէկտեղելով, քիչ կը մնար ըսէի ստեղծելով տաղանդներու հոյլ մը ու երջանկանալով անոնց ստեղծագործութիւններուն ի տես: Շուշանեաններն ու Շահնուրները, Սարաֆեաններն ու Պէշիկթաշլեանները, վաղամեռիկ Փայլակ Միքայէլեանէն մինչեւ գիտութեան չոր կալուածէն բռնի՛ գրականութեան քաշուած Փայլակ Սանասարները՝ իրենց գեղեցիկ էջերով հատուցումը կազմեցին լքուած մուրճին ու մարմարին ու կորսուած երազներուն: Ու եղաւ որ գրականութեան մէջ փայլող փայլուն այդ գրիչները Շաւարշին մէջ տեսնեն ոչ թէ իրենց գործերը տպող խմբագիրը, այլ երէց գրչեղբայր մը, հարազատ ցեղակից մը, որ եթէ դուրս կը մնայ արուեստի վերնատունէն եւ իրենց պէս գիրքեր չի հրատարակեր, պարզապէս անոր համար է, որ ազգային առաքելութեան մը կոչումը ունի, եւ «գրական արձակուրդով» գետնայարկը կ'ապրի...:

×

Ի դէպ, անձնական յուշ մը, որ նիւթէն շեղում մը չըլլալով, կրնայ կազմել նաեւ փաստական յաւելում մը: 1942ին, երբ Յակոբ Օշական լոյս ընծայեց «Հայ Գրականութիւն» ծանօթ հատորը, հիացական գրախօսականով մը ողջունեցինք գիրքը նոր հիմնուած «Նայիրի» ամսագրին մէջ, չմոռնալով նաեւ քանի մը պատշաճ դիտողութիւններ, որոնցմէ մէկը հետեւեալն էր.— « Վարպետ, ինչո՞ւ տեղ չես տուած Շաւարշ Միսաքեանին որ գրականութենէն ինկաւ լրագրութեան մէջ, ու տեղ կուտաս մարդոց, որո՛նք գրականութիւնը իջեցուցին լրագրութեան »:

Անհաւատալի բայց իրաւ, դիտողութիւնները երբեք հաշուի չառնող ու չպատասխանող Օշականը յանկարծ... պատասխանեց նամակով մը (նոյնպէս տպուած յիշեալ ամսագրին մէջ) ուր, ի մէջ այլոց կ'ըսէր.— «Այո, իրաւունք ունիս, պարտք մը ունիմ Շաւարշին հանդէպ»:

Այն օրերուն, անձամբ ո՛չ Օշականը կը ճանչնայինք, ո՛չ Շաւարշը: Բախտը այնպէս բերաւ, որ պատերազմէն քանի մը տարի ետք, երկուքն ալ Հալէպ գտնուէին նոյն օրերուն: Դասախօսութիւն մը կազմակերպեցինք — իր իսկ առաջարկով — եւ Օշական վճարեց իր «պարտքը», ու մազ մնաց՝ որ վճարէր նաեւ կեանքովը: Խօսած պահուն, ամպիոնին վրայ, յանկարծ տժգունեցաւ, լռեց, սիսեռի մեծութեամբ քրտինքի հատիկներ ողողեցին դէմքը: Սրահը՝ սառեցաւ: Ակնթարթի մը մէջ կրնար ծայր տալ խուճապը, դասախօսութիւնը վերածելով ողբերգութեան մը: Օշական թեւով նշան ըրաւ որ մարդ տեղէն չշարժի: Սիրտի կծկում մը կ'անցընէր: Թաշկինակով սրբեց երեսը, քանի մը ումպ ջուր առաւ առջեւի բաժակէն եւ... շարունակեց խօսիլ: Ուղիղ եօթը օր ետք, վերջին հարուածը պիտի տանէր Օշականը, գրասեղանին առջեւ:

Շաւարշին հետ, թեւանցուկ, կը քալէինք ուսամբարձ տարուող դագաղին ետեւէն, ու մեր ետին՝ տասնեակ հազարաւորներու հսկայ բազմութիւն մը, ժողովուրդ մը ամբողջ. հայ ժողովուրդը: Կ'երթայինք, մենք ալ, մեր վերջին պարտքը տալու մեր մեծ բարեկամին, մեծ գրագէտը յանձնելով իր անմահութեան դամբարանին: Ես, բնաւ չեմ յիշեր թէ ի՛նչ խօսեցայ, բայց կը յիշեմ Շաւարշին դամբանականը, ու երեսուն տարիներու խորունկէն՝ իր միալար ձայնը ականջիս մէջ է դեռ: Բնաբան առած էր Պետրոս Դուրեանի մէկ խօսքը.— «Ճառագայթը չի թաղուիր» — ու կը զարգացնէր մտածումը, բացատրելով թէ ինչպէս, բաց փոսին առջեւ դրուած դագաղը հիմա հող կ'իջնէ, բայց դագաղին մէջ հանգչողը հողէն դուրս կը մնայ, որովհետեւ ճառագայթը չի թաղուիր: Կը խօսէր պարզ, չափուած բառերով, կարծես «Յառաջ»ի մէկ խմբագրականը արտասանէր, նոյն ոճով, նոյն յստակութեամբ: Ինքն էր, Շաւարշը: Թերթէն ուղղէր իր խօսքը թէ բեմէն, ընկերոջ մը հետ խօ-

(Շար.ը կարդալ 8րդ էջ)

ԵՍ ՏԵՍԱՅ ԵՓՐԱՏԸ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Ուրեմն այս ճամբաներուն վրայ…
Այս արտերով: Այս ծառերով: Այս քարերով:
Արտերը տեսան: Ծառերը տեսան: Քարերը տեսան:
Մենք ոչ իսկ հետքերը տեսանք:
Արտերը լացին: Ծառերը լացին: Քարերը լացին:
Մենք այդ սփոփանքն ալ չունեցանք:
Անոնք յոյս մը ներշնչեցին:
Մենք ո՞ւր էինք, այդ օրերուն:

×

Քիչ մը կամաց, կառավար:

— Տակաւին 60 քիլոմեթրի վրայ ենք: Այս ինքնաշարժը կրնայ սուրալ ժամը մինչեւ 110 – 120 քիլոմեթր:

— Կամաց, կամաց: Տարիներ, տարիներ առաջ, երբ կարաւանները վայրենօրէն կը քշուէին այս ճամբաներուն վրայ, աքսորականները օրական ութ-տասը քիլոմեթր ալ չէին կրնար քալել: Կ'իմանա՞ս: Օրական ութ-տասը քիլոմեթր: Անօթի: Ծարաւ: Քուրջերով ծածկուած: Ոտքերը արիւնլուայ: Մէկ օրը մէկ տարուան ծանրութիւն ունէր: Կ'իմանա՞ս: Ծնած չէիր դուն եւ անշուշտ չես գիտեր: Եւ կամ շատ քիչ բան գիտես:

— Բայց գիտեմ որ այս խճուղին չկար այն ատեն: Պարզ ճամբայ մըն էր խորտուբորտ, քարքարուտ, յաճախ անանցանելի:

— Ճիշդ ատոր համար ալ տասն անգամ աւելի վըտանգաւոր: Աքսորականներ ուժասպառ եւ բոպիկ: Խարազան, հրացան: Բիր եւ քար: Սպառնալիքներ արիւնածարաւ…

Կամաց, կամաց: Սա ծառին տակ երիտասարդ մայր մը իր նորածինը թաղեց, եւ ինքն ալ շնչասպառ ինկաւ ճամբան, խարազանը գլխուն: Չէր կրնար քալել, կարաւանին հասնիլ: Ծառը դողաց, քարը հառաչեց: Երիտասարդ մօր վերջին շունչը խառնուեցաւ դաշտին հովերուն որ կը սուլէին ողբաձայն:

Անդին երեք թշուառներ ինկան դանակին տակ, ի փառս մարգարէին:

Աւելի անդին, հինգ նոր դիակներ: Ոստիկանները անխնայ տրորեցին հինգն ալ, ի խնդիր դրամի եւ գոհարեղէնի, մնացեալը ձգելով գիւղացիներուն եւ ագռաւներուն:

Եւ ահա նոր արշաւ մը կիներու եւ աղջիկներու դէմ: Կիներ եւ աղջիկներ չէի՞ն, մեծ մասով աքսորական բազմութիւնները այս ճամբաներուն վրայ:

— Հաւնածդ առ տար, Ալի: Այս մէկն ալ քեզի, Մէհմէ՛տ: Կ'ուզես երկուքը միասին տար, Սիւլէյմա՛ն: Ալլահ ու էքպէ՛ր, այս օրն ալ տեսանք…

— Աստուած, Աստուած, դուն ողորմէ: Երկուքը աչքիս առջեւ մորթեցին: Երրորդը ահա կը տանին…

— Մայրիկ, մայրիկ, չե՞ս տեսներ, կը տանին: Ախ, օգնութիւն, օգնութիւն… Զմելի՞ մըն ալ չունիք…

Մայրեր գետին փռուեցան արիւնաթաթախ:
Մայրեր խենթեցան լեղապատառ:
Մայրեր, երկինքէն յուսահատ, իրենց ակռաներով բզկտեցին հողը, որպէսզի ճեղքուի, բացուի, դառնայ անդունդ կամ ծով:

Պահ մը դադար: Աւազակներու խումբ մը կտրեց կարաւանին ճամբան: Մանուկներ, մանուկներ ցիրուցան, ինչպէս խուճապահար ճնճղուկները հրացանի ձայնէն: Եւ ծերուniներ որ մահ կ'աղերսեն Աստուծմէ: Մարդերէն: Գազաններէն:

×

Աւելի արագ, Օհան: Քշէ՛:

Ուրուականներ: Ծառերը լեզու ելած կ'աղաղակեն: Քարերը կը խօսին: Դեւերու գլուխներ թուփերուն վերեւ: Քշէ: Չե՞ս լսեր ձայները:

Վարդգէս.— Ոստիկանութեան վերատեսուչին գացեր էի, եօ առնելու համար «Ազատամար»ի գանձէն յափշտակուած չորս հարիւր ոսկին, ինչպէս խոստացած էին: «Մենք ալ քեզ կը փնտռէինք», պատասխանեցին, եւ ահա թէ ուր ինկանք: Երբ յեղափոխութեան կրակը նետուեցայ, գիտէի թէ այս էր մեր ճամբան:

Զօհրապ.— Խումբ մը ոստիկաններ խուժած էին մեր տունը, առաջնորդութեամբ թրքացած Հայու մը: Բողոքեցի, երբ կը փորձէին կաշկանդել զիս: — «Այսպէ՞ս կը վարուին Օսմ. Խորհրդարանի մէկ անդամին հետ»: — Այդ օրերը անցան, պատասխանեց թրքացած Հայը: Եւ ահա թէ ուր կ'երթանք: Մահէն չեմ վախնար, բայց գոնէ դատէին…

Վարդգէս.— Եթէ այդ քաջութիւնը ունենային, մենք ինչո՞ւ ըլլայինք այս ճամբաներուն վրայ:

Այսպէս: Խօսեցա՞ն թէ խօսիլ ուզեցին երկու մահապարտները, արիւնկզակ պահնորդներու ժանիքներու տակ: Մինչեւ Ուրֆա, ուր…

×

Կամաց, Օհան, կամաց: Գիւղ մը կ'երեւայ:

Պաղ: Կայան վայրենաբարոյ ուր տեղացին ալ տասնորդուած կարաւանները կը դիմաւորէր չարախինդ քրքիջներով: Ուր արիւնի եւ աւարի գիշատիչ ախորժակը նոյնպէս խնջոյքներ սարքել կուտար, դահիճներուն հետ:

Թերեւս որդիները չեն գիտեր ինչ որ տեղի ունեցաւ երէկ: Բայց հայրե՞րը որ չարուած են սա պատին տակ եւ ճամբուն վրայ, «էնթարի»ն ժողված եւ ազատ համբիչ մը ձեռքերուն մէջ: «Երանելի օրեր էին», պիտի ըսեն աս ու ան: Շողիքը բերնին, վաւաշը աչքերուն մէջ:

Այսպիսի տխրահռչակ աւան մըն ալ՝ Դամասկոսի ճամբուն վրայ: Զարտուղի պարագաներ՝ ընդհանուր ներդաշնակութեան մէջ:

Աւելի արագ, Օհան, մինչեւ յաջորդ կայանը:

Մուսպիճ: Այստեղ չէ՞ր որ օրն ի բուն կը հառաչէր ու կ'աղօթէր ծերունի Հայրապետը:

Արիւնարբու կուսակալ մը հոս աքսորած էր Կիլիկիոյ Կաթողիկոսը, որպէսզի արմատախիլ բազմութիւնները չկարենան համախմբուիլ շուքի մը տակ: Որպէսզի կորսնցնեն ամէն յոյս եւ համակերպին անդառնալի հրամանին, — ոչնչացում:

Ծերունին, Մեծն Սահակ, համարձակած էր աղաղակել, ճակատագրական պահու մը:

— Ո՞ւր տեսնուած է այսպիսի արհաւիրք: Հարիւր հազարաւոր անմեղներ ջարդուած… Ութիշ հարիւր հազարներ սովամահ… Կիներ մօրէ մերկ, եօթը-տասը տարեկան մանուկներով: Աղջիկներ ծախու փողոցներու մէջ: Ո՞ւր է տեսնուած…

— Դեռ աւելին կը տեսնէք, պատասխանած էր հրէշը: Դեռ չէք լսած ամէն բան…

Դեռ չէի՞ն լսած ամէն բան, անոնք որ անցան այս ճամբաներէն:

Մենք լսա՞ծ ենք ամէն բան: Մենք որ չտեսանք այս ճամբաները:

Պատմութիւնը արձանագրե՞ց գոնէ տասնէն մէկը: Այսքան տարիներ վերջը…

×

Օ հէ՛յ, գետն է, Եփրատ:

Դարաւոր հսկան հոսուն, փռուած հազար մեթր լայնքի մը վրայ: Ջուրը պղտոր (միայն Սէ՞նն է պղտոր): Հոսանքը ուժաթափ: Շրջապատը ամայի: Ափերը լըպըրծուն, պարբերական յորդումներու հետքերով:

Գարնան մինչեւ այստեղ կը հասնի: Սա բարձր ամբարտակն ալ կ'անցնի: Հարեւան արտերը կը դառնան ջրակոյտ: Ո՛վ չէ տեսեր Եփրատին կատաղութիւնը, բա՛ն չէ տեսեր:

Դիմացը՝ թրքական գիւղեր: Եւ երկաթեայ կամուրջ մը որ երկուքի կը բաժնէ գետը: Սահմանագիծ: Աւելի հեռուն՝ բոյներ դաւադիր:

Ահա թրքական պահականոցը, գլխուն վերեւ՝ մահիկը արիւնագանգ: Երկաթեայ կամուրջին վրայ՝ պահակ մը որ ման կուգայ սպառնագին, հրացանն ուսին:

Գետափն ենք արդէն ութ-տասը ուղեկիցներով եւ ան դիրք բռնած՝ կ'ազդարարէ մութ ձայնով մը.— Մի՛ մօտենաք:

— Գետը մե՞րն է թէ ձերը, այ մարդ…

Հրացանն է որ կը պատրաստէ պատասխանը, կասկածելի շարժումներով:

— Քանի՞ լուսանկար կրցար քաշել, Կարպիս:

1948, Փետր. 27
Եփրատի ափին

— Ցետոյ կ'իմանաս: Ձեռքերդ ջուրը թաթխէ որ հոգիդ զովանայ: Կեցիր սա թումբին առջեւ, հատ մըն ալ փորձեմ:

Նորէն պահակը նշանաձիգ.— Եաաա՛ք:

Բիրտ ուժն է որ կը յոխորտայ.— Ես յաղթական, դուն պարտեալ: Ես պետութիւն, դուն ամբոխ աշխարհացրիւ: Ես միջնաբերդ սպառազէն, դուն բեկոր վտարանդի:

— Ո՞ւր էիր դուն, երբ հայերէն կը խօսէին այս լեռները, այս գետերը, այս դաշտերը…

Ջուրդ ինծ օգնական, Եփրատ:

Ահա դէմ դիմաց: Դուն դարաւոր հեղեղ յորդահոսան, ես՝ ազազուն տերեւ որ կը դողայ աշնան հովերէն:

Հոգիս քեզ մատաղ, Եփրատ:

Ժողովուրդ մը կար քեզի դրկից, դարակից: Ո՞ւր է:

Ժողովուրդ մը որ կ'օրհնէր քեզ, կը հաւատար քեզի, կը ժպտէր քեզի:

Ժողովուրդ մը այս կամուրջէն անդին: Մինչեւ Տարօն — Արածանի՛: Մինչեւ Բարձր Հայք, — Սրտաձոր:

Եփրատ, գետ ամեհի եւ ապերասան: Աւելի ըմբոստ քան Արաքսը:

Դեւ անսանձ որ կը թաւալիս անդնդախոր ձորերու մէջ, օձապտոյտ գալարմամբ, սարսելով գահավէժներն ահարկու:

Դուն որ ժայռերը կը ճեղքես անհեղագոռ շառաչումներով եւ ջրամոյն կը հարթես ամբողջ տարածութիւններ:

Ի՞նչպէս դարձար մեղսակից գազանաբարոյ մարդոց վատութեան:

Ի՞նչպէս թոյլ տուիր որ բարբեր ալիքներդ օրերով դառնան գերեզման հազար ու հազար անմեղներու:

Դառնայիր ջրհեղեղ: Պատուհաս: Յաւիտենական անէծք անոնց որ դէպի մահ կ'առաջնորդէին անզէն, անզօր բազմութիւններ:

Մահասարսուռ սաստ հազարամեակի մը համար: Բովանդակ մարդկութեան համար:

×

Երբ մայրեր, քոյրեր եւ մանուկներ հողմացրիւ եւ խելագար,

Եւ անոնց ետեւէն՝ ամբոխները արիւնախանձ,

Այրեր կալանաւոր, ձեռքերը կռնակի վրայ կապ երկուքով, երեքով, չորսով,

Եւ մորակը անոնց գլխուն: Նաեւ կացինը, սղոցը, ուրագը: Ապա քարեր ու գնդակներ տեղատարափ,

Եւ աղաղակները լեղապատառ, որոնք բաւական էին երկինքը երկուքի ճեղքելու,

Ի՞նչպէս ափերդ չդարձան հրաբուխ եւ ջուրերդ լաւա հրահոսան, իրենց դժոխքին մէջ մրկելու համար դահիճները դժոխածին:

×

Եփրատ, հանդոյց տիեզերական,

Երբ խուժանը ողջակէզներ կը սարքէր ափերուդ վըրայ,

Երբ ամբողջ բազմութիւններ կը քշէր ափերդ ի վար, չաչեցնելով սուր, հրացան, խարազան,

Երբ խառնաձայն ոռնոցներու Սոդոմ-Գոմոր մը դիւային քրքիջներ կ'արձակէր անպատիժ,

Ի՞նչպէս չցամքեցան ջուրերդ, կազմելով անապատ մը հրակէզ: Կամ խաւարամած անտառ մը լի օձերով, իժերով, գազաններով:

×

… Եւ հիմա, Եփրատ, գետ արգասաբեր Հայաստան աշխարհի, այլեւս ամայի.

Ի՞նչ կը բանին ջուրերդ, կամուրջէն անդին:

Կը շարունակուի՞ ջրտուքը, — հօ՛յ, հօ՛յ:

Կա՞ն մշակներ ածուներուն եւ արտերուն մէջ: Դաշտերուն եւ հովիտներուն վրայ:

Դեռ կ'երգե՞ն ծիծեռնակն ու արտոյտը:

Կը հնչէ՞ շինականին երգն անուշ:

×

Եփրատ, գետ միջերկրական.

Հարեւաններդ կիրակնօրեայ հագուստ են հագեր արդէն, կամուրջէն աստին: Ազատութիւն: Հայրենիք: Արեւելքէն արեւմուտք: Մինչեւ ծովափ:

Եփրատ, արքայազուն անժառանգ,

Ժողովուրդ մը կը ծաղկի հարեւան Արաքսի ափերուն վրայ:

Իսկ դո՞ւն: Դեռ երկա՞ր «ի վերայ աւերակաց»: Դէմ դիմաց համատարած ամայութեան, ուրկէ բուերն անգամ խոյս կուտան խուճապահար:

Ե՞րբ կը բացուի խորհուրդը խոժոռ ալիքներուդ որ կը թաւալին սա կամուրջէն վար:

Եփրատ, անդիր պատմութիւն ազգային եւ միջազգային,

Բարութիւն, զօրութիւն, խորութիւն,

Ամբողջ բազմութիւններ կը հալին ձայնիդ կարօտէն:

Ե՞րբ կը շաչեն փրփրադէզ ալիքներդ, իբրեւ չեփոր աւետաբեր:

Ե՞րբ ջուրերդ վերստին կը դառնան օրհնաբեր անձրեւ Հայաստանեայց արտերուն, այգիներուն, ածուներուն:

Լուսացնցուղ շատրուան Ազատութեան եւ Աշխատանքի:

1948, Հալէպ

խորապէս ազդուած անփոխարինելի Շաւարշի կորուստէն, կ'աղօթենք իր հոգւոյն խաղաղութեան համար:

ԶԱՐԵՀ Ա·
կաթողիկոս Մեծի Տանն Կիլիկիոյ

···Ամէն անգամ որ մտաւորական մը, կամ գրական մշակ մը կը մեռնի, «Յառաջ»ի մէջ Շաւարշ Միսաքեան կը գրէր թէ ահա մէկն ալ մեռաւ եւ անոնց տեղերը լեցնող չկայ: Այսօր հաւաքուած իր դագաղին շուրջ, կը մտածենք թէ ինքն ալ կ'երթայ եւ մեծ պարապ մը կը ձգէ իր ետին, մասնաւորաբար ազգային ասպարէզին մէջ: Դիւրին չէր երեսուն տարի շարունակ թերթ խմբագրել աննկուն կամքով եւ ազգային ոգի ներշնչել, մանաւանդ այն սերունդին, որ տառապանքը ցմրուր պարպեց: «Յառաջ» եղաւ հայ ժողովուրդի հոգիին պահապանը: Շ· Միսաքեան կը գուրգուրար որեւէ արժէքի վրայ, կը խանդավառուէր երբ գաղութները համերաշխութեան նշաններ ցոյց կուտային:

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ· ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

ՓԱՐԻԶ·— Խորապէս զգացուած Միսաքեան ընտանիքին եւ հայ մամուլին սուգէն, կը ներկայացնեմ խորունկ վշտակցութիւններս:

ԳԵՐ· ԱՄԱՏՈՒՆԻ
(Առաջնորդ Ֆրանսայի Հայ կաթողիկէ համայնքին)

ՖՐԷԶՆՕ·— Մեծապէս ազդուած ենք ձեր տխուր կորուստին առթիւ: Թող Աստուած ձեզի մխիթարութիւն շնորհէ: Մեր մշակոյթին եւ ազգային իրաւունքներու անխոնջ պահակ սիրելի *Շաւարշը* յաւէտ մեզի հետ պիտի մնայ:

ԳԵՐ· ՈՒՂՈՒՀՕՃԵԱՆ
Աքբահայր Վենետիկի
Մխիթ· Ուխտին

ՊՐԻՒՍԷԼ·— Պելճիքայի Ազգ· Միութիւնը իր անկեղծ ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Միսաքեան ընտանիքին և *Յառաջի* վարչութեան, *Շաւարշ Միսաքեանի* դառնաղէտ կորուստին առթիւ:

Նախագահ ՄՈՒՐՏԻԿԵԱՆ

ՎԵՆԵՏԻԿ·— Մխիթարեան Միաբանութիւնը խորապէս կը մասնակցի ձեր դառն վիշտին մահուանը առթիւ մեր սիրելի բարեկամ Շաւարշի: Ազգը կ'ողբայ կորուստը մեծ հայրենասէրին եւ անբաղդատելի հրապարակագրին:

ԱԹՈՌԱԿԱԼ Հ· ՔԵՐՈՎԲԷ ՉՐԱՔԵԱՆ

··· Գնաց:·Եւ ցաւ մը կուգայ հիմա հոգիիս խորերէն, մեզ յաւիտենականութեան եւ անհունին կապող աշխարհէն, հոնկէ՝ ուր կը թրթռան մաքուր եւ հաբազատ՝ մեր զգացումները:

Կը զգամ իր ձգած մեծ բացը: Ազգ եւ մշակոյթ կորսնցուցին իրենց լաւագոյն ներկայացուցիչներէն մէկը: Մեր լեզուն կորսնցուց իր ամէնէն ջերմեռանդ պաշտպանը: Կը զգամ սուգը՝ որ կ'իջնայ հայ մամուլին վրայ: Մեծ հայրենասէր մըն է որ կը հեռանայ մենէ ընդ միշտ: Տաղանդաւոր խմբագիր մըն է որ կը հեռանայ:

Գնաց: Կը քալէ հիմա խաւարն ի վեր առանձին, տալէ վերջ տալիքը, լոյսը:

Ն· ՍԱՐԱՖԵԱՆ

Շաւարշ Միսաքեան, որ այնպէս անակընկալօրէն բաժնուեցաւ մեզմէ, կը պատկանէր «Անձինք նուիրեալք»ի հոյլին: Իր գիտակցական ամբողջ կեանքը եղաւ նուիրում ու ծառայութիւն հայ ժողովուրդին: Այդ ծառայութիւնը մատոյց վանականի մը ջերմեռանդութեամբ: Եւ արդէն վանականի կեանք մը կը վարէր, մանաւանդ վերջին տասնամեակներուն: Իր թերթի՝ «Յառաջ»ի խմբագրատունը այն մատուռն էր, ուր առաւօտէ մինչեւ իրիկուն պաշտամունք կը կատարէր: Բայց անոր կատարած պաշտամունքը ի՛ր հոգիի փրկութեան համար չէր, այլ փրկութեանը համար այն ժողովուրդին, որուն ուխտեր էր նուիրել իր կեանքը:

Ա· ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ·— Կ'ողբամ ձեզի հետ մեր մամուլին կորովի ռազմիկին անգութ կորուստը:

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԱՂԱՅԵԱՆ

Մարդիկ կան, որոնց անունը պայքարի հուր է եւ դրօշ: Այդպէս էր ան մեզի համար: Մեր «անսխալական» առաջնորդն էր, տարագիր մեր սրտերուն հպարտութիւնը՝ նախ, եւ յետոյ՝ գաղափարի ջըլապինդ դարբինը, որուն հարուածներուն տակ հազարներու հաւատքը կը կռանուէր: Հակառակորդները կը լռէին իր անուան առջեւ: Գաղափարակիցները կը հպարտանային, գիտնալով, որ կը հետեւին անոր քայլերուն: Արեւելքի մէջ, մարդ մը երբեք չէր փոթորկած մեր հոգիները այնքան՝ որքան ինք:

Երբ այստեղ եկայ՝ նո՛յն պատկերը տեսայ Ֆրանսա ծնած մեր տղոց աչքերուն մէջ:

Դառն հեգնանքով կը դիտէր տերեւաթափը՝ խմբագրատան պարտէզին մէջ: Ու երբեք պիտի չմոռնամ այն ծանր, մինչեւ հոգիիդ ամէնէն մութ վիհերը թափանցող նայուածքը, որ նետեց աչքերուս մէջ, երբ տրտմութեամբ կը դիտէի պարը անկենդան տերեւներուն: Երբե՛ք:

Մահուան առջեւ ընկրկում չնանչնալն էր իր ուսուցումը: Մանաւանդ՝ երբ կը խօսէր գաղափարական տղոց: Եօթա-նասնամեայ պատանի կը կոչէինք զինքը: Աննահանջ պայքարի կրակով յորդուն իր աչքերը տեսնելէ ետք, կարելի չէր տարբեր ձեւով մտածել: Պայքար՝ բոլո՛ր ճակատներու վրայ անխտիր, ա՛յս էր իր Հաւատոյ հանգանակը, նետուած երի-տասարդութեան շարքերուն մէջ եւ ա՛յդ պիտի մնայ մեր ուղին, որուն վրայ իր ստուերը պիտի չկորսուի երբեք:

ԱՐՄԵՊԻԼ

···կեանքէն եւ մարդոցմէ հիմա հեռու, հանգչէ խաղաղ, սիրելի խմբագրապետս· «Յառաջ»ը չի կրնար մերթ չքալել և մերթ ալ չթռչիլ, որովհետեւ դուն անոր հետ ես, որովհետեւ աննուաճելի կամքդ, որ այնքան դիւրութեամբ որեւէ դժուարութիւն կոնակի վրայ կը շպրտէր՝ պիտի շարունակէ առաջնորդել զայն, ինչպէս մեր սէրն ու մեր նուիրումը:

ԱՐԱՄԱՅԻՍ ՍՐԱՊԵԱՆ

Իր Արամազդեան գլուխը միշտ պատկառանք էր ներշնչում, նաեւ հաւատք: Այդ գլուխը նենգութիւն չգիտէր եւ թերեւս դա էր պատճառը, որ բոլորը սիրում, նաեւ ակնածում էին իրենից:

Իր հմայող գրիչը պատկառանք էր ներշընչում նաեւ հակառակորդներին: Իրեն կարդում էին բոլորը անխտիր եւ ե՛րբ պատահում էր, որ ընկեր Միսաքեանը առժամապէս չէր երեւում «Յառաջ»ի մէջ իր «Շ·» կամ «Վահէ» ստորագրութիւններով, անհանգստանում էին շատերը, հետաքրքրւում, պրպտում պատճա[...] բացակայութեան:

ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱ[...]

Դադրեցաւ զարկը սրտին մեծ Հ[...] լռեց յաւէտ մեծագոյն խմբագիրը:

Այդ էր Հայոց Շաւարշը ու այդ [...] մնայ այսօր՝ իր մահուան անկողն[...] բայ, որուն առջեւ ամէն Հայ, ան[...] պարտի սուգի խաչը հանել:

×

Իր համոզումներուն եւ ազգօգ[...] բունքներուն մէջ անկաշառ մնաց[...] քով ու գործով:

Գաղափարապաշտ խառնուածքի[...] կամքով, գերադաս Հայու հոգիին [...] եռանդովը, մայրենի գրչին կատա[...] թեամբ ու զօրութեամբ, բացառիկ [...] նակ թողուց ազգաշէն ու գործօն [...] նասէրի:

ԿԱՐՊԻՍ Մ· ԱԼԷՄ[...]

Բացառիկ անհատականութեան [...] բոշմը կը կրէր այն դէմքը՝ որ [...] քառասուն տարի յառաջապահ [...] կոցը հանդիսանալ հայ մամուլի պ[...] ու հայկական լեզուին անաղարտ[...]

Սփիւռքի հայ հոգիին այս անխոն[...] հակը՝ Շաւարշ Միսաքեան, պիտի[...]

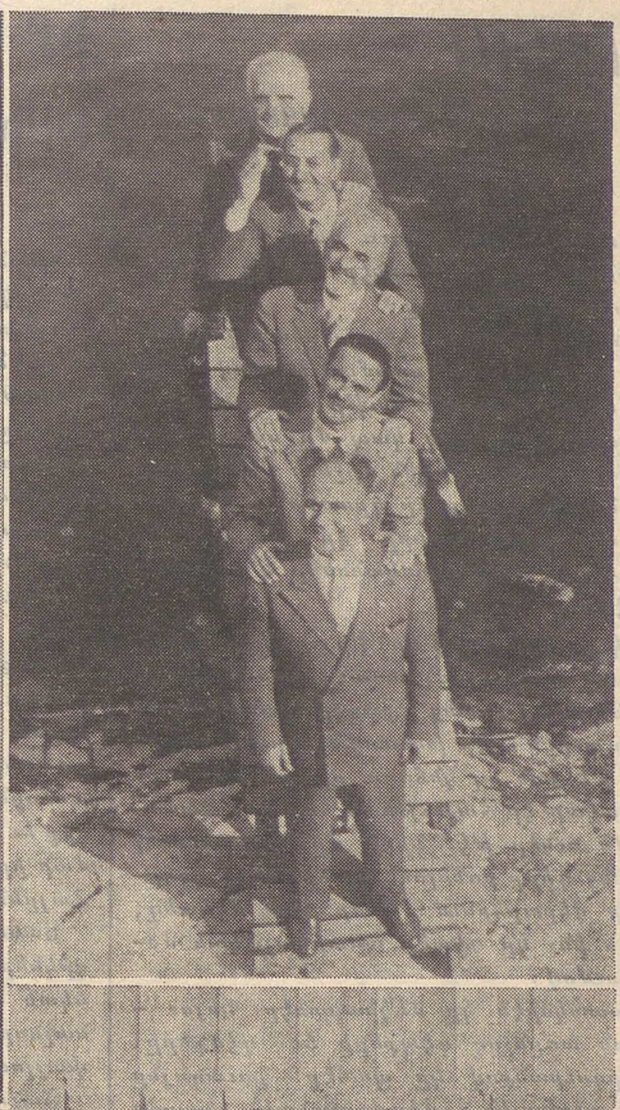

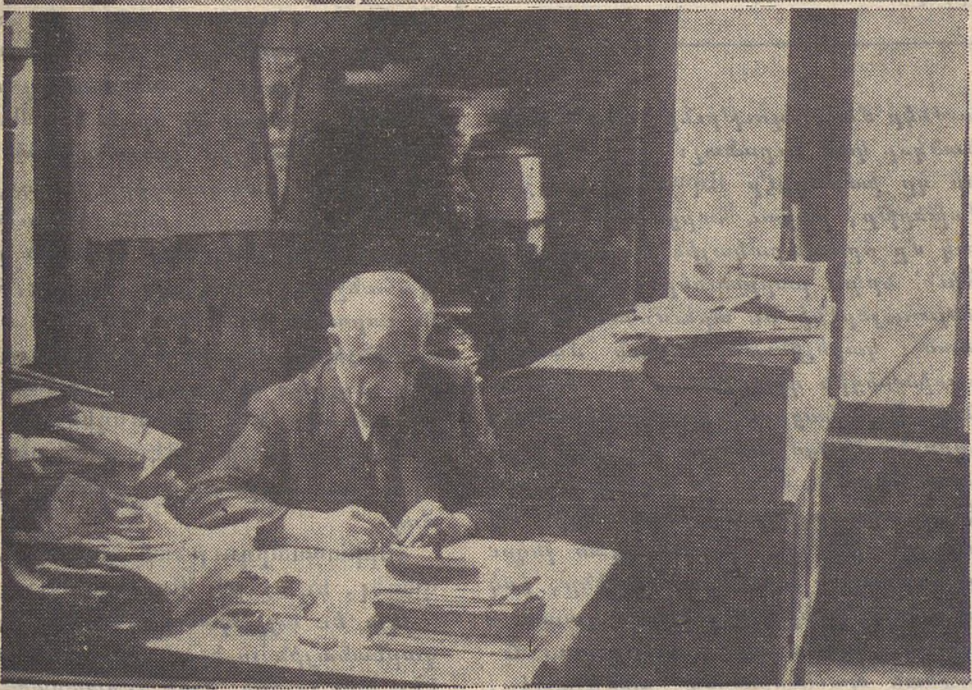

ապրող սերունդներուն համար, մշտարթուն պատգամողը հայուն արժանաւորութեան, ու իր ձայնը պիտի արձագանգէ գիտակից Հայերու սրտին:

ԲԻՒԶԱՆԴ ԹՕՓԱԼԵԱՆ

Որքան հեռացած է մեր ժխորէն...

Ու յանկարծ երբ անձկութեամբ կը ծըռիմ իր չարթնցող լռութեան վրայ, կը տեսնեմ որ քանկոնը սրտին վրայ սեղմած կը պահէ՝ իր խմբագրած վերջին թերթը:

Երփներանգ ծաղիկներու փունջի մը պէս, իր պաշտած լեզուի բոլոր տառերը կուրծքին վրայ հաւաքած է որ՝ կը քնանայ, լո՛ւռ բայց ոչ անպատգամ, քանի որ ծոցէն դուրս ցայտող թերթի կտորին վրայ կը կարդանք, բոցավա՛ռ տառերով՝ ...ՅԱՌԱՋ:

ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ

Հայ ոչ մէկ օրաթերթ այնքան լայն տեղ չէր տալիս լեզուական հարցերին, որքան Շաւարշի «Յառաջ»ը: Յիշեցէք Արազ-Տաբագի լեզուական փոխասացութիւնը: Հայր Արսէն Ղազիկեանի մաքրակրօնութիւնը: Լեզուական տեսակէտից «Յառաջ»ը իրական դպրոց եղաւ մեր նորուս երիտասարդների համար, եւ ուրախալի է, որ լեզուական այդ աւանդութիւնը շարունակւում է եւ այսօր «Յառաջ»ում:

Հայերէն լեզու ասելով նախ եւ առաջ արեւմտահայերէնը նկատի ունէր Շաւարշը: Անհուն նուիրում ունէր նա արեւմտահայերէնին՝ երբեմն չափազանցելու աստիճան: Եւ այդ բնական էր ու հասկընալի, որովհետեւ չափազանց մեծ անարդարութեան զոհ էր դարձել բոլշեւիկեան Հայաստանում հայերէն լեզուն ընդհանրապէս եւ նոխ ու յղկուած արեւմտահայերէնը՝ ի մասնաւորի: Անշուշտ, որոշ դեր էր կատարում եւ պոլսական դաստիարակութիւնը, ուր հայերէն լեզուն անհամեմատ աւելի բարձր զարգացման էր հասել, քան արեւելահայերէնը, որ այսօր էլ դեռ մշակման ու նրբացման պէտք ունի:

Մի շարք լրագրական արտայայտութիւններ կան, որ Շաւարշի շնորհիւ ընդհանրացուել են: «Օտար ափերու վրայ» — փոյթ չէ, թէ Սահարայի անապատի մէջ կամ Սիբիրի տափաստաններում, Սենի կամ Վոսփորի ափերի օրինակով՝ Շաւարշի գրչի տակ «օտար ափերու վրայ»էին, եւ այս ոճը յատուկ է ամէն հայ թերթի:

«Համրանք» թիւ իմաստով Շաւարշը մտցրեց գործածութեան մէջ: Հայապահպանութեան մասին Հ. Յ. Դ. Ընդհ. Ժողովին ներկայացուած իր բանաձեւին մէջ նա գործածեց «համրանքը պ՛ահել» արտայայտութիւնը, եւ այնուհետեւ սովորական դարձաւ «համրանք»ի գործածութիւնը թուական իմաստով:

Շաւարշը սիրում էր հայերէն նոր բառեր ստեղծել եւ վարպետ էր այդ մարզում: Խորշում էր թխածոյ, անճաշակ բառերից: Աչքին եւ ականջին հաճելի էին նրա կեանքի կոչած բառերը՝ «Աշխարհամարտ», օրինակ:

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

ՄԱՐԴՈՒՆ, բացառիկ արժանիքներով, անտեղիտալի, հիմնական սկզբունքներու մէջ, բայց չափազանց լայնախոհ, կարծր՝ Արարատի ժայռերուն նման, այլ բարի՝ հացի մը պէս, մտահոգ՝ Ազգին, Համայնքին ու այլոց ցաւերով, միշտ անտեսող՝ ինքզինք եւ իրենները, էութեամբ նուիրւելով այն ամէն ինչի՝ որ մօտէն ու հեռուէն կը վերաբերէր Հայերուն, որ հայ անունն ունէր՝ կազմակերպութիւն ըլլայ այդ թէ՝ ընկերակցութիւն, ուսանող թէ պրուեստագէտ, մտաւորական թէ խլեակ, անպատրաստ թէ հիւանդ:

Որպէս լրագրող, Շաւարշ լրագրողին տիպարն իսկ էր՝ բառին եւրոպական առումովը: Ամուր կազմութեամբ, երիտասարդութեան օրերուն գործի ձեռնարկած, ան ծանօթ էր գրաւիչ այլ սպառիչ արհեստին բոլոր գաղտնիքներուն, գործին հանդէպ սէրը հասցնելով մինչեւ կիրքի ու ցանկալով «Յառաջ»ը պահել բարձրութեան մը վրայ, որ կրնար նախանձը գրգռել բոլոր հայ թերթերուն: Իր դատումներուն մէջ արդար, ընթերցողի տեսակէտին հետ յաճախ հակասական իր տեսակէտը կը ներկայացնէր այնպիսի տրամաբանութեամբ մը եւ յստակութեամբ, որ կը յաջողէր իր հակառակորդները առնուազն չէզոքացնել, եթէ ոչ՝ համոզել:

ՏԻԳՐԱՆ ԹՈՍՊԱԹ

ԳՐԻՉ էր: Գերազանցօրէն՝ գրիչ: Ուրոյն ու վարակիչ եւ ներծծած այն խո՛ր գիտակցութիւնը նաեւ թէ մեր մօտ լրագրութիւնը կրնայ ըլլալ, պէ՛տք է ըլլայ *առաքելութիւն*:

Եւ ատոր համար է, որ Շաւարշը չէր լոկ մէկը մեր հրապարակագիրներէն: Թէկուզ լաւագոյնը անոնց մէջ: Այլ ան եղաւ տեսակ մը *բերդ*: Եւ այս «տեսակ մը բերդ»ի մայրանակատ դարպասը՝ յաչս օտարներու եւ յաչս Հայերու՝ մնաց կամուրջուած ցուցանակով մը երկաթակուռ.

«Այստեղ՝ հայ լրագրութիւնը»:

Բերդը պաշարուեցաւ: Կտրուեցաւ դուրսի աշխարհէն: Զրկուեցաւ արտաքին օգնութեան ամէն հնարաւորութիւն: Խրգուեցաւ ամէն յոյս՝ պաշարումին դիմանալո՛ւ, տոկալո՛ւ, տեւելո՛ւ:

Եւ սակայն Շաւարշը տոկա՛ց: Ու տեւե՛ց: Եւ բերդը մնաց անառիկ: Տասնամեակներու մէջ իւրաքանչիւր տարի, տարիներուն մէջ իւրաքանչիւր ամիս, եւ ամիսներուն մէջ իւրաքանչիւր շաբաթ, Շաւարշը իր թերթը խմբագրեց այնպէս, ինչպէս երբ նստած ըլլար իր ազատ Հայաստանի, ազատ մայրաքաղաքին մէջ ու *լրագրային* մրցումի ելած ըլլար ոչ թէ ա՛յլ Հայ *լրագրողներու* եւ *լրագիրներու*, այլ միջազգային *լրագրութեան* հետ:

Աղօթել՝ Շաւարշին, բոլոր Շաւարշներուն Աղօթքովը: Այն Աղօթքով, որ գիտէ, թէ ի վերջոյ խաւա՛րն է որ պիտի խորտակուի: Որ գիտէ, թէ ի վերջոյ Լո՛յսն է, որ պիտի յաղթանակէ: Որ գիտէ մանաւանդ, որ զալիք այդ Լոյսէն ճառագայթ մըն ալ վերջապէս մե՛ր հողին է վերապահուած:

Երբ գայ պատմութեան բոլոր պահերուն այդ պահը սրբազան, երբ մեր հողն ալ տիրանայ Լոյսէն ճառագայթած իր արդարութեան, այն ժամանակ մենք ականատես պիտի ըլլանք Շաւարշի ու բոլո՛ր Շաւարշներու մե՛ծ դարձին:

Մեր հողէն, մեր հայրենիքէն, մեր Հայաստանէն էին առնուած Շաւարշն ու Շաւարշները: Եւ *ան «Հայաստան»* որբերու՝ Հայաստանը եղան անոնք:

Ու կը լսէ՞ք, թէ ո՛րքան, ո՛րքան մօտ է արեւածագը հազարամեայ մեր սպասումին: Երբ Շաւարշ ու Շաւարշներ կըրկին իրենց կանչող մօր պիտի դառնան:

Իրենց հողի՛ն:

Հայրենիքի՛ն:

Յաւերժական Հայաստանի՛ն:

ԲԷԳԼԱՐ ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ

ՎԵՆԵՏԻԿ.— Ո՞վ կրնայ արդարօրէն գնահատել հայ գրի այդ անխոնջ մշակին ջանքն ու արդիւնքը: Հայ գրին ըսի՝ իր ոսկի աշխարհաբարով, որով իր ամէն մէկ խմբագրականը գոհար մըն էր լեզուի եւ ոճի՝ վճիտ եւ անսխալ յօրինուածով, պիրկ, սահուն եւ անթերի շարադրութեամբ:

Շուրջ կէս դար է որ հրապարակագրութեան նուիրուած էր. հետեւած եմ իր քայլերուն կամ գրականութեան: Ամբողջ գրականութիւն մը հայ գիրը, հայ մշակոյթը, հայ դատը հոլովելով, հայ արժէքները ցուցադրելով: Արդար է որ ամէն Հայ խոնարհի անոր յիշատակին, երախտագիտութեան համար արծարծէ կրակը ազգասիրութեան զոր ողբացեալը ամէն օր հրահրելու հետ էր:

Հ. ԵՂԻԱ Վ. ՓԷՉԻԿԵԱՆ

Շաւարշը համակ հաւատք էր եւ ոգի եւ եկած էր դեր մը կատարելու որպէս խմբագիր, ազգային գործիչ եւ մանաւանդ մշակոյթի յամառ աշխատաւոր: Ես կը հաւատամ, որ որոշ մարդոց մէջ կան թափանցկոտութիւն, ինչպէս արուեստագէտներուն՝ ուր արտաքին աշխարհը իր լոյսը կը թափանցէ: Նոյն թափանցկոտութիւնը ունին «նուիրեալ»ները որոնց մէջ հայ ժողովուրդը իր լոյսը կը ձգէ ու կը մղէ աշխատանքի ու զոհաբերութեան: Միութիւն չունին անոնք եւ արդէն այդ ցոլացումին մէջ կը տեսնուի տաճարի մը շէն ու գեղեցիկ կերպարանքը:

Շաւարշ Միսաքեան, մշակոյթի այդ յամառ աշխատաւորը, թրքական բանտի ահաւոր ծեծի եւ խոշտանգումներու ներքեւ կրնար պոռալ կենդանիի մը պէս եւ սակայն չէր կրնար քար մը անգամ խախտել իր հոգիի հոյակապ տաճարէն:

ՀԱՄԱՍՏԵՂ

ԼՈՆՏՈՆ.— Մայրենի երկրի մթնոլորտէն ներշնչեալ եւ ժողովրդի անձնական ծանօթութեամբ զրահաւորեալ հայ մարդը պայքարեց ի պատնէշն մինչեւ վերջին օրն: Մխիթարութիւն եւ կորով շարունակելու Շաւարշի գործն՝ որպէս տեւական արձան իր խնկելի յիշատակին:

ԱՐՇԱԿ ՍԱՖՐԱՍՏԵԱՆ

Ամբողջ կէս դար եւ աւելի, ամէն օր խօսք մը, բառ մը ունէր ան իր ժողովուրդին համար, մտածում մը՝ լուսաւորելու համար մեր մթին ճամբաները, մարտահրաւէր մը՝ հայութեան թշնամիներուն:

Ամէն օր, ունէր մատնանշում մը, յանախ քննադատութիւն մը, դարմանումի միջոցն ալ միասին, իր ժողովուրդը ազատ եւ անաղարտ տեսնելու, հայ կեանքը բարձր ու բարգաւաճ դարձնելու համար:

Եւ այս բոլորին հետ, անխոնջ աշխատող, ինքզինքը մոռնալու, ուրանալու, սպաննելո՛ւ աստիճան:

Քիչ խմբագիրներ ունեցած են քան իրեն չափ ընդունակ եւ հաւատաւոր, հաւատացեալ իր գրածներուն, որոնք, յաճախ, պատգամի մը շեշտը կ'առնէին ոչ միայն իրեն համար, այլեւ շատ մը ուրիշներու, իր ընթերցողներէն շատերուն համար:

Իր թերթը, միշտ երիտասարդ ու աշխոյժ «Յառաջ»ը, կը հրատարակուէր Փարիզի մէջ, ծաւալով փոքր ու խիտ, բայց արձագանգով լայն ու հեռահաս: Ամէն տեղ էր Շաւարշը, գլխագիր «Շ.»ն, որ շատ մը հարցերու մէջ, առաջնորդող աստղի մը դերը կը կատարէր:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ

Չկայ Ապրիլեան Եղեռնին սրածուած հայ մտաւորականութեան մնացորդացին ամէնէն կարկառուն դէմքը:

Չկայ հայ լեզուի երկնառաք մոգը:

Չկայ այն դալար գրիչը, հայ գիրին միւռոնով օրհնուած գրիչը, որ կէս դար շարունակ հաւատք եւ յոյս ներմուծեց «անճար» (իր իսկ բառով) բազմութիւններու հոգիներէն ներս:

Չկայ այն բանաստեղծի նրբազգած սիրտը, որ ամէն օր կերոնի նման հալեցաւ, ի տես մեր ժողովուրդի զողզոթային:

Կը զարմանանք թէ ինչպէս այսքան տարի տոկաց այդ անզուգական Հայու սիրտը:

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԽՄԲԱԳՐԱՊԵՏԻՆ մահով կ'որբանայ հայ հրապարակագրութիւնը: Կը ստեղծուի ահաւոր բաց մը, զոր, եթէ ոչ անկարելի, գէթ շատ դժուար պիտի ըլլայ լեցնել:

«ԱԶԱՏ ՕՐ»

ԱԽՈՅԵԱՆ ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅԵՐԷՆԻ

Հայ լեզուին շուրջ գոյութիւն ունին նախապաշարումներ։

Հին տեսութիւն մը, զոր դատապարտեց Վանտրիէս, պատգամ կը կարդար․ «Ժողովուրդն է որ լեզու կը շինէ»։ Այո՛, հասկցա՛նք, կը հաւատա՛նք, թէ «ժողովո՛ւրդն է որ լեզու կը շինէ», ապահովաբար կ'ուզեն ըսել թէ «կը ստեղծէ»։ Բայց ինչ որ ժողովուրդը կը շինէ կամ կը ստեղծէ, գրագէտը կը մշակէ։ Արդ, մշակում կը նշանակէ ստեղծում։ Ի՞նչ պատկեր պիտի ներկայացնէր, երեւակայեցէք, յունարէնը կամ հայերէնը, եթէ մնար ժողովուրդին ստեղծած եւ խօսած ձեւով, եթէ մշակած չըլլար զայն իր գրագէտը։

Գերման միտքը, զարգացնելով լուսաբական գաղափարը, որ ջախջախիչ հարուած մը տուաւ լատիներէն լեզուին համատիրութեան, ԺԶ. դարուն տուաւ կոչնակի մը դերը, արթնցնելու համար ժողովուրդները, մանաւանդ փոքրերը, որպէսզի մշակեն իրենց ինքնատիպ ժառանգութիւնները, մասնաւորաբար՝ ինչ որ ազգային է եւ տեղական։

Այստեղ կը թողում այս գաղափարին պատմութիւնը, որ կը հասնի մինչեւ Ֆրանսական յեղափոխութիւն, — հատորներ կը պահանջէ նիւթը։

Մեր մէջ, Աբովեան ի վիճակի չէր ըմբռնելու այս գաղափարին վտանգը։ Ոչ ալ այն «իրապաշտ» գրագէտները, որոնք ժողովուրդը խօսեցնելու կամ գրակա — նութիւնը ժողովուրդին տանելու հրաւէրին մէջ, գիւղին յաղթանակներ միայն փնտռեցին։ Տարազը գեղեցիկ էր, նոյնիսկ նուիրական, բայց ոչ յատուկ մեր պայմաններուն կամ ցորենի այն արտին, ուր սեւ որոմն ու կարմիր հարսնուկը, տեղին աշխարհագրական անունն իսկ փոխելու աստիճան շատցած, կրնային խաթարել հունձքին որակը։

Անհրաժեշտ էր մշակում, այս բառին ամէնէն լայն ու գիտական առումով։ Կոմիտաս, այս հանճարեղ միտքը, ըմբռնեց տարազին իսկական իմաստը, — ու մշակեց։ Իր քաղած ժողովրդական երգերը մշակուած են թէ՛ բառերով, թէ՛ եղանակով։ Կրնաք, — դժուար չէ, — երեւակայել հայ երգին պատկերը՝ եթէ Կոմիտաս երաժշտութիւն տար մեզի այն ձեւով որ գրականութիւն տուին Աբովեան եւ Պոլսոյ իրապաշտները։

Արդ, Շ. Միսաքեան կատարեց հայ լեզուին մէջ, ինչ որ կատարեց Կոմիտաս հայ երաժշտութեան մէջ, — զտում, մշակում։ Դուրս նետեց թրքական սեւ որոմը, արտին քարն ու զպտուկը, առաւ սպիտակ եւ ազնիւ մարմուղը՝ տալու համար նաշիհ, ամէնէն նուրբ ալիւրը, թաւշանման եւ քաղցրահամ։

Եթէ արդի արեւմտահայերէնը հասած է մինչեւ այժմ չգերազանցուած բարձրութեան մը, — եւ իրողութիւն է ասիկա, — շատ բան կը պարտինք Շ. Միսաքեանի։

Հետաքրքրական է հետեւիլ իր իսկ լեզուին յեղաշրջութեան գիծին, Սուրհանդակէն մինչեւ Յառաջ։ Սկիզբը, աւելի երկար էր իր պարբերութիւնը։ Տարօրինակ խորշանք մը ցոյց կուտար հանդէպ կարգ մը բառերու, — զգլխիչ, ըմբոշխնել։ Հնչական դժուարութի՞ւնն էր պատճառը, — չեմ կարծեր, աւելի դժուար արտասանելի բառեր ալ ունինք։ Ճիշդ է թէ կ'աշխատէր իր խօսքին տալ մասնայատուկ երաժշտութիւն մը, բայց առաւելապէս կը փնտռէր պատկերաւոր ձեւը, — նկարչագեղ է իր ոճը, վրձինի հարուածներ տալու եղանակով մը՝ իր կարճ նախադասութիւնները գոյնի ալիքներ են կարծես, որ կը յաջորդեն իրարու։

Իր լեզուն ակրէսիվ է հոն ուր պատուելի պիտի դառնար ուրիշ մը՝ հակաճառողին դէմ յանդիման, ու գործածած միակ զէնքը՝ քիչ մը թթու, որ բնումի ձեւովը, յաճախ, ընդվզում չի պատճառեր... ընդունողին։

Լեզուի մաքրութեան իր սէրն էր, որ կը մղէր զինք համբերութեամբ սրբագրելու իր մեծ ու պզտիկ աշխատակիցներուն լեզուն, — այսպէս է որ գոյութիւն ունի այսօր «Յառաջ»ի հայերէն մը։

Ի՞նչ յատկանիշով կը ներկայանայ այս տարազը։

Նախ ուղիղ քերականութիւն մը։ Զխախտել համաձայնութեան աւանդական օրէնքները՝ իրենց յետին մանրամասնութեան մէջ։ Դէմ էր, օրինակ, Օշականի... աճապարանքին, որ գաղափարներու եւ պատկերներու հեղեղին մէջ՝ կը ջնջէր կամ «կ'ուտէր» մակբայը, թէեւ իր կարգին՝ աւելորդ կը գտնէր անիմաստ եւ ամէնէն խնայողական շաղկապը, որ շատ սիրելի է Աստուածաշունչ Մատեանին։ Դէմ էր, վերջապէս, մակբայի այն ձեւին (Նարեկացի եւ Սիամանթօ), որ մակբայական ածանցը կը կրկնէ իր պոչին վրայ անհաճոյ յօրանջով մը, — զգալիօրէն, կը նախընտրէր ըսել՝ զգալի կերպով։

Այս ուղիղ քերականութեան հետ՝ գրականութենէն կը պահանջէր ժուժկալութիւն։ Օշական դէմ էր յատկապէս ածականներուն, Շ. Միսաքեան՝ բառերու բազմութեան։ Ուժեղ է պարբերութիւնը, թեթեւաշարժ եւ աշխոյժ, երբ շատ հագուած չէ, երբ շատ զարդարուած չէ, նոյնիսկ միսն ալ պակաս՝ երբ նիհար է կազմուածքով։

Լեզուն հարստացնելու, ճոխացնելու համար՝ կ'առաջարկէր ոչ թէ գործածել օտար բառեր, ինչպէս սովորութիւն է կարգ մը արեւելահայ գրողներու մօտ, այլ նախ փնտռել համապատասխանը մեր հին մատենագրութեան մէջ, երկրորդ մեր բազմաթիւ բարբառներու մէջ։ Եթէ կը պակսի, կերտել նորը՝ վարպետութեամբ եւ համաձայն մեր լեզուին օրէնքներուն։ Այս մտահոգութեամբ՝ «Յառաջ» մեր լեզուին տուած է նորակերտ բազմաթիւ բառեր, յաջող եւ գեղեցիկ։ Կ'ընդունէր որ Երեւանի մէջ եւս, այժմ, կը գործածուին բառեր, որոնք կամ առնուած են հին մատենագրութենէն, կամ կերտուած են նորապէս եւ վարպետութեամբ։

Արդի աշխարհաբարին մեծագոյն ուսուցիչը... գրաբարն է, կ'ըսէր եւ իրաւունք ունէր։

Արեւմտահայերէնի ապագային մասին՝ կը բաժնէր մտահոգութիւնը, զոր կարելի չէ ծածկել կամ ուրանալ։

Երբ կը խմբագրէր Ազատամարտ շաբաթաթերթը, բացաւ հարցարան մը, — տեսակ մը հրապարակային խորհրդակցութիւն՝ երկու բարբառներու միացման, արեւելահայերէնի եւ արեւմտահայերէնի ձուլման կարելիութիւններուն մասին։ Պատասխանեցին գրագէտներ եւ լեզուագէտներ։ Եզրակացութիւնը՝ վաղաժամ կը համարուէր միացման փորձ մը։ Այս վերջին տարիներուն, ձայն մը լուեցաւ Երեւանէն, ապահովաբար իմաստակի մը յայտարարութիւնը, որ պետական լեզու կը յայտարարէր արեւելահայերէնը, իսկ արեւմտահայերէնը՝ կորստեան դատապարտուած իբրեւ գաւառաբարբառ։ Շ. Միսաքեան պատասխանեց անմիջապէս, պաշտպանելով արեւմտահայերէնին պատմական արժէքը, դերը եւ իրաւունքները։

Ապագա՞ն, — կա՞ն փոքր ժողովուրդներ, որոնք, թէեւ հանգչած՝ իրենց հողերուն վրայ, հագուած՝ իրենց աւանդութեանց զրահները, տէր իրենց բարբառին՝ նոր կամ հին, կրնան յայտարարել հիմա թէ ապահոված են իրենց գոյութիւնը, ապագա՛ն։

Ի՛նչքան ալ յոռետեսութիւն ներշնչէ ժամանակը, ի՛նչքան ալ յուսահատութիւն պատճառեն քաղաքական դէպքերը, արեւմտահայերէնին ախոյեանները պիտի պաշտպանեն հայ լեզուի այս հրաշալի ծաղիկը գրագէտի իրենց պատիւով, եւ պիտի մշակեն զայն իրենց տաղանդով։ Աղէտներու մասին խօսողները կը մոռնան մէկ բան, — հայ լեզուն փիւնիկ մըն է։ Սխալած մարգարէները վաղը պիտի ըսեն, — հրա՛շք մըն է։ Հրաշք մը չէ՞, արդէն, տեսնել որ հողէն ու ժողովուրդէն կտրուած՝ ծաղկեր է աննման գարնան մը զգեստաւորումով։

Վերջապէս, հրաշալի ծաղկումներու իր ընդունակութեան համար չէ՞, որ կը պահանջուի ժողովուրդը վերադարձնել իր հողերուն վրայ։

Ահա արեւմտահայերէնի ախոյեանին հանգամանքը եւ կտակը, այնքան որքան ծանօթ է ինծի։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԱՆՁՆ ՆՈՒԻՐԵԱԼ

Գրեց՝ ԵՆՈՎՔ ԼԱԶԻՆԵԱՆ

Եթէ մէկ բառով ուզենք բնորոշել Շաւարշ Միսաքեան՝ մարդը, իր գործը եւ իր կեանքը՝ պիտի ըսենք... նուիրում։

Նուիրում... գիտակից եւ խելամուտ, յարատեւ եւ աննկուն, անզիջող եւ անսակարկ։

Նահատակութիւն է հայ օրաթերթի մը խմբագրութիւնը։ Հանապազորդ նահատակութիւն։ Գերազանց նուիրում պէտք է տոկալու համար։ Եւ Շաւարշ՝ գերագոյն չափով ունէր այդ բազմակողմանի նուիրումը։

Ամբողջապէս նուիրուած էր հայ լրագրութեան։ Եւ այդ բարձրախորհուրդ կոչումին շնորհիւ, Շաւարշ՝ իւրային իմացում կը տեսնէր հայ կեանքի վեհութեան, ողբերգութեան և կատակերգութեան մէջ։

Սրտցաւ հետաքրքրութիւնով՝ կը հետեւէր հայ իրականութեան մրրկայոյզ հոսանքին։ Աւելի ճիշդը, կ'ապրէ՛ր հայութիւնով եւ հայութեան համար։ Այսպէս էր Շաւարշի նուիրումը։

Բայց միայն նուիրումով՝ ան պիտի չըլլար առինքնող եւ գրաւիչ եթէ չունենար բազմահմուտ կարողութիւն եւ բազմավաստակ կեանք, որոնք իրեն կը վերապահեն բացառիկ տեղ մը հայ լրագրութեան մէջ։

Ի՞նչ են այդ նուիրեալ մարդուն յատուկ արժէքները։

Ունէր արտակարգ միտք մը որ գրելով կրնար իր գաղափարները բացատրել։ Իր բոլոր սորվածին իմաստը կը հասկնար։ Եւ կ'արտայայտէր հայ ժողովուրդին ամենախոր ապրումները, խռովքը, հրճուանքը։

Ծչգրտաքնին անսովորական արձակով՝ կը ներկայացնէր իր տեսակէտները։ Նախանձախնդիր եւ բծախնդիր էր որպէսզի իր խմբագրականները ըլլան լաւ գրուած, հետաքրքրական եւ հասկնալի։

Քաջաշնորհ գրող էր։ Որեւէ միտք կրնար խտացնել մէկ նախադասութեան մէջ։ Իրաւ հայերէնով, կուռ ոճով եւ առոյգ լեզուով՝ կը զարգացնէր եւ կը շարահիւսէր իր միտքերը։

Պարզաբանութիւնով, հասկացողութիւնով — եւ յաճախ՝ սրամտութիւնով — կը համադրէր օրուան նիւթը։ Եւ այսպէս՝ հաղորդակցութեան կապ մը ստեղծուած էր իր եւ ընթերցողին միջեւ։ Ընթերցողը մասնակից կ'ընէր իր գրածին։ Մինչ շատերու գրութիւնները կը թմրեցնէին, Շաւարշին խմբագրականները կ'արթնցնէին։

Սկզբունքի մարդ էր։ Իր ըսելիքը կ'ըսէր առանց քաշուելու, առանց ճոռոմաբանութեան, առանց քաղցրաբանութեան։ Խղճմտօրէն՝ չէր խուսափեր որեւէ խնդիրէ, ի՛նչքան ալ կնճռոտ ըլլար, եթէ այդ օգտակար էր հայութեան համար։ Համոզումն ունէր թէ նիւթ մը չրջապատել առանց դիրք բռնելու՝ կը նշանակէ կցկտուր վերաբերում։ Ասոր հետ մէկտեղ, ամէն ինչ կը դիտէր առարկայական մօտեցումով։

Ցստակօրէն կը մեկնաբանէր հայութեան առընչող դէպքերը եւ դէմքերը։ Գուրգուրանքով կը պահէր լաւագոյնը մեր անցեալէն, միաժամանակ՝ բարձր չափանիշներ հաստատելով ապագայի համար։

Մե՛ծ եղաւ իր ազդեցութիւնը երերայաջորդ հայ սերունդներու վրայ։

Իր կեանքով եւ իր գործով՝ յատուկ արժանաւորութիւն եւ իմաստ տուաւ հայ լրագրութեան։

Իր ուժը կը ստանար հայ լրագրութենէն։ Բայց նաեւ, իր կարգին, ուժ մը կուտար հայ լրագրութեան։

Շաւարշ Միսաքեան բարձրորակ գրագէտ էր։ Բայց ամէն բանէ աւելի, եւ ամէն բանէ վեր, լայնօրէն կը գնահատէր հայ մամուլին ազգանպաստ եւ անփոխարինելի դերը։ Բոլորանուէր՝ ծառայեց հայ լրագրութեան։

ԻՐ ԿՈՒՌՔԸ՝ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

Գարնանային անսպառ շունչով անթիւ սիւնակներ կոթողեց յաղագս երիտասարդութեան։ Սիւնակներ որոնք եղան ու կը մնան ներշնչարան եւ ուղեցոյց հոգեկէն զօրութեան տէր, գործելու, յեղաշրջելու, դեր մը կատարելու կոչումով ու պատասխանատուութեամբ լեցուած երիտասարդութեան։ Երիտասարդութիւն մը որ գիտէ տալ՝ առանց ցամքելու, տքնիլ առանց սպառելու, պայքարիլ՝ առանց ընկրկելու։

Ինք իր օրինակին։

Այս արի երիտասարդութիւնը Շաւարշ Միսաքեան առանց վարանելու փնտռեց ու գտաւ։ Դարբնեց զայն, լայն բանալով իր սիրտն ու թեւերը, սիրելով, յորդորելով, սաստելով։ Սպանդի ճամբաներէն եւ որբանոցներէն խուժող տարագիր անընտանիք եւ անապաւէն բազմութիւններուն համար իր «Յառաջ»ը դարձուց Ուխտատեղի, Հայրենիք։

Սաներու այս սերունդէն ծիլեր ու ծաղիկներ, խոստումներ եւ նոր արժէքներ եկան ասպարէզ «Յառաջ»ը ըլլալով մենաշնորհեալ բարեբեր դաշտ ապագայ փայլուն հունձքերու համար։

Շաւարշ Միսաքեան ջերմ հաւատացող մը եղաւ մեր ժողովուրդի փայլուն ապագային, անոր զարգացման եւ բարգաւաճման, անոր վերելքին եւ վերարժեւորման որպէս ազգ եւ միշտ ապրեցաւ վաղուան համար։

Տենդագին փարած երիտասարդութեան, հաւատք ընծայեց անոր ապագային, նոյնիսկ «մոլորած»ներուն մէջ տեսնելով հեռաւոր յոյսի նշոյլներ։

Շաւարշ Միսաքեան խորապէս ըմբռնած ըլլալով կեանքի փիլիսոփայութիւնը գիտէր թէ երիտասարդութիւնը աւելի ատակ է ստեղծելու քան դատելու, գործադրելու քան խորհուրդ տալու, նոր ծրագիրներ արձակելու քան հինները շարունակելու եւ այս փորձառութենէն մեկնելով երկրորդ Համաշխարհային պատերազմի վաղորդայնին նախաձեռնեց Հ.Յ.Դ.եան Նոր Սերունդի կազմութեան ճամբայ բանալու համար սերունդի մը որ իր սեփական բերքով, հաւատարիմ պատմութեան ձայնին տնօրինէ իր ճակատագիրը լաւագոյնս ծառայելով իր ժողովուրդին։ Ողջունեց զայն որպէս Գարունը, մեր ազգային կեանքին պահանջելով խանդավառութիւն, հաւատք եւ յարատեւ գործունէութիւն։

Մինչեւ իր վերջին շունչը իր գրիչը շարժեց յաղագս երիտասարդութեան և մասնաւորապէս Նոր Սերունդին։ Իր վերջին սիւնակներէն մին «Տէր եղէք ձեր կոչումին» կը վերջացնէր հետեւեալ պատգամով՝

«Երիտասարդութեան կոչումն է ջահեր վառել, եւ ոչ թէ կերոն բռնել»։

Այս եւ այլ պատգամներուն հետեւող, գարնանային շունչով պրահուած սերունդներ կան այսօր, կան երիտասարդներ, եթէ ոչ երիտասարդութիւն, որոնք կը գիտակցին թէ «կարգը իրենցն է, այսօր»։

Ի վերջոյ, հանրային կեանքի մէջ շատ քիչեր կրցան իրենց խօսքով եւ գործով, իրենց կեանքին եւ անձին օրինակով ներգործել յաջորդող սերունդներուն վրայ եւ նոր ծրագիրներով, թարմ մտքով շարունակութիւնը ապահովել նոր ուժեր հասցնելով, «արծարծելու համար Անշէջ Բոցը»։

Շաւարշ Միսաքեան ղեկավարի, առաջնորդի դերին մէջ իր դրոշմը դրաւ երիտասարդութեան վրայ։

Իր խօսքը եւ գործը որոնք միշտ կենդանի կը մնան, կը շարունակեն ներշնչել որովհետեւ անոնք բոլոր ժամանակներու համար են։

Սիրեց, գուրգուրաց երիտասարդութեան վրայ որովհետեւ անոր ընդմէջէն կը տեսնէր վաղուան մեր ազգային, քաղաքական, մշակութային եւ ընկերային երազներու իրականացումը։ Բայց փոխարէն պահանջեց աննկուն հաւատք, անխորտակ կամք, անսակարկ նուիրում եւ ամէն ձեռնարկի մէջ վճռակամութիւն որպէսզի մեր գոյատեւման շէնքը, ամրօրէն ըլլայ անսասան եւ հանգչի ամուր ժայռերու վրայ։

Այդ ժայռերը եղան միշտ իր կուռքը՝ երիտասարդութիւնը։

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ԿՈՉՈՒՄԻ ՄԱՐԴԸ՝

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱԳՐԻՆ ՄԷՋ

Անդարձ մեկնողներու կեանքին ու գործին սեւեռելու մղումը — անհատ մարդուն թէ հաւաքականութիւններու մօտ — պարտականութիւն մը կատարելու գիտակցութենէն չէ որ կը թելադրուի, այլ՝ բացառապէս՝ պահանջի մը գոհացում տալու ներքին ձայնէն։

Առաջինը (պարտականութիւնը)՝ ծիսական սովորոյթ է, արարողական բնոյթ ունի։ Երկրորդը (պահանջը)՝ մտքի եւ հոգիի ծարաւ է․ էականօրէն մարդկային բնոյթ ունի։

Պարտականութիւն մը կրնայ մոռցուիլ կամ անտեսուիլ, — եւ ուրիշնե՞ր են որ կ՚յապանեն կամ կը մեղադրեն քեզ։ Պահանջը անդանցառելի է, — դո՛ւն կը փոքրանաս քու առջեւ, եթէ փորձես վանել կամ խեղդել։

Ամէն անձ, որ յիշելու կամ ոգեկոչելու արարքը կ՚իրագործէ՝ կը միտի արծարծել գինք մեռնողին կապող գաղափարներու, համոզումներու եւ ապրումներու կրակը։ Կը վերանորոգուի անցեալով․ կ՚եղբայրանայ բացակայողին ներկայութեան հետ։

Ամէն հաւաքականութիւն, որ կ՚անդրադառնայ յիշատակելի իր զաւակներու վաստակին, կը միտի տարելիցային հանդրուանները վերածել առիթներու՝ անոնց կեանքի ու գործի հանգրուանակներէն աւիշ ծծելու, անցեալէն պատգամ մը բերելու ներկային։

Ու մեռնողներու եւ ապրողներու այս հաղորդութիւնն է որ անմահութեան կը սահմանէ անհետացող դէմքերը՝ զանոնք մնայուն ներկայութեան վերածելով, եւ գոյատեւումի կ՚առաջնորդէ հաւաքականութիւնները՝ անոնց մարմնեղէն — նիւթեղէն իրականութեան շաղկապելով ոգեկան — աննիւթական անցեալը։

×

Ըսե՞նք։ Փորձե՞նք ճշդել թէ ի՛նչ է Սփիւռքի հայկական համրանքին վերաբերումը այսօր՝ յիշատակելի անուններու կեանքին ու վաստակին հանդէպ։

Ստուգե՞նք թէ ո՛ւր է ան, պարտականութեան գիտակցութեան եւ անդանցառելի պահանջի իմացումներուն դէմ յանդիման։

Սխալած կ՚ըլլա՞նք, մեղադրելի կը դառնա՞նք հաստատելով որ մենք, հիմա, առ առաւելն ծիսակատարութիւններու եւ արարողական ցոյցերու փո՛յթն է որ ցոյց կուտանք՝ պարտականութեան արարքը մոռցած ըլլալու գոհացման ի խնդիր, — հոս ու հոն եւ մէկ ու միւս անունին շուրջ հիւսուած ներբողներով (չըթունքի՛ տուրք), յիշատակութեան եւ ոգեկոչումի հանդիսութիւններով (առհասարակ աղմուկ), կեանքեր ու գործեր ուրուագծած ըլլալու բաւարարութեամբ (յաճախ ինքնախաբէութիւն)։

Երբ ժողովուրդ մը իր ինքնաբեր ընկալումով եւ խստապահանջ կեցուածքով կանգնած չէ նմանօրինակ նախաձեռնութիւններու եւեւ, ոգեկոչումներն ու յարգանքի արտայայտութիւնները փուճ կը մնան․․․։

Խականը՝ պատասխանն է սա հարցումին։ — Կա՞յ խսկապէս պահանջը՝ իբրեւ մղում ու ներքին ծարաւ, իբրեւ կարօտանքը այն իմացումներուն, համոզումներուն, գաղափարներուն, ոգիին եւ նուիրումի յանձնառութեան, որոնց մտրակումով մեռնողները իջած են գործի դաշտ եւ իրենց կեանքը ընծայ ըրած հաւաքականութեան․ ապրելու անհատական պայքարէն աւելի՝ ապրեցնելո՛ւ պայքարն են մղած, ծառայութեան ճամբու վրայ իրենց վերապահուած ամէն զրկանք ու դառնութիւն իբրեւ հպարտութիւն կրելով։

×

— « Ոչ մէկ բեմէ մարդկային ձայնը կրնայ այնքան հեռուն հասնիլ, որքան գերեզմանէն », կը գրէ Շ․, 1907ի «Ռազմիկ»ներու Թիւերէն մէկուն մէջ (Հոկտեմբեր 6ի Թիւ)։

Կը կարդանք, ու այս ձայնը՝ եօթանասուն տարուան հեռաւորութենէ մը՝ այնքա՜ն մօտիկ կը թուի մեզի։

— « Կը թուի՞ »․․․

Ո՛չ, կը հնչէ աւելի՛ զօրեղ քան երբեք։ — Քսաններուն մէջ էր Շաւարշ, երբ գրի կ՚առնէր այս տողերը, Գէորգ Զաւուշի նահատակութեան առթիւ։ Գարուններու լիութեան մէջ։ Երիտասարդական աւիւնով անհանգիստ, ըմբոստ, յեղափոխութեան տենդէն զարնուած։ Եթէ մահուան գաղափարէն աւելի կեանք մը արժեւորելու դաւանանքն էր օրուան իր ապրումներուն, հեւքին, լարումին կրակ տուող մտաւոր ու հոգեկան մղումը, կը հաւատար սակայն որ ամէն ընծայում — ողբերգական այդ օրերուն — մեռնելու յանձնառութիւն մը կ՚ենթադրէ հանրային ծառայութեան ուխտաւոր մարդուն համար։

— « ․․․ Մեր ժողովուրդի ներկայ ողբերգութեան առջեւ, կը գրէ ուրիշ տեղ մը, ոչ ոք իրաւունք ունի բարձրաձայն խօսելու իր անձնական տառապանքներուն կամ նախասիրութեանց մասին։ Քար պիտի դնենք մեր սրտին վրայ եւ պիտի դիմանանք․ պիտի քամուինք․ պիտի տապկուինք։ Ուրիշ ելք չունինք»։

Ու դարձեալ՝

— « Սեւը մենք մեր ձեռքով քսած պիտի ըլլանք մեր ճակտին, եթէ մոռնանք ծառայել այս անտէր ժողովուրդին։ Եթէ մեր արժանիքները, մեր ամբարած պաշարը, մեր աշխատանքը չտրամադրենք անոր փրկութեան, բարօրութեան եւ յաւիտենական փառքին »։

Ահաւասիկ նաեւ կոչումի մարդուն կրօնը՝ ազատագրութեան ճանապարհին, յեղափոխութեան փոթորիկին, մաքառումի եւ գոյատեւումի ոգորումներուն ու անսակար ծառայութեան պարտադրած յանձնառութիւններու մարզին մէջ, իբրեւ վախճանական հաւատքի․

— « Մեռնիլը՝ ապրելու սկիզբ է »։

Պարագայականօրէն քով քովի բերուած սա քանի մը տողերուն մէջ կրնա՞նք յիշունէ աւելի տարիներու հանրային, կազմակերպական, հրապարակագրային ու գրական երկունքի մը խորք ու ծաւալ տուող գործի ու կեանքի իմաստասիրութիւնը տեսնել։ Կրնա՞նք մանաւանդ իր ամբողջական վաստակին որքան «անցեալ»ի մը պատկանելիութիւնը՝ նո՛յնքան ու աւելի ներկային համար ներզօր դաւանանք մը կարենալ ըլլալու իրաւունքը տեսնել։

Հանրային կեանքի մէջ յառաջապահութեան մը արժանաւորութիւնը վաւերացող հիմնական տուեալը՝ ժամանակի սահմանափակութենէ մը դուրս, դէպի ապագայ կարենալ հոսելու եւ կարենալ ապրելու ուժականութիւնն է։ Եւ Միսաքեան, գործունէութեան իր բոլոր ճակատներուն վրայ, յատկապէս հրապարակագրային մարզի մէջ, իր այս իրագործումով է որ կ՚ապահովէ արդի մարդուն համար պահանջ մը ըլլալու անանձնական վարկը, հաղորդութեան աղբիւր մը կարենալ մնալու իր խկութիւնն ու որակը, «անցեալ»ի մը սահմանափակ դրուագէն դէպի ապագայ ծաւալումի մշտանորոգ կենսունակութիւնը։

Իր մահէն քսան տարիներ ետք, այսօ՛ր ալ մեզի հետ է ան, առօրեայ մեր հեւքին վկայ, — իր խօժոռանքով թէ ժպիտով, իր ժխտումներով թէ խանդակաթ գուրգուրանքով, իր պոռթկումներով թէ պերճախօս խոկումներով։

Անհրաժեշտ բան մը պիտի ըլլար խմբագրական աշխատանքը, եթէ անհատական մեր համոզումներուն, առօրեայ ապրումներուն, խանդավառութիւններուն եւ հիասթափութիւններուն մէջ չունենայինք համաձայնութիւնը կամ տարակարծութիւնը բոլոր անոնց՝ որոնք շրջան մը մեզի հետ եղան եւ որոնց սասը թէ գնահատանքը նոյնքան թելադրական ուժ մը ունին այսօր ալ, փոյթ չէ որ իրենք բացակային հիմա։

Տարին անգամ մը միայն կուգան «տարելիցները», սակայն անոնք լռելեայն կ՚ապրին մեզի հետ, մեր մէն մի օրուան ու ժամուն մէջ։ — Տասնամեա՞կ, քսանամեա՞կ, յիսնամեա՞կ․․․ Ժամանակային այս տարազները ունայն բառերու կը վերածուին, երբ մեռնողներու ամէնօրեայ եղբայրութիւնը կ՚ապրինք մեր խոնջէնքին հետ, երբ մարդկային մեր սխալականութեան ճամբով ամէ՛ն վրէպ իրենց ներկայութիւնը կը շեշտէ մեր մէջ․ իրենցմո՛վ կ՚անդրադառնանք թէ սխալ մը գործեցինք, իրենցմէ՛ ուժ կը ստանանք՝ երբ ներքին ձայն մը կը մղէ մեզ հաւատալու մեր գործին, ապրելու մեր գործով, ճակատաբաց մնալու մեր համոզումներուն առջեւ, եւ հրապարակագրային քաջութիւնն ու ողջմտութիւնը նկատելու գրիչ բռնող մարդուն հանապազօրեայ հանդանակը։

Իրենց այս անանձնականացումով է որ անվերադարձ արժէքները կ՚ապահովեն տեւականութեան իրաւունքը, անմահութեան պսակը, միխնդամայն կեանք ու գործ արժեւորելու ազնիւ կիրքին սահմանելով յետնորդները, — այսինքն՝ դառնալով ոգի, շունչ, դաւանանք, հաւատք, ճիգ ու աշխատանք։

Արհեստին մարդը չէր Շ․, — արուեստի՛ն տենդով կ՚ապրէր։ Աթոռին մարդը չէր, — կոչումի՛ն մարդն էր։ Ահա նաեւ թէ ինչո՛ւ կրցաւ որակով ըմբռնելի բարձրութեան մը վրայ մնալ միշտ, հրապարակագրին հետ հաշտ պահելով գրագէտը իրատեսութեան ներդաշնակելով գաղափարապաշտութիւնը, ամէնութեան օղակելով տեւականութեան ուժը եւ խմբագրական խոնջէնքը վերածելով հանրային ղեկավարութեան, մտաւորականէն ակնկալելի առաջնորդութեան մը առաքելութեան։

Եթէ լեզուն եւ ոճը անհատականութիւն մը կը յատկանշեն, Շաւարշ Միսաքեան եղաւ ինքնուրոյն, անկախ խմբագրի տիպարը, պարզութեան մէջ մնալով կուռ, պատկերուն, հաղորդական, զգայուն եւ մտացի՛ միանգամայն։ 1908 – 1913 թուականներու մտաւոր եւ մշակութային եռուզեռին, հանրային եւ քաղաքական ոգեւորութեան մէջ մնաց յառաջապահ գիծերու վրայ, Եղեռնին յաջորդող վերակազմութեան եւ հաւաքական տքնութեան օրերուն կրցաւ հաւատք եւ պայքարունակ ոգի ներշնչել զանգուածներուն, եւ 1925 – 1957՝ աւելի քան երեսուն տարի, Ֆրանսահայութեան ու Հայկ․ Արտասահմանի կեանքին մէջ վերանորոգումի շարժումը իր պսակումին հասցնող ղեկավարներէն մէկը եղաւ։ «Յառաջ»ի շուրջ խմբեց սերնդակից, նոր թէ նորագոյն արժէքները, ամէնէն համեստ խոստումն իսկ մղելով նպաստ դառնալու ընդունակութեան։ Խիստ եղաւ միշտ․ անաչառ․ յաճախ նաեւ աններող․ սակայն անհունօրէն հոգածու եւ գուրգուրոտ՝ հանդէպ բոլոր անոնց, որոնք տաղանդ ունէին եւ նկարագիր, ծառայութեան եւ նուիրումի կամք՝ այլ երբեք դիրքերու եւ փառքի նկրտում։

Հաւատաց Հայոց լեզուի բարձրագոյն կարելիութիւններուն եւ անձին օրինակով հաստատեց թէ արեւմտահայերէնը մշակոյթ ունեցող ժառանգութիւն մըն է, մտաւոր ու հոգեկան ամէնէն բարդ եւ նրբին վիճակներն իսկ արտայայտելու ի վիճակի, ընդունակ՝ բառակազմական, շարահիւսական թէ ոճական բարեշրջումի, գիտականօրէն ամուր ու գեղարուեստականօրէն բարձրորակ։

Պայքարեցաւ, ի պաշտպանութիւն Մեծասքանչի տոհմական դիմագծութեան, խորթ ու օտար տարրերէ զտումին, իմաստի հարազատութեան։ «Յառաջ»ը վերածեց դպրոցի մը՝ ուրկէ Մայրենիքը ճանչցան, սիրեցին եւ իւրացուցին յաջորդական սերունդներ։ Մշակութային եւ մտաւոր ճակատներու վրայ դարձաւ հովանի ազահով տաղանդներու, ու, մինչեւ վերջին շունչ, հայ մարդուն եւ Հայութեան կուսան ճանչցաւ դպրոցն ու գրականութիւնը, ազգային գիտակցութիւնն ու մարդկային արժանաւորութիւնը։

×

— « Կը նօսրանան ու կ՚իյնան մեծ դէմքերը, հեղինակութիւնները, կաղնիները․ մէջտեղ կը ձգեն թուփեր ու մացառներ։ Ցանախ փուշ եւ տատասկ։ Սակաւաթիւ են իրական ուժերը, արժէքները, իսկ այնքան բազմաթիւ եւ բազմազան՝ միջակութիւնները », կը գրէր 1930 Մայիսի 4ին, Դուրեան պատրիարքի շիջումին առթիւ։

Իր մահէն քսան տարի ետք, եթէ կարենար ձայն առնել, ի՞նչ պիտի ըսէր արդեօ՞ք․․․։

Պոսթըն   ՄԻՆԱՍ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

Իր հոգին կը թեւածէ միշտ «ՅԱՌԱՋ»ի վրայ

Ճիշդ քսան տարի առաջ էր, երբ չար օր մը սեւերով շրջանակուած՝ մէջտեղը Շաւարշ Միսաքեան մեծադիր նկարով «Յառաջ»ը տուն մտաւ, տալով բօթաբեր լուրը։

Շշմեցուցիչ էր։

Բայց դեռ երէկ էր գրիչը ձեռքը, գլուխը հակած սեղանին թուղթերուն վրայ, մտախոհ։

Ու հիմա, երբ կը վերյիշեմ այդ սեւ օրը, աչքիս առջեւ կը վերակենդանանայ Շաւարշին ազնիւ եւ պայծառ դիմագիծը իր յախուռն կեցուածքով։

Դէմք մըն էր պատուրուշ։

Երբ գինքը դիտէիր, կը զգայիր թէ Հայութեան ծանր բեռը ուսերուն՝ միշտ խորհրդածութեան մէջ է թէ ի՛նչ գրէ, ի՛նչպէս խօսի, ի՛նչ տեսակէտ պարզէ որ մշտարթուն պահէ Հայը, որպէսզի չմոռնայ թէ թշնամին անողոք է, որ միայն ջարդել գիտէ ու անարդարօրէն նստած է մեր հողերուն վրայ։ Հայ ազնիւ ժողովո՛ւրդ, գիտցիր թէ դատ մը ունիս։ Գիտակցէ թէ քու մշակոյթդ դարերու հնութիւն ունի, թէ կրցած ես տոկալ դարերու փոթորիկներուն եւ պէտք է շարունակես տոկալ եւ պահել տեւելու հաւատքդ։

Ահա այսպէս կը թելադրէր։

Կ՚ըսեն թէ ոճը մարդն է, որքան ճիշդ է այս բանաձեւումը, մանաւանդ Շաւարշ Միսաքեանի համար։ Կը բաւէ կարդալ միայն քանի մը տող իրմէ եւ ըսել թէ ան է գրած։ Իր միտքերը արտայայտելու համար ստեղծած էր իր ինքնայատուկ ոճը, որ միայն իրն էր։

Շաւարշ կը մտածէր թէ ի՛նչ որ կ՚ըսուի կամ կը գրուի, պէտք է ըլլայ հատու կտրուկ, որ ազդէ ընթերցողին։ Ճապաղ դարձդարձիկ նախադասութիւններով գրուածքները կը ցրուեն ուշադրութիւնը եւ կը յոգնեցնեն։

Ազգային շահերը, ինքնապահպանումը կը գերադասէր ամէն բանէ վեր։ Երբ դուրսէն որեւէ առաջարկ գար, կամ թելադրութիւն մը որ կրնար կազմալուծել ազգային դիմագիծը, կամ վտանգել ազգային գոյութեան ամբողջականութիւնը, Շաւարշ կը փոթորկէր ու իր խմբագրականով կը յանդիմանէր թէ «Աս ի՛նչ պաղ հով է»․․․ Իսկ արթնութեան կը հրաւիրէր երիտասարդութիւնը գրելով թէ «Գարուն է տղա՛ք»։

Ազգ մը ունի անցեալ մը, ներկայ մը եւ ապագայ մը։ Հայուն անցեալը իր գեղեցիկ մշակոյթով հպարտութիւն կ՚առթէ։ Ներկան պէտք է շարունակէ իրեն յանձնուած ժառանգութիւնը եւ մտահոգուի վաղուանով։ Ահա այս խոր գիտակցութեամբ Շաւարշ կը քաջալերէր բոլոր անոնք որ յոյս մը կը ներշնչէին թէ պիտի շարունակեն պահել վաղն ալ Հայութիւնը։ Ան կ՚առաջնորդէր եւ կը քաջալերէր նաեւ նոր գրողները։ Մտահոգուած հայերէն լեզուի մաքրութեամբ, հեռու կը վանէր փշոտ խրթնութիւնները, թրքաբանութիւնները։ Ծանօթ է իր վիճաբը երբ Հայաստանի մէջ առատաձեռնօրէն կը գործածէին օտար բառեր երբ ատոնց հայերէն բառերը գոյութիւն ունէին։ Եւ կամ փոփոխութեան կ՚ենթարկէին ուղղագրութիւնը։ Ձեր դպրեր ձաղկելէ եւ դատապարտելէ․․․։ Բազմաթիւ են իր խմբագրականները այս հարցերու մասին։

Ինչպէս իր գրութիւնները, նմանապէս ինքնայատուկ էին իր ճառերը։ Հանդիսաւոր գնացքով կ՚ելլէր բեմին ճիշդ մէջտեղը, ոչ մէկ ճարտասանական շարժուձեւ։ Կ՚ըսէր ըսելիքը, կարճ ու կտրուկ, ինչ որ աւելի ազդեցութիւն կը գործէր ունկնդիրներուն վրայ։

Դաշնակցական էր եւ կը հաւատար անոր առաքելութեան։

Կը մտածէր թէ Սփիւռքը, հակառակ հայապահպանման իր բոլոր ճիգերուն, կրնայ մաշիլ տարիներու ընթացքին ձգելով թերեւս անորոշ «բան» մը անունին ծայրը։ Բայց արմատը՝ հայրենիքը ամէն բանէ վեր եւ ամէն բան հայրենիքի համար պէտք է ըլլայ։ Կեդրոնաձիգ ուժն է ան։

«Յառաջ» կը շարունակուի իր ոգիով եւ իր մահէն քսան տարի ետքն ալ անոր հոգին կը թեւածէ «Յառաջ»ի վրայ։

Մ․ ՄԱՆՆԻԿ

ՊԱՐԶԻՆ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ՝ ՇԱՒԱՐՇ...

Շար. Բ. էջէն

սէր թէ հող իջնող բարեկամին՝ նոյնն էր, չէր փոխուեր, չէր կրնար փոխուիլ, ինքը՝ ինքն էր, գերագոյն պարզութիւնը։

×

Օշական — Շաւարշ ոգեկոչելով, չհեռանանք բուն Շաւարշէն որ «Յառաջ»ի Շաւարշն է եւ այդպէս ալ պիտի ապրի հայ մամուլի պատմութեան մէջ, փոյթ չէ թէ անցած չըլլայ «Հայ Գրականութիւն» գիրքին մէջ։ Եւ յատկապէս ապագայ պատմաբանին ուշադրութեան, քանի մը ուղեցոյց նշումներ։

1.— Սփիւռքի կուսակցական մամուլին մէջ — եւ միայն կուսակցական եղաւ մեր մամուլը ու կը մնայ, ափսո՜ս — «Յառաջ»էն բացի չեղաւ թերթ մը որ ազգային գերագոյն շահերը աւելի բարձր դասէ քան իր իսկ կուսակցութեան շահերն ու հետապնդումները։

2.— Չեղաւ թերթ մը՝ որ չափաւորութիւնը իրեն չափանիշ ընդունելով համդերձ, ի պահանջել հարկին սրբազան զայրոյթով չխարանէ չափը անցընող ամբարտաւանները, որքան ալ մեծ ըլլան անոնք եւ պատկառազդու։ Նմոյշ.— Կոստան Զարեան մեծ գրագէտը, իր տաղանդին թոյլտուութենէն արտօնուած սնխըդմով, լկտի տեսարան մը կը նկարագրէ։ Բաքուի մզկիթներուն պատերն ի վեր միզող չուներու վոհմակ մը, որ «գործը» աւարտելէ ետք, կը սկսի գզուըտիլ։ Այս պատկերով կը բացատրէր Զարեան հայ կեանքին մէջ մղուած ներքին պայքարները, կուսակցական վէճերը։ Շաւարշին արիւնը մէ՛կ խուժումով շրջան ըրաւ երակներուն մէջ ու գրեց.— «Եթէ ողջերը լռէին, մեռելները պիտի աղաղակէին Կոստա՛ն, անարգելի սրիկայ մըն ես դուն»։ Քառասուն տարիներ ետք, յիշողութեամբ արտագրուած են վերի տողերը, «Յառաջ»էն։ Հարազատութեան մասին կասկածողներ եթէ գտնուին «Յառաջ»ի հաւաքածոները տրամադրելի են անշուշտ։ Եւ այս տեղին տրուած պատակը՝ երբեք պատճառ մը չէր անշուշտ որ Շաւարշ չընդունէր Զ ա ր ե ա ն ի գրական տաղանդը եւ ի պահանջել հարկին տար պատշաճ մեծարանքը անոր ստեղծագործութեան։

3.— Չունեցանք թերթ մը, որ իր կուսակցութեան պատկանող մէկուն սխալը քննադատէր։ Նմոյշ.— Փետրուարեան ապստամբութեան նուիրուած յօդուածի մը մէջ, Սիմոն Վրացեան «աննախընթաց» կ՚որակէր հայ ժողովուրդին կրած զուլումը նոր վարչաձեւին տակ։ Զուչացաւ Շաւարշին սաստը.— «Թրքական հալածանքներէն եւ կոտորածներէն ետք, ընդամէնը հինգ տարի վերջ, ներկայիս Հայաստանի մէջ պատահածները աննախընթաց որակել՝ ամօ՛թ մըն է պարզապէս»։ Այստեղ, վկայ փնտռելու պէտք չկայ կարծեմ, համբաւոթ ըլլալով նախկին վարչապետին ինքնատպութիւնները, գրելու մեծ շնորհին հետ նաեւ պզտիկ կաֆերը...։

4.— Չկար, չկայ, ու դժուար թէ ըլլայ թերթ մը — նոյնիսկ... «Յառաջ»ը — ուր հայ լեզուին մաքրութիւնը, ճշգրտութիւնը, գեղեցկութիւնը, ճկունութիւնը այնքան գուրգուրանքով պահուի, հեղինակութեամբ մշակուի, հմտութեամբ հարստացուի, արուեստով բիւրեղացուի, սիրով դիեցուի՝ ինչպէս Շաւարշին թերթը։

Այս ամէնը այսպէս էր, որովհետեւ Շաւարշը ինքը այսպէս էր։ Անկրկնելի մարդը իր եզական արժանիքներով, եւ բոլոր արժանիքներուն մայր երակը՝ անսահմանելի եւ անքացատրելի պարզութիւնը։

Մարդը որ իր ժողովուրդին ըսելիք ունէր, եւ որ ըսելիքը երբեք չզոհեց ըսելու ձեւին, գեղեցկութեան եւ արուեստի մտահոգութիւններուն։

Ու յետոյ... Եւայլն։

×

Անշուշտ որ լման չեղաւ Շաւարշը այս յօդուածով։ Բայց ըսինք արդէն, սկիզբէն։

Դժուար է տալ պարզին վսեմութիւնը, ինչպէս պիտի ըսէր ուրիշ Շաւարշ մը, մեր Շաւարշին հեռաւոր վարպետը Արփիար Արփիարեան։

Ա. ԾԱՌՈՒԿԵԱՆ

ՈԳԻ ԵՒ ՆԿԱՐԱԳԻՐ

Ձենք կարծեր սխալած, նոյնիսկ զեղում տուած ըլլալ մեր տրամադրութիւններուն, եթէ արձանագրենք հոս առաջին տողով իսկ, թէ Ոգի եւ Նկարագիր բառերով ըմբռնելի տարազը խտացած ճիշդ բանաձեւումը պիտի ըլլար բնորոշելու համար ամէնէն առաջ Շաւարշ Միսաքեանի անձն ու գրչի վաստակը։ 1908–1909ի Ազդակ շաբաթօրեակի նեղ էջերէն Ազատամարտի ու Ճակատամարտի լայն սիւնակները, ապա՝ Կարինի եւ Փարիզի Յառաջները մինչեւ 1957, լման կէս դար, հորիզոնէ հորիզոն, այգաբացէ արեւամուտք, արեան ճապաղիքներու թէ լուսաւոր ոստանի լայն մայթերուն վրայ, Շ.ի անձն ու գրիչը տիրական ներկայութիւններ դարձան իրենց անմիջական շրջապատէն ալ դուրս, գաղութի եւ համագաղութներու տարածքով՝ ազգային կշիռով։ Բայց ինչո՞ւ չըսել նաեւ, թէ այսօր եւս, մահուընէ երկու տասնամեակ ետք, հրապարակագրական թէ հանրային, գրական թէ ընկերային, կուսակցական թէ ազգային ոլորտներէ ներս հոգեկան եւ դիմագծային արժէքներու սահմանման ու գնահատման մէջ, դեռ շատ յաճախ մեր մտքին մէջ կը դրոշմուի Շ.ն իր Անձին օրինակով եւ իր Խօսքին տարողութեամբ։

Անձի եւ Խօսքի այս անվիճելի տիրակալութիւնը հայ մարդուն վրայ՝ ճառախօսային բառամթերքով չէ, եւ ոչ ալ աչք ու ականջ շլացնող, դիւթող արտաքին երեսով է, որ կը բացատրուի։ Անձը նախ օրինակ է՝ դպրոց եւ դաստիարակ հանրութեան համար։ Գրիչը զգաստութեան հրաւէր է. արժէքներ գնահատելու սահմանուած չափանիշեր, բարոյական ըմբռնումներ եւ կեցուածքներ ճշդող, քաղաքական եւ ընկերային հայեացքներ բանաձեւող «զէնք» մըն է, որ հատու կը դառնայ իր յստակ ու մեկին արտայայտութիւններով։ Իր թելադրիչ ազդեցութեամբ։ Իր պատգամի բնոյթով։

Անձը։ Առաւելաբար մեծ ոստաններ ապրած եւ շրջապատի հոգեւոր ու մտաւոր թռիչքին եւ նաեւ առօրեայ հեւքին հետ քայլ նետած նկարագիրը մնայուն ձեւով մնաց դասական իմաստով հասկընալի ընկերվարականը։ Բառը, եթէ այսօր եւս բացառաբար ծանօթ է ընկերային որոշ կարգ ու սարքի իմաստով, ունի նոյնպէս իր ներքին բովանդակութիւնը։ Ասոր առանձնայատկութիւնն է՝ յեղափոխական տենդով ապրիլ մարդոց ցաւերով՝ ըլլան անոնք ազգակից թէ այլազգի։ Տենչալ ամէնուր բարօրութիւն եւ իրաւունքներու պահպանում։ Ձի բաւեր Մայիս Մէկէ մինչեւ յաջորդ տարուան նոյն թուականը քանի մը աւուր պատշաճի տողեր մրոտել կամ արտասանել եւ... լման 365 օրեր դաւաճանել, առնուազն անտարբեր՝ կողքէն անցնիլ օրուան ցաւերուն։ Եթէ Յառաջ ամէն Մայիս Մէկի ունեցաւ իր Խօսքը, ապա Անձը քալեց նոյն ժամանակ հազարաւոր բանուորներու բանակին հետ Փարիզի պողոտաներէն՝ աշխատանքի եւ արդար քրտինքի դրօշին տակ։

Անձը՝ մտաւորական, սիրեց եւ նախընտրեց կիսել զարիէ հացը շինականին, երբ հայրենի հողին վրայ էր եւ բաժնեկից դառնալ աշխատաւոր ընկերոջ համեստ երդիքին՝ Սէնէն Միջերկրական։

Եւ արդեօ՞ք պատճառներէն հիմնականը չէ այս, որ իր ժողովուրդին երկրին ու պատմութեան հետ, այնքան մօտ ու ծանօթ եղաւ նաեւ հայ մարդուն առօրեայի հնհնուքներուն, տառապանքներուն եւ ժըպիտներուն։ Եւ արդեօ՞ք այս ալ պատճառներէն մէկը չէ այն բացայայտ իրականութեան, որ ոչ միայն յարգուեցաւ, այլեւ սիրուեցաւ։

Յարգանքի եւ սիրոյ վրայ հաստատուած ակնածանքը, կը կարծենք, Անձին հոգիին եւ նկարագրին բարձրութիւնը հաստատող լաւագոյն օրինակն է։

Շ. միշտ ակնածանքի առարկայ մնաց։

Շաւարշ Միսաքեան Պոլսէն Կարին, Սոֆիայէն Փարիզ, ամէն տեղ, ազգային արժէքներու եւ իրաւունքներու մշտարթուն բերդապահը մնաց, այս բառը առնելով իր լայնարձակ իմաստովը։

Յանուն լեզուի անկախութեան կոչը, որ կը բխէր Մայրենիքը օտար սանձարձակ ասպատակներու խուժումէն զերծ պահելու միտումէն, լեզուական նկարագիրով պարզ ըմբռնում մը չէր միայն։ Ճիշդ է, որ Շ.ի մօտ տենդ եւ կիրք էր եղած մեր ոսկեղինիկ լեզուն եւ, ի վերջոյ ի՛նք եղած էր այն սակաւաթիւ, այլ նուիրական մշակներէն մէկը, որ հայ մամուլի արեւմտեան հատուածի Ոստանիկ լեզուն են մշակած այնքան կաղապարեալ իր ներքին լեզուական ու քերականական կառոյցով, որքան հիւթեղ իր սեղմ ու զտեալ յօրինուածքով, քերթուածական ելեւէջով, թափով եւ կշռոյթով։

Ճիշդ է, որ բառերը իր գրչին տակ ոչ միայն իմաստի ճշգրտութիւնը սահմանելու կոչուած էին, այլեւ անոր կողքին եւ թերեւս քիչ մըն ալ աւելի կը յատկանշուէին իրենց երանգով եւ բոյրով։ Բայց կրկնենք, որ լեզուն հայ հոգիի անկախութիւնը երաշխաւորող այն վէմն է, որ իր ամրակուռ կառոյցը կրնայ մնայուն դարձնել, երբ իր կողքին հաստատական կանգնած կը մնան հայ մարդուն մտածումի անկախութիւնը, իր եսին եւ ազգային մեծութեան ըմբռնումը, իր հողերուն իրաւատէր ըլլալու առաջադրութիւնը, իր պատմութեան ականջալուր մնալու գիտակցութիւնը։

Շ.ի Խօսքը տարուան բոլոր օրերուն եւ պահերուն, հոս թէ այլուր, միշտ այդ մարտահրաւէրն էր, որ հրապարակ հանեց՝ կոչի, զգաստութեան հրաւէրի կամ պատգամի տարազի տակ։

Ասիկա հաւատամք մըն էր՝ հռոմէական կրկէսներու մէջ քրիստոնեան նահատակութեան առաջնորդող կիրքին նման։ Հետեւաբար անկեղծ, անբռնազբօսիկ, հաղորդական եւ ջերմ։

Անձը՝ օրինակ ու դաստիարակ։ Գրիչը՝ պաշտպան հայկականութեան բերդին։ Հաւանաբար չոր եւ շատ նախնական նկատուի այս սահմանումը տիրական նկարագրի մը եւ ոգիի մը արժեւորումը կատարելու համար։

Բայց չէ՞, որ մեծ դէմքերու, անհատականութիւններու սահմանումները մեզ մեր գրչին տկարութիւնը կը յուշեն։

Ուրեմն կը մնայ յիշել Շ.ի անունին կապակցութեամբ Ոգի եւ Նկարագիր բառերով ըմբռնելի տարազը։

Եւ խոնարհիլ անոր յիշատակին առջեւ կրկնելով հին առաքեալին խօսքը՝ վաստակք ծնանին զփառս։

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ՆԿԱՐՆԵՐ

4րդ եւ 5րդ էջի նկարները ձախէն աջ.—

Շաւարշ մանուկ հասակին քրոջը հետ, Պոլիս։

Շաւարշ 1912, «Յառաջ»ի խմբագրատունը, Կարին։

Հ. Յ. Դ. 9րդ ընդհ. ժողով, 1919 Երեւան։

Շաւարշի հետ՝ Գ. Հանկելտեան, Տոքթ. Ե. Արզումանեան, Վազգէն Բամպակեան, Արամայիս Սրապեան, 1955, Միլանօ։

Շաւարշի հետ՝ Թէոդիկ եւ ոտքի՝ Նարդունի, Շահնուր, Ն. Պէշիկթաշլեան, Մ. Քէպապճեան, Փարիզ 1928։

Շաւարշ, «Յառաջ»ի խմբագրատունը, Փարիզ 1951։

Շաւարշ Ս. Վրացեանի հետ, 1947 Գահիրէ։

Շաւարշ Ռուբէնի հետ, 1948, Պալպէք։

Շաւարշ կը խօսի Անդրանիկի Շիրիմին վրայ, 1937 Փարիզ։

Շաւարշի կողքին նստած՝ Եդ. Պօյաճեան եւ Օշական, ետեւը՝ Մինաս Թէօլէօլեան, Ա. Ծառուկեան, Արմէն Անոյշ, 1948, Հալէպ։

Շաւարշ «Յառաջ»ի խմբագրատունը, 1951 Փարիզ։

Մէջտեղը՝ իր շիրիմին վրայ բարձրացող կոթողը։

ՇԱՒԱՐՇԸ...

(Հատուածներ Օշականի ճառէն, արտասանուած Հալէպ, 1948 Փետր. 14ին)

... Շաւարշ Միսաքեան մեր գրականութեան մէջ կ՚անցնի։ Իբրեւ գրող ալ կ՚անցնի։ Խօսքիս ծանրութիւնը պիտի դնեմ անոր վրայ։ Ողբերգութիւնը այն է, որ եթէ գրող Շաւարշը 100 էջեր պիտի ունենայ աղէին, հրապարակագիրը 40 տարիներու վաստակով պիտի ներկայանայ։ 40 Տարուան հրապարակագիրը պատմութեան չանցնիր. բայց իր 100 էջերով կ՚անցնի գրականութեան, այն ձեւով որ Օշականը կ՚ուզէ որ ըլլայ։

Շաւարշ Միսաքեան գրագէտ է, նախ ստեղծագործական էջերով։ Ես ատենօք կարդացեր եմ ատոնք, երբ իր բանտի եւ տառապանքի յուշերը գրեց «Ճակատամարտ»ի մէջ, փրկուելէ վերջ։ Այդ ապրումները բարձրօրակ ապրումներ են։ Եւ սակայն, ան տուաւ զանոնք խմբագրականի մը հեւքին հետ։ Ըսի այն ատեն.— «Շաւարշ, ի՞նչ կ՚ընես. այս գոհարները ինչո՞ւ այս ձեւով կուտաս»։ Այն ատեն ըսաւ ինծի. «յիմար»։

Շաւարշ գրագէտ է, էր մանաւանդ, երբ մտաւ 1909ին գրական կեանքի մէջ։ Իր ընկերներէն Գեղամի, Վահրամ Թաթուլի եւ ուրիշներու հետ, «Ազդակ» շաբաթօրեակը հրատարակեցին։ Շաւարշ, իր մանուածապատ ոճով (այն մեղքով՝ որով կ՚ամբաստանէ զիս այսօր), մեզի կուտար կեանքը։ Մտածում կամ գրականութիւն չէին ատոնք. բայց երկուքն ալ էին։

Շաւարշ Միսաքեան կ՚ընէ լրագրութեան այն genreը որմէ գրագէտը պիտի չամչնար։

Շաւարշ Միսաքեան գրագէտ է դարձեալ իր էջերուն մէջ, որոնցմով մեր մամուլը հարստացուց։

Բայց գրագէտ մը իր գրչով չէ միայն, որ արժանի է յարգանքի։ Ան տուած է մեր գրականութեան՝ Մնձուրին, Նարդունին, Շուշանեանը, Շահնուրը, Մխիթարեանը։ Ան իր բերած մարդերով ալ կ՚արժէ։

Իմ առաջին գրածները ընդունողը Շաւարշն էր։ Գիւղէն պատկեր մը գրած եմ։ Նայած է, կարդացած։ Կրնար զամբիւղը նետել։ Բայց տպած է։

Մեր գիւղը մօտ էր Պոլսոյ։ Կը տրամադրէր ինծի հրատարակուած բոլոր նոր գործերը, հայերէն թէ ֆրանսերէն։ Կը կարդայի ու կը վերադարձնէի։ Երբ «Ազատամարտ» յաւելուած ունեցաւ, հոն ալ լայն բացաւ ինծի իր էջերը։

... 1921 – 1922ին Պոլիս ենք։ «Ճակատամարտ» կը վարէ։ Կեդրոնական կոմիտէի անդամ մը վէպ մը հրատարակեց։ Թերթին գրական քննադատն էի։ Հատորը ղրկուեցաւ ինծի։ Գրեցի։ — Աղմուկ, իրարանցում, ընդվզում։ Բողոք բողոքի վրայ։ Շաւարշ հրաւիրուեցաւ ատեան։ Ըսեր է. «Այս գրուածքը կը տպուի. անոր պատասխանն ալ կը տպուի»։ Եւ տպուեցան գրախօսականն ու իր պատասխանը։ Ասիկա փաստն է մտքի ձեւի մը, որուն պակասէն կը տառապի այս ժողովուրդը։ Միսաքեան պահեց իր տղամարդութիւնը, 40 տարի իր հրապարակագրութեան ընթացքին։

... Եւ դուն, Շաւարշ, տղաս, գիտցիր թէ գիտեմ որ չկրցայ վճարել պարտքս։ Գիտեմ որ պիտի երթաս, եւ չեմ կարծեր որ անգամ մըն ալ ունենանք բախտը իրարու պատահելու։ Թէեւ Անդրանիկը ըսաւ, որ լեռները միայն իրարու չեն հանդիպիր, բայց ես շատ ալ չեմ հաւատար՝ որ մարդիկ կարենան միշտ հանդիպիլ իրարու։ Գոհացիր եղածով եւ հատուցում մը նկատէ իմ կողմէ՝ սա քանի մը անկապ խօսքերը։

ՅԱԿՈԲ ՕՇԱԿԱՆ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
27
JEUDI
27 JANVIER
1977

LE NUMERO 1,20 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 170 Ֆ.	Վեցամսեայ	90 Ֆ.
Արտասահման	Տար. 200 Ֆ.	Հատը	1 Ֆ. 20

52ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.777

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

52e ANNÉE — N° 13.777

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՍՈՒՐԻԱՑԻՔ ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ԼԻԲԱՆԱՆ ԿԸ ՏԵՂԱՒՈՐՈՒԻՆ

ԳՐԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆԸ ՋՆՋՈՒԵՑԱՒ ՕՏԱՐ ԹՂԹԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Հանրային Ապահովութեան սպասարկութեան պետը Պուլթանի յայտարարեց մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին, որ գրաքննութիւնը կը վերնայ ինչ կը վերաբերի օտար թղթակիցներու հեռագիրներուն, անոնք սակայն պարտին իրենց թղթակցութեանց մէկ պատճէնը յանձնել ընդհ. Ապահովութեան քննութեան համար, «ինչ որ գրաքննութիւն չի նշանակեր» կ'ըսէ Պուլթանի։ Ամէն պարագայի նախապէս մատնանշուած եւ արգիլուած 13 նիւթերը ի զօրու կը մնան։

Միւս կողմէ, սուրիական բանակը երթալով կը տեղաւորուի եւ առաջին անգամ ըլլալով դէրք բռնած է «հարաւ-Լիբանան», կարգն ու կանոնը վերահաստատելու համար Սայտա եւ Նապաթիէհ ուր կռիւներ ծագած էին Պաղեստինցիներուն եւ քրիստոնեաներուն միջեւ։ Այս վերջինը՝ Նապաթիէհ 11 քիլոմեթր է միայն Իսրայելեան սահմանէն։

Երկու փոքր ժողովներ ալ տեղի ունեցած են մահմետական ղեկավարներու պահպանողականներու եւ Նախարարապետին միջեւ, որմէ ետք, Նախարարապետ Էլ Հոս հաստատած է որ «զինեալ բախումի վիճակը վերջ գտած է» եւ հրաւիրած է բոլոր օտար ընկերութիւնները որ վերսկսին իրենց գործունէութիւնը Լիբանանի մէջ «հիմնուելով այդ իրողութեան վրայ»։

ՍՊԱՆԻԱ

Ո՞Վ Է ՋՈՒԶՈՂԸ ՈՐ ՍՊԱՆԻԱ ԻՆՔԶԻՆՔԸ ԳՏՆԷ

— O —

Կացութիւնը ծանր է Սպանիոյ մէջ եւ Չորեքշաբթի օրն ալ ճակատագրական կը նկատուէր սուգի եւ նաեւ բողոքի մթնոլորտի մը մէջ։ Կիրակի երիտասարդ ուսանող մըն է որ կը սպաննուէր, յաջորդ օրը ուսանողուհի մը կը մեռնէր արտասուաբեր ռումբերէ ստացած վէրքերու հետեւանքով, ապա զինուորական արդարութեան Գերագոյն Խորհուրդի նախագահը կ'առեւանգուէր, հազիւ 48 ժամ ետք երկու զինեալ մարդիկ կը մտնէին փաստաբաններու (մասնագէտ աշխատանքի հարցերու) գրասենեակը եւ տեղն ու տեղը կը կրակէին չորս փաստաբանի վրայ եւ հինգ ուրիշ անձերու։ Առաջին չորսն ալ կը մեռնէին։ Անկէ ի վեր վախի մթնոլորտ մը կայ և Ձախը, առաջին անգամ ըլլալով կը միանայ կառավարութեան հանդարտութեան կոչ ընելու համար։ Սպանական մամուլի խորագիրներն ալ յատկանշական են.— «Իրարանցում զինուորականի մը առեւանգումէն ետք» (Ա. Բ. Գ. միապետական), «Յարձակում ազատութեան դէմ» (Եա, կաթողիկէ), «Զօրաւոր կառավարութեան մը տկարութիւնները» (Էլ-Փայէս, ազատական), «Նորէ՛ն կռափո՛ն» (Առիպա, ֆալանժիստ)։ Ընդհանուր կարծիքն այն է թէ ծայրայեղ աջի խաղեր են։ Ամէն պարագայի մէջ, ով որ ալ ըլլան այս կացութեան պատասխանատուները, մարդիկ են որ չեն ուզեր որ Սպանիա ինքզինքը գտնէ ու դառնայ այն ժողովրդավար երկիրը, զոր բոլորը կ'ակնկալեն, սկսած իր ժողովուրդէն։

Քանի մը տողով

ՊԱՌ միշտ նոյն պաշարինով զինուորեց ցոյցերը որոնց հանդիպեցաւ դաւառը։ 2000 գիւղացիներ որ կը պտըտցնէին «Սոլոնի հողագործութեան» դագաղը մեծ տպաւորութիւն չգործեցին իր վրայ եւ այս առթիւ ալ չեչտեց. «Ցորչափ Նախարարապետ ըլլամ այս տեսակ ցոյցը որեւէ ձեւով բանի մը չի յանգիր»։

ՇԻՐԱՔ ուղղակի պատասխանեց Ռիպատի մէջ Ժիսքարի ակնարկութեանց եւ ըսաւ թէ այլեւս ձանձրացած է իր թեկնածութեան շուրջ եղած այս ամբողջ աղմուկէն, չեչտելով թէ տեղի պիտի չտայ։

ԹՈՒՐՔԻԱ բողոք բարձրացուցած է այն ձեւին դէմ որով պատրաստուեր է, ըստ իրեն, Եւրոպայի Խորհուրդին տեղեկագիրը։ Եղեր է հապճեպով եւ միայն յոյնկիպրական աղբիւրներէ։ Լիպր-Պելժիք, Յունուար 25ի իր թիւին մէջ լայն տեղ կու տար այդ գաղտնի տեղեկագրին, ինչպէս ըրած էր նախորդ օրը՝ Պրիւսէլի Լը Սուառը։ Ֆրանսական մամուլը շատ աւելի ժլատ է այս ուղղութեամբ եւ Լը Մոնտ եւ Քոթիտիէն տը Փարի միայն կ'արձագանգէին քանի մը տողով։

ՏՈՄՍԵՐ

ՄԵ՜ՂՔ ՍԱՏԱԹԻՆ...

Փառք Մարգարէին, առ այժմ վտանգուած չէ Եգիպտոսի նախագահին ո՛չ առողջութիւնը եւ ոչ ալ քաղաքական իշխանութիւնը, բայց վերջին արիւնալի ցոյցերը անկասկած որ ստուեր մը կը նետեն դէմքի մը վրայ, որ կը համարուէր Միջին Արեւելքի ամէնէն կայուն — եւ լրջամիտ — պետական վարիչը։

73ի կէս յաղթութենէն — կամ կէս պարտութենէն, նայած թէ Սուէզի ջրանցքին ո՛ր ափէն կը դիտուի — ի վեր՝ մարդը լրջօրէն լծուած էր երկիրը բարեկարգելու, Նասըրի կտակած վէրքերը դարմանելու, եւ ինչ որ ամէնէն կարեւորն է՝ ազատ ձեռնարկութեան ասպարէզ տալու։ Դրամագլուխի խուժում մը կար դէպի Եգիպտոս։ Քսան - երեսուն յարկանի շքեղ պանդոկներն ու շէնքերը սունկի պէս կ'անէին, շինարարութիւնը կատաղի թափով կը յառաջանար, քանի մը տարուան մէջ հողերու գինը երկուքով ու երեքով կը բազմապատկուէր։

Եւ ահաւասիկ, պոռթկումը։ Ինչո՞ւ, ի՞նչպէս։ Եգիպտական շաբաթաթերթ մը վերջերս կու տար հետեւեալ լուրը.—

« Հարուստ առեւտրական մը 950 ոսկի ծախսած է Նոր տարուան գիշերը Գահիրէի ճաշարան - պարասրահներէն մէկուն մէջ, իր ընտանիքին երեք անդամներով, ու մեկնած պահուն 50 ոսկի նուէր տուած է ծառայողին։ Նկատելով որ աշխատավարձքի նուազագոյն վճարումը ամսական 12 ոսկի է, պէտք է որ 83 գործաւորներ ամիս մը աշխատին գոյացնելու համար այդ հազար ոսկին»։

Պետական սակով, այդ հազար ոսկին տեղւոյն վրայ կ'արժէ շուրջ 12.000 (տասներկու հազար) նոր փրանք։

Ամէն տեղ հարուստներ կան ու մսխողներ, դրամատիրական ովկիանոսին մէջ ազատօրէն շրջող մեծ ու պզտիկ շնաձուկեր։ Բայց ուրիշ է Արեւելքի հարուստը։ Չի բաւեր որ յղփանայ։ Պէտք է անպայման ցուցադրէ, սնքայ, պարծենայ իր ունեցածով։

Հոգեբանական ընդունուած օրէնք է։ Մարդիկ այնքան դժբախտ չեն իրենց չունեցածով, որքան որ կը տառապին ուրիշին ամբարտաւան ցուցադրութիւններէն։ Այսպէս չեղա՞ւ նաեւ «Արեւելքի Զուիցերիան», դժբախտ Լիբանանը։ Ամերիկեան ամէնէն սուղնոց եւ փայլուն ինքնաշարժներ, Տիորի եւ Գարտէնի բարգաւան մասնաճիւղեր, ուտեստեղէնի շուկային մէջ անպակաս՝ ֆրանսական փափուկ սալատը (օդանաւով), Պրիւսէլի անտիվները (հատը վեց փրանք) եւ քիչ անդին՝ մսագործին խանութին մէջ միսին մէկ քիլօն աւելի սուղ, քան Փարիզի մէջ, ուղիղ... 50 փրանք...։

Մինչեւ որ հրաբուխը պայթեցաւ ու լափեց երկիրը։

Եւ ահաւասիկ Եգիպտոսը։ Ու Եգիպտացին, որ աշխարհի ամէնէն սակաւապետ ու համբերատար ժողովուրդն է, բայց իր կարգին կրնայ հրաբուխանալ, երբ բաժակը յորդի։ Քսան տարի հանդուրժեց Ֆարուքի ցոփութիւններուն ու մսխումներուն ու դեռ քսան տարի եւս կրնար հանդուրժել, եթէ Իսրայէլէն խոցուած արժանապատուութիւնը մղում չտար ընդվզումին։

Սատաթի երազն էր ժողովուրդը ազատագրել կաշկանդումէն, մամուլի եւ խօսքի ազատութիւն հռչակել։ Սկսած էր։ Նոյնիսկ ընդդիմադիր կուսակցութիւն մը հիմնելու խօսք կար։ Ազատութեան տեղ, հրաասայլերն ու գնդացիրները լոյս տեսան Գահիրէի փողոցներուն մէջ։ Բարեբախտաբար շուտ նահանջեցին, բայց վստահօրէն մաս մը իրենց հետ տարին նախագահին վարկէն...

Ափսոս սակայն, ու կրկին ափսոս։

Գէշը հոն է որ ազատութեան մէջ հաւասարութիւնը կը մեռնի, եւ հաւասարութեան երկիրներէն ազատութիւնը խոյս կու տայ։

Ազատութիւն եւ հաւասարութիւն։ Իրարու համար ստեղծուած խէժալական ամոլներ, ինչպէս... Ռոմէօն եւ Ժիւլիէթը, բայց որ միասին չեն կրնար ապրիլ։ Թերեւս կարենան օր մը մէկ բարձի վրայ ծերանալ... 21րդ դարուն...։

ԱՐԵՒԵԼՔՑԻ

ԵՐԵՒԱՆ ⟷ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս Յունուար 18–20)

ԱՐԵՒԵԼԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ԲԱԺԻՆԸ, ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ՝ ԿՈՎԿԱՍԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԲԻՒԶԱՆԴԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի Նախագահութեան որոշումով Արեւելագիտութեան հիմնարկութեան մէջ հաստատուած է Կովկասագիտութեան եւ Բիւզանդագիտութեան բաժին մը։ Այդ առթիւ, Արեւելագիտութեան հիմնարկութեան տնօրէնը՝ Ակադ. Գագիկ Սարգսեան, հետեւեալ տեղեկութիւնները տուած է. «Կովկասագիտութիւնն ու բիւզանդագիտութիւնը մեր մէջ հաստատ աւանդութիւններ ունին։ Գիտութեան այդ մարզի մեծագոյն ներկայացուցիչները եղած են Նիկողայոս Ադոնց, Յովսէփ Օրբելի եւ Գրիգոր Ղափանցեան։ Այս երկու գիտական ուղղութիւններու սերտ կապը հայագիտութեան հետ պայմանաւորուած է Կովկասի եւ Բիւզանդիոյ ժողովուրդներու եւ Հայ ժողովուրդի պատմա-մշակութային դարաւոր առնչութիւններով։ Վերջին տասնամեակներու ընթացքին կովկասագիտութիւնը բաժնուած էր առանձին մասերու՝ հայագիտութեան, վրացագիտութեան, աղուանագիտութեան եւայլն։ Այժմ խիստ անհրաժեշտ է վերահաստատել կովկասագիտութիւնը՝ գիտութեան առջեւ դրուած բարդ բնոյթի հարցերը լուծելու համար։ Նոր հաստատուած բաժինը կը զբաղի կարգ մը հիմնական, առաւելաբար միջնադարուն վերաբերող խնդիրներով, ինչպէս՝ յունա-բիւզանդական գրականութեան կարեւոր երկերու եւ անոնց հնագոյն հայերէն թարգմանութիւններու բնագրային ուսումնասիրութիւնը, վրացական մատենագրութիւնը եւ անոր մէջ Հայերու եւ Հայաստանի մասին գոյութիւն ունեցող տեղեկութիւններու ուսումնասիրութիւնը, Անդրկովկասի ժողովուրդներու ընկերային և քաղաքական պատմութեան ընդհանուր հարցերու ուսումնասիրութիւնը, հայ-վրացական բանասիրութիւնը (լեզուական, բառերու ընդհանրութիւններ, ձեռագրագիտութիւն եւայլն)։ Վարիչներու պատրաստութեան համար մեզի կ'օգնեն Մոսկուայի, Լենինգրադի, Թիֆլիսի կովկասագիտական կեդրոնները։ Հակառակ կարճ ժամանակամիջոցին, պէտք է ըսել որ բաւական աշխատանքներ տարուած են ցայժմ։ Բաժնի երիտասարդ աշխատողները հրատարակութեան պատրաստած են քանի մը ուսումնասիրութիւններ, ինչպէս նաեւ «Կովկասագիտութեան եւ բիւզանդագիտութեան հարցեր» հաւաքածոյի առաջին պրակը։ Բաժնի աշխատողներուն եւ մասնագիտական գրադարանի կազմակերպման մեծապէս կ'օգնէ Ակադ. Սուրէն Երեմեան։ Գիրքի փոխանակութիւն ունինք Հայաստանէն դուրս գտնուող կարգ մը արեւելագիտական հիմնարկութիւններու հետ»։

×

ԱՆՏՐԷ ՄՕՐՈՒԱՅԻ «ՓԱՐԻԶ»Ը ՀԱՅԵՐԷՆ

«Սովետական գրող» հրատարակչութիւնը հայերէն լոյս ընծայած է Անտրէ Մօրուայի «Փարիզ» գործը, որուն մէջ հեղինակը՝ պատմական ու գրական տուեալներու հիման վրայ, նկարագրած է Մոնմարթրը եւ Մոնփարնասը, Պուլոնիի անտառն ու Շան զ'Էլիզէն, Լուվրի թանգարանն ու Նոթր Տամ տաճարը, Էյֆէլի աշտարակն ու Փէռ-Լաշէզի գերեզմանատունը եւայլն։ Փարիզի իւրաքանչիւր փողոցը, — գրած է հեղինակը, — իր իւրայատուկ դէմքը ունի եւ նեղ փողոցներու ցանցով շրջապատուած այս կամ այն վանքը, ինչպէս նաեւ միշտ նոր ու գեղարուեստօրէն ձեւաւորուած ցուցափեղկով այս կամ այն խանութը, բոլորն ալ արժանի են, որ իրենց մասին հատորներ գրուին, ինչպէս ըրած է Պալզաք»։ Գիրքին մէջ տպագրուած են նաեւ Փարիզի յուշարձանները, ճարտարապետական կոթողներն ու փողոցները ներկայացնող նկարներ։

– ԴԵԳԵՐՈՒՄՆԵՐ –
ՍՓԻՒՌՔԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ
ԱԾՈՒՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ԱՆՈՒՆՆԵՐ, ԳՈՐԾԵՐ

1920–1970 յիսնամեակի սփիւռքեան գրականութեան ընդհանրական եւ շրջանային պայմաններուն, նկարագրային գիծերուն եւ իրագործումներուն սեւեռող մեր ակնարկը պիտի փորձենք ամբողջացնել մենագրային վկայութիւններու շարքով մը, մէն մի արտասահմանեան գօտիէ որոշ անուններ ու գործեր ներկայացնելով անջատաբար։

Այս առաջադրանքը պարտք կը դնէ մեր վրայ՝ քանի մը ճշդումներու եւ նկատողութեանց.

1.— «Գրագէտ», «գրող», «բանաստեղծ» կոչումները — մենագրային այս բաժնին մէջ — մեզ կը դնեն հարկին տակ արժէքներու դասաւորումի մը եւ նախասիրութիւններու։

Այս աշխատասիրութիւնը ամենաբովանդակ ըլլալու յաւակնութիւնը չունի, ո՛չ ալ առարկայական հնարաւորութիւնը, նկատելով մանաւանդ՝ որ 1920 – 1970 յիսնամեակի Սփիւռքը, մեր կողմէ պատրաստուած ցանկի մը համաձայն, յիշատակելի եւ ուսումնասիրելի 250ի մօտ անուններ կը հաշուէ (համեմատաբար սահմանափակ թիւ մը նախա–Եղեռնեան Թուականներէն մինչեւ 1950ական տարիներ ստեղծագործող դէմքերու, եւ մեծամասնութիւն մը՝ 1920ական Թուականներէն մինչեւ անմիջական շրջան իրենք զիրենք պարտադրող արժէքներու)։ Պոլիս՝ 35–40 անուն, Իրան՝ 40–45 անուն, Եւրոպա (գլխաւորաբար Ֆրանսա)՝ 45–50 անուն, Լիբանան – Սուրիա՝ 50–55 անուն, Միջին Արեւելեան այլ գօտիներ (Եգիպտոս, Պաղեստին, Իրաք)՝ 10–15 անուն, Պալքաններ եւ զանազան այլ երկիրներ՝ 25–30 անուն։

Հասկնալի է որ Թուական այս պատկերը բացարձակօրէն ճշգրիտ եղած չըլլայ։

«Հայ գրականութիւն» բացատրութիւնը կ'արտօնէ հաւանօրէն, որ մեր գրականութեան սպասաւորելու մղումը եւ արարքը իրագործող մէն մի անհատ իրաւունքը զգայ իր տեղը գտնելու վերջին յիսնամեակի գրական հերկին եւ հունձքին անդրադարձող որեւէ աշխատասիրութեան մէջ. սակայն մեզի կը պակսի ատիկա ընելու գործնական կարելիութիւնը։

Հակառակ մեր փափաքին՝ ապահովելու սփիւռքեան բոլոր գօտիներուն մէջ ապրող արձակագիրներու եւ քերթողներու գործերը, կենսագրական սեղմ եւ ճշգրիտ տեղեկութիւններու հետ, չկրցանք հասնիլ բոլորին, կամ իրե՛նք չուզեցին կամ չկրցան հասնիլ մեզի։ Միւս կողմէ՝ ստացանք գործեր, կենսագրականներ եւ աղբիւրներ՝ որոնք գիր են, գրութիւն են, վաստակ եւ յոգնութիւն են, սակայն գրականութիւն չեն։ Անկասկած՝ թերութիւններ պիտի մատնանշուին, մոռացումներ պիտի յանձնուին մեր ուշադրութեան, թերեւս նաեւ անտեսումներ պիտի տեսնուին։ — Կ'ուզենք ընդգծել հետեւաբար, որ անխուսափելի կը նկատենք անկատարութիւնը այս գործին։

2.— 250ի մօտ մեր անուանացանկէն՝ մենագրային այս բաժնին պիտի անցընենք որոշ անուններ եւ գործեր միայն, յիսունէն վաթսունի միջեւ։ Արժէքներու դասաւորումը եւ մեր նախասիրութիւնները կրնան անձնական որոշ բնոյթ կրել, բայց երբեք կամայական։ Ընտրութեան համար մեկնակէտ ունինք գլխաւոր երկու առաջադրութիւններ։ Ա) Ջանալ որ գրական ամէն սերունդ իր ներկայացուցիչները ունենայ ընդհանուր պատկերին մէջ։ Որակի եւ ինքնատպութեան փաստը համարիլ նախապատուութեան իրաւունք մը, եթէ նոյնիսկ քանակական առումով փոքր է հունձքը. (մեր մէջ համբաւները դիւրին ապահովուած են յաճախ եւ ծաւալումը չփոթուած է կշիռի հետ)։ Բ) Նկատի ունենալով գրական հոլովոյթի մէջ անմիջական սերունդի կողմէ ի յայտ բերուած խորքի ու ձեւի մասնայատկութիւնները, նաե՛ւ աշխատիլ որ համեմատաբար լայն տեղ գրաւեն անոնք։

3.— Ուշադրութենէ պիտի չվրիպի որ՝ շրջանային – աշխարհագրական տեսակէտով՝ կարգ մը անուններ իրենց այժմու երկիրներէն տարբեր գօտիներու մէջ տեղ գտած են։ Փորձած ենք նկատի ունենալ խնդրոյ առարկայ դէմքերու գրական կազմաւորումին, ինչպէս նաեւ իրենց գործերու նիւթեան ու ձեւին անդրադարձող ներքին եւ յարաբերական ազդակներու «կլիմայական» պատկանելիութիւնը։ Սեւեռումի, ներշնչումի, լեզուի եւ ստեղծագործական տենդի տարբեր ինքնութիւններով կը յատկանշուին նորերէ եւ նորագոյններէ շատեր եթէ Պոլսէն ինկած ալ ըլլան... Մեքսիկո կամ Պուէնոս Այրէս, կամ Միջին Արեւելքէն նետուած ըլլան Փարիզ կամ Նիւ Եորք։

4.— Մենագրական բաժնին մաս կազմող կենսագրական տեղեկութիւնները, բացարձակ մեծամասնութեամբ, ապահովուած են ենթականերէն. իրե՛նց իսկ գրչով։ Ցապաւումներ կամ յաւելումներ կատարուած են մեր կողմէ, առանց միջամտելու թուականներու, գործերու անուններու, զուտ անձնական դրուագներու կամ դէպքերու։ Սեւեռելի դէմքերէ ոմանց բացակայութիւնը (մահ), հեռաւորութիւնը (մեզի անծանօթ հասցէներով) եւ հրապարակային մեր հրաւէրներուն հանդէպ անտարբերութիւնը՝ մղած է մեզ օգտագործելի (եւ կարելի) աղբիւրներու դիմելու, սակայն ցաւով հաստատած ենք որ գիրքէ գիրք, թերթէ թերթ եւ հատորէ հատոր տարբերութիւններ ի յայտ կը բերեն նոյնիսկ... ծննդեան ու մահուան թուականներ։ Բաժին չունինք այս տեսակէտով նշմարելի սխալներու մէջ, եթէ կան անոնք մեր կամքէն անկախ։

5.— Մենագրութիւններու մէջ պէտք չէ փնտռել աւելին՝ քան ինչ որ կարելի է ըսել սեւեռելի դէմքերու գործին կամ գործերու նկարագրին, տարողութեան, մասնայատկութեան եւ խորքի թէ ձեւի գրական յատկանիշներուն մասին՝ սեղմօրէն, ակնարկային հպանցումով։ Նկատի ունինք այս աշխատասիրութեան հիմնական կոչումը, — հանրային հետաքրքրութիւններու, ուսանողական ախորժներու եւ անհատ գրասէրներու լայն շրջանակին ընծայել կարելիութիւնը՝ ընդհանուր գաղափար մը կազմելու վերջին յիսնամեակի սփիւռքեան գրականութեան հոլովոյթին մասին։ Տարբեր բաներ են գրապատմութիւնը, գրական քննադատութիւնը եւ վերլուծական խորացումով պայմանաւոր լայն սեւեռումները։

6.— «Դեգերումներ սփիւռքեան գրականութեան ածուներուն մէջ» ընդհանուր խորագրին տակ ցարդ հրատարակուած 18 նշմարները, ինչպէս նաեւ մենագրային ակնարկներու յաջորդող շարքը՝ յետագային տեղ պիտի գտնեն մեր «Դար մը գրականութիւն» գործի երկու հատորներուն մէջ, որոնց տպագրութիւնը առաջադրուած է՝ Մխիթար Սեբաստացիի ծննդեան 300ամեակին առթիւ, Վիէննայի Մխիթարեաններու գերապայծառ Աբբահօր՝ Հ. Գրիգորիս Մանեանի հովանաւորութեամբ եւ նախաձեռնութեամբ Պոսթոնի Մխիթարեան վանատան մեծաւոր գերյարգելի Հ. Ղուկաս Առաքելեանի։ — Աւելցնենք, այս առթիւ, որ առաջին հատորը պիտի համադրէ 1850 – 1920 եօթանասնամեակը, գրական շրջաններու պատմութեան յատկացուած ընդհանուր ակնարկներով ու մէն մի շրջանի մէջ ստեղծագործող յիշատակելի բոլոր դէմքերու յատկանշական գործերէն որոշ էջերու ներկայացումով. յաւելուածաբար՝ մենագրային անջատ նշմարներ։ Երկրորդ հատորը պիտի ընդգրկէ 1920–1970 յիսնամեակը՝ Սփիւռքեան եւ Հայրենական թեւերով, — պատմական ընդհանուր ակնարկ եւ մենագրային բաժին։ Մէն մի հատորի համար կը նախատեսուի 650–700 մեծադիր էջ։

7.— Մենագրային ակնարկներու համար պատրաստած մեր ուրուագիծը... ցաւ մը կը պատճառէ մեզի. ու պիտի ուզենք անոր գոնէ բնոյթը արձանագրել այստեղ՝ անտարբեր գտնուած չըլլալու համար գրական տաղանդին եւ արժանաւորութեան հանդէպ կարգ մը դէմքերու, որոնք իրենց բուն կոչումէն անդին նաւարկեցին, մխրճուելով ա՛յլապէս բազմեբախտ ու «ապերախտ» մարզերու մէջ, ինչպէս եղան Շաւարշ Միսաքեան, Գուրգէն Մխիթարեան, Բենիամին Թաշեան, Վեր. Անդրանիկ Պեռիկեան եւ ուրիշներ։

Յետ Եղեռնի մեր կեանքը, յատկապէս այս անուններուն օրինակով, կը խօսի ողբերգութենէ մը, որ վերապահուած է մեր գրականութեան։ Հրապարակագրային եւ խմբագրական աշխատանքը կլանած է շատեր, ինչպէս ուրիշներ մխրճած է ուսուցչական, հանրային եւ եկեղեցական կեանքի մէջ, — մինչ անոնցմէ մատուցուած սահմանափակ տուրքը վկայութիւն մըն է ստոյգ տաղանդի, անվրէպ արժէքի եւ որակի։ Վստահօրէն կշիռ դառնային անոնք իրենց վաստակով, եթէ գրականութենէ դուրս մարզերու մէջ ա՛յլապէս փրկարար դեր կատարելու կոչուած չըլլային։

Անոնց յետին նշմարին կամ հրապարակագրական առօրեայ աշխատանքին մէջ՝ մեր գրականութիւնը ինքզինք կ'աղաղակէ, խորքի թէ լեզուի հազուագիւտ հիմնական յատկանիշներով։ Ինչ որ տուին գրականութեան — թերթերու եւ հանդէսներու մէջ ցրուած՝ ընդհանրապէս, — ինչ որ տուին նոյնիսկ առանձին հատորներով, կը վկայեն վաւերական գրագէտի եւ քննադատի իրենց լայն կարելիութեանց մասին։

Ըսինք «ողբերգութիւն». ու կ'ենթադրենք որ ճի՛շդ ըսինք։ Զրկանք է մեր գրականութեան համար՝ վատնումը ուժերու եւ ծաւալուն հնարաւորութեանց, երբ կը խորհինք մանաւանդ որ անոնց ամբողջական նուիրումը յետ Եղեռնի ստեղծագործական, վերլուծական եւ քննադատական մեր ճիգերուն՝ պիտի նպաստէր վերջին յիսնամեակի լման նուաճումներուն։

Շահեցաւ հրապարակագրական եւ կրթական մեր կեանքը, շահեցաւ Սփիւռքը։ Սակայն կորսնցուց գրականութիւնը։

8.— Անուններու եւ գործերու մասին մեր հպանցիկ ակնարկներուն պիտի սկսինք Պոլսէն։ Այս առաջնահերթութիւնը հիմ ունի աշխարհագրական այդ գօտիին «հայր»ութիւնը, իբրեւ արեւմտահայ գրականութեան պատմական ոստան։ Այսօր կրնայ աւանդութեան մը իմաստը ունենալ այս իրողութիւնը, սակայն չի դադրիր մեր օրերու համասփիւռքեան գրականութեան ենթահողային խարիսխը ըլլալէ։ Արտասահմանեան բոլոր գօտիներուն մէջ՝ արեւմտահայ մտքի, հոգեկան կառոյցի, իմացական մղումներու եւ զգացական հակումներու երկարաձգումը կայ, տեղական ու շրջանային ինքնայատուկ նկարագրէն անկախ։

Ամէն մէկ գաղութային շրջանի անուններու ընդհանուր թուումը ընելէ վերջ,

---

ՌԱՆՁՊԱՐՆԵՐ

ՎԻՊԱՍՔ
ՀԱՅ ՇԻՆԱԿԱՆՆԵՐԻ ԿԵԱՆՔԻՑ

ԻՄ ՊԱՇՏՕՆՍ Է ՓՈՒՔՍ ՓՉԵԼ

Բերդաքաղաք նա Կարս քաղաքին էր ասում։ Ասաց, որ պէտք է գնամ փամփուշտ բերելու։ Բացատրեց, թէ այնտեղ հասնելիս ո՛ր փողոցի, ո՛ր անկիւնում ո՛վ պիտի դիմաւորի ինձ։ Տուեց նաեւ մի քանի օգտակար խորհուրդներ ճանապարհի համար, որոնցից մէկը՝ Էշն ընկել է գըլ-գըլ պայմանական խօսքն էր, որ նշանակում է թէ՝ զգո՛յշ, այստեղ համիդիէ կայ։

Կարգադրութեան դէմ առարկել չէի կարող։ Այդ արդէն տղամարդուն վայել գործ էր եւ ես պարտաւորուեցի մեկնել։

Ինձ հետ դրեց նաեւ Մշեցի Տիգրանին, այն երիտասարդ հայդուկին, որն առաջին օրը համարձակ տնտղել էր իմ մէջքը, իմանալու, թէ ես լա՞ւ մատաղացու եմ, թէ ոչ, եւ հեռուից իմ հասակը չափելով, երեք արշին կտաւ էր տուել ինձ պատանքի համար։ Տիգրանը դաշտեցի քաջ տղամարդ էր, Վարդենիս գիւղից։ Հմուտ լեռնագնաց էր եւ շալակը ծանր բեռների վարժուած։ Միաժամանակ լաւ քրդախօս էր եւ աւելի քաջատեղեակ երկրի պատմութեանն ու սովորոյթներին, քան թէ ես։ Մի թերութիւն ունէր, երբեմն արագ բռնկւում էր՝ նետուելով վտանգաւոր արկածների մէջ։ Տիգրանն ասում էր, որ իրենք Սասունից են տեղափոխուել Դաշտ եւ իր մէջ միահիւսուած են Սասունցու աներկիւղ նկարագիրը եւ Մշեցու տաքարիւն բնաւորութիւնը։ Մի բանից էր խըստօրէն դժգոհում. յօնքերը եւ այտերի կարմրութիւնը կանացիական էին եւ նա իր թաւ բեխերը յաճախ դէպի վեր ոլորելով, աշխատում էր մեղմացնել այդ քնքշութիւնը։

Փոխեցինք մեր ֆէդայական հագուստը, հագանք հայ գեղջկական շորեր եւ ճամբայ ելանք։ Ես՝ առանց զէնքի, իսկ Տիգրանը՝ փորի վրայ իր տասնոց ատրճանակը կապած։

Մենք ընտրեցինք մի դժուար ուղի, որ ոչ մի հայդուկ մինչեւ այդ անցած չկար։ Ողմի, Մոկսի եւ Շատախի սարերով պիտի թափանցէինք Բերկրի, այնտեղից՝ Բերդաքաղաք։

Այդ տաժանելի ճանապարհը թեթեւացնելու եւ մասամբ էլ, երեւի, ինձ իր գիտութեամբ զարմացնելու համար Տիգրանն ասում էր, որ այդ ճանապարհով մօտ երեք հազար տարի առաջ հելլէն զօրավար Քսենոփոնն է իր զօրքը Բիթլիս քաղաքի լեռնանցքով իջեցրել Մշոյ դաշտ, հասնելով մինչեւ իրենց գիւղի սահմանները։

Մշեցի Տիգրանը Կարճկանցի մի ծանօթ ունէր։ Նա մեզ զգուշացրեց, որ թէեւ այդ ուղղութիւնը նախընտրելի է, բայց զուրկ չէ վտանգներից։ Կարճկանցին կլայեկագործ էր, նա փուքս փչող և պղինձ մաքրող էր որոնում, որ իր հետ գնան այդ կողմերը ամաններ կլայեկելու։ Ես փուքս փչող դարձայ, իսկ Մշեցի Տիգրանը համաձայնեց դառնալ պղինձ մաքրող։ Հետեւեալ առաւօտ ընկերս շալակեց պղինձը, Կարճկանցին վերցրեց կլայեկն ու հացի կապոցը, իսկ ես՝ փուքսը եւ բռնեցինք Ողմի ճամբան։

Ողմը հայկական մեծ գիւղ էր՝ քարքարոտ մի բլրի վրայ, ձորի մէջ։ Շրջապատուած էր Բարվարի Քրդերով։ Այդ ամբողջ գիւղը ծագել ու ճիւղաւորուել էր հին ու հերոսական մի տոհմից։ Սրանք իրենց գիւղը դրսից աղջիկ չէին բերում, որ իրենց տոհմական արիւնը չխաթարուի։

Ողմեցիք արհեստով թաղիքագործ էին։ Դեռեւս 15րդ դարից Ողմը եղել էր հայ ռազմիկների արծուաբոյնը։ Սակայն Բարվարի Քրդերը կապալ էին դրել ողմեցոց վրայ։ Ողմեցի քաջակորով Լաթօն, իր հայրենակիցներին կազմակերպելով, կռուի էր ելել քրդական իշխանաւորների դէմ եւ Ողմը ազատագրել ճնշումից ու հարկերից։ Պարտուած աղաները թուղթ էին ուղարկել Ողմեցի Լաթոյին, Ողմը ճանաչելով իբրեւ հայկական անկախ ազնուապետութիւն։

Կարճկանցին մեզ տարաւ Ողմեցի Լաթոյի տունը։ Սրանք ամբողջ ընտանիքով գըրար էին։ Տանուտէր Լաթօն եւ տան բոլոր տղամարդիկ հագած էին բրդոտ արաներ առանց թեւերի, լայն շալվարներ առանց գրպանների եւ մինչեւ ծնկները քաշած մազէ գուլպաներ։

ԽԱԶԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(69 – Շար.)

ՔԱՆԻ ՄԸ ԲԱՌ, ԲՈՒՌ ՄԸ ԾԻԾԱՂ...

ԽՆԼՈՏԻՆ ՑՈՒՐՏՆ Է ՊԱՏՃԱՌ...

Հոգիս սիրեմ այս հայկական սրամիտ ասացուածքին: Մունկ ըրէ սիրելիս, թէ ինչո՞ւմն է բանը, պայմանաւ որ սիրտ ունենաս ծիծաղելու...:

Նախապէս՝ աղէտալի չորութիւն, ապա ալ ուշ՝ փճացուցիչ սառոյց ու այժմ ալ՝ հեղեղային անձրեւներ: Ահա՛ պատկերագարդ երրորդութիւնը, զոր մեզի կը հրամցնեն, կառավարութեան պատասխանատու անձինք, արդարացնելու համար վերջին նորութիւնը՝ կանանչեղէններու գիներուն այլանդակ սղութիւնը: Բայց այս ոչինչ, նոյն սկաւառակը լսելի պիտի դարձնէ մեզի այլ յանկերգներ, վաղը կրնան առարկել, միշտ նոյն նպատակաւ. օրինակ՝ այս տարի արեւուն ճառագայթները շատ տկար էին, կամ՝ անձրեւին կաթիլները... Ջուր կտրած են եւ կամ՝ հողը կը տառապի անբարեբեր պղնձութեան մը աննախընթաց համաճարակով եւ ինչո՞ւ չէ, խորհրդաւոր միջատներ ոչնչացուցին համայնօրէն, բանջարեղէններու բոլոր ծիլերը՝ հազիւ ծաղկած:

Կը տեսնես սիրելիս, թէ իրաւ է որ, եթէ Ֆրանսա քարիւղ չունի, ունի սակայն, բոլոր տեսակի ապրանքներու գիներու մագլցումը չքմեղացնող — ստեղծելէն բռնէ մինչեւ... սուրճը — գգայացունց եւ զարմանազան յղացումներու անսպառ մթերք մը: Բայց թոյլ տուր, վայրկեան մը լուրջ խօսելու համար. կը մտածեմ երբեմն թէ ե՞րբ պիտի գայ այն պահը, որ գոնէ մէկ անգամ, անկեղծօրէն եւ վեհանձնօրէն յայտարարեն թէ, սղութիւնը ներկայ օրերու անբուժելի ախտն է, նման խլիրդին, ներեցէ՛ք մեզի, անկարող ենք զայն դարմանելու եւ դուռը բաց է անոր առջեւ, որ պիտի յաջողի զայն զգետնելու հրաշքը իրականացնել: Բայց ինչ փոյթ, ընտանեցած ենք այլեւս այդ քնարեր հէքեաթներուն:

Ննջի՛ր ժողովուրդ, օրօ՜ր եմ ասում: Ո՞ւր ես Մոլիէռ...:

ԳԵՂԱՄ ՏԷՐ-ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

անոնցմէ մէկ քանիներու մենագրային ուրուագիծը միայն պիտի տանք, միւսներու գրական վաստակին ընութագրումը վստահելով ընդհանուր, հասարակաց, ի հարկին նաեւ առանձնյատուկ հաստատումներու:

Յետագային, երբ մեր այս աշխատասիրութիւնը շատ աւելի համապարփակ ծաւալով ու անջատաբար հրատարակուած տեսնելու առաջադրանքը իրականանայ, անշուշտ ակամայ յապաւուած դէմքեր ու գիրքեր եւս կը բերուին սեւեռումի:

Ու հիմա «զգործս ձեռաց մերոց ուղիղ արա ի մեզ, Տէ՛ր»...:

ՄԻՆԱՍ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

(19)

ԱՆՐԻ ՎԵՐՆԷՕՅ

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ ՄԷՋ

— o —

ՄԱՐՍԷՅԼ (Յատուկ).— Յունուար 20ը անկասկած Մշակոյթի Տան տարեգրութեան մէջ պիտի մնայ արժանայիշատակ օր մը:

Արդարեւ, ամէն օր չէ որ առիթը կը ներկայանայ մեզի ընդունիլ եւ վայելել աշխարհահռչակ եւ տաղանդաւոր հայ ազգի զաւակ մը: Անրի Վերնէօյ շարժանկարի հսկաներէն, վարպետներէն մին է որուն համբաւը սահման չի ճանչնար:

Յիշենք որ Մշակոյթի Տան բացումը (1976 Մայիս 9ին) կը վայելէր պատուոյ նախագահութիւնը Անրի Վերնէօյի որ վերջին պահուն գործի հրամայականներու պարտադրանքին տակ, ցաւ ի սիրտ կը ստիպուէր բացակայիլ խոստանալով սակայն առաջին առիթով մը այցելել Մշակոյթի Տունը: Այդ առիթը, ահաւասիկ հաճոյքով ընծայեց Մշակոյթի Տան յանձնախումբին որ կազմակերպելով այս «ընդունելութիւն – զրոյցը», պատեհութիւն տուաւ մեր հայրենակիցներուն մօտէն ծանօթանալու պատուոյ հիւրին:

Վասպուրական սրահը լեցուն էր ամէն տարիքի անձերով: Շատեր եկած էին իրենց հետաքրքրութեան գոհացում տալու, շարժանկարի վարպետը ճանչնալու, լսելու, ուրիշներ իրենց մանկութեան, երիտասարդութեան ընկերը, բարեկամը տեսնելու, գեղեցիկ յիշատակներ վերապրելու: Չմոռնանք որ մեր յարգելի հիւրը իր մանկութեան եւ երիտասարդութեան առաջին տարիները անցուցած է Մարսէյլ ապրելով եւ հետեւելով հայկական կեանքին: Իր հայրը՝ Յակոբ Մալաքեան եղած է Փրատոյի Ս. Սահակ-Մեսրոպ եկեղեցւոյ հիմնադրութեան առաջին տարիներու գործօն եւ ազդեցիկ դերակատարներէն մէկը:

Անրի Վերնէօյ տեսաւ ծանօթ դէմքեր, սեղմեց բազմաթիւ ձեռքեր, տուաւ ստորագրութիւններ (հայերէնով. Աշոտ Մալաքեան), ունեցաւ իւրաքանչիւրի համար յատուկ եւ ազնիւ խօսք մը ու միշտ ժպիտով պատասխանեց բոլորին թախանձանքներուն:

Զրոյցը զոր վարեց Կարօ Փօլատեան, մեծ հետաքրքրութիւն սաեղծեց:

Առաջին հարցումը կ'երթար շարժանկարի վարպետին՝ թատրոնի եւ սինեմայի միջեւ եղած տարբերութիւններու մասին: Անրի Վերնէօյ թուեց երկու արուեստներուն յատկանիշները: Ցայտուն եւ խօսուն օրինակներով ցոյց տուաւ սինեմայէն առաւելութիւնները որ կարելով ժամանակը եւ վայրը, շատ աւելի կարելիութիւններ կ'ընծայէ գործողութիւն մը պատկերացնելու, բեմադրելու համար քան թատրոնը որուն միակ միջոցը խօսքն է, այն ալ դրուելով որոշ պայմանադրական աշխարհի մը մէջ որ իրական աշխարհի ցոլացումը չէ:

Ապա հարցումները դարձան աւելի իր հայկականութեան արտայայտութիւններուն, հայկական նիւթի մը շուրջ ժապաւէնի մը արտադրութեան կարելիութիւններուն:

Ըսենք որ Անրի Վերնէօյ, կամ այս պարագային աւելի ճիշդ պիտի ըլլար ըսել՝ Աշոտ Մալաքեան հայերէն սահուն եւ մաքուր ոճով, պատասխանեց մայրենի լեզուով իր հայկականութեան զգացումները դրսեւորելով: Յայտնեց թէ իր հօրը շունչին տակ երկար տարիներ ապրած է Մարսէյլի հայկական կեանքը, հաղորդուելով անոր բոլոր երեսներուն հետ, ամէն Կիրակի երգած է Կոմիտասի պատարագը եւ քաջ ծանօթ է մեր եկեղեցական խորհուրդներուն եւ ծէսերուն: Հետեւաբար, հայկականութիւնը իր մէջ դրոշմուած, խորունկ եւ անխորտակելի զգացում մըն է ու դեռ մինչեւ այսօր կը վայելէ այդ հայկական շունչը իր ալեհեր մօր մօտ:

Ասոր մէջ ոչ մէկ փառք կը տեսնէ այլ բնական շարունակութիւնը քանի փոքր տարիքէն թրծուած էր հայկականութեամբ:

Գալով հայկական նիւթի մը շուրջ ժապաւէնի մը արտադրութեան, Անրի Վերնէօյ յստակօրէն ըսաւ որ ան միշտ իր մտածումներուն առարկան եղած է ու կը շարունակէ ըլլալ: Քանի մը անգամ նախաքայլերու եւ աշխատանքներու ալ ձեռնարկած է որոնք մնացած են սակայն անհետեւանք: Իրեն համար, հայկական հարցի մը շուրջ ժապաւէնի մը արտադրութիւնը պէտք է գոնէ կատարեալ յաջողութիւն եթէ ոչ յաղթանակ մը հանրութեան մօտ, ինչ որ ինք սովոր է ընել իր ժապաւէններով: Այս յաղթանակը ապահովելու համար, որպէսզի ամէն ազգի, ամէն գոյնի մարդիկ հետաքրքրուին ժապաւէնով ու անոր միջոցով մեր հարցով անհրաժեշտ է նիւթ մը որ ելեկտրականացնէ միլիոնաւոր մարդիկ որպէսզի ան իր տեղը ունենայ սինեմայի միջազգային Շուկային վրայ, շուկայ մը որ անողոք է:

Հետեւաբար այսօր ոչ մէկ արգելք, ոչ մէկ խոչընդոտ կայ նման իրագործումի մը համար, կը պակսի միայն յարմարագոյն սենարիոն, այսինքն անհրաժեշտ կայծը որ կրնայ շարժման մէջ դնել շարժանկարի գործիքները: Եւ այս, այսինքն սենարիոյի մը գոյութիւնը ամէնէն մեծ դժուարութիւնն է:

Անրի Վերնէօյի, որուն ամէն մէկ բեմադրութիւնը կամ արտադրութիւնը միշտ յաղթանակ մը եղած է, արուեստագէտի փայլուն ասպարէզը եւ մեծ համբաւը, Հայու հպարտութիւնը թոյլ չեն տար միջակ կամ ձախող գործ մը հրապարակ հանելու, անպայմանօրէն բան մը ըրած ըլլալու համար: Արդ կը սպասէ յարմարագոյնին եւ մենք ալ իրեն հետ կը սպասենք այդ յոյսով:

Այս խիստ շահեկան հարցերը դարձեալ շարունակուեցան աւելի սեղմ շրջանակներու եւ մտերիմ խօսակցութիւններու մէջ մինչեւ ուշ գիշեր, Տարօն սրահի մէջ ուր ի պատիւ իրեն սարքուած էր ընդունելութեան սեղան: Իրապէս միշտ անսպառ եւ խանդավառ խառնուածքով եւ շունչով Անրի Վերնէօյ հմայեց ներկայ բազմութիւնը:

Անրի Վերնէօյ նաեւ այցելելով Մշակոյթի Տան շէնքը իր զանազան բաժիններով, սրահներով, գրասենեակներով ըսաւ. «Մեծապէս կը շնորհաւորեմ եւ կը գնահատեմ կատարուած հսկայ աշխատանքը եւ զոհողութիւնները: Կառուցանած էք գեղեցիկ արդիական շէնք մը, ճաշակով եւ խնամքով սարքաւորուած: Դրական, շօշափելի գործ մըն է, մեր բոլոր գործերը այսպէս պէտք է ըլլան: Անգնահատելի զէնք մըն է Մարսէյլի Հայութեան համար, յաջորդական սերունդներուն համար որ միայն հիացում կը պատճառէ»:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԼՈՆՏՈՆԻ մէջ, Դեկտ. 15ին մեռած է Խաչիկ Մթուլեան: Ծնած էր Ատանա: Մանուկ հասակէն ծնողքին հետ փոխադրուած է Կիպրոս, ուր աւարտած է Լառնաքայի ազգային վարժարանը եւ ամերիկեան ակադեմիան: Կիպրոսի մէջ շրջան մը վարած է պետական պաշտօն եւ միաժամանակ զբաղած՝ գրականութեամբ: Հրատարակած է՝ անգլերէն, բանաստեղծութեանց հատոր մը եւ պատմուածքներ՝ Կիպրոսի անգլիական մամուլին մէջ: 1945ին փոխադրուած է Լոնտոն. չորս տարի ետք՝ Միացեալ Նահանգներ, ուր զբաղած է հիւսուածեղէնի առեւտուրով: Այնուհետեւ հաստատուած է Միլան, ուր հիմնելով հիւսուածեղէնի երեք գործատուներ, Իտալիոյ տնտեսական կեանքին ընծայած ծառայութիւններուն համար կառավարութեան կողմէ պարգեւատրուած է Քոմենտաթորէ էրէտիթարիօ տիտղոսով: Խաչիկ Մթուլեան դարձեալ փոխադրուելով Լոնտոն՝ 1958ին հիմնած է Պրեսթ-փորտ Նէյլոնզ առեւտրական ընկերութիւնը, որ իր բազմաթիւ գործատուներով եւ 65 վաճառատուներով մեծ անուն ունէր երկրին մէջ: Ողբացեալի մահուան լուրը հաղորդած են անգլիական ձայնասփիւռի կայաններն ու բոլոր օրաթերթերը: Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Դեկտ. 20ին Լոնտոնի Հայոց Ս. Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ, ուր Հայր. Պատուիրակը՝ Ներսէս Եպս. Պօզապալեան եւ Պ. Ասատուր Կիւզէլեան դամբանական խօսած են: Կարդացուած են Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա.ի եւ Կիպրոսի Հանրապետութեան նախագահ Մակարիոս Արք.ի ցաւակցական հեռագիրները: Ողբացեալին մարմինը ամփոփուած է Ջիզիքի գերեզմանատունը:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (267)

ՀԱՌԱՋԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Բ. ՄԱՍ

ԺՈՒԱՆԱՅԻ ԱՅԼԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆԸ

— Այո, տէր իմ:

— Շատ լաւ: Ե՞րբ պիտի երթաս:

— Հիմա, անմիջապէս:

— Անմիջապէ՞ս: Գոնէ քանի մը օր սպասէիր որ պէտք եղածը հայթայթէի:

— Ես ամէն բան պատրաստած եմ, տէր իմ: Երեք օրէ ի վեր ամէն բան պատրաստեցի: Մօտակայ պանդոկին առջեւ այսօր կառք մը պիտի սպասէ ինծի: Կառքը զիս ծովեզերք պիտի առաջնորդէ, ուրկէ տափանաւ մը առնելով Վենետիկ պիտի երթամ: Եւ անանկ կը կարծեմ որ ուշ ալ մնացի, բնաւ ժամանակ կորսնցնելու չեմ...: Մնաք բարով, տէր իմ, մնաս բարով Սքալապրինօ:

Հսկան ակռաներուն տակէն խուլ անէծքներ տեղացնելով Սանտրիկոյի հարացէի, Ժուանայի հետ գրկուեցաւ:

Ռօլան եւս իր կարգին զայն իր կուրծքին սեղմեց:

Ասոր վրայ, Ժուանա դանդաղ քալուածքով մը Քանտիանոյի մօտենալով ծունկի եկաւ անոր առջեւ եւ փսփսաց.

— Իսկ դուք, որ ի բոլոր սրտէ սիրած ու յարգած կինս կը սիրէիք, ներողամիտ եղէք ձենէ բաժնուելու հարկադրուած ըլլալուս համար: Զիս օրհնելով իր աղջիկը կոչող պատուական կնոջ հոգին թող վկայ ըլլայ թէ սիրտս տագնապի մէջ է այս պահուն:

Ծերունին ձեռքերը երկարելով օրհնեց Ժուանան: Մանկամարդ կինը ոտքի ելլելով, Ռօլանը եւ Սքալապրինօն բարեւելէ յետոյ դուրս ելաւ:

Քանի մը վայրկեան յետոյ պարտէզէն անցնելով փողոցին մէջ աներեւոյթ կ'ըլլար:

Այս եղերական բաժանումէն յետոյ, երկու մարդիկը երկար ատեն լուռ մնացին:

Սքալապրինօ լռութիւնը խզելով եւ ծերունին դուքսը ցոյց տալով ըսաւ.

— Տէր իմ, եթէ կ'ուզէք, ես դուքսը Սեւ Քարայր կը տանիմ:

Ռօլան ժխտական ձեւով մը գլուխը թօթուեց:

— Տէր իմ, վստահ եղէք որ ձեր հայրը Սեւ Քարայրին մէջ ապահով ապաստանարան մը պիտի գտնէ, շարունակեց Սքալապրինօ: Պեմպոյի առեւանգման վրայ մեր հրոսակները աչքերնին չորս բացած եւ հսկողութիւնը խստացուցած են: Քարայրին մէջ այժմ օգնական ուժեր կը պահեն... բանակատեղինիս անառիկ դարձած է...:

— Ոչ, հայրս պէտք է որ Վենետիկ գայ, ըսաւ Ռօլան վճռական շեշտով մը:

— Վենետի՞կ, կմկմաց Սքալապրինօ զարմացմամբ:

— Պատրաստուէ, Մէսթրի մէջ երեքնուս համար կառք մը բռնէ:

— Հապա ձիերնի՞ս:

— Մեր կայանը կը ձգես զանոնք: Մութը կոխած ատենը Վենետիկ հասնելու ենք, ըստ այնմ պատրաստէ ամէն բան:

Սքալապրինօ առանց բերանը բանալու հեռացաւ:

Ժամ մը վերջը կառք մը առած վերադարձաւ:

Երբ մեկնումի ժամը հասաւ, Ռօլան հայրը կառք առաջնորդեց: Ծերունին որեւէ ընդդիմութիւն ցոյց չտուաւ, այլ գոհացաւ սա հարցումը ուղղելով.

— Ո՞ւր կը տանիք զիս:

— Վենետիկ, հայր իմ, պատասխանեց Ռօլան յուսալով որ այս անունը ծերունիին խաւարած իմացականութեան մէջ գիտակցութեան լոյս մը պիտի շողացնէր: Վենետիկ պիտի երթանք, հայր, իմացա՞ք: Վենետիկ, ուր դուք իշխեցիք, ուր դքսութեան պալատը բնակեցաք ձեր կնոջ՝ Սիլվիա դքսուհիին եւ ձեր զաւկին Ռօլանի հետ:

Բայց ծերունին անտարբերութեամբ գլուխը շարժելով թօթուեց.

— Վենետիկ: Իմացած եմ այդ անունը, կ'ըսեն թէ շատ գեղեցիկ քաղաք մըն է...:

— Աւաղ, աւաղ, երբեք պիտի չաղէկնայ, թօթուեց Ռօլան:

Եւ Սքալապրինոյի հետ հօրը քով նըստաւ:

Մութը կոխելէն երկու ժամ յետոյ, խաւար գիշերին, երեք մարդիկը Վենետիկ մտան:

Ռօլան հայրը Օլիվոլօ կղզին տունը տեղաւորեց:

Ո՛վ գիտէ թէ ինչ յոյսերով հոն առաջնորդած էր հայրը:

ՄԻՇԷԼ ԶԵՎԱՔՕ

(Շար.)

Պ. Յովհաննէս Գոճապըյըքեան, Տէր եւ Տիկին Կրեկուառ Գոճապըյըքեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ներսէս Սեմէրճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Պետրոս Տուտուեան եւ զաւակները (Երեւան), Պ. Ե. Երամեան եւ զաւակները (Պուլկարիա), այրի Տիկին Տոսիկեան ինչպէս նաեւ Տոսիկեան, Էվրասեան, Քուլթրիքս, Զուլեան, Պասմաճեան, Քաթոսեան, Էօլմէզեան, Փուէն, Գրիգորեան, Ճիպիլեան, Պարսալեան եւ Զաւիկեան ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, մեծ-մօր, քրոջ, հօրաքրոջ, մօրաքրոջ եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ՅՈՎՀ. ԳՈՃԱՊԸՅԸՔԵԱՆԻ
(ծնեալ Մաքրուհի Տուտուեան)

մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 22ին, 76 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Չորեքշաբթի, Յունուար 26ին ժամը 14ին Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցին եւ մարմինը ամփոփուեցաւ տեղւոյն գերեզմանատունը:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Փարիզի Աղքատախնամի վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի առաւօտ (Յունուար 30) Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ Ընկերակցութեան մեծ բարերար՝

ՏՈՔԹ. ԼԵՒՈՆ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆԻ

մահուան Դ. տարելիցին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի ընկերուհիները (Աճէմեան, Տիւյմէճեան, Թովմասեան, Հարելեան, Կենճեան, Թաղէոսեան, Փողհարեան, Մանթարեան, Մամուրեեան) 90 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի ընկերուհի Տիգրանուհի Նորոյեանի մահուան քառասունքին առթիւ:

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Մովսէս Խլոյեան իրենց ամուսնութեան 50ամեակին առթիւ 40 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Օլնէ - -սու - Պուայէն, Տիկին Ա. Զատիկեան եւ զաւակները Ալին եւ Սերժ, Հրայր Ուշագլեանի մահուան առթիւ կը նուիրեն 100 Ֆր. Մոնմորանսիի հանգստեան տան (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 50 Ֆ. «Յառաջ»ին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Վալանսի մասնաճիւղի վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները, Կիրակի, Յունուար 30, ժամը 14.30ին Ահարոնեան ակումբը: Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԲԱՑԱՌԻԿ ՃԱՇ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Սէն Ժեռոմի մասնաճիւղի կողմէ, Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան «Վասպուրական» սրահին մէջ՝ 12-14 Ռիւ Սէն Պազիլ Մարսէյլ, Կիրակի Յունուար 30, ժամը 13ին:

Խնամքով պատրաստուած ճաշեր

խաչուհիներու կողմէ

Ճաշագին 40 Ֆր.

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

Շաբաթ, Փետր. 12 ժամը 21էն մինչեւ լոյս, Նիքքօ պանդոկը (Ռապըլէ սրահ), 61, Քէ տը Կրընէլ, Փարիզ (15րդ)

Սեղանները ապահովելու համար հեռաձայնել Տիկիններ՝

Գարոյեան 533-06-31
Արսլանկիւլեան 734-70-19
կամ Սանոսեան 645-13-52:

Մանրամասնութիւնները՝ յաջորդիւ:

ԺԱՔ ՀԷԼԵԱՆ

Իր 14 նուագածուներով եւ պարուհիներով կը մասնակցի

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ
ՑԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

Մարտ 13

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն

Հ. Յ. Դ.

ՀԻՄՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ 86րդ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԻԹՈՎ

Հարցազրոյց
(TABLE RONDE)

Նիւթ

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ԷՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՀԵՏԱՊՆԴՈՒՄ

Կը մասնակցին ընկերներ՝

ԱՆԱՀԻՏ ՏԷՐ-ՄԻՆԱՍԵԱՆ
ԼԻԼԻԱՆ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ
ՀՐԱՅՐ ԹՈՐՈՍԵԱՆ
ՊԵՐՃ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

Կը համադրէ

Ընկեր ԱՐԱ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Ուրբաթ, Յունուար 28, երեկոյեան ժամը 20.30ին, Իսի լէ Մուլինոյի Սալ տէ Ֆէթին մէջ: Հասցէ՝ Մեթրօ Մեռի տ'Իսի

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նիւթ.— Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱՌԱՋԱԴՐԱՆՔՆԵՐԸ:

Համադրող՝ ԺԻՒԼ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

Կը մասնակցին.— Լեւոն Տէր-Մինասեան, Յակոբ Պալեան, Յակոբ Սազեեան եւ Կարապետ Փափազեան:

Շաբաթ Յունուար 29, երեկոյեան ժամը 20.30ին Ազգ. Տան սրահը՝ 295 Պուլօ փողոց, Լիոն, կազմակերպութեամբ՝ Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէի:

Հարցազրոյցը կ'ըլլայ հայերէն եւ ֆրանսերէն լեզուներով:

Մուտքը ազատ է

ԷՍԱԵԱՆԻ ՕՐ

Էսաեան Սանուցի աւանդական Բաժակի պահը պիտի տօնուի Կիրակի, Յունուար 30, ժամը 13ին

GRAND HOTEL DU PAVILLON
(Salon Médicis)

36, Rue de l'Echiquier — Paris (10e)

Métro : Bonne Nouvelle

Կը խնդրուի սան ու համակիրներէն որ կտակով մեզ աւանդուած օրը հաճին յարգել, կանխաւ ապահովելով սեղանները:

Հեռախօս 343-04-20

Ճաշագին 70 Ֆր.

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

Օր. ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԱՆՏՈՆԵԱՆ
եւ
Պր. ՆԱԶԱՐԷԹ ԹԷՐՁԻԵԱՆ
Ամուսնացած

Կնքահայրութեամբ
Տէր եւ Տիկին Ժաք Ասաթեանի
ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ ԿՐԸՆՈՊԼԸ
1977 Յունուար 16

Այս ուրախ առթիւ Տիկ. Մալվինա Անտոնեան հետեւեալ նուէրները կ'ընէ.—

Լիբանահայ աղէտեալներու	300 Ֆ.
Կ. Խաչի Կրընոպլի դպրոցին	500 Ֆ.
«Յառաջ» օրաթերթի	300 Ֆ.
Փարիզի Մշակոյթի Տան	100 Ֆ.
«Հայաստան» թերթի	100 Ֆ.

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

Հ. Յ. Դ.

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները Յունուար 29, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8.30ին դպրոցին սրահը: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐ — ԿԱՂԱՆԴ ՊԱՊԱՆ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԻ ԴՊՐՈՑԷՆ ՆԵՐՍ

Աւանդական սովորութիւն դարձած այս տարի եւս հանդիսաւորութեամբ կը տօնուի նոր տարին — Կաղանդ պապան — հետաքրքրական ու զուարճալի երեկոյթ մը՝ Յունուար 30 կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Մարսէյլի մասնաճիւղի Հ. Բ. Ը. Միութեան նորաշէն սրահին մէջ՝ 33 Գուռ փիէր փիւժէ, 6րդ, նախագահութեամբ

ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ

Գեղարուեստական բաժին: Փոքրիկներու կողմէ երգեր, դաշնամուրային նուագներ եւ օրուան խորհուրդին համապատասխան արտասանութիւններ:

Կը մասնակցի Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի նորակազմ Ծիծեռնակ նուագախումբը:

Կաղանդ պապան նուէրներ կը բերէ ներկայ եղող բոլոր մանուկներուն:

L'UNION GENERALE ARMENIENNE
DE BIENFAISANCE

présente

le GROUPE MUSICAL « ZARTONG »

Les musiciens de ce groupe réalisent une synthèse attachante des sonorités des instruments typiques arméniens et de brio des instruments modernes. S'inspirant de la musique traditionnelle arménienne, ils jouent simultanément du Pop et du Folk dans une interprétation d'un cachet tout particulier.

Samedi 29 Janvier, à 20 h. 30

Centre Culturel Alex Manoogian
118 rue de Courcelles — PARIS 17e

LE RESTAURANT

La Cappadoce

3, RUE MARIVAUX (métro Richelieu-Drouot) tél : 742 - 83 - 65

à partir du 15 Février

LE RESTAURANT EST OUVERT TOUS LES SOIRS A 19 HEURES LUNDI COMPRIS

à midi, uniquement le dimanche

Réservation par téléphone à partir de 16 h.

INVITATION

LES VENDREDIS DE LA QUATRA

LE VENDREDI 28 JANVIER A 21 H.
DUO DE PIANO
EXERJEAN - CORRE
MOZART — BRAHMS — POULENC — MILHAUD
RECITAL DE CHANT
Alice MANOUKIAN
MIRZOYAN — KOMITAS
BARTEVIAN — MESSOUMENTZ

MUSÉE GUIMET 6 PLACE D'IÉNA PARIS 16
PLACES NON NUMÉROTÉES OUVERTURE DES PORTES A 20 H 30

ԲՈԼՈՐ ՏԱՐԻՔՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ ԲԱՑ ՄՆԱՑԱՆԴ
Գ. ՏԱՐԻՔԻՆ

Voyage aux Canaries

« DECOUVERTE DES 3 ILES »
LAS PALMAS — LANCAROTE — TENERIFE
DU 21 FEVRIER AU 7 MARS

Organisé par :

sevan-voyages

50, Cours de la Liberté — 69003 Lyon — Téléphone : (78) 60-13-66

Accompagné par : Mr SARKINSSIAN VAROUJAN

Villes de Départ : PARIS — LYON — MARSEILLE

Prix 2050 F

Comprenant
— Avion aller et retour
— Tous les tranferts (inter îles et aéroports, hôtels)
— Séjours en Pension Complète dans hôtels première catégorie, chambre double

Les places étant limitées nous vous conseillons de vous inscrire rapidement.

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
28
VENDREDI
28 JANVIER
1977

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 170 Ֆ.	Վեցամսեայ	90 Ֆ.
Արտասահման	Տար. 200 Ֆ.	Հատը	1 Ֆ. 20

LE NUMERO 1,20 F

52րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 13.778
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
52e ANNÉE — N° 13.778

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ԽԼՐՏՈՒՄՆԵՐԸ ՉԵՆ ԴԱԴՐԻՐ

— o —

Դեռ երկու տարի չըներ (1975 Ապրիլ) որ Տէմիրէլի համախմբման կառավարութիւնը գործի գլուխ է եւ ցարդ 120 հոգի սպաննուած է եւ մթնոլորտը միշտ լարուած է: Աջի եւ ձախի միջեւ բախումները չեն դադրիր եւ վերջին շաբթուան ընթացքին ծայրայեղ աջերու գործած եղեռնափորձերու հետեւանքով 9 մեռեալ կայ եւ բազմաթիւ վիրաւորներ ամէն կողմ: Թալանի տրուած են գրատուներ, որոնք «ձախ» գործեր կը ծախեն: Ուսանողներու եւ աշակերտներու ծնողական միութիւնները դժգոհ են որ ոստիկանութիւնը չի յաջողիր յանցաւորները ձերբակալել եւ համալսարաններու քանի մը վերատեսուչներ չեն վարանիր դատապարտելու Ապահովութեան ուժերու կողմնակալութիւնը ծայրայեղ աջերու նկատմամբ: Դեմոկրատիկ (աջ) կուսակցութիւնն ալ կը դատապարտէ Պետութեան թերացումը մինչ Էճէվիթի Հալքին համար խառնակութիւնները «տիպար գրգռութիւններն» են ծայրայեղ աջին: Ընկերվարական կուսակցութիւններն ալ շարքերը «կռնակ-կռնակի» կը դնեն եւ կը յարձակին «կառավարական անպատասխանատուութեան» վրայ:

Արթուն Ունսալի գծած այս պատկերը Մոնտի մէջ, նորութիւն չի բերեր, այլ կը հաստատէ որ Տէմիրէլ ի վիճակի չէ տէր ըլլալ կացութեան, նոյնիսկ երբ կը պնդէ որ «Պետութիւնը դողացող տերեւ մը չէ»: Անգարայի համալսարանը, որ փակ է Դեկտեմբերէն ի վեր պիտի բացուի Յունուարի վերջ, սկզբունքով: Այլ հաստատութեանց մէջ դասընթացքները դժուար տեղի կ'ունենան եւ ներս մտնելէ առաջ, ուսանողները խուզարկութեան կ'ենթարկուին: Բայց կը թուի թէ այս ամբողջին ետին, մանաւանդ ուսանողական բախումներուն, դրդիչ մը կայ: Ծիշդ է որ կառավարութիւնն ալ պատասխանատուութեան բաժինն ունի (իրեն մաս կը կազմէ ծայրայեղ աջ կուսակցութիւն մը) քանի չկրցաւ ձեռք առնել այն միջոցները, որոնք պիտի վերահաստատէին կարգն ու կանոնը: Պարզ է որ կառավարութիւն մը որու Արդարութեան նախարարը բռունցք – բռունցքի կռփամարտ կ'ընէ իր քարտուղարին հետ, շատ հեղինակութիւն չի կրնար վայելել:

Քանի մը տողով

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ բնակչութիւնը Յունուար մէկին 257 միլիոն 900 հազար է ինչ որ երկու միլիոն 400.000ի յաւելում մըն է մէկ տարուան ընթացքին:

ՉԻՆԱՍՏԱՆ զօրավիգ կը կենայ Չեխոսլովաքիոյ «Ուխտ 77»ին որ բողոք մըն է երկրին մէջ բռնաբարուած «քաղաքացիի հիմնական իրաւունքներուն»: Ցիշենք որ այս ուխտին ստորագրեալները կը հետապնդուին, ինչ որ դատապարտուեցաւ Իւմանիթէի կողմէ մինչ Աւստրիա դուռները կը բանայ այդ Ուխտին հեղինակներուն առջեւ եթէ արտաքսուին: Պաւել Սախարովի, որոշած է շարունակել իր գործունէութիւնը, հակառակ եղած ազդարարութեան:

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼՆԵՐԸ բաւական խանգարեցին փարիզցիներու կեանքը: Չորեքշաբթի երկաթուղին չէր բաներ, ըստ վայրի հարիւրէն 60–70 համեմատութեամբ, մինչ Հինգշաբթի թղթատար, դպրոց, Էռ–Ֆրանս իրենց կարգին կը դադրեցնէին աշխատանքը: Այս շարժումները սակայն 24 ժամը չեն անցնիր քանի սենտիքաները հասկցան որ Պառ տեղի պիտի չտայ, որեւէ ձեւով: Դեկտեմբերի գիներու յաւելումը 0,3 առ հարիւր էր ինչ որ ամէնէն ցածն է 1976ի եւ առով Պառ տէր եղած կ'ըլլայ Ֆուրքատի խոստումին, որ նախատեսած էր հարիւրին 10էն պակաս յաւելում մը: Արտաքին առեւտուրի բացը սակայն քսան միլիառը կ'անցնի:

ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ երկու նուագահանդէս տուած է Լոնտոնի մէջ, առաջին անգամ ըլլալով 21 տարիէ: Լոնտոնի թղթակիցը կը գրէ այս առթիւ Ինթերնէշընըլ Հերըլտ Թրիպիւնի *(Յունուար 27) թէ Արամ Խաչատրեան Ռոյըլ Ֆեսթիվըլ Հոլի մէջ ձգեց որ իր ունկնդիրները, մէջն ըլլալով քննադատները, զինքը ծափահարէին հիացումի եւ չփոթի խառնուրդի մը մէջ: Քննադատը կը բացատրէ շփոթը, ըսելով որ շշմեցուցիչ է որ 20րդ դարուն մէկը 19րդ դարու երաժշտութիւն կը գրէ ու քիչ անդին Խաչատրեանի երաժշտութիւնը կը նմանցնէ «Հայկական շեշտով ռուսերէն խօսող Չայքովսկիի մը»:*

ԵՐԵՒԱՆ ⟷ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս Յունուար 18–20)

ՀԱՅ ԱԽՈՅԵԱՆ ԿՌՓԱՄԱՐՏԻԿՆԵՐԸ

Լենինգրադի մէջ տեղի ունեցած կռփամարտի միջազգային մրցումները, որոնց կը մասնակցէին Խորհրդային Միութեան եւ ընկերվարական կարգ մը երկիրներու կռփամարտիկները, վերջ գտած են: Ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ Հայաստանի մարզիկները արձանագրած են յաջողութիւններ. այսպէս, Կիրովականէն Կառլէն Ամեան 60 քիլօ ծանրութեան եւ Երեւանէն Նորայր Ցարութիւնեան 75 քիլօ ծանրութեան մէջ ախոյեան հանդիսացած են: Իսկ Սամուէլ Աբրահամեան, որ զինուորական ծառայութեան մէջ գտնուելով մրցումներուն կը մասնակցէր Խաբարովսկ քաղաքի խումբէն, նոյնպէս ախոյեան հանդիսացած է:

×

ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻՆ ՆՈՐ ԳԱՆՁԵՐԸ

Երեւանի Մատենադարանը Բելոռուսիայէ ստացած է 16 հայկական ձեռագիրներ, զորս հայ երախտաւորներ՝ Արեւմտեան Հայաստանէն՝ մշակութային շատ մը արժէքներու հետ փրկելով տարած էին Ֆրանսա, առաջին աշխարհամարտի տարիներուն: Երկրորդ աշխարհամարտին, երբ Գերմանացիները գրաւեցին Փարիզը, ուրիշ թանգարաններու եւ գրադարաններու կարգին Նուպարեան մատենադարանէն ալ կարգ մը այլ գիրքերու հետ յիշեալ 16 հայկական ձեռագիրներն ալ փոխադրուեցան Գերմանիա: 1945ին խորհրդային բանակի ջանքերով այդ ձեռագիրները դերութենէ ազատած են և աւելի քան երեք տասնամեակ անցած՝ վերադարձած են իսկական տէրերուն: Այդ ձեռագիրներուն մէջ գեղարուեստական ձեւաւորման հազուագիւտ լուծումներով աչքի կը զարնէ Ի. դարու Աւետարանը, որ կ'ամբողջացնէ հայ խոնարհ գրիչներու եւ ծաղկողներու ըստեղծած մատենագրական հրաշալիքներու հաւաքածուն: Ներկայիս Երեւանի մատենադարանի գանձերուն թիւն է 15.670 միաւոր:

×

ԲԻՒՐԱԿԱՆԻ ԱՍՏՂԱԴԻՏԱՐԱՆԸ ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒԱԾ

Խորհ. Միութեան եւ Արեւելեան Գերմանիոյ գիտական համագործակցութեան 25ամեակին առթիւ, համագործակցութեան զարգացման գործօն մասնակցութիւն բերելու եւ այդ մարզէն ներս արձանագրած նուաճումներուն ի գնահատութիւն՝ Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի Բիւրականի աստղադիտարանը եւ Առողջապահութեան նախարարութեան սրտաբանութեան հիմնարկութիւնը պարգեւատրուած են պատուոյ գիրով եւ «Խորհ. Միութեան եւ Արեւելեան Գերմանիոյ գիտական համագործակցութեան 25ամեակը» յոբելենական կրծքանշանով:

×

ՀԱՅ ՆԿԱՐԻՉՆԵՐՈՒ ԳՈՐԾԵՐԸ ԿԻԵՒԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԻՆ ՄԷՋ

Կիեւի Ռէպին փողոցին վրայ գտնուող ռուսական արուեստի թանգարանին մէջ բացուած համամիութենական ցուցահանդէսին ներկայացուած են նաեւ հայ նկարիչներու գործերը: Ուշադրութիւն գրաւած են Մարիամ Ասլամազեանի «Նաթիւր մորթ»ը, Յակոբ Յակոբեանի «Լաւաշ»ը, Սարգիս Մուրադեանի «Երաժիշտի դիմանկար»ը, Էդուարդ Արծրունեանի «Ես իմ Մասիս սարն եմ սիրում»ը:

ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻ ԽԱՉՔԱՐԵՐԸ

Մեր այսօրուան թիւին Բ. էջի վրայ Պոսթընի «Պայքար»էն արտատպած ենք յօդուած մը, որ կը վերաբերի Նախիջեւանի խաչքարերու նահատակութեան: Թերթը մամուլի տակ էր երբ ստացանք Պոսթընի «Հայրենիք»ի Յունուար 23 թուականը կրող թիւը, ուր կը կարդանք Մայր Աթոռի հետեւեալ հեռագիրը, այս առթիւ.—

Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնէն Յունուար 21 թուականով ստացանք հետեւեալ հեռագիրը.

— «Վարժապետեան եպիսկոպոսի նամակով վերջերս Մայր Աթոռ ստացուեց «Պայքար» թերթի Հոկտեմբեր 30ի թուով հրատարակուած յօդուածը՝ Ջուղայի խաչքարերի վերաբերեալ, անճիշդ տեղեկութիւնների հիման վրայ:

«Վեհափառ Հայրապետի յանձնարարութեամբ, Ս. Էջմիածնի ճարտարապետ Գալիկեան բացատրագիր խմբագրեց, զոր երէկ յղեցինք ձեզ, հրատարակութեան խնդրանքով, ի լուսաբանութիւն հանրային կարծիքի»:

Դիւանապետ Մայր Աթոռոյ
ԱՐՍԷՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

ՏՈՄՍԵՐ

ԹՐՔԱՆԱԼՈՒ... ԱՐՈՒԵՍՏԸ...

Ոմն Թագւոր Գամէր, թրքական «Ճումհուրիէթ» թերթին մէջ յօդուած մը ստորագրած է, որուն թարգմանութիւնը կը կարդանք Պոլսոյ «Ժամանակ» օրաթերթին մէջ: Յօդուածին վերնագիրը.— «ԱՆՇՈՒՇՏ ՄԵՆՔ ԹՈՒՐՔ ԵՆՔ»: Մէկը երբ կը պնդէ թէ ինք Թուրք է — մանաւանդ վճռական «անշուշտ»ով մը — պատճառ մը չունինք չհաւատալու: Բայց յօդուածը կարդալէ ետք, ներելի է քիչ մը կասկածիլ: Գրութիւնը կը վերջանայ հետեւեալ կերպով.—

«Մեր հայրերն ալ, մեծ հայրերն ալ, պապերն ալ այս սուրբ հողերուն վրայ ապրեցան: Սելճուքներէն ի վեր մեծամասնութեան տարտն ալ, հրճուանքն ալ, նոյնիսկ մարտիրոսացումն ալ բաժնեցինք: Անոնց յաղթանակներով խանդավառուեցանք: Ֆաթիհ Սուլթան Մէհմէտի քովն ի վեր, ու անոր քայլերուն հետեւելով եւ ուրախութեան արցունքներ թափելով Բիւզանդիոն մտանք: Ցետոյ աննման Աթաթիւրքի հսկայ հանճարով ՎԵՐԱՏԻՐԱՑԱՆՔ (ընդգծումը մեզմէ — Ա.) *քաղաքացիական բոլոր մեր իրաւունքներուն: Եւ հիմա ոչ մէկը պէտք է ինքն իր մէջ կարողութիւն եւ ուժ զգայ այդ իրաւունքը մեր ձեռքէն խլելու»:*

Թէ Ֆաթիհ Սուլթան Մահմէտի «քովն ի վեր» ինչ Հայեր կային եւ ինչ «ուրախութեան արցունքներ թափելով Բիւզանդիոն մտան»՝ այդ կէտը ճշդելը կը թողունք պատմագէտներուն: Մեր մասին, կրնանք հարց տալ.— Ճիշդ չէ՞ ուրեմն, որ Ֆաթիհէն ետք մեր իրաւունքները կորսնցուցած պէտք է ըլլայինք, որպէսզի Աթաթիւրքի հսկայ հանճարովն ալ... «վերատիրանայինք» այդ իրաւունքներուն:

Բայց բարակը չմաղենք: Լաւ է ուշ, քան երբեք: Քանի որ, ըստ Գամէրին՝ վերստին տիրացած ենք «բոլոր մեր իրաւունքներուն», պէտք է հաւատալ ուրեմն՝ թէ այլեւս Պոլսոյ հայկական դպրոցներուն մէջ հայերէն լեզուն պատշաճօրէն կը դասաւանդուի, հայ մշակոյթը ազատօրէն կը զարգանայ, փտանգուած եկեղեցիները կը վերաշինուին, տարբական իրաւունքներ՝ որ — ի դէպ — տրուած էին հայ համայնքին, անկախ աննման Աթաթիւրքէն... Լօզանի դաշնագրով, որ կը կրէ նաեւ Թուրքիոյ ստորագրութիւնը...:

Պոլիս ապրող Թագւոր մը մեղադրելի չենք գտներ որ թուրք թերթի մը մէջ նման բաներ գրէ: Բայց քանի որ անպայման կ'ուզէ հաւատացնել Թուրքին թէ «անշուշտ մենք Թուրք ենք», քիչ մը օգնենք իրեն: Ով որ շատ փաստել կ'ուզէ, կասկած կը յառաջացնէ իր անկեղծութեան մասին: Իր Թուրք ըլլալը կը բաւէ, բայց քիչ մը կը չափազանցէ, երբ մէջը կը խառնէ «մեր հայրերն ալ, մեծ հայրերն ալ, պապերն ալ»:

Պոլիս չենք ապրիր, բայց Թուրքը մենք ալ կը ճանչնանք: Կաթը թափելու պէս բան մըն է այստեղ մեր Թագւորին ըրածը, երբ մինչեւ հայրերն ու պապերը կ'երթայ: Թուրքերը յատկապէս կը ջղայնանան ա՛յդ մէկէն, երբ անցեալը յիշուի:

Ըրածնին գիտեն...

Հէ՜ք Թագւորներ: Հայ մնալու տառապանքը չէր բաւեր, հիմա ալ պիտի ապրին՝ կարենալ Թո՛ւրք ըլլալու տագնապը...:

Թուրքի աշխարհ, Հայու բախտ...:

ԱՐԵՒԵԼՔՑԻ

ԽԱՉՔԱՐԵՐՈՒ ՆԱՀԱՏԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

— o —

Մեր ժողովուրդին համար ողբերգու — թիւն մըն է որ իր ահաւոր նահատակու — թենէն ետք, տակաւին այսօր կը տեսնէ նահատակութիւնը իր պատմական յու — շարձաններուն՝ Այասէն ու Սիսէն մին — չեւ Անի եւ Վան—Տոսփ. շարունակաբար տաճարներ կը փլցուին, պալատներու պարիսպներ վար կը բերուին ու հետզհե — տէ ամէն հետք երկրի երեսէն կը սրբուի՝ արդարացնելու համար Թուրքին այն հաստատումը թէ՝ Հայերը երբե՛ք ազգ չեն եղած, չեն ունեցած պետականութիւն ու քաղաքակրթութիւն. բնականաբար երբ վար կ'առնուին խաչերը, կը փլցուին տա — ճարներու գմբէթները եւ անճանաչելի կը դառնայ մեր պատմական հողին տրա — մագիծը՝ կը դժուարանայ մեր գործը աշխարհին հաւատացնելու — մանաւանդ որ աշխարհը խուլ ականջ ձեւացնելու մեծ փորձութիւն մըն ալ ունի — թէ մե՛նք ալ թագաւորութիւն ունեցած ենք Թուրքիոյ կողմէ բռնագրաւուած հողերուն վրայ, մենք ալ քաղաքակրթութիւն ունեցած ենք եւ թէ մենք Ե. դարուն ոսկեդար մը կերտած ենք, թէ Անիի եւ Կիլիկիոյ թա — գաւորութեանց շրջաններուն մենք աշ — խարհին աւետած ենք գալիք վարդացումը Ռընեսանսին:

Անհատներ ու կազմակերպութիւններ յաճախ կը խորհին դիմելու Միացեալ Ազ — գերու Կազմակերպութեան, խնդրելու, պահանջելո՛ւ, աղաչելո՛ւ եւ բողոքելու համար որ Թուրքերը դադրեցնեն քան — դումը մեր ճարտարապետական հրաշա — գեղ կոթողներուն. հայկական ճարտարա — պետութիւնը մարդկային միտքի ամէնէն գեղեցիկ արտայայտութիւններէն մէկն է:

Դժբախտաբար, ցարդ ոչի՛նչ կրցած ենք ընել կեցնելու համար կործանումը մեր այդ պատմական յուշարձաններուն. կ'ընդվզինք, կը բողոքենք, մեր ակռա — ները կը կճռտենք ու... կը լռենք: Կ'ըն — դունինք՝ ԱՆԸՆԴՈՒՆԵԼԻՆ:

Թուրքը՝ Թո՛ւրք է եւ իր Թրքութիւնը պիտի ընէ շարունակելով իր քանդումի գործը:

Միւս կողմէ, սակայն, որոշ մխիթա — րութիւն ունինք որ ներկայ Հայաստանի մէջ կը պահպանուին մեր տաճարներն ու հին պալատները. սեթալինեան շրջանին ախոռի եւ յարդի ամբարի վերածուած մեր տաճարները կը պարպուին իրենց տխուր բովանդակութենէն, կը կոկուին, կը նորոգուին եւ Պետութեան ու ժողո — վուրդին գուրգուրանքին կ'արժանանան:

Ներկայ Հայաստանի ճիշդ սահմանին մօտիկը, սակայն, պատմական Նախիջե — ւանի մէջ, որ մեզմէ անարդարօրէն խըլ — ուելով տրուած է «եղբայրակա՛ն» Ադր — բէջանին, մեր պատմական յուշարձան — ները դժբախտաբար կ'արժանանան այն ՄԻՑԻՆՈՑՆ բախտին որ ճակատագրուած է Թրքահայաստանի մեր յուշարձաննե — րուն: Իսկ ամէնէն ծիծաղելին այն է, որ Նախիջեւան սահմանակից անգամ չէ Ադրբէջանի, որ Հայաստանի հողին ու գլխուն վրայէն անցնելով՝ իր վարչական իշխանութիւնը հաստատած է հայկական այս պատմական հողին վրայ: Ադրբէ — ջանի կառավարութիւնը տասնամեակներէ ի վեր հալածանքի « եղբայրակա՛ն » քա — ղաքականութիւն կը կիրարկէ հայկական Նախիջեւանի եւ Լեռնային Ղարաբաղի մէջ: Արդէն, Նախիջեւանի մէջ Հայոց թիւը վաղուց դադրած է մեծամասնու — թիւն մը ըլլալէ: Իսկ Ղարաբաղի հայկա — կան խիտ բնակչութիւնը, որ 86 տոկոսն էր այդ «ինքնավար» շրջանի ամբողջ բնակչութեան, արդէն ներկայիս իջած է 80 տոկոսի: Եթէ շարունակուի այսօրինակ « եղբայրութիւնը », կասկած չկայ թէ Լեռնային Ղարաբաղն ալ հետզհետէ պի — տի յանգի Նախիջեւանի վիճակին...:

Այնպէս կը թուի թէ Ադրբէջանի մէջ Թուրքը դարձեալ պիտի ընէ իր Թրքու — թիւնը՝ « սոցիալիստական եղբայրու — թեան » դիմակին տակ:

Նախիջեւանի Հին Ջուղայ քաղաքին մօ — տիկը գոյութիւն ունի խաչքարերու հըս — կայ անտառ մը, 16էն 18րդ դարու հա — րուստ յուշարձաններով: Ադրբէջանի իշ — խանութիւնները խիստ արգելքներ դը — րած են, յատկապէս Հայերու համար, այդ շրջանը այցելելու, ուր կը կատար — ուի ԱՀԱՒՈՐ ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆ:

Այնտեղ, ադրբէջանցի գիւղացիները խնամքո՛վ կը հանեն այդ խաչքարերը ի — րենց տեղէն, նոյն խնամքո՛վ կը կօրեն զանոնք պանիրի պէս, եւ կտոր — կտոր կը տանին զանոնք՝ իրենց տուները կառու — ցանելու. այդ ալ կ'երեւի Ադրբէջանցի — ներու կերպն է... սոցիալիզմ կերտելու:

Ադրբէջանցի գիւղացիները իրենց վան — տալիզմին առարկայ կը դարձնեն աւելի 18րդ դարու նրբահիւս խաչքարերը՝ քան 16րդ դարէն մնացածները, ոչ անոր համար որ աւելի յարգանք ունին հինին հանդէպ, այլ անոր համար որ հինցած կը նկատեն այդ քարերը, հետեւաբար, ան — յարմար՝ տուներու կառուցման մէջ գոր — ծածուելու:

Խաչքարերու այդ աշխարհը այցելելու բացառիկ արտօնութիւն ստացած էր ի — տալացի ճարտարապետներու խումբը, որ հայ ճարտարապետութեան նուիրուած հոյակապ հատորներու շարքը հը — րատարակեց: Այսուհանդերձ, աչք առնելով այդ վտանգները՝ մեր յու — շարձաններուն հանդէպ գուրգուրանք ու պաշտամունք ունեցող մարդիկ, գացած են Հին Ջուղայ եւ լուսանկարած՝ խաչքա — րերու վրայ գործադրուող այս բարբա — րոսութիւնը: Ապա՝ դիմած են Հայաս — տանի պետական իշխանութեանց որպէս — զի «եղբայրաբար» միջամտեն եւ արգելք հանդիսանան այս կործանարար աշխա — տանքներուն, յանուն բոլոր այն սկըզ — բունքներուն, որոնք ի զօրու են աշխարհի այդ մասին վրայ:

Դժբախտաբար, սակայն, Հայաստանի կառավարութիւնը ծանր խաչքար մըն ալ դրած իր խիղճին վրայ լռած է՝ թոյլ տալով որ շարունակուի այս բարբարո — սութիւնը:

Ինչպիսի՛ եղբայրութիւն է այս, ի՛նչ յարաբերութիւններ են ասոնք, որ թոյլ կուտան այսպիսի նախճիրի մը գործադ — րութիւնը պատմական յուշարձաններու հանդէպ:

Ահեղագո՛ռ պէտք է պոռա՛լ, որպէսզի գգաստանան այս սրբապղծութեան հե — ղինակները, որպէսզի կիրարկեն ԻՐԵՆՑ իսկ դաւանած եղբայրութեա՛ն եւ ար — դարութեա՛ն սկզբունքները:

«Ահաւոր բան մը այնտեղ կը կատար — ուի»... լոյսին մէջ. կը նահատակուի ամբողջ անտառ մը խաչքարերու: «Օգ — նութիւն, օգնութիւն, օգնութիւն», պի — տի ըսէր Թէքէեան:

Պոսթըն «ՊԱՅՔԱՐ»

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ԵԼԵԿՏՐՈՒԺԸ

Խորհ. Միութիւնը արագ թափով կը զարգացնէ հիւլէական ելեկտրուժի իր ծրագիրը: Ելեկտրականութեան ընդհա — նուր տարողութեան մէկ հինգերորդը, այն որ պիտի ապահովուի մինչեւ 1980, հիւլէական կայաններու միջոցաւ ձեռք պիտի ձգուի:

Արագ թափը, 1960ական թուականնե — րու դանդաղ սկզբնաւորութենէ ետք, աշխարհագրական անհաւասարակշիռ վի — ճակի մը հետ կապ ունի: Արդարեւ, բը — նակչութեան մեծամասնութիւնը եւ ճար — տարարուեստի գլխաւոր կեդրոնները Խ. Միութեան եւրոպական մասը կեդրոնա — ցած են, իսկ վառելանիւթի կարեւոր աղբիւրները՝ հեռաւոր Սիպերիա կամ ա — սիական այլ շրջանները: Այս անհաւա — սարակշռութիւնը դարմանելու համար է, որ հիւլէական կայանները երկրին եւրո — պական հողամասը պիտի կեդրոնանան:

Հիւլէական կայաններու շինութեան կա — պակցութեամբ գոյութիւն ունեցող մը — տահոգութիւններու, ընդդիմութիւններու մասին ոչ մէկ յիշատակութիւն կ'ըլլայ: Ծանօթ է, որ բոլոր երկիրներու մէջ հան — րային կարծիքը թեր ու դէմ դիրք կը բռնէ կայաններու հաւանական վտանգնե — րու առընչութեամբ, յատկապէս մեծ քաղաքներու մօտ: Հակահիւլէական շար — ժումներու մասին խօսող հետազօտու — թիւն մը հրապարակուեցաւ վերջերս անգ — լիական «Ելեկտրուժի Քաղաքականու — թիւն» պարբերաթերթի մէջ: Յիշատա — կութիւններ կան Մ. Նահանգներու, Ա — րեւմտեան Գերմանիոյ, Ֆրանսայի, Շուէ — տի եւ Ճափոնի մասին: Ոչ մէկ մատնա — նշում սակայն Խորհ. Միութեան համար:

Խորհրդային ծրագիրը կը նախատեսէ տասը կայաններ հաստատել ներկայ՝ 10րդ հնգամեակին, այսինքն մինչեւ 1980: Տասնեակ մը այլ կայաններու շինու — թեան աշխատանքները ծայր պիտի տան այդ թուականէն ետք:

Կայաններու հաւանական վայրերու մա — սին յստակ գաղափար կարելի է ունենալ կարդալով «Հիւլէական ելեկտրուժը Խոր — հրդային Միութեան մէջ 10րդ հնգամեակի ծրագրով» յօդուածը՝ Օլեգ Շիվլիկինի ստորագրութեամբ: Յօդուածագիրը կը պաշտօնավարէ Միջազգային Յարաբե — րութիւններու Հիմնարկութիւնը, Մոս — կուա: Ասիկա Արտաքին նախարարութեան ճիւղին կցուած դպրոց մըն է: Յօդուածը լոյս տեսաւ «Աշխարհագրութիւնը դպրո — ցին մէջ» անունով պարբերականին Սեպ — տեմբեր — Հոկտեմբեր միացեալ թիւով, սահմանուած՝ ուսուցիչներու:

Որպէսզի հիւլէական մեքենաներու եւ սարքերու հայթայթումը ապահովուի կա — նոնաւոր կերպով՝ Դոն գետի ափին, Վոլգոդոնսկի մէջ մեծ գործատուն մը հաստատուելու վրայ է: Առաջին մասը պիտի աւարտի Հոկտեմբերեան Յեղափո — խութեան 60ամեակի թուականին:

Հիւլէական ճիւղի ճարտարագէտներ ցարդ կը պատրաստուէին Մոսկուայի Ճարտարագիտական — Բնագիտական Հիմ — նարկութեան Օբնինսկի բաժինը, որ 1200 ուսանող ունի: Օբնինսկ Մոսկուայէ ա — ւելի քան հարիւր քիլոմեթր հարաւ-արեւ — մուտք կը գտնուի, եւ հոն է, որ 1954ին 5000 քիլովաթ տարողութեամբ առաջին հիւլէական փորձնական կայանը շին — ուեցաւ:

Նկատի առնելով աշխատող ձեռքի չեչտուող պահանջը, հիւլէական ճարտա — րագիտութեան քոլէժ մը պիտի հաս — տատուի, 3500 ուսանողի համար, նոյն քաղաքը, համաձայն «Պրաւդա»յի (Դեկ — տեմբեր 30): Պիտի կոչուի Հիւլէական Ե — լեկտրուժի Հիմնարկութիւն:

Մինչ Արեւմուտք զարկ տուաւ հիւլէա — կան կայաններուն, Խորհ. Միութիւնը դանդաղ յառաջընթաց մը արձանագրեց այս մարզէն ներս եւ, 1975ին միայն հինգ կայան ունէր ելեկտրուժ արտադրող: Ա — սոնք էին՝ Նովովորոնեժակիի, Կոլայի եւ Լենինգրադի կայանները երկրին եւրոպա — կան բաժնին մէջ եւ Բելոյարսկ (Ուրալ — ները) ու Շեւչենկօ, Կասպից ծովի մօտե — րը, Ղազախստան: Այս վերջինը ելեկտր — ուժ արտադրելէ զատ ջուրը կ'աղազերծէ: Ամէնէն հզօր վերոյիշեալ կայաններէն

ՌԱՆՁՊԱՐՆԵՐ

ՎԻՊԱՍՔ
ՀԱՅ ՇԻՆԱԿԱՆՆԵՐԻ ԿԵԱՆՔԻՑ

ԻՄ ՊԱՇՏՕՆՍ Է ՓՈՒՔՍ ՓՉԵԼ

Թոնիրը երկրորդ յարկումն էր եւ կա — խուի: Տակը անասունների գոմն էր: Մեզ հիւրասիրեցին ճաւարի փլաւով: Ուտելու ժամանակ գզրար Լաթոն ասաց. «Կանթ, խասքաշի վրէն պսպղուն չկայ»: Տանտի — կինը պատասխանեց. «Դիք, պսպղուն վանք ի»: Կարճկանցին ասաց, որ դա Ոզ — մեցիների ծածկալեզուն է. նշանակում է՝ «Կնիկ, փլաւի վրայ իւղ չկա», իսկ կինը թէ՝ «Էրիկ, իւղի սակաւութիւն է»:

Ոչ միայն իւղի սակաւութիւն էր, այլեւ գաւառի մէջ անկողին գործածելու սովո — րութիւն չկար: Բոլորը պառկում էին Թոնրի շրթին, իրենց վրայ քաշելով հաստ թաղիքներ: Մենք էլ այդպէս գիշերե — ցինք՝ մեզ վրայ առնելով մէկական թա — ղիք, որ գզրար Լաթօն էր պատրաստել, հետը խառնելով նաեւ արջի բուրդ: Գլխ — ներիս տակ դրեցինք խոտով լցուած գըն — դաձեւ բարձեր, այնքան կոշտ ու ծանր, որ դժուարութեամբ էին շարժւում:

Աքլորականչին Տիգրանի պղնձէ մեծ ամանի մէջ աւազ լցրեց, վրան փռեց մի թաց չոր եւ բոլիկ տռներով մէջը մտաւ, սկսեց եռանդով աշխատել: Ես փուքսը գործի դնելով՝ թեժացրի կրակը, Կարճ — կանցի վարպետին հրաւիրելով կլայեկ զարկել:

Մինչ նա առաջին ամանը կ'աւարտէր, Մշեցին արդէն մտել էր չորրորդ պղինձի մէջ: Շատ Ոզմեցիք հաւաքուեցին գզրար Լաթոյի տուն, եւ մենք մինչեւ կէսօր պղինձները կլայեկեցինք:

Կարճկանցի վարպետն ասաց. «Էսօր ծերունին տուն չէ», որ իրենց ծածկա — լեզուով նշանակում էր. «Էսօր մեր գործը յաջող էր. եւ մենք այդ յաջողութեամբ էլ Ոզմից դուրս գալով՝ բռնեցինք Մոկսի կածանները:

Մոկսը ձորի մէջ էր, գետի ափին:

Անցանք Մոկսը եւ Աննոսի լեռնանցքով շարժուեցինք դէպի Շատախ: Մոկսի եւ Շատախի մարդիկ Սասունցիների պէս էին հագնուած: Կէս գիշերով հասանք Ճնուկ եւ օթեւանեցինք գիւղապետի տա — նը, որի ամանների թիւ ու համրանք չկար: Մօտ հարիւր տարեկան էր ուէս Կարապետը եւ այնքան հարուստ, որ կա — րող էր մինդամից հիւրընկալել հարիւր ձիաւորի: Երկու օրում հազիւ կարողա — ցանք նրա բոլոր պղինձները կլայեկել: Իմ փուքսահանը փչացաւ եւ ես ստիպ — ուած եղայ բերանով փչել՝ գործի դնելով իմ այտերի ու թոքերի ամբողջ զօրու — թիւնը: Ուէս Կարապետը շատ գոհ մնաց մեր ծառայութիւնից եւ մեզ թմբուկնե — րով ճանապարհ դրեց դէպի յաջորդ բնա — կավայրը: Բրդոտ աբաներ եւ չալէ փաթ — թիքներ հագած երեք թմբկահար յաղ — թական գնում էին մեր առջեւից, որոնց թմբուկների կաշին արջի մորթուց էր եւ շատ ուժեղ ձայն էր արձակում: Մէկի կաշին լրիւ մշակուած չէր, եւ արջի պոչը վեր ու վար էր անում թմբուկի տակից: Մեր առաջնորդը ուէս Կարապետի հարե — ւանն էր, Գիլօ անունով, որ ձեռքով մի քանի արջ ու գայլ էր խեղդել Շատախի անտառում:

Արշաւի ընթացքում Գիլօն յանկարծ դադրեցրեց թմբկահարութիւնը եւ մեզ ցոյց տուեց Մեղքար կոչուող մի քա — րայր, որտեղ ժամանակին պատսպար — ուել էր Խանասարի կռուի հերոս Սեւքա — րեցին Շատախցի մի խումբ հայդուկների հետ:

— Ո՞վ էր Սաքօն, — հարցրի:

— Ռուսաց Հայաստանի Սեւ Քար գիւ — ղից էր:

— Այդքան հեռուից մեր երկի՞րն էր ե — կել եւ ապրում էր քարայրո՞ւմ:

— Սաքօն իր ազգի եւ աշխարհի բոլոր հալածուածների համար գլուխը դրած մի խենթ էր, զարգիման մի դերվիշ, որ կռուի դաշտում զէնք էր բանեցնում, իսկ բանտի մէջ՝ սազ: Մեր կողմերում երգ կայ նրա մասին. «Որտեղ տեսայ Սեւքա — րեցի, քո պատճառով շատ սիրեցի»:

— Իսկ մենք մի՞թէ խենթ չենք, — նկատեց Մշեցի Տիգրանը եւ ընչացքները կարմիր այտերին ոլորելով, հրամայեց թմբուկները զարկել:

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(70 — Շար.)

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՊԱՅՔԱՐ ԱՂՄՈՒԿԻՆ ԴԷՄ

Մոսկուա լոյս տեսնող «Զդորովիէ» («Առողջապահութիւն») ամսաթերթի նախաձեռնութեամբ՝ 1968ին, Հայաստանի մէջ կեանքի կոչուած էր յանձնախումբ մը, որուն նպատակն էր պայքարիլ աղմուկին դէմ: Յիշեալ ամսաթերթի խմբագրութեան խնդրանքին ընդառաջելով՝ աղմուկին դէմ պայքարող յանձնախումբին նախագահը՝ Հայաստանի փոխ–վարչապետ Կարլէն Ղամբարեան, հետեւեալ տեղեկութիւնները տուած է տարուած աշխատանքներուն մասին.— «Պետական յանձնախումբի եւ Երեւանի քաղաքապետարանի նախաձեռնութեամբ՝ ձայնագիտութեան տարրալուծարանը կազմած է Երեւանի աղմկային քարտէսը, ըստ բնակարաններու լեցուած են աւելի քան 45 հազար յատուկ հարցաթերթիկներ: Բնական ձայնագիտական չափերու արդիւնքները, աղմուկի սպասելի մակարդակներու եւ հարցաթերթիկներու տուեալները կարելիութիւն ընծայած են ի յայտ բերելու չափազանց աղմկարար տարածութիւններու չափերը, որոնց հիման վրայ ուղղութիւններ տրուած են՝ քաղաքի ճարտարապետական յատակագծումի, շինարարական եւ վարչական միջոցներով Երեւանը աղմուկէն պաշտպանելու համար: Երեւանի քաղաքապետարանի նիստին մէջ քննութեան ենթարկուած է փողոցներու աղմուկի հարցը եւ որոշում տրուած՝ բարեկարգելու համար կարգ մը փողոցներ: Վերջին երկու տարիներու ընթացքին Երեւանի մէջ տընկուած են 350 հազար ծառ ու թուփ, որոնց շնորհիւ 90 հեկտար ընդարձակուած է կանաչապատ տարածութիւնը: Աղմուկին դէմ մղուած պայքարին իրենց մասնակցութիւնը բերած են մետաղագործական ձեռնարկութիւնները, թեթեւ արդիւնաբերութեան, տեղական արդիւնաբերութեան, շինանիւթերու արդիւնաբերութեան եւ արդիւնաբերական շինարարութեան նախարարութիւններու ձեռնարկութիւնները»:

ՔԻՉ ՄԸ ԾԻԾԱՂ

Ծերունի Մոշէ հոգեվարքի մէջ է, ուր որ է պիտի մեռնի: Վերջին ճիգ մը կ'ընէ եւ ձեռքով քովիններէն մէկը բռնել կ'ուզէ:

— Ամբողջ ընտանիքը հո՞ս է, կը հարցնէ. կինս Ռաշէլը հո՞ս է:

— Այո հոս եմ, կը պատասխանէ Ռաշէլ:

— Իսկ երկուորեակնե՞րը, Եզեկիէլը եւ Դաւիթը, անոնք ալ հո՞ս են:

— Այո, հոս ենք, կը պատասխանեն երկուորեակները:

— Եւ ամէնէն պզտիկը, Պենժամի՞նը, ան ալ հո՞ս է:

— Այո, հայրիկ, կը պատասխանէ Պենժամին:

— Բայց, փայտի՛ կտորներ, կը պոռայ վերջին բարկութեամբ մը Մոշէ, եթէ ամէնքդ հոս էք, խանութը որո՞ւ ձգած էք:

Լենինգրադինն է, երկու միլիոն քիլովաթ տարողութեամբ:

Երկու այլ կայաններ սկսան բանիլ անցեալ ամիս: Մէկը Կուրչատով, Կուրսկի մօտերը, միւսը՝ Մեծամօր, Հայաստան: Առաջինին համար նախատեսուած մէկ քիլովաթնոց չորս մասնակայաններէն մէկը բանիլ սկսաւ Դեկտեմբեր 18ին: Երկրորդին 405.000 քիլովաթնոց երկու բաժիններէն մէկը, Դեկտեմբեր 28ին: Երկու կայաններու շինութիւնը ծայր տուած էր 1969ին:

Խորհրդային հիւլէական ծրագիրը գործադրութեան դրուեցաւ գաղտնի կայանով մը 1958ին: Ասիկա ոչ միայն ելեկտրուժ կ'արտադրէ, այլեւ՝ փլիւթոնիոմ կը պատրաստէ հիւլէական զէնքերու համար: Կայանը ծանօթ է «Սիպերիական» անունով: Համաձայն ամերիկեան գաղտնի սպասարկութեանց կը գտնուի Տրոյձկ քաղաքը, Ուրալները:

Ներկայ հնգամեակի ծրագրով կը նախատեսուի 13,7 քիլովաթ ելեկտրուժ արտադրել, այսինքն ընդհանուր ելեկտրուժին քսան տոկոսը:

Շինուող կայաններէն երեքը ծրագրով շահագործման պիտի յանձնուին մինչեւ 1980: Մէկը կը գտնուի Սմոլենսկի, միւսը Կիեւի եւ երրորդն ալ Նիքոլայեւի մօտ, Հարաւային Ուկրանիա:

Եթէ ծրագիրները իրականութիւն դառնան, Խորհ. Միութիւնը կ'ակնկալէ հիւլէական ելեկտրակայաններու արտադրութեան տարողութիւնը հասցնել 19,4 միլիոն քիլովաթի, 1980ին: Ասիկա մէկ չորրորդը պիտի ներկայացնէ Միացեալ Նահանգներու նոյն թուականին համար նախատեսած 80 միլիոն քիլովաթին: Կամ պիտի համապատասխանէ Ֆրանսայի, կամ Արեւմտեան Գերմանիոյ ծրագրած տարողութիւններուն, 1980ին:

Թ. Ա. Թ.

«Ինթերնէշընըլ Հերըլտ Թրիպիւն»

ԾԱՆՕԹ. ԽՄԲ.— Հայաստանի հիւլէակայանի ընդհանուր տարողութիւնը՝ երկրորդ մասնաբաժնի շինութեան աւարտին, 815.000 քիլովաթ պիտի ըլլայ: Տարեկան պիտի ապահովէ աւելի քան 6,1 միլիառ քիլովաթ–ժամ ելեկտրուժ, որ պիտի համապատասխանէ Հայաստանի ելեկտրուժի 1970ի ընդհանուր արտադրութեան: Հիւլէակայանի առաջին բաժինը, որ բացուեցաւ Դեկտեմբերի վերջ, ծրագրով պէտք է բացուէր 1974–1975ին:

ՁԱՅՆԵՐ ՓԱՐԻԶԷՆ

Յաջող հանդէս մը Լիոնի մէջ

(Մանուկներու օրուան առթիւ)

— o —

ԼԻՈՆ.— Բառախաղի իմաստով չէ որ գրութեանս իբրեւ վերնագիր նշանակեցի «Յաջող հանդէս մը Լիոնի մէջ» մակդիրը:

Առհասարակ կը խուսափիմ գործածել շլացուցիչ բառեր, որեւէ ձեռնարկի մասին, երբ յաջողութեան ճամբան չէ կըտրած տակաւին, առանց ստորագնահատելու սակայն, հայապահպանման նպատակի շուրջ եղած գնահատելի աշխատանքները:

Յունուար 16ի Կիրակի օրուան բացառիկ վայելքը կը պարտինք, Լիոնի Կապոյտ Խաչի ժրաջան խաչուհիներու վարչութեան կազմակերպած «Մանուկներու Օր»ուան հանդիսութեան:

Լիոնի Կապոյտ Խաչի համար, ամէն տարի կազմակերպչական գծով, տոհմային յայտագիր է դարձեր, մայրական սէրով գգուել վաղուան սերունդը կազմող մանուկները, Յունուար ամսուան առաջին 15 օրերու հանդիպած Կիրակին, «Նուիրումի օր» տիպարով:

Ակներեւ յայտնութիւն մըն է իր նշանաբանով: Խոր համոզումի եւ ազնիւ նկարագրի արտայայտիչ երեւոյթն է իր կազմակերպած հանդիսութիւնները, իբրեւ գրաւական:

Կապոյտ Խաչի հանդէսները սովորաբար կը սկսէին ժամը 15.30ին, բայց Յունուար 16ի հանդէսը յայտագրէ դուրս եղանակով մը սկսաւ հետեւեալ պարագաներու տակ: Լիոն – Տէսին Հ. Մ. Ը. Մ.ը Ս. Փրիէսթի ֆրանսական խումբի դէմ ֆութպոլի մըրցում մը կար: Լիոնէն բազմահարիւր Հայեր փութացած էին մարզադաշտ: Հարկ եղաւ ուրեմն հանդէսի բացումը ուշացնել մինչեւ խաղի վերջաւորութեան:

Ժամը 17ն է: Սրահը խուժանավար կերպով լեցուեցաւ: Հուռաներով յայտարարուեցաւ որ Հ. Մ. Ը. Մ.ը շահած է 0ի դէմ 1ով: Միջանկեալ կերպով այս մասը գրի առի, յապաղման պատճառը տալու համար:

Նկատի ունենալով հանդէսը ուշ սկսելու պարագան՝ ներկայ եղող բոլոր մանուկները արդէն իրենց համար սպատրաստուած ծաղկազարդ սեղաններու շուրջ բոլորուած նախընթրիքնին կ'ընէին ուտելիքով, ըմպելիներով, Կապոյտ Խաչուհիներու հսկողութեան տակ: Կապ. Խաչի վարչութիւնը, ինչպէս միշտ, այս անգամ եւս ջանք չէր խնայած սեղանի ճոխ պատրաստութեան մէջ:

Մանուկներու ուրախութեան եւ չադկրատի ազատ միջոցն էր այս պահը:

Ժամը 17.15ին հանդէսը բացուած յայտարարեց ուսուցչուհի Տիկին Դայթանճեան: Բեմի վրայ «Հայկազեան» վարժարանի մանկապարտէզի, տարրական եւ նախակրթարանի երկսեռ աշակերտներու բանակը կը կազմէր:

Այս անգամ ուշագրաւ թուիչք մը կար հանդէսի պատրաստութեան մէջ: Ակնյայտ երեւոյթ էր որ Տիկին Դայթանճեան մասնակի ճիգ էր թափած, խնամեալ ճոխ յայտագրով մը հանդէս գալու այս օրուան առթիւ: Ինչպէս «Հայկազեան» վարժարանի ուսուցչական կազմը՝ Տիկին Սարըգարապետեան, Օրիորդներ Ս. Մարտիրոսեան եւ Շըխրտմեան իրենց կարգին որոշ աշխատանքներ տարած էին:

Համաձայն յայտագրի դասաւորման, բեմավար Տիկին Դայթանճեան կարգաւ կը հրաւիրէր բոլոր աշակերտները, արտասանութեան, խաղարկութեան, տրամախօսութեան, խմբական պարերու բաժանումներով, որոնք բոլորն ալ իրենց յանձնուած պարտականութիւնները այնքան յստակ առոգանութեամբ կատարեցին որ, որեւէ պարագայի տակ չէր պատահած այսքան հուժկու արտայայտութիւն: Մանաւանդ կ'ուզէի յատկապէս յիշել փոքրիկն Տէրտէրեան Մոնիք, Ե. Չարենցի «Գովք Հայաստանի» ազգաշունչ քերթուածի արտասանութիւնը, դերազանց յայտնութիւն մը եղաւ, համարձակ շեշտերով ու ապրումներով երեւան գալը, պարզապէս հիացում պատճառեց ներկայ հասարակութեան եւ ողջունուեցաւ ծափերով:

Հանդէսի միջնարարին, նուիրատուութեան համար փակագիծ մը բացուեցաւ, եւ կարճ ժամանակուան մէջ գոյացաւ շուրջ 6.000 ֆրանք:

Ուրեմն, նիւթական այս բաժինը գնահատանքի արտայայտիչ երեւոյթն է որ, ներկաները անսակարկ նուիրեցին իրենց լումաները, որպէսզի յաջողութեան ճամբան բռնող աշակերտութիւնը ամէնօրեայ դպրոցով, Լիոնի Կապոյտ Խաչը իր ազգանուէր գործունէութեամբ հասնին կատարին:

Հանդէսի վերջաւորութեան, ծերունազարդ Կաղանդ պապան ծանրաբեռնուած կերպով երեւան ելաւ, եւ առատ – առատ բաժնեց իր նուէրները ներկայ եղող բոլոր մանուկներուն: Հաճելի երեւոյթ է տեսնել մանուկներու ուրախութիւնն ու չարաճճի խաղարկութիւնները:

Ինչպէս սովորաբար կ'ընէ Լիոնի Կապոյտ Խաչը «Հայկազեան» վարժարանի իր նիւթական մասնակցութիւնը բերելէ զատ, Զոբեքշաբթի օրուան հաւիւրի մօտ աշակերտներուն ճաշը կուտայ, ինչ որ կատարուեցաւ խանդավառ ու մանաւանդ ընտանեկան մթնոլորտի մէջ, քանի որ կերակուր պատրաստողները եւ հրամցնողները եղան Կապոյտ Խաչի անխոնջ ուժանակ վարչական կազմը:

ՀՐԱՆԴ ԹԱԴԷՈՍԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (268)

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Բ. ՄԱՍ

ՆՈՐ ԱՐԱԹԻՄՈՍՈՒՀԻ ՄԸ

Պեմպօն քարափին վրայ ձգած էինք, ուր ան ծովեզերեայ տան մը տեղի ունեցող գործողութեանց արդիւնքին կը սպասէր:

Երբ յարձակում գործող լրտեսները վար իջան, Պեմպօ արդիւնքին տեղեկացաւ:

— Երեք հոգի եւս կորսնցուցինք, ըսաւ խումբին պետը, չորս հոգի ալ պատուհանէն վար նետուեցան, եօթը: Եթէ ամէն գիշեր ասանկ եօթը հոգի կորսնցնելու ըլլանք, չորս ամիս չանցած Վենետիկի մէջ մէկ ոստիկան չի մնար, գերապատիւ տէր:

— Հապա ինքը, ինքը ի՞նչ եղաւ, մռլտաց Պեմպօ:

— Ձերբակալելի՞ք մարդերնի՞ս: Թռաւ, հալածուեցաւ, մուխի պէս փարատեցաւ:

— Ի՞նչ ըսել է ատիկա:

— Սա ըսել է թէ, մեր հետապնդած մարդը եւ իր ընկերը այն ճամբան բռնեցին ուրկէ մուխը երկինք ելլելով կ'աներեւութանայ...:

— Այսինքն ծխնելոյզէ՞ն փախան:

— Այո, գերապատիւ տէր:

Պեմպօ անէծք մը խեղդեց կոկորդին մէջ, ամբողջ թաղը խուզարկելու եւ տունին մէջ պահակներ ձգելու հրաման տըւաւ:

Յետոյ, բարկութենէն դեփ–դեղին կըտրած հեռացաւ:

— Ճիւաղ է այդ մարդը, հրէշ մը, մռլտաց ակռաներուն տակէն՝ հետը քանի մը լրտես առած իր ապարանքին կողմը քալելով: Ուշադրութիւն, պատերազմը իր ամէնէն սուր կէտին հասած է...: Եթէ Ռոլանը մեռցնելու չըլլամ, ինքը զիս պիտի մեռցնէ:

Այս խօսքերը արտասանած միջոցին սարսռաց եւ հակառակ զինեալ լրտեսներէ շրջապատուած ըլլալուն, չորս կողմը երկիւղալի ակնարկ մը պտըտցուց:

Երբ իր ապարանքը մտաւ, բոլոր դըռները գոցեց, հրամայեց իր սպասաւորներուն որ մինչեւ որ չլուսնայ, ոչ ոք մտցնեն ներս, եւ իր աշխատութեան սենեակը մտնելով կրակարանին դէմը անցաւ:

Ծոխ եւ առատ ճաշ մը ըրաւ, քանի մը գաւաթ գինի պարպեց... եւ ոտքերը կըրակին կողմը երկարելով՝ թիկնաթոռի մը վրայ երկնցաւ:

Յետոյ, կրօնական երկիւղածութեամբ սկիհի մը պէս ձեռքի գաւաթը վեր բարձրացնելով գաւաթ մը եւս խմեց...:

Ապա հառաչանք մը արձակեց:

Մարդս երբ կշտանայ, հոգին կը զօրանայ: Ըստ այս իմաստուն խօսքին, կ'երեւի թէ ծիրանաւորին հոգին իր որովայնին մէջն էր...: Ամէնէն վախկոտ անձն անգամ փորը համեղ ուտելիքներով լեցնելէ յետոյ ինքզինքը աշխարհի ամէնէն քաջ անձը կը կարծէ, ունեւորը իր մէջ չունեւորին հետ եղբայրանալու դանձեր կը գտնէ եւ իր կեանքէն գոհ մնալով կը կարծէ թէ ուրիշներն ալ իրենց կեանքէն գոհ են:

Պեմպօ զօրացած էր, վրան տարօրինակ կորիճութիւն մը եկած էր...: Երեւակայութեանը մէջ Ռոլանը դէմը բերելով այնպիսի կերպարանք մը առաւ որ անոր ներկայութենէն իբր թէ չէր վախցած եւ ծոցը ինկող հացի փշրանքները թօթվելով սապէս մենախօսեց.

— Պէտք է կացութիւնը պաղարիւնութեամբ քննենք: Մեր լեռներուն մէջ զօրաւոր եւ հաստատուն եղջիւրներով տեսակ մը ցուլ կայ...: Երբ որսորդները այդ ցուլը հետապնդել սկսին, կենդանին կը սկսի փախչիլ. յետոյ, ետ ետ քաշուելով ինքզինքը կը պաշտպանէ եւ եղջիւրներովը զինքը հալածող անխոհեմ շուներուն փորը կը ճեղքէ...: Բայց երբ որ համոզուի որ պիտի յաղթուի, գլուխը դէպի վար, եղջիւրները առաջ ցցած, ինքզինքը անդունդ մը կը նետէ: Այս պարագային եթէ քարոտ ու կարծր գետնի մը վրայ իյնայ, գլուխը կը փշրուի, բայց եթէ կակուղ կամ ցեխոտ գետնի մը վրայ իյնայ, եղջիւրները հողին կը խրին եւ ինքը ողջ կը մնայ, յետոյ ինքզինքը կ'ազատէ եւ որսորդին ու զինքը հալածող շուներուն քթին խնդալով կծիկը կը դնէ ... Արդ, միթէ ես այդ ցուլէն աւելի խելացի չե՞մ, ինչո՞ւ անոր օրինակին չհետեւիմ...: Ռոլան Քանտիանօն զիս հալածելու վրայ է: Եթէ քովս հասնի, իր շուներուն թալլել պիտի տայ զիս: Մինչեւ հիմա կրցածիս չափ դիմադրեցի... այժմ ինծի կը մնայ անդունդի հարուածը փորձել...: Հիմա տեսնենք թէ գլուխս ցցած ո՞ր անդունդը կրնամ նետել ինքզինքս...:

ՄԻՇԷԼ ԶԵՎԱՔՕ

(Շար.)

Տէր եւ Տիկին Արտաշ Խորանեան, այրի Տիկին Ժոզէֆին Խորանեան եւ զաւակները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց զաւկին, ամուսնոյն եւ հօր՝

ՄՈՒՐԱՏ ԽՈՐԱՆԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 25ին, 54 տարեկանին։

Թաղումը կը կատարուի Լիոնի Կիյո–Թիէռի գերեզմանատունը։

Թափօրը կը մեկնի Ուրբաթ, Յունուար 28, ժամը 15ին Լիոնի Էտուար–Էռիօ հիւանդանոցէն (Կռանժ–Պլանշ)։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Փարիզի Աղքատախնամի վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի առաւօտ (Յունուար 30) Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ Ընկերակցութեան մեծ բարերար՝

ՏՈՔԹ. ԼԵՒՈՆ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆԻ

մահուան Դ. տարելիցին առթիւ։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Հայ ուսանողաց Օգնութեան Մարմինը շնորհակալութեամբ ստացաւ 150 Ֆր. Օր. Մաքրուհի Գումրուեանէ Հրայր Ուշագլեանի ցաւալի մահուան առթիւ, ինչպէս նաեւ Տիկին Մ. Մարտիկեան 50 Օգսէն Մուրատեանի մահուան տարելիցին առթիւ և հետեւեալ նուէրները.— Տիկ. Լուիզ Ֆօռ 600, Տիկ. Քնար Քէհեաեան 100, Տիկ. Ս. Սանթուրճեան 200, Օր. Ա. Էքպէրեան 150 Ֆր.։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Recherchons retoucheuse qualifiée, références exigées.

Boutique LADY BELL

Prêt à porter féminin

206, *Bld. Jean-Jaurès*

BOUGOGNE - BILLANCOURT

Tél. : 603-90-21

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Ճաշարան սպասարկելու համար երկու սպասաւոր կը փնտռուին (կառուոն)։

Դիմել

PIZZA OSKIAN

139, Rue St. Honoré, 75001 PARIS

Tél. : 260-23-80

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հայ Արինէրու Միութեան փարիզեան շրջանի տարեկան ցերեկոյթը ԿԻՐԱԿԻ, ՄԱՐՏ 6, կէսօրէ վերջ ժամը 14.30ին Սալ տը լա Շիմի։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Սէն Ժեռմի ընկերուհիները խորին ցաւակցութիւն կը յայտնեն ընկերուհի Թիւթէլեանին, զաւակներուն եւ ընտանեկան պարագաներուն իրենց ամուսնոյն եւ հօր մահուան առթիւ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ս. ՍԱՀԱԿ–ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՔԱՐՈԶ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՄԷՋ

Այս Կիրակի, Յունուար 30, Եւրոպայի Հայոց Կաթող. Պատուիրակ Սերովբէ Արք. Մանուկեան ներկայ կը գտնուի Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց մայր եկեղեցւոյ մէջ մատուցուելիք պատարագին եւ այդ առթիւ կը քարոզէ։

ՇԱՎԻԼ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Պատարագ կը մատուցուի այս Կիրակի։

Ի ՆՊԱՍՏ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

42ՐԴ ՑԱՆԿ

Ի յիշատակ Այնազեանի Տիկին Փօլատեան 50 Ֆր., Ի յիշատակ Լ. Պանտիկեանի Սետեփաեան ընտանիք 100, Րաֆֆի Նազարեան 50, այրի Տիկ. Հացագործեան 100։ Ի յիշատակ Կարպիս Աճէմեանի Յակոբ Մարգարեան 50, Վարուժան Անտոնեան 20, Մանուկ Քէչիշեան 10։ Ի յիշատակ Յարութիւն Վարդանեանի Տէր եւ Տիկ. Մկրտիչ Նազաշեան, Գոլումեան եղբայրներ 100ական։ Մշակոյթի Տան բացման առթիւ Ազարեան Գառնիկ, Դերձակեան Վաղարշակ 50ական, Թորոսեան Ղեւոնդ (Կրընոպլ) 500, Էճարեան ընտանիք, Պէզօեան Զուարթ 200ական, Սահակեան Մանուկ 500։

Գումար	2080
Նախկին գումար	186515
Ընդհ. գումար	188595

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐ — ԿԱՂԱՆԴ ՊԱՊԱՆ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԻ ԴՊՐՈՑԷՆ ՆԵՐՍ

Աւանդական սովորութիւն դարձած այս տարի եւս հանդիսաւորութեամբ կը տօնուի նոր տարին — Կաղանդ պապան — հետաքրքրական ու զուարճալի երեկոյթ մը՝ Յունուար 30 կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Մարսէյլի մասնաճիւղի Հ. Բ. Ը. Միութեան նորաշէն սրահին մէջ՝ 33 Գուռ փիէր փիւժէ, 6րդ, նախագահութեամբ

ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ

Գեղարուեստական բաժին։ Փոքրիկներու կողմէ երգեր, դաշնամուրային նուագներ եւ օրուան խորհուրդին համապատասխան արտասանութիւններ։

Կը մասնակցի Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի նորակազմ Ծիծեռնակ նուագախումբը։

Կաղանդ պապան նուէրներ կը բերէ ներկայ եղող բոլոր մանուկներուն։

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Ամէն Երկուշաբթի ժամը 20էն 21.30, 10 պիս, Ռիւ Թուէն, Փարիզ 5րդ։

×

ՍԱՆ'ՑԻ

Հայերէնի դասերը ամէն Շաբաթ ժամը 15.30էն 17.30,

5, Ավընիւ Ռէյ, Փարիզ 14րդ։

Հ. Յ. Դ.

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները Յունուար 29, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8.30ին ակումբին սրահը։ Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

×

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ — ՍԷՆ ԷԹԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անտոք – Վարուժան կոմիտէներու ժողովը Փետր. 3, Հինգշաբթի ժամը 20.30ին, սովորական վայրը (Սէն Շամոն)։ Կարեւոր օրակարգ ունենալով, բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը խիստ պարտաւորիչ է։

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

Շաբաթ, Փետր. 12 ժամը 21էն մինչեւ լոյս, Նիւֆօ պանդոկը (Ռապըլէ սրահ),

61, Քէ տը Կրընէլ, Փարիզ (15րդ)

Սեղանները ապահովելու համար հեռաձայնել Տիկիններ՝

Գարոյեան 533–06–31

Արսլանկիւլեան 734–70–19

կամ Սանոսեան 645–13–52։

Մանրամասնութիւնները՝ յաջորդով։

ԷՍԱՅԵԱՆԻ ՕՐ

Էսաեան Սանուցի աւանդական Բաժակի պահը պիտի տօնուի Կիրակի, Յունուար 30, ժամը 13ին

GRAND HOTEL DU PAVILLON

(Salon Médicis)

36, Rue de l'Echiquier — Paris (10e)

Métro : Bonne Nouvelle

Կը խնդրուի սան ու համակիրներէն որ կտակով մեզ աւանդուած օրը հաճին յարգել, կանխաւ ապահովելով սեղանները։

Հեռախօս 343–04–20

Ճաշագին 70 փր.

Imprimé sur les Presses

DU JOURNAL «HARATCH»

83, rue d'Hauteville 75010 Paris

Commission Paritaire : N° 55935

Հ. Յ. Դ.

ՀԻՄՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ 86ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԻԹՈՎ

Հարցազրոյց

(TABLE RONDE)

Նիւթ

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ԷՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՀԵՏԱՊՆԴՈՒՄ

Կը մասնակցին ընկերներ՝

ԱՆԱՀԻՏ ՏԷՐ–ՄԻՆԱՍԵԱՆ

ԼԻԼԻԱՆ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ

ՀՐԱՅՐ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

ՊԵՐՃ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

Կը համադրէ

Ընկեր ԱՐԱ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Ուրբաթ, Յունուար 28, երեկոյեան ժամը 20.30ին, Իսի լէ Մուլինոյի Սալ տէ Ֆէթին մէջ։ Հասցէ՝ Մեթրօ Մեռի տ'Իսի

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նիւթ.— Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱՌԱՋԱԴՐԱՆՔՆԵՐԸ։

Համադրող՝ ԺԻՒԼ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

Կը մասնակցին.— Լեւոն Տէր–Մինասեան, Յակոբ Պալեան, Յակոբ Սազեան եւ Կարապետ Փափազեան։

Շաբաթ Յունուար 29, երեկոյեան ժամը 20.30ին Ազգ. Տան սրահը՝ 295 Պուլօ փողոց, Լիոն, կազմակերպութեամբ՝ Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէի։

Հարցազրոյցը կ'ըլլայ հայերէն եւ ֆրանսերէն լեզուներով։

Մուտքը ազատ է

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Վալանսի մասնաճիւղի վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները, Կիրակի, Յունուար 30, ժամը 14.30ին Ահարոնեան ակումբը։ Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Matinée Artistique Dansante

Organisée par la section d'Asnières - Bois-Colombes de la Croix-Bleue des Arméniens

Animée par BEDIK et son orchestre et le Groupe HAGHDANAG

Partie artistique — Groupe de danse « KAROUN »

Dimanche 6 Février de 15 h. 30 à 24 h.

Salons du Centre Administratif et Social, 16, Place de l'Hôtel de Ville, Asnières

ՀԵԼԼԱԴԱՆ՝ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ENTRE OPERA ET TRINITE

LA MAISON DE LA GRECE

AUX 4 MARCHES

AU 1er ETAGE

restaurant gastronomique grec

DEJEUNERS . DINERS

RECEPTIONS

AU REZ DE CHAUSSEE

Tous les soirs

DINERS DANSANTS

avec spectacle

PARIS à l'heure d'Athènes

accueil . qualité . prix

50. RUE CHAUSSEE D'ANTIN. (9e) 280 69 40. f.dim.

ՇԱԲԱԹ-ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
29-30
SAMEDI-DIMANCHE
29-30 JANVIER
1977

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1,20 F

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 170 Ֆ·	Վեցամսեայ	90 Ֆ·
Արտասահման	Տար· 200 Ֆ·	Հատը	1 Ֆ· 20

52ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13·779
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
52e ANNÉE — No 13.779

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱԹՈՌԱԿԻՑ - ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԿԻԼԻԿԵԱՆ ԱԹՈՌԻՆ

— o —

1977 Յունուար 20 Թուակիր կոնդակով մը Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոս Խորէն Ա· կը յայտնէ թէ՝ վերջին տարիներուն իր առողջութիւնը քայքայուած էր: Սրտի սաստիկ ցաւերու ենթարկուած է դարձեալ 1976 տարուան ամբողջ ընթացքին, որուն կարեւոր մէկ մասը անցուցեր է հիւանդանոցներու մէջ: Սրտի վիրա - բուժութեամբ իր առողջութիւնը վերա - գտնելու յոյսն ալ ցնդեր է վերջնականապէս, վերջերս Լոնտոնի մէջ սրտի ման - րազնին քննութենէ մը ետք:

Բժշկականօրէն վճռուեր է, որ կաթողիկոսը պէտք է դադրեցնէ «սիրտ ու հոգի սպառող, յուզում ու վիշտ պատճառող, ճիգ ու մտածում պահանջող ամէն աշխատանք եւ ապրի խաղաղ ու հանդարտ կեանք մը՝ հետեւելով խիստ սնդակա - նոնի եւ յանձնարարուած դեղերու»:

Ուստի, նկատի ունենալով իր «առողջական աւերեալ ու քայքայեալ վիճակը», Խորէն Ա· «վիրաւոր սրտով» կը յայտնէ ամէնուս թէ «անհրաժեշտօրէն պէտք ունինք Աթոռակից - Կաթողիկոսի մը, որուն յանձնենք կաթողիկոսական գոր - ծունէութիւնն ու պատասխանատուութիւնը ամէնէն ուշը մինչեւ յառաջիկայ Մայիսի կէսը, երբ կը բոլորենք Մեր քահանայական կոչման եւ ձեռնադրութեան քառասնամեակը եւ Մեր կաթողիկոսական ընտրութեան եւ օծման չորեքտասնամ - եակը»:

Կոնդակին մէջ Կաթողիկոսը երկարօրէն կը ծանրանայ իր կեանքին ու գործունէութեան վրայ: Մեր կողմէ ըսենք, որ Կաթողիկոսը 63 տարեկան է՝ ծնած ըլլալով Նիկոսիա (Կիպրոս) 1914ին: Աւարտած է Անթիլիասի դպրեվանքը: Վարդապետ ձեռնադրուած է 1937ին, եպիսկոպոս՝ 1947ին: 1963 Մայիսին ընտրուեցաւ կաթողիկոս՝ յաջորդելով երանաշնորհ Զա - րեհ Ա·ի, որուն դպրոցական ընկեր էր:

Իր օրով Անթիլիասի վանքը օժտուեցաւ նոր վեհարանով: Խորէն Ա· տարաւ շինարարական այլ աշխատանքներ եւս, որոնք յիշատակուած են Յունուար 20ի կոնդակին մէջ:

Խոր վիշտ ու հոգեկան ահաւոր տառապանք պատճառած է իրեն «Լիբանանի անօրինակ տագնապին հետեւանքով մեր ամէնէն կենսունակ ու ամէնէն բարգաւաճ գաղութին փլուզումը»:

Հիմա, որ քանի մը ամիսէ ի վեր զէնքերը լռած են եւ որոշ քայլեր առնուած դէպի խաղաղութիւն եւ բնականոն կեանք՝ կարեւոր է անշուշտ, որ Խորէն Կաթողիկոս իր կողքին ունենայ երիտասարդ եւ կարող Աթոռակից մը՝ ձեռնհասօրէն դեկավարելու համար Կիլիկեան Աթոռի վեց կարեւոր թեմերը, — Լիբանան, Սուրիա, Կիպրոս, Յունաստան, Իրան եւ Միացեալ Նահանգներ: Շուրջ կէս միլիոն Հայեր կապուած են Անթիլիասի:

Իր հիւանդութեան օրերուն, անցեալ տարի, կաթողիկոսարանի «Ընդհանուր Փոխանորդ» նշանակուած էր Անթիլիասի դպրեվանքին տեսուչ Արտաւազդ Արք· Թրթռեան: Ասիկա առժամեայ կարգադրութիւն մըն էր անշուշտ, նախաքայլ մը՝ դէպի «Աթոռակից»ի մը ընտրութիւնը:

×

Կիլիկեան Աթոռին համար նորութիւն մը չէ «Աթոռակից»ի դրութիւնը: Նախընթաց մը կայ: Մեծի Տանն Կիլիկիոյ վաստակաւոր եւ «վշտակիր» կաթողիկոս Սահակ Բ· Խապայեան Սիսի Մայր Աթոռէն արմատախիլ ըլլալէն ի վեր չարունակ կը մտածէր ապահովել Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան տեւականութիւնը: 1928 Փետրուար 29ին հրապարակ հանեց Կտակ մը՝ իր այս մտահոգութեան մասնակից դարձնելով միանգամայն հոգեւորական ու աշխարհական դասակարգը: «Կտակ»էն զրկեց ո՛չ միայն իր թեմակալներուն, այլ եւ արտասահմանի բոլոր առաջնորդնե - րուն, ժամուլին եւ ազգային գործերով զբաղողներուն: Նպատակն էր Աթոռակից մը օծել՝ նկատի ունենալով իր յառաջացած տարիքը:

Պատասխանողները բոլորն ալ համա - ձայն էին ընտրել Բաբգէն Եպս· Կիւլէ - սէրեանը, արմաշական, որ Սահակ կաթողիկոսի առաջարկած թեկնածուն էր:

1931 Ապրիլ 26ին Հալէպի մէջ գու - մարուեցաւ Կիլիկեան Թեմերու պատգամաւորական ժողովը: 35 քուէարկուներու 34 քուէներով Աթոռակից Կաթողիկոս ընտրուեցաւ Բաբգէն Արք· Կիւլէսէրեան, ծնած Այնթապ 1868 Մարտ 23ին: 63 տարեկան էր: Երկար պիտի չապրէր: Կը վախճանէր 1936 Յուլիս 9ին: Իսկ ծերունազարդ Սահակ Բ· պիտի շարունակէր ապրիլ մինչեւ 1939: Կը վախճանէր 90 տարեկանին: Աթոռակից Բաբգէն Ս·ի մահէն ետք 1936 Յուլիս 20ի կոնդակով Ընդհանուր Փոխանորդ կը նշանակուէր Կիպրոսի առաջնորդ Պետրոս Արք· Սա - րաճեան (ետքէն կաթողիկոս, որ նոյնպէս երկար պիտի չապրէր, սակայն «չինա - րար»ի տիտղոսին պիտի արժանանար):

Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան 1941ի Կանոնագրութիւնը, բարեփոխուած քանի մը տարի առաջ, իր 3–16 յօդուածներով կը ճշդէ կաթողիկոսի ընտրութեան պայ - մանները:

Կը կարծենք թէ մինչեւ Մայիսի կէսը պայմանաժամը շատ կարճ է՝ բոլոր թեմերէն պատգամաւորներ ընտրելով Անթիլիաս ղրկելու համար: Մանաւանդ որ Լիբանան տակաւին կը գտնուի զինուորական գրաւման տակ: Հաւանաբար Խո - րէն Ա·ի սահմանած պայմանաժամը երկարաձգուի:

Մինչ այդ, Ընդհանուր Փոխանորդ Արտաւազդ Արք· Թրթռեան կը վարէ Կաթողիկոսարանի ընթացիկ գործերը:

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՇԻՐԱՔ ԿԸ ՄՆԱՅ

ՊԱՌԻ ԱՌԱՔԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ՁԱԽՈՂԵՑԱՒ

— o —

Հանրապետութեան Նախագահը հաշ - տարարի դեր մը յանձնած էր Նախարարապետ Պառի, բայց ձախողեցաւ ինչ որ անակնկալ մը չէր եւ կարելի է զարմանալ որ Էլիզէի խորհրդատուներն ալ չէին նախատեսած: Պառ քովը կանչած էր նախ - կին Նախարարապետը, որ աւելորդ իսկ գտած էր տեղէն շարժիլ եւ երկտող մը ղրկած էր, ուր կ'ըսէր թէ թեկնածու կը մնայ Փարիզի քաղաքապետի աթոռին, թէեւ բաց դուռ մը կը ձգէր, աւելցնելով թէ կրնայ քաշուիլ միայն «ծանրակշիռ եւ հրամայական պարագաներու մէջ»: Թ·է որո՞նք են այդ ծանրակշիռ եւ հրամայական պարագաները, կրնայ միայն ապագան ցոյց տալ: Պառ անմիջապէս ցաւ յայտնեց, աւելցնելով թէ կացութիւնը մտահոգիչ կը գտնէ: Ըսած էր նախապէս թէ Միշէլ տ'Օրնանօ պատրաստ է քաշելու իր թեկնածութիւնը եթէ մեծամասնութիւնը համաձայնի ուրիշ թեկնածուի մը շուրջ: Պարզ է որ երեւոյթը տգեղ է բայց եւ այնպէս կասկած չկայ թէ այս կացութեան միակ պատասխանատուն կարելի չէ նկատել Շիրաքը: Հաւանաբար հարկ էր չգրգռել նախկին Նախարարապետը եւ իր կուսակցութիւնը ժամ առաջ մէջտեղ նետելով իբրեւ Փարիզի քաղա - քապետութեան թեկնածու՝ Տօվիլի քաղաքապետը: Կորսնցնելէ ետք Էլիզէն եւ Մաթինեոնը, դժուար թէ կօլիստները դիւրին համակերպէին Փարիզն ալ կոր - սընցնելու եւ չէր ալ կրնար չիրականանալ ողբացեալ տը Կօլի նախատեսութիւնը· «Ինձմէ յետոյ, պարապը չէ որ զիս կը վախցնէ այլ՝ շատ լեցունը»:

ՆԱՓՈԼԷՈՆ ՊԻՒԼԻՒՔԵԱՆ ԿՈՂՈՊՏՈՒԱԾ

Ճարտարարուեստի մեծերէն եւ ծանօթ մեկենաս Լիոն քաղաքի բժշկական եւ հետազօտական կեդրոններու, ի շարս այլ բարերարութեանց (հայկ· ճակատի վրայ՝ Էջմիածին), Նափոլէոն Պիւլիւքեան չորս գողերու զոհ գացած է առջի իրիկուն: Ասոնք ընձառիւծի նման ծպտուած մտած են Պիւլիւքեանի շքեղ ապարանքը, Շամփանեը - օ - Մոն տ'Օռ եւ առած-տարած թանկարժէք հաւաքածոն փղոսկրի, ոս - կեդրամներու, ողբացեալ կնոջը գոհարեղէնները եւ մէկ միլիոն 300 հազար Ֆր· թղթադրամ: Ամբողջ գողութիւնը չորս միլիոն ֆրանք կը նկատուի թէեւ գողերը «մոռցեր» են մեծ վարպետներու իւ - ղաներկերը:

Նափոլէոն Պիւլիւքեան անձնական բա - րեկամն էր Ճոռոյի եւ Լուի Փրատէլի եւ կը վարէ մօտ 15 ճարտարարուեստական ընկերութիւն:

Քանի մը տողով

ԿԻՊՐՈՍԻ շուրջ յոյսեր ծագած են Մակարիոս - Տէնքթաշ տեսակցութենէն ետք, որ տեւած է երեք ժամ, չէզոք հողի վրայ (Նիկոսիոյ օդակայանի Միացեալ Ազգե - րու մամուլի ճէմփը): Հանդիպումին կը նախագահէր Վալտհայմի ներկայացուցիչը: Գալով Մակարիոսի եւ Տէնքթաշի 14 տարի է զիրար չէին տեսած: Թուրքերը հողամասին 32,8 առ հարիւրը կը պահանջեն, մինչ Յոյները կը գտնեն թէ բաժանումը պէտք է ըլլայ ըստ ազգաբնակչու - թեան համեմատութեան: Տարակարծու - թիւններ կը մնան բայց նոր տեսակցու - թիւն մը նախատեսուած է Փետր· 12–13ին Վալտհայմի ներկայութեան:

ԺԻՍՔԱՐ Տ'ԷՍԹԷՆ տեսակցութիւն մը շնորհած է Թրիպիւն Ժիւիվ Հեպտօի, որ լոյս կը տեսնէ Սթրազպուրկ: Առաջին անգամն է որ Հանրապետութեան նախագահ մը տեսակցութիւն կուտայ Ֆրանսա լոյս տեսնող հրեայ թերթի մը: Միաժամանակ Ֆրանսայի հրեայ համայնքը իս - կական ուխտ մը գծած է ճշդելով Ֆրանսացի - հրեայ համայնքին Իսրայէլի հետ «կենսական կապին» բնոյթը: Նկատի առնելով այդ ուխտին չահեկանութիւնը, Մոնտ տպած է ամբողջութեամբ: Այս ուխտը պատրաստած է Ֆրանսայի հրեայ հիմնարկութեանց ներկայացուցչական խորհուրդը, որու կը նախագահէ Ալէն տը Ռոչիլտ եւ որ կը համախմբէ Ֆրանսայի բոլոր հրեայ կազմակերպութիւնները (աշխարհական թէ կրօնական): Անունը տալը աւելորդ է անշուշտ երբ ցաւ յայտնենք թէ կան ուրիշ համայնքներ, չըսելու համար համայնք մը, որ ոչ թէ բոլոր հարցերու շուրջ չէ կրցած մէկ ներկայացուցչական խորհուրդ մը մէջտեղ հանել այլ միայն ու միայն կրթական կեդրոնական մարմին մը իսկ չէ կրցած կեանքի բերել ու կը շարունակէ ջուր ծեծել...:

ՄԻՇԷՏ ՊԱՐԱՃԱՆՈՎԻ ՄԱՍԻՆ

Նուվէլ - Օպսերվաթէօրի մէջ, Ժան-Լուի Պորին է այս անգամ, որ կ'անդրադառնայ Սարգիս Պարաճանեանի ցաւոտ պարագային: Իր հիացումն յայտնելէ ետք (եւ Պորի շատ ժլատ է այդ ուղղութեամբ) «Հրեղէն Ձիեր»ու մասին, կը դրէ թէ անկէ ի վեր դեռ կը սպասուի յաջորդ ֆիլմին ու կը շարունակէ — «Յուսաց - ուած գործը կը վիժէր, ոչ անոր համար որ Պարաճանով մեռած է, — կորսուած է կուլակին մէջ: Ձերբակալուած խորհըրդաւոր պատճառներու տակ եւ որոնք կը փոխուին ըստ խօսողներուն կամ աղբիւրներուն (միասեռականութի՞ւն, սուրբ պատկերներու գողութի՞ւն կամ պարզա - պէս մտածումի ազատութեան չափազանց գործածութի՞ւն), Պարաճանով կը փտի խորհրդային բանտային նօ մէն'ս լէնտին մէջ, երեք տարիէ: Ոչ ոք իրմէ լուր մը ունի: Ի՞նչ ընել: Ի վերջոյ կարելի չէ այդ վատանուն Փինոշէին առաջարկել որ կրկնէ թիապարտներու իր փոխանակու - թիւնը: Արակոն, Էտկար Ֆօռ, Ժաք Ֆօվէ, Սիմոն Սինեորէ, Իվ Մոնթան իբար անցած են: Պիտի փորձուի զօրակոչի ենթարկել էմնըսթի ինթերնէշընըլը: Մինչ այդ պէտք է մտահոգուիլ Պարաճանովի մասին, իր լուրերը ուզել անոնցմէ որ Կրեմլինի ականջն ունին: Դիմել Համայնավար կուսակցութեան մեր բարեկամ - ներուն — բայց դեռ ունի՞ն Կրեմլինի ականջը: Պէտք է խօսիլ Պարաճանովի մասին»:

Ցիշենք թէ Պորի թիւրիմացութեամբ վրացի կը մկրտէ հայ մեծատաղանդ արուեստագէտը, բայց գիտենք նաեւ թէ այդ սխալները միայն մեզի համար կարեւորութիւն ունին:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Յունուար)

ԱԿԱԴ· ԱՐՏԱՇԷՍ ՇԱՀԻՆԵԱՆ ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒԱԾ

Խորհ· Միութեան Գերագոյն Խորհուրդի Նախագահութեան հրամանագրով Ա - կադ· Արտաշէս Շահինեան պարգեւատրուած է ժողովուրդներու բարեկամու - թեան շքանշանով, ուսողագիտութեան զարգացման եւ գիտական վարիչներու պատրաստութեան գործին ընծայած ծա - ռայութիւններուն ի գնահատութիւն:

×

ՌՈՒՍ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԸ ՀԱՅԿ· ՔԵՐԹՈՂՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

«Սովետական գրող» հրատարակչու - թիւնը լոյս ընծայած է ռուս բանաստեղծ Ստանիսլավ Ռասսադինի բանաստեղծու - թիւններու հաւաքածոն, որ կը կրէ «Հարմոնիայի գինը» խորագիրը: Գիրքին մէջ տեղ գտած ակնարկներն ու յօդուածները նուիրուած են Գրիգոր Նարեկացիի, Նահապետ Քուչակի, Աւետիք Իսահակեանի, Սիլվա Կապուտիկեանի, Համօ Սահեանի եւ Պարոյր Սեւակի քերթուածներու քըն - նութեան: Երեք յօդուածներ ալ կան թարգմանութիւններու մասին: Ռասսա - դինի գիրքը մեծ հետաքրքրութիւն ստեղծած է ընթերցողներու եւ մասնագէտներու շրջանակին մէջ:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ՇՆՈՐՀՔ ԱՐՔԵՊԻՍԿ. ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆԻ 1976-Ի ՏԱՐԵԿԱՆ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐԸ

Մենք քանի մը տարիէ ի վեր դադրած ենք մեր տարեկան տեղեկագիրը կարդալէ Ծննդեան տօնի շնորհաւորութեանց առթիւ Պատրիարքարան հաւաքուած համայնքային ներկայացուցիչներու առջեւ, ինչպէս ըրած էինք անցեալ 10–12 տարիներու ընթացքին։ Մենք այլեւս սովորութիւն ըրած ենք ներկայացնելու մեր տեղեկագիրը մեր հանրութեան՝ մամուլի միջոցաւ։ Ասոր միակ դրդապատճառը այն է, որ ներկաներէն ոչ ոք ուղղակի կամ անուղղակի որեւէ հաւանական դիտողութեան ենթակայ ըլլայ ունկնդրած ըլլալուն համար տեղեկագիր մը, ուր իրողութիւնները առանց չպարէ եւ զուսպ կերպով կը ներկայացուին, օգտուելով ժողովրդավար երկրի մը մէջ ապրած ըլլալու բարիքներէն։

Մեր տարեկան տեղեկագիրը պատրաստելու վրայ էինք երբ տեղւոյս Ճումհուրիէթ թերթի 1977 Յունուար 8 թիւի առաջին էջին վրայ հետաքրքրական յայտարարութեան մը հանդիպեցանք։ Կ'ուզենք այդ յայտարարութեամբ սկսիլ մեր տեղեկագիրը եւ անոր լոյսին տակ արժեւորել մեր համայնքային գործերը։ Հետեւեալն է այդ յայտարարութիւնը․

« Արեւմտեան Թրակիոյ Թուրքերու Իրերօգնութեան (Տայանըշմա) ընկերակցութեան ընդհ․ նախագահը Հիքմէթ Եուրտակիւլ, երէկ կազմակերպած մամլոյ հաւաքոյթի ընթացքին հաղորդած է, որ Յունաստանի մէջ գտնուած Թուրքերուն վրայ դրուած ճնշումներու կասեցումը ապահովելու համար՝ Լօզանի դաշինքը ստորագրող Պետութիւններու Անգարայի դեսպաններուն մէկական յուշագիր տրուած է։

« Ժողովուրդը Պետութիւններու բոլոր Մայր Կանոնագիրներու (Անա Եասա) մէջ՝ հիմնական իրաւանց ընդհանուր եւ անփոփոխելի օրէնք մը տեղ կը գրաւէ․ այդ օրէնքը մարդերու միջեւ հաւասարութեան սկզբունքն է․ դժբախտաբար այդ սկզբունքը չի գործադրուիր Արեւմտեան Թրակիոյ մէջ յոյն վարչութեան խղճմտանքին եւ հասկացողութեան ձըգուած Միւսլիման – Թիւրք հաւաքականութեան համար։ Ազգայնական (ըրքճը) խտրական՝ ու քայլ առ քայլ քայքայելու եւ ոչնչացնելու նպատակով տակաւ առ տակաւ աւելցող սիսթեմաթիք ուղեգիծ մը կը գործադրուի այնտեղ։ Նախ քան կացութեան աւելի վատթարանալը, դաշինքի պայմաններու շրջանակին մէջ, ձեր կողմէ հարցին դարման մը գտնելու յոյսով կը կատարենք այս դիմումը։ Որովհետեւ յոյն վարչութեան կողմէ այդ դաշինքը շարունակաբար բռնաբարուելուն հետեւանքով ան կը կորսնցնէ իր օրինական արժէքը։ Ուստի հիմնուելով դաշինքով իսկ ձեզի տրուած իրաւանց վրայ, յոյն վարչութեան բռնաբարութեանց վերջ տալու համար ձեր պարտականութիւնը ի գործ դնելու խնդրանքով կացութիւնը կը հաղորդենք ձեզի ի գիտութիւն եւ կը ներկայացնենք մեր բողոքը »։

Վստահ ենք որ բոլոր Թուրք հայրենակիցները շատ տեղին պիտի գտնեն նման բողոք մը եւ պիտի ձայնակցին անոր։ Եթէ արդարեւ ակնարկուած բռնաբարումները տեղի կ'ունենան Յունաստանի մէջ, ամէն ոք առանց բացառութեան դատապարտելի պիտի գտնէ զայն։ Մենք կը մաղթենք որ լսելի դառնայ Արեւմտեան Թրակիոյ Իրերօգնութեան ընկերակցութեան ձայնը, եւ Լօզանի դաշինքի փոքրամասնութեանց վերաբերեալ օրինական բոլոր տրամադրութիւնները գործադրուին Թրակիոյ Թուրքերուն համար։ Արդարեւ այդ դաշինքի 45րդ յօդուածին մէջ ըսուած է․

« Ներկայ հատուածի — 37–44 յօդուածներու — մէջ Թուրքիոյ ոչ-իսլամ փոքրամասնութեանց համար ճանչցուած իրաւունքները հաւասարապէս կ'ընդունուին Յունաստանի կողմէ, իր հողերուն վրայ գտնուող իսլամ փոքրամասնութեանց համար »։

Իսկ 37րդ (առաջին) յօդուածով կ'ըսուի․

« Թուրքիա կ'երաշխաւորէ, որ 38–44 յօդուածներու պարունակած պայմանները պիտի ճանչցուին իբրեւ հիմնական օրէնքներ, եւ հետեւաբար ոչ մէկ օրէնք, ոչ մէկ կանոն, ոչ ալ որեւէ պաշտօնական տնօրէնութիւն պիտի չհակասէ եւ ոչ ալ հակառակ պիտի ըլլայ այս պայմաններուն, որեւէ օրէնք, որեւէ կանոն եւ պաշտօնական տնօրէնութիւն գերադաս պիտի չըլլայ ասոնց վրայ »։

Այս կանոնն ալ նոյնութեամբ կիրարկելի պէտք է ըլլայ Յունաստանի համար։

Թրակիոյ Թուրքերու Իրերօգնութեան ընկերակցութեան արդար ընդվզումի եւ բողոքի այս յայտարարութիւնը ի՞նչ սքանչելի առիթ էր, որ մենք ոչ միայն իբրեւ Թուրք քաղաքացիներ, այլեւ միաժամանակ իբրեւ հայ քրիստոնեայ փոքրամասնութիւն մը, կարենայինք հրապարակաւ ու պաշտօնապէս մեր ձայնը բարձրացնել եւ ըսել, թէ Լօզանի դաշինքի փոքրամասնութեանց հատուածը լրիւ կը գործադրուի Թուրքիոյ մէջ, առ նուազն հայ քրիստոնեայ փոքրամասնութեան համար։ Ասիկա ամէնէն շռաշուն ապացոյցը պիտի ըլլար զայն բռնաբարողներուն դէմ։

Փառք Աստուծոյ, անվարան կրնանք ըսել, որ կը վայելենք պաշտամունքի լրիւ ազատութիւն։ Ոչ ոք արգելք կ'ըլլայ մեր եկեղեցիներու զանգակներու հընչելուն, ոչ ալ մեր եկեղեցիներէն ներս կատարուող պաշտամանց կանոնաւորութեան։ Ու եթէ երբեմն ծանօթ կամ անծանօթ անկիւններէ նետուած քարերով կը փշրուին յաճախ եկեղեցիի մը ապակիները, զանոնք կը նկատենք անպատասխանատու եւ անգիտակից մարդերու գործ․ ու երբ զանոնք պատկան իշխանութեանց նկատառման կը յանձնենք՝ անոք կ'աշխատին սիրով առաջքն առնել նման անհաճոյ երեւոյթներուն, որոնք կրնան պատահիլ որեւէ երկրի մէջ։ Բայց դժբախտաբար նոյն գոհունակութիւնը չենք կրնար արտայայտել մեր կրթական ու տնտեսական հարցերու մէջ։

Նախ միջանկեալ կ'ուզենք շեշտել սա իրողութիւնը, թէ Լօզանի դաշինքին մէջ իսլամ կամ ոչ-իսլամ փոքրամասնութեանց վերաբերեալ հատուածով նոր կամ աւելի իրաւունքներ չեն, որ կը շնորհուին փոքրամասնութիւններուն․ երբեք։ Այլ պարզապէս այս հատուածով ապահովել կ'ուզուի նաեւ փոքրամասնութեանց համար այն իրաւունքները, զորս կը վայելէ երկրի մը բնակչութեան մեծամասնութիւնը։ Այս իսկ պատճառով հատուածին վերնագիրն է․ «Փոքրամասնութեանց Պաշտպանութիւնը»։ Հետեւաբար երբ որեւէ այսպէս կոչուած փոքրամասնութիւն մը Լօզանի դաշնագրին վերոյիշեալ հատուածին գործադրութիւնը կը պահանջէ, իրականին մէջ նոր կամ աւելի իրաւունք մը չէ որ կը խնդրէ, այլ մարդկային ամէնէն սովորական ու ամէնէն տարրական իրաւունքներու գործադրութիւնն է, որ կ'ուզէ նաեւ իրեն համար։ Ու այդ հիմնական իրաւունքները այսօր նախատեսուած են գրեթէ բոլոր ժողովրդավար երկիրներու Մայր Կանոնագրութեանց մէջ։ Թուրքիա եւ Յունաստան, ուր այսպէս կոչուած փոքրամասնութիւններ կան, ժողովրդավարական Հանրապետութիւններ են․ եւ տէր են դեմոկրատիկ սկզբունքներով կազմուած Մայր Կանոնագրութեանց (Անա Եասա)։ Այնպէս որ որեւէ ժողովրդավար երկրի մը, ներառեալ Թուրքիան եւ Յունաստանը, Մայր Կանոնագրութեամբ նախատեսուած մարդկային հաւասարութեան սկզբունքները եթէ լրիւ գործադրուին բոլոր քաղաքացիներուն համար, առանց կրօնքի եւ ցեղի խտրութեան, այն ատեն ոչ Լօզանի դիմելու կարիք կը մնայ եւ ոչ ալ՝ որեւէ բողոք ներկայացնելու։

Բայց ասի երբ փոքրամասնութիւններու մասին կը խօսուի պէտք չէ մոռնալ, որ անոնք իրենց բնակած երկրին լրիւ եւ ամբողջական քաղաքացիներն են․ օտարներ կամ օտարահպատակներ կամ եկուորներ չեն․ եւ հետեւաբար իրենց բնակած երկրին մեծամասնութեան հետ նոյն քաղաքացիական պարտաւորութիւնները ունին եւ նոյն քաղաքացիական իրաւունքներուն տէր են։ Այսպէս չէ սակայն պարագան օտարահպատակներու։ Անոնց տուեալ երկրին մէջ մնալը կամ չմնալը կախեալ է երկրի իշխանութեանց կամեցողութենէն միջազգային օրէնքներու շրջագիծի մէջ։ Հետեւաբար տարբերութիւն պէտք է դնել օտարահպատակի, որ արտօնուած է տուեալ երկրի մէջ մնալ եւ գործել, եւ փոքրամասնութեան միջեւ, որ երկրին բնիկ տարրն է։ Երբեմն մտքերու եւ զգացումներու մէջ այս երկուքին չփոթութենէն առաջ կուգան այն սեղմումները, որոնք կը դրուին նաեւ փոքրամասնութեանց վրայ, երբ անոնք յատուկ են հաւանաբար լոկ օտարահպատակներու կամ օտար կազմակերպութեանց։ Այսօր Թուրքիոյ մէջ փոքրամասնութեանց կողքին կան եւ կը գործեն նաեւ ամերիկեան, անգլիական, գերմանական, ֆրանսական, իտալական, աւստրիական եւ այլ Պետութեանց յատուկ հաստատութիւններ, որոնք կը տնտեսուին եւ կը կառավարուին վերոյիշեալ Պետութեանց կողմէ, եւ կամ ուղղակի եւ անուղղակի անոնց կապուած կազմակերպութիւններով։ Մինչդեռ փոքրամասնութեանց հաստատութիւնները կը տնտեսուին ու կը կառավարուին բնիկ քաղաքացիներու կամ հայրենակիցներու կողմէ, բնականաբար միշտ մեր երկրի պետական իշխանութեան բարձր հովանիին եւ պաշտպանութեան ներքեւ, ինչպէս է պարագան մեր երկրի մեծամասնութեան հաստատութեանց։ Փոքրամասնութիւն կոչուած հաւաքականութեան տարբերութիւնը երկրի մեծամասնութենէն պատմութեան եւ աշխարհագրութեան պարտադրանքն է․ այսինքն ցեղային, կրօնական, լեզուական ու մշակութային է․ բայց ոչ ընկերային ու քաղաքացիական․ վերջին այս երկուքին մէջ բոլոր հայրենակիցները, առանց ցեղի, կրօնքի, լեզուի եւ մշակոյթի տարբերութեան՝ հաւասար եւ նոյն են, կամ պէտք է ըլլան, օրէնքի առջեւ եւ իշխանութեանց աչքին։ Վերոյիշեալ տարբերութիւնները պէտք չէ շփոթել օտարահպատակութեան հետ։ Եւ չմոռնալ որ երկրի մը մէջ մեծամասնութիւն կազմող տարրը կրնայ փոքրամասնութիւն ըլլալ դրացի երկրի մը մէջ։ Հետեւաբար մեծամասնութիւն մը ինչ վերաբերմունք որ կը պահանջէ դրացի երկրին մէջ ապրող իր ցեղակիցներու կամ կրօնակիցներու նկատմամբ, տրամաբանական է ակնկալել որ նոյն վերաբերմունքը ցոյց տայ իր կողքին ապրող փոքրամասնութեանց հանդէպ։

Հարկադրուեցանք տեղեկագրի մը սահմաններուն մէջ տեղ տալ նաեւ այս կարեւոր սկզբունքներուն, որպէսզի աւելի հասկնալի եւ հիմնաւոր դառնան մեր յաջորդ ըսելիքները։

Ամէն կազմակերպութիւն իր գոյութիւնը շարունակելու համար պէտք ունի նաեւ նիւթականի։ Ասոր համար է, որ մեր ժողովուրդին կողմէ մեր կրօնական, բարեսիրական ու կրթական կազմակերպու-

---

ՌԱՆՉՊԱՐՆԵՐ

ՎԻՊԱՍՔ
ՀԱՅ ՇԻՆԱԿԱՆՆԵՐԻ ԿԵԱՆՔԻՑ

ԻՄ ՊԱՇՏՕՆՍ Է ՓՈՒՔՍ ՓՉԵԼ

Գիլօն ուժգին թմբկահարութեամբ մեզ հասցրեց Թաղ, որ Շատախի կենտրոնն էր։ Թաղում մնացինք երեք օր, շատ ամաններ կլայեկելով։ Ապա անցանք Ծաղկավանք եւ հռչակաւոր Փեսան – Դաշտով շարժուեցինք առաջ։ Այնքան լաւ էինք աշխատել, որ մեր համբաւը հասել էր լեռնական Քրդերին։ Նրանք եկան եւ մեզ տարան իրենց սարերը։ Ես առաջուայ պէս եռանդով փուքս էի փըչում, Տիգրանը մաքրում էր պղինձները, իսկ Կարճկանցի վարպետը կլայեկ էր զարկում։ Մեր մասին իմացաւ Մոկաց գաւառի մեծանուն իշխան Մուսթլա բէկը, որ Ոզմեցի Լաթոյի հետ աշխատում էր հիմնել քուրդ – հայկական մի անկախ Պետութիւն։ Բէկի խանումները հերթով բերում էին իրենց կաթի եւ մածնի ամանները, ամէն տեսակի ու չափսի, եւ մենք բոլորին գոհացնում էինք։ Խանումներից մէկը, Զալխի անունով, նոյնիսկ սիրահարուեց Մշեցի Տիգրանին։

— Միւս տարի դարձեալ եկէք, — ասաց Զալխին բաժանուելիս։

— Մեր գործը կլայեկ զարկելն է, խանում, ի հարկէ, կը գանք, — ասաց Տիգրանը։ Նա հառաչելով վերցրեց իր պղինձը, Կարճկանցին՝ իր կլայեկն ու հացի չալակը, իսկ ես փուքսը, եւ նորից ընկանք ճանապարհ։

Մի նեղ ձորի մէջ մեզ բռնեցին․

— Ո՞ւր կ'երթաք, — հարցրին։

— Չէ՞ք տեսնում, որ կլայեկ զարկող ենք եւ պղինձներ մաքրելու կ'երթանք, — նեղացած խօսեց Կարճկանցին։ — Սա իմ փուքս փչողն է, իսկ սա՝ իմ պղինձ մաքրողը։ Ռէս Գենջոյի խանումն է մեզ կանչել։

— Ո՞ր սարից էք գալիս։

— Մուսթլա բէկի։

Կարճկանցի վարպետի համարձակ խօսքը համբղիէ ձիաւորների ուշադրութիւնը չրեց։ Նրանք քառատրոփ հեռացան, ոչ մի կարեւորութիւն չտալով մեզ։

Ճանապարհին ինքս ինձ մտածում էի․ փուքս փչող էլ դարձայ։ Մտքումս խընդում էի Մշեցի Տիգրանի վրայ, որ պղընձամանը մէջքին կապած՝ կռացած գնում էր Կարճկանցի կլայեկագործի ետեւից։ Ցէղային ինչե՞ր ասես պատրաստ չի կատարելու ի սէր նպատակի։

Ռէս Գենջոյի խանումը մեզ շատ սիրալիր ընդունեց եւ մի շաբաթ պահեց իր օբայում։ Նա նոյնպէս սիրահարուեց՝ բայց Կարճկանցի վարպետին։

Այսպէս յաջող անցաւ ամէն ինչ, թէ չէ կարող էին մեզ բռնել եւ առաջնորդել Բաղէշի բանտը, այս անգամ, անշուշտ, հարիւր եւ մէկ տարուայ բերդարգելութեան սպառնալիքով կամ կախաղանով։ Առհասարակ, ամէն արհեստ պիտանի է կեանքում, նոյնիսկ փուքս փչելը։

Մենք Վան չմտանք։ Քաղաքն իր այգեստանով մնաց արեւմուտքում։

Կարճկանցի կլայեկագործը մեզ Հայոց ձորով ապահով հասցրեց Արջակի տակ եւ վերադարձաւ Կարճկան, իր հետ տանելով պղինձն ու փուքսահանը։

ԹԱՄԲԱԳՈՐԾԻ ԱՐՀԵՍՏԱՆՈՑՈՒՄ

Բերդաքաղաքի մասին շատ էի լսել։ Այդ անունը առնչուած էր քաջ Արաբոյի անուան հետ, որ քար էր ջարդել այդ քաղաքի մայր խճուղին շինելու համար։

Բերդաքաղաքը շինուած էր սարահարթի վրայ, շրջապատուած բնական ամրութիւններով։ Քաղաքին իշխողը հսկայական բերդն էր։ Բերդաքաղաքից եկողները Մուշում պատմում էին, որ այդ բերդի գլխին սատանաները խոշոր կարասների մէջ գիշեր ու ցերեկ կուպր են եփում։

Տները սեւ քարից էին, թիթեղեայ կարմիր ու կանաչ տանիքներով։ Մէջտեղով անցնում էր Սինամ գետը։

Մենք անցանք Քարէ կամուրջը եւ շարժուեցինք դէպի Լորիս Մելիքովի փողոցը։ Այդտեղ, բերդ տանող ճանապարհի վրայ, կանգնած էր մի ռուս զինուորի բրոնզեայ արձան։ Երկգլխանի արծիւը դայրացած ծուատում էր զինուորի ոտքի տակ տարածուած կանաչ պաստառը կարմիր մահիկով։

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(71 – Շար․)

թիւններուն նուիրուած են նաեւ անշարժ կալուածներ՝ դրամական եւ այլ նիւթական նուիրատուութեանց կարգին: Վերջերս սակայն բացայայտօրէն կ'արգիլուի մեր համայնքային հաստատութեանց անշարժ կալուածներ ունենալու իրաւունքը: Ասիկա նախ կապտում մըն է մարդկային հաւասարութեան օրէնքին եւ ապա կրօնական ազատութեան սկզբունքին: Նման արգելք մը հաւասարութեան սկզբունքին ներհակ է, որովհետեւ մեր համայնքային հաստատութիւններն ալ տէրն են բարոյական անձնաւորութեան (Հիւքմի Շախսիյէթ). հետեւաբար ինչպէս որ որեւէ կազմակերպութիւն, որ տէր է բարոյական անձնաւորութեան, իրաւատէր է կալուած ունենալու եւ իրաւունք ունի կտակներ ընդունելու, այնպէս ալ մեր համայնքային հաստատութիւնները պէտք է շարունակեն տէր մնալ այդ իրաւունքներուն, ինչպէս տէր եղած են անոնց մինչեւ վերջերս: Ի՞նչ անցաւ-դարձաւ անցնող քանի մը տարիներու ընթացքին, որ մեր համայնքային հաստատութիւնները կը զրկուին այս իրաւունքներէն:

Երկրորդ, դէմ է այս արգելքը անհատի մը կամ քաղաքացիի մը կրօնական ազատութեան: Որովհետեւ նուիրատու հաւատացեալը կրօնական ու բարոյական շարժառիթներէ թելադրուած կ'ընէ այդ նուիրատուութիւնները իր համայնքային հաստատութեանց եւ այնպէս համոզուած է, որ եթէ իր կենդանութեան կամ յետ մահու իր կալուածը կրօնական կամ բարեսիրական հաստատութեան մը կըտակէ, պիտի ժառանգէ երկինքի արքայութիւնը, ինչպէս կը հաստատէ Աւետարանը: «Անիրաւ մամոնայէն — ամէն տեսակ նիւթական հարստութենէն — ձեզի բարեկամներ շահեցէք, — բարիք ընելով, — որպէսզի երբ անոնք պակսին — այսինքն երբ մահով չկարենանք օգտուիլ այլեւս անոնցմէ — ընդունին ձեզ յաւիտենական յարկերուն — այսինքն երկինքի արքայութեան մէջ». (Ղկ. ԺԶ. 9): Վերոյիշեալ արգելքով հաւատացեալը կը զրկուի իր կրօնական ու բարոյական համոզումը ի գործ դնելու արդար իրաւունքէն:

Ներկայիս բոլոր մեր կրօնական ու բարեսիրական հաստատութիւնները ունին իրենց մեծ կամ փոքր անշարժ կալուածները, որոնք կրնան պէտք ունենալ նորոգութեան, ձեւափոխութեան, ընդարձակման եւայլն: Որեւէ կալուած ունեցող անձ կամ բարոյական անձնաւորութեան տէր կազմակերպութիւն մը իրաւունք ունի դիմելու առ որ անկ է, ձեռք բերելու համար արտօնագիր կարենալ կատարելու համար ուզուած փոփոխութիւնը իր կալուածին վրայ՝ երկրի ընդհանուր օրէնքներու սահմաններուն մէջ: Դժբախտաբար սակայն մեծ դժուարութիւններու ենթակայ կ'ըլլան մեր հաստատութիւններու կողմէ նորոգութեան համար կատարուած դիմումները, հակառակ այն իրողութեան, որ բացայայտօրէն ըսուած է

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ԱՌՕՐԵԱՅ ՀԱՐՑԵՐ

— o —

Երկու նոր որոշումներ ուղղակի կ'անդրադառնան խորհրդային քաղաքացիներու առօրեային:

Խորհ. Միութեան Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի եւ Նախարարներու Խորհուրդի Դեկտ. 28ի որոշումով 1977ին միջին հաշուով 18 տոկոս բարձրացում պիտի կրեն այսպէս կոչուած «ոչ արտադրական ճիւղեր»ու աշխատողներու աշխատավարձքերը: Ասիկա կը վերաբերի 31 միլիոն քաղաքացիներու: «Ոչ արտադրական ճիւղ» ըսելով կը հասկցուի տնտեսութեան եւ, հետեւաբար, արտադրութեան հետ կապ չունեցող ասպարէզները, ինչպէս՝ լուսաւորութիւն, առողջապահութիւն, ոստիկանութիւն, մարմնամարզութիւն, մշակոյթ, թատրոնի, առեւտուրի, կենցաղի եւ նման բնոյթի բնագաւառները:

Այս դասին պատկանողները երկար տարիներէ ի վեր աշխատավարձքի որեւէ յաւելում չէին ստացած (*) եւ խորհրդային ընկերութեան ամէնէն ցած թոշակներ ստացողները կը նկատուէին: Օրինակ, ոչ մասնագէտ բժիշկի մը ամսականը մօտ 120 ռուբլի է (804 ֆրանք), ուսուցիչներու միջին ամսականը 120 – 150 ռուբլիի մէջ է, մանկապարտէզպանուհի մը կը ստանայ 80 ռուբլի (536 ֆրանք), նոյնը՝ գրասենեակի քարտուղարուհին, այլ խօսքով քիչ մը աւելի խորհրդային միջին աշխատավարձքէն:

1977ի յաւելումները պիտի կատարուին աստիճանաբար՝ շրջանէ շրջան: «Ծայրագոյն հիւսիսի շրջաններում եւ դրանց հաւասարեցուած վայրերում, ինչպէս նաեւ Հեռաւոր Արեւելքի, Սիպերիոյ և Եւրոպ. հիւսիսի շրջաններում՝ 1976 թուականի Դեկտ.ին — 1977 թուականի Փետրուարին. Ուրալի, Ղազախստանի, Միջին Ասիայի շրջաններում, Վոլգա – Վեատկայի շրջանում եւ Պովոլժիում՝ 1977 թուականի Դեկտեմբերին: Երկրի միւս շրջաններում նշուած միջոցառումների իրագործման ժամկէտները կը սահմանուեն ընթացիկ հնգամեակի յաջորդ տարիների պլաններում»: («Սով. Հայաստան», Դեկտեմբեր 29):

Վերոյիշեալ որոշումին մեր մէջբերած պարբերութեան վերջին տողերէն յայտնի կը դառնայ, թէ յաւելումները Հայաստանի մէջ 1977էն ետք պիտի գործադրուին, քանի Հայաստան երկրի «միւս շրջաններ»ու գօտիին մէջ կը գտնուի:

Երկրորդ որոշումը, որ նոյնպէս խորհրդային քաղաքացիներու առօրեային հետ կապ ունի, տուած է Խորհ. Միութեան Նախարարներու Խորհուրդի գիներու պետական կոմիտէն՝ գործադրելի Յունուար 5էն սկսեալ:

Որոշ արտադրութիւններու եւ կենցաղի սպասարկութիւններու գիներու փոփոխութեան կը վերաբերի տրուած որոշումը:

Գիներու նուազում կրած արտադրութիւններու մէջ են որոշ տեսակի հիւսուած վերնազգեստներ (12 տոկոս), քացախատ (ասետատ) սպիտակեղէն (10 տոկոս), գուլպաներ, արուեստական կաշիէ կնոջական երկարաճիտ կօշիկներ (10 տոկոս), մինչեւ 120 լիթր տարողութեամբ սառնարաններ (12), փոշեծծիչներ (15), ձայնասփիւռներ (5), գնդիկաւոր եւ գրչածայր ինքնահոսներ (5), հեռատեսիլի գործիքներ (17), ձեռնադաշնակներ (5), դեղեր (5) եւայլն: («Սով. Հայաստան», Յունուար 5):

Նկատելի է, որ մինչ մանրամասն մատնանշուած են այն ապրանքներու տեսակները, որոնց գիները նուազում կ'արձանագրեն, անդին ընդհանուր քանի մը յիշատակութիւններով միայն ներկայացուած են յաւելումի ենթակայ ապրանքներն ու սպասարկութիւնները:

Գիներու նուազում կրած ապրանքներու ցանկը, որ, ինչպէս ըսինք, մանրամասն արձանագրուած է, մեծ մասամբ որոշ տեսակներու կը վերաբերին, օրինակ՝ «Փոբինոա» տիպի առաջին կարգի հեռատեսիլները, «Սոնատա», «Ինէյ», «Տոմ», «Վորոնեժ», «Ելեկտրոնիկա» տիպի «մագնիտոֆոներ» եւայլն: Միւս կողմէ, ինչպէս Թասի թղթակիցին յայտարարած է գիներու պետական կոմիտէի նախագահը՝ Ն. Տ. Գլուշկով, վերոյիշեալ իրերը «ապրանքային ռեսուրսների կուտակման» վիճակի մէջ են («Սով. Հայաստան», Յունուար 5): Ասիկա կը նշանակէ, թէ այդ ապրանքները անհրաժեշտ քանակութեամբ պահեստները կը գտնուին: Արդ, եթէ նկատի առնուի խորհրդային շուկայի ծանօթ վիճակը, ասիկա կը նշանակէ, թէ գիներու նուազումի ենթարկուած ապրանքներուն մեծամասնութիւնը փճացած առարկաներ եւ արտադրութիւններ չեն կա՛մ իրենց ցած որակին համար, կամ անոնց համապատասխան աւելի լաւ իրերու գոյութեամբ շուկան, անշուշտ առաւել սուղ:

Հայաստանի մամուլը պարբերաբար բաւական լայն օրինակներ կուտայ չծախուած, եւ՝ գործատուն զրկուած ապրանքներու ուղղութեամբ:

Յաւելումի ենթակայ ապրանքներուն միայն անունները տրուած են, առանց տոկոսի յիշատակութեան: Համաձայն Ն. Տ. Գլուշկովի ասոնց մէջ են «գրքերի որոշ տեսակներ... յուշա-նուէրային, առանձին հանրագիտական եւ բառարանային, գեղարուեստական գրականութեան եւ այլ գրքերը»: Կայուն կը մնան «մանկական գրքերը, դասագրքերը, փորձի փոխանակման վերաբերեալ քաղաքական եւ մասսայական գրականութեան գրքերը»:

Յաւելումի ենթարկուածներու շարքին են գորգերը, բնական մետաքսէ բանուածքները, բիւրեղապակիէ իրերը, անհատական ապսպրանքով կարուած հագուստները:

Ապրիլ մէկէն սկսեալ գիներու յաւելում պիտի կրեն վարձակառքերը (թաքսի), օդանաւերը, ծովի, գետի փոխադրութիւններն ու նաւագնացութիւնները:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

(*) Նախորդ՝ 9րդ հնգամեակին համար 19,4 տոկոսի յաւելում սահմանուած էր բանուորներու եւ պաշտօնեաներու ու 21,2 տոկոսի յաւելում կոլտնտեսականներու համար: Ներկայ՝ 10րդ հնգամեակի սահմանումներն են 17 եւ 26 տոկոս համապատասխան կարգով: Երկու հնգամեակներուն ալ յաւելումներ չէին սահմանուած «ոչ արտադրական ճիւղ»ի աշխատաւորներու համար:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՄՈՆՐԷԱԼԻ մէջ Դեկտեմբեր 10ին, 16 նորագիրներ անցած են Հ. Յ. Դաշնակցութեան շարքերը, կուսակցութեան եւ հայ ժողովուրդին ծառայելու իրենց ուխտը կատարելով: Նորագիրներուն կնքահայրը Վազգէն Թէրզեան խօսք առնելով օրուան առթիւ, նշած է դաշնակցականի մը պարտականութիւնները եւ անկէ պահանջուած զոհողութիւնները:

ՏԻԹՐՕՅԹԻ մէջ, Յունուար 16ին, Հայկական Կեդրոնի եւ ամէնօրեայ հայկական վարժարանի շէնքերու լրիւ կառուցման առթիւ ժողովրդային ընդունելութիւն մը տեղի ունեցած է, խուռն բազմութեան մասնակցութեամբ եւ նախաձեռնութեամբ շինութեան յանձնախումբին: Խօսած են Փըրսի Սարգիսեան եւ Ճորճ Առաքելեան: Ապա ներկաները շրջած են նորակառոյց կեդրոնի եւ վարժարանի բոլոր բաժինները:

«Փոքրամասնութեանց Պաշտպանութիւն» կոչուած այդ հատուածի 40րդ յօդուածի ակիզբը.

«Ոչ-իսլամ փոքրամասնութեանց պատկանող Թուրք հպատակներ պիտի վայելեն նոյն վերաբերմունքը եւ նոյն ապահովութիւնը օրէնքի եւ իրականութեան առջեւ՝ միւս Թուրք հպատակներուն պէս»:

(Մնացեալը յաջորդով)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (269)

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Բ. ՄԱՍ

ՆՈՐ ԱՐԱԹԻՄՈՍՈՒՀԻ ՄԸ

Երկար ատեն մտածելէ յետոյ սա եզրակացութեան յանգեցաւ.

— Հռո՜մ, Հռո՜մ...: Հռոմը իր քահանայապետական արքունիքով, իր ծուղակներով, իր ապառաժներով, իր կակուղ դերիններով, թոյնով ու դաշոյնով զինուած իր ծիրանաւորներով եւ թաքստոցներով ամէնէն յարմար անդունդն է ինծի համար:

Հոն ոտք կոխելուս պէս, եթէ անգամ մը յարմար տեղը իյնամ, անգամ մը որ ծիրանաւորներու, եպիսկոպոսներու, բարձրաստիճան կղերականներու և մարդկային մացառուտքին մէջ մտնեմ, խերն եմ անիծեր Ռոլանին ալ, իր չուներուն ալ:

Պեմպօ ոտքի ելաւ, պարերգ մը երգելով աշխատութեան խուցին շրջանը ըրաւ: Հաւանաբար հին գինին լաւագոյն դարմանն էր վախին, յիմարութեան, չարութեան, եսամոլութեան եւ գլխաւորաբար բոլոր այն ախտերուն դէմ, որոնք ուղեղէն կը յառաջանան: Պատրաստած ծրագրին վրայ մտածել սկսաւ. զայն կատարելութեան հասցուց, ամբողջացուց. այնքան առաջ գնաց իր հաշիւներուն մէջ որ, իր երեւակայական փառասիրութեան խսկ գոհացում տուաւ: Գաւաթը անգամ մըն ալ վեր վերցուց եւ յակինթի պէս կարմիր գինիին մէջ թերեւս քահանայապետական չաթալ թագն ու ասան նշմարեց...:

Բայց յանկարծ սարսռաց, կծկտած թիկնաթոռին վրայ ինկաւ եւ փսփսաց.

— Պիանքա՜ն...

Այո, Պիանքան...:

Իր կիրքը, իր սէրը մոռցած էր:

Ի՞նչ... առանց Պիանքայի Հռո՞մ փախչիլ... առանց անո՞ր ապրիլ...: Կարելի՞ բան էր...:

Ահա այդ վայրկեանէն սկսեալ Ռոլանի դէմքին տեղ Սանտրիկոյի դէմքը պատկերացաւ իր աչքերուն առջեւ...: Կեանքին մետալը իր միւս երեսը դարձուցած էր իրեն...:

Բաւական մը որոճալէ յետոյ իր ծրագրին վրայ, վերջապէս անկողին մտաւ եւ մինչեւ առտու թանձրամորթ գոմէշի մը անտարբերութեամբ քնացաւ:

Յաջորդ առաւօտուն ժամը տասնին դուրս ելլելով Արաթիմոսի ապարանքը վազեց:

Այն առաւօտուն, Փեթրոս Արաթիմոս կանուխէն արթննալով դքսութեան պալատը գացած էր, ուր գանձապահին ներկայացած էր ծիրանաւորին խոստացած հարիւր հազար ղուրուշը ստանալու համար:

Երբ իր անունը տուաւ, գանձապահը անմիջապէս դրամները համրեց իր առջեւ, ինչ որ մեծապէս զարմացուց մեր բանաստեղծը:

Արաթիմոս ուրախ զուարթ տուն վերադարձաւ եւ ստացած դրամները սեղանին վրայ համրելով մռլտաց.

— Իրաւ հարիւր հազար ղուրուշ է եղեր: Իրաւ որ ես ալ չեմ գիտեր թէ հարիւր հազար արժող ի՞նչ գործ տեսայ: Սա Պեմպօն շատ առատաձեռն եւ մեծ մարդ է: Արդեօք իրա՞ւ պետական գանձին բանալին իր քովն է: Եթէ ասանկ երթանք, պետական գանձը շատ չանցած մեր տունը պիտի փոխադրուի: Գէշ գործ չէ:

Եւ դառնալով Արաթիմոսուհիներուն, որոնք վազելով եկած եւ թիթեռնիկներու պէս արծաթին չուրջ թռվռալ սկսած էին, ըսաւ.

— Էյ, աղջիկներս, ըսածներս աղէկ մտիկ ըրէք: Երբոր Պեմպօն ինծի այցելութիւն տալու պատիւը ընէ, պէտք է որ իր երեսին խնդաք: Ծիրանաւորը յարգանքի արժանի կղերական մըն է, հասկըցա՞ք: Անոր շնորհիւ լուսահոգի ժան տը Մետիչիի կսկիծը քիչ մը մոռնալ եւ մխիթարուիլ սկսայ: Վստահ եմ որ քիչ ատենէն մխիթարութեան մնացեալ մասն ալ կուգայ...: Արդ, երբոր մեր սիրելի ծիրանաւորը հոս գալու ըլլայ, պէտք է որ ամէնքդ ալ իր երեսին խնդաք, կիթառնիդ ձեռքերնիդ առնէք, ամէնէն բարակ եւ նուրբ զգեստներնիդ հագնիք, համեղ կերակուրներ պատրաստէք եւ գինիին գաւաթները ձեր ձեռքովը լեցնէք, որովհետեւ մեր ծիրանաւորը ինծի պէս համով կերակուրները, հին գինին եւ գեղեցիկ սեռը կը սիրէ: Կարծեմ ամէնքդ ալ ըսածներս հասկցաք, չէ՞: Եթէ տեսնեմ որ ձենէ մէկը անոր ներս մտած ատենը զզուանքով երեսը անդին կը դարձնէ, Ապողոն վկայ այդ աներեսութիւնը գործողը իր մազերովը կը խեղդեմ:

ՄԻՇԷԼ ԶԵՎԱՔՕ

(Շար.)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Կը նուիրեն.—

Տիկին Ա. Բալուեան	100 Ֆր.
Պետիկ Պետիկեան	100 Ֆր.
Ոմն Տիկին մը	100 Ֆր.
ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ	
Ս. Մանուկեան	100 Ֆր.
Հայկազ Մարտիրոսեան	80 Ֆր.
Թագւոր Պապանեան	30 Ֆր.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՔԱՐՈԶ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ ՄԷՋ

Այս Կիրակի, Յունուար 30, Եւրոպայի Հայոց Կաթող. Պատուիրակ Սերովբէ Արք. Մանուկեան ներկայ կը գտնուի Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց մայր եկեղեցւոյ մէջ մատուցուելիք պատարագին եւ այդ առթիւ կը քարոզէ:

ՆՈՒԷՐ

ՔՐԷՍԼԻ.— Հաճի Նօտարեան եղբայրները 50ական Ֆր. կը նուիրեն Ալֆորվիլի եկեղեցիին, Մշակոյթի Տան, Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէին եւ «Յառաջ»ին:

L'UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE

présente une conférence de
M. AGOP TERZIAN (Astronome)
sur le thème :
« LES OBJETS VOLANTS NON IDENTIFIES » (O.V.N.I.)
suivie d'un débat

le Mercredi 2 Février à 21 h.

Centre Culturel Alex Manoogian
118 rue de Courcelles — PARIS 17e

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տիկին Արաքսի Սիմոնեան, իր նորածին թոռնիկին՝ Յովհաննէսի անուանակչութեան առթիւ կը նուիրէ 200 Ֆր. Ալֆորվիլի Մշակոյթի Տան:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Սօսի պարախումբը երիտասարդ – երիտասարդուհիներ կը փնտռէ խումբը ճոխացնելու համար:

Le Groupe de Danses Sossi recherche des jeunes gens et des jeunes filles pour enrichir la troupe.

Répéditions Lundi de 20 à 22 heures à l'UGAB.

118, Rue de Courcelles, 75017 PARIS
Métro Courcelles

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՔԱԹՐԱ-Ի ՓԱՌԱՏՕՆ

ՄԱՐՏ 24էն 28

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Պ. Կ. Ծնկլտրեան կը նուիրէ 1000 Ֆր. ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի ծովեզեր – եայ օդափոխութեան կայանին տանիքին նորոգութեան, մնասուած Մանշի վերջին փոթորիկին հետեւանքով:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Matinée Artistique Dansante

Organisée par la section d'Asnières - Bois-Colombes de la Croix-Bleue des Arméniens

Animée par BEDIK et son orchestre et le Groupe HAGHDANAG

Partie artistique — Groupe de danse « KAROUN »

Dimanche 6 Février de 15 h. 30 à 24 h.

Salons du Centre Administratif et Social, 16, Place de l'Hôtel de Ville, Asnières

Bal de la Croix Bleue Arménienne

Section de Paris

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին
ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Samedi 12 Février 1977 de 21 h à l'aube
Hôtel NIKKO salle Rabelais
61 quai de Grenelle 75015 Paris
métro Bir-Hakeim autobus 70, 72 descendre Maison de la Radio

Orchestre Bernard DEDEDJIAN

Attraction Marten YORGANTZ - Cotillons

Սեղանները ապահովելու համար հեռաձայնել Տիկիններ՝
Գարոյեան 533-06-31
Արսլանկիւլեան 734-70-19
կամ Սանոսեան 645-13-52:

Du 19 au 27 Février

CAMP D'HIVER DU NOR-SEROUND

AU

CHALET « LE NID ALPIN » à VILLARS-DE-LANS (38250)
Tél. : 95-10-11 (74)
Gare d'arrivée Grenoble et service régulier de cars jusqu'à la station
Possibilité : Ski alpin, Ski de fond, Patinoire
Prix du séjour : 420 F. — à la journée : 60 F.
Nombre de places limité à 40
Avec inscription versement arrhes 200 francs (obligatoire)

Inscription :
EDOUARD MARDIROSSIAN, 16 Rue du 24 Avril 1915 Décines
Tél. : 72-25-91 (78) jusqu'à 17 h.
EDGAR BOYADJIAN, 8 Rue des Sycomores, Bron
Tél. : 74-24-28 (78) à partir de 19 h.

Հ. Յ. Դ.

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ — ՍԷՆ ԷԹԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անտոք – Վարուժան կոմիտէներու ժողովը Փետր. 3, Հինգշաբթի ժամը 20.30ին, սովորական վայրը (Սէն Շամոն): Կարեւոր օրակարգ ունենալով, բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը խիստ պարտաւորիչ է:

×

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Արզուեան խումբի ժողովը Շաբաթ, Փետր. 5, ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին:

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջ. կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէն, Ուրբաթ, Փետրուար 11, ժամը 20.30ին Ալֆորվիլի Մշ. Տունը: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

Հ. Յ. Դ. ԹԱՆԳԱՐԱՆԻՆ

(Այցելութեան առիթով)

Ընկ. ընկ. Յովհաննէս եւ Զեփիւռ Արգարեան (Իրանէն) երկու հազար Ֆր. ընկեր մը (Փարիզէն) յիսուն Ֆր.:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Ճաշարան սպասարկելու համար երկու սպասաւոր կը փնտռուին (կառուՑ):

Դիմել
PIZZA OSKIAN
139, Rue St. Honoré, 75001 PARIS
Tél. : 260-23-80

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հայ Արիներու Միութեան փարիզեան շրջանի տարեկան ցերեկոյթը ԿԻՐԱԿԻ, ՄԱՐՏ 6, կէսօրէ վերջ ժամը 14.30ին Սալ տը լա Շիմի:

RESTAURANT EREVAN

ՃԱՇԱՐԱՆ
ԵՐԵՒԱՆ

26, RUE BERGÈRE PARIS 9e Tél. 770 85 81

Հայկական մաքուր խոհանոց — Հայկական ջերմ մթնոլորտ
Մատչելի գիներ

Երկուշաբթի՝ Կարսի տէօնէր
Չորեքշաբթի իրիկուն՝ ձիթապուր — մանթը
Հինգշաբթի իրիկուն՝ պատուէրին վրայ լահմաճուն ու չի–քէօֆթէ
Ուրբաթ իրիկուն՝ Սու–պէօրէկ

Եւ ամէն Կիրակի առտու, պատուէրի վրայ՝ խաշ:

ՓԱԿ Է ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ

Les Productions et le Restaurant

LA CAPPADOCE

3, rue Marivaux (derrière l'Opéra-Comique, M° Richelieu-Drouot) tél 742-83-65

vous présentent le premier 33 tours « ARMENIA IMMORTAL »
de
MARTEN YORGANTZ
avec
Bernard DEDEDJIAN

en vente à :
— LA CAPPADOCE 3 rue Marivaux, Paris 2e 742-83-65
— LIBRAIRIE PALOUYAN 9 rue de Trévise, Paris 9e 523-24-97
— TELE-CONDORCET (KAPIKIAN) Clamart (92)
— SUPER-MARCHE BAHADOURIAN 20 rue Villeroy, Lyon 60-32-10
— DISCO-MATIC 11 rue Pasteur, 26000 Valence